Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Запорізька політехніка»

МАТЕРІАЛИ
І Міжнародної науково-практичної конференції
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДИСКУРСОЛОГІЇ, ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ»

до 125-річчя
Національного університету «Запорізька політехніка»

21 листопада 2025 р.

Запоріжжя
2025

УДК 81'25’42:378.147
А 43

Рекомендовано до видання Вченою радою НУ «Запорізька політехніка»
(протокол № 6 від 23.12.2025 року)

Редакційна колегія:

Приходько А. М., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри «Іноземна філологія та переклад», НУ «Запорізька політехніка»;
Жукова Н. М., кандидат філологічних наук, доцент, виконувач обов’язків завідувача кафедри «Іноземна філологія та переклад», НУ Запорізька політехніка»;
Горлачова В. В., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад», НУ Запорізька політехніка»;
Кузнєцова І. В., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад», НУ Запорізька політехніка»;
Кущ Е. О., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад», НУ Запорізька політехніка»;
Лут К. А., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад», НУ Запорізька політехніка»;
Підгорна А. Б., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад», НУ Запорізька політехніка».

А 43 Актуальні проблеми дискурсології, перекладознавства та методики викладання: тези доповідей І Міжнародної науково-практичної конференції (21 листопада 2025 р., м. Запоріжжя). – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2025. – 472 с.
ISBN 978-617-529-528-1

У збірнику представлені результати досліджень з актуальних проблем дискурсології , перекладознавства та методики викладання.
Для фахівців з філології, перекладознавства і методики викладання, для здобувачів вищої освіти відповідних напрямів та всіх зацікавлених осіб.

УДК 81'25’42:378.147

ISBN 978-617-529-528-1

© Національний університет
«Запорізька політехніка», 2025

ЗМІСТ

ДОПОВІДІ ПЛЕНАРНОГО ЗАСІДАННЯ

EISENMANN M. Social Virtual Reality and Global Citizenship Education in English Teaching Training 13
BLUMCZYNSKI P. Translation as Embodied Experience 15
СІМКОВА І. О., МЕДВЕДЧУК А. В. Педагогічні стратегії розвитку стійкості в умовах змішаного навчання англійської мови 17

ДИСКУРСИВНО-ТЕКСТОВА КОМУНІКАЦІЯ ТА ДИСКУРСИВНО-ТЕКСТОВІ КОНЦЕПТОСИСТЕМИ

ГУРКО А. А.. Аналіз дискурсу новин 22
ДАВИДОВСЬКА В. Д. Структурно-семантичні особливості британських політичних промов (на матеріалі промов Терези Мей та Ріші Сунака) 26
ДАВИДОВСЬКА В. Д., БОНДАРЧУК О. Ю. Концепт GEIST в німецькій мові 28
ЗАСАДНЮК Д. В., СТЕЦЕНКО Н. М. Неологізми у словниковому складі англійської та української мов: порівняльна характеристика та особливості перекладу 30
КАЛІНІЧЕНКО Т. М. Вивчення імпліцитних смислів у лінгвістиці 34
КРУТЬКО Т. В. Формування персонального бренда у соціальних медіа 37
ЛЕСИК І. В., МУКОВСЬКА Ю. О. Когнітивно-дискурсивні функції метафори в сучасному англомовному медіа дискурсі 39
СВИРИДЮК Т. В., СЕМІНІХИНА Н. М., РУБАН Л. М. Використання ідіоматичних засобів у промовах британських прем'єр-міністрів: апеляція до пізнавальних процесів 41
СТЕЦЕНКО Д. В., КРИЖАНОВСЬКА К. Ф. Звіт зі сталого розвитку компанії як об'єкт дослідження корпусної лінгвістики 45
ТОРЧИНСЬКА Н. М. Сема ʻзаклик' у сучасному інтернет-просторі 48
ХІТРОВА Т. В. Рівні семантичної ідентифікації концепту «ПАМ'ЯТЬ» в сучасному медіа тексті 51
ХРАБАН Т. Є. Дискурсивна репрезентація війни: психологічні механізми смислотворення у військовому середовищі 53
GRYSHCHENKO O. WE-Discourse in Modern Fiction: The Construction of Collective Identity 59
LEBEDIEVA A., SHVED D. Contemporary English-language Political Discourse as a Sphere for the Realisation of Manipulative Strategies 61

SUIMA I. Responsive Sentences as a Category of Modern English Syntax and Pragmatics 63

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОГО ТЕРМІНОЗНАВСТВА ТА ГАЛУЗЕВИЙ ПЕРЕКЛАД

АНТОНОВА В. В., ПІДГОРНА А. Б. Термінологічні бар'єри в міждисциплінарному спілкуванні 69
АРТИШ О. О. Вплив інформаційних технологій на розвиток термінологічної лексики англійської мови 71
БАБ'ЯК Ж. В., БОДНАР О. І., ПЛАВУЦЬКА І. Р. The Problem of Terminological Equivalence in Specialized Translation 74
БАКШИ-САРАЧ В. Р., ЛЕЩЕНКО Г. А. Синонімія в англомовній ІТ-термінології: проблеми перекладу та уніфікації 78
БАРЗЬОНОК К. Р., КУЗНЄЦОВА І. В. Генеза англомовної автомобільної терміносистеми 81
БЕРЕЖНА О. О. Труднощі перекладу термінів галузі штучного інтелекту та шляхи їх подолання 83
БЄСЛІК М. Ю., КУЗНЄЦОВА І. В. Етимологічне походження та історія розвитку англомовної юридичної термінології 87
БОРИСЕНКО О. А. Неологізм та варіативність в епоху штучного інтелекту: проблеми кодифікації та уніфікації міждисциплітарної термінології 89
БОЧАРСЬКА А. П., ПІДГОРНА А. Б. Труднощі перекладу дискурсу зв'язків з громадськістю 92
ВОЗНЯК І. З. Лексичні труднощі юридичного перекладу (на матеріалі перекладу актів ЄС українською мовою) 95
ВЯЗОВА Р. В., ХОМЯК Л. В. The Use of CAT Tools and Translation Memory to Ensure the Quality of Specialized Translation 99
ДЕЙКУН О. П., ДЕЙКУН П. В. Особливості процесу добирання англійськомовних новинних повідомлень для перекладу українською 102
ДЕЙКУН О. П., ПУШКІНА В. С. Асиметрична модель перекладу модальних конструкцій у новинному дискурсі 104
ДЕМ'ЯНЮК Н. О., ХАВКІН А. Д. Англомовна термінологія 3D-друку та специфіка її відтворення українською мовою 106
ДЗЕЦИНА К. О., ПІДГОРНА А. Б. Використання машинного перекладу у роботі з технічними текстами 108
ДОЛЯ О. В., КУЗНЄЦОВА І. В. Англомовна терміносистема радіотехніки: структура та сучасні тенденції розвитку 111

ДУДКІНА П. Д., ХОМЯК Л. В. Machine Translation and Its Role in the Work of a Specialized Translator 114
ДУМЕНКО А. С., КУЗНЄЦОВА А. С. Лінгвістичні особливості та соціолінгвістичні функції комп'ютерного сленгу 116
ЖИВОТЧЕНКО О. М., КУЗНЄЦОВА І. В. Метафоричні терміни англомовної сфери кібербезпеки 118
ЗАПУХЛЯК І. М., БОЙВАН К. Р. Про використання лексичних перекладацьких трансформацій роману Медлін Міллер «Цирцея» в українськомовній інтерпретації Остапа Гладкого 121
КАТИШ Т. В. Антонімічні відношення в англійській та українській термінології інформаційної безпеки 126
КИЗИМА С. О., КУЗНЄЦОВА І. В. Лексика англомовної спортивної терміносистеми 128
КИШЕНЯ Ю. В. Комунікативно-інноваційні технології в прикладній лінгвістиці та перекладознавстві: від теоретичних засад до реалізації 130
КІРЄЄВА Д. О., ПРИХОДЬКО А. М. Слова-реалії в китайській поезії середньовіччя та їх відтворення англійською мовою 135
КОЛОМІЄЦЬ О. М. Послідовний переклад політичного дискурсу: культурно-стилістичні особливості 137
КОРДОНЕЦЬ О. А., ФОРКОШ-КОРДОНЕЦЬ Г. О. Особливості та проблеми перекладу юридичних текстів кримінально-правового характеру з угорської на українську мову 139
КУЗНЄЦОВА І. В. Термінологізми як результат взаємовпливу термінології та фразеології 142
КУЗЬМОВА А. В., КУЗНЄЦОВА І. В. Англомовні метафоричні терміни в косметології 145
КУРАТЧЕНКО К. Я., КУЗНЄЦОВА І. В. Англомовні військові фразеологізми російсько-української війни 148
КУРЯТЕНКО А. Д, ПІДГОРНА А. Б. Труднощі перекладу та трансформації при відтворенні термінів сфери реабілітології українською 150
ЛЕБЕДЄВА А. Д, КУЗНЄЦОВА І. В. Метафора у англомовних медичних термінах 153
ЛИНДЮК Г. Д, РІБА-ГРИНИШИН О. М. Від «nuclear energy» до «атомної енергетики»: мовна безпека фахового перекладу 155
ЛИСКО А. С., КУЗНЄЦОВА І. В. Travel-Tech: неологізми та запозичення в сфері туристичних технологій 158
ЛУЦИК Ю. О., КОЗАЧУК А. М. Оцінка якості машинного перекладу новинного тексту: компаративний аспект 161

ЛУТ К. А., ЛЕЖЕНКО Б. Ю. Особливості перекладу англомовного професійного жаргону у сфері технічного обслуговування автомобілів. 163
МАРТЬЯНОВА О. А., КУЗНЄЦОВА І. В. Словотвір англомовних морських термінів 165
МЕЛЕЩЕНКО А. І. Особливості функціонування французьких технічних метафор у сучасній мультикультурній комунікації 168
МИРОНЮК Л. В. Явище синонімії в машинобудівній термінології української та англійської мов 170
МОРОЗ Т. О., СОВВА А. Ю. Чутливі аспекти перекладу з польської мови на українську лібрето Влодзімєжа Вольського до опери «Галька» Станіслава Монюшко 172
ПОДВОЙСЬКА О. В., НОСАЧЕНКО В. В. Маркери автентичності у німецько-українському перекладі спортивних інтерв'ю (на матеріалі дискурсу Олівера Кана) 174
ПЕТРОВСЬКА А. Ю., КУЗНЄЦОВА І. В. Англомовна терміносистема ландшафтного дизайну: структура, семантика, сучасна динаміка 178
ПІДГОРНА А. Б. Граматичні властивості текстів сфери інноваційних технологій 181
ПІДГОРНА Т. Ю., ПРИХОДЬКО А. М. Труднощі перекладу англомовних текстів сфери блокчейн українською 183
ПОДВОЙСЬКА О. В., ГРАДІЛЬ А. А. Найменування органів та установ як перекладацька проблема 186
ПОЛКОВНИКОВА С. М., КУЗНЄЦОВА І. В. Специфіка перекладу двокомпонентних терміносполучень промислового дизайну 189
РИБНИЦЬКА Л. О., ПРИХОДЬКО А. М. Метафоризація англомовного музичного термінопростору 192
САБАЛАЄВ Д. М. Лінгвокогнітивний аналіз термінів у галузі розробки программного забезпечення 194
САЦЮК Б. С., ПІДГОРНА А. Б. Особливості українського дубльованого перекладу фільму «Trainspotting» 197
СИВАЧУК О. М. Структурні характеристики та механізми творення англомовної комп'ютерної термінології 200
СОРОКА Д. Д., КУЗНЄЦОВА І. В. Словотвір англомовних термінів у воєнному дискурсі 202
СТЕЦЕНКО Д. В., МАЖАЄВ Д. В. Розвиток української наукової термінології в контексті європейської інтеграції 205
СТЕЦЕНКО Н. М., КУДИШКІНА В. В. Специфіка перекладу англомовних термінів психологічного дискурсу 208

СТЕЦЕНКО Н. М., ПАСЛЄД В. О. Труднощі перекладу аудіовізуальних текстів 212
СУПОНІНА А. А., КУЗНЄЦОВА І. В. Лінгвістичні особливості англомовної терміносистеми моди 215
ХОЛОСТА О. В., КУЗНЄЦОВА І. В. Лінгвостилістичні особливості перекладу пісень гурту *Queen* українською мовою 217
ЯКИМЕНКО А. О., КУЗНЄЦОВА І. В. Лінгвістичні особливості англомовної терміносистеми психології 220
MOSIYEVYCH L., KURBATOVA T. Translation of English Multi-Component Terms in Hydropower Engineering into Ukrainian 222
PAVLENKO L., SUIMA I. English as a Key Competence for Future Tourism Professionals 224

ЛІНГВОПОЕТИКА І СТИЛІСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

АНДРЄЄВА І. О., ШИМЯНОВА М. В., МАКЄЄВА М. М. Особливості ідіостилю художнього тексту (на матеріалі роману Шарлотти Бронте «Jane Eyre») 229
БОГДАНОВА М. І. Компенсаційний механізм у конструюванні жіночої ідентичності: лінгвостилістичний аналіз оцінних прикметників у романі Шарлотти Бронте «Джейн Ейр» 231
ВЛАСЮК В. В. Мова як інструмент репрезентації травми у «словнику війни» / «wörter im krieg» Остапа Сливинського 234
ДЕЙНЕКА С. О. Поетика лімінальних просторів у римській п'єсі «Антоній і Клеопатра» Вільяма Шекспіра 236
КІС О. Я., СИРКО І. М. Історизм авторського мислення Роберта Сауті 239
КУЩ Е. О., ЖИТНІКОВА А. А. Лінгвальний статус та види антропонімів 242
РІНИЛО О. І., СИРКО І. М. Жанр романтичної пісні у творчості Т. Мура 244
РУДЕНКО В. О., ЛЕЩЕНКО Г. А. Особливості англомовного пісенного дискурсу 246
САВКА С. В., ПІДГОРНА А. Б. До питання визначення жанру «Дарк роман» 249
СМОЛЬНИЦЬКА О. О. «Саломея» Оскара Вайлда французькою та англійською мовами (на матеріалі власного українського перекладу) 251
СОЛЯНИК Я. Є. Емоційно-оцінна функція синестетичної метафори в англомовному художньому дискурсі 256

ШЕВЧЕНКО Л. О. Образність як репрезентація національної ідентичності в іспанській поезії XX століття 258
ШИМАНОВИЧ І. В. Linguistic Representation of the Concept JOY in John Galsworthy's Works 260
TSAPRO G. New Professional Femininity: Gender and Work Narratives in Chick-Lit 262

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ, МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ЗІСТАВНЕ МОВОЗНАВСТВО

БОНДАРЧУК О. Ю, ГАВЛОВСЬКА М. В. Концепт «USA» в німецькомовному публіцистичному дискурсі 265
БОНДАРЧУК О. Ю., ГУРКО А. А. Особливості німецької лінгвокультури в новинах 267
БОНДАРЧУК О. Ю., ЛЕВЧУК Ю. С. Концепт «Neurodiversität» в німецькомовній лінгвокультурі 269
БОНДАРЧУК О. Ю., НОВОСАД А. І. Концепт «FREUNDSCHAFT» в німецькій лінгвокультурі 271
ВОРОНЮК І. О. Міжнаціональна лексика німецького походження в українській науковій мові 273
ДІГЕЛ А. М. Лінгвокультурні особливості німецькомовного медичного тексту 276
ДМИТЕРКО А. О., ХАВКІНА О. М. Емоційна експресія молоді у цифровій комунікації: англомовний та україномовний контексти 279
ДУДКІНА П. Д., ХАВКІНА О. М. Мем як нова форма міжкультурного дискурсу: англійська vs українська 281
ЖИЛІНСЬКА Є. Є., ХАВКІНА О. М. Сленг геймерів в англійській та українській мовах 283
КАШИРІНА І. В., ЛИМАР К. В. Сугестія заголовків: перекладознавчий аспект 285
КАШИРІНА І. В., ПОЦЮПАН А. В. Фразеологізми з гастрономічним компонентом значення: перекладознавчий аспект 287
КОЛОМЄЙЦЕВА В. В., ХАВКІНА О. М. Ґендерно-нейтральна лексика в англійській та українській мовах сучасний стан та перспективи 289
КУЩ Е. О., ДУХНОВСЬКИЙ К. А. Труднощі та способи перекладу реалій 291
ЛЕДО ГАЛАНО О. В., ДЯЧЕНКО-ЛИСЕНКО Л. М. Між мовою і культурою: особливості відтворення української поезії іспанською мовою (на матеріалі перекладів Ольги Ледо Галано творів Тараса Шевченка, Івана Франка та Олени Пчілки) 293

ЛЕЩЕНКО Г. А. Концептуальна модель пісні Майкла Джексона «EARTH SONG» 297
ЛИТВИНОВА В. М., ЛЕЩЕНКО Г. А. Локалізація відеоігор як форма міжкультурної комунікації 300
ЛУЦЕНКО П. О. Етапи вивчення дихотомії СВІЙ – ЧУЖИЙ у вітчизняному мовознавстві 302
ЛЯШОВА К. Г., ХАВКІНА О. М. Використання англіцизмів у мові української молоді: міжкультурний вплив 305
НАСАКІНА С. В. Мовчання та комунікація: англійські та українські ідіоми на перехресті тиші та слова 307
ПІОНТКІВСЬКА С. П., ПІОНТКІВСЬКИЙ П. М. Перспективи післявоєнної співпраці України та Японії: філологічний аспект 310
СКРИПНИК Н. С. Лінгвокультурологічний підхід як необхідна складова сучасного викладання німецької мови у вищій освіті 315
СМОЛЬНИЦЬКА О. О. Відтворення лексем на позначення релігії, побуту та інших реалій (матеріал архівів і фондів Кантональної та університетської бібліотеки Лозанни) 317
УСЕНКО Д. А. Лінгвокультурна конкуренція як актуальна проблема лінгвістики 322
ЧОРНОУС О. В. Іншомовна адаптація імен українців у міжкультурному середовищі: комунікативні та психологічні наслідки 324
ЯНЮК В. А., ЛИСЕЦЬКА Н. Г. Особливості німецьких, австрійських та швейцарських діалектів 326
KULABNEVA O., KHMURA M. Intercultural Studies as an Instrument of Economic Integration and Global Business Communication 329
ONYSHCHAK H. Verbalization of Good in Modern English, Slovak, and Ukrainian 332
RYBINA N., PANYCHOK T. Contrastive Linguistics and the Teaching Translation 334
SANDYHA L., SVIATIUK Yu. Contemporary English Neologisms in Business 337

ФУНКЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНЕ АРАНЖУВАННЯ МОВЛЕННЯ

ГНІДЕЦЬ М. П., ЛИСЕЦЬКА Н. Г. Проблематика терміну AKADEMIKER у сучасному німецькомовному суспільстві 343
ЛЕПЕТЮХА А. В. Бісинонімічні мовленнєві інновації в сучасній французькій художній прозі 345

ЛУТ К. А. Верлан у французькій мові: від криптолекту до соціолекту 348
НАКОНЕЧНА М. В., ЛУТ К. А. Способи утворення молодіжного сленгу у французькій мові 350
НЕСТЕРУК Я. А., ЛИСЕЦЬКА Н. Г. Фразеологізми сучасного німецькомовного медіа-дискурсу 352
ОЧКУСЬ О. В., ПІДГОРНА А. Б. До визначення понять «неологізм» та «новотвір» 355
ПРИХОДЬКО А. М. Преферентні патерни синтаксичного аранжування текстів англо- та німецькомовних гімнів 358
СИНИЦИНА Є. Є., ПІДГОРНА А. Б. Стратегії ввічливості в британському та американському варіантах англійської мови 361
ZHUKOVA N. YARN as a Cultural Schema Shaping the Arrangement of Modern Australian English Discourse 363

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ

БАРДАКОВА Л. В., БИРЮК О. В. Переваги та недоліки тестової форми контролю лексичної компетентності у сучасному навчальному середовищі 366
ВОЙТАЛЮК С. В. Актуальні стратегії формування іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів у процесі фахової підготовки 371
ВОЗНЯК І. З. Стратегії викладання термінології сучасного артилерійського озброєння на заняттях іноземної мови професійного спілкування 373
ГЛАЗКОВА І. Я., СЕМЕНЕНКО Т. В. Міждисциплінарна інтеграція як умова формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів англійської мови 377
ГОНЧАРОВА О. А. Медіація: дефініція та стратегії (відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти 2020 року) 379
ГОРЛАЧОВА В. В. Language Cafes in Berlin as an Example of Informal Education 384
ГОРЯЧОК І. В. Інноваційні технології як чинник розвитку професійних компетентностей майбутніх учителів 386
ДІДЕНКО І. О., ЗАГОРУЙКО Л. О. Медіація – необхідна компетентність майбутніх фахівців 388
ДМИТЕРКО Є. В. Володіння іноземною мовою як одна з найголовніших умов формування мовної компетенції студентів 390

КУЛІЧЕНКО-ЧУГІНА А. К. Роль англійської як мови викладання у підготовці студентів-іноземних громадян медичних університетів України 394
ЛЮШИНСЬКА Г. В. Актуальні питання викладання іноземної мови в немовних ЗВО 399
МЕЛЬНИК Л. В. Цифрова трансформація мовної освіти: роль штучного інтелекту у навчанні іноземних мов 403
СОЛЯНЕНКО О. Л. Особливості вдосконалення комунікативних навичок у студентів ЗВО 408
ТРЕГУБ С. Є. Методи контролю перевірки знань з іноземної мови в медичних вишах 410
ХАВКІНА О. М. Рефлексивні практики як засіб розвитку мета когнітивної компетентності в процесі навчання англійської мови 414
ХАРИТОНОВА О. О. Використання кіно у формуванні мовленнєвих компетенцій у процесі вивчення французької мови 416
ЯРІЗ Є. М., ЯРІЗ Н. О. Використання комп'ютерних технологій при проведенні рубіжного контролю у процесі вивчення іноземної мови в умовах дистанційного навчання 420
BEZİRCİLİOĞLU S. Technical English Course as a Tool to Raise Awareness about the Sustainable Development Goals (SDGs) 423
CAFFALL M., GOODIEL K., MUELLER A. International Connections and Communication between University Students 425
HALYTSKA O. Implementierung von DLL 4 in der Ausbildung angehender DaF-Lehrkräfte an der Nationalen Lesja-Ukrajinka-Universität Wolhynien 427
KUMAR D. Topical Issues of Teaching Methodology in the 21st Century: A Critical Overview 431
KUSHCH E. From Prestige to Participation: How English Became Everyone's Language 433
KUSHCH E., DANYLOVA O. English e-Learning Vocabulary: Origins and Evolution 435
KUSHCH E., HERASEMCHUK K. Tech-Driven Growth of English Scientific Vocabulary 437
KUSHCH E., KHOLOSTA O. Variability of English Educational Vocabulary in the United States 440
KUSHCH E., KLYMENKO M. Thematic Groups of the English e-Learning Vocabulary 442
LAZEBNA N. Multilingual Project-Based Learning: A Transcultural Framework for Foreign Language Teacher Education in Hybrid Setting 444
LEBED Yu. Features of Conducting English Language Test Control 446

MARTYTS Yu., MARTYTS O. Peculiarities of Teaching Methods in Orthodontic Education: The Terminological Aspect 449
PETROVSKY M. To Write, or Not to Write a Title in Capital Letters? 453
PROTIC E. Media Literacy and Critical Thinking in ESOL: Learning through Real Events and News Content 455
PRYKHODKO O., YAKUSHENKO I. Application of the Neurolinguistic Approach in Teaching Adults 457
SKRYPNYK N., BIELIKOVA D. (In)effective Approaches to Foreign Language Learning: The Necessity of Learner Autonomy 460
SKRYPNYK N., MORKOVA V. Motivation for Learning Foreign Languages through Career Perspectives 463
TATARIN V. Partner Language in Mastering English Communicative Skills 465
TSARYK O., KOPESTYNSKYI D. Teaching Students to Read the Machine: Artificial Intelligence and the Rise of Information Literacy in Education 467

ДОПОВІДІ ПЛЕНАРНОГО ЗАСІДАННЯ

УДК 811.111’276.6:37.018.43

Prof. Dr. Maria Eisenmann,
Professor of Teaching English as a Foreign Language,
Head of the Chair of English Language Didactics,
Julius-Maximilians-Universität Würzburg, Germany

SOCIAL VIRTUAL REALITY AND GLOBAL CITIZENSHIP EDUCATION IN ENGLISH TEACHER TRAINING

This paper explores how Social Virtual Reality (SVR) can enhance Global Citizenship Education (GCE) in the training of English teachers and in teaching English as a Foreign Language (TEFL). In an increasingly interconnected world, the study examines how SVR can promote intercultural awareness, empathy and global skills among future English teachers. The research forms part of the *CoTeach – Connected Teacher Education* project, which bridges foreign language education and human-computer interaction to develop innovative and sustainable teacher training models.

The conceptual framework builds on the United Nations’ Sustainable Development Goal 4, which calls for inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all. The UN Agenda 2030 emphasizes that, by 2030, all learners should acquire the knowledge and skills needed to promote a culture of peace, global citizenship, and appreciation of cultural diversity [5]. In teaching English in Germany, intercultural and transcultural learning have evolved toward a broader focus on global citizenship and anti-racist language education. Intercultural learning rests on Byram’s triad of knowledge, skills,and attitudes [2], while transcultural learning highlights culture’s fluidity. GCE extends these concepts by integrating cognitive, socio-emotional and behavioral domains [4], encouraging learners to apply their competences in real-world contexts and act as responsible global citizens.

Immersive technologies such as VR offer new opportunities to foster these competencies. The presented research employs fully immersive VR headsets and the social VR platform *ViLeArn*, developed at the University of Würzburg. In this environment, participants interact as avatars, communicate verbally, move within the virtual space and manipulate virtual objects. Tasks focus on communication, collaboration and problem-solving in multicultural settings. This controlled yet authentic environment allows learners to explore diverse perspectives and identities without fear of social repercussions.

A key principle of the project is that learning experiences in VR must be transferable to real-life contexts to meet sustainability criteria. SVR environments support authentic encounters that promote openness, empathy and reflection, which are essential competences of global citizenship. Learners engage in perspective-taking, critical thinking and ethical reasoning, fostering intercultural sensitivity and awareness of social justice. The study identifies three pedagogical dimensions through which SVR supports GCE: virtual objects, avatars and simulations.

Virtual objects enable learners to discuss local and global issues through tangible representations of cultural meaning. By analyzing or co-creating virtual exhibits, students uncover biases and explore multiple perspectives. Avatars allow learners to assume different identities, promoting empathy and reducing prejudice – particularly relevant in anti-racist education, where learners experience marginalized viewpoints and reflect on privilege. Simulations create realistic, interactive scenarios in which learners apply cognitive and socio-emotional skills to authentic tasks, strengthening engagement, presence and transfer to real-world contexts.

A three-phase seminar framework integrated these ideas into English teacher training. After a theoretical introduction to intercultural and global citizenship education, students explored modular learning units with readings from Byram [2], Eisenmann [3] and Braselmann [1]. In the final phase, they designed SVR-based lesson concepts to foster GCE. Examples include *Changing Bodies, Changing Minds*, which used avatar modification to reflect on stereotypes, and *Gallery Walk of Identities*, which employed virtual exhibits to promote collaboration and cognitive learning.

Overall, the project demonstrates how SVR can expand the possibilities of global citizenship education in EFL contexts. By merging immersive technology with critical pedagogy, English teacher education can provide innovative strategies for addressing global issues, diversity, and sustainability. The findings highlight that combining VR-based immersion, reflection, and collaboration aligns closely with the goals of GCE – preparing teachers and learners to engage ethically and responsibly in a globalized, digital society.

References

1. Braselmann P. Ecology, Cultural Awareness, and Anti-Racist Language Pedagogy. Würzburg : Königshausen & Neumann, 2020. 266 p.

2. Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Clevedon : Multilingual Matters, 1997. 192 p.

3. Eisenmann M. Crossovers: Postcolonial Literature and Transcultural Learning. *Teaching English as a Foreign Language* / edited by M. Eisenmann. Tübingen : Narr Francke Attempto, 2019. P. 519–540.

4. UNESCO. Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives. Paris : UNESCO, 2015. 74 p.

5. United Nations. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York : United Nations, 2016. 40 p.

УДК 81'25:81'23

Professor Piotr Blumczynski,
Doctor of Translation, Professor of Translation and Intercultural Studies,
Director of the Centre for Written and Oral Translation,
Queen's University, Belfast, UK

TRANSLATION AS EMBODIED EXPERIENCE

Translation has traditionally been viewed as a process of transferring meanings and messages either within a single language (rewording, or intralingual translation) or between different languages (interlingual translation). The latter practice, labelled by R. Jakobson «translation proper» [4, p. 233], has conventionally been held as a conceptual centre of gravity for the discipline of Translation Studies. While intersemiotic translation was also included in Jakobson's classification, for decades there was a consensus among scholars that translation used in relation to non-textual entities (for example, people, objects, places, emotions, and so on) constitutes a metaphorical extension of the interlingual prototype. «Real» or «proper» translation was invariably concerned with languages and texts; people and objects could only be «translated» figuratively. Such a prototype of translation is effectively disembodied: it is a series of mental operations that cannot be observed directly but only in their verbal manifestation.

Recent years have brought a radical challenge to this view. From a biosemiotic perspective, it has been argued that «translation is the process of constructing complex semiotic relationships between living organisms and nature, between living organisms and other living organisms and between living organisms and artifact» [7, p. 69]. In short, to live is to translate, and awarding a privileged status to textual transmission demonstrates a «lingual bias».

Meanwhile, the central status of (inter)lingual translation has also been questioned, based – somewhat ironically – on linguistic data in which translation has been historically linked to the body and to the material domain

[1; 3]. The English words *to translate* and *translation* are derived from the Latin verb *transfero*, meaning «carry over» or «carry across». Latin did not have separate words to describe the movement of objects and the «movement» of meanings or words: the latter figurative use (indicated here by inverted commas) was a metaphorical extension of the former physical, material, and literal sense. The early uses of *transfero* and *translatio* in Latin (and their counterparts in a broad range of languages which have borrowed these words) are revealing because of their specific reference to the movement of bodies. Since the early Middle Ages in Latin, and from at least 14th century in English, *transfer(o)* and *translatio(n)* described not only (inter)lingual transfer of ideas and texts (in which the movement is imagined), but also the action of physically conveying or moving a person or thing from one place or position to another [3, p. 10–14]. There are good reasons to take this physical, material sense as primary, both in historical and conceptual terms. If abstract concepts draw on more basic, physical, and sensory experiences, then it must be admitted that people and things were translated long before texts [3, p. 13].

Two highly specialised senses of translation, strongly connected to embodiment, described the action of (a) relocating a Church official to a new seat and (b) moving the dead body or relics of a saint, ruler, or other significant person [2; 3]. Tracing ancient and medieval, religious, and cultural practices of translation – the ceremonial movement of officials and sacred objects [3, p. 45–143] – allows us to appreciate a range of aspects of translation that may otherwise be ignored or misunderstood.

Viewing translation as a predominantly material phenomenon involving bodies (rather than as a mental process operating on abstract linguistic and textual material) is an innovative approach that is slowly working its way into mainstream Translation Studies. It has been embraced by a growing number of studies and successfully applied to migration [2; 8], arts [6; 7], and indigenous epistemology [9]. More research into various dimensions of embodiment in different cultural settings is needed as we progress towards growing a fuller understanding of translation in all its complexity.

References

1. Bennett K. From *Translatio* to Translation: The Reconceptualization of Translation in the Early Modern Period. *Translation Studies*. 2024. № 18 (1). P. 1–18.

2. Bertacco S. Translatio and Migration. *Time, Space, Matter in Translation* / ed. by P. Beattie, S. Bertacco, T. Soldat-Jaffe. London : Routledge, 2023. P. 118–135.

3. Blumczynski P. Experiencing Translationality: Material and Metaphorical Journeys. London : Routledge, 2023. 222 p.

4. Jakobson R. 1959. On Linguistic Aspects of Translation. *On Translation* / ed. by R. A. Brower. Massachusetts, Cambridge : Harvard University Press, 1959. P. 232−239.

5. Marais K. A (Bio)Semiotic Theory of Translation: The Emergence of Social-Cultural Reality. London : Routledge, 2019. 218 p.

6. The Experience of Translation: Materiality and Play in Experiential Translation / ed. by M. Campbell, R. Vidal. London : Routledge, 2024. 228 p.

7. Translation in the Performing Arts: Embodiment, Materiality, and Inclusion / ed. by E. De Francizi, Ch. Marinetti. London : Routledge, 2025. 264 p.

8. Vidal Claramonte Á. Translation and Objects: Rewriting Migrancy and Displacement through the Materiality of Art. London : Routledge, 2024. 162 p.

9. Vidal Claramonte Á. Translating Indigenous Knowledges: Toward a Sensuous Translation. London : Routledge, 2025. 222 p.

УДК 811.111’243:37.018.43

Сімкова І. О.,
доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови гуманітарного спрямування № 3,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

Медведчук А. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови гуманітарного спрямування № 3,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Розвиток стійкості в умовах змішаного навчання англійської мови глибоко пов’язаний із реаліями навчання під час війни в Україні. Використання відповідних педагогічних стратегій стало необхідною відповіддю на кризу, що вимагала швидкого переходу до альтернативних форматів. В українському контексті стійкість означає не

лише оперативні дії, а й довготривалі, цілеспрямовані зусилля для забезпечення безперервності освіти в умовах постійної небезпеки. Через перебої з електропостачанням, нестабільний Інтернет і психологічний тиск, як студенти, так і викладачі були змушені адаптуватися й вибудовувати нові підходи до навчання. Це висвітлило потребу в доступності, гнучкості, емоційній підтримці та впровадженні методів викладання, що враховують вплив травм. Педагогічні стратегії розвитку стійкості стали ключем до підтримки навчального процесу та взаємозв'язку [1]. Навіть тоді, коли доступ до аудиторій був унеможливлений, освітні спільноти зуміли згуртуватися довкола спільної мети – зберегти навчальний процес і підтримати студентів у часи невизначеності.

Сучасний стан викладання англійської мови яскраво демонструє, наскільки війна загострила потребу переосмислити традиційні підходи. Освітянам доводилося робити вибір на користь доступності, гнучкості та психологічної підтримки, а не суворого дотримання класичних вимог. Застосування асинхронних форматів, адаптація матеріалів до стану студентів і використання методик, що враховують наслідки травматичного досвіду, стали необхідними складовими успішного навчання.

Накопичений досвід використання підходів, спрямованих на розвиток стійкості в змішаному навчанні англійської мови, заклав основу для оновленого бачення майбутнього української освіти. Він показав, що інтеграція стійкості та готовності до криз має стати органічною частиною педагогічної практики. Гнучкі програми, інвестиції в цифрову інфраструктуру, підготовка вчителів і студентів до роботи в комбінованих форматах – усе це визначатиме якість освіти в найближчі роки. Не менш важливим стало усвідомлення необхідності системної підтримки емоційного благополуччя кожного учасника освітнього процесу.

Семикомпонентна модель стійкості К. Гінсбурга [2] дозволяє системно впроваджувати такі педагогічні стратегії саме на заняттях з англійської мови. Підтримка компетентності виникає тоді, коли студенти активно працюють з матеріалами, самостійно формулюють пошукові запити, аналізують щонайменше десять іноземних джерел і оцінюють їх релевантність. Це не лише зміцнює академічні навички і вміння, а й формує критичне мислення, здатність роботи з глобальною інформацією. Впевненість розвивається завдяки можливості робити помилки та отримувати коректний зворотний зв'язок, що особливо важливо у вивченні мов. Почуття зв'язку формується через взаємодію в групі, обговорення процесів пошуку, обмін досвідом та підтримку одне

одного в емоційно складні моменти. Студенти відчувають, що до їхніх переживань ставляться з повагою й розумінням.

Коли студенти відчувають, що їхній внесок помітний і цінний, вони охочіше співпрацюють, не бояться звертатися по допомогу й діляться власними ідеями. Наявність здорових стратегій подолання стресу та розуміння, що довіра здобувається відповідальною поведінкою, допомагає їм робити усвідомлений вибір. У змішаному форматі навчання англійської мови це проявляється у здатності керувати своїм навчальним процесом, регулювати навантаження, долати труднощі та поступово відчувати контроль над власним розвитком.

Кожен викладач сам краще розуміє в який момент використовувати ту чи іншу стратегію. Наприклад, говорячи про стратегію подолання труднощів ми зосереджуємося на тому, як студенти вчяться ефективно справлятися зі стресом, краще підготовлені до подолання життєвих труднощів. Найкращим захистом від небезпечної, тривожної поведінки може бути широкий репертуар позитивних, адаптивних стратегій подолання.

Перш ніж говорити зі студентами про стратегії подолання труднощів і зниження стресу, варто звернути увагу на атмосферу, у якій відбувається навчання. На заняттях з англійської мови студенти нерідко переживають хвилювання через спілкування, відповіді вголос або виконання творчих завдань. Якщо викладачі допомагають їм усвідомити, що сильні емоції – це нормальна реакція на новий досвід та інтенсивне навчання, і показуємо, як з ними працювати, на заняттях з англійської мови викладачі створюють середовище, де легше зростати мовно й особистісно. Так само важливо вчити розрізняти реальні труднощі від моментів, які лише здаються критичними через втому чи невпевненість.

Рис. 1. Семикомпонентна модель стійкості адаптована за К. Гінзбургом

Викладачі, часто, слугують моделлю поведінки. Якщо студенти бачать, що викладачі спокійно вирішують проблему крок за кроком, використовуємо здорові стратегії подолання, відкрито говорять про стрес і способи його зниження, вони швидше переймають такі навички. Дозволяючи студентам висловлювати думки, фантазувати під час творчих завдань, обговорювати труднощі без страху помилки, викладачі підтримують їхню здатність шукати рішення, розвивати навички і вміння англійської мови і відчувати себе більш упевнено.

До прикладу, наведемо п’ять запитань, що допоможуть оцінити, чи створює викладач на занятті з англійської мови простір, у якому студенти можуть не лише вчити англійську, а й формувати стійкість:

1. Чи допомагаю я студентам зрозуміти, що хвилювання або напруга під час говоріння англійською – природні почуття, з якими можна впоратися?

2. Чи моделюю я конструктивні способи реагування на труднощі (неочікуване запитання, помилку, нестачу часу), щоб студенти бачили приклад?

3. Чи сприймаю я «проблемну» поведінку як сигнал про втому, невпевненість або стрес, а не як привід для критики?

4. Чи показую я важливість турботи про себе у навчальному процесі – баланс роботи, відпочинку, концентрації та релаксації?

5. Чи створюю я атмосферу, у якій студентам безпечно ставити запитання, помилятися, висловлювати думки й брати участь у дискусії англійською?

Такі запитання допомагають викладачам оцінити власний стиль взаємодії та побудувати заняття так, щоб англомовне навчання природно поєднувалося з розвитком стійкості, саморегуляції й упевненості студентів.

Таким чином, розвиток стійкості на заняттях з англійської мови стає важливим доповненням до традиційного навчання, оскільки допомагає студентам не лише засвоювати мовний матеріал, а й легше долати виклики, пов'язані з комунікацією, самовираженням і роботою під тиском. Створюючи безпечне, підтримувальне середовище, у якому дозволено помилятися, ставити запитання й шукати власні рішення, викладачі сприяють формуванню відповідальності, впевненості та вміння управляти своїми емоціями. Тому, такі педагогічні стратегії не лише розвивають стійкість, але й підсилюють мотивацію до вивчення англійської мови, формують навички і вміння, корисні у реальному житті й професійному зростанні.

Література

1. American Psychological Association: Resilience Guide. URL : http://www.apa.org/helpcenter/resilience.aspx.

2. Ginsburg, K. Fostering Resilience: 7C's. 2025. URL : http://www.fosteringresilience.com/7cs_parents.php.

ДИСКУРСИВНО-ТЕКСТОВА КОМУНІКАЦІЯ ТА ДИСКУРСИВНО-ТЕКСТОВІ КОНЦЕПТОСИСТЕМИ

УДК 81'25:81'42=161.2=112.2:070(477)

Гурко А. А.,
студентка,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

АНАЛІЗ ДИСКУРСУ НОВИН

Медійний різномовний дискурс неодноразово потрапляв у поле зору українських та зарубіжних науковців [1;2;6;7].

Цікавою є розвідка, яку проводить О. Галицька, щодо неоєвропеїзмів у різномовному різножанровому медіадискурсі [1].

Н. Рябокінь класифікує медійний дискурс за жанровим різноманіттям [2, с. 37]:

- новинний дискурс (подієва замітка, коментар);
- репортажний дискурс;
- інформаційно-аналітичний дискурс (стаття, інтерв'ю, огляд);
- есеїстичний дискурс (редакторська колонка, есе);
- рекламний дискурс;
- PR-дискурсом (прес-реліз).

У центрі уваги нашої публікації є дискурс новин як форма конструювання інформаційної (новинної) картини світу, яка впливає на модель світу адресата, систему цінностей, переконань, знань; як комунікативна подія, яка породжується сукупністю текстів новин у єдності мовних та позамовних характеристик, соціального контексту, що формує уявлення про учасників комунікації, процеси створення та сприйняття новинного повідомлення (див. [6; 7]).

Проаналізуємо подібності та відмінності дискурсу новин українських та німецьких медіа на тематику подій сьогодення в Україні.

Порівняймо презентацію новини прийняття в Україні антикорупційного закону в липні 2025 року в українських та німецьких медіа.

Табл. 1

Новини про антикорупційний закон в українських медіа

«Україна молода»	«День»	«Дзеркало тижня»
Верховна Рада 22 липня ухвалила закон щодо особливостей	*Президент України Володимир Зеленський підписав*	*Президент України Володимир Зеленський заявив,*

досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі зникненням осіб безвісти за особливих обставин в умовах воєнного стану, який зменшує повноваження та фактично позбавляє незалежності НАБУ і САП	*законопроєкт 12414, у якому є положення, що фактично ліквідовують незалежність НАБУ та САП.*	*що не обговорив із суспільством законопроєкт №12414, який знищив незалежність САП та НАБУ, тому що зосереджений на питанні війни.*

Зауважимо, що таку новину аналізовані медіа представили по різному й дотично, особливо її не розширюючи інформативно.

Розглянемо представлення цього ж закону, підписаного президентом В. Зеленським, у німецьких медіа.

Табл. 2

Новини про антикорупційний закон в німецьких медіа

«Die Zeit»	«Der Spiegel»	«Deutsche Welle»
Das ukrainische Parlament will am kommenden Donnerstag und damit vor Beginn seiner vierwöchigen Sommerpause über eine Neufassung des Korruptionsgesetzes abstimmen, das Präsident Wolodymyr Selenskyj vorgelegt hat. Das Gesetz solle in einem Eilverfahren angenommen werden, teilte Parlamentspräsident Ruslan Stefantschuk mit.	*Der ukrainische Präsident beugt sich dem Druck: Per Gesetz hatte Selenskyj die Autonomie zweier Antikorruptionsbehörden eingeschränkt, nach Protesten präsentiert er einen neuen Entwurf. Der gefällt auch der EU.*	*Ein Gesetz schwächte die Anti-Korruptionsbehörden und sorgte international für Kritik. Nun lenkt Präsident Selenskyj ein und legt binnen weniger Tage einen zweiten Gesetzentwurf vor, der ihre Unabhängigkeit sichern soll.*

Так, німецькі медіа презентують новину через призму обговорення ЄС і схвально.

Наведемо також приклади з перекладом:

Selenskyj reagierte mit dem neuen Gesetzesvorschlag auf die Kritik an der Einschränkung der Unabhängigkeit der Antikorruptionsbehörden im Land (Der Spiegel) [3] / *Новою законодавчою пропозицією Зеленський відповів на критику щодо обмежень незалежності антикорупційних органів країни*.

Nach scharfer Kritik der Europäischen Union und anhaltenden Protesten Tausender Bürger hat der ukrainische Präsident Wolodymyr Selenskyj einen neuen Gesetzentwurf vorgelegt, der die Unabhängigkeit der Anti-Korruptionsbehörden wiederherstellen soll (Deutsche Welle) [4] / *Після різкої критики з боку Європейського Союзу та триваючих протестів тисяч громадян, президент України Володимир Зеленський представив новий законопроект, спрямований на відновлення незалежності антикорупційних органів*.

Der ukrainische Präsident beugt sich dem Druck der Protestierenden: Eine Neuauflage des Gesetzes zum Umbau der Antikorruptionsbehörden soll deren Unabhängigkeit sichern (Die Zeit) [5] / *Президент України піддається тиску протестувальників: Нова версія закону про реструктуризацію антикорупційних органів покликана забезпечити їхню незалежність*.

Українські суспільно-політичні реалії перекладено німецькою мовою таким чином: *антикорупційні органи – Antikorruptionsbehörden, нова редакція закону – eine Neuauflage des Gesetzes, закон про корупцію – Korruptionsgesetz.*

Антикорупційні органи України *НАБУ* (Національне антикорупційне бюро України) та *САП* (Спеціалізована антикорупційна прокуратура України) перекладаються німецькою мовою в медіа як *das Nationale Antikorruptionsbüro (Nabu)* і *die Spezialisierte Antikorruptionsstaatsanwaltschaft (SAP)*, хоча в різних німецькомовних новинних ресурсах правопис є різним. Порівняймо:

*Am Dienstag war das eilig ins Parlament eingebrachte Gesetz mit großer Mehrheit gebilligt und anschließend von Selenskyj unterzeichnet worden. Es sieht vor, die bislang unabhängigen Antikorruptionsbehörden – das Nationale Antikorruptionsbüro (**Nabu**) sowie die Spezialisierte Antikorruptionsstaatsanwaltschaft (**SAP**) – der Generalstaatsanwaltschaft zu unterstellen* (Die Zeit) [5] / *У вівторок закон, поспішно внесений до парламенту, був схвалений переважною більшістю голосів і згодом підписаний Зеленським. Він передбачає підпорядкування раніше незалежних антикорупційних органів – Національного*

антикорупційного бюро (НАБУ) та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) – Генеральній прокуратурі.

*Am Dienstag hatte das Parlament in Kyjiw im Eiltempo Gesetzesnormen beschlossen, welche das 2015 geschaffene Nationale Antikorruptionsbüro (**NABU**) und die Spezialisierte Antikorruptionsstaatsanwaltschaft (**SAP**) weitgehend der Generalstaatsanwaltschaft unterstellen* (Der Spiegel) [3] / *У вівторок парламент у Києві поспішно ухвалив закон, який значною мірою передає Національне антикорупційне бюро (НАБУ), створене у 2015 році, та Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (САП) під юрисдикцію Генеральної прокуратури*.

У зазначених прикладах абревіатури українських антикорупційних органів відтворено відповідно українських еквівалентів.

Аналіз фактологічного матеріалу показав, що найбільш поширеним видом лексичних перекладацьких трансформацій при перекладі німецькою мовою з української є транскрипція.

Отже, проведений аналіз дозволив визначити спільне і відмінне у представленні тематичної новини українськими та німецькими медіа. Безумовно, новинні тексти аналізованих медіа зосереджують у собі національно марковану лексику, серед якої знаходяться й терміни та реалії. Ці суспільно-політичні лексичні одиниці відіграють важливу роль у передачі національного колориту та специфіки суспільно-політичного стану держави.

Література

1. Галицька О. Європеїзми сучасного різномовного різножанрового медіадискурсу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* Серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 14 (82). С. 134–138.

2. Рябокінь Н. Жанри медійного дискурсу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського.* Серія: Філологія. Журналістика. 2023. Т. 34 (73). № 4. С. 35–39.

3. Der Spiegel. URL : https://www.spiegel.de.

4. Deutsche Welle. URL : https://www.dw.com/de/themen/s-9077.

5. Die Zeit. URL : https://www.zeit.de/index.

6. Dijk T. van. News as Discourse. Hillsdale, N. J. : LawrenceErlbaum Associates Inc., 1988. 200 p.

7. Fowler R. Language in the News: Discourse and Ideology in the Press. L. ; N. Y. : Routledge, 1991. 254 p.

УДК 811.111:276.6:32

Давидовська В. Д.,
студентка,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БРИТАНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ ТЕРЕЗИ МЕЙ ТА РІШІ СУНАКА)

Виступи прем'єр-міністрів Т. Мей та Р. Сунака є прикладами актуального британського політичного дискурсу, що вирізняються різними стилями: один характеризується емоційністю, орієнтацією на залучення та співпереживання аудиторії, інший – раціональністю, директивністю та акцентом на персональній відповідальності.

Аналіз семантики виступів політиків дає змогу виявити специфіку політичних звернень і дослідити, як через публічний дискурс конструюються національні лінгвістичні особливості промов.

Так, Т. Мей у своїй промові під час призначення на посаду очільниці британського уряду підкреслює ключове завдання нового уряду – побудову «країни, яка працює для кожного» *(a country that works for everyone)*, визначаючи пріоритети соціальної політики та формуючи концепцію справедливої й інклюзивної держави, яка рівноправно ставиться до всіх громадян, незалежно від їхнього походження або соціального статусу [3]. Семантика змісту структурується навколо ідей національної згуртованості, що реалізуються через концепти *together, Union* тощо.

Соціальна справедливість є ще однією вагомою тематичною площиною, вираженою у лексичних одиницях *burning injustice, mental health problem, poor, working-class boy, woman,* які інтерпретують проблеми нерівності та дискримінації [3]. Водночас лексеми *new government, big calls, forge a bold new role, pass new laws* формують наратив із чітким фокусом на реформах і розвитку.

У семантичній структурі виступу особливе місце належить займенникам. Колективні *we* та *us* виступають потужними маркерами єдності, вказуючи на спільну відповідальність уряду й громадян за майбутнє країни. Персоналізація простежується через використання займенника *I*. Образ «об'єднуючого лідера» дозволяє Т. Мей презентувати себе як фігуру, що не відстоює інтереси привілейованих груп, а захищає потреби всіх членів суспільства.

Далі проаналізовано першу промову Р. Сунака на посаді прем'єр-міністра. Вже на початку виступу він акцентує увагу на винятковій

важливості поточного періоду, підкреслюючи, що держава стикається з «серйозною економічною кризою» *(a profound economic crisis)* внаслідок пандемії Covid-19. Таким чином, очільник уряду формує уявлення про кризу та виклик, закладаючи основу для об'єднання суспільства у реалізації необхідних змін [1]. Використання займенників у промові демонструє переважно персоналізацію (*I, my*), тоді як *we* та *our* залучають слухачів у спільний наратив [2].

Промови Т. Мей мають чітку структуру, насичені політичною й політично коректною лексикою, апелюють до емоцій. Концепти патріотизму та об'єднання послідовно пронизують усі її публічні заяви, характеризуючись використанням засобів для емоційного забарвлення висловлювань – метафор, епітетів, анафори тощо. Виступи Р. Сунака, своєю чергою, характеризуються використанням різноманітних стилістичних прийомів, організовані за чіткою структурою та впливають на почуття аудиторії за допомогою емоційно забарвленої лексики. Р. Сунак майже не користується частими повторами, тому в текстах часто виявляється пряме або опосередковане звернення до аудиторії. Композиційна основа виступів обох політиків характеризується чіткістю і послідовністю, спостерігається посилення смислової насиченості. У Терези Мей – через ускладнення структури й деталізацію реформ, у Ріші Сунака – через поєднання прагматичного звіту з риторикою вибору.

Отже, на мовному рівні політичні промови обох прем'єрів характеризуються насиченістю суспільно-політичною лексикою, динамічністю, метафоричністю, оцінністю та прагненням до зближення з аудиторією. У промовах реалізовано стилістичні засоби всіх рівнів мови, особливо виразно – у виступах Т. Мей.

Систематичне використання структурно-семантичних компонентів визначає не тільки аргументованість виступу, а й ступінь впевненості аудиторії в очільниках британського уряду, збільшує емоційний резонанс і сприяє консолідації суспільства. Взаємодія змістового, риторичного та стилістичного аспектів забезпечує ефективність політичної комунікації.

Література

1. Gov.uk «Rishi Sunak's first speech as Prime Minister: 25 October 2022». URL : https://www.gov.uk/government/speeches/prime-minister-rishi-sunaks-statement-25-october-2022?utm.

2. Rishi Sunak: First Speech as U.K. Prime Minister. URL : https://www.youtube.com/watch?v=BVgnIYSKUjY.

3. Theresa May: First speech as Prime Minister. BBC News. URL : https://www.youtube.com/watch?v=FDyZ8trge2E.

УДК 811.112.2'37

Давидовська В. Д.,
студентка,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

Бондарчук О. Ю.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

КОНЦЕПТ GEIST В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Слово *Geist* у німецькій мові є багатозначним та полісемантичним концептом, який охоплює надприродні, інтелектуальні, культурні та релігійні значення. Первісно *Geist* походить від давньогерманського кореня *gheis*, що означало «лякати» і відповідало сучасному значенню «привид, дух» (*ghost*). Це первісне значення дало початок численним складним словам, таким як *Poltergeist* («шумний дух»), *Quälgeist* («дратівливий дух») та *Zeitgeist* («дух часу»), що відображає культурний і соціальний клімат певної епохи [1].

З часом значення *Geist* розширилося до розуму, свідомості та інтелектуальної діяльності людини. Наприклад, *Die Geisteswissenschaften* означають «гуманітарні науки», що вивчають культуру, історію та духовний розвиток людини. *Der menschliche Geist* позначає людську винахідливість і розум, а вислів *der Körper und der Geist* підкреслює дуалістичний підхід до людини [1].

У релігійному контексті *Geistlicher* – це священник або духовний наставник, а *Geistlicher Vater* – духовний батько, який іноді означає Бога. Цей аспект значення слова підкріплюється латинським *spiritus* та французьким *esprit*, які увійшли до німецької через релігійну і культурну традицію [1].

Крім того, *Geist* використовується для позначення міцного алкогольного напою (*Spirit*), де він виступає як переносне значення сутності продукту. Наприклад, у рекламі марки *Asbach Uralt* зустрічається вираз *Der Geist des Weines* («дух вина»). Відмінність між *Geist* і *Spiritus* полягає в тому, що останній не призначений для споживання [3].

Філософське розуміння *Geist* найповніше розкривається у працях Гегеля. Для нього *Geist* – це колективна свідомість, яка об'єднує всіх людей і є джерелом матеріальної реальності. Це не індивідуальна свідомість окремої людини, а фундаментальна, об'єктивна свідомість, що дозволяє досвід усім людям. *Geist* розвивається діалектичним шляхом до самосвідомості, а кінцевим результатом є *Absolute Spirit* – абсолютний дух, або повна самосвідомість колективного духу [2, с. 5; 3].

Концепт *Geist* має також позитивну конотацію у культурному та літературному контексті. Він символізує інтелектуальний і творчий потенціал, духовну вартість та культурну значущість. Наприклад, творчість Йоганна Вольфганга фон Гете вважається втіленням німецького духу (*Deutscher Geist*), а його твір *Faust I* служить прикладом об'єктивованого *Geist* у літературі. Національний дух (*nationale Geist*) відображає специфічну інтелектуальну і культурну атмосферу народу [2, с. 4, 6].

У цілому, концепт *Geist* у німецькій мові охоплює широкий спектр значень, що відображають різні аспекти життя, мислення та культури. Він одночасно включає надприродний вимір, де виступає як сутність, що здатна впливати на фізичний світ і проявлятися у вигляді духів або привидів, а також інтелектуальний і духовний рівень, який визначає мислення, свідомість, винахідливість і творчий потенціал людини. *Geist* проявляється і у формуванні гуманітарних та культурних практик, сприяє розвитку моральних цінностей і духовного життя, підкреслює взаємозв'язок між розумом і тілом, а також забезпечує основу для культурного і соціального об'єднання людей. Він має релігійне значення, оскільки виступає символом духовного наставництва, моральної відповідальності та святого начала, що формує відчуття духовності й морального орієнтиру у суспільстві [2, с. 4]. Крім того, концепт *Geist* включає культурно-історичний вимір, відображаючи загальний клімат певної епохи, характерні інтелектуальні та соціальні тенденції, а також колективну свідомість, що об'єднує покоління і забезпечує передачу знань і цінностей. У літературі, мистецтві та філософії *Geist* слугує втіленням інтелектуального і творчого потенціалу нації, виражаючи як індивідуальний, так і загальнонаціональний духовний досвід [2, с. 5]. Нарешті, *Geist* проявляється і в матеріальній сфері, символізуючи сутність і характер речей, що переноситься на конкретні об'єкти або продукти, підкреслюючи їхню силу, особливість або значущість.

Таким чином, концепт *Geist* демонструє багатогранність німецької мови та культури, об'єднуючи історичний розвиток, філософську

традицію, індивідуальні та колективні прояви свідомості. Він одночасно вказує на духовний, інтелектуальний і культурний рівень життя, що робить його ключовим для розуміння німецького менталітету та культурного досвіду.

Література

1. Sten. The Curiosity of the German Word «Geist». *Transparent*. October, 2019. URL : https://blogs.transparent.com/german/the-curiosity-of-the-german-word-geist/ (дата звернення: 23.10.2025).

2. Drechsler W. On German Geist. *A Journal of the Humanities and Social Sciences*. 1997. Vol. 1 (51/46). P. 67–77. URL : https://www.academia.edu/7845112/On_German_Geist (дата звернення: 23.10.2025).

3. What is the Concept of «Geist» in Hegel's philosophy? 2022. URL : https://surl.li/ucemrg (дата звернення: 23.10.2025).

УДК 811.1

Засаднюк Д. В.,
студентка,
Херсонський національний технічний університет

Стеценко Н. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри галузевого перекладу та іноземних мов,
Херсонський національний технічний університет

НЕОЛОГІЗМИ У СЛОВНИКОВОМУ СКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ

Неологізми – це нові лексичні одиниці, що виникають у зв'язку з необхідністю іменувати щойно створені явища та поняття. Вони віддзеркалюють нові реалії й потреби мовців у соціальному, політичному, культурному та технологічному дискурсах. У XXI ст. англійська мова, як лінгва франка, характеризується швидкими темпами розвитку і кількість новоутворених лексем стрімко зростає, тому відповідно англійська є ключовим джерелом лексичних інновацій, генеруючи словотворчі моделі. Українська мова, у відповідь на нові тенденції, запозичує, адаптує та створює прагматичні відповідники.

Метою нашої наукової розвідки є порівняльний аналіз неологізмів у словниковому складі англійської та української мов, визначення особливостей їх перекладу.

Неологізми систематично продукуються в англійській мові у зв'язку з соціальними явищами та процесами (cancel culture), пандемічними реаліями (lockdown) та цифровими технологіями (metaverse) [6, с. 4]. Далі вони адаптуються в українській мові. Наприклад, бойкот, локдаун та метавсесвіт.

У сучасній лінгвістиці виокремлюють такі основні типи неологізмів: запозичення, калька, деривація, композиція, афіксація, словосполучення й семантичні новотвори. Спосіб виникнення нової лексеми значно зумовлює вибір перекладацької стратегії: пряме запозичення, фонетико-морфологічна адаптація, описовий переклад або еквівалентний переклад [9, с. 66].

Англійська мова вирізняється високою продуктивністю словотворчих моделей, наприклад, складення (e-mail – email) та блендинг (smog, brunch). В українській мові також застосовується складення, проте тенденція до описових конструкцій більша, особливо за відсутності усталених форм або коли мовна норма обмежує пряме запозичення [10, с. 28].

Запозичення та адаптація виступають також вагомими елементами. Англійські новоутворення у технічному і бізнес-дискурсах в основному запозичуються практично без змін (startup – стартап), у той час як в сфері побуту переважають перефрази або контекстуальні відповідники [1, с. 35].

Пандемія є ще одним явищем, що призвела до виникнення численних неологізмів (lockdown, social distancing, quarantine fatigue) та їхніх українських еквівалентів (локдаун, соціальна дистанція, карантинна втома). Порівняльні аналізи демонструють, що англомовні одиниці породжують кілька українських варіантів – офіційний переклад, запозичений чи описовий [6, с. 4].

Політична лексика як ще одна важлива сфера оперативно реагує на суспільні події. У мовному просторі з'являються бренди, хештеги та афікси на кшталт -gate, які в українській можуть передаватися шляхом калькування або описовим перекладом [4, с. 26].

У галузі науки та технологій домінують прямі запозичення та транскрипції (AI – ШІ, blockchain – блокчейн). У таких випадках важлива уніфікація термінів у словниках і стандартизованих перекладацьких базах і ресурсах [10, с. 29].

Стратегія вибору перекладацького варіанта визначається різними функціями мовної одиниці: комунікативною роллю, контекстуальним

навантаженням та очікуваним впливом на цільову аудиторію. Якщо новотвір виконує термінологічну функцію, то доцільно надавати перевагу калькованому варіанту чи точному лексичному відповіднику. Натомість, коли мовна одиниця має стилістичну чи експресивну функцію – перекладач може застосовувати креативні прийоми, щоб зберегти ефект новизни [9, с. 67].

Коли пряма калька є незрозумілою, застосовують описовий переклад, що передає зміст, але може втратити лаконічність і стилістичну «новизну» [9, с. 68]. Деякі неологізми містять культурно-специфічні відтінки; у таких випадках перекладач обирає між збереженням конотацій через пояснення, підбором культурного аналога або нейтральною передачею [11, с. 53].

Процес неологізації в англійській та українській мовах є нерівномірним, що зумовлено розбіжностями в соціокультурному просторі, історичних передумовах та політичних чинниках. Як зазначає О. Петухова, «сучасні англійські неологізми часто виникають у сфері цифрових технологій та соціальних мереж, що робить їх переклад особливо складним через відсутність усталених відповідників» [8, с. 14]. Це підтверджує тенденцію до інтенсивного застосування транскрипції та транслітерації, особливо коли пріоритетом виступає швидкість поширення нового терміну, а не адаптація до мовної системи.

У дослідженні Т. Лугової та М. Шутки зазначається, що «англійські складені неологізми, утворені шляхом словоскладання, мають значний вплив на мовний ландшафт, оскільки дозволяють точніше виражати нові концепти» [5, с. 112]. Українська мова, зберігаючи власні словотворчі традиції, надає перевагу описовим мовним засобам, що забезпечує зрозумілість та чіткість висловлювання, але може знижувати ступінь лаконічності.

Особливу складність становлять неологізми, що містять культурно зумовлений зміст. Наприклад, англійський термін *woke* у політичному дискурсі має широкий діапазон конотацій – від «соціально свідомий» до «надмірно політкоректний». В українській мові він може відтворюватися шляхом калькування (*пробуджений*), або описовим перекладом (*соціально свідомий, чутливий до проявів дискримінації*), що відповідно залежить від контексту [7, с. 37]. Це засвідчує той факт, що перекладач має враховувати не лише лексико-семантичне поле значення, а й прагматичну функцію мовного елемента.

У сфері технологій англійська мова продовжує бути головним донором. Такі терміни, як *blockchain*, *cloud computing*, *NFT*, швидко входять в український ужиток. За словами дослідників, «у науково-технічному дискурсі переважають прямі запозичення, оскільки вони

забезпечують точність і міжнародну зрозумілість» [7, с. 39]. Водночас у публіцистиці чи побутовому мовленні можливі адаптовані варіанти: *ланцюг блоків* (для blockchain) або *невзаємозамінний токен* (для NFT).

Аналіз показує, що вибір перекладацької стратегії залежить від кількох факторів [2, с. 137]:

1. Функціональне навантаження: термінологічні одиниці вимагають точності, тоді як стилістичні – креативності.

2. Цільова аудиторія: для науковців важлива уніфікація, для широкої публіки – зрозумілість.

3. Культурний контекст: у випадку культурно-специфічних неологізмів перекладач балансує між буквальним і адаптованим варіантом.

Як зазначає І. Кочерган, «переклад неологізмів є не лише мовним, а й культурним актом, що вимагає від перекладача міждисциплінарної компетентності» [3, с. 52].

Порівняльний аналіз англійських та українських неологізмів засвідчує, що:

1. Англійська мова виступає головним джерелом інновацій, особливо у сфері технологій та медіа.

2. Українська мова активно адаптує ці новотвори, використовуючи як прямі запозичення, так і описові конструкції.

3. Перекладацькі стратегії варіюються від калькування до креативних трансформацій, залежно від функції слова та контексту.

4. Культурний аспект займає ключову позицію в збереженні прагматичного ефекту неологізмів.

Отже, вивчення неологізмів в англійській та українській мовах не лише поглиблює розуміння закономірностей мовних процесів, а й сприяє розвитку перекладознавства як науки. Порівняльний аналіз показує, що англійська й українська мови створюють неологізми різними способами та з різною інтенсивністю. Ефективний переклад новотворів потребує поєднання лінгвістичного аналізу та прагматичної інтерпретації. Залежно від функції слова, жанру тексту й цільової аудиторії перекладач може обирати кальку, запозичення, описовий переклад або адаптацію. Неологізми є не лише показником мовної динаміки, а й інструментом міжкультурної взаємодії.

Література

1. Ishchuk N. New Words in English Business Discourse: Structural-Semantic Features and Translation into Ukrainian. *Linguistic Studies.* 2023. Вип. 46. С. 35–46.

2. Ковальова О. Неологізми в англійській мові: класифікація та особливості перекладу. *Науковий вісник ХНУ*. 2021. Вип. 34. С. 131–139

3. Кочерган І. В. Вступ до перекладознавства : навчальний посібник. К. , 2019. 256 с.

4. Konopelkina N. Comparative Analysis of Ukrainian and English Neologisms in the Context of Political Discourse. *International Journal of Multilingual Education*. 2017. С. 23–30.

5. Лугова Т., Шутка М. Особливості англійських складених неологізмів та їх переклад на українську мову. *Молодий вчений.* 2023. № 8 (120). С. 110–114.

6. Медведєва С., Никипорець С., Гадайчук Н., Герасименко Н. Порівняльний аналіз неологізмів англійської та української мов, що виникли внаслідок пандемії COVID-19. *Проблеми гуманітарних наук*. Серія : Філологія. 2022. С. 3–5.

7. Особливості перекладу неологізмів англійської мови. *Молодий вчений.* 2018. № 3.1 (55). С. 35–40.

8. Петухова О. Сучасні неологізми англійської мови в аспекті перекладу : навч. посіб. Суми : СумДУ, 2021. 45 с.

9. Prysiazhniuk I. S. Descriptive translation and word formation methods of neologisms. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Серія : Філологія. Педагогіка. 2016. Вип. 7. С. 63–68.

10. Prysiazhniuk I. S. Neologisms of «Science and Engineering». Communication technologies thematic groups: word formation methods and ways of translation. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Серія : Філологія. Педагогіка. 2017. Вип. 9. С. 27–30.

11. Тітенок Д. В. Особливості відтворення англійських новотворів в українському перекладі : монографія. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 84 с.

УДК 81′42

Калініченко Т. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загального мовознавства і романо-германської філології,
Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди

ВИВЧЕННЯ ІМПЛІЦИТНИХ СМИСЛІВ У ЛІНГВІСТИЦІ

Приховані смисли і імпліцитність є об’єктом дослідження багатьох наукових розвідок [1; 3–6]. Мовознавчі дослідження імпліцитних смислів пов’язані з прагматичною лінгвістикою. Нова когнітивно-

комунікативна парадигма в прагмалінгвістиці формує когнітивно-прагмалінгвістичний підхід. Цей підхід інтегрує комунікативні й когнітивні дослідження мови. Згідно з положеннями когнітивної прагмалінгвістики мовленнєвий акт є комунікативним процесом. Цей процес починається у ментальній сфері мовця, що робить можливим зосередження на взаємозв'язку мисленнєвих і мовленнєвих процесів. Тобто комунікативна прагматика вивчає акціональні аспекти мовної комунікації, у той час як когнітивна прагматика приділяє увагу інтенціональним аспектам, які відбуваються раніше ніж акціональні аспекти.

Завдяки когнітивній прагмалінгвістиці дослідник імпліцитних смислів має широкий спектр методів, які надають можливість показати взаємозв'язки експліцитного й імпліцитного у вербальній комунікації [2].

Деякі з положень, на яких базуються дослідження свідчать, що мовна імпліцитність є проявом ізоморфізму форми й змісту на різних рівнях мовної структури – морфеми, лексеми, речення, тексту та, що імпліцитні смисли можуть бути інтендовані / навмисні / актуалізовані / плановані та, відповідно, неінтедовані / ненавмисні / потенціальні / неплановані [2].

Імпліцитний смисл становить важливу складову мовної комунікації, оскільки саме він забезпечує багатовимірність інтерпретаційного потенціалу висловлювання. Аналіз мовних одиниць із прихованими семантичними компонентами показав, що імпліцитність є системним явищем, притаманним усім рівням мовної структури – від фонетичного до дискурсивного. Виявлено, що механізми формування імпліцитного смислу тісно пов'язані з когнітивними процесами, зокрема з асоціативним мисленням, інференцією та прагматичною інтерпретацією контексту. Імпліцитність виступає не лише як семантична характеристика висловлювання, а й як стратегія комунікативного впливу, що сприяє економії мовних засобів і підвищує експресивність тексту.

Проведене дослідження підтвердило, що імпліцитний смисл є ключовим чинником у створенні підтексту, який формує глибинну структуру мовного повідомлення та відображає світогляд автора. У контексті сучасної лінгвістики імпліцитність розглядається як динамічна категорія, що поєднує семантичний, прагматичний і когнітивний аспекти мовного змісту. Зіставлення різних типів імпліцитних смислів дозволило виявити закономірності їхнього функціонування в художньому, публіцистичному та розмовному дискурсах. Отримані результати відкривають перспективи для

подальших досліджень у галузі когнітивної лінгвістики, прагматики та семіотики, де імпліцитність постає як універсальний інструмент смислотворення. Практичне значення дослідження полягає у можливості застосування отриманих висновків у лінгводидактиці, перекладознавстві, медіалінгвістиці та аналізі дискурсу.

Таким чином, імпліцитний смисл слід розглядати як невід'ємну складову мовної системи, що відображає складні взаємозв'язки між мовною формою, контекстом і свідомістю мовця. Підсумовуючи, можна стверджувати, що дослідження імпліцитного смислу має не лише теоретичне, а й прикладне значення, оскільки сприяє глибшому розумінню природи людської комунікації та механізмів передачі прихованої інформації.

Література

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. К. : ВЦ «Академія», 2004. 344 с.

2. Безугла Л. Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі : монографія. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2007. 332 с.

3. Калініченко Т. Експлікація як універсалія перекладу та когезія і когерентність в перекладознавсті. *Актуальні питання гуманітарних наук* / [редак.-упорядн. М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 87. Т. 2. С. 242–247. DOI : https://doi.org/10.24919/2308-4863/87-2-33.

4. Калініченко Т. М. Вираження смислу в лінгвістиці і імпліцитність. *Сучасні філологічні і методичні студії: проблематика і перспективи* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24 квітня 2025 р.). Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2025. С. 26–28.

5. Калініченко Т. М. Лінгвальні вияви імпліцитного вираження смислу. *Лінгвістика і виклики сучасного світу: перетинаючи дослідницькі кордони* : матеріали IV Міжнар. конф. ФЛ спільно з УАКЛіП (м. Київ, 22−23 травня 2025 р.); відп. ред. О. П. Воробйова. К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2025. С. 82.

6. Калініченко Т. М. Огляд перекладознавчої літератури і питання експлікації у контексті перекладу. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи.* Т. 10 : Науковий діалог у категоріях миру та війни : [колективна міжнар. монографія] / [наук. ред.: Я. Ґжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін : Академія прикладних наук у Коніні, 2023. С. 72–81.

УДК 811.11

Крутько Т. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Національний університет водного господарства та природокористування

ФОРМУВАННЯ ПЕРСОНАЛЬНОГО БРЕНДА У СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА

Упродовж останнього десятиліття представники різних наук активно досліджують персональний брендинг, стратегію його побудови та позиціонування, ефективність впливу на цільову аудиторію (S. Chhabra, M. Giesler, V. Mochla, G. Tsourvakas, M. Vlachopoulou).

Переважна більшість досліджень проводиться на матеріалі онлайн ресурсів, зокрема соціальних мереж (Т. В. Крутько, В. В. Чередниченко, K. Clay, L. Harris, T. A. Hendrie, T. M. Holloway, K. M. Johnson, A. Rae), які є засобом прямої комунікації, способом встановлення тісних взаємин з цільовою аудиторією, інструментом впливу. Оскільки соціальні медіа надають можливість ділитися знаннями, досвідом та історіями особистісного зростання, вони є ефективним інструментом моделювання образу та самопрезентації, інструментом просування особистого бренда.

Дослідники розглядають персональний бренд як відображення умінь, навичок і стилю життя [4], комплекс засобів із формування та підтримання іміджу та репутації [2], заходи популяризації особистості через демонстрацію її професійних та особистих досягнень [5].

Основними елементами побудови персонального бренда є:

- самоідентифікація – позиціонування особистості, ідентифікація її бажань і переконань;
- експертність – визначення професійної майстерності особистості;
- цінності – філософія, орієнтири у відносинах, сім'ї тощо;
- цілі, орієнтовані на соціум;
- оригінальність та унікальність для аудиторії;
- образ – візуальне враження (стиль, манери поведінки, жести, мова тощо);
- легенда – біографія особистості, історія її успіху.

Перераховані елементи побудови персонального бренда прослідковуються у брендингу відомих особистостей, зокрема зірок Голлівуду [2], політиків [5], спортсменів [3], що підтверджують результати чисельних досліджень вітчизняних та закордонних

науковців.

Наукові розвідки доводять, що аудиторія завжди довіряє тим, хто демонструє професійні, фахові якості, а також відкритість та чесність у комунікації. Компетентність є основною кваліфікацією особистості, проте для створення успішного особистого бренда образ професіонала має поєднуватися з образом звичайної людини.

Таким чином, створення успішного персонального бренда передбачає демонстрацію навичок, які підкреслюють професійність, а також навичок соціальної взаємодії.

Представлення інформації в соціальних медіа відбувається з урахуванням її сприйняття цільовою аудиторією. До дієвого інвентаря і механізмів вербального впливу належать лексеми позитивної оцінної семантики, лексико-граматичні засоби вираження модальності, аргументативні прийоми, вжиті з метою викликати довіру, вибудувати емоційний зв'язок з аудиторією, додати емоційності та невимушеності повідомленням. Оцінність, емоційність, експресивність мовних засобів реалізуються в тісній взаємодії з невербальними компонентами, забезпечуючи досягнення максимального ефекту.

За словами А. Д. Бєлової, вибір мовних засобів для реалізації комунікативного наміру регулюється дискурсивними стратегіями, які визначають спосіб представлення та подачі найбільш релевантної інформації відповідно до жанру [1, с. 89].

Таким чином, структурно-композиційна організація повідомлень соціальних медіа, лексико-граматичні засоби та прийоми аргументації сприяють реалізації комунікативного наміру адресата, що веде до бажаного позиціонування особистості та створення успішного персонального бренда.

Література

1. Бєлова А. Д. Лінгвістичні аспекти аргументації. К. : КНУ ім. Тараса Шевченка, 1997. 309 с.

2. Крутько Т. В. Вербальні засоби конструювання персонального бренда (на матеріалі персональної Facebook-сторінки зіркової персони). *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)* : зб. наук. праць. Дрогобич, 2020. № 14. С. 98–102. URL : https://doi.org/10.24919/2663-6042.14.2020.223451

3. Arai A., Ko Y. J., Ross S. Branding Athletes: Exploration and Conceptualization of Athlete Brand Image. *Sport Management Review*. 2014. 17. P. 97–106.

4. Gehl R. W. Ladders, Samurai and Blue Collars: Personal Branding in

Web 2.0. *First Monday*. 2011. № 16(9). P. 3–24.

5. Shavit A., Konrádová M. The Challenge for Political Personal Branding – The Democratic Leader Paradox. *International Journal of Market Research*. 2025. № 67 (2–3). P. 282–295. URL : https://doi.org/10.1177/14707853251314658.

УДК 81’373.612.2:070(045)

Лесик І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

Муковська Ю. О.,
студентка,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНІ ФУНКЦІЇ МЕТАФОРИ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

У сучасному медіадискурсі метафора розглядається не лише як стилістичний прийом, а як потужний когнітивний інструмент, що формує уявлення про реальність і впливає на суспільну свідомість. Через метафоризацію медіа не просто передають факти, а створюють цілісні образи світу, які визначають, як саме реципієнт сприймає події та соціальні явища [1, с. 108].

Метафора у медіадискурсі виконує функцію концептуального структурування, допомагаючи осмислювати складні явища через знайомі моделі. Завдяки цьому аудиторія сприймає абстрактне як конкретне, часто не замислюючись над глибинним змістом. Наприклад, метафора *migration is a flood* не лише описує потік мігрантів, а й викликає емоції тривоги й небезпеки, задаючи певну оцінку події [4, с. 45].

Варто зазначити, що велике значення має саме емоційний вплив метафори. Через образність вона активує емоції сильніше, ніж раціональні описи. Наприклад, *economic storm* створює відчуття хаосу та непередбачуваності, підсилюючи драматизм повідомлення. У такий спосіб медіа здатні керувати громадськими настроями, формуючи потрібну реакцію [3, с. 462].

Крім пояснювальної ролі, метафора виконує функцію управління увагою – вона підкреслює одні аспекти явища, замовчуючи інші. Так, зображення війни як *surgical operation* створює ілюзію точності й

безпомилковості, відсуваючи на другий план руйнування та жертви. У цьому полягає її здатність до маніпуляції, особливо у політичних чи офіційних медіа [2, с. 102]. Водночас метафори у медіадискурсі формують альтернативні концептуальні реальності: вислів *the internet is a jungle of information* задає рамку сприйняття, у якій користувач постає як дослідник, змушений орієнтуватися в хаосі. Таке метафоричне структурування впливає на інтерпретацію подій і вибудовує певний когнітивний порядок.

Важливою є також ідеологічна функція метафори. Вона не просто передає смисли, а й легітимізує їх, роблячи певну інтерпретацію природною або очевидною. Наприклад, образ *the West as a guardian of democracy* підкріплює усталений політичний наратив. Через це метафора стає механізмом підтримки ідеологічних систем і засобом впливу на суспільні переконання [3, с. 465].

Ще одна її функція – формування колективної ідентичності. Метафори типу *civilised world vs. terrorist threat* або *the axis of evil* розділяють світ на «своїх» і «чужих», створюючи уявлення про боротьбу протилежних цінностей. Це не лише визначає емоційне ставлення аудиторії, а й програмує її позицію щодо події [1, с. 110].

Слід також зауважити, що ефективність метафори зумовлена її впливом на підсвідомому рівні. Іншими словами, люди рідко усвідомлюють, що сприймають реальність через метафоричні рамки. Вона не просто пропонує оцінку, а радше нав'язує її. Тому, цілком логічно, що метафора – надзвичайно потужний інструмент маніпуляції, який формує суспільну думку майже непомітно [4, с. 46].

З огляду на це, метафора також сприяє «ідеологічній економії», тобто спрощує складні соціальні процеси до зрозумілих, але однобоких схем. Наприклад, війна як *sacred mission* чи *hunt for terrorists* виправдовує насильство, надаючи йому морального сенсу. У цьому контексті вона виступає знаряддям політичного впливу, оскільки, фактично, спрощує неоднозначну реальність до прийнятної для масового сприйняття моделі [2, с. 106].

Відповідно, медіаметафора виконує й регулятивну функцію: вона не лише описує події, але й визначає, як їх треба інтерпретувати. Через це формується когнітивна рамка, у межах якої реципієнт сприймає інформацію, що, у свою чергу, впливає на його ціннісні орієнтири та способи мислення [1, с. 113].

Отже, підсумовуючи, можна зробити висновок, що метафора в медіадискурсі – це потужна когнітивна стратегія, яка поєднує мову, мислення та соціальні установки. Вона має здатність не лише

відображати, а й моделювати реальність, перетворюючи слова на інструменти впливу, переконання й управління суспільною свідомістю.

Література

1. Василенко А. Р., Станкевич Л. П. Теоретичні аспекти метафори як засобу впливу в мас-медійному дискурсі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського.* 2022. Т. 33, № 5. С. 108–114.

2. Лукашенко М. В. Образи та метафори соціальності у філософії. *Мультиверсум. Філософський альманах.* 2017. № 34. С. 100–109.

3. Слободян М. В. Метафоризація як когнітивний процес. *Актуальні проблеми слов'янської філології.* 2011. № 24. С. 460–467.

4. Одинецька Л. В. Роль метафори в засобах масової інформації. *Актуальні проблеми теорії соціальних комунікацій* : зб. наук. праць НПУ ім. М. П. Драгоманова. К., 2017. Вип. VI. С. 44–48.

УДК 811.111'373.72

Свиридюк Т. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов економічного факультету
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Семініхина Н. М.,
доктор філософії (PhD), доцент,
доцент кафедри іноземних мов економічного факультету
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Рубан Л. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов економічного факультету
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ ІДІОМАТИЧНИХ ЗАСОБІВ У ПРОМОВАХ БРИТАНСЬКИХ ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРІВ: АПЕЛЯЦІЯ ДО ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Мова політичних лідерів виконує не лише комунікативну функцію інформування, але й когнітивно-мобілізаційну роль, активізуючи в аудиторії процеси сприйняття, уваги та мислення. У лінгвістичній перспективі під пізнавальними процесами розуміють особливості, за допомогою яких людина отримує й обробляє інформацію про навколишній світ, а також формує і перетворює знання, зокрема, через

відчуття, сприйняття, увагу, пам'ять, уяву та мислення. [1, с. 76]. Метою цього дослідження є вивчення ідіоматичних засобів у апелятивній функції у промовах прем'єр-міністрів Великої Британії за період 2019-2025 рр.

У виступах політиків апеляція до пізнавальних особливостей особистості передбачає використання ідіоматичних одиниць, що позначають процеси сприйняття, мислення та уваги, і спрямовані на вплив аудиторії через активацію відповідних когнітивних механізмів. Фразеологічні сполучення (ФС), пов'язані з увагою, відображають різний рівень її зосередженості на окремих суспільних подіях та питаннях. Водночас фразеологічні єдності (ФЄ) пов'язують прояви уваги з тілесним або сенсорним досвідом людини. Ідіоматичні одиниці, що передають зорове сприйняття та пам'ять, у яких сфера джерела асоціюється з процесом бачення, активно використовуються прем'єр-міністрами 2019-2025 рр. не тільки для відтворення важливих подій минулого, а в більшості випадків для окреслення майбутніх перспектив. Ідіоматичні засоби, що позначають мислення, стимулюють розумову діяльність слухачів, спонукаючи їх осмислювати факти, згадані у виступах. Такі одиниці використовуються в досліджуваних промовах усіх прем'єр-міністрів і представлені як ФС, так і ФЄ, позначаючи різний рівень інтелектуальних зусиль, способи подачі інформації та ступінь впливу зовнішніх факторів на процес ухвалення рішень.

Пізнавальні процеси включають сприйняття як процес відображення предметів і явищ дійсності (відчуттями й органами сприйняття) з розумінням їхньої цілісності [2]. У мовній інтерпретації такі процеси часто маркуються лексикою, яка апелює до зору, уваги, огляду, візуалізації («look», «see», «eyes») або до процесів мислення, усвідомлення («make clear», «decide», «hold the view»). У політичному дискурсі британських прем'єр-міністрів ідіоматичні засоби виконують функцію мобілізації уваги, створення уявного образу, підсилення авторитету мовця.

Одиниці, що використовуються для позначення **сприйняття** як процесу відображення предметів і явищ дійсності в сукупності їх характеристик та частин за їх безпосередньої дії на органи відчуття з розумінням цілісності відображуваного [2], позначають зорову перцепцію, звертаючись до певного досвіду адресата та дозволяючи активізувати увагу до різних мікротем.

Зорове сприйняття позначене у виступах Кіра Стармера ФЄ *to see through the same eyes*, що апелює до відповідного досвіду людини та має структуру V+(Prep)+(Adj)+N. Кір Стармер використовує вказану одиницю, звертаючись до свого народу та заохочуючи до об'єднання:

Enjoy the feeling of waking up on a morning like this with the emotion that you do see the country through the same eyes [5]. Крім того, значення цієї ФЄ посилюється використанням дієслова ***do*.**

Увага як спрямованість психічної діяльності людини та її зосередженість на предметі, що має для неї певне значення [2], позначається ФС *draw attention to* та *pay attention to*, які привертають увагу адресата до значущих тем в промовах. ФС має структуру V+N+Prep. У виступі Бориса Джонсона *draw attention to* є чітким маркером активації уваги: *My right honourable friend is absolutely right to draw attention to the huge importance of sport to our national economy and to our wellbeing* [4]. У наведеному прикладі ця ФС ставить предмет обговорення *the huge importance of sport to our national economy and to our wellbeing* у фокус сприйняття аудиторією, створюючи «точку фіксації». Згідно з ієрархією залучення уваги (call < attract < draw), це одна з найінтенсивніших форм звернення.

Ріші Сунак у своєму виступі використовує ФС *pay attention to*: *Second, over the medium term, we cannot allow our debt to keep rising, and, given how high our debt now is, we need to pay close attention to its affordability* [7]. За допомогою цього ФС спікер закликає не просто «звернути увагу», а заохочує до усвідомленої, цілеспрямованої дії , спрямованої на моніторинг чи контроль. Тобто прем'єр-міністр не лише констатує важливість боргової ситуації, а закликає до активного спостереження та оцінювання її впливу на економіку, чим створює враження відповідальної, розсудливої позиції політика.

Пам'ять як когнітивний процес, який полягає у збереженні, відтворенні і забуванні набутого досвіду [2], представлена ФЄ *look forward*, зі структурj. V+Prep. Область джерела у ФЄ пов'язана компонентом *look* з перцепцією, а елемент *forward* метафорично відображає майбутнє [3, с. 219]. Тому ФЄ *to look forward* має значення *to think about what is going to happen in future*. У своєму виступі Кір Стармер апелює до візуалізації майбутнього: *And now we can look forward again, walk into the morning, the sunlight of hope, pale at first, but getting stronger through the day, shining once again on a country with the opportunity after 14 years to get its future back* [6]. Ідіоматичний засіб *look forward* як маркер перспективного сприйняття дає слухачу когнітивну карту «ми рухаємося в напрямку світла/надії», що сприяє емоційній залученості та заохоченню концентрації на майбутньому.

Мислення позначене ідіоматичними одиницями *look to the future, get a fix in smbd's head, the opportunity rests in smbd's hands*, що активують розумову діяльність слухача, спонукаючи його замислитися над подіями та фактами, про які розповідається в промовах.

У своїй промові Ріші Сунак використовує ФС *look to the future* зі структурою V+Prep+N: *Now, when I look to the future of Teesside I see old industrial sites being used to capture and store carbon* [7]. У цьому контексті прем'єр-міністр використовує ФС *look to the future* для створення образу оновлення та надії, особливо у зв'язку з регіоном Teesside, який історично асоціюється з важкою промисловістю та економічним спадом. Таким чином, спікер прагне змінити сприйняття минулого (старих промислових об'єктів) та перенести акцент на перспективи розвитку та модернізації.

У промові Бориса Джонсона використовується ФЄ *get a fix in smbd's head* (V+(Prep)+(Adj)+N) з метою відображення процесу когнітивного впорядкування сприйнятої інформації, що переходить у стадію осмислення**:** *Everyone has now got a fix in their heads about the kind of landing place we need to get to* [4]. ФЄ позначає формування чіткого уявлення про спільну мету та слугує засобом вербалізації колективного мислення. За допомогою цього ідіоматичного засобу спікер заохочує об'єднати аудиторію навколо узгодженого бачення майбутнього.

До використання ФЄ *the opportunity rests in smbd's hands* зі структурою N+V+(Prep)+(Adj)+N вдається в своєму виступі Кір Стармер: *The opportunity to shape our country's future rests in your hands* [6]. За допомогою ідіоматичної одиниці *the opportunity rests in smbd's hands* відображено концепт мислення/усвідомлення відповідальності. Прем'єр-міністр спонукає слухача ментально взяти на себе роль суб'єкта дії, що активує мисленнєві процеси прийняття рішення.

Таким чином**,** дослідження показує, що сучасні британські прем'єр-міністри активно використовують ідіоматичні засоби, які позначають пізнавальні процеси, зокрема сприйняття, увагу, пам'ять та мислення. Фразеологічні єдності та сполучення допомагають створити образ або метафоричну ситуацію, яка зменшує дистанцію між складною політичною проблемою та слухачем. До того ж, вони активізують увагу аудиторії, спрямовуючи її до ключових тем або аргументів. Ідіоматичні одиниці зменшують когнітивну напругу, підвищуючи довіру до спікера, а також спонукають аудиторію до дій, шляхом залучення її в процес мислення та прийняття рішення.

Література

1. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посібник. К. : МАУП, 2000. 256 с.

2. Сучасний тлумачний психологічний словник / [упоряд. В. Б. Шапар]. Х. : Прапор, 2007. 640 с.

3. Evans V. The Structure of Time. Amsterdam (Phil.) : John Benjamins Publishing Company, 2004. 286 p.

4. Johnson B. Boris Johnson COVID-19 Announcement. URL : https://www.rev.com/transcripts/boris-johnson-covid-19-announcement-transcript-september-22?utm.

5. Starmer K. Labour Leader Sir Keir Starmer's Victory Speech in Full. URL : https://www.expressandstar.com/news/uk-news/2024/07/05/labour-leader-sir-keir-starmers-victory-speech-in-full/?utm.

6. Starmer K. Sir Keir Starmer's New Year Speech. URL : https://labour.org.uk/updates/press-releases/keir-starmers-new-year-speech/?utm.

7. Sunak R. Rishi Sunak's Budget 2021 Speech in Full. URL : https://www.mortgagesolutions.co.uk/news/2021/03/03/budget-2021-rishi-sunaks-budget-2021-speech-in-full/?utm.

УДК 81-139

Стеценко Д. В.,
доктор філософії, старший викладач
кафедри галузевого перекладу та іноземних мов,
Херсонський національний технічний університет

Крижановська К. Ф.,
студентка,
Херсонський національний технічний університет

ЗВІТ ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КОМПАНІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРПУСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

В умовах постійного розвитку технологій та різних способів обробки інформації, проблема аналізу мовних даних набуває важливого значення. У результаті вдалого поєднання виникли якісно нові напрямки досліджень, зокрема корпусна лінгвістика, що надає нові методи аналізу як лексичних так і граматичних одиниць, з використанням великих масивів матеріалу. На сьогодні, науковці різних країн приділяють особливу увагу як дослідженню безпосередньо корпусів текстів та напрямків їх використання, так і прикладним програмним засобам, за допомогою яких полегшується обробка та аналіз корпусів текстів. Серед них: П. Бейкер, В. Жуковська, Т. МакЕнері, Дж. Синклер, А. Уілсон, та інші. З іншого боку, феномен перекладу текстів офіційно-ділового стилю є предметом вивчення в роботах багатьох науковців таких як: Т. Анохіна, Н. Ботвіна, В. Бибіхін,

В. Калюжна, М. Пилинський, Л. Черноватий, В. Карабан, І. В. Корунець, та інші.

На сучасному етапі проблематика дослідження є актуальною, оскільки зумовлена розвитком корпусного мовознавства у різних напрямах перекладознавства.

Об'єктом нашого дослідження є корпуси офіційно-ділових текстів, зокрема, звіти зі сталого розвитку, надані компаніями у 2020–2024 роках.

Звіти зі сталого розвитку – це публічні документи, які організації використовують для розкриття своїх екологічних, соціальних та управлінських показників (ESG) [3]. Ці документи забезпечують прозорість впливу компанії на суспільство та навколишнє середовище, деталізуючи зусилля у таких сферах, як скорочення викидів вуглецю, покращення трудових практик та удосконалення корпоративного управління. Поширюючи цю інформацію, компанії прагнуть здобути довіру зацікавлених сторін, зокрема інвесторів, клієнтів та працівників [2].

Дослідження ґрунтується на двох засадничих поняттях: твердження про *обіцянки* та твердження про *обмеження*. Центральним завданням наукової розвідки є виявлення та анотація зазначених речень як предмет аналітичного дослідження корпусної лінгвістики.

Концепція *обіцянок* тісно пов'язана з розвідкою, що вивчає використання «дешевих слів» – терміну, що описує розпливчасту, неконкретну мову, яку часто використовують компанії під час обговорення своїх кліматичних зобов'язань і дій [1]. Подібно до пустослів'я, *обіцянки* спрямовані на перспективу і не містять конкретних, кількісно вимірюваних дій або механізмів підзвітності. Ці заяви часто ґрунтуються на оптимістичній мові, з використанням конструкції речень у Present Simple та Present Continuous tenses, стверджуючи, що деякі дії вже виконуються або плануються без конкретних критеріїв їхнього виконання або усталених періодів. Ідентифікуючи такі заяви як обіцянки, ми підкреслюємо їх спекулятивну природу та потенційну здатність вводити в оману зацікавлені сторони [2].

Поняття *обмеження* описує речення, в яких згадуються певні перешкоди, заборони або перепони на рівні компанії, суспільства або уряду, що можуть обмежити компанію у виконанні своїх обіцянок.

Наприклад, речення «*If the risks or uncertainties ever materialize or the assumptions prove incorrect, the results of HP Inc. and its consolidated subsidiaries (HP) may differ materially from those expressed or implied by such forward-looking statements and assumptions».* – анотуємо як

обмеження, адже в ньому наголошено на неозначених ризиках, що можуть перешкодити компанії досягти високих екологічних, соціальних та управлінських показників.

Прикладом може слугувати речення «*At Deutsche Telekom, we have set ourselves a vital target of achieving net zero emissions along our entire value chain by 2040».* Автори звіту визначають важливу мету – досягнення нульового рівня шкідливих атмосферних викидів без конкретного визначення цієї мети.

Результатом анотування стали 5,386 анотованих речень з 6,500 звітів сталого розвитку, що є дотичними до тематики екологічних, соціальних та управлінських показників та можуть бути категоризовані як *обіцянки, обмеження* або *нейтральні* твердження.

Додатковим завданням нашого дослідження є градація визначених *обмежень* з позиції їх тематики.

Таким чином, нами було розроблено п'ять категорій тверджень про *обмеження* до яких увійшли:

- *Експлуатаційні перешкоди* – заяви, що характеризуються такими проблемами, як перебої в ланцюгу постачання, збільшення витрат через непередбачувані події, обмеження на сировину та перебої в роботі.

- *Ринкові ризики* – пропозиції, що охоплюють такі ризики, як нестабільність цін на сировину, перебої через збільшення попиту на стійкі матеріали, геополітичну напруженість та зміни світових економічних тенденцій.

- *Геополітичні умови* – речення включають вплив глобальних конфліктів, торгівельних суперечок і політичної напруженості на діяльність бізнесу, а також ширші геополітичні виклики, що впливають на стабільність та економічні умови.

- *Економічні обмеження* – претензії зосереджені на економічній невизначеності, спричиненій пандеміями, геополітичними конфліктами, торгівельними обмеженнями та правилами місцевого самоврядування, що можуть вплинути на виробництво та експлуатаційні витрати.

- *Кадровий капітал* – висловлювання розвиваються навколо умов праці, утримання фахівців, порушень на робочому місці та впливу зовнішніх подій на людські ресурси, включаючи охорону здоров'я, безпеку та рівність.

Проведений аналіз виявив, що виробничий сектор є єдиним, де «Геополітичні умови» входить до першої п'ятірки перешкод, що свідчить про чутливість цієї сфери до політичних питань. Ми також очікували побачити пункт «Геополітичні умови» в першій п'ятірці для природних ресурсів. Однак основними факторами залишаються експлуатаційні та ринкові ризики. Роздрібна торгівля демонструє

помірну вираженість «Експлуатаційних перешкод» та «Інших впливів». Категорії часто з'являються в комбінаціях (наприклад, «Ринкові ризики» та «Експлуатаційні перешкоди»), що вказує на взаємозв'язок у викликах, з якими стикаються ці сектори.

Отже, представлене дослідження розкриває аналітичний підхід до збору та анотації англійськомовних даних, що охоплюють звіти сталого розвитку в період між 2020 та 2024 роками. Нашу увагу було сконцентровано на дослідженні документів з чотирьох секторів промисловості, а саме: Виробництво, Природні ресурси, Роздрібна торгівля, та IT. Зібрано 6,500 звітів та анотовано 5,386 речень, що містять *обіцянки* компаній щодо екологічних, соціальних та управлінських показників та *обмеження,* які можуть негативно вплинути на поставлені цілі. Додатково ми окреслили категорії тверджень про *обмеження,* що розкривають чинники, згадані авторами як перешкоди на шляху до ESG-мети.

Література

1. Bingler J., Kraus M., Leippold M., Webersinke N. How Cheap Talk in Climate Disclosures Relates to Climate Initiatives, Corporate Emissions, and Reputation Risk. *Journal of Banking and Finance*. 2024. DOI : https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2024.107191 (дата звернення: 25.01.2025).

2. Gunawan J. Sustainability Report and Sustainability. *Encyclopedia of Sustainable Management* / ed. by S. Idowu, R Schmidpeter, N. Capaldi, L. Zu, M. Del Baldo, R. Abreu. 2022. DOI : https://doi.org/10.1007/978-3-030-02006-4_332-1 (дата звернення: 25.01.2025).

3. Webersinke N., Kraus M., Bingler J., Leippold M. CLIMATEBERT: A Pretrained Language Model for Climate-Related Text. URL : https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4229146 (дата звернення: 25.01.2025).

УДК 81'42:004.738.5:316.77

Торчинська Н. М.,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри слов'янської філології,
Хмельницький національний університет

СЕМА 'ЗАКЛИК' У СУЧАСНОМУ ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ

В умовах посилення інформаційних протистоянь в Україні особливої актуальності набувають дослідження мовних механізмів

впливу на суспільство. Основним середовищем гіперактивної взаємодії є сучасний інтернет-простір, де одним із завдань стає спонукання людей до певних дій. Ключовим інструментом такого імперативу вважається заклик, який відіграє центральну роль у формуванні громадської думки, мобілізації аудиторії та поширенні певних ідей.

Дефініція ‘заклик’ неодноразово була об’єктом вивчення. До прикладу, Н. Стасюк, досліджуючи політичний дискурс, наголосила на полісемічності поняття заклику й запропонувала узагальнене визначення: заклик – це «особливий тип мовленнєвого акту, під комунікативним призначенням якого розуміємо наявність наміру вплинути на адресата шляхом повідомлення певної інформації» [2, с. 81]. У цьому контексті повинні бути три обов’язкові складники: адресант (мовець) – повідомлення – адресат (слухач). Проте для успішного вирішення завдання (в нашому випадку – заклику до виконання певних дій) необхідна правильна комунікація, що суттєво відрізняється від звичайного мовленнєвого акту, який будується за зразком «мовець → слухач». Тут на перший план виходить комунікативна інтенція, коли мовець використовує увесь спектр вербальних і невербальних засобів із метою вплинути на слухача, який повинен відповідно зреагувати на почуте. Проте різні стилі мовлення мають свій набір таких елементів. Об’єктом нашого зацікавлення став інтернет-дискурс.

Під інтернет-дискурсом розуміємо динамічний процес комунікації та взаємодії в мережі Інтернет, що включає всі формати (текст, аудіо, відео) і нерозривно пов’язаний із неявними соціальними та культурними контекстами. Інтернет-дискурсу притаманні такі ознаки (згідно з дослідженнями М. Карпенка): глобальність, оперативність (швидка передача інформації), необмеженість обсягу інформації, доступність (будь-хто може користуватися), анонімність, потенційність (спрямованість комунікації на потенційного адресата), проникність (доступ до чужих повідомлень), статусна рівновага (рівноправність між всіма комунікантами), інтерактивність (будь-хто може висловлювати власні погляди), креалізованість (наявність у текстах графічних, аудіо- та відеоматеріалів), архівабельність (можливість інформації зберігатися довічно), премедітованість (обдумування повідомлення та його корекція), лабіальність мовлення (відсутність чітких правил і стандартність спілкування), гіпертекстовість (наявність покликань) тощо [1, с. 7–8].

Отже, враховуючи сучасні можливості та все більшу залежність людей, зокрема й українців, від соціальних мереж, інтернет-середовища, можемо стверджувати, що інтернет-дискурс ідеально підходить для

функціонування мовленнєвого акту заклику, специфіка якого визначається взаємодією двох основних функцій: інформування та впливу (інтенції). Виходячи з поняття інтенції як спрямованості свідомості, волі, почуттів на який-небудь предмет, вважаємо, що при аналізі різних типів закликів варто звернути увагу саме на особливість побудови відповідного комунікативного акту, спрямованого на вирішення певного завдання.

Як відомо, сучасний інтернет-простір перенасичений низкою різної інформації, коли журналісти, політичні оглядачі, блогери, зрештою, будь-хто більш-менш відомий суспільству повідомляє / переказує / інтерпретує певні факти й одночасно дає їм оцінку, використовуючи набір відповідних мовних засобів. Така форма викладу інформації дозволяє не просто констатувати події, а активно формувати суспільну думку, переконувати аудиторію та спонукати її до певних вчинків. У випадку із соцмережами на перший план виходять емоційно забарвлені слова, мовні кліше, експресивні та оцінні одиниці. Для досягнення мети впливу автори вдаються до різноманітних стилістичних прийомів та фігур, таких як метафори, епітети, гіперболи, літоти, риторичні запитання, що сприяє глибокому впливу на свідомість читача, формує його ставлення до подій і персоналій, а отже, й певною мірою спонукають до певних дій. Тут можна говорити про гібридний характер реалізації семи ʻзаклик’, коли, крім імперативних конструкцій, особливого значення набувають різноманітні стилістичні засоби, які непомітно підштовхують читача до потрібної думки або вчинку. І якщо в авторському тексті можуть бути приховані заклики до виконання певних дій, то процес обговорення, часто анонімний, може перетворюватися на справжні баталії, формуючи суспільну думку, суспільне бажання.

Отже, оскільки заклик містить чітку інтенцію адресанта, спрямовану на зміну свідомості або поведінки адресата, викликають інтерес мовні засоби, які використовують мовці у процесі інтернет-комунікації.

Література

1. Карпенко М. Ю. Лінгвістичні особливості інтернет-дискурсу. *Мова*. 2016. № 26. С. 5–11.

2. Стасюк Н. Заклик як агітаційна форма політичного дискурсу: прагмалінгвістичний аспект. *Рідний край*. 2014. № 1 (30). С. 80–85.

УДК '007.5.3

Хітрова Т. В.,
кандидат філологічних наук, професор,
в.о. декана гуманітарного факультету,
Національний університет «Запорізька політехніка»

РІВНІ СЕМАНТИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ КОНЦЕПТУ«ПАМ'ЯТЬ» В СУЧАСНОМУ МЕДІАТЕКСТІ

Ключову роль у формуванні суспільної пам'яті відіграють медіа. Вони акумулюють та зберігають мовну, соціальну, культурну й історичну пам'ять нації та спільноти, слугують засобом образно-смислового відтворення пам'яті (семантична пам'ять), використовуючи комунікаційні системи медіатексту для формування певних образів і смислів.

Специфіка того, як семантичні моделі «пам'яті» відображаються у медіа, залежить від взаємодії двох основних чинників. Перший чинник – це функціональне означення самого дискурсу, яке визначає його змістовно-тематичну спрямованість і формує відповідну дискурсивну групу (наприклад, політичний, економічний, культурний чи історичний дискурс). Другий чинник – це особливості використання медіатекстуальних засобів. Ці засоби проявляються як на рівні поверхневих (доступних для безпосереднього сприйняття), так і на рівні глибинних предикатів (смислових структур), дозволяють чітко віднести конкретний текст до певних жанрово-видових форм (наприклад, новинна замітка, репортаж, аналітична стаття, інтерв'ю чи коментар). Таким чином, ЗМІ не лише транслюють інформацію, але й активно беруть участь у її структуруванні та інтерпретації, впливають на формування колективної свідомості та пам'яті.

Під терміном «семантична модель» розуміємо основоположний постулат кібернетики: семантична модель – це аналог (приближений опис) процесу або явища, що зберігає їхній характерний зміст або риси, необхідні для вивчення й відображення взаємозв'язків між елементами системи (інформаційні, комунікаційні, організаційні, функціональні, управління). Семантична інформація має текстові, аудіальні, візуальні, графічні знакові форми.

Структура семантичної моделі «пам'ять» у медіадискурсі представлена сукупністю ідентифікаційних компонентів семантичних об'єктів: журналіст як автор або редакційна політика; дискурс, означений предикатами (лінгвістичними, комунікаційними, жанровими тощо); аудиторія.

Медіатекст у семантичній моделі «пам'ять» представлений сукупністю семантичних детермінант й характеризується широким інструментарієм поверхневих (форма, жанр) та змістових кодувань інформації у медіатексті – предикатів. Поверхневий рівень моделі визначається його дискурсивним призначенням та жанрово-видовими межами. Як зауважує П. Сорока, «єдине, що не старіє – спогади, мемуари, чи не тому, що за своєю природою, за жанром вони приречені переборювати час, вони – саме перебороння часу» [1, с. 106]. Таким чином, жанровими репрезентантами памяттєвого дискурсу є: щоденник, життєва історія, спогади, некролог, мемуари, а також жанри аналітичної та публіцистичної групи, в яких використовуються форми типізовано-символічного переказу як способу трансляції (міфологізація, стереотипізація), наративний виклад загалом. До поверхневої структури медіатекстів у межах означеної моделі належать і комунікаційні прийоми та технології, що використовуються у тексті, зокрема ретроспекція, аналогія, порівняння тощо як стратегії трансляції дискурсу.

Видові характеристики моделі обумовлені призначенням виступу, тематикою й ступенем опосередкованості автора; відповідно у сучасному медіадискурсі виділяємо такі види пам'яті: емоційна пам'ять, яка надає можливість її автору зберігати емоції та почуття та образна пам'ять, яка відображає минуле у формі переважно зорових, слухових, нюхових, смакових, дотикових мнемічних образів – це процес упорядкування дискурсних практик в організований наратив.

Глибинний рівень ідентифікації семантичної моделі «пам'ять» в медіатексті визначається через аналіз функціональних предикатів та їхньої активності. Ці предикати є ключовими елементами, які вербалізують і характеризують різноманітні процеси пам'яті, а саме: запам'ятовування, збереження, відтворення, пригадування та забування інформації.

Зокрема, предикати, які безпосередньо стосуються збереження інформації чи її втрати (забування), часто супроводжуються часовими показниками. Такі маркери, як «до цього часу», «досі», «сьогодні», «вчора», «завжди як зараз», «уже» або «чомусь», використовуються для відображення динаміки пам'яті. Вони слугують індикаторами того, що з плином часу, під впливом суб'єктивних (особистих) чи інших чинників, спогади можуть або активно зберігатися та залишатися доступними для відтворення, або, навпаки, втрачатися та переходити в категорію забутого. Таким чином, саме ці мовні засоби на глибинному рівні дозволяють медіатексту передати ідею мінливості та вибірковості людської пам'яті. Предикати пам'яті одночасно виконують функцію

засобів ідентифікації специфічних мнемічних комунікаційних прийомів – а саме, прийомів запам'ятовування та забування, які застосовуються в медіатексті. Ці прийоми часто реалізуються як форми наказового процесу.

Суть цього процесу полягає у використанні своєрідних мовно-стилістичних конструкцій, де автор тексту (або джерело інформації) вживає спонукальні (імперативні) речення. Мета таких конструкцій – виразити волю або пряме намагання мовця закликати аудиторію до певної ментальної чи когнітивної дії, що стосується пам'яті. Типовими прикладами є дієслова у формі наказового способу, що безпосередньо апелюють до свідомості читача чи слухача, наприклад: «пам'ятайте», «згадайте», «забудьте» чи «не забуваймо».

Обґрунтована теоретична модель чітко засвідчує наявність широкого інструментарію дискурсивних засобів та комунікаційних прийомів, які використовуються для репрезентації семантичного простору моделі «пам'ять» у медіа. Структура цієї моделі являє собою систему ідентифікаційних компонентів семантичних рівнів, які формують єдиний, цілісний простір концептуальних смислів. Основою для створення та функціонування цього простору є специфічні механізми людської пам'яті (зокрема, запам'ятовування, збереження та відтворення).

Література

1. Сорока П. Душа при свічці (Діяріюш Федора Жученка). Тернопіль : Джура, 2002. 160 с.

УДК 81'42:159.9:316.6

Храбан Т. Є.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології,
Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти

ДИСКУРСИВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ВІЙНИ: ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ СМИСЛОТВОРЕННЯ У ВІЙСЬКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Російсько-український воєнний конфлікт, який триває з 2014 року та вийшов на етап повномасштабного зіткнення у 2022 році, спричинив потужний імпульс до активізації міждисциплінарних досліджень, спрямованих на осмислення психологічних, соціолінгвістичних і культурних феноменів, пов'язаних із війною, військовою службою,

колективною та індивідуальною травмою, а також із соціальною організацією військових структур і комунікацією в умовах збройного протистояння. Відображення війни у мовленні та комунікації стало предметом уваги не лише психологів і соціологів, а й лінгвістів, культурологів, філософів. Іманентною властивістю мови є здатність фіксувати, передавати й інтерпретувати психологічні (емоційні) стани, настанови та переживання індивіда через специфічні одиниці мови й мовлення. Саме тому проблематика функціонування індивідуальної психіки військовослужбовця та соціальної психіки військових спільнот у контексті воєнних подій набуває особливої ваги в сучасних наукових дослідженнях. Зростає інтерес до аналізу того, як мовні практики відображають і водночас формують внутрішній світ особистості, залученої до воєнного дискурсу.

Особливе місце серед таких досліджень посідає неінституційний військовий дискурс – комунікативна практика, що розгортається поза межами офіційного військового простору та втілює емоційно-оцінне, розмовно-побутове осмислення воєнних подій, реалій і людських доль. Цей дискурс охоплює мовлення військових, ветеранів, волонтерів, цивільних осіб, які безпосередньо або опосередковано взаємодіють із війною. Його особливістю є підвищений рівень суб'єктивності, інтенсивність емоційних проявів і прагнення зафіксувати особистий досвід через мовлення. Відтак, неінституційний військовий дискурс стає полем для вивчення механізмів дискурсивного конструювання соціальної та психологічної реальності війни. Категорія *дискурсу* окреслює низку базових вимірів – лінгвістичних і нелінгвістичних, глобально-соціокультурних і індивідуально-особистісних, стабільно-змістових та ситуаційно-динамічних. Ці виміри поєднані в єдиний комунікативний акт, у якому чітко простежується психологічна складова. У сучасних наукових дослідженнях активно застосовуються такі поняття, як *військовий дискурс*, *політичний дискурс*, *журналістський дискурс* тощо. Вони підкреслюють специфіку мовних практик у межах певних соціальних і професійних сфер, а також акцентують на необхідності підвищення соціальної релевантності психологічних і лінгвістичних досліджень. Такі дослідження виконують не лише світоглядну функцію – тобто конструюють образ людини, на основі якого формується уявлення про суспільство, – а й функцію соціального моделювання, сприяючи створенню нових форм комунікативної взаємодії та соціальних практик. Виходячи з положення, що військовий дискурс належить насамперед до соціального виміру війни, і спираючись на розробки в галузі соціальної психології та соціолінгвістики, можна констатувати, що психолінгвістичні концепції

сприйняття та декодування мовлення в неінституційному військовому дискурсі тісно перетинаються із глобальними соціальними категоріями. Як зазначає С. Гарт, дискурс – це не лише лінгвістична практика, адже він перебуває усередині соціальної практики й сам по собі є соціальною практикою, що сприяє формуванню соціальних систем, ситуацій, інституцій та ідеологій, у які він закладений [3, с. 37]. Таким чином, аналіз неінституційного військового дискурсу пов'язаний насамперед із вивченням соціальної та комунікативної природи людини, яка взаємодіє із соціумом у семіотичному, зокрема мовному, середовищі. Постіндустріальна соціальність, трансформована досвідом війни, внесла суттєві корективи в інтерпретацію традиційно досліджуваних соціальних процесів і дозволила виявити нові феномени – насамперед, мовні стратегії виживання, вербалізацію травматичного досвіду, комунікативні практики солідарності та опору [4, с. 83]. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають методології, що дозволяють глибше осмислити взаємодію мови, психіки й соціуму в умовах воєнної реальності. Дискурсивна парадигма дослідження неінституційного військового дискурсу відповідає сучасній науковій тенденції – фокусуванню уваги на реальній людині, її життєвих ситуаціях і досвіді війни. Оскільки дискурс – міждисциплінарний об'єкт, розширюється сфера контактів як із суміжними дисциплінами, так і з різними галузями психології. Тим самим створюються умови для розлогого і різноманітного застосування отримуваних даних і, що не менш важливо, відкриваються нові теми, які раніше були приховані так званими "кордонами" між різними галузями знання. Таким чином, російсько-український воєнний конфлікт став не лише масштабним суспільно-політичним явищем, а й потужним каталізатором теоретичних пошуків у сфері соціальної психології, психолінгвістики та дискурсології. Дослідження неінституційного військового дискурсу відкриває нові горизонти для осмислення комунікативної природи людини, механізмів конструювання ідентичності, колективної пам'яті та психологічної адаптації в умовах війни.

Досвід аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових праць свідчить про високу ефективність дискурсивного підходу у вивченні текстів, що продукуються військовими, а також у розкритті психологічної, соціальної та культурної природи військової комунікації. Військовий дискурс, зокрема в умовах сучасних воєнних конфліктів, розглядається як особлива форма соціальної взаємодії, у якій мова виступає не лише інструментом передачі інформації, а й засобом формування спільного досвіду, колективної пам'яті та системи цінностей. Саме через мовні практики відбувається осмислення, інтерпретація та символічне

відтворення війни як соціального феномену [2, с. 182]. Таким чином, мова у військовому контексті виконує функцію не лише опису подій, а й конструювання смислів, ідентичностей, стратегій поведінки та моделей взаємодії між учасниками комунікативного процесу. У межах психолінгвістичного та соціолінгвістичного аналізу неінституційного військового дискурсу особливу увагу приділяють горизонтальному компоненту мовленнєвої діяльності – зовнішньомовленнєвій фазі формування висловлювання [4, с. 83]. Цей етап є ключовим для визначення граматичного структурування, вибору лексичних засобів, синтаксичних моделей та способів експлікації внутрішніх смислів. Мовлення військовослужбовця в цьому контексті трактується як результат складної взаємодії внутрішніх когнітивно-смислових процесів і зовнішніх соціально-комунікативних умов, у межах яких формується вербалізований продукт – мовленнєвий твір, спрямований на досягнення конкретного комунікативного ефекту.

Дискурс постає як багаторівнева комунікативно-знакова система, аналіз якої передбачає врахування низки взаємопов'язаних аспектів. У межах соціально-психологічного та соціолінгвістичного підходів доцільно виокремити такі рівні аналізу неінституційного військового дискурсу: 1) інтенціональний рівень – охоплює комунікативні наміри, стратегії й установки мовців, пов'язані з культурною самоідентифікацією, збереженням внутрішньої цілісності та захистом спільних цінностей у межах військової спільноти; 2) актуальний рівень – стосується реалізації цих інтенцій через символічні, метафоричні та концептуальні моделі, які відображають образ війни, формують уявлення про героїзм і спільну мету; 3) прагматичний рівень – охоплює психологічні механізми адаптації до екстремальних умов, подолання стресу, підтримання внутрішньої рівноваги та колективної солідарності через мовну взаємодію; 4) ідентифікуючий рівень – пов'язаний із процесами побудови групової ідентичності, створенням опозиції «свій – інший», консолідацією військової спільноти та відтворенням символічних меж між «власним» і «чужим» простором; 5) контекстуальний рівень – відображає соціокультурні, історичні, політичні та інформаційні фактори, що визначають смислове наповнення комунікації, зокрема в умовах трансформації суспільних уявлень про війну та безпеку; 6) емоційний рівень – характеризує специфіку емоційно-смислової домінанти військового дискурсу, у якому вербалізуються страх, мужність, втрати, взаємопідтримка, патріотизм і моральна стійкість [1]. Усі ці виміри відображають загальну тенденцію сучасних гуманітарних наук до переорієнтації на соціально-психологічну онтологію, у центрі якої перебувають реальні

людські спільноти з їхніми специфічними комунікативними практиками. У такій парадигмі мова розглядається не як статична система, а як динамічний інструмент формування соціальної реальності, у якій значення постійно конструюються та переосмислюються. Діалогічність, багатозначність і варіативність комунікації постають як природні характеристики соціального буття, де правила побудови дискурсу мають імовірнісний, а не детермінований характер. Аналіз текстів, що продукуються військовими в реальних мовленнєвих ситуаціях, потребує урахування комплексу екстралінгвістичних чинників – соціокультурного контексту, психологічного стану комунікантів, цілей спілкування, формальної та неформальної ієрархії у військових колективах. Неінституційний військовий дискурс у цьому контексті виступає не лише джерелом даних для аналізу командної мови чи стратегій керування, а й матеріалом для вивчення процесів соціалізації, становлення моральних орієнтирів, колективних переконань і культурних моделей поведінки [1].

Отже, неінституційний військовий дискурс доцільно трактувати як багатовимірне явище, у якому поєднуються символічно-архетипний, смисловий і соціально-психологічний рівні. Він не є замкненою системою, відірваною від соціальної реальності, а функціонує у тісному зв'язку з культурними, історичними та психологічними чинниками – національною системою цінностей, груповими зв'язками, традиціями спілкування та процесами колективної ідентифікації. Таким чином, військовий дискурс виступає не лише об'єктом мовознавчого чи психологічного аналізу, а й простором соціального конструювання, у межах якого відбувається формування нових моделей мислення, взаємодії та сприйняття війни в сучасному суспільстві. Мова війни постає не лише як засіб опису воєнних подій, а як активний інструмент формування соціальної реальності, у межах якої вибудовуються нові значення, ідентичності та культурні орієнтири. Війна має виразну дискурсивну природу, адже її осмислення, інтерпретація та символічне відображення відбуваються через мовні практики, які водночас фіксують і конструюють колективний досвід. У межах військового дискурсу мова набуває функції творення соціальної ідентичності. Саме через неї утверджується опозиція «свій – чужий», визначаються межі колективної спільноти, формуються образи героїв, захисників і противників. Таким чином, дискурс війни виконує не лише комунікативну, а й ідеологічну функцію, закріплюючи певні моделі поведінки, ціннісні орієнтири та символічні структури, що підтримують єдність групи [1]. Психологічний вимір військової комунікації виявляється у здатності мови виконувати адаптаційну та захисну

функції. Мовні практики стають способом подолання стресу, осмислення травматичного досвіду та підтримання внутрішньої рівноваги у кризових ситуаціях. Через дискурс відбувається перетворення особистісних переживань у спільні наративи, які забезпечують психологічну стійкість та емоційну згуртованість військових колективів. Військовий дискурс, особливо у його неінституційних формах, детермінується соціокультурним і політичним контекстом. Історичні традиції, національні цінності та культурні архетипи впливають на способи репрезентації війни, визначаючи її смислові рамки та емоційно-ціннісне наповнення. У цьому сенсі мова війни стає простором збереження колективної пам'яті, засобом трансляції досвіду та формування національної свідомості. Дискурсивні механізми війни є багаторівневими і динамічними: вони охоплюють індивідуальні інтенції мовців, колективні наративи та соціальні стратегії інтерпретації реальності [1]. Смисли, що виникають у військовій комунікації, не є сталими – вони змінюються під впливом ситуації, контексту й емоційного стану учасників взаємодії.

Отже, дослідження мови війни відкриває широкі можливості для міждисциплінарного аналізу, що поєднує підходи психолінгвістики, соціолінгвістики, когнітивної психології та культурології. У такій перспективі мова розглядається не лише як канал передавання інформації, а як соціальний механізм творення реальності, у межах якого конструюються не тільки воєнні події, а й сама система цінностей, ідентичностей і соціальних відносин, що формують обличчя сучасного суспільства.

Література

1. Khraban T. A Discursive Approach to Modern Ukrainian Non-institutional Military Discourse. *Social Communications: Theory and Practice*. 2021. Vol. 13(2). URL : https://doi.org/10.51423/2524-0471-2021-13-2-3.

2. Khraban T. Perceptions of Heroes and Heroism among Ukrainian Military Youth. *Polish Sociological Review*. 2025. Vol. 230(2). P. 181–192. URL : https://doi.org/10.26412/psr230.05

3. Kress G., Bezemer J. Multimodal Discourse Analysis. *The Routledge Handbook of Discourse Aanalysis* / ed. by M. Hanford, P. J. Gee. [2nd ed.]. London : Routledge, 2023. P. 35–54.

4. Lemke J. Multimedia and Discourse Analysis. *The Routledge Handbook of Discourse Analysis* / ed. by J. P. Gee, M. Handford. Routledge, 2013. P. 79–89.

УДК 82.0:81’27

Olena Gryshchenko,
PhD, Associate Professor,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

WE-DISCOURSE IN MODERN FICTION: THE CONSTRUCTION OF COLLECTIVE IDENTITY

The following set of features for the concept of ‘discourse’ is considered to be relevant: discourse as *communication*, *dialogue*; *an interaction between communicators*; *a process*; *a structure*; discourse as *a system*; *a distinct way of representing and perceiving the world*; *a special language and world* that preserves, conveys, and transforms information using its discursive units, categories, and rules; discourse as *an expression and manifestation of national identity*.

From the perspective of pragmalinguistic theory, pronouns are critical segments of discourse which play a special role and perform specific functions in speech acts. A pronoun is an integral part of discourse that significantly determines the nature of speech acts, conveys information about the pragmatic situation, and shapes the communicative one.

Pronouns are not merely viewed as a “part of speech” with a substitutive function but as significant cognitive, pragmatic, and discursive units. Pronouns are classified as discourse markers as they have a transformational potential and the ability to frame various communicative interpretations. They are also referred to as shifters, capable of shifting communication to different dimensions.

Personal pronouns are of particular interest. It is difficult to imagine the language without the use of personal pronouns: through personal pronouns individuals define themselves (‘I’) and their place in society, as a part of that society (‘we’).

Personal pronouns hold a uniquely exceptional position in language, as they lack a fixed referent. All other deictic words, in one way or another, relate to personal pronouns. The use of personal pronouns creates a shared image of reality for different speakers. The pronoun *we* (the meaning of which inherently implies the unity of the speaker with others) carries a multitude of nuances.

The pronoun *we* basically forms *we-discourse*. The primary marker of *we-discourse* is the pronoun *we* itself. However, *we-discourse* is not formed solely through the direct use of the pronoun *we*. It is also constructed through *we-semes* such as «ours», «not ours», «with us», and «not with us».

Furthermore, it is shaped by pronominal configurations, such as *we – I* and *we – they*.

We-discourse embodies the semantics of collectivity and significantly influences the success or failure of communication. By employing *we-inclusions*, *we-semes*, and pronominal configurations, the speakers identify themselves with the addressees, include them in a closed circle of 'us,' demonstrate shared ideas, views, and actions, and model future successful relationships and positive communication. The pronoun in *we-discourse* serves as a text-forming category that sets the tone and nature of communication.

We define *we*-discourse as an oral or written text in which the pronoun *we* and *we*-semes are used to identify and unite the speaker and the addressee; as a coherent text which reflects the sociocultural interaction of communicators; as a specific type of communicative act that considers the recipient's perspective and models their communication and relationship with the sender; as a communicative event whose parameters are determined by the concept of *collectivity*; as an indicator of the social context (encompassing participants in communication), cultural traditions, cognitive attitudes, and values in speech; as a macro-discourse that generates texts of various genres, each dominated by different communicative intentions; as a unique mental space manifested through the implementation of communicative models aligned with the structure of the concept of *collectivity* [1].

There is a necessity to focus on we-discourse from a literary perspective to examine its wider narrative force within fiction. The study of *we*-discourse from a literary standpoint provides more insight into the ways various linguistic units and forms shape collective identity through narration and storytelling. Contemporary writers frequently employ the pronoun 'we' as more than a linguistic tool. It becomes an essential discursive and structural element to redefine the notions of collectivity and commonality, to change traditional boundaries between the reader and the narrator, the individual and the community.

The investigation of how literature engages within we-discourse in modern fiction reveals the role of language in the construction of collective identity within literary narratives. In fiction, 'we' performs different roles and possesses several functions, which indicate how discursive units construct and manifest wider social and cultural contexts: «*We were happy then, we took care of each other», «we* all must learn patience; w*e* all face our final lap someday» (the narrator, other characters, all people) [2].

This synthesis of linguistic and literary perspectives provides a productive framework for the study of fiction, which both mirrors and reimagines the collective identities of modern society.

References

1. Gryshchenko O. The Multiplicity of Discourse: Typological Challenges and Emerging Forms. *Transcarpathian Philological Studies.* Uzhgorod, 2025. P. 54–61.

2. Stein G. The Art of Racing in the Rain. New York : Harper, 2008. 336 p.

УДК 811.111:81'42

Aelita Lebedieva,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Kherson National Technical University

Diana Shved,
Student,
Kherson National Technical University

CONTEMPORARY ENGLISH-LANGUAGE POLITICAL DISCOURSE AS A SPHERE FOR THE REALISATION OF MANIPULATIVE STRATEGIES

Political discourse is a form of mass communication in which informative and expressive texts are created and disseminated to a specific audience with the aim of encouraging political action or supporting a political course. It is one of the leading areas of communication in which language is used as a means of influencing the consciousness of the masses and is an integral part of the broader concept of political communication.

Political discourse combines linguistic, cognitive and social elements. Its specificity is determined not only by the structure of texts or genre diversity, but also by its pragmatic orientation – to influence, persuade and shape political reality. Political discourse is the central mechanism of verbal interaction through which power strategies, ideological programming and manipulative technologies in the field of politics are implemented.

Political text is a key element of political communication and the main tool for implementing political discourse. An important feature of political text is its manipulative nature, namely its ability to direct the interpretation of the addressee in a direction that is beneficial to the speaker.

Our focus is on analysing language as a means of political power, identifying its manipulative potential and the strategies implemented in political communication.

Verbal influence is the process of using linguistic means to change the opinions, attitudes or behaviour of the addressee [3].

In political discourse, language is used as a tool to influence the consciousness of the addressee, which is why its scientific analysis is of interest to contemporary linguists.

Within the framework of political discourse, researchers distinguish a number of types of manipulation that can be classified according to the nature of information transformations. The main types are:

1. Factual manipulation (deliberate distortion or falsification of facts, which may include false statements, exaggeration or the creation of referential uncertainty).

2. Focus manipulation (shifting the pragmatic focus of a message in order to change the perception of its content).

3. Argumentative manipulation (deliberate violation of the logical postulates of communication, in particular, avoiding justification of one's own positions or masking logical errors) [2, p. 89–91].

Research into the means of linguistic manipulation in contemporary English-language political texts shows that modern political leaders work within a common rhetorical paradigm based on three universal mechanisms of influence:

1. Creating a sense of inevitability (*'hinge moment'*, *'shifting world'*, etc.).

2. Institutionalisation of collective responsibility *('we must'*, *'we will'*, etc.).

3. Rationalisation of power (presenting political decisions as a technical or moral necessity).

It is through these mechanisms that contemporary English-language political communication is transformed into a multi-level system of persuasion.

Thus, political discourse appears not only as a communicative system that reflects socio-political reality, but also as a mechanism for its active formation. Its structure, functions, and linguistic means create the basis for the implementation of strategies of persuasion, suggestion, and manipulation, through which public opinion and the political behaviour of society are influenced [1].

Linguistic manipulation in political discourse is a multidimensional phenomenon that manifests itself through the specificity of political text, its communicative strategies and linguistic means. It is implemented in the

process of purposeful linguistic influence on mass consciousness and ensures the formation of the necessary social attitudes, support for ideological positions and the legitimisation of power.

Further study of linguistic manipulation and comprehensive analysis of contemporary English-language political discourse remains promising, as it will reveal the underlying mechanisms of language's influence on society and political communication as a whole.

References

1. Руда О. Г. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі : монографія. К. : НАН України, Інститут української мови, 2012. 232 с.

2. Труба Г. М., Гречка С. А. Теоретичне обґрунтування сутності поняття «мовленнєва маніпуляція» у політичному дискурсі. *Вісник Одеського національного університету.* Серія «Філологія». 2020. № 2 (22). С. 89–96.

3. Шевчук Н. В. Особливості політичного дискурсу: зміст, функції, жанрове втілення. *Вісник ДАКККіМ. Політологія.* 2013. Вип. 1. С. 263–269.

УДК 811. 111'37

Iryna Suima,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of English for Non-Philological Specialties,
Oles Honchar Dnipro National University

RESPONSIVE SENTENCES AS A CATEGORY OF MODERN ENGLISH SYNTAX AND PRAGMATICS

Responsive sentences occupy a distinctive place in the structure and functioning of modern English. They serve as a crucial means of expressing interaction between speakers, reflecting the fundamental dialogic nature of human communication. Unlike monologic sentences, responsive constructions exist only in relation to preceding utterances and thus demonstrate how syntax, semantics, and pragmatics interconnect within discourse. The study of responsive sentences has recently gained renewed attention, as linguistic research increasingly focuses on spoken and computer-mediated communication, where responses play a defining role [1]. This article explores responsive sentences as a syntactic and pragmatic category in modern English, analyzing their structural patterns, communicative functions, and contextual variation.

Responsive sentences may be broadly defined as utterances that constitute a reply or reaction to a preceding statement, question, request, or other speech act [2]. They are not self-sufficient; their interpretation depends on the previous context and the communicative intentions of the speakers. Typical examples include short answers, confirmations, denials, minimal responses, and echo replies. For instance, in the exchange «- Are you coming tonight? - Yes, I am», the sentence *Yes, I am* functions as a responsive one, syntactically incomplete but pragmatically full. In such cases, English tends to economize language use by omitting the repeated material from the question. The elliptical nature of responsive sentences demonstrates how syntax adapts to discourse needs, allowing speakers to maintain efficiency and natural flow in communication.

From a syntactic perspective, responsive sentences often manifest as elliptical constructions [3]. Their structure is reduced due to the recoverability of omitted elements from the prior discourse. Depending on the degree of reduction, we can distinguish between full responses («Yes, I am coming»), partial responses («I am»), and minimal responses («Yes»). This hierarchy reflects the balance between explicitness and economy. While full responses maintain grammatical completeness, minimal ones rely heavily on contextual inference. English is particularly rich in such concise responsive forms, which express affirmation or negation through auxiliary verbs, modals, or simple particles. For example: «- Can you help me? - I can» or «- Will she agree? - She won't». In these sentences, auxiliaries carry the semantic and pragmatic load, substituting for the full predicate.

Another syntactic feature of responsive sentences lies in their ability to express polarity. Positive and negative responses are often built around the same auxiliary verb, but the presence or absence of negation radically changes the communicative meaning. Compare «- Did you see him? - I did» and «- Did you see him? - I didn't». Although both responses are syntactically parallel, their pragmatic force differs completely. Interestingly, English also allows for the use of short forms like *Sure*, *Of course*, *Not really*, *Maybe later*, which, while not fully sentential, perform the same function as complete responses. This flexibility illustrates how syntax and pragmatics cooperate to produce effective communication.

The pragmatic dimension of responsive sentences reveals their multifunctional nature. They not only convey information but also perform a wide range of speech acts – agreement, disagreement, acceptance, refusal, confirmation, doubt, irony, and emotional reaction. The same structural type may express different pragmatic intentions depending on intonation, context, or lexical choice. Consider the dialogue: «-You're coming, right? – Sure». Here, *Sure* expresses confident agreement. In contrast, in «-You'll help me,

won't you? - Sure…», the same word may convey hesitation or ironic distance. This pragmatic flexibility is characteristic of responsive sentences, as they rely not only on syntactic form but also on prosodic and situational cues.

Responsive sentences also function as important tools of politeness and social negotiation. English speakers frequently use mitigated responses to maintain cooperative interaction and avoid direct confrontation. Instead of a blunt *No*, one may hear *I'm not sure*, *I don't think so*, or *Maybe later*. These constructions serve as pragmatic softeners, reducing the face-threatening effect of refusal. For instance: «- Can you stay longer? - I wish I could». The response syntactically implies negation but pragmatically expresses empathy and politeness. Such examples show that responsive sentences play a key role in realizing communicative strategies that balance clarity with social appropriateness.

In conversational analysis, responsive sentences are often viewed as part of adjacency pairs, where a first part (such as a question, greeting, or offer) predicts a particular type of second part. For example, question–answer, greeting–greeting, offer–acceptance, or invitation–decline. Each pair demonstrates the patterned nature of English dialogue. In «- How are you? - I'm fine, thanks» or «- Would you like some coffee? - Yes, please», the second utterance fulfills an expected responsive role. However, speakers frequently deviate from the canonical patterns to achieve specific pragmatic effects. For instance, «- Would you like some coffee? - Do you have tea?» shifts the interaction from direct acceptance to negotiation. The flexibility of responsive sentences thus contributes to the dynamic and creative character of English conversation.

Responsive sentences also reflect interpersonal relationships and power dynamics between speakers. In institutional discourse – such as interviews, court hearings, or classroom interaction – responses are often constrained by norms of formality and asymmetry. A teacher's question «- Can you explain this term?» typically elicits an informative response rather than a minimal one. In contrast, in informal communication, brief responses are preferred as markers of familiarity and efficiency. For example: «- Coming? - In a sec». Such elliptical responses rely on shared context and mutual understanding. Their syntactic incompleteness does not hinder communication; instead, it reinforces social closeness and conversational rhythm.

Corpus-based studies of modern English confirm that responsive sentences are especially frequent in spoken and online communication. In chats, forums, and social media, users tend to favor short and pragmatic responses: *Yep*, *Nah*, *Got it*, *Exactly*, *Same here*, *True*, *LOL*. Although many of these are not full sentences in the traditional sense, they function as

responsive acts fulfilling communicative and social purposes. The digital environment amplifies this tendency toward brevity and interactivity, further blurring the boundary between syntax and pragmatics. Responsive constructions here not only answer but also signal participation, alignment, or attitude.

From a cognitive perspective, the processing of responsive sentences relies on the listener's ability to reconstruct omitted elements and infer the intended meaning from context. The mind rapidly integrates linguistic input with pragmatic knowledge, prosody, and shared background information. For instance, the response «- You didn't tell her, did you? - I might have» triggers an inferential process that interprets the hedged modality *might have* as an indirect admission. The brevity of responsive sentences does not imply cognitive simplicity; on the contrary, it requires sophisticated pragmatic reasoning. This cognitive efficiency is one of the reasons for the prevalence of such structures in natural communication.

In addition to their communicative and cognitive roles, responsive sentences contribute to textual coherence. They link utterances into cohesive dialogue, marking logical and emotional relations between parts of discourse. Phrases like *I see*, *Right*, *Exactly*, *That's true*, *You're kidding*, or *No way* create feedback loops that maintain conversational flow. These responses often serve metadiscursive functions, signaling understanding, alignment, or disbelief. For example, in the dialogue «- He finally quit his job. - No way!» the responsive sentence expresses surprise rather than denial. Pragmatic meaning, therefore, cannot be inferred solely from syntax; it depends on the speaker's stance and shared knowledge.

In modern linguistic theory, responsive sentences challenge the traditional notion of sentence completeness. They demonstrate that communicative adequacy does not always coincide with grammatical completeness. The English language, with its analytical structure, allows high degrees of ellipsis while preserving clarity. This property underlies the grammatical economy of spoken English and its adaptability to context. Moreover, the phenomenon of responsiveness blurs the line between syntax and discourse, suggesting that meaning emerges from interaction rather than isolated forms.

The interplay between syntax and pragmatics in responsive sentences is particularly evident in cases of echo responses and reformulations. When a speaker repeats part of a previous utterance with altered intonation – «- You lost your keys? - I lost my keys!» – the repetition serves not to inform but to express emotion or disbelief. Here, syntactically identical material performs a new pragmatic function. Similarly, reformulated responses such as «- It's cold today. - Cold? It's freezing!» illustrate how the responsive form

contributes to expressive emphasis. These examples show that responsiveness is not merely reactional but also interpretative and evaluative.

A further interesting dimension of responsive sentences involves their role in constructing agreement and disagreement. While agreement markers like *Yes*, *Exactly*, *Right*, *True* signal alignment, disagreement often appears in mitigated or indirect forms: *Not really*, *I don't think so*, *Well, maybe not*. The choice of response type depends on the speaker's desire to maintain harmony or assert autonomy. In British English, indirect disagreement is especially common, reflecting cultural norms of politeness and understatement. The pragmatic variation across dialects and cultures provides a fertile ground for comparative analysis.

Responsive sentences also pose challenges for translation and language teaching. Learners of English often struggle with ellipsis and the appropriate use of auxiliaries in short responses. For instance, non-native speakers may incorrectly respond «Yes, I can do» instead of «Yes, I can». Teaching responsive constructions therefore requires attention to both grammatical form and pragmatic convention. In translation, the difficulty lies in transferring the same level of contextual economy and interpersonal nuance. Languages with different syntactic structures may require explicit restoration of omitted elements, which changes the communicative tone.

From the viewpoint of linguistic typology, responsive sentences illustrate how English, as an analytic language, compensates for its lack of inflectional morphology through syntactic and pragmatic mechanisms. Ellipsis, auxiliary verbs, and discourse markers serve as efficient tools for maintaining coherence without redundancy. This system ensures that interaction remains fast, flexible, and context-dependent. The category of responsive sentences thus highlights the adaptive potential of English syntax to the needs of real-time communication.

To sum up, responsive sentences represent a multifaceted linguistic category that bridges syntax and pragmatics in modern English. Structurally, they are characterized by ellipsis, polarity variation, and auxiliary usage. Functionally, they express a wide spectrum of communicative meanings – from simple affirmation to subtle irony and emotional reaction. Pragmatically, they operate within the interactive framework of discourse, realizing social roles, politeness strategies, and cognitive economy. Their study reveals how meaning in English emerges not merely from sentence form but from the dynamic interplay of context, intention, and interaction. In contemporary spoken and digital communication, responsive sentences have become even more central, shaping the rhythm, coherence, and intersubjectivity of dialogue. Therefore, analyzing them as a distinct syntactic-pragmatic category offers valuable insights into the evolving nature

of modern English communication and the intricate balance between linguistic form and communicative function.

References

1. Boiko Y. Pragmatics of Expressive Syntax of Texts of English Political Discourse as a Problem of Translation. *Scientific Collection «InterConf+»*. September, 2024. № 49 (217). P. 117–129.

2. Carston R. Words: Syntactic Structures and Pragmatic Meanings. *Synthese*. 2022. Vol. 200, Article 430. DOI :10.1007/s11229-022-03861-1.

3. Pragmatics in English Language Learning / ed. by N. Halenko, J. Wang. Cambridge : Cambridge University Press, 2022. 497 p.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОГО ТЕРМІНОЗНАВСТВА ТА ГАЛУЗЕВИЙ ПЕРЕКЛАД

УДК 81'373.612.2

Антонова В. В.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Підгорна А. Б.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ В МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ СПІЛКУВАННІ

У сучасному науковому та професійному середовищі дедалі більшого значення набуває міждисциплінарне спілкування – тобто взаємодія представників різних галузей знань, які поєднують свої методи та підходи задля розв'язання складних проблем. Така співпраця вимагає не лише спільних цілей, а й єдиного термінологічного простору, адже різниця у фаховій лексиці може призводити до непорозумінь і спотворення змісту повідомлення.

Під час різного виду комунікаційних взаємодій можуть виникати комунікаційні бар'єри (лінгвістичні, термінологічні, організаційні чи культурні) – що перешкоджають передачі, розумінню або обміну інформацією між сторонами [1]. У контексті міждисциплінарного спілкування такі бар'єри особливо актуальні, оскільки представники різних галузей використовують різну лексику, моделі і припущення, що може призводити до «розриву» в комунікації.

Саме термінологічними бар'єрами є труднощі, що виникають у процесі спілкування через різне тлумачення або вживання термінів у різних дисциплінах. Кожна галузь формує власну терміносистему, яка відображає її специфіку та концептуальні рамки. Як зазначають дослідники, «ми говоримо мовою своєї дисципліни, що створює дві проблеми: по-перше, ми не розуміємо мов інших дисциплін; по-друге, навіть спільні терміни можуть мати різні значення у різних галузях» [2, с. 198].

Подібна ситуація характерна не лише для теоретичної науки, а й для практичних сфер. Так, у дослідженні, проведеному серед студентів медичних і суміжних спеціальностей, встановлено, що необізнаність у

професійній термінології, зокрема проблеми з абревіатурами, часто ускладнює міжпрофесійне навчання та взаєморозуміння [3].

Для демонстрації подібних ситуацій розглянемо термін *model.* У фізиці він означає математичне або фізичне відображення певного явища, тоді як у соціології під «моделлю» розуміють концептуальну схему, що пояснює соціальні процеси, а у психології – когнітивну модель мислення або поведінки [4]. Таким чином, навіть використовуючи однакову лексику, представники різних наук фактично говорять про різні речі.

Подібна ситуація спостерігається і з терміном *system:* у біології він описує природну організацію (наприклад, нервову систему), у технічних науках – комплекс взаємопов'язаних механізмів або пристроїв, тоді як у соціології – суспільну структуру чи мережу взаємин. Без уточнення контексту подібні терміни можуть бути неправильно інтерпретовані співрозмовником.

Не менш показовим є термін *function*, який у біології має значення фізіологічної ролі органу, а в програмуванні ж – алгоритмічну дію, реалізовану у вигляді коду. У результаті навіть просте обговорення може набувати різного змісту залежно від фахового бекграунду співрозмовників.

Подолання термінологічних бар'єрів у міждисциплінарному спілкуванні є ключовою умовою ефективної наукової та професійної взаємодії. Дослідники зазначають, що найефективнішими стратегіями зменшення непорозумінь між фахівцями є створення спільних термінологічних баз, стандартизація ключових понять, а також розвиток навичок метакомунікації – уміння обговорювати сам процес комунікації та значення термінів [5].

Одним із найважливіших компонентів успішної роботи з міждисциплінарними проєктами є використання глосаріїв. Такі словники сприяють формуванню єдиного понятєвого поля та допомагають уникати неоднозначності у трактуванні понять. Зокрема, проєкти в галузі біоінформатики чи когнітивної науки часто створюють власні онлайн-глосарії, де кожен термін має узгоджене визначення, затверджене експертами з різних дисциплін.

Крім того, важливу роль відіграє використання контекстуалізації під час комунікації, тобто уточнення значення термінів залежно від ситуації. Наприклад, замість вживання лише слова *model*, доцільно вказати його тип: *statistical model*, *conceptual model* чи *behavioral model*. Такий підхід сприяє зниженню ризику хибної інтерпретації повідомлення та підвищує точність обміну інформацією.

Підбиваючи підсумки, міждисциплінарне спілкування відіграє провідну роль у розвитку сучасної науки та професійних практик, однак воно супроводжується низкою викликів, серед яких найбільш суттєвими є термінологічні бар'єри. Різне трактування однакових термінів у різних галузях знань може призводити до непорозумінь, втрати смислу та ускладнення комунікації між фахівцями. Подолати ці труднощі можливо шляхом створення спільних глосаріїв, узгодження ключових понять та використання контекстуалізації у спілкуванні. Формування спільного термінологічного простору сприяє точності комунікації, взаєморозумінню та ефективній співпраці між представниками різних галузей знань.

Література

1. Frigg R., Hartmann S. Models in Science. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. 2020. URL : https://plato.stanford.edu/entries/models-science/.

2. Gorp B. van, Moons I. Shared Language in Interdisciplinary Research: Managing Terminological Ambiguity. *Research Evaluation*. 2018. Vol. 27(3). P. 191–200.

3. Institute of Medicine (US). Bridging Disciplines in the Brain, Behavioral, and Clinical Sciences. Washington (DC) : National Academies Press, 2000. URL : https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK44876/.

4. Leon C. Overcoming Obstacles to Interdisciplinary Research. New Jersey : New Jersey Institute of Technology Digital Commons, 2024. URL : https://surl.li/gjjxzj.

5. Reeves S., Lewin S., Espin S., Zwarenstein M. Student Perceptions of Barriers to Interprofessional Learning. *BMC Medical Education*. 2021. Vol. 21(25). URL : https://surl.li/izutgs.

УДК 811.111:004

Артиш О. О.,
асистент кафедри англійської філології,
Карпатський національний університет
ім. Василя Стефаника

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій (ІТ) став одним із ключових чинників мовних трансформацій у сучасному світі. Поява нових понять, абревіатур, дефініцій та оновлення існуючої термінології

є прямим наслідком технічного прогресу й динаміки соціокультурного середовища.

Актуальність теми зумовлена необхідністю дослідження імплементації нових лексичних формацій в англійську мову та їх оптимальної адаптації до комунікативних потреб суспільства. Водночас, попри вагомі наукові напрацювання, відчувається дефіцит практичних методологічних рішень у сфері термінотворення, що вимагає подальшого аналізу [1, с. 6].

У сучасній лінгвістиці термін розглядається як лексичне утворення, що у взаємодії з іншими функціональними одиницями мови формує замкнену й високо інформативну систему. Йому властиві точність, нейтральність і однозначність. Варто зауважити, що англійська мова сьогодні активно поповнюється інноваційними лексемами, які часто вже фіксуються спеціалізованими словниками, як-от: *Oxford English Dictionary*, *Merriam-Webster* та *Cambridge English Dictionary*. Ці солідні видання систематично відображають мовні зміни, тоді як *Urban Dictionary* надає можливість користувачам ще й самостійно додавати нові сленгові словосполуки [2, с. 133].

Найбільш інтенсивно процес оновлення лексики відбувається у сфері IT, зокрема у телекомунікаціях, адмініструванні та менеджменті. Тут активно використовуються як нові, так і модифіковані терміни. Наприклад, *use case* позначає концептуальне рішення системного аналізу, *debugging* визначає поетапний пошук програмних помилок, а *API testing* означає тестування інтерфейсу програми.

Поширеними стали також *removable media* (знімні пристрої зберігання), *software toolchain* (комплекс цифрових інструментів), *pagination* (посторінкова організація контенту) та *image-based backup* (резервне копіювання системи).

У сфері IT-менеджменту та підтримки спостерігається поява й оновлення спеціалізованих дефініцій. Так, *Trojan horse* отримав новий зміст як вірус, що поширюється через проміжні ланки користувачів; *UPN (User Principal Name)* варіює залежно від контексту; *ASI (Artificial Superintelligence)* описує феномен «надрозуму».

Значну роль відіграють і терміни, пов'язані з обробкою даних: *data migration* (переміщення даних між системами), *pipelining* (паралельна обробка інструкцій), *network traffic* (обсяг інформації, що проходить мережею).

Окремої уваги заслуговують абревіатури й скорочення, що формуються під впливом технологічних інновацій. Серед найуживаніших – *DFS (distributed file system)*, *OPAC (Online Public*

Access Catalog), *EAM (Enterprise Asset Management)* та *QKD (quantum key distribution)*.

У сфері адміністрування зберігання даних поширилися дефініції *3D XPoint* (інноваційна технологія збереження), *3Vs* (основні характеристики Big Data: обсяг, різноманітність, швидкість), *Amazon S3* та *AWS Export/Import* (хмарні сервіси), *data breach* (витік даних), *cold storage* (зберігання неактивних баз). Можна стверджувати, що кількісно оновлені терміни переважають над новими. Це пояснюється інтенсивною роботизацією та комп'ютеризацією виробництва, стандартизацією й появою нового обладнання.

Водночас англійська мова зберігає статус універсальної міжнародної мови, що особливо актуально в логістичній сфері, де сформувався термін *Multimodal Cargo Shipping*. Часто саме використання англійської нефахівцями зумовлює появу спрощених скорочень і варіацій, стимулюючи подальший розвиток терміносистеми.

Сучасні технології, зокрема машинне навчання, обробка природної мови та інструменти штучного інтелекту, відіграють важливу роль у виявленні та систематизації нової лексики. Сервіси *Microsoft Azure Text Analytics* та *Google Cloud Natural Language API* автоматизують ідентифікацію ключових слів, а перекладацькі платформи *Google Translate* і *DeepL* сприяють міжмовному поширенню нових термінів [3, с. 165].

Лексичний склад англійської мови перебуває у стані постійних змін, що зумовлено когнітивними та комунікативними потребами суспільства. Технологічний прогрес, соціальні зрушення та глобалізація є провідними чинниками цих трансформацій. Найбільш динамічно розвивається IT-термінологія, у якій нові та оновлені поняття відображають реалії цифрової епохи. Вона диференціюється на ядро (користувальницька лексика) та периферію (вузькоспеціальні дефініції).

Завдання сучасних лінгвістів полягає у фіксації, аналітиці та систематизації таких мовних новоутворень.

Перспективним напрямом дослідження є застосування корпусних методів, штучного інтелекту та NLP для моніторингу лексичних трендів.

Таким чином, IT-технології не лише змінюють комунікативне середовище, але й стають ключовим фактором еволюції англійської мови.

Література

1. Артиш О., Левун Г., Петрова С. Вплив сучасних технологій на розвиток лексики англійської мови: аналіз ІТ-термінології. *Наукові праці МАУП. Філологія.* 2024. Вип. 1(11). К. : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2024. С. 5–9. URL : https://doi.org/10.32689/maup.philol.2024.1.1

2. Кузнєцова Г. П. Аналіз появи нових ІТ термінів англійської мови у різних галузях діяльності в процесі розвитку інформаційних технологій. *Записки з романо-германської філології.* 2023. № 2(51). С. 128–138. URL : https://doi.org/10.18524/2307–4604.2023.2(51).296826.

3. Кучман І. Переклад англійських термінів у галузі комп'ютерних технологій. *Вісник Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка*. 2005. № 23. С. 164–166. URL : http://eprints.zu.edu.ua/2590/

УДК 81'255

Баб'як Ж. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри української та іноземних мов,
Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя

Боднар О. І.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української та іноземних мов,
Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя

Плавуцька І. Р.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української та іноземних мов,
Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя

THE PROBLEM OF TERMINOLOGICAL EQUIVALENCE IN SPECIALIZED TRANSLATION

In today's world of globalization, scientific and technological progress, and the rapid exchange of information, the role of specialized translation is rapidly increasing. Terminology is generally a source of informationand a tool for mastering a particular specialty [1, p. 81]. Specialized texts are professional materials from such fields as engineering, medicine, law, economics, and information technology. The main challenge translators face

in this area is achieving terminological equivalence – finding accurate equivalents for specific terms in another language without losing meaning, style, or conceptual content [2, p. 308].

1. The Essence of Terminological Equivalence.

The concept of equivalence in translation studies refers to the preservation of the meaning, function, and stylistic value of the original in translation. Terminological equivalence is the ability of a term in the target language to precisely correspond to the term in the source language, conveying the same concept within a specific scientific or professional domain.

Catford (1965) distinguishes between formal correspondence, which attempts to map the structure of the source language onto the target language, and textual equivalence, which focuses on the actual correspondence between segments of the source and target texts [4, p. 27].

However, in specialized translation, equivalence is often partial or conditional, since different languages possess their own terminological systems, which have evolved under the influence of cultural, historical, and scientific traditions.

2. Main Difficulties in Achieving Terminological Equivalence.

2.1. Lack of a Direct Equivalent.

One of the most significant challenges in specialized translation is the absence of a direct equivalent for a term in the target language. This problem arises when a particular concept or phenomenon exists in one culture or scientific tradition but does not yet have a linguistic or conceptual counterpart in another. In such cases, the translator must find creative solutions to ensure that the meaning is accurately conveyed and remains comprehensible to the target audience. Baker (2011) emphasizes that a direct equivalent is rarely available, and the translator must always consider the meaning in context [3, p. 55].

There are several reasons why direct equivalents may not exist:

Novelty of the Concept.

Many scientific and technological terms emerge faster than dictionaries or terminology databases can record them. For example, terms such as blockchain, deepfake, or metaverse appeared relatively recently, and translators initially struggled to render them accurately. Over time, Ukrainian equivalents such as «блокчейн», «діпфейк», and «метавсесвіт» became established, often through transliteration rather than direct translation.

Cultural and Legal Differences.

Some terms are deeply rooted in specific cultural, legal, or institutional systems that have no exact parallels in the target language. For example the English term common law has no direct equivalent in many legal systems

based on continental (civil) law, including Ukrainian. Translators must therefore use descriptive translation or contextual adaptation, e.g., система загального права.

The term ombudsman originally referred to a Scandinavian institution of public advocacy; now it is widely borrowed but still may require explanation in contexts where the concept is unfamiliar.

Some terms do not have an established translation due to the novelty of the concept or the specificity of the field. For example, in IT, the term cloud computing initially had no precise Ukrainian equivalent, so variants such as khmarni obchyslennia («cloud computing») or khmarni servisy («cloud services») were used [2, p. 315].

The absence of a direct equivalent is not simply a linguistic problem, – it reflects deeper differences between cultures, systems of knowledge, and professional practices. A skilled translator must therefore act not just as a linguistic mediator but as an intercultural communicator and sometimes even as a terminology developer. Overcoming such challenges requires both linguistic creativity and solid subject-matter expertise.

2.2. Differences in the Scope of Meaning.

In one language, a term may cover a broader or narrower concept than in another. This creates the risk of semantic shift, where the translation conveys only part of the original meaning.

2.3. Differences in Term Formation.

In English, analytical term formation is predominant (e.g., data base, machine learning), whereas in Ukrainian, synthetic structures are more common (baza danykh, mashynne navchannia). This requires structural adaptation in translation.

2.4. Polysemy and Homonymy.

A single term may have several meanings in different contexts. For example, charge in law means «accusation», while in technology it means «electric charge». The translator must accurately determine the field of use.

3. Strategies and Methods for Achieving Equivalence.

3.1. Using Standards and Terminological Databases.

Modern translators rely on international standards (ISO, ASTM) and specialized resources such as: IATE (InterActive Terminology for Europe),Termium Plus, Proz.com Term Search. These tools help find standardized equivalents and ensure consistency in translation.

3.2. Contextual Translation.

When no direct equivalent exists, the translator selects a functional analogue that most accurately reflects the meaning in a given context.

3.3. Descriptive Translation.

This method is used to render new or highly specialized concepts. For example: middleware → «intermediate software»; due diligence → «detailed financial assessment of a company».

3.4. Transcription and Transliteration.

This technique is applied to terms and names already integrated into the target language, e.g., laser → «лазер», byte → «байт».

4. The Role of the Translator in the Formation of Terminological Systems.

A translator functions not only as a mediator between languages, but also as a creator of new terms. Through translation, foreign concepts are adapted into the Ukrainian scientific discourse. According to A. Chesterman, this technique is refered to as introduction of a loan-based neologism as a translation solution [5, p. 95]. The quality of translation determines the accuracy of professional communication, and therefore influences the development of science itself.

Translators play a multifaceted role in specialized translation, functioning not merely as intermediaries between languages, but also as creators, standardizers, educators, and cultural mediators. Their contribution is essential for the accurate adaptation of foreign concepts into the target language, ensuring both terminological precision and conceptual clarity within professional and scientific discourse.

5. Conclusions.

The problem of terminological equivalence remains one of the central issues in specialized translation. It requires from the translator not only high linguistic proficiency but also in-depth subject knowledge, the ability to navigate terminological systems, and to work with international sources.

Achieving precise equivalence is possible only through the combination of linguistic competence, subject expertise, and terminological unification. Thus, the translator becomes an active participant in the process of standardizing scientific terminology and fostering intercultural communication.

References

1. Баб'як Ж. В., Боднар О. І., Плавуцька І. Р. Специфіка відтворення епонімічних термінів у фаховому дискурсі. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського.* Серія : Філологія. Журналістика. 2021. Т. 32 (71), № 6, Ч. 1. С. 80–84.

2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.

3.Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. London : Routledge, 2011. 332 p.

4. Catford J. C. A Linguistic Theory of Translation. London : Oxford University Press, 1965. 103 p.

5. Chesterman A. Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory. Amsterdam : John Benjamins, 1997. 232 p.

УДК 811.111’276.6:004:81’25

Бакши-Сарач В. Р.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Лещенко Г. А.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

СИНОНІМІЯ В АНГЛОМОВНІЙ ІТ-ТЕРМІНОЛОГІЇ: ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТА УНІФІКАЦІЇ

Актуальність дослідження зумовлена стрімким розвитком інформаційних технологій та їх глибоким проникненням в усі сфери суспільного життя. ІТ-галузь, що розвивається переважно в англомовному середовищі, характеризується унікальною швидкістю термінотворення. Глобальний характер ринку програмного забезпечення вимагає майже миттєвої локалізації продуктів, що ставить перед перекладачами складні завдання. Паралельна розробка технологій різними компаніями (напр., Google, Microsoft, Apple) неминуче породжує значну кількість термінів-синонімів (напр., *bug* / *defect* / *issue; sign in* / *log in; repository* / *repo; pull request* / *merge request*). Це явище, небажане для терміносистеми, яка прагне до однозначності, створює суттєві труднощі. Воно призводить до неконсистентності технічної документації, плутанини у користувацьких інтерфейсах та ускладнює процеси навчання й сертифікації фахівців. Метою дослідження є виявлення специфіки синонімічних відношень в англомовній ІТ-терміносистемі та аналіз ключових проблем і стратегій їх відтворення в українському перекладі з огляду на процеси стандартизації.

Аналіз теоретичних джерел (праці В. І. Карабана [1], Т. І. Панько [3] та ін.) показує, що синонімія в термінології, на відміну від загальнолітературної мови, розглядається переважно як негативне явище, що порушує фундаментальну вимогу до однозначності терміна

[3, с. 58]. Водночас, повна відсутність синонімів у такій динамічній системі, як ІТ, є практично недосяжною. У ході дослідження було виявлено, що основними джерелами синонімії в англомовній ІТ-сфері є: 1) паралельне виникнення термінів у різних компаніях чи наукових школах для позначення того самого поняття (*push / submit*); 2) використання повних форм поряд зі скороченими (абревіатури, акроніми: *User Interface / UI; Application Programming Interface / API*); 3) наявність територіальних варіантів (британська та американська англійська: *to program / to programme, localization / localisation*); 4) конкуренція між термінами різного походження (напр., запозичення та неологізм); 5) використання різних метафоричних моделей для опису одного поняття (*firewall, cloud, container*); 6) еволюція терміна, коли стара назва продовжує вживатися паралельно з новою [1, с. 215].

Аналіз корпусу матеріалів дослідження, що включає локалізацію ОС Windows, Android та веб-застосунків, дозволив виявити ключові проблеми перекладу англійських ІТ-синонімів українською мовою.

По-перше, це проблема нейтралізації семантичних відмінностей. В англійській мові терміни, що є частковими синонімами, часто мають чіткі конотативні або сферні розмежування. Наприклад, тріада *settings / options / preferences. Settings* зазвичай позначає системні, глобальні налаштування; *options* – вибір функцій у межах конкретної програми; *preferences* – персональні вподобання користувача щодо інтерфейсу. В українській локалізації ця тріада найчастіше зводиться до одного-двох відповідників (налаштування, параметри), що призводить до втрати важливих семантичних нюансів і ускладнює навігацію для користувача. Аналогічна ситуація спостерігається з парами *delete / remove* (видалити) або *error / fault* (помилка).

По-друге, це проблема надлишкової синонімії в українській мові, що виникає внаслідок застосування різних перекладацьких стратегій. Для одного англійського терміна в українському просторі паралельно існують: а) пряме запозичення (транскрипція / транслітерація), б) калькування, в) описовий переклад. Класичним прикладом є firewall, що перекладається як файрвол (трансліт.), брандмауер (старе запозичення з нім.) та міжмережевий екран (калька). Інший приклад – *link*, що відтворюється як лінк (трансліт.), посилання (калька/опис) та гіперпосилання (повний термін). Ця варіативність призводить до неконсистентності перекладу (термінологічної «чехарди») навіть у межах одного програмного продукту чи веб-сайту, що негативно впливає на користувацький досвід [2, с. 80].

По-третє, це проблема стандартизації та кодифікації. Встановлено, що офіційна стандартизація (ДСТУ) у галузі ІТ катастрофічно відстає

від реального стану вжитку термінів. Багато стандартів є застарілими, не охоплюють новітню лексику або пропонують громіздкі калькові варіанти, які не приживаються у професійному середовищі. У цьому вакуумі роль регулятора перебирають на себе корпоративні стандарти – внутрішні стилістичні посібники (стайлгайди) та глосарії великих ІТ-компаній (Microsoft, Google, Meta). Ці глосарії, хоч і є внутрішніми документами, де-факто стають галузевими нормами, оскільки саме з їхніми продуктами щодня взаємодіють мільйони українських користувачів [4]. Це створює парадоксальний розрив між академічною кодифікацією та реальною мовною практикою.

Таким чином, синонімія в англомовній ІТ-термінології є об'єктивним, динамічним та багатофакторним процесом. Її відтворення в українській мові є складним перекладознавчим завданням, що лежить на перетині лінгвістики, технологій та управління якістю. Ключовими проблемами, виявленими в ході дослідження, є нейтралізація семантичних відтінків при перекладі, неконсистентність через надлишкову синонімію в українській мові та глибокий розрив між офіційною стандартизацією та впливовими корпоративними нормами. Перспективним є подальше дослідження шляхів гармонізації та оновлення лексикографічних джерел, розробка публічних галузевих глосаріїв та, можливо, адаптація корпоративних стайлгайдів для створення єдиної національної термінологічної бази в галузі ІТ, що відповідатиме реаліям часу.

Література

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова Книга, 2004. 564 с.

2. Науменко А. М. Особливості відтворення англійських комп'ютерних термінів-синонімів в українських перекладах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Філологія. 2021. Вип. 48. С. 79–82.

3. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство : підручник. Львів : Світ, 1994. 216 с.

4. Microsoft. Microsoft Style Guides. Microsoft Learn. 2024. URL : https://learn.microsoft.com/en-us/globalization/reference/microsoft-style-guides (дата звернення: 03.11.2025).

УДК 811.111'373.45:629.1

Барзьонок К. Р.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ГЕНЕЗА АНГЛОМОВНОЇ АВТОМОБІЛЬНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

Актуальність вивчення англомовної автомобільної термінології для теорії мови зумовлена екстралінгвістичними та лінгвістичними факторами, а також тенденцією виходу загальнопрофесійних і вузькоспеціалізованих автомобільних термінів за межі цієї предметної галузі. Автомобільна терміносистема є сукупністю спеціальних слів та словосполучень, що використовуються для позначення понять, пов'язаних із проєктуванням, виробництвом, експлуатацією та ремонтом автомобілів. Генеза терміносистеми пов'язана з кінцем XIX – початком XX ст., коли винахід двигуна внутрішнього згоряння спричинив появу нових понять. Початковий етап характеризувався термінологічною нестабільністю та синонімією. Ключовими екстралінгвальними факторами які грали важливу роль при зародженні терміномистеми були: технологічний розвиток; екологічні стандарти; соціальні потреби; глобалізація та стандартизація.

Система формувалася через запозичення з інших галузей, уніфікацію термінів та активне використання абревіатур. На початковому етапі (1880–1920) англомовна автомобільна термінологія була вкрай нестабільною та синонімічною. Це пояснювалося тим, що кожен винахідник і кожна національна школа (насамперед французька) пропонувала власні назви для нових деталей і процесів [2]. Спершу активно використовувалися запозичення з уже існуючих галузей (механіка, залізничний транспорт, велосипедобудування). Так, наприклад, терміни *chassis* (фр. шасі, рама), *carage* (фр. гараж), *engine* (лат./фр. двигун) прийшли з загальної механіки. Справжня систематизація розпочалася з переходом до масового виробництва (1920–1970). Масштабне виготовлення стандартизованих деталей вимагало однозначної і чіткої термінології для технічної документації, патентів та інструкцій. Запозичення йшли з німецької та французької

мов. Наприклад *carburetor* (фр./лат.), *crankshaft* (колінчастий вал). Це стало першим потужним екстралінгвістичним поштовхом до кодифікації терміносистеми. Екстралінгвістичні фактори – це зовнішні, немовні чинники, які безпосередньо зумовлюють появу, формування та подальший розвиток терміносистеми, відбиваючи зміни у суспільстві, технологіях та економіці. Найважливішим фактором є сам технологічний розвиток автомобілебудування. Кожне вдосконалення чи новаторське рішення вимагає негайного найменування. Поява нових конструктивних елементів вимагає створення абсолютно нових термінів. Третій етап формування англійської автомобільної терміносистеми має назву глобальний (1970 – і дотепер). Впровадження електронних систем (*ABS, ESP, airbag*) призвело до стрімкого зростання кількості абревіатур і складних термінів, запозичених з галузі електроніки та інформаційних технологій. Необхідність відповідати жорстким екологічним стандартам стимулювала появу термінології, пов'язаної з гібридними технологіями, електромобілями (*electric vehicle, hybrid electric vehicl*e) та системами очищення вихлопних газів (*catalytic converter, diesel particulate filter, EGR valve*).

Коли автомобіль став масовим засобом пересування, термінологія повинна була стати зрозумілою не лише інженерам, а й водіям та механікам. Це сприяло переходу частини професійних термінів у загальновживану лексику (*bumper, hood (US), bonnet (UK), trunk (US), boot (UK), tailpipe, dashboard*). Виникнення вузьких професій формує свої підсистеми термінів, зрозумілі лише фахівцям у певній галузі. Часто виробники створюють власні унікальні терміни для іменування своїх систем чи технологій з метою комерційного позиціювання, що активно впливає на терміносистему в цілому. Співпраця між країнами, обмін технологіями та експорт/імпорт автомобілів вимагають спільної мови. Ця потреба є потужним поштовхом до уніфікації. Такі інституції, як *ISO* (Міжнародна організація зі стандартизації) та *SAE* (Товариство автомобільних інженерів), розробляють і затверджують стандарти, які кодифікують терміни на міжнародному рівні [1]. Їхні рішення мають прямий вплив на вибір і форму термінів.

Лідерство певних країн у галузі призвело до активного запозичення термінів-інтернаціоналізмів (*turbine, adapter, injector, clutch, piston*). Термін є словесно-графічним позначенням поняття, яке входить до системи понять конкретної предметної області. Слід зазначити, що термін, будучи спеціальним знаком наукового дискурсу, «виступає як специфічна ментальна репрезентація; сукупність усіх концептуально-термінологічних репрезентацій формує концептуальну модель наукової картини світу». Таким чином, англомовна автомобільна терміносистема

є динамічною структурою, яка не просто існує, а постійно адаптується та розвивається під безпосереднім впливом технологічних інновацій, ринкових вимог та процесів глобалізації.

Література

1. Sadovnikova G. V. Distinctive Cognitive Features of Automotive Terminology Structure in American English and German Language. 2016. № 11(5). P. 1281–1296. URL : https://surl.li/tyyziv (дата звернення 20.10.2025).

2. Sheraliyeva Sh. I. Use of Automotive Terminology in English. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science.* 2022. № 11 (10). P. 68–71. URL : https://surl.li/xbnjrb (дата звернення 20.10.2025).

УДК 81'25:[001.4:004.8]

Бережна О. О.,
старший викладач кафедри іноземних мов,
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ ГАЛУЗІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Штучний інтелект (ШІ) вже не є майбутнім – це дійсність, яка формує багато аспектів щоденного життя та професійної діяльності. Сфера ШІ динамічно розвивається, збагачується новими поняттями та термінами, які часто виходять за рамки вже відомих лінгвістичних структур. Переклад цих термінологічних сполучень стає складним завданням, вирішення якого вимагає не тільки знань, але й глибокого розуміння технічних аспектів та контексту використання. Така багатовимірність інформації вимагає від перекладачів не просто відтворення тексту з однієї мови на іншу, але й інтерпретації його значень з урахуванням специфіки обох культур.

Насамперед, варто зазначити, що труднощі перекладу термінології галузі штучного інтелекту пов'язані з її міждисциплінарним характером. Оскільки в цій галузі використовуються терміни та лексика, притаманна таким галузям науки як логіка, психологія, лінгвістика, кібернетика, дискретна математика та програмування, то під час перекладу текстів галузі ШІ зустрічається чимало галузевих термінів з інших галузей знання, що значно ускладнює роботу перекладача. Міждисциплінарні знання постають як фундаментальна вимога для перекладачів, особливо через необхідність орієнтуватися в складному ландшафті термінології ШІ. Ця необхідність підсилюється проблемами, пов’язаними з

перекладом спеціалізованої термінології в різних галузях, таких як медицина та право [2, с. 39]. Здатність інтегрувати знання з різних дисциплін дає змогу перекладачеві ефективніше справлятися з такими викликами, гарантуючи, що переклад термінології галузі штучного інтелекту, яка часто перетинає кілька областей, зберігає своє значення. Цей міждисциплінарний підхід є не лише корисним, але й необхідним для збереження цілісності оригінального тексту, одночасно роблячи його доступним для ширшої аудиторії.

Впоратися з цією та іншими труднощами перекладачеві допомагають багаточисленні трансформації. Наприклад, нам доводиться часто використовувати метод транскрибування: *wavelet – вейвлет; backtracking – бектрекінг* (метод пошуку рішення в мовах логічного програмування); *cluster – кластер; behaviourism – біхевіоризм; interview – інтерв'ю; метод транслітерації: descriptor – дескриптор, indicator – індикатор; model – модель, portal – портал; concept – концепт, концепція, analogy – аналогія; formula – формула;* метод змішаного транскодування (як показує дослідження, один із найменш уживаних способів перекладу): *interface – інтерфейс; online – онлайн;* метод адаптованого транскодування: *neurobionics – нейробіоніка; induction – індукція* [4; 5, с. 677–707; 6, с. 449–532; 7]. Для такого способу перекладу термінів характерна наявність у відповідниках української мови пом'якшень у кінці слів, родових закінчень у мові перекладу, які відсутні в англійських словах, наприклад: *module – модуль, modification – модифікація, conjuction – кон'юнкція, disjunction – диз'юнкція (операція АБО), biometry – біометрія*. Необхідно зазначити деякі особливості в перекладі цих слів-термінів, а саме: 1) подвоєння приголосних під час перекладу українською мовою між голосними не передається, як, наприклад, у слові *commutator – комутатор*; 2) літера r у кінці зазвичай передається незалежно від того, чи вимовляється вона у слові-джерелі, наприклад, *monitor – монітор*. Крім того, ще одним важливим методом перекладу термінології в галузі ШІ є калькування. Він найчастіше використовується при перекладі складних термінів. Нерідко в процесі перекладу транскрипція й калькування використовуються одночасно, наприклад: *stochastic automation – стохастичний апарат; associative memory – асоціативна пам'ять, artificial neutral network – штучна нейронна мережа*. Іноді використання прийому калькування супроводжується зміною послідовності калькованих елементів, наприклад, *query language procedure – процедура управління процесом; image recognition – розпізнання зображення* [4; 5, с. 677–707; 6, с. 449–532; 7].

Також слід зазначити, що однією з основних проблем у перекладі текстів цієї галузі є складність і багатозначність термінології. Термінологія галузі ШІ є дуже розгалуженою і постійно зростає Багато термінів мають кілька значень, що може призвести до помилок при перекладі. У перекладі важливо правильно визначити значення терміну в контексті, щоб не спотворити його значення [1, с. 228].

Специфічність стилю викладення є ще однією проблемою при перекладі. Наукові тексти містять складну технічну інформацію. При цьому стиль викладення формальний, стислий та лаконічний, використовується велика кількість скорочень, абревіатур, технічних позначень, тощо. Завдання перекладача правильно зрозуміти та передати інформацію, яка міститься у тексті.

Слід звернути увагу на той факт, що наявність синонімів, омонімів, полісемічних або багатозначних термінів, які можуть мати різне значення в різних контекстах або галузях знань, є постійною складністю при перекладах. В таких випадках важливо звертати особливу увагу на аналіз контексту, консультуватися зі спеціалізованими словниками та енциклопедіями, шукати поради у фахівців, а також використовувати різні методи перекладознавства, такі як дефініційний переклад, переклад з поясненням, переклад з коментарем, тощо [3, с. 68].

У процесі дослідження було встановлено, що одну з нагальних проблем при перекладі становлять терміни, які не мають словникового відповідника. Дуже часто виникають ситуації, коли в мові перекладу немає еквівалента, саме тому ми використовуємо багаточисленні перекладацькі трансформації. Основним з видів лексичної трасформації безеквівалетної лексики є транскодування, наприклад, речення «*The term ‘game AI’ is used to refer to a broad set of algorithms that also include techniques from control theory, robotics, computer graphics and computer science in general, and so video game AI may often not constitute ‘true AI’ in that such techniques do not necessarily facilitate computer learning or other standard criteria, only constituting ‘automated computation’ or a predetermined and limited set of responses to a predetermined and limited set of inputs*» вміщує в собі одразу декілька типів транскодування, наприклад, транслітерація – найпростіший тип, терміни мови оригіналу перекладаються літерами мови перекладу «*computer» – «комп’ютер», «standard» – «стандартний»,* а також існує такий тип як адаптивне транскодування, наприклад *«algorithm» – «алгоритм», «technique» – «техніка/и», «criteria» – «критерії», «scripting» – «скріптинг»* [4; 5, с. 677–707; 6, с. 449–532; 7]. В жодному разі не можна забувати про «фальшивих друзів перекладача», наприклад «data», «application»

перекладаються не як «дата» та «аплікація», а «данні», та «прикладний» [4; 5, с. 677–707; 6, с. 449–532; 7].

Отже, проаналізувавши деякі труднощі, які виникають при перекладі термінів в складі наукового тексту галузі штучного інтелекту та способи їх подолання, можна прийти до висновку, що головна складність полягає в повноцінному відтворенні та передачі термінів та понять, які існують в іншомовному контексті засобами української мови. Переклад термінів – це не самоціль, а лише складова частина повноцінного перекладу спеціалізованого, науково-технічного тексту. Лише добре озброєний лінгвістично, історично та культурно перекладач може задовільно виконати завдання адекватного перекладу, що полягає в передачі смислового змісту, емоційної виразності і словесно-структурного оформлення оригіналу.

Література

1. Гаврилова І. Специфіка перекладу термінології сфери IT (на матеріалі німецької мови). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 73, Т. 1. С. 225-23. URL : https://aphn-journal.in.ua/archive/73_2024/part_1/35.pdf.

2. Ільченко Т. Сучасні проблеми та тенденції перекладу медичної термінології в Україні. *Молодий вчений*. 2021. № 6 (94). С. 38–41. URL : https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-6-94-9.

3. Масенко Л. В. Термінологічна робота: теоретичні основи, методика, практика : навч.-метод. посіб. К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 264 с.

4. Artificial Intelligence in Video Games. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/Artificial_intelligence_in_video_games.

5. Mueller J. P., Massaron L. Mashine Learning for Dummies. Hoboken, NJ : John Wiley and Sons, 2016. 432 p.

6. Nilsson N. J. The Quest For Artificial Intelligence: A History Of Ideas And Achievements. Cambridge : Cambridge University Press, 2009. 707 p. URL : https://ai.stanford.edu/~nilsson/QAI/qai.pdf.

7. ComputerLanguage.com. URL : https:www.computerlanguage.com (дата звернення 06.11.2025).

УДК 81'373.7:34

Бєслік М. Ю.,
студентка,
Національній університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЕТИМОЛОГІЧНЕ ПОХОДЖЕННЯ ТА ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ АНГЛОМОВНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Юридична термінологія є важливим складником професійної мови права, оскільки забезпечує точність, однозначність і стабільність правових текстів. Англійська юридична мова має тривалу історію формування, що відображає політичні, культурні та мовні процеси, які відбувалися в Англії протягом століть. Метою цього дослідження є аналіз етимологічного походження та історичних етапів розвитку англомовної юридичної термінології. Юридична термінологія являє собою сукупність терміноодиниць, що належить до вказаної галузі. Юридична термінологія сама по собі сприяє максимальній стислості та чіткості у формулюванні правових приписів та юридичного тексту. Основною характеристикою юридичної термінології вважають її системність, що зумовлено логічною складовою юриспруденції як науки та системністю її фахових понять [1, с. 37].

Англомовні юридичні терміни мають різне етимологічне походження. Зазначимо, що етимологія (від грецького «etymon» «істина» та «logos» «слово», «вчення») є наукою, що вивчає походження слів та з'ясовує, за якою ознакою називається предмет, явище чи дія. Об'єктом етимології як розділу мовознавства є також вивчення джерел походження та процесу формування словникового складу мови та реконструкції словникового складу більш давнього періоду (зазвичай дописемного) [3, с. 15]. Історія розвитку англомовної юридичної термінології охоплює кілька періодів і відображає політичні та соціальні зміни в англійському суспільстві. У давньоанглійський період (V–XI ст.) юридичні терміни мали переважно германське походження, оскільки право ґрунтувалося на звичаєвих нормах. Прикладами таких слів є:law – «закон» (від давньоскандинавського lagu-правило, постанова); *right* – «право, справедливість» від давньоанглійського *riht*); *witness* – «свідок» (від давньоанглійського *witnes* – знання, доказ). Після

нормандського завоювання Англії (1066 р.) юридична система зазнала значного впливу французької та латинської мов. Судочинство велося французькою, а закони часто укладалися латиною. У цей час з'явилися такі терміни, як *court* – «суд» (від старофранц. *cort*); *judge* – «суддя» (від старофранц. *juge* < лат. *judicare* – судити); *justice* –«правосуддя» (лат. *justitia*); *plaintiff* – «позивач» (старофранц. *Pleintif* – той, хто скаржиться); attorney – «повірений» (від старофранц. *atorné* – уповноважений). Цей період також характеризується появою подвійних виразів (*law and order, will and testament, aid and abet*), де поєднувалися германське й романське слова з однаковим значенням. Такі конструкції слугували для більшої точності юридичних формулювань.

У новоанглійський період (XVI–XVIII ст.) французька мова поступово втратила офіційний статус у правовій сфері, однак багато латинських і французьких термінів збереглися як ознака формального стилю. У цей час з'являються сталі архаїчні конструкції, характерні для юридичної англійської: *hereby* (цим), *thereof* (з цього), *whereas* (враховуючи, що), *aforesaid* (вищезазначений). Юридична мова стала високотехнічною та зрозумілою далеко не всім. Велика кількість латинських запозичень у юридичній термінології робила її незрозумілою для пересічних громадян, наприклад: *breve* (наказ короля), *seisin animo* (ментальна сейзана), *seisin corpore* (фізична сейзана), *assize* (асиз – прототип суду присяжних), *habeas corpus* (звід судових наказів). Замість термінів, що позначали певні правові поняття та звичаї, з'явились терміни, що позначали універсальні, штучно створені правила, обов'язкові для всіх членів суспільства, що повинні бути виконуватися примусово та через це вважалися законом [4, с. 52]. Англійська мова використовувалася у правовій сфері на різних етапах розвитку та в різних галузях права. Уже на початку XV століття заповіти почали укладати англійською мовою. До початку XIV століття законодавчі акти традиційно складалися латиною. Перші ж нормативні документи, написані англійською, з'явилися у 1489 році. Згідно із Законом про судочинство 1730 року (*The Proceedings in the Court of Justice Act*), латину офіційно було замінено англійською мовою [3, с. 74]. Після цього саме англійська стала основою для формування нових галузей права, зокрема торговельного (комерційного) права. Таким чином, від середини XVIII ст. англійська мова закріпилася як головна мова юриспруденції та правової системи Англії й усієї Великої Британії.

Отже, юридичний термін – це мовна одиниця, яка позначає спеціальне поняття галузі юриспруденції, тоді як юридична термінологія становить сукупність таких одиниць, об'єднаних за

змістом і функцією. За своїм етимологічним походженням англомовна юридична термінологія охоплює як власне англійські терміни, так і запозичення з латинської, грецької, французької та німецької мов. Така багатошаровість лексики зумовлена історичним розвитком англійського права, впливом інших правових систем та необхідністю точного відтворення складних юридичних понять.

Література

1. Сергеєва Г. Сучасні тенденції розвитку терміносистеми української правниче мови. *Українська термінологія і сучасність: збірник наукових праць.* К. : КНЕУ, 2001. Вип. IV. С. 265–267.

2. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. 500 p.

3. Mellinkoff D. The Language of the Law. Boston : Little, Brown and Company, 1963. 540 p.

4. Thomas K. Dictionary of Legal Terms. New York : Barron's Educational Series, 2011. 652 p.

УДК 81'373.47:004.8

Борисенко О. А.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов економічного факультету,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

НЕОЛОГІЗМ ТА ВАРІАТИВНІСТЬ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ПРОБЛЕМИ КОДИФІКАЦІЇ ТА УНІФІКАЦІЇ МІЖДИСЦИПЛІТАРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Стрімка експансія високотехнологічних галузей, особливо Штучного Інтелекту (ШІ), машинного навчання (*Machine Learning*) та *Big Data*, поставила перед сучасним термінознавством безпрецедентно складне завдання. Динамічне продукування термінологічних неологізмів та надмірна варіативність вже закріплених понять створюють критичні перешкоди для їх ефективної стандартизації та кодифікації.

Систематизація першоджерел термінологічної варіативності у сфері ШІ дозволяє класифікувати їх як лінгвопрагматичні (синонімія, омонімія, полісемія, що виникають через нестачу часу на унормування та вплив іншомовних моделей), гносеологічні (різні школи та підходи до опису одних і тих же явищ, наприклад, різні тлумачення терміну агент у слабкому та сильному ШІ) та інституційні (вплив англомовної

комунікації та відсутність єдиного, оперативного органу кодифікації) [1, с. 15]. Зокрема, спостерігається широка варіативність, викликана конкуренцією між калькуванням (наприклад, глибоке навчання та *Deep Learning*), транслітерацією (наприклад, дип лернінг), а також між аббревіацією (ШІ, НМ) та повним найменуванням (нейронна мережа). Ця ситуація створює значні перешкоди для професійної комунікації, оскільки науковці та інженери можуть використовувати різні терміни для позначення одного й того ж поняття, що призводить до непорозумінь, зниження довіри до документації та ускладнення міжвідомчої взаємодії. З іншого боку, термін може мати різні значення в залежності від галузі застосування – наприклад, поняття моделювання в математиці, інженерії та філософії ШІ. Важливим лінгвістичним механізмом є також метафоричне переосмислення загальновживаної лексики (нейрон, мережа, навчання, еволюція), що вимагає чіткої, недвозначної дефініції для збереження термінологічної строгості, особливо у випадку регуляторних документів.

Для забезпечення ефективної кодифікації української терміносистеми ШІ необхідно аналізувати не лише формальну структуру термінів, але й їхнє функціональне навантаження у різних контекстах. Однією з найгостріших проблем є неконтрольоване запозичення та надмірне використання англіцизмів, яке часто не має під собою мовної необхідності і лише посилює варіативність, створюючи бар'єри для фахівців, які не володіють англійською на достатньому рівні. Унормування вимагає критичного підходу до запозичень і пріоритету національних мовних засобів, якщо вони здатні точно передати поняття (наприклад, упередження замість баяс).

Проблема міждисциплінарної термінологічної конвергенції ШІ посилюється тим, що терміни мігрують між інформатикою, математикою, лінгвістикою, біологією (біоінспіровані алгоритми) та філософією (етика ШІ), внаслідок чого набувають при цьому специфічних значень, які не завжди збігаються із загальнонауковим тлумаченням [3, с. 88]. Це зумовлює необхідність переходу від вузькогалузевих термінологічних словників до інтегрованих, міждисциплінарних онтологій, які можуть відображати складні зв'язки між термінами різних галузей та їхніми синонімічними рядами. Особлива увага має бути приділена процесу глосаризації, тобто швидкому створенню глосаріїв, які фіксують найбільш поширені неологізми відразу після їхньої появи у науковому дискурсі. Це є першим кроком до їхньої подальшої уніфікації. Прискорений характер розвитку галузі вимагає відмови від застарілих методів кодифікації, які

можуть тривати роками, на користь динамічних, відкритих систем, що регулярно оновлюються.

Особливої уваги заслуговує термінологічна робота у сфері ШІ, яка безпосередньо переплітається з етичною та правовою складовою. Поява таких понять, як алгоритмічна упередженість (*algorithmic bias*), відповідальний ШІ (*responsible AI*) або пояснюваний ШІ (*Explainable AI*), вимагає не лише точної передачі терміна, але й чіткої фіксації його дефініційного обсягу в нормативно-правовому полі. Неоднозначність у тлумаченні цих термінів може мати серйозні соціальні та юридичні наслідки, тому термінологічна уніфікація стає питанням національної безпеки та захисту прав громадян. В Україні, як і в ЄС, гостро стоїть питання імплементації Директиви щодо ШІ, що вимагає створення ad hoc термінологічних комісій для швидкої адаптації та унормування відповідної правової терміносистеми. Запропонована методологія кодифікації повинна включати індекс стабільності терміна – показник, який оцінює ймовірність закріплення терміна в професійному середовищі, щоб мінімізувати зусилля, витрачені на кодифікацію перехідних або нестійких неологізмів. Це підвищує ефективність роботи термінологічних центрів [4, с. 91].

Для ефективної уніфікації необхідно застосовувати сучасні корпусні технології та методологію прискореної кодифікації, засновану на принципах системності, точності та потенційної стандартизованості. Методика повинна включати: а) моніторинг англомовних наукових джерел та міжнародних стандартів; б) виявлення нових термінологічних одиниць з урахуванням частотності їхнього вживання; в) оперативне обговорення українських еквівалентів (перевага надається благозвучним калькам або українським дериватам над транслітерованими формами); г) фіксацію рекомендованого варіанту у відкритих електронних термінологічних базах, доступних широкому загалу. Необхідно посилити роль національних органів стандартизації (ДП «УкрНДНЦ») у співпраці з галузевими експертами та термінологами-практиками для оперативного створення та оновлення термінологічних стандартів ДСТУ. Це дозволить мінімізувати термінологічний хаос і підвищити конкурентоспроможність української науково-технічної мови у глобальному контексті [2, с. 42]

Висновки: Інтенсивна неологізація та варіативність термінів ШІ є об'єктивною реальністю, але вимагає свідомого управління. Забезпечення прозорості, однозначності і стабільності терміносистеми ШІ, включно з її етичною та правовою підсистемою, є критичним чинником технологічного розвитку країни. Цього можна досягти лише шляхом активної, проактивної кодифікаційної діяльності, що поєднує

лінгвістичну експертизу, галузеве знання та використання сучасних цифрових інструментів для динамічної стандартизації.

Створення національної термінологічної платформи для ШІ, що функціонує в режимі реального часу та інтегрує зусилля академічних установ, промисловості та державних регуляторів, є на сьогодні ключовим завданням. Така платформа має стати центральним джерелом унормованої термінології, запобігаючи стихійному формуванню варіативних рядів і сприяючи швидкому впровадженню стандартизованих українських еквівалентів у науковий обіг, освіту та ІТ-сектор. Динамічний моніторинг неологізмів та їхнє швидке унормування через цифрові реєстри є єдиним ефективним шляхом подолання термінологічного хаосу в умовах експоненціального технологічного зростання.

Література

1. Головащук С. І. Термінологічна варіативність у сучасній науково-технічній мові. *Лінгвістичні дослідження*. К. : Видавничий дім «Слово», 2024. С. 12–25.

2. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник. [2-ге вид., випр. і доп.]. К. : Академія, 2017. 464 с.

3. Яворська Г. М. Українська наукова термінологія: проблема кодифікації. *Мовознавство*. 2021. № 3. С. 85–97. URL : http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mova/2021_3/yavorska.pdf.

4. Terminology in the Digital Age: Challenges and Practices / ed. by S. C. Sager. Berlin : Mouton de Gruyter, 2023. 250 p.

УДК 81’25:81’42

Бочарська А. П.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Підгорна А. Б.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ДИСКУРСУ ЗВ’ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Дискурс сфери зв’язків з громадськістю (PR) охоплює всю діяльність, яка здійснюється в публічному комунікативному просторі та

в ході якої формуються суспільні відносини і громадська свідомість [3, с. 12]. Як і будь-яка інша професійна галузь, PR має власну термінологічну специфіку, що може ускладнювати роботу перекладача. До того ж, з появою і стрімким розвитком штучного інтелекту дискурс зазнав багато істотних змін, в тому числі і активної інтеграції нових термінів.

Найбільше проблем виникає при перекладі **абревіатур** через неоднозначність їх трактувань і майже неможливість збереження буквеного порядку оригіналу. Існує чотири основні способи перекладу абревіатур [1, с. 449–450]:

1) переклад відповідним скороченням (*CSR (Corporate Social Responsibility) – КСВ (Корпоративна соціальна відповідальність)*);

2) переклад відповідною повною формою (*PR – зв'язки з громадськістю*);

3) транскодування абревіатури (*UNESKO – ЮНЕСКО*);

4) транскодування повної форми, що характерно для назв компаній (*AP (Associated Press) – Ассошіейтед Прес*).

Відсутність перекладу також можлива і часто застосовується у галузевих текстах (*SEO, GEO*). Більшість термінів з'являється саме в англійській мові, яка є міжнародним інструментом спілкування, а для того, щоб з'явився український відповідник, потрібен час. Ці фактори і впливають на використання оригінальних назв або їх рівнозначне вживання з перекладом.

У зв'язку з тим, що PR тісно пов'язаний з публічністю, дискурс також насичений **епонімами**, які зазвичай калькують або залишають у формі оригіналу. Щоправда, іноді вони можуть вимагати описового перекладу, якщо не є такими ж широковживаними в українському PR. Таким чином, можна зустріти багато «ефектів»: ***Oprah Effect*** *(Ефект Опри – значне зростання популярності після того, як Опра Вінфрі згадує продукт у своєму шоу),* ***The Streisand Effect*** *(Ефект Стрейзанд – явище, коли спроба зупинити розповсюдження чогось має зворотний ефект).* Як бачимо, граматика обох мов вимагає ще застосування перестановки. Зустрічаються і епоніми інших типів, наприклад: ***Swiftonomics*** *– Свіфтономіка (шалений вплив Тейлор Свіфт на економіку країни, де проходить її тур*). Також можемо спостерігати, що робота з власними назвами не обходиться без транскодування [4, с. 170].

Для привернення уваги в заголовках нерідко можна зустріти **гру слів**. Чого тільки варта нещодавня скандальна кампанія *American Eagle* зі слоганом «***My jeans are blue***», хоча компанія і заперечила наявність будь-яких підтекстів. Слово *jeans (джинси)* є омофоном слова *genes (гени),* що дає можливість розуміти вираз у двох сенсах: 1. (Прямому) *У*

мене сині джинси. 2. (Переносному) *У мене блакитна кров*. А серед веганського ком'юніті часто зустрічається вираз «***Lettuce celebrate*!**», особливо під час святкових дат. Гра слів будується на співзвучності слова *lettuce (салат)* і виразу *let us (давайте).* Отже, слоган означає *Святкуймо!*, проте маркує цільову аудиторію.

Переклад гри слів потребує багато креативності і часу, але все одно нерідко призводить до втрати потрібного ефекту через різний словниковий склад мов. Не дивно, що частіше вирази залишають без перекладу або калькують для розуміння хоча б загального сенсу, якщо ми говоримо про медіа. Проте серед способів перекладу цього стилістичного засобу можна знайти і інші [2, с. 215], наприклад, переклад гри слів іншою грою слів, яка може бути ідентичною або альтернативною. Спробуємо перекласти вже згадані вирази. *My jeans are blue*: схожий фразеологізм існує в українській мові, тому можливий наступний, наближений до ідентичного, переклад: *Мої джинси блакитні, як і моя кров.* Завдяки використанню смислового розвитку і додавання ми зберігаємо гру слів. З виразом *Lettuce celebrate!* складніше, адже він взагалі не дає можливості зберегти форму за відсутності відповідної схожості. Тому застосовуємо альтернативний переклад: *Салатуймо!* або *Зеленуймо!* Сенс зберігається і у відповідному контексті буде зрозумілим для української аудиторії.

Отже, дискурс зв'язків з громадськістю сповнений цікавими для перекладу матеріалами і потребує розвитку ще у багатьох аспектах. Брак якісно адаптованих відповідників, спричинений безперервною появою нових термінологічних одиниць, може суттєво гальмувати роботу фахівців, а отже, вимагає більшої кількості досліджень. Саме тому наукові роботи в цій галузі є необхідними для україномовного PR.

Література

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.

2. Куца О., Голик М. Шляхи перекладу гри слів як засобу репрезентації комічного. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 54. Т. 1. С. 213–220.

3. Мантуло Н. Б. Дискурс як предмет піарознавчих студій. *Актуальні проблеми книжкової справи*. Запоріжжя, 2012. Т. 3 (40). С. 9–15.

4. Прохоров М. Г. Англійськомовні епонімічні терміни сфери альпінізму та способи їх перекладу українською мовою. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського*. 2024. Т. 35 (74). Ч. 1. С. 167–171.

УДК 81’25

Возняк І. З.,
старший викладач кафедри прикладної лінгвістики,
Національний університет «Львівська політехніка»

ЛЕКСИЧНІ ТРУДНОЩІ ЮРИДИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДУ АКТІВ ЄС УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ)

Європейська інтеграція України породжує потребу в перекладі актів ЄС українською мовою. Сьогодні на сайті Верховної Ради України можна знайти переклад низки актів ЄС. У 2023 році Кабінет Міністрів України затвердив новий порядок здійснення перекладу на українську мову актів ЄС [3]. Також відбувається пожвавлення дослідницького інтересу до питань перекладу актів ЄС, про що свідчить видання у 2024 році двомовного посібника із перекладу актів права ЄС українською мовою [1]. Цією проблематикою займалася низка українських дослідників, зокрема Д. Касяненко, Л. Логінова, Е. Палійчук, Л. Поліщук, Т. Пушкар, Л. Чулінда, Л. Ярова й ін. Тож ця галузь перекладу потребує всестороннього дослідження та теоретичного осмислення різних її аспектів. У цій розвідці увагу зосереджено на лексичному аспекті перекладу актів ЄС. Емпіричним матеріалом для дослідження слугував український переклад [4]. Регламенту 2019/515 [6], опублікований на офіційному сайті Верховної Ради України.

У контексті юридичного перекладу українські перекладознавчі дослідження здебільшого зосереджують свою увагу на перекладі термінології. Так, Г. Дуднік і Д. Оришич до певної міри слушно зазначають, що саме термінологія є ядром юридичної лексики, який викликає особливі труднощі під час перекладу, і саме її найчастіше мають на увазі під юридичною лексикою [2, с. 56]. Разом з тим дослідники згадують і думки в першу чергу іноземних мовознавців, котрі вказують на те, що це занадто вузьке розуміння лексичного складу юридичного дискурсу, що охоплює специфічні тексти, якими послуговуються спеціалісти у сфері права, та ситуації відповідного професійного спілкування. Через свою різносторонність юридичний дискурс характеризується широким спектром лексики, котру використовують його учасники: від вузькоспеціалізованих термінів до загальновживаних слів зі специфічним смисловим і стилістичним навантаженням і навіть жаргону.

Звертаємо увагу на думку данської мовознавиці Анни Тросборґ, яка наголошує на багатосторонності юридичного дискурсу: правнича мова (*legal language*) включає в себе мову права/закону (*language of the law*),

мову судових засідань (*language used in the courtroom*), мову правничої літератури (*language of legal textbooks*) та мову професійного спілкування з формальними та неформальними елементами [7, с. 3]. Професор комунікацій юридичного факультету Міддлсекського університету Алан Дюрант і професорка лінгвістики Дженні Ліунґ поділяють лексику правничої мови на чотири категорії: 1) терміни; 2) юридичні омоніми (слова, які на додачу до юридичного значення мають і інші значення); 3) контекстуально юридичні терміни (мають ознаки термінів у визначених контекстах); 4) загальновживана лексика, яка набуває специфічного значення в юридичному дискурсі [5, с. 58–59]. Лексичне багатство юридичного тексту змушує перекладача використовувати цілу палітру підходів до перекладу одиниць тексту.

Акти ЄС відображають мову права/закону й охоплюють ту лексику (зокрема термінологію, але й не тільки), яку правотворець використовує для регулювання суспільних відносин. Тому перекладаючи загальновживану лексику в юридичному тексті, перекладач повинен пам'ятати про те, що акт ЄС спрямований на створення правил поведінки суб'єктів правовідносин. Це й визначає комунікативну спрямованість тексту та, як наслідок, повинно впливати на перекладацькі рішення, зокрема в контексті підбору українськомовних відповідників

Як правило, українські перекладачі актів ЄС не мають значних труднощів з перекладом термінології (типи 1–3 відповідно до вище наведеної класифікації лексики юридичних текстів): *administrative decision – адміністративне рішення, appropriations – асигнування, authorities – органи, financial penalties – фінансові санкції, fraud – шахрайство, harmonisation — гармонізація, on-the-spot inspections – виїзні інспектування, recovery of the amounts — стягнення сум* тощо (тут і далі – приклади з українськомовного перекладу Регламенту 2019/515 [4]). Варто також звернути увагу на те, що перекладачі повинні добре володіти юридичною термінологією мови перекладу та вміти підбирати такі варіанти перекладу, які найкраще відповідають законам терміносистеми мови. Чудовими прикладами обізнаності в юридичній терміносистемі є такий переклад: *economic operator – суб'єкт господарювання*, *businesses – суб'єкти підприємницької діяльности* (відповідають термінології українського цивільного права), *public morality and public security – суспільна мораль і громадська безпека* (відповідає термінології українського кримінального права).

Певні труднощі, однак, можуть викликати лексеми другої та четвертої групи.

Так, англомовний термін *packaging* позначає як тару (*паковання*), так і дію з поміщення товару в тару (*пакування*). На підставі цілісного аналізу всієї норми права перекладач дійшов до правильного висновку про те, що варто використати *паковання*. Водночас незрозумілими є наміри перекладача, коли *recycling* було передано як *рециклінг*, а не *переробка*, *summary of the arguments* як *резюме аргументації*, а не *короткий виклад аргументів*, а *contact details* як *контактні деталі*, а не *контактні дані* (усталений штамп). Помилку було допущено, коли *on grounds related to the competence of that body* було перекладено як *з причин, пов'язаних із компетентністю такого органу*, а не *пов'язаних з компетенцією такого органу* (*компетентність* означає досвід, обізнаність, знання, тоді як *компетенція* – сукупність юридично установлених повноважень, прав і обов'язків конкретного органу чи посадової особи; і хоча СУМ-11 визначає ці слова майже синонімами, однак у сучасному юридичному дискурсі їх розрізняють як різні лексеми).

Використана в перекладі Регламенту 2019/515 загальновживана лексика викликає ще більше питань. Так, *modifies goods* було перекладено досить буквально як *модифікує товари*, хоча доречнішим було б вжити більш загальну лексему — *видозмінює*, позаяк лексема *модифікувати* має радше технічний характер. Надто буквальний переклад також наявний і в цьому прикладі: *financing of activities in support of this Regulation – фінансування діяльности, пов'язані з підтримкою цього Регламенту* (краще – *фінансування діяльности, спрямованої на виконання цього Регламенту*). В оригінальному тексті в ролі терміну було використано словосполучення *to make available*, яке було перекладено як *надавати [товари]*, хоча семантика дієслова *надавати* досить широка та потребує конкретизації шляхом зазначення того, кому щось надають, і/або мети, з якою це здійснюють. На мій погляд, доречніше було б перекласти цю словосполуку як *розміщувати на ринку*, оскільки таке формулювання використовують в українських законодавчих текстах і воно не викликає враження семантичної неповноти відповідної норми. Також проблематичною є передача *conditions for keeping goods on that market*, оскільки лексема *keep* має досить широке значення. У перекладі використано *утримання товарів*, однак краще було б передати цю словосполуку як *збереження товарів на ринку*, оскільки йдеться про продовження реалізації товару на ринку.

Як уже було зазначено вище, переклад термінів потребує вміння проводити аналогії між терміносистемами: так, *voluntary declaration* варто було б перекласти не як *необов'язкова декларація*, а як

добровільна декларація (за аналогією до, приміром, *добровільної реєстрації платників податків*).

Крім того, потрібно пам'ятати про термінологічну єдність і послідовність, яку було порушено в такій парі термінів: *awareness raising programmes – програм з підвищення рівня обізнаности*, *awareness-raising campaigns – інформаційні кампанії* (краще було б використати всюди *інформаційний* для передачі *awareness raising/awareness-raising*). Разом з тим одна та сама лексема може мати різний переклад залежно від контексту та типу суб'єкта, якого вона стосується: пор. *'importer' means any natural or legal person established within the Union* (*established* перекладено як *має осідок* – неординарне рішення перекладача використати рідко вживану, проте питомо українську лексему, що, на мій погляд, похвально), *in the territory in which the Product Contact Point is established* (*established* перекладено як *заснований*, хоча тут йдеться про *територію, на яку поширюються повноваження* відповідного пункту).

Тож, варто підсумувати, що лексичні труднощі юридичного перекладу полягають не лише в проблемах передачі складної термінології, але й у передачі загальновживаної лексики, котра може мати специфічне смислове навантаження в юридичному дискурсі або служить для логічно-мовного конструювання норм права. Подібного аналізу потребують і інші перекладені українською мовою акти ЄС для узагальнення практики їхнього перекладу та формування відповідних рекомендацій для перекладачів.

Література

1. Викладачі кафедри теорії та практики перекладу англійської мови Навчально-наукового інституту філології у співпраці з колегами з інших ЗВО та за підтримки Європейських партнерів створили перший в Україні двомовний посібник із перекладу актів права ЄС українською мовою. *ННІ філології КНУ ім. Т. Шевченка*. 16.08.2024 р. URL : https://philology.knu.ua/the-teachers-of-the-department-of-theory-and-practice-of-english-language-translation-of-the-educational-and-scientific-institute-of-philology-in-cooperation-with-colleagues-from-other-higher-educati/ (дата доступу: 28.09.2025).

2. Дуднік Г. С., Оришич Д. Л. Проблеми перекладу юридичної лексики й термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2019. № 43, Том 5. С. 56–58. DOI : doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.5.15.

3. Про затвердження Порядку здійснення перекладу на українську мову актів Європейського Союзу *acquis communautaire* та на англійську

мову актів законодавства України, пов'язаних з виконанням зобов'язань України у сфері європейської інтеграції: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 травня 2023 р. № 451. *Верховна Рада України: законодавство України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451-2023-%D0%BF (дата доступу: 28.09.2025).

4. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/515 від 19 березня 2019 року про взаємне визнання товарів, що їх законно реалізовують в іншій державі-члені, та про скасування Регламенту (ЄС) № 764/2008. *Верховна Рада України: законодавство України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_018-19 (дата доступу: 28.09.2025).

5. Durant A., Leung J. H. C. Linguistic Features of Legal Language. *Language and Law: a resource book for students*. London : Routledge, 2016. С. 54–60. DOI : doi.org/10.4324/9781315436258-13.

6. Regulation (EU) 2019/515 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 on the mutual recognition of goods lawfully marketed in another Member State and repealing Regulation (EC) No 764/2008. *EUR-Lex*. URL : https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/515/oj/eng (дата доступу: 28.09.2025).

7. Trosborg A. The Performance of Legal Discourse. *HERMES – Journal of Language and Communication in Business*. 1992. № 5(9). С. 9–18. DOI : doi.org/10.7146/hjlcb.v5i9.21503.

УДК 81'25:004.891.2

Вязова Р. В.,
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри ділової комунікації,
Запорізький національний університет

Хомяк Л. В.,
викладач кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

THE USE OF CAT TOOLS AND TRANSLATION MEMORY (TM) TO ENSURE THE QUALITY OF SPECIALIZED TRANSLATION

Modern CAT tools (computer-assisted translation tools) and translation memories (TM) have transformed the practice of professional translation, especially in specialized domains. CAT tools segment the text, store previous translations as «source–target» pairs, and automatically insert exact or fuzzy

matches during new translation tasks; this increases productivity and helps to standardize terminology [3, p. 1].

To ensure the quality of specialized translation, two interrelated functions are crucial: the efficient storage and retrieval of relevant segments in the TM, and corpus-based work with terminology (termbase, TB). A well-maintained TM provides the translator with ready-made phrases and established equivalents, reducing the risk of inaccuracies in repetitive or standardized text structures (for example, in technical manuals) [1, p. 3].

However, simple «match insertion» does not guarantee adequacy in a specialized context: contextual relevance, terminological accuracy, and formatting are crucial. Therefore, modern approaches combine TM with semantic search algorithms (sentence encoders, embeddings), which make it possible to find useful partial and inexact matches even when surface similarity is low. Such technologies have shown better results for fuzzy matches below the 0.8 threshold – precisely where traditional edit-distance methods performed less effectively [3, p. 5–6].

The combination of TM with modern NMT/RA approaches (retrieval-augmented NMT) provides an additional quality boost when working with specialized corpora: the TM can guide the neural system both globally and locally by supplying semantically relevant or formally consistent fragments, which is crucial for maintaining specialized terminology and stylistic requirements. This is particularly useful in low-resource language pairs or in highly specialized domains [2, p. 1].

For the practical assurance of quality, operational rules should be distinguished:

1. Building and cleaning the TM. The accumulated corpus must be validated (removing errors, duplicates, outdated, or irrelevant segments) – a «dirty»TM can reduce quality and introduce incorrect substitutions [1, p. 4].

2. Integration of termbases (TB) and QA rules. Automatic term lookup and checks (for case mismatches, number formats, units) reduce human errors and ensure consistency [1, p. 4].

3. Setting fuzzy threshold and post-editing policies. Confidence levels for 100% / 95% / 85% matches should be established, along with separate workflows for low fuzzy scores (review by a translator, additional contextual search) [3, p. 2].

In specialized translation (medicine, pharma, engineering), a collaborative approach is crucial: centralized TBs/TMs on cloud platforms allow the team of translators, reviewers, and the client to jointly maintain a “single source of truth” for terms and approaches. This reduces discrepancies among translators and speeds up quality checks [1, p. 5]. Research trends show that the intelligent enhancement of TMs (sentence encoders, vector

retrieval) and their integration with NMT lead to significant quality improvements, especially for incomplete or formally divergent matches; however, final quality control and compliance with industry standards remain the responsibility of a human expert.

Thus, to ensure high-quality specialized translation, it is recommended to: systematically collect and clean TMs; combine TMs and TBs with modern semantic search methods; employ retrieval-augmented approaches where appropriate; maintain human oversight during post-editing and validation; and implement team workflow policies (shared TBs/TMs, version control). Such measures improve translation accuracy, consistency, and speed without compromising domain specificity.

Література

1. Han B. Translation, from Pen-and-Paper to Computer-Assisted Tools (CAT Tools) and Machine Translation (MT). *Proceedings*. 2020. Vol. 63, №. 1. P. 56. URL : https://doi.org/10.3390/proceedings2020063056 (date of access: 02.11.2025).

2. Hou R., Liu H., Lepage Y. Leveraging Knowledge from Translation Memory for Globally and Locally Guiding Neural Machine Translation. *Proceedings of the 38th Pacific Asia Conference on Language, Information and Computation*. Tokyo University of Foreign Studies, 2024. P. 9–19. URL : https://aclanthology.org/2024.paclic-1.2/ (date of access: 02.11.2025).

3. Ranasinghe T., Orasan C., Mitkov R. Intelligent Translation Memory Matching and Retrieval with Sentence Encoders. *Proceedings of the 22nd Annual Conference of the European Association for Machine Translation. European Association for Machine Translation*. 2020. P. 175–184. URL : https://aclanthology.org/2020.eamt-1.19/ (date of access: 02.11.2025).

УДК 81’42

Дейкун О. П.,
доктор філософії в галузі філології,
асистент кафедри теорії і практики перекладу,
Навчально-науковий інститут філології
Київського національного університету ім. Т. Шевченка

Дейкун П. В.,
викладач-методист іноземної мови,
Ніжинський фаховий коледж НУБіП України

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ДОБИРАННЯ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ НОВИННИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ДЛЯ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ

Добирання подій (*gatekeeping*) для висвітлення в новинах – це найскладніший процес [4], керування потоком інформації через комунікаційні канали [2, с. 108], що охоплює процеси пошуку й фільтрування повідомлень [1], зокрема й для їх перекладу з подальшим поширенням в мережі. Під час цього процесу зважають на мовно-стильові й ідеологічно-культурні уподобання цільової авдиторії [3, с. 1490].

Тематика дібраних англійськомовних новинних повідомлень для відтворення на українському сайті BBC News передусім стосується **діяльности провідних країн світу**, яких визначено відповідно до рівня їхньої загальновизнаної економічної потуги: Група Семи (США, Японія, Німеччина, Британія, Франція, Італія, Канада) та значно рідше – БРІКС.

Відповідно Групу Семи, наприклад, представлено оригінальним і перекладеним заголовками про результати виборів у Німеччині, пор: *Germany elections: Centre-left claim narrow win over Merkel's party – Партія Меркель більше не лідер. Перемогу здобули соціал-демократи* (BBC, 27 Sept 2021). Водночас діяльність БРІКС може бути відображено українським перекладом англійськомовної новини про космічні здобутки Китаю, пор.: *Tiangong space station: China launches astronauts into space – Китай створює нову космічну базу і вже відправив туди космонавтів* (BBC, 17 June 2021). Крім того, час від часу публікують переклади про активність інтернаціональних організацій, як-от ЄС, НАТО, Лігу арабських держав, Африканський Союз тощо, якщо їхня діяльність прямо або опосередковано стосується нашої країни чи важлива для неї, пор.: *Ukraine invasion: EU shuts airspace to Russian*

planes – ЄС повністю закриє небо для літаків та ефіри для телеканалів Росії (BBC, 27 Feb 2022).

Водночас друга тематична категорія стосується **людських досягнень** у різних науках: від палеонтології, пор.: *New species of dinosaur discovered that 'rewrites' T.rex family tree – Вчені відкрили новий вид, що змінює історію еволюції тиранозаврів* (BBC, 12 June 2025); значного прориву в медицині, пор.: *Covid: Immune therapy from llamas shows promise – Ліки від ковіду з крові лами успішно проходять тестування* (BBC, 22 Sept 2021) або у фізиці, пор.: *Nobel in physics: Climate science breakthroughs earn prize – Нобелівську премію з фізики вручили за прогнозування змін клімату* (BBC, 05 Oct 2021), до підкорення космосу, пор.: *China's Zhurong Mars rover takes a selfie – Китайський марсохід вперше відправив на Землю «селфі»* (BBC, 11 June 2021).

Третя тематична категорія стосується **активности всесвітньовідомих компаній**, як-от найбільших кондитерських, пор.: *Haribo recalls bags of sweets in Netherlands after cannabis found. – У цукерках Haribo в Нідерландах знайшли марихуану* (BBC, 29 May 2025); технологічних, пор.: *Apple iPhone risk from powerful motorbike vibrations. – Їзда на мотоциклі може зламати камеру iPhone, попереджає Apple* (BBC, 13 Sept 2021); або ж телерадіомовних, пор.: *BBC condemns Russia's decision to not renew correspondent's visa – BBC засуджує вигнання журналістки з Росії* (BBC, 13 Aug 2021).

Отже, під час добирання англійськомовних новинних повідомлень для відтворення їх українською сучасні видання зважають на їхню тематику. Відповідно остання зазвичай стосується подій у найбільш розвинених країнах світу (або міжнародних організаціях), людських досягнень у різних царинах, а також діяльности загальновідомих компаній.

Література

1. Bro P., Wallberg F. Digital Gatekeeping: News Media versus Social Media. *The Future of Journalism: In an Age of Digital Media and Economic Uncertainty.* London : Routledge, 2017. P. 337–345.

2. Hautanen S. The Work Process of a Correspondent: A Case Study in Translation Sociology *Proceedings of the Conference Held at the University of Warwick* 23 June 2006 / ed. by K. Conway, S. Bassnett. 2006. P. 105–111.

3. Hernández Guerrero M. J. The Translation of Multimedia News Stories: Rewriting the Digital Narrative. *Journalism*. 2022. Vol. 23. № 7. P. 1488–1508. DOI : 10.1177/14648849221074517.

4. Potnis D., Tahamtan I. Hashtags for Gatekeeping of Information on Social Media. *Journal of the Association for Information Science and Technology*. 2021. Vol. 72, № 10. P. 1234–1246.

УДК 81'255.4:81'374.2:070

Дейкун О. П.,
доктор філософії в галузі філології,
асистент кафедри теорії і практики перекладу,
Навчально-науковий інститут філології
Київського національного університету ім. Т. Шевченка

Пушкіна В. С.,
бакалаврантка,
Навчально-науковий інститут філології
Київського національного університету ім. Т. Шевченка

АСИМЕТРИЧНА МОДЕЛЬ ПЕРЕКЛАДУ МОДАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ У НОВИННОМУ ДИСКУРСІ

Під час перекладу заголовків англомовних інтернет-новин важливе місце посідають **граматикалізовані конструкції** – структурні одиниці, які функціонально поєднують граматичне та семантичне значення для вираження певної модальності або риторичної функції [5]. До таких конструкцій належать, зокрема, **модальні**, що передають імовірність, припущення, потенціал або можливість дії [7, с. 13]. Асиметрична модель перекладу згаданих конструкцій оригіналу передбачає усунення модальності та перехід їх в інший різновид структур у перекладі [3, с. 132–147; 4, с. 72]. Тож модальне дієслово-компонент конструкції замінюється або опускається, а зміст передається через суб'єктно-предикативну конструкцію, яка оформлює висловлювання як факт, а не як припущення чи можливість, що почасти відповідає риторичним вимогам українського медійного дискурсу [6, с. 475].

У перекладі заголовків англійськомовних інтернет-новин усунення модальності зазвичай супроводжується *лексикалізацією* конструкції у відтворенні, коли модальне дієслово замінюється на іменникову або прислівникову конструкцію; або ж *граматикалізацією* коли модальне значення передають інфінітивною чи іншою структурою. Такі зміни дозволяють передавати модальне значення опосередковано, через логіку дії, мету чи оцінку, зберігаючи прагматичну функцію тексту [3, с. 132–147], пор.: *Best of 'frenemies': Trump's relationship with Europe this time* ***may be very different*** (BBC News, 21.01.2025). – *Найкращі друзі-вороги.*

Цього разу відносини Трампа з Європою ***будуть геть іншими*** (BBC News Україна, 22.01.2025). В оригінальній конструкції *may be very different* дієслово *may* позначає припущення або ймовірність події, проте в українському перекладі його усунуто з перетворенням структури на інший тип *будуть геть іншими*, що створює ефект визначеності та підвищує риторичний вплив заголовка на читачів [3, с. 132–147].

Розгляньмо переклад модальної конструкції оригіналу в іншій парі заголовків, пор.: «*Our husbands didn't go to war for Ukraine so we* ***can sit around*** *crying»* (BBC News, 20.09.2025). – *«Наші чоловіки пішли на війну не для того, щоб* ***ми сіли і плакали»*** (BBC News Україна, 21.09.2025). У заголовку оригіналу у модальній конструкції *we can sit around* складник *can* вказує на допустимість певної поведінки, утім у перекладі його усунуто, тоді як відтворена конструкція більше констатує факт дії.

Застосування моделі усунення модальності є ефективним засобом, оскільки дозволяє адаптувати англійськомовні гіпотетичні формулювання до категоричних, експресивних або оцінних висловів українською мовою. Це особливо актуально в новинному дискурсі, де заголовок має привертати увагу та відразу створювати потрібну інтерпретацію події [2, с. 19], передавати більш чітку інформацію [1, с. 21] і слугувати за комунікативний інструмент [4, с. 72].

Отже, уживання асиметричної моделі усунення модальності є невід'ємною частиною сучасного перекладу англомовних заголовків новин українською мовою.

Література

1. Бабиніна І. І. Англомовні новинні повідомлення Інтернет-ЗМІ. *Науковий вісник.* Серія «Філологія». 2024. № 1. С. 25–55.

2. Бережняк В. Ю. Заголовки новинних повідомлень німецьких мас-медіа: структурно-семантичний, функціонально-прагматичний та перекладацький аспекти : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.17 / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. 2021. 19 с.

3. Дейкун О. П. Лінгвориторика українського перекладу заголовків англійськомовних інтернет-новин. 2025. URL : http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/7709.

4. Дейкун О. П. Переклад англійськомовних суб'єктно-предикативних конструкцій у заголовках BBC News Україна. *ВІСНИК Київського національного лінгвістичного університету.* Серія Філологія. 2024. Т. 27. №. 1. С. 71–81.

5. Дейкун О. Український переклад англійськомовних лексикалізованих конструкцій (на матеріалі заголовків BBC NEWS та BBC NEWS Україна). *Studia Philologica*. 2024. №. 1 (22). С. 30–45.

6. Дмитрасевич Р. Стилістичні прийоми в сучасному медійному дискурсі англійською мовою. *Current Trends in Scientific Research Development :* матеріали 7-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (13-15 лют. 2025 р.). Boston : BoScience Publisher, 2025. С. 47–51.

7. Перепелиця А. А. Англійськомовна модальність у політичному просторі і її фіксація в українських текстах: апробація конкурсного підходу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. 2024. 25 с.

УДК 004.01

Дем'янюк Н. О.,
викладач кафедри англійської мови технічного спрямування,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

Хавкін А. Д.,
студент-магістр,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

АНГЛОМОВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ 3D-ДРУКУ ТА СПЕЦИФІКА ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У сучасному науково-технічному дискурсі терміносистема відіграє провідну роль, адже саме вона забезпечує точність і однозначність професійної комунікації. Однією з найдинамічніших галузей є технології 3D-друку, що активно розвиваються й охоплюють різні сфери: від машинобудування й авіації до медицини та освіти. Швидке поширення цих технологій зумовлює потребу в систематизації та гармонізації термінології, особливо у перекладі з англійської, яка є основним джерелом нових понять.

Українська реальність останніх років підкреслює актуальність цих питань. У воєнний час 3D-друк використовується для виготовлення деталей техніки, елементів безпілотників, протезів для поранених, медичних імплантатів і навіть конструкцій для швидкого відновлення інфраструктури. Зокрема, волонтери організації Wild Hornets друкують близько 100 перехоплювачів-дронів на добу, що значно прискорює виробництво антикорупціонних засобів [3]. У Львові сучасна клініка Arol Plus налагодила випуск функціональних протезів рук за допомогою 3D-принтерів – тепер готові до використання протези виготовляються за кілька днів [2]. Також в Україні біоінженери виготовляють на

спеціальних принтерах кістки, яких не вистачає у поранених після мінно-вибухових травм – вони створюють на 3D-принтерах відсутні фрагменти обличчя за даними комп'ютерної томографії [1]. Усі ці приклади свідчать, що 3D-друк став критично важливим ресурсом для оборони, медицини та реконструкції країни.

Англомовна терміносистема 3D-друку характеризується новизною та значною кількістю неологізмів. Вона охоплює як науково-технічні терміни (***additive manufacturing, stereolithography, fused deposition modeling***), так і галузеві професіоналізми та сленгізми (***to slice a model, spaghetti effect***). Це створює низку проблем перекладу: потребу збереження точності, відповідності українським нормам і врахування того, що частина одиниць перебуває на етапі термінотворення.

Виділяють наступні основні труднощі перекладу зазначеної терміношогії:

1. Неоднозначність і варіативність. Так, ***fused deposition modeling*** перекладають як *моделювання методом наплавлення*, *екструзійний друк* тощо. Така варіативність ускладнює стандартизацію.

2. Калькування чи адаптація. Частину термінів відтворюють калькуванням (***additive manufacturing*** → *адитивне виробництво*), але часто потрібна адаптація (*slicer* → *слайсер / програмний різальник*).

3. Переклад професіоналізмів і сленгу. Наприклад, ***spaghetti effect*** передають як *ефект спагеті* або *дефект заплутаного пластику*. Показовим є слово ***blob***, яким у середовищі 3D-друку позначають невелику грудку чи краплю пластику, що утворюється під час друку. У перекладі воно може відтворюватися як *пляма*, *грудка*, *злип*, але жоден варіант ще не став стандартом. Це приклад лексеми, яка перебуває на шляху від професіоналізму до терміна.

4. Запозичення. В українській термінології 3-D друку активно вживаються англіцизми *extruder, filament, nozzle*. Вони входять у професійний обіг, проте вимагають унормування написання й відмінювання.

Загалом специфіка відтворення англомовної термінології 3D-друку українською полягає в балансі між трьома стратегіями: 1) **калькування** (*адитивне виробництво, тривимірний друк*); 2) **адаптація / новотвори** (***slicing software*** → *програма для нарізання моделі*); 3) **запозичення** (*філамент, ноузл*).

Особливої уваги потребує співіснування термінів і сленгізмів. Хоча останні неформальні, вони швидко поширюються в професійному середовищі й виконують роль маркерів групової ідентичності. У перекладі вони відображають культурні особливості й динаміку розвитку самої галузі.

Отже, аналіз англомовної терміносистеми 3D-друку та специфіки її відтворення українською демонструє складність галузевого перекладу. Перекладач у цій сфері є не лише посередником, а й активним учасником термінотворення. Стандартизація термінів, поєднання точності й доступності, уважне ставлення до професіоналізмів і сленгізмів є ключовими чинниками ефективної комунікації у сфері 3D-друку. Для України це питання набуває особливого значення, адже йдеться про розвиток науки й освіти, а також про підтримку обороноздатності, медичних інновацій та відбудови країни.

Література

1. Божок С. Війна на обличчях військових: як 3D-друк повертає усмішки. *Вечірній Київ*. 2024. 27 вер. URL : https://vechirniy.kyiv.ua/news/103211/ (дата звернення: 19.09.2025).

2. Kmošek J., Feik Š. Victoria Hand Project: Changing Prosthetic Care with 3D Printing. *Prusa Research*. URL : https://blog.prusa3d.com/victoria-hand-project-changing-prosthetic-care-with-3d-printing_119667/ (date of access: 18.09.2025).

3. Tyrer-Jones A. Ukraine Deploys 3D-Printed Drones to Combat Russian Shahed Swarms. *3D Printing Industry*. URL : https://3dprintingindustry.com/news/ukraine-deploys-3d-printed-drones-to-combat-russian-shahed-swarms-242362/ (date of access: 19.09.2025).

УДК 81'322.4

Дзецина К. О.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Підгорна А. Б.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ВИКОРИСТАННЯ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ У РОБОТІ З ТЕХНІЧНИМИ ТЕКСТАМИ

Машинний переклад є одним із найважливіших досягнень сучасної лінгвістики та інформаційних технологій. Під поняттям «машинний переклад» розуміють переклад текстів з однієї природної мови на іншу за допомогою комп’ютера [1]. У контексті глобалізації, цифровізації та зростання обсягів технічної документації машинний переклад стає

невід'ємним інструментом міжмовної комунікації, особливо в науково-технічній сфері. Водночас постає питання про якість таких перекладів та доцільність їх використання в професійному середовищі.

Серед сучасних систем машинного перекладу найпопулярнішими є Google Translate, DeepL, ChatGPT. Вони використовують технології статистичного та нейронного перекладу, що дозволяє досягати вищої точності результатів. Такий переклад дозволяє зрозуміти загальний зміст оригіналу, проте не забезпечує повної адекватостності перекладу і потребує редагування. У перекладі часто трапляються граматичні, лексичні й стилістичні помилки, що особливо помітно в науково-технічних текстах, де точність грає ключову роль. Труднощі також становлять загальновживані слова, що набувають спеціального значення у науково-технічних текстах. Наприклад, іменник «*candidate*» може перекладатися по-різному залежно від контексту: «*structural candidate*» – «структурний варіант», «*candidate solutions*» – «види можливих рішень», «*information candidate*» – «засіб інформації». Подібна варіативність вимагає від перекладача не лише знання мови, а й професійної компетенції в галузі.

Науковці виокремлюють проблеми машинного перекладу науково-технічних текстів, які проявляються на різних лінгвістичних рівнях: графічному, лексичному, синтагматичному. Проблеми на графічному рівні виникають під час аналізу тексту і мають технічний характер. Вони пов'язані з використанням різних графічних символів, а також із наявністю орфографічних помилок у тексті. Лексичні проблеми зумовлені недостатнім обсягом лексикону та контексту, який може зрозуміти машина, а також формальною та семантичною варіативністю лексики. Синтагматичні проблеми пов'язані з інтерпретацією зв'язків між одиницями словосполучень і речень у мові перекладу [2, с. 151].

З метою перевірки зазначених теоретичних положень було проведено порівняльний аналіз перекладів, виконаних за допомогою ChatGPT, Google Translate і DeepL, на матеріалі фрагмента технічного тексту з української на англійську: «*Хвильова передача складається з гнучкого зубчастого вінця, з'єднаного з веденим валом і здеформованого генератором хвиль, на якому розміщений гнучкий підшипник. Гнучкий зубчастий вінець у здеформованому стані входить у зачеплення з двох діаметрально протилежних боків із нерухомим жорстким зубчастим вінцем, який розміщений у корпусі передачі і має внутрішні зубці*». Найсуттєвіші розбіжності стосуються перекладу ключового елемента «*гнучкий зубчастий вінець*»: *Google Translate* запропонував найбільш точний варіант «*flexible ring gear*», який відповідає стандартам машинобудівної термінології, ChatGPT та DeepL обрали менш точні

відповідники: «*toothed rim*» та «*gear rim/ring*» відповідно. Щодо загального терміна «*хвильова передача*», Google Translate та DeepL обрали «*wave transmission*», що є кращим за «*wave gear drive*» від ChatGPT. Що стосується структури речень та стилю, ChatGPT продемонстрував найвищу стилістичну ідіоматичність, скоротивши українське підрядне речення *«...на якому розміщений гнучкий підшипник*» до лаконічного дієприкметникового звороту «*equipped with a flexible bearing*». Google Translate та DeepL зберегли більш буквальну структуру «*on which a flexible bearing is placed*», що не є природнім для англійської мови. Однак DeepL та ChatGPT краще впоралися з прийменником при описі зачеплення, використовуючи «*engages on two diametrically opposite sides*» замість некоректного «*engages from*» (Google Translate). Таким чином, випливає парадоксальний висновок – Google Translate є сильним у термінологічній точності, ChatGPT є сильнішим у стилістичній обробці та створенні природнішого технічного тексту. DeepL демонструє високу якість стилю у другій частині речення, обравши кращі прийменники та дієслова (*meshes, located*), однак без стислого синтаксису та точності термінології.

Використовуючи машинний переклад у роботі з технічними текстами, необхідно дотримуватися деяких порад: обирати найефективнішу систему перекладу у відповідності до поставленої мети (Google Translate краще працює з термінологією, короткими реченнями; DeepL зберігає граматичну правильність і природність англійського синтаксису; ChatGPT доцільно використовувати для пояснення термінів, уточнення контексту), використовувати спеціальні глосарії та словники, застосовувати принцип пост-редагування (перечитувати текст, вносити корективи). Доречним також вважаємо порівнювати варіанти, надані різними системами, та обирати найкращій.

Отже, використання машинного перекладу при роботі з технічними текстами має очевидні переваги – швидкість, доступність, можливість обробки великої кількості інформації, але є і суттєві недоліки – неоднозначність термінів, втрата контексту, необхідність в пост-редагуванні. Машинний переклад не може повністю замінити людину, але може стати ефективним допоміжним інструментом у роботі перекладача.

Література

1. Клименко Н. Ф. Машинний переклад. *Енциклопедія сучасної України* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк. Київ, 2018. URL: https://esu.com.ua/article-67256 (дата звернення: 23.10.2025).

2. Шилінська І. Ф., Кузів М. З. Використання систем машинного перекладу під час навчання перекладу науково-технічних текстів. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету.* Серія «Філологія». 2022. Т. 2, № 53. С. 149–152.

УДК 81'25:621.396

Доля О. В.,
студент,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

АНГЛОМОВНА ТЕРМІНОСИСТЕМА РАДІОТЕХНІКИ: СТРУКТУРА ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Терміносистема радіотехніки – це впорядкована сукупність спеціальних термінів, що позначають поняття, процеси, прилади й явища, пов'язані з передачею, прийманням, обробкою та використанням радіохвиль. Вона є складовою технічної підсистеми науково-технічної термінології й тісно взаємодіє з електротехнікою, електронікою, телекомунікаціями, інформатикою та фізикою.

Структурно терміносистема радіотехніки складається з ядра та периферії. До ядра належать базові терміни: *radio wave, transmitter, receiver, antenna, signal, frequency, amplitude, modulation*. Периферію становлять похідні та спеціалізовані одиниці, такі як radiolocation, radionavigation, superheterodyne, *phase-locked loop, noise suppression*. Терміни цієї системи мають ієрархічні та родо-видові зв'язки, що забезпечує її логічну впорядкованість і взаємозалежність понять.

Джерелами формування радіотехнічних термінів є грецькі й латинські основи *(radio-, tele-, phono-, electro-),* англійські запозичення *(transmitter, receiver, radar, amplifier, filter, spectrum, waveform),* а також власне українські утворення: передавач, приймач, підсилювач, випромінювач, коливання. Більшість термінів мають міжнародний характер і використовуються у схожій формі в багатьох мовах, що полегшує міжнаукову комунікацію.

Основними ознаками радіотехнічної терміносистеми є точність і однозначність, оскільки кожен термін має відповідати певному технічному поняттю; системність і структурованість; стабільність у

вживанні та водночас відкритість до нових понять, пов'язаних із розвитком технологій. Вона є міждисциплінарною, адже поєднує знання з комп'ютерної, авіаційної, військової та космічної техніки.

У сучасній терміносистемі переважають композитні терміни та акроніми, що дозволяє ефективно кодувати складні технічні поняття. Основоскладання є одним з найпродуктивніших способів утворення термінів у сучасній радіотехніці. Це створення складних слів шляхом поєднання двох або більше основ (коренів). Наприклад, *electromagnetic, bandwidth, feedforward, single-sideband modulation.*

Цей лінгвістичний механізм не є випадковим, а виступає прям*ою* відповіддю на потреби галузі, що стрімко розвивається. Його переваги носять системний характер і можуть бути чітко окреслені.

По-перше, основоскладання забезпечує надзвичайну інформаційну щільність. Складений термін здатний закодувати в лаконічній формі складне, багатокомпонентне поняття. Наприклад, термін «*frequency-hopping spread spectrum*» (*FHSS*) одномоментно передає цілу технологію, що базується на розширенні спектра сигналу шляхом псевдовипадкової перестройки його робочої частоти. Таким чином, один лексичний одиниця замінює ціле описове речення, що робить мову фахівців ефективною та ємною.

По-друге, основоскладання надає термінам властивість однозначності. Структура композитного терміна, як правило, прозора та логічна. Кожен компонент вносить свій семантичний внесок у загальне значення. Словосполучення «*phase-locked loop*» (*PLL*) буквально розкладається на складові: «*петля*», що «*синхронізована за фазою*». Ця прямолінійність структури мінімізує ризик неправильного тлумачення, що є критично важливим у технічній документації та науковій комунікації.

По-третє, основним перевагою є створення чіткої системності. Основним принцип дозволяє будувати терміни в ієрархічні ланцюги, об'єднуючи їх у логічні групи. Так, базове поняття «*amplifier*» (*підсилювач*) утворює цілу родину похідних термінів: «*low-noise amplifier*» (*підсилювач з низьким рівнем шуму*), «*radio-frequency amplifier*» (*радіочастотний підсилювач*). Це забезпечує внутрішню організацію терміносистеми та полегшує навігацію в ній. Нарешті, композитні терміни мають міжнародну зрозумілість. Оскільки англійська мова є лінгва-франка сучасної науки та техніки, терміни, утворені шляхом основоскладання, часто переходять у інші мови як прямі запозичення або кальки. Терміни на кшталт «*transmitter*», «*software-defined radio*» (*SDR*) або «*bit-error rate*» (*BER*) є

універсальними для фахівців усього світу, що усуває мовні бар'єри та сприяє ефективній міжнародній співпраці.

Серед багатокомпонентних термінів варто відзначити *frequency-hopping spread spectrum, phase-locked loop, low-noise amplifier, power amplifier, single-sideband modulation*. Акроніми становлять значну частину термінології, зокрема *RF, ADC, DAC, FPGA, SNR, BER.*

Терміносистема радіотехніки активно поповнюється лексикою з суміжних галузей знань, що відображає інтеграційні процеси в сучасній науці та техніці. З інформатики запозичено терміни d*igital signal processing, machine learning for signal classification, neural network equalization*; з телекомунікацій – поняття *5G NR, mmWave, network slicing, quality of service;* з мікроелектроніки – *RFIC, MMIC.*

Спостерігається значне розширення значень класичних термінів та їх адаптація до нових технологічних реалій. Так, термін *beamforming* розширив своє значення від техніки формування антенного променя до адаптивного просторового фільтрування в масивних MIMO-системах. Поняття *spectrum* трансформувалося від радіочастотного діапазону до уявлення про ресурсний пул у когнітивному радіо.

Крім того, у термінотворенні простежується тенденція до уніфікації та стандартизації термінів відповідно до міжнародних норм *(IEEE, ITU, ETSI)*. Англійська мова залишається основним джерелом нових термінів, що сприяє глобальній взаємозрозумілості фахівців у галузі радіотехніки та телекомунікацій.

Сучасний етап розвитку терміносистеми пов’язаний з появою нових напрямів, зокрема когнітивного радіо *(cognitive radio),* антенних решіток *(antenna arrays)*, штучного інтелекту в обробці сигналів (*AI-assisted modulation classification, deep learning equalization)*, технологій Інтернету речей *(IoT)* та бездротових сенсорних мереж *(wireless sensor networks).* Поширюються терміни *energy harvesting, green communication, sustainable radio systems*, що відображають прагнення до енергоефективності та екологічності.

Отже, терміносистема радіотехніки поєднує стабільність базових понять із постійною динамікою розвитку. Зберігає системність і міжнародну єдність, водночас відкриваючись до нових реалій мовних впливів, що формують сучасну науково-технічну картину світу.

УДК 81’25:004.85

Дудкіна П. Д.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Хомяк Л. В.,
викладач кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

MACHINE TRANSLATION AND ITS ROLE IN THE WORK OF A SPECIALIZED TRANSLATOR

The rapid development of artificial intelligence technologies is having a significant impact on the field of translation, particularly on specialized translation – the type of translation that focuses on the specifics of a particular domain (engineering, medicine, law, etc.). Today, machine translation serves not only as a technological alternative but also as a tool that is reshaping the role of the specialized translator [2, p. 5].

First, machine translation enables the processing of large volumes of text at high speed, which is crucial in specialized translation, where the amount of data is substantial and timeframes are limited. For example, studies show that in commercial and technical settings, machine translation provides scalability, although the quality of contextual and nuanced translation can suffer [4].

Second, specialized translators increasingly take on the role of post-editors following machine translation. As noted in the study, the role of the translator is changing: they not only translate «from scratch» but also review, correct, and adapt the output of machine translation to the specifics of the subject matter, terminology, style, and cultural context [3, p. 12].

Third, an important aspect is the adaptation of machine translation to the specific domain. Specialized texts often feature narrow vocabulary, specific structures, and terminology, and standard machine translation models may perform with lower quality in such contexts. Studies show that domain-specific adaptation of a machine translation model improves its performance and alignment with specialized texts [1].

Thus, in the work of a specialized translator, machine translation plays a supportive yet strategically important role: it provides speed and scalability, while the translator ensures quality, accuracy, and adaptation to domain-specific standards. At the same time, it is important to emphasize that a translator with expertise in the specific domain should be at the center of this

process – acting as the manager of the technological translation workflow, rather than merely as the final executor.

In the future, the development of machine translation does not eliminate the role of the human translator but transforms it: the specialized translator becomes an expert in post-editing, adapting machine-generated output, ensuring quality, and integrating the technology into their workflow. Thus, the successful integration of machine translation into specialized translation depends on the translator's ability to master the tools, understand their limitations, and effectively apply their expertise.

Thus, this opens up a new professional profile – the translator-technologist, who combines linguistic competence with technological literacy. The specialized translator of the future is a professional who not only «supplements» the machine but also manages the process, ensures quality, and adapts the output to the specifics of the domain and cultural context. Machine translation becomes a catalyst for the development of specialized translation, yet the human translator remains indispensable.

Література

1. Ehrensberger-Dow M., Delorme Benites A., Lehr C. A New Role for Translators and Trainers: MT Literacy Consultants. *The Interpreter and Translator Trainer.* 2023. P. 1–19. URL : https://doi.org/10.1080/1750399x.2023.2237328 (date of access: 01.11.2025).

2. Jabbar S., Madhi M. The Role of Translator in Machine Translation. *International Journal of Development in Social Science and Humanities*. 2021. Vol. 11, № 1. P. 1–21. URL : https://www.researchgate.net/publication/350592570_The_Role_of_Translator_in_Machine_Translation_IJDSSH (date of access: 01.11.2025).

3. Naveen P. Overview and Challenges of Machine Translation for Diverse Domains. *Engineering.* 2024. Vol. 10. P. 45–52. URL : https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2589004224021035 (date of access: 01.11.2025).

4. Wang Y. The Impact of Technology on Human Translators and Translation Quality: A Study on Machine Translation and Computer-Assisted Translation Tools. *English Linguistics Research*. 2024. Vol. 13, № 1. P. 19. URL : https://doi.org/10.5430/elr.v13n1p19 (date of access: 01.11.2025).

УДК 81'373.612:61

Думенко А. С.
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ КОМП'ЮТЕРНОГО СЛЕНГУ

Комп'ютерний сленг є гібридним мовним явищем, що поєднує ознаки професійного жаргону, соціального сленгу та вульгаризмів, виконуючи комунікативну та ідентифікаційну функції.

На відміну від інших видів сленгу, комп'ютерний сленг інтегрує риси різних нелітературних пластів лексики: він слугує для спілкування фахівців (професіоналізми), містить грубу та вульгарну лексику (вульгаризми) і використовує слова з таємним змістом для непосвячених (жаргонізми [1, с. 165]. Ця комплексність робить його потужним інструментом соціальної ідентифікації, що сприяє груповій солідарності та відокремленню «своїх» від «чужих» [2, с. 179].

Основними способами поповнення комп'ютерного сленгу є пряме запозичення (калькування), семантичні трансформації (метафоризація) та фонетична мімікрія. Калькування: повне запозичення термінів (*driver – драйвер, user – юзер*). Напівкалька: запозичення з адаптацією до граматики мови-реципієнта (*to chat – чатитися, ICQ – аська*). Метафоризація: використання стандартних слів у новому значенні (*virus – вірус, window – вікно, disk – диск*). Фонетична мімікрія: створення слів, що фонетично нагадують звичайну лексику, але мають зовсім інше значення (*mail – мило, button – батон*) [1, с. 165].

Семантичні зрушення є потужним двигуном еволюції комп'ютерного сленгу, що часто призводить до виникнення міждисциплінарних комунікативних бар'єрів. Історичне дослідження показує, що значення термінів може кардинально змінюватися під впливом суспільних процесів. Яскравий приклад – термін *hack*, який у 1960-х роках означав «*винахідливе технічне рішення*», а до 1980-х набув негативної конотації, пов'язаної з несанкціонованим доступом до систем [2, с. 179]. Коли такий термін використовується в інших дисциплінах

(наприклад, *model* в біології та машинному навчанні), виникає семантичний конфлікт, що ускладнює навчання та комунікацію [4, с. 2].

Соціолінгвістичні дослідження показують, що сленг не лише спрощує комунікацію, але й виконує роль соціального маркера. Специфічна лексика, такі як *«leech – лічер»* (*той, хто лише завантажує, але не роздає файли*) або *«script kiddie – скрипт-кіді»* (*недосвідчений хакер*), не просто описує явища, а конструює ієрархію та соціальні ролі всередині спільноти [2, с. 179]. Сленг стає «паролем», знання якого підтверджує статус та автентичність користувача [3, с. 186].

Комп'ютерний сленг активно впливає на розвиток літературної мови, оскільки численні терміни, що починали як сленгізми, з часом стають стандартизованою лексикою. Процес легітимізації сленгу є природним шляхом розвитку мови [2, с. 180]. Такі слова, як «*gaming – гамінг*», «*hacker – хакер*», «*meme – мем*», «*bug – баг*», «*ban – забанiти*», пройшли шлях від маргінального жаргону до повноправних одиниць літературної мови та навіть лексикографічної фіксації в авторитетних словниках. Це свідчить про тісний зв'язок між технологічним прогресом і мовною еволюцією [4, с. 6].

Однією з ключових характеристик комп'ютерного сленгу є його висока динамічність та «живий» характер, що унеможливлює її повну фіксацію в традиційних словниках. Швидкість появи нових термінів (наприклад, «*CryptoKitties – кріпто-кіті» – безглуздий токен*) та їхня швидка архаїзація (як «*dial-up – діал-ап*» або «*drive – дисковод*») перевищують можливості академічної лексикографії [1, с. 166]. Це робить комп'ютерний сленг унікальним об'єктом для дослідження, який вимагає використання сучасних методів, таких як аналіз даних соціальних мереж і форумів у реальному часі, щоб «впіймати» його актуальний стан [2, с. 182].

Емоційно-експресивна функція є невід'ємною рисою комп'ютерного сленгу, що дозволяє користувачам не лише називати явища, але й передавати своє ставлення до них. Сленг часто виконує роль мовного «катарсісу», дозволяючи через гумор, іронію або навіть агресивну лексику (наприклад, «*bug – баг*» як *комаха, що дратує*) висловити фрустрацію від складних технічних проблем [3, с. 187]. Такі слова, як «*lamer – ламер*» або «*noob* (*newbie*) *– нюб*», не просто описують недосвідченого користувача, а й несуть сильну негативно-оцінну характеристику, виконуючи регулятивну функцію всередині спільноти [1, с. 165].

Таким чином, комп'ютерний сленг – це не просто «модні словечка», а віддзеркалення глибинних соціокультурних процесів, що

супроводжують цифрову трансформацію суспільства. Його вивчення є важливим не лише для лінгвістики, але й для ефективної освіти, комунікації та розуміння логіки розвитку сучасних технологічних спільнот.

Література

1. Богачик М. С. Специфіка комп'ютерного сленгу в англійській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». 2015. Вип. 51. С. 164–166.

2. Коваленко А. В., Петренко О. В., Шевченко І. С. Hacker Slang Evolution, Definitions and Sociolinguistic Functions. *Записки з романо-германської філології*. 2025. Вип. 1(54). С. 176–185.

3. Криськова С. А. Computer Slang in Modern English. *Вісник Запорізького національного університету.* 2018. № 2. С. 186–190.

4. Becker B. The Roles and Challenges of Computing Terminology in Non-Computing Disciplines. *United Kingdom and Ireland Computing Education Research Conference.* (UKICER '21), September 2–3, 2021, Glasgow, United Kingdom. ACM, New York, NY, USA. P. 1–8.

УДК 811.111'373.612:004.056

Животченко О. М.,
студент,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

МЕТАФОРИЧНІ ТЕРМІНИ АНГЛОМОВНОЇ СФЕРИ КІБЕРБЕЗПЕКИ

У сучасному англомовному дискурсі кібербезпеки метафора виступає не лише стилістичним засобом, а й когнітивним інструментом, який формує розуміння технологічних процесів. Зазвичай метафору можна відкинути як тему, яка стосується лише гуманітарних наук або літературних критиків, але вона не особливо важлива для фахівців з кібербезпеки. Однак, як бачимо, навіть така прагматично орієнтована галузь, як кібербезпека, здатна взаємодіяти з метафоризацією, що зазвичай не є характерним для точних наук. Однак розгляд кібербезпеки з метафоричної точки зору може призвести до кращого розуміння

існуючих методів кіберзахисту та, для полегшеного розуміння цієї абстрактної сфери пересічною людиною.

Ця влучна ідея західних учених створила проблему перекладу метафор на іноземні мови. У перекладацькій практиці було обрано переважно калькувальний підхід, що передбачає буквальне відтворення термінологічних одиниць мови-джерела. Наприклад, *Phishing (фішинг) вид шахрайства; Patch (патч) виправлення в системі; Login (логін) ідентифікатор користувача комп'ютера; Hacker (хакер) зловмисник, який зламує системи.*

Розглядаючи терміни кібербезпеки в цілому, можна зробити спостереження, що здебільшого вони відносяться до чотирьох основних доменів: війни, здоров'я, екосистеми та інфраструктури [1]. Такий напрям вибору метафор може свідчити про те, що кіберпростір сприймається як вразлива та водночас надзвичайно важлива система, з якою слід поводитися обережно не лише на рівні окремих користувачів, а й на рівні держав. Метафоричне осмислення кіберпростору як «поля бою», «організму» чи «екосистеми» формує уявлення про необхідність його захисту, підтримання «здоров'я» цифрових мереж і забезпечення стабільності всієї кіберінфраструктури. Таким чином, метафори не просто відображають технічну реальність, а й задають стратегічне бачення ролі кіберпростору в сучасному світі як простору, що вимагає колективної відповідальності, етичного підходу та міжнародної співпраці. Такий вибір метафор формує певний фокус і задає специфічне ставлення до явища кібербезпеки.

Метафора «війни» у сфері кібербезпеки зосереджує увагу на ідеї постійного протистояння, конфлікту та необхідності оборони від ворожих держав чи зловмисних акторів. Вона формує уявлення про кіберпростір як про поле бою, де існують чітко визначені сторони нападник і захисник, а головною метою є нейтралізація загрози та збереження контролю над «територією» цифрового середовища [2]: *Cyberattack (кібератака) цілеспрямована дія, спрямована на порушення, знищення або захоплення даних у комп'ютерній системі; Defense in depth (багаторівнева оборона) стратегія кіберзахисту, що передбачає створення кількох незалежних рубежів безпеки; Vulnerability (вразливість) слабке місце системи «дірка в обороні»* .

Метафора «здоров'я» у сфері кібербезпеки акцентує увагу на профілактиці, підтриманні «цифрового добробуту» та зниженні системних ризиків, подібно до підходів, що застосовуються у сфері громадського здоров'я [1]: Virus (вірус) шкідлива програма, що проникає у файли; *Antivirus (антивірус) програмне забезпечення, яке «виявляє», «лікує» або «ізолює» шкідливі програми; Quarantine*

(карантин) ізоляція заражених файлів або пристроїв для запобігання подальшому поширенню вірусу; Health check (перевірка стану системи) діагностика стану безпеки мережі.

Метафори «екосистеми» у сфері кібербезпеки розглядає кіберпростір як складну взаємопов'язану систему, у якій кожен елемент користувач, пристрій, програма чи організація впливає на загальний стан цифрового середовища [2]: *Environment (середовище) цифровий простір, у якому функціонує програмне або апаратне забезпечення; Cyber ecosystem (кіберекосистема) сукупність взаємопов'язаних пристроїв, програм, користувачів і мережевих процесів, які взаємодіють між собою.*

Різні підходи до аналізу метафоричних термінів англомовної сфери кібербезпеки дають змогу побачити багаторівневу природу цього явища. Метафоризація в технічному дискурсі не є випадковою: вона відображає особливості людського мислення, що прагне осмислити складні цифрові процеси через знайомі концепти.

Проведений аналіз метафоричних доменів війни, здоров'я, екосистеми демонструє, що мова кібербезпеки функціонує не лише як інструмент опису, а й як механізм концептуалізації реальності. Кожен домен формує окрему когнітивну модель: воєнна метафора – модель протистояння, біологічна – профілактики, екосистемна – співіснування. Разом вони створюють цілісну систему уявлень про цифровий простір, у якому людина виступає не лише користувачем, а й активним учасником глобальної мережевої взаємодії.

Таким чином, метафоричні терміни кібербезпеки є не просто лексичними одиницями, а знаковими елементами сучасного технокультурного мислення. Їхній аналіз відкриває можливості для глибшого розуміння того, як мова відображає соціальні, політичні та етичні виміри цифрової епохи. Отже, дослідження метафоричних моделей у сфері кібербезпеки не лише збагачує лінгвістичну науку, але й сприяє усвідомленню ролі мови як чинника формування колективного уявлення про безпеку, технології та відповідальність у глобальному інформаційному суспільстві.

Література

1. Lapointe A. When Good Metaphors Go Bad: The Metaphoric 'Branding' of Cyberspace. *Center for Strategic & International Studies*. 2011. URL : https://www.csis.org/analysis/when-good-metaphors-go-bad-metaphoric-branding-cyberspace (дата звернення: 24.09.2025).

2. National Institute of Standards and Technology Glossary. *NIST Computer Security Resource Center*. URL :

https://csrc.nist.gov/glossary?sortBy-lg=relevance&ipp-lg=100 (дата звернення: 24.09.2025).

УДК 811.132:858

Запухляк І. М.,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри теорії і практики перекладу,
Донецький національний університет ім. Василя Стуса

Бойван К. Р.,
магістр,
Донецький національний університет ім. Василя Стуса

ПРО ВИКОРИСТАННЯ ЛЕКСИЧНИХ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ РОМАНУ МЕДЛІН МІЛЛЕР «ЦИРЦЕЯ» В УКРАЇНСЬКОМОВНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ОСТАПА ГЛАДКОГО

Художній переклад є одним із найскладніших напрямів перекладознавства, оскільки він виходить за межі суто лінгвістичних аспектів і охоплює широкий спектр культурних, стилістичних та емоційних нюансів. Художній текст як об'єкт перекладу є особливо складним через свою багаторівневу структуру, в якій значення реалізується не лише на рівні денотативного змісту, а й через емоційні, естетичні та культурні конотації. У цьому контексті лексичні перекладацькі трансформації виступають як ефективний інструмент, що дає змогу максимально точно адаптувати текст до нових мовних умов без втрати смислової, емоційної та стилістичної повноти.

За твердженням В. Карабана, лексичні трансформації використовуються тоді, коли словникові відповідники того чи іншого слова мови оригіналу не можуть бути доцільно використанні при перекладі через невідповідність в точки зору контексту та значення [1, с. 301].

У науковій літературі це поняття привертає увагу багатьох дослідників як вітчизняної, так і зарубіжної шкіл перекладознавства, що дозволяє отримати різні підходи до його визначення та класифікації. До прикладу, серед українських дослідників тему лексичних перекладацьких трансформацій розглядали А. Задорожна, І. Запухляк, А. Калита, В. Карабан, І. Корунець, Д. Лазуренко, С. Максімов, А. Мамрак, Н. Проценко, Я. Рецкер, О. Селіванова, А. Федоров, Л. Черноватий, Г. Чумак та багато інших, серед іноземних філологів

можна зазначити імена Ж. Дарбельне, Ж.-П. Віне, О. Каде, Ж. Мунен, Н. Хомського, А. Швейцера.

За твердженням І. Лелет причинами використання перекладацьких трансформацій є: «виділення різних ознак того самого явища чи поняття, проблема контекстуального значення слова, проблема перекладу слів емоційного значення, різниця в смисловому обсязі слова, питання про сполучуваність» [2, с. 96].

Філологині Л. Науменко та А. Гордєєва пояснюють поняття «лексико-семантичні перекладацькі трансформації» як «способи перекладу лексичних одиниць (слів, словосполучень, фраз), враховуючи видозміни у їхній формі і значенні у порівнянні з мовою оригіналу» [4, с. 4]. Дослідниці надають найбільш розширену класифікацію лексичних перекладацьких трансформацій.

Важливо підкреслити, що не існує єдиного універсального підходу до класифікації трансформацій. Кожен дослідник пропонує власну систему, що відображає його наукові погляди, досвід і цілі. Проте, попри варіативність підходів, усі класифікації сходяться в одному: лексичні трансформації є незамінним засобом при роботі з текстами, де точність передавання змісту повинна поєднуватися зі збереженням стилістичної структури і культурної специфіки.

У пропонованій лінгвістичній розвідці опертя здійснювалося на класифікації, запропонованій В. Карабаном, який виділяє 6 типів перекладацьких трансформацій: конкретизація значення слова, генералізація значення слова, додавання слова, вилучення слова, заміна слова однієї частини мови на слово іншої частини мови та перестановка слова [1, с. 300–314].

Лексичні перекладацькі трансформації відіграють особливу роль у романі Медлін Міллер «Цирцея», адже впливають на передачу смислів, емоційне забарвлення, структуру твору та розуміння тексту читачем. Вони є важливим інструментом у відтворенні змісту, стилю та естетичної цінності художнього тексту в мові перекладу, охоплюючи процеси заміни лексем, розширення або звуження значень, використання синонімічних рядів, а також адаптацію мовної картини світу до культурних особливостей українського читача.

В результаті емпіричного аналізу роману Медлін Міллер «Цирцея» в українськомовній інтерпретації Остапа Гладкого було проаналізовано 372 випадки лексичних перекладацьких трансформацій. Вони охоплюють широкий спектр прийомів, застосованих для збереження змістової глибини, стилістичної виразності та культурної адаптації оригіналу.

У результаті проведеного детального аналізу роману Медлін Міллер «Цирцея» в українськомовному перекладі Остапа Гладкого було встановлено, що найпоширенішою перекладацькою трансформацією є вилучення. Вона становить 20% від загального відсотку аналізованих трансформацій з кількістю 73. Прикладом може слугувати вираз англ. «as if cut from living rock» [5, с. 19], який було перекладено як укр: «наче вирубане з каменю [3, с. 21]», з вилученням прикметника «living». Вилучення є цілком доречним і обґрунтованим з точки зору мовної традиції українського тексту. В англійській мові прикметник «living» у цьому контексті використовується метафорично, щоб підкреслити динамічність, енергію або сакральність каменю. В українській же мові словосполучення на кшталт «живий камінь» або «живий скелястий масив» звучить неприродно або двозначно, і може викликати небажані асоціації з фантастикою чи міфологією. Крім того, основний зміст порівняння – твердість, монолітність, суворість форми – зберігається і без цього прикметника, тому його вилучення не спотворює змісту оригіналу. Навпаки, це робить переклад більш плавним, природним і відповідним до норм української літературної мови, що, згідно з теорією перекладу, є проявом адекватності.

Другою за частотністю трансформацією у аналізованому перекладі є трансформація додавання, яка налічує 60 прикладів. Трансформація додавання полягає у введенні в переклад лексичних елементів, що відсутні в оригіналі, з метою правильної передачі змісту речення (оригіналу), що перекладається, та/або дотримання мовленнєвих і мовних норм, що існують у культурі мови перекладу[1, с. 308–309]. Додавання окремих слів або фраз дозволяє передати відтінки значення, які в англійській можуть бути передані коротшими конструкціями або контекстуально. Крім того, українська мова за своєю структурою часто вимагає використання більшої кількості слів для вираження тієї самої думки, що в англійській. До прикладу, фраза англ: «waited to break out» [5, с. 15]при перекладі українською мовою «нарешті вирватися на волю [3, с. 16]» було доповнено словосполученням «на волю». Це зумовлено тим, що англійське фразове дієслово «break out» у даному контексті має значення раптової втечі або визволення з певного обмеженого простору, наприклад, з ув’язнення чи замкненого середовища. Додавання словосполучення «на волю» дозволяє чітко окреслити суть дії – прагнення до свободи, до виходу за межі обмеження. Без цього уточнення український читач міг би не повністю зрозуміти намір або емоційне забарвлення оригіналу. Отже, додавання в цьому випадку виконує як смислову, так і стилістичну функцію, забезпечуючи

адекватність перекладу та його природність для україномовної аудиторії.

Трансформація конкретизації регулярно застосовувалась перекладачем при інтерпретації слова «limb(s)» (дослівно: кінцівка(и)) протягом усього роману. Наприклад: англ: «ready to enfold their limbs» [5, с. 20] – укр: «що чекали на їхні руки та ноги» [3, с. 23]. Звісно, в українській мові існує прямий еквівалент – кінцівки – але в повсякденному мовленні термін не використовується, адже несе більше професійне, вузько направлене значення і застосовується зазвичай в медичній або іншій науковій сфері спілкування.

За визначенням В. Карабана, генералізація – це лексична трансформація, що зводиться до зміни терміна вужчої семантики на термін ширшої семантики [1, с. 206]. Прийом застосовується в перекладі тоді, коли збереження вузькоспеціалізованого або конкретного терміна в мові оригіналу є недоречним, неприродним або малозрозумілим для цільової аудиторії. У таких випадках перекладач навмисно замінює термін з вужчим значенням на більш загальне поняття, яке краще відповідає мовним нормам і стилістичним очікуванням у мові перекладу. Найчастіше трансформація генералізації у перекладі роману Медлін Міллер Остапом Гладким застосовувалась по відношенню до узагальнення назв частин тіла. Наприклад, кілька десятків разів протягом всього роману, слово «foot» або «feet» було генералізовано до «нога(-и)». Так, у фрагменті речення: англ: «The moment my foot touched» [5, с. 66] – укр: «Тієї миті, коли її торкнулася моя нога» [3, с. 81]. Пояснюється це тим, що в англійській мові слово «foot» однозначно означає нижню частину кінцівки – стопу, однак в українському перекладі воно передано як «нога», що охоплює ширше поняття. Така заміна є обґрунтованою з огляду на стилістичні норми цільової мови: хоча українська мова має точне відповідне слово «стопа», воно переважно вживається в контекстах вузької спеціалізації – у медицині, анатомії, спорті тощо.

У результаті аналізу переклада Остапа Гладкого було виявлено 28 випадків застосування антонімічного перекладу. Наприклад: англ: «I dare anything» [5, с. 81] як укр: «Я не боюся нічого» [3, с. 97]. В оригіналі використано позитивне твердження про рішучість, тоді як в українській версії – конструкцію з подвійним запереченням, яка є природною та граматично правильною для української мови, хоча й не є типовою для англійської.

Комбіновані трансформації передбачають поєднання двох або більше простіших трансформацій, наприклад, коли одночасно відбувається додавання, опущення та генералізація. Частина речення

англ: «thinking of the robes she would wear to Zeus» [5, с. 11]була перекладена як укр: «думаючи яке вбрання зодягнеться, ідучи на Зевсові учти» [3, с. 12]. Тут було використано комбіновану трансформацію, що включає генералізацію та додавання. Англійське слово «robes» має значно вужче значення і позначає урочистий, ритуальний або святковий одяг, найчастіше – мантії. У перекладі воно передане загальнішим терміном вбрання, який в українській мові функціонує як стилістично нейтральне і охоплює ширший семантичний обсяг – не лише ритуальний одяг, а й будь-який святковий або офіційний костюм. Така заміна є класичним прикладом лексичної генералізації, коли термін з вузькою семантикою замінюється словом з ширшою. Водночас у перекладі додано конструкцію «ідучи на Зевсові учти», якої немає в оригіналі. Такий прийом допомагає уточнити мету дії персонажа, розширює контекст і створює більш виразну візуалізацію сцени. Таким чином, комбінована трансформація забезпечує одночасно лексичну адекватність і стилістичну природність у межах цільової мови.

Згідно з класифікацією В. Карабана, заміна слова однієї частини мови словом іншої частини мови є лексичною трансформацією що відбувається тоді, коли слово в мові оригіналу перекладається не відповідником тієї ж частини мови, а іншої [1, с. 312]. Речення англ: «This is what it means to be alive» [5, с. 319]перекладено як укр: «Саме це й означає жити» [3, с. 390]. Тобто прикметник «alive» трансформовано в дієслово «жити», що забезпечує стилістичну легкість і граматичну відповідність українській мові. Це приклад того, як прикметникова форма англійською не має прямого природного відповідника серед прикметників в українській, тож перекладач вдається до дієслова, аби зберегти зміст і ритм вислову.

Загалом, проведений аналіз демонструє, що переклад роману Медлін Міллер «Цирцея» Остапом Гладким вирізняється динамічним і гнучким підходом до мовного матеріалу. Це свідчить про прагнення перекладача не просто перенести текст у межах мови, а й створити художній твір, здатний зазвучати природно для українського читача, водночас зберігаючи глибину, атмосферу і багатошаровість оригіналу.

Література

1. Карабан В. І. Переклад наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова Книга, 2004. 576 с.

2. Климко К. А. Лексичні перекладацькі трансформації та їх класифікація. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2023. 67 с.

3. Міллер М. Цирцея / пер. з англ. О. Гладкого. Харків : Віват, 2024. 400 с.

4. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську : навч. посібник. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.

5. Miller M. Circe. New York : Little, Brown and Company, 2018. 400 p.

УДК 81.373.422

Катиш Т. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства та
загальної мовної підготовки,
Національний університет «Запорізька політехніка»

АНТОНІМІЧНІ ВІДНОШЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Вивчення фахових мов є актуальним питанням сьогодення, оскільки більшість з них продовжує активно розвиватися. Англійська та українська фахова термінологія інформаційної безпеки не є винятком. Парадигматичним відношенням у термінології притаманна така ознака системної організації, як термінологічна антонімія. Проблему лексичної антонімії на матеріалі різних мов досліджувало чимало мовознавців, серед них як іноземні: Б. Кліалі [5], Дж. Лайонз [6], Л. Мерфі [7], так і українські В. І. Карабан [1], Т. В. Михайлова [2], К. В. Тараненко [3], О. О. Тараненко [4] та ін.

Метою роботи є встановити антонімічні відношення в англійській та українській фаховій мові інформаційної безпеки.

У термінології інформаційної безпеки англійської та української мови антонімічні пари репрезентовані трьома основними групами, а саме: лексичні, словотвірні та терміносполуки. Серед лексичних антонімів у досліджуваній термінології англійської та української мов можна виділити такі антонімічні пари: *transmitter (приймач) – receiver (передавач), information hiding (приховування інформації) – disclosing information (розкриття інформації)*.

На думку В. Карабана, у сфері інформаційних технологій можуть існувати антоніми-терміни, які позначають протилежні поняття або протилежні концепції. Наприклад, *client-server architecture (клієнт-серверна архітектура)* та *distributed architecture* (*розподілена*

архітектура) є антонімами, оскільки вони описують різні підходи до організації систем [1].

Термінології інформаційної безпеки англійської та української мов більш властивий другий тип антонімії – словотвірний, який використовує різні словотворчі форманти: *authorized access (санкціонований доступ) – unauthorized access (несанкціонований доступ), encrypted text (зашифрований текст) – unencrypted text (незашифрований текст).* Цей тип антонімічних відношень представлений полярними значеннями різних префіксів: *encoding (кодування) – decoding (декодування), encryption (шифрування) – decryption (дешифрування).* Серед найактивніших термінотворчих префіксів англійської мови в досліджуваній галузі слід виділити такі: *de- (delay – затримання; decoder – дешифратор), in- (input – пристрій введення даних; installation – установлення); inter- (interactive – інтерактивний, діалоговий; interface – інтерфейс), multi- (multiplexing– мультиплексне передавання; multicast – багатоадресне посилання), re- (repeater – репітер; reuse – багаторазове використання), dis- (disconnect – роз'єднувати; display – дисплей), sub- (subnetwork – підмережа; subscriber – користувач), trans- (transmission – передавання; transceiver – приймач-передавач).*

В англійській та українській термінології інформаційної безпеки деякі терміни-антоніми виражені словосполученнями. За структурою вони можуть бути: двокомпонентні: *active interception (активне перехоплення) – passive interception (пасивне перехоплення), symmetric cryptography (симетрична криптографія) – asymmetric cryptography (асиметрична криптографія)*; трикомпонентні: *authorized access to information (санкціонований доступ до інформації) – unauthorized access to information (несанкціонований доступ до інформації*), *synchronization failure time (час зривання синхронізації) – synchronization setup time (час установлення синхронізації*); чотирикомпонентні: *public key cryptographic program (криптографічна програма з відкритим ключем) – private key cryptographic program (криптографічна програма із закритим ключем).*

Отже, здійснений аналіз явища антонімії в англійській та українській термінології інформаційної безпеки дозволяє зробити такий висновок: антонімічні відношення досліджуваних термінів можуть передавати семантична структура терміна, словотворчі засоби й терміносполуки.

Література

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. URL : http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/Karaban_2004_576.pdf (дата звернення: 10.10.2025).
2. Михайлова Т. В. Антонімія в українській науково-технічній термінології. *Вісник Харківського національного університету*. Серія : Філологія. Харків, 2000. № 491. С. 278–282.
3. Тараненко К. В. Прагматичний потенціал антонімії української мови : монографія. Дніпро : УМСФ, 2017. 152 с.
4. Тараненко О. О. Антоніми. *Велика українська енциклопедія*. URL : https://vue.gov.ua/Антоніми (дата звернення: 10.10.2025).
5. Clearly B. P. Stop and Go, Yes and No: What is an Antonym? Minneapolis : Millbrook Press. 2006. 35 p.
6. Lyons J. Linguistic Semantics: an Introduction. Cambridge : Cambridge University Press, 1995. 376 p.
7. Murphy M. I. Semantic Relations and the Lexicon: Antonymy, Synonymy, and Other Paradigms. New York : Cambridge University Press. 2003. 296 p.

УДК 811.111'367.625:796/799

Кизима С. О.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЛЕКСИКА АНГЛОМОВНОЇ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

У сучасному світі спорт посідає важливе місце в житті суспільства, а спортивна лексика становить окрему та багатошарову терміносистему. Вона охоплює велику кількість термінів, що відображають різні види спорту, інвентар, правила, технічні елементи та професійні поняття. Спортивна термінологія активно розвивається завдяки міжнародному обміну, що сприяє її динамічному поповненню запозиченнями, переважно з англійської мови.

Основу спортивної терміносистеми становлять терміни-слова – одиниці мови, які позначають спеціальні поняття, пов’язані зі спортом.

Їх можна поділити на корінні та запозичені. Запозичена лексика здебільшого англомовного походження: «*goal*», «*coach*», «*trainer*», «*match*», «*record*». Ці слова стали невід'ємною частиною професійного та повсякденного спортивного мовлення.

Англомовна спортивна терміносистема є складною і багаторівневою. Вона охоплює як загальноспортивні терміни (*player, coach, competition, score*), так і вузькоспеціальні (*offside, knockout, doping control, relay*). Значну частину термінів утворено шляхом метафоризації – перенесення значення з інших сфер діяльності: *penalty shootout* або *sudden death* у хокейних матчах).

Окрім простих термінів-слів, існує також пласт складних термінів, що поєднують кілька лексичних одиниць для точного вираження спеціалізованих понять.

Наприклад:

1. Сполучення N + N: *Goalkeeper* (*воротар) = goal (мета) + keeper (охоронець); Scoreboard (табло) = score (рахунок) + board (дошка); Puckline (вид спортивного парі в хокеї) = puck (шайба) + line (лінія); Snowboard (сноуборд) = snow (сніг) + board (дошка).*

2. Сполучення Adj. + N: *Halfback (хавбек, півзахисник) = half (половина) + back (задній); Fastbreak (швидкий прорив у баскетболі) = fast (швидкий) + break (прорив); Deadlift (станова тяга) = dead (мертвий, нерухомий) + lift (підйом);*

3. Сполучення V + Adv. / Prep.: *Knockout (нокдаун) = knock (бити) + out (зовні); Warm-up (розминка) = warm (нагрівати) + up (вгору); Takedown (кидок у боротьбі) = take (брати) + down (вниз).*

Англомовна спортивна термінологія, незважаючи на свою глобальну домінуючу позицію, значною мірою збагачена запозиченнями зі східних мов, що відображає культурний вплив та історичні корені різних видів спорту. Найпомітніший внесок зробили японська, китайська та індійські мови.

1. Запозичення з японської мови.

Найчисельніша група запозичень пов'язана з бойовими мистецтвами, що набули популярності у світі:

- Дзюдо: *judo (джу́до), judoka (джудо́ка), dojo (до́джо), sensei (се́нсей), obi (обі – пояс), ippon (іппо́н), waza-ari (ваза-арі*).

- Карате: *karate (кара́те), karateka (карате́ка), kumite (куми́те), kata (ка́та), kyokushin (кьоку́шин), shotokan (шотока́н).*

- Айкідо: *aikido (айкі́до), aikidoka (айкідо́ка).*

- Кендо: *kendo (ке́ндо), shinai (шіна́й – бамбуковий меч).*

- Сумо: *sumo (су́мо), rikishi (рікі́ші – борець), dohyo (дохьо́ – арена), yokozuna (йокозу́на – найвищий ранг).*

2. Запозичення з китайської мови.

Китайські бойові мистецтва та філософські системи також подарували англійській мові низку важливих термінів:

- Кунг-фу / Ушу: *kung fu (кунг-фу), wushu (ушу), tai chi (тайцзі), qigong (цигун), sifu (сіфу – вчитель).*

- Терміни-концепції: *yin і yang (інь і ян), chi (ці – енергія), dim mak (дім мак – мистецтво тиску на точки).*

3. Запозичення з індійських мов (хінді, санскриту).

Через поширення йоги та деяких видів боротьби в англійській мові з'явилися:

- Йога*: yoga (йóга), asana (асáна – поза), pranayama (пранаяма – дихальна практика), namaste (намастé – привітання).*

- Кушті (індійська боротьба): *pehlwani (пехлвані – боротьба), akhada (ахада – зал для тренувань).*

4. Запозичення з корейської мови.

Корейські бойові мистецтва також внесли свій внесок:

- Тхеквондо*: taekwondo (тхеквондó),*

Сучасна спортивна термінологія також включає численні терміни, пов'язані з спортивною медициною та фізіологією: *«overtraining», «cardio», «recovery».* З розвитком спортивних технологій з'явилися такі поняття, як «*wearable tech», «performance analytics», «'biomechanics».*

Отже, англомовна спортивна терміносистема характеризується високою динамічністю, відкритістю до іншомовних впливів та активними словотвірними процесами. Її лексичні особливості зумовлені міжнародним характером спорту, медійною популярністю англійської мови та тенденцією до стандартизації термінів. Аналіз спортивної лексики дає змогу глибше зрозуміти закономірності розвитку сучасної англійської мови та її вплив на інші мовні системи.

УДК 378.016:111:005.336.2

Кишеня Ю. В.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов економічного факультету,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

КОМУНІКАЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРИКЛАДНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ: ВІД ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ДО РЕАЛІЗАЦІЇ

Феномен комунікації є наріжним каменем соціальної філософії та лінгвістики, визначаючись як універсальним, багатоаспектним

процесом обміну інформацією – ключовою умовою для формування, функціонування та стійкого розвитку будь-якої соціальної структури. Без ефективного комунікативного зв'язку неможлива ні соціалізація індивіда, ні функціонування інститутів влади, ні передача культурного досвіду. У науковому дискурсі критично важливо чітко розмежовувати терміни: якщо спілкування переважно передбачає безпосередню інтеракцію суб'єктів, яка часто має діалогічний, емоційно насичений характер, то комунікація виступає як значно ширший, узагальнений механізм інформаційного обміну в соціумі, що може відбуватися як прямим, так і опосередкованим шляхом через різноманітні технологічні засоби. Сучасні соціологічні теорії підтверджують, що комунікація є фундаментальним чинником існування суспільства, оскільки суспільства без спілкування не існує, підкреслюючи її конститутивний характер та незамінну роль у забезпеченні соціальної когезії та прогресу.

З погляду лінгвістики, яка є фундаментальною наукою про мову, комунікативна функція виступає первинною і домінуючою. Мова розглядається як головний інструмент для здійснення цього обміну, а її структура і функціонування є предметом детального аналізу. Лінгвістика досліджує мову як динамічну, відкриту до змін систему, здатну адаптуватися до всіх соціальних, культурних, прагматичних та технологічних контекстів. Сучасні прагматичні дослідження підкреслюють, що мова є не лише пасивним інструментом для опису світу, але й активним чинником, який формує світосприйняття, когнітивні моделі та можливості взаємодії з реальністю. Це підтверджується тим фактом, що мовний інструментарій, лексичний запас та граматична структура безпосередньо впливають на способи мислення та формування свідомості. Комунікативний акт реалізується через розгалужену систему каналів: природні канали (які включають вербальні – поезія, риторика, та невербальні – міміка, пантоміма) та штучні канали (такі як іконічні – писемність, графіка, та символьні – архітектура). Ці канали у сучасній класифікації формують три основні види взаємодії: усну, документну та електронну комунікацію. Зростаюча роль невербальних компонентів, паралінгвістичних актів та психофізіологічного впливу вимагає від лінгвістики розробки нових методів аналізу мультимедійних та багатоканальних текстів, оскільки більша частина сучасної комунікації відбувається саме через гібридні, технологічно опосередковані канали, такі як соціальні мережі, відеоблоги та інтерактивні платформи.

У сучасному глобалізованому світі, де транскордонний обмін інформацією став нормою, потреба в перекладі набуває критичної

необхідності, перетворюючи його на невід'ємну складову частину сучасної міжкультурної комунікації. Його першочерговим завданням є подолання мовних та культурних бар'єрів, які можуть бути як явними (різні мовні системи), так і прихованими (історичні алюзії, культурно-специфічні реалії, специфічні гумористичні контексти). Однак, переклад є процесом, який виходить далеко за рамки механічної заміни лексичних одиниць та граматичних структур. Це високоінтелектуальний, складний та багатоетапний процес, який являє собою поєднання інтелектуально-мислительних та емоційно-вольових актів. Цей акт включає не лише технічні операції кодування і декодування, але й складні психолінгвістичні та когнітивні процеси: акти мовлення, паралінгвістичного впливу, глибоке сприймання, розуміння, аналізу, переробки та кінцевого відтворення інформації у цільовій мові. Таким чином, переклад є вторинним комунікативним актом, який моделює первинну комунікативну ситуацію в іншій мовно-культурній площині. Ключовою метою перекладу є досягнення функціонально-прагматичної еквівалентності, що означає збереження комунікативної мети, стилістичних особливостей, жанрової належності та першочергового впливу оригіналу на цільового реципієнта з урахуванням його культурних та соціально-психологічних особливостей. Перекладач виступає у ролі складного культурного медіатора, який забезпечує ефективну взаємодію між продуцентами та реципієнтом перекладеного тексту. Без глибокого розуміння цих нюансів перекладений текст ризикує втратити свою переконливість, експресивність та функціональність, що є особливо критичним у сферах, як-от маркетинг, юриспруденція чи дипломатія.

Епохальна трансформація, спричинена розвитком комунікаційно-інноваційних технологій (КІТ), радикально змінила ландшафт лінгвістики та перекладознавчої практики, зробивши їх високотехнологічними галузями знань. Впровадження електронних каналів зв'язку – інтернету, мультимедіа, мобільного зв'язку – забезпечило перехід від локальної комунікації до глобального та масового обміну інформацією, що вимагає миттєвого реагування та обробки великих обсягів даних. Цей технологічний зсув мав визначальний вплив на вимоги до професії перекладача, змушуючи його інтегрувати технічні засоби у свою щоденну роботу. Центральне місце у новому інструментарії займають інформаційні технології, які є обов'язковим елементом для ефективного здійснення перекладу та забезпечення його конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Серед найбільш впливових технологічних рішень виділяються системи комп'ютерно-допоміжного перекладу (CAT-засоби), які

використовують програмне забезпечення категорії Translation Memory (TM) та інтегровані термінологічні бази. TM-системи стали незамінними для забезпечення термінологічної консистентності у великих технічних, юридичних та корпоративних проектах, дозволяючи багаторазово використовувати раніше перекладені сегменти, що мінімізує помилки та значно підвищує продуктивність праці.

Особливе, революційне значення для галузі мають системи автоматизованого (або машинного) перекладу (МП), які є одним із найбільш яскравих прикладів застосування штучного інтелекту (ШІ) у лінгвістиці. Розвиток МП пройшов складну еволюцію. Початкові системи, засновані на правилах (Rule-Based Machine Translation, RBMT), були жорстко обмежені необхідністю детального ручного програмування лінгвістичних правил, що робило їх неефективними для складних мовних структур. Згодом з'явився статистичний машинний переклад (Statistical Machine Translation, SMT), який використовував статистичні моделі, виведені з паралельних корпусів, для прогнозування найбільш імовірних послідовностей слів. Хоча SMT значно покращив швидкість і якість, він часто генерував стилістично незграбні та граматично небездоганні тексти, оскільки не враховував глобальний контекст речення [2, с. 236]. Сучасний прорив пов’язаний із впровадженням архітектури нейромережевого машинного перекладу (Neural Machine Translation, NMT), яка функціонує на основі технологій глибокого навчання (Deep Learning). NMT-системи, на відміну від SMT, обробляють текст не пофразово, а як єдину послідовність, використовуючи механізми уваги (Attention Mechanisms) для врахування ширшого контексту, що дозволяє їм генерувати значно більш граматично коректний, стилістично природний та навіть ідіоматичний вивід. Це стало можливим завдяки використанню великих обсягів даних (Big Data) та складних нейронних мереж, які здатні самостійно моделювати абстрактні синтаксичні, семантичні та навіть прагматичні зв'язки між мовами, практично створюючи власну інтерлінгву. NMT може адаптуватися до різних стилів і жанрів, що відкриває шлях до застосування ШІ не лише для технічної, але й для художньої локалізації. Успіхи NMT у відтворенні природної мови призвели до того, що машини можуть адекватно працювати зі складними синтаксичними структурами, явищами полісемії та навіть з елементами стилістики, що раніше вважалося виключно доменом людського інтелекту. Це суттєво змінює баланс сил між людиною і машиною у процесі створення перекладеного тексту, підкреслюючи, що ШІ стає не просто інструментом, а повноцінним учасником перекладацької діяльності.

Якість автоматичного перекладу, керованого ШІ, зросла до такого рівня, що це дозволило сформувати нову, домінуючу професійну парадигму – постредагування (Post-Editing). Суть цієї парадигми полягає в тому, що ключове завдання перекладача трансформується від первинного створення тексту до його верифікації, редагування та забезпечення культурної, прагматичної та стилістичної адекватності вже машинно-створеного тексту [1, с. 104]. У цьому контексті, наголошується на гострій необхідності переосмислення професійних навичок та поглибленні медійної та технологічної компетенції. Сучасний перекладач повинен ефективно використовувати не лише МП, але й засоби автоматичного анотування та реферування для швидкої навігації у масивах наукових та технічних даних, а також володіти навичками роботи з мультимедійним контентом (наприклад, локалізація відео, субтитрування та дубляж) [3, с. 11]. Ця інтеграція вимагає від фахівця не лише лінгвістичних, але й потужних аналітичних, цифрових та міжкультурних навичок. Успіх у новій ері визначається здатністю фахівця синтезувати творчість і критичне мислення з точністю та швидкістю автоматизованих систем. Це вимагає від вищої освіти перегляду навчальних програм з акцентом на розвиток технологічної грамотності та навичок критичного редагування, а також здатність фахівця працювати в умовах постійної інтеграції нових версій ШІ-систем у робочий процес [4, с. 86].

У підсумку, комунікаційно-інноваційні технології, особливо засновані на штучному інтелекті та нейронних мережах, не просто доповнюють, а радикально трансформують лінгвістику та перекладознавство, перетворюючи їх на високотехнологічні та міждисциплінарні сфери знань. Успіх міжкультурної комунікації у XXI столітті залежить від синергетичного ефекту, досягнутого завдяки інтеграції глибокого лінгвістичного та культурного знання з майстерним володінням передовими цифровими інструментами. Подальші дослідження у цій сфері мають бути спрямовані на розробку методик ефективної інтеграції NMT-систем у перекладацький процес та вивчення лінгвістичних, стилістичних та прагматичних особливостей текстів, які є результатом цієї складної співпраці між людським та машинним інтелектом, з метою забезпечення максимальної якості та ефективності глобального інформаційного обміну.

Література

1. Корольова Т. М., Жмаєва Н. С., Колчаг Ю. І. Постредагування при машинному перекладі. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2020. № 30. С. 102–119.

2. Стахмич Ю. С. Адекватність та еквівалентність перекладу в контексті комп'ютерної лінгвістики. *Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка*. 2013. Вип. 66. С. 235–238.

3. Таланова Ж. П. Педагогічні умови формування професійного світогляду майбутнього перекладача : автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.04. Кіровоград, 2007. 20 с.

4. Черноватий Л. Проблеми машинного перекладу та його застосування у навчанні майбутніх перекладачів. *Наукові записки.* Серія: Філологічні науки. 2022. Вип. 202. С. 84–93.

УДК 821.581'02.09:81'255.4:81'373.46:821.111

Кірєєва Д. О.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Приходько А. М.,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри іноземних мов економічного факультету,
Національний університет «Запорізька політехніка»

СЛОВА-РЕАЛІЇ В КИТАЙСЬКІЙ ПОЕЗІЇ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Переклад поезії вважається набагато складнішою справою, ніж переклад художньоъ прози. Це пов'язано зі значними труднощами в перекодуванні специфічних параметрів поетичних творів іншою мовою – таких, як рима, темп, ритм, метрика тощо. З цієї причини перекладачі вдаються до використання більш уізноманітнених технік, прийомів і способів відтворення поетичних творів, ніж це нормативно прийнято стосовно прозових творів, що свідчить не тільки про відсутність єдиних уніфікованих правил перекладу віршованих творів, а й про когнітивну складність процесу «перевдягання» поетичного візерунку однієї лінгвокультури в убрання іншої лінгвокультури.

Переклад – багаторівневий процес, який вимагає не тільки точності, але й чутливості до контексту, стилю та змісту оригіналу. Теоретичні підходи, які включають поняття еквівалентності, особистість перекладача, дотримання принципів адекватності та бага ще чого іншого, порозумівають важливість адаптації міжмовної інформації на всіх рівнях мови, починаючи з морфем і закінчуючи текстом. Еволюція перекладознавства характеризується наполегливим прагненням досягти балансу між збереженням оригінальної ідеї /

концепції та її узгодженням з нормами й очікуваннями інофонної аудиторії. Однак, досягнення повної точності та відповідності у відтворенні першотвору засобами іншої мови залишається подекуди важко вирішуваною проблемою. Особливо це стосується хронологічно далеких від сучасності поетичних текстів, як у випадку з китайськими віршами доби Тан (618 – 907 рр. н.е.).

Ось декілька поетичних пасажів того часу, які містять культурно насичені слова, та спроби їх передачі сучасною англійською мовою. Так, у вірші Мен Хаожаня 過故人莊 / guò gù rénzhuāng 'Visiting a Friend's Farmhouse'. 待到重陽日，還來就菊花 / dài dào Chóngyáng rì, hái lái jiù jú huā маємо зразок трансляційної адаптації. Переклад невідомого автора: *We are looking forward to the autumn festival, when I'll return to see the chrysanthemums bloom* [4]. Адаптацію використано і при відтворенні назви фестивалю, що його перекладач вирішив передати як *the autumn festival.* У оригінальному творі Мен Хаожань писав про свято, яке англійською мовою перекладено як *Double Ninth Festival*. Фестиваль подвійної дев'ятки є традиційним осіннім святом у Китаї, яке почали святкувати у період «Воюючих царств» (475–221 рр. до н.е.) [3].

Інший приклад адаптації наочно демонструє переклад віршу Ду Фу 望岳 / wàngyuè 'A View of Taishan', а саме:岱宗夫如何 齐鲁青未了 / dàizōng fū rúhé qílǔ qīng wèiliǎo. Перекладач Кіанг Канг-ху переробив рядок у такий спосіб: *What shall I say of the Great Peak? The ancient dukedoms are everywhere green* [1, с. 322]. У цьому рядку *Qilu* відтворено як 'герцогства', щоб відобразити концепцію історичних територій, зрозумілій західному читачеві.

Іноді перекладачі вдаються до розширення / додавання контексту до окремих понять. Це можна побачити у творі Чжана Цзюліна 感遇 (其一) / gǎnyù (qíyī) 'Orchid And Orange I'. 兰叶春葳蕤， 桂华秋皎洁 / lán yè chūn wēi ruí, guì huá qiū jiǎo jié). Їх переклад автора під псевдонімом TRADITIONSHOME виглядає так: *In Spring the orchid is flush with leaves and flowers; In Autumn, the sweet smelling olive is bright as the moon* [2].

У цій строфі увагу слід звернути на переклад 皎洁 / *jiǎo jié – bright as the moon*, де було використано конкретизацію, адже передати його значення можна різними варіантами – приміром, як *bright, shiny, sparkling, gleaming* тощо. Опрацьовуючи текст, перекладач конкретизує прикметник, додаючи семантичну інформацію, яка змінює сприйняття слова *jiǎo jié*. Тож, анонімний перекладач додав до свого паратексту інформацію, з якою слід асоціювати китайське слово, що – у свою чергу – дозволяє читачеві більш-менш адекватно інтеріоризувати пафос оригінального твору.

Шляхи і способи художніх перекладів середньовічних китайських реалій сучасною англійською мовою демонструють поступову трансформацію поетичних традицій, притаманних китайській лінгвокультурі. Під час перекладу кожне суто східне слово-реалія було переосмислено, перероблено, перефразовано або навіть вилучено з паратексту. При цьому включення виносок і приміток має важливе значення при читанні перекладеного твору. Особливо це стосується стародавньої літератури, оскільки подібні вірші можуть бути складними для розуміння не лише для іншомовного реципієнта, але й того, хто розмовляє сучасною китайською мовою.

Література

1. Bynner W. Three Hundred Poems of the T`ong Dynasty. Taipei : Locus Publishing, 1965. 447 p.

2. Philo S. Orchid and Orange 1 : електрон. версія. URL : https://100tangpoems.wordpress.com/2017/01/13/orchid-and-orange/ (дата звернення 19.01.2025).

3. The Double Ninth Festival : електрон. версія. URL : https://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2002-10/09/content_359355.htm (дата звернення 19.01.2025).

4. Visiting an Old Friend on His Farm-Meng Haoran (孟浩然) : електрон. версія. URL : https://www.tangdynastypoetry.com/visiting-an-old-friend-on-his-farm/ (дата звернення 19.01.2025).

УДК 81’255.2:6

Коломієць О. М.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології,
Комунальний заклад вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

ПОСЛІДОВНИЙ ПЕРЕКЛАД ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ: КУЛЬТУРНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Послідовний переклад вважають одним із видів перекладу, які використовують при перекладі політичного дискурсу та дуже часто називають «конференційним перекладом» [1]. Цей вид перекладу передбачає прослуховування того, що говорить мовець, а потім, після завершення, перекладач відтворює те ж повідомлення іншою мовою. Вимоги до послідовного перекладу можна описати так: коли мовець перестає говорити, перекладач надає частину повідомлення або все

повідомлення [2]. Однак, деякі промови можуть тривати від однієї до 20 хвилин, і перекладач покладається на комбінацію нотаток, ресурси пам'яті та загальних знань, щоб відтворити свою версію оригіналу.

Напрацювання зарубіжних та вітчизняних науковців умовно можна розділити на декілька категорій, відповідно до вектора досліджень. До першої категорії належать напрацювання вчених, які займались вивченням феномену політичного дискурсу (Н. Ферклоу, П. Серіо, Е. Шейгал, І. Штерн, Д. Сенчишина та ін). До другої категорії належать розвідки вчених, які стосуються вивчення мови перекладу окремого дискурсу, як-от напрацювання А. Стадній, В. Петренко, О. Турчак, О. Куць, Л. Нагорна та ін.).

Інші дослідники визначають усний послідовний переклад як тип перекладу, який відбувається після вимови людиною будь-якої частини промови. Відповідно, перекладач чекає, коли людина перестане говорити або спеціально зробить паузу.

Основна мета послідовного перекладу – забезпечити підтримку заходів, на яких кількість запрошених учасників досить значна, а саме:

1) переговори між політиками та/або діловими партнерами, зареєстрованими в різних країнах;

2) аналогічні переговори, що проходять за допомогою засобів телефонного зв'язку, відеозв'язку тощо;

3) міжнародні семінари, круглі столи та ділові зустрічі, за умови, що кількість учасників подібних заходів не дуже велика;

4) прес-конференції і брифінги, організовані державними та бізнесовими структурами;

5) презентації значущих подій і виставки різної спрямованості;

6) прийом іноземних делегацій та їх супровід в ході ділових поїздок і різних екскурсійних програм;

7) здійснення перекладу судових дебатів в ході процесу;

8) супровід переклад нотаріальних угод за участю закордонного партнера [1].

Стилістичні особливості послідовного перекладу політичних промов включають здатність перекладача до збереження переконливого впливу оригінального повідомлення шляхом адаптації прийомів та емоційності мови для аудиторії. Це досягається шляхом нотування для фіксації ключової інформації, двофазного процесу слухання-аналізу та говоріння-виступу та навпаки, трансформацій, які коригують мову відповідно до цільового культурного та лінгвістичного контексту. Перекладач також повинен підбирати тон та інтонацію відповідно до аудиторії, зберігаючи при цьому задуманий риторичний ефект оратора,

включаючи стилістичні фігури мови, як-от, метафори, епітети та порівняння.

Культурні особливості послідовного перекладу політичних промов включають культурну адаптацію, розуміння внутрішньополітичного контексту та орієнтування в різних стилях спілкування. Ці особливості також включають підтримку культурного нейтралітету та професіоналізму, адаптацію регістру та тону до цільової аудиторії, а також використання методів конспектування, які враховують структури дискурсу та культурні нюанси.

Перекладачі повинні мати глибоке розуміння культурних особливостей, традицій та внутрішньої політики обох країн, щоб точно передати повний зміст промови.

Література

1. Послідовний переклад. *Бюро перекладів Київ-Голосієво*. URL : https://www.ellen.kiev.ua/consecutive-interpretation/ (дата звернення 19.10.2025).

2. Гончаренко Л. Специфіка усного послідовного перекладу. URL : https://www.aphn-journal.in.ua/archive/34_2020/part_2/18.pdf (дата звернення 19.10.2025).

3. Послідовний переклад – в чому його складність або перевага? URL : https://abc-lviv.com.ua/blog/poslidovnyy-pereklad-v-chomy-yogo-skladnist-abo-perevaga (дата звернення 19.10.2025).

УДК 81'25:811.511.141

Кордонець О. А.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології,
Закарпатський угорський університет ім. Ференца Ракоці ІІ

Форкош-Кордонець Г. О.,
викладач кафедри філології,
Вищий фаховий коледж
Закарпатського угорського університету ім. Ференца Ракоці ІІ

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ З УГОРСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Юридична термінологія є одним із важливих розділів галузевих терміносистем, оскільки правова термінологія використовується не

тільки правниками під час здійснення професійної діяльності, але і в інших сферах суспільного життя практично усіма громадянами. На сучасному етапі глобалізації та інтеграції нашої країни у різні світові системи якісний і правильний переклад юридичної документації є вкрай важливим та актуальним.

На сьогодні в Україні існує чимало досліджень, присвячених питанням перекладу юридичних текстів із більш поширених мов (англійська, німецька, французька тощо), але зовсім мало уваги приділяється аспектам перекладу правничої термінології з рідкісних мов, наприклад таких, як угорська мова.

Актуальність питання перекладу юридичних текстів кримінально-правового характеру з угорської мови на українську мову зумовлено тим, що в умовах глобалізації стрімко розвивається співробітництво у сфері боротьби зі злочинністю, розслідування злочинів, виявлення та притягнення до відповідальності винних, незалежно від місця їх перебування та місця вчинення кримінального правопорушення, співробітництво в рамках міжнародної правової допомоги у кримінальних провадженнях. На сьогодні маємо ухвалений 13 квітня 2012 року Кримінальний процесуальний кодекс України, а також низку підписаних міжнародних договорів про надання правової допомоги в кримінальних провадженнях, тому можемо стверджувати, що наше законодавство містить досить ґрунтовно регульований порядок взаємодії між правоохоронними органами Угорщини та України. Наприклад, за даними Прокуратури Угорщини у 2022 році укладено угоду з правоохоронними органами України про попередження та розкриття злочинів у сфері легалізації (відмивання) доходів та в інших питаннях. Відповідно до звіту Генерального Прокурора Угорщини за 2024 рік, найінтенсивніша співпраця у рамках міжнародної правової допомоги серед третіх країн була з Сербією, Україною та США [1, с. 102]. У рамках такої співпраці виникає потреба в перекладі процесуальних документів (прохання, протоколи допиту, письмові докази, повідомлення про підозру тощо) з угорської мови на українську мову, а також у зворотному порядку.

Згідно з традиційним розумінням під юридичним текстом маємо на увазі тексти матеріального права (правових норм), мови юридичної практики та застосування правових норм та юридичної науки, які можуть бути доповнені виразами, що використовуються в юридичній освіті та засобах масової інформації. Характерною рисою юридичної термінології є її прив'язаність до певної системи, що можна тлумачити двояко: з одного боку, в існуванні національних правових інститутів, пов’язаних із державним будівництвом, суспільством і традиціями, які

характеризуються специфікою певної країни а з іншого боку, це прив'язаність до певної правової системи. Специфіка країни може проявлятися в тому, що одні й ті ж поняття називаються по-різному в різних країнах (наприклад, еквівалентом реєстру компаній в Угорщині є «Cégbíróság», а в Україні це – Єдиний державний реєстр юридичних осіб), а також у тому, що певне поняття взагалі не зустрічається в іншій державі. Наприклад, поняття «terhelt» з угорського кримінального права не має відповідника в українській мові, і його зміст можна передати описово, як «особа, щодо якої відкрите кримінальне провадження». Також в українській термінології кримінального права невідомий термін «pótmagánvádló», який існує в угорському кримінальному законодавстві.

Крім того, що деякі юридичні терміни кримінального права Угорщини взагалі не мають відповідника в юридичній термінології України, також слід зауважити, що певні інститути кримінального права Угорщини побудовані інакше, ніж у вітчизняному законодавстві. Наприклад, система судів загальної та спеціальної юрисдикції не відповідають судовій системі України. Ще одним яскравим прикладом можуть бути види запобіжних заходів за кримінальним правом Угорщини, які також відрізняються від української системи.

Слід зауважити, що крім цього труднощі при перекладі текстів юридичної тематики з угорської мови на українську полягають у тому, що структура правових документів і звичаєвий порядок викладу та оформлення їхнього тексту відрізняється від усталеного в Україні. Наприклад, резолютивна частина вироку суду в Угорщині міститься на початку документа, а в українській юридичній практиці – традиційно в кінці документа.

Таким чином, з метою уникнення помилок при перекладі юридичних текстів кримінально-правового характеру з угорської на українську мову необхідно враховувати такі особливості, як використання різних термінів для позначення тих самих понять; відсутність відповідних термінів і понять у мові, на яку здійснюється переклад; відмінності правових систем, а також різна структура та традиція оформлення й побудови правових текстів. Усе це вимагає ретельної роботи перекладача та його близького знайомства з кримінально-правовим законодавством обох країн. Вважаємо, що укладення перекладного словника юридичної кримінальної термінології під егідою відповідних наукових установ дозволило б подолати частину труднощів, розглянутих у цій публікації.

Література

1. Бойко І. В. Особливості перекладу юридичних документів та їх оформлення. *Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти* : матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції, 2015 р. / НТУУ «КПІ». К. : Кафедра. С. 109–110.
2. Дуднік Г., Оришич Д. Проблеми перекладу юридичної лексики й термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Сер. : Філологія. 2019. № 43 (5). С. 56–58.
3. Циганюк В. М. Мовні та культурні виклики при перекладі юридичних текстів. *Філологічний дискурс*. 2023. С. 30–42.
4. A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2024. évi tevékenységéről. 147 old. URL : https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2025/08/orszaggyulesi-beszamolo-az-ugyeszseg-2024-i-tevekenysegrol.pdf (дата звернення 19.10.2025).
5. Balogh Dorka Szövegtípusok és műfajok a jogi fordításban. *Magyar Jogi Nyelv.* 2019. № II/2. Old. 10–18.
6. Novák Barnabás Jogi dokumentumok terminológiájának fordítási kérdései: Magyarország Alaptörvénye. *Glossa Iuridica.* 2014. № I/1. Old. 60–73.
7. Terminológiastratégia és jogi alapterminusok a szomszédos országok nyelvén / [szerk. Tamás Dóra Mária, Szoták Szilvia]. Veszprém : OOK-Press Kft., 2021. 384 old.

УДК 81'255.2:81'373

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ТЕРМІНОЛОГІЗМИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ВЗАЄМОВПЛИВУ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ФРАЗЕОЛОГІЇ

Сучасна лінгвістика спостерігає інтенсивний розвиток як термінології, так і фразеології, що зумовлено стрімким зростанням спеціалізованих знань у різних галузях науки, техніки та культури. Цей процес супроводжується не лише збагаченням термінологічних систем, але й активним взаємопроникненням термінологічних та фразеологічних одиниць. Аналіз цього явища показує, що існує прямий взаємозв'язок між двома лінгвістичними рівнями: терміни часто переосмислюються і переходять у фразеологічний фонд мови, а

фразеологізми, в свою чергу, набувають спеціалізованих значень, у результаті чого формуються нові мовні одиниці - термінологізми.

Поняття «термінологізм» відносно нове в лінгвістиці, але воно вже закріпилося як науковий термін для позначення гібридних одиниць, що поєднують ознаки як термінології, так і фразеології. Аналіз прикладів демонструє різноманітність шляхів формування таких одиниць. Розглянемо приклад «*fallen angel*» («*падший ангел*»). Спочатку це був релігійно-міфологічний образ, що позначав злого духа, диявола. Згодом він набув іронічного значення («*занепалий ангел*» – про жінку), а в економічній термінології став означати «*високодохідну компанію, що втратила свій рейтинг*». Цей приклад яскраво ілюструє семантичну еволюцію: від релігійної метафори до економічного терміна.

Ще більш показовим є приклад «*live wire*» («*живий дріт*»). Фразеологічне значення цієї одиниці – «*жива, енергійна людина, «живчик»* – цілком конкретне та образне. Проте в біржовій термінології «*live wire*» визначається як «*інформаційне агентство*». Аналіз цього переходу показує, що термінологічне значення виникло на основі фразеологічного, зберегши семантичний елемент «*живий, енергійний*», але здійснивши метонімічне перенесення: від характеристики людини до характеристики установи.

Для будь-якої галузі знань характерними є три основних семантичних процеси: термінологізація, детермінологізація та ретермінологізація. Аналіз цих процесів у військовій термінології виявляє її високий потенціал до семантичної деривації. Так, медичні терміни «*plague*» («*чума*») та «*anthrax*» («*сибірська виразка*») увійшли до військової термінології як позначення *бактеріологічної зброї*. Цей перехід є яскравим прикладом ретермінологізації – процесу, коли термін із однієї спеціальної галузі переходить до іншої, зберігаючи, але спеціалізуючи своє значення.

Ще одним цікавим прикладом ретермінологізації є слово «*knot*» («*вузол*»). У військовій термінології воно означає «*вузол канату*», тоді як у морській термінології набуло значення «*міра швидкості судна*». Аналіз цього переходу показує, як технічний термін набуває нового спеціалізованого значення в іншій галузі, зберігаючи при цьому первинну семантичну зв'язність.

Морська термінологія належить до «відкритих» терміносистем, що пояснює її багатство та різноманітність. Аналіз мови військових моряків виявляє характерні риси: мовну економію та яскраво виражену експресію. Фразеологічні звороти, прислів'я та приказки властиві комунікації моряків у неофіційній обстановці, що пояснюється їх лаконічністю, емоційністю та здатністю точно передавати необхідний

зміст. Особливий інтерес становить механізм метафоризації лексики сфери мореплавання. Аналіз показує, що при метафоричному перенесенні можливі кілька варіантів моделювання похідного значення. Наприклад, у разі субстантивної метафори ознака, що підлягає метафоричному осмисленню, представлена на рівні ознак вихідного значення терміна. Це добре видно на прикладі «*to be in shallow water*» – «*бути на мілині*» (у прямому значенні – про судно, у переносному – *опинитися у скрутному становищі*).

Лінгвістичний аналіз показує, що існують терміни, прототипом яких стали не вже сформовані фразеологічні одиниці, а словосполучення, засновані на перенесенні значення. У таких випадках процеси фразеологізації й термінологізації відбуваються майже одночасно. Типовим прикладом є вираз «*appeal to Caesar*» («*звернутися до Цезаря*»). Буквальне значення – «*звернутися до вищої влади*», фразеологічне – «*звернутися до вищої влади, до авторитету*», а термінологічне значення в політичній термінології – «*звернутися із закликом до виборців на виборах*». Аналогічний процес спостерігається в юридичній термінології. Вираз «*add insult to injury*» (буквально – «*додати образу до травми*») у фразеологічному значенні означає «*продовжувати завдавати образу*», а в юридичній термінології став терміном для позначення *певного правопорушення*.

Аналіз представлених матеріалів дозволяє зробити висновок, що термінологізація фразеологічних одиниць є складним процесом, під час якого фразеологічна одиниця під впливом спеціального тексту втрачає частину своєї образності, емоційності та оцінності, розвиваючи при цьому конкретне термінологічне значення. Джерела цього значення слід шукати у денотативному значенні самої фразеологічної одиниці.

Незважаючи на те, що поняття «термінологізм» є відносно новим у лінгвістиці, його вивчення набуває дедалі більшої актуальності. Це пояснюється тим, що термінологізми можна вважати своєрідною мовною модифікацією, що поєднує в собі ознаки терміна та фразеологізму і досягається шляхом термінологізації, детермінологізації або ретермінологізації. Подальше вивчення цього явища відкриває нові перспективи для розуміння механізмів розвитку мови та взаємодії різних її рівнів.

УДК 811.111'373.612:687.5

Кузьмова А. В.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

АНГЛОМОВНІ МЕТАФОРИЧНІ ТЕРМІНИ В КОСМЕТОЛОГІЇ

Сучасна косметологічна термінологія активно використовує метафору як потужний інструмент для номінації складних біохімічних та фізіологічних явищ. Метафоричні терміни, такі як «*anti-ageing*», «*barrier repair*», «*skin shield*», трансформують абстрактні наукові концепції у наочні та інтуїтивно зрозумілі образи, що значно підсилює ефективність комунікації між фахівцем і клієнтом. Вони не лише сприяють популяризації наукової термінології, але й істотно спрощують сприйняття складних понять, роблячи їх доступними для широкого загалу. Таким чином, метафора виконує в косметології не лише номінативну, але й комунікативну функцію, слугуючи містком між науковою точністю та масовим сприйняттям [1, с. 20].

Ця метафорична трансформація підпорядковується чіткій класифікації. Найчастіше виділяють кілька метафоричних груп, які структурують усю терміносистему:

- військові («*fight ageing», «battle against wrinkle»*);
- технічні / реставраційні («*restore», «renew», «repair*»);
- захисні («*shield», «barrier», «defense*»);
- природні («*revive», «rebirth», «flowering skin*»).

Такі групи відображають когнітивні моделі, що лежать в основі концепту «*beauty as control*» [5, с. 42]. Зокрема, саме ця установка на контроль над природними процесами найяскравіше реалізується через домінування однієї з груп.

Найбільш показовою в цьому контексті є антивікова лексика, яка майже повністю побудована на метафорі війни. У рекламі антивікових засобів переважають агресивні образи протистояння: «*Join me in the battle against ageing!»,* «*Fight oxidation, fight aging*!», «*Reverse the face of time*!», «*Turn back the clock*». Така лексика створює потужну ілюзію боротьби з неминучими природними процесами, формуючи специфічну культурну установку на «перемогу» над віком, яка стає основним

нарративом сучасної б'юті-індустрії [3, с. 57]. Таким чином, метафора виступає не лише мовним, але й соціокультурним інструментом, що формує ставлення до старіння в суспільстві.

Кожна метафора активує різний аспект сприйняття:

- «*skin shield*» – підкреслює захисну функцію;
- «*mirror of emotional state*» – відображає психофізичну єдність;
- «*canvas of life*» – наголошує на естетичному аспекті зовнішності.

Такі метафори формують фахове й маркетингове бачення шкіри [6, с. 33]. Отже, метафоричне осмислення шкіри не лише розкриває її багатовимірність, а й визначає способи її інтерпретації у науковому та культурному дискурсах.

Наукові терміни типу «*restore hydration mechanism*» або «*barrier repair complex*» переходять у рекламну сферу у вигляді фраз «*Ultimate Hydration Boost*», «*Visibly Correct Wrinkles*». Відбувається двосторонній процес – популяризація науки й одночасна метафоризація наукової мови [5, с. 48].

А такі англійські терміни як «*anti-ageing*», «*revive*», «*restore*», «*renew*» мають різні відтінки значення, але в перекладі часто ототожнюються. Це ускладнює стандартизацію косметологічної термінології та потребує створення контекстних глосаріїв [1, с. 25].

Фрази типу «*weapon against wrinkles*», «*fight ageing*» чи «*erase time traces*» можуть посилювати соціальний тиск щодо зовнішності, формуючи нереалістичні очікування результатів. Тому фахівці повинні свідомо добирати метафори, орієнтуючись на етичні стандарти [2, с. 61].

Сучасна косметологія дедалі більше інтегрує цифрову й технологічну лексику, яка формує новий пласт метафор у професійній і маркетинговій комунікації. В англомовному дискурсі з'являються поняття «*AI-powered beauty*», «*smart skin*», «*digital filter effect*», «*virtual glow*», «*skin algorithm*», «*cyber complexion*», які поєднують терміни з галузей технологій, штучного інтелекту та біоінженерії [3, с. 74].

Такі терміни метафорично осмислюють людську шкіру як інтерфейс, який можна «налаштовувати» або «оновлювати» подібно до програмного забезпечення («*update your skin*», «*skin reboot*», «*bio-sync serum*»). Вони відображають тенденцію до технологізації тіла, сприйняття людської зовнішності як результату алгоритмічних процесів, що можна оптимізувати за допомогою наукових або цифрових інструментів [3, с. 76].

Також простежується перехід від біологічних метафор («*regeneration*», «*cell renewal*») до кіберметафор – «*reprogram your skin*», «*beauty software for your face*», «*AI skin scanner*». Це створює нову когнітивну модель «технологізованого тіла», у якій краса розглядається

не як природна даність, а як результат інтеракції з технологіями [4, с. 81].

Таким чином, поява технологічних метафор у косметологічному дискурсі сигналізує про перехід до нового етапу розвитку галузі, де межа між біологічним і цифровим тілами поступово стирається, а термінологія відображає гібридизацію мови краси, науки та технологій.

Література

1. Гнатишен І. М. Thematic and Metaphorical Groups of English Cosmetic Terms. К. : National University of Ostroh Academy, 2021. 45 p.
2. «Anti-aging» Skincare Language and the Power of Words. *Beautyindependent.com*. 2023. URL : https://www.beautyindependent.com/ai-powered-financial-software-company-drivepoint/ (дата звернення: 20.10.2025).
3. Johnson A., Patel M. Digital Metaphors in Modern Beauty Industry Communication. *Journal of Language and Media Studies*. 2024. Vol. 12, № 1. P. 70–78.
4. Kozlova T., Morgan E. Technological Body and Metaphorization in Contemporary Aesthetic Discourse. *Language, Media and Society*. 2024. Vol. 15, № 2. P. 80–88.
5. Shuo C. Metaphorical Thoughts in the Cognitive Domain of Cosmetics. *International Journal of Linguistics and Literature*. 2020. Vol. 9, № 3. P. 40–55.
6. Skin Metaphors: A Manifesto on the Skin’s Many Faces. *SILAB Research.* Brive : SILAB Laboratories, 2022. P. 30–35.
7. Yu R. The Linguistic Characteristics in Anti-aging Cosmetic Advertisements. *Thoughts Journal.* Thailand, 2019. P. 56–59.

УДК 811.111’25:070

Куратченко К. Я.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

АНГЛОМОВНІ ВІЙСЬКОВІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Сучасна російсько-українська війна стала не лише випробуванням для державності та суспільства, а й потужним чинником трансформації мовного простору. Зокрема, англійська мова, як мова міжнародної комунікації, дипломатії, військової співпраці та медіа, активно відображає події цієї війни у своєму лексичному складі. У результаті виник новий пласт англомовних військових фразеологізмів, що віддзеркалюють специфіку сучасного конфлікту, його символіку, а також соціально-політичні контексти. Дослідження таких фразеологізмів є актуальним, оскільки вони не лише збагачують військовий дискурс, а й слугують засобом формування міжнародного образу війни, репрезентації України у світовому інформаційному просторі. Дослідження англомовної військової фразеології посідає чільне місце в колі наукових інтересів сучасних лінгвістів. Цій проблемі присвячено праці таких учених, як А. Бадан, Ю. Багрін, В. Башинський, О. Ємельянова та інші.

З початком повномасштабної війни в Україні в англомовному просторі сформувалася низка нових дієслів, які відображають характерні події, явища та постаті цього періоду. Одним із таких прикладів є вираз «to pull a Shoigu» («шойгувати»), що використовується у значенні – удавати, ніби ситуація повністю під контролем, навіть коли очевидно, що це не відповідає дійсності. Походження цього фразеологізму пов’язане з прізвищем російського міністра оборони Сергія Шойгу, який, попри численні поразки армії РФ, неодноразово заявляв про успішне виконання планів [3].

Особливої популярності набув фразеологізм «*to chornobaite*» («*чорнобаїти*»), який уживається у значенні – *постійно повторювати одні й ті самі помилки*. Походження цього виразу пов’язане з селом Чорнобаївка, де російські війська неодноразово зазнавали нищівних

поразок. З часом «Чорнобаївка» перетворилася на символ безглуздого повторення провальних дій, ставши своєрідним синонімом до «*spawn kill» – ситуації, коли дії ворога призводять до самознищення* [3].

Серед англомовних фразеологізмів, що активно використовуються у контексті російсько-української війни, простежується поєднання традиційних військових виразів і нових ідіом, які набули специфічного змісту. Так, вислів «*a stab in the back*» (*удар у спину*) символізує зраду або неочікуваний напад, тоді як «*an act of goodwill*» (*жест доброї волі*) набув іронічного відтінку після заяв російської влади про «відведення військ від Києва». Класичний вислів «*a baptism of fire*» (*бойове хрещення*) уживається для позначення першого бойового досвіду військових, а «*a war of attrition*» (*війна на виснаження*) – для характеристики тривалих і виснажливих бойових дій. Нові ж утворення, як-от «*Bakhmut Meat Grinder*» («*Бахмутська м'ясорубка*»), відображають жорстокість і масштабність боїв. Водночас вирази «*civilians as human shields*» («*мирне населення як живий щит*»), «*taking Kyiv in three days*» («*взяття Києва за три дні*») та «*armed to the teeth*» («*озброєний до зубів*») стали мовними маркерами воєнної риторики, що передають як трагічні, так і саркастичні аспекти сучасного конфлікту [2, с. 48–49].

Варто зазначити, що фразеологічний обмін у контексті війни відбувається у двох напрямах. Англійська мова також засвоїла низку українських висловів, які набули популярності у світовому інформаційному просторі. Зокрема, вираз «*cotton*» (*бавовна*) використовується для позначення вибухів, а фраза «*somebody had a smoke*» (*хтось покурив у забороненому місці*) іронічно натякає на влучання ракет або детонацію боєприпасів [1, с. 77].

Отже, англомовна військова фразеологія російсько-української війни є унікальним лінгвістичним явищем, що відображає не лише перебіг воєнних подій, а й соціокультурні, політичні та емоційні аспекти сучасного світового дискурсу. Нові фразеологізми та трансформовані вислови стали потужним засобом комунікації, самоіронії й інформаційного спротиву, формуючи міжнародне сприймання війни.

Література

1. Бадан А. А., Башинський В. В. Англомовні новоутворення у військовій термінології доби російського вторгнення в Україну. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського.* Сер. : Філологія. Журналістика. 2025. № 36 (75). С. 74–80.

2. Ємельянова О. В., Багрін Ю. М. Ідіоматичні вирази в англомовному публіцистичному дискурсі (на матеріалах текстів про російсько-українську війну 2022–2023 років). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Сер. : Філологія. 2023 № 62. С. 47–51.

3. Vyhodyanska I. How Ukraine's Wartime Experience Birthed New Terms and Phrases. URL : https://global.espreso.tv/russia-ukraine-war-how-ukraines-wartime-experience-birthed-new-terms-and-phrases (дата звернення: 25.10.2025).

УДК 81'25:615.8

Курятенко А. Д.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Підгорна А. Б.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ВІДТВОРЕННІ ТЕРМІНІВ СФЕРИ РЕАБІЛІТОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЮ

У сучасному медичному дискурсі реабілітаційна термінологія становить окремий шар фахової лексики, що характеризується високим ступенем спеціалізації, міждисциплінарністю та значним впливом англійської мови. Точність і коректність перекладу термінів цієї галузі мають вирішальне значення для клінічної практики. Проте відтворення англомовних термінів сфери реабілітології українською супроводжується низкою труднощів, пов'язаних із відсутністю усталених відповідників, розбіжностями у структурі та семантиці, а також необхідністю застосування різних перекладацьких трансформацій.

Однією з найпоширеніших перекладацьких проблем є збереження точності при транскодуванні запозичених термінів. У деяких випадках перекладач повинен зробити термін одночасно близьким до оригінальної вимови та точним з наукової точки зору: *hemothorax* – гемоторакс [3, с. 181; 1, с. 168], *paresthesia* – парестезія [3, с. 210; 1, с. 199], *kyphosis* – кіфоз [3, с. 379; 1, с. 376], *compliance* – комплаєнс [3, с. 130; 1, с. 116]. Останній термін є показовим прикладом

багатозначності: у клінічному контексті він може означати як «пристосованість легенів», так і «прихильність пацієнта до лікування». Вибір еквівалента тут залежить від конкретного контексту і вимагає професійної компетентності перекладача.

Важливе місце також займають випадки, коли англійські терміни не мають прямих українських відповідників. У таких ситуаціях застосовується описовий переклад з елементами калькування: *load-and-go situation* – ситуація «завантажуй і їдь» [3, с. 54; 1, с. 37]; *open-book pelvic fracture* – відкритий перелом кісток таза за типом «розгорнутої книжки» [3, с. 295; 1, с. 288]. У подібних прикладах перекладач має зберегти медичну точність терміна, водночас адаптуючи його до звичного українського професійного мовлення.

Ще одним різновидом труднощів є пошук адекватного перекладацького відповідника у фаховому контексті, наприклад: *passing the tube* – встановлення трубки / інтубація [3, с. 117]**.** У медичній сфері саме ці варіанти вважаються нормативними, тоді як буквальний переклад «проведення трубки» не використовується у професійному середовищі. Вибір на користь термінів «встановлення» [2, с. 5] або «інтубація» [2, с. 34] відповідає офіційній термінології, зафіксованій у Національному класифікаторі медичних втручань (НК 026:2021), і забезпечує точність та однозначність сприйняття тексту українською мовою. Подібні приклади демонструють необхідність урахування медичного стандарту.

Значну роль у перекладі відіграють лексико-граматичні трансформації, зокрема зміна частини мови або структури речення, що можуть поєднуватись з лексико-семантичними змінами: *leading to* – «поява»; *of little use* – «малокорисні» [3, с. 121; 1, с. 105–106]. Вираз *leading to* – «поява» є прикладом зміни частини мови у поєднанні з контекстуальною заміною. Конструкція *of little use* – «малокорисні» відображає зміну іменникової форми на прикметникову, що забезпечує природність викладу та відповідність нормам української наукової мови. Такі перетворення допомагають уникнути буквальності, зберегти точність і адаптувати зміст до структур української мови.

Часто також необхідна граматична трансформація пасивних конструкцій, що полягає у зміні їхньої структури відповідно до норм українського синтаксису, наприклад: *OPAs should be cautiously placed in patients with intact gag reflexes to avoid vomiting.* – «Пацієнтам зі збереженим блювальним рефлексом слід з обережністю призначати встановлення ОРА, щоб уникнути блювання» [3, с. 121; 1, с. 107]. У цьому випадку спостерігається зміна типу речення – просте англійське речення трансформується на складне з підрядним мети. Крім того,

змінюється об'єкт дії – якщо в англійському реченні об'єктом є ОРА, то в українському – пацієнти, при цьому пасивна форма зберігається.

Не менш важливою є функціонально-стилістична адаптація. Наприклад, англійське *see Chapter 12* [3, с. 121] у науковому перекладі має передаватися як «див. розділ 12» [1, с. 106], відповідно до норм українських академічних текстів. Такі дрібні, на перший погляд, зміни забезпечують цілісність стилістичного оформлення перекладеного матеріалу.

Загалом аналіз матеріалу (на основі підручника *International Trauma Life Support*) засвідчив, що переклад реабілітаційних текстів поєднує лексику кількох галузей – медицини, травматології, психології, фізіотерапії. Це зумовлює високу термінологічну насиченість і потребу в чіткому розмежуванні значень. Перекладач повинен орієнтуватися у фахових класифікаціях, стандартах і міжнародних скороченнях (*CPR – cardiopulmonary resuscitation* [3, с. 320]), щоб уникнути помилкової інтерпретації.

Отже, переклад англомовних термінів сфери реабілітології українською потребує поєднання лінгвістичної компетентності з глибоким розумінням медичного контексту. Основними труднощами є багатозначність, відсутність еквівалентів, необхідність трансформацій та адаптації до національних мовних і професійних стандартів. Ефективний переклад можливий лише за умови системного підходу, дотримання норм української наукової мови й орієнтації на комунікативну точність і зрозумілість для фахівців медичної сфери.

Література

1. Елсон Р. Л., Ган К. Г., Кемпбелл Дж. Е. Догоспітальна допомога при травмах. International Trauma Life Support : пер. з англ. 9-го вид. / наук. ред. пер. : А. О. Волосовець. К. : ВСВ «Медицина», 2023. 440 с. URL : https://surl.li/gkkraz.

2. Національний класифікатор медичних втручань НК 026:2021 / МОЗ України. Київ, 2021. URL : https://surl.li/pxcrom.

3. Alson R. L., Han K. H., Campbell J. E. International Trauma Life Support. [9th ed.]. London : Pearson Education, 2020. 446 p. URL : https://surl.li/gsnjni.

УДК 81'373.612:61

Лебедєва А. Д.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

МЕТАФОРА У АНГЛОМОВНИХ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНАХ

Сучасна англомовна медична термінологія є складною системою, що постійно розвивається. Однією з її характерних особливостей є наявність метафоричних термінів, які допомагають описувати складні фізіологічні процеси через знайомі поняття. Метафора у медицині виконує не лише стилістичну, а й когнітивну функцію – вона формує наукове мислення та дозволяє лікарям інтерпретувати складні явища у більш зрозумілий спосіб [6, с. 102]

У лінгвістиці метафора трактується як механізм перенесення значення з однієї семантичної сфери на іншу на основі подібності [1, с. 5]. В англомовній медичній терміносистемі метафора є засобом концептуалізації знань, що пояснює, як люди осмислюють тіло і хвороби через знайомі сфери досвіду [2, с. 12].

Одним з найпоширеніших типів є антропоморфні метафори, які наділяють частини тіла або клітини характеристиками живих істот чи соціальних структур. Наприклад, серце можна описати як *«двигун життя»*, а клітини імунної системи – як *«військових захисників»* організму. Такі метафори допомагають краще уявити складні біологічні процеси, роблячи їх більш зрозумілими й близькими до людського досвіду. Частини тіла або клітини часто описуються як живі істоти чи суспільні структури. Наприклад: *cell division* («поділ клітини» – аналогія з народженням), *immune defense* («захист імунної системи» – аналогія з військовою організацією). Такі метафори відображають уявлення про клітини як активних учасників життєвих процесів [4, с. 43].

Частини тіла або клітини часто описуються як живі істоти чи суспільні структури. Наприклад: *cell division – «поділ клітини»* (аналогія з народженням потомства), *immune system defense* — «*захист імунної системи»* (аналогія з військовою організацією). Такі метафори відображають уявлення про клітини як активних учасників життєвих процесів. [4, с. 43]

Тісно пов'язаний з антропоморфізацією, але більш технократичний підхід демонструють **механістичні метафори**. Вони базуються на уявленні *«тіло – машина» (the body is a machine),* яке стало основою для таких термінів, як *heart pump («насос серце»*), *blood circulation («циркуляція крові»)* чи *brain wiring («проводка мозку»)*. Ці образи, що сформувалися під впливом наукової революції XVII ст., залишаються актуальними, оскільки дозволяють концептуалізувати організм як детерміновану систему, що працює за чіткими технічними законами [1, с. 18].

Найбільш емоційно забарвленими є **військові метафори**, які описують взаємодію організму з патогенами як збройний конфлікт. Вирази на кшталт *fight infection («боротися з інфекцією»*), *attack cancer cells («атакувати ракові клітини»)* чи *killer cells («клітини-кілери»)* створюють потужний образ хвороби як ворога, якого необхідно знищити. Однак науковці наголошують на двозначності таких метафор: з одного боку, вони мотивують до активного лікування, а з іншого – можуть створювати психологічний тиск на пацієнтів, які асоціюють невдачу в лікуванні з особистою поразкою [3, с. 60].

Окрему категорію становлять **просторові метафори**, які допомагають орієнтуватися у будові організму. Вони використовують поняття напрямку та розташування, такі як *upper cavity («верхня порожнина»)*, *superficial vein («поверхнева вена»)* або *deep tissue («глибинна тканина»)*. Ці метафори організовують анатомічний простір, роблячи його більш зрозумілим для опису та діагностики [5, с. 89]

Метафора в англомовній медичній термінології є важливим когнітивним інструментом, що поєднує наукове й образне мислення. Вона допомагає структурувати знання, робить складні явища зрозумілими та сприяє ефективній комунікації між медичними фахівцями. Подальші дослідження мають бути спрямовані на аналіз культурних відмінностей у метафоризації медичних термінів та вивчення впливу метафор на сприйняття хвороб пацієнтами [4, с. 57].

Отже, висновок – метафора в англомовній медичній термінології є важливим когнітивним інструментом, що поєднує наукове й образне мислення. Вона допомагає структурувати знання, робить складні явища зрозумілими та сприяє ефективній комунікації між медичними фахівцями. Метафоричні моделі не лише збагачують наукову мову, а й формують спосіб мислення лікарів і пацієнтів.

Література

1. Кияк Т. Р. Теорія і практика перекладу спеціальної лексики : монографія. К. : КНЛУ, 2008. 290 с.

2. Москальська О. С. Основи термінознавства : навчальний посібник. Харків : Основа, 2012. 240 с.

3. Charteris-Black J. Fire Metaphors: Discourses of Awe and Authority. London : Bloomsbury, 2017. 280 p.

4. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live by. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 242 p.

5. Semino E., Demjén Z., Demmen J. The Metaphorical Framing of Illness Experience in Patient Narratives. *The Routledge Handbook of Metaphor and Language* / ed. by E. Semino, Z. Demjén. Oxford : Oxford University Press, 2017. P. 43–57.

6. Sontag S. Illness as Metaphor. New York : Farrar, Straus and Giroux, 1978. 88 p.

УДК 81'25:621.039

Линдюк Г. Д.,
студентка,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Ріба-Гринишин О. М.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філологія та перекладу,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ВІД «NUCLEAR ENERGY» ДО «АТОМНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ»: МОВНА БЕЗПЕКА ФАХОВОГО ПЕРЕКЛАДУ

У сучасному світі атомна енергетика залишається однією з провідних складових глобальної енергетичної та технологічної безпеки. В умовах енергетичних криз, зростання попиту на екологічно чисті джерела енергії та загострення екологічних викликів ядерна енергетика формує стратегічний потенціал сталого розвитку. Міжнародна співпраця у цій сфері передбачає активний обмін технічними, науковими й нормативними документами англійською мовою, що зумовлює особливу важливість точності перекладу спеціалізованої термінології. Помилки у її відтворенні можуть спричинити порушення смислової цілісності та становити ризик для мовної й інформаційної безпеки.

Питання мовної безпеки у перекладі фахових текстів стає дедалі актуальнішим у зв'язку з цифровізацією перекладацької діяльності.

Використання машинного перекладу, систем комп'ютерного перекладу (CAT-tools) і термінологічних баз сприяє підвищенню ефективності, однак водночас створює ризики автоматизованих помилок, що можуть мати критичні наслідки у таких сферах, як енергетика, медицина чи право. Тому необхідно розглядати мовну безпеку перекладу як багаторівневу категорію, що поєднує точність, адекватність, термінологічну послідовність, етичну відповідальність і технологічну грамотність перекладача [8, с. 102].

У перекладознавстві мовна безпека визначається як стан надійності передавання інформації, коли переклад не спотворює зміст, терміносистему чи комунікативну мету оригіналу.

Мовна безпека тісно пов'язана з точністю та адекватністю перекладу. Як зазначає В. Карабан, системність термінології є передумовою якісного відтворення наукових понять [1, с. 15]. У технічних перекладах, особливо ядерної галузі, одна лексична помилка може спричинити зміну технічної інструкції. Термінологія ядерної енергетики відзначається високим ступенем спеціалізації та міждисциплінарності. Вона охоплює фізику, інженерію, енергетику, екологію та право, що зумовлює наявність лексичної варіативності. Наприклад, пари *nuclear energy – atomic energy, nuclear power plant – atomic power station* демонструють прагматичну відмінність: перший варіант частіше вживається в офіційній і науково-технічній комунікації, тоді як другий – у публіцистиці чи історичних контекстах. В українській мові усталеною нормою є термін «атомна енергетика», який має історичне закріплення у фаховій традиції, тоді як «ядерна енергетика» вживається у сучасних перекладах IAEA та Єврокомісії [3].

Іншим проявом варіативності є різнорівневість номінацій: *nuclear industry – «ядерна промисловість», nuclear power capacities – «ядерні енергетичні потужності», nuclear generation potential – «потенціал ядерної генерації».* Перекладач має враховувати прагматичну мету тексту: у наукових звітах перевага надається точним дефініціям, тоді як у публічних комунікаціях можливе часткове узагальнення [2, с. 213].

Важливим аспектом виступає також семантична синонімія, що часто виникає через паралельне існування двох терміносистем: британської та американської. Наприклад, *pressurized water reactor (PWR) і light-water reactor* у різних джерелах можуть трактуватися як тотожні або «частково перекривні» поняття, що потребує уточнення контексту [7, с. 234]. В українській терміносистемі рекомендовано фіксований варіант: *«реактор з водою під тиском (PWR)».*

Переклад англомовних технічних термінів часто вимагає структурних трансформацій, зумовлених відмінностями у морфології та синтаксисі мов. Найпоширенішими вважаємо:

1) модуляційну трансформацію (зміна логіки вислову): *de-energization of the station – знеструмлення станції* (з іменникової конструкції до дієслівного значення);

2) конкретизацію: *energy sources – джерела енергії, low-carbon generation – низьковуглецева генерація* (з уточненням семантичного класу);

3) транспозицію (заміна частини мови): *renewable energy – відновлювальні джерела енергії* (прикметник – іменниковий комплекс);

4) експлікацію (описовий переклад): *passive safety systems – пасивні системи безпеки, що не потребують зовнішнього втручання.*

У перекладі фахових текстів термінологічна неконсистентність (використання різних еквівалентів для одного поняття) є одним із головних ризиків втрати мовної безпеки. Наприклад, у різних джерелах трапляються варіанти: *energy balance, energy mix, energy structure – енергетичний баланс, структура енергетики, енергетична система*. Без єдиної стандартизації такі відмінності можуть створювати комунікативні бар'єри або хибні інтерпретації у статистичних звітах. Тому сучасні переклади технічної документації мають спиратися на глосарну верифікацію: термін повинен бути перевірений через офіційні джерела – IAEA Safety Glossary, IATE, IEC Electropedia [4–6].

Отже, переклад англомовної термінології ядерної енергетики потребує високої точності та термінологічної узгодженості, оскільки будь-яке відхилення може вплинути на інформаційну й мовну безпеку. Лексична варіативність, притаманна цій галузі, зумовлює необхідність стандартизації перекладів відповідно до офіційних джерел (IAEA, IATE, IEC). Лексико-граматичні трансформації мають застосовуватись з урахуванням контексту і прагматичної мети тексту.

Мовна безпека перекладу забезпечується поєднанням фахової компетентності перекладача, термінологічної точності та раціонального використання цифрових інструментів.

Література

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. К. : Либідь, 2019. 327 с.

2. Славова Л. Прагматичний аспект адекватності перекладу професійного дискурсу. *Вісник КНЛУ*. Серія «Філологія». 2023. Т. 34. С. 213–220.

3. European Commission. Annual Activity Report 2021: Directorate-General for Translation. *Publications Office of the EU*. 2021. 38 p. URL : https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/annual-activity-report-2021-translation_en.pdf.

4. IAEA (International Atomic Energy Agency). World Energy Outlook 2023. Paris : OECD/IEA, 2023. URL : https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2023.

5. IATE (InterActive Terminology for Europe). European Union Multilingual Termbase. *Publications Office of the European Union*. 2023. URL : https://iate.europa.eu/

6. IEC (International Electrotechnical Commission). Electropedia — The World's Online Electrotechnical Vocabulary (IEV). Geneva : IEC, 2023. URL : https://www.electropedia.org/

7. Kenny D. Machine Translation for Everyone: Empowering Users in the Age of Artificial Intelligence. Berlin : Language Science Press, 2020. 454 p. URL : https://langsci-press.org/catalog/book/270.

8. O'Brien S. Post-Editing of Machine Translation. *Translation Spaces*. 2019. Vol. 8 (1). P. 102–123. URL : https://benjamins.com/catalog/ts.8.1.06obr.

УДК 811.111'373.45:004.738.5:338.48

Лиско А. С.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

TRAVEL-TECH: НЕОЛОГІЗМИ ТА ЗАПОЗИЧЕННЯ В СФЕРІ ТУРИСТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

За останні роки сфера туризму змінилась завдяки цифровим технологіям. Сьогодні вже нікого не здивує онлайн-бронювання, чат-боти, метапошукові сервіси, *AI*-консьєржі чи можливість здійснити віртуальний тур перед поїздкою. Саме через це з'явилась нова галузь – *Travel-Tech*, що поєднує туризм і сучасні інформаційні технології [2]. У результаті цього значна кількість англомовних неологізмів і запозичень увійшли в мовний ужиток і зараз є важливою частиною професійної лексики та науково-технічного стилю.

Travel-Tech охоплює широкий спектр понять – від онлайн-агентств і систем бронювання до віртуальних турів і штучного інтелекту, який персоналізує подорожі. Однією з найбільш поширених груп термінів є лексика, що стосується онлайн-бронювання. Наприклад, онлайн-туристичне агентство, відкрите у 90-х роках двадцятого сторіччя, відоме як *OTA (Online Travel Agency),* яке дозволяє шукати, порівнювати та бронювати подорожі через Інтернет [1]. Прикладами *OTA* є *Expedia, Booking.com, Airbnb, Orbitz, Hotels.com, VRBO, Ctrip, Hotwire, and TripAdvisor* . Іншим важливим поняттям є metasearch engine – метапошуковий сервіс, який порівнює пропозиції з різних джерел, зокрема з *OTA* та безпосередньо від постачальників послуг. Таким чином, *OTA* відповідає за продажі, тоді як метапошук відповідає за порівняння цін і умов.

Велику роль у сучасному туризмі відіграє й штучний інтелект. Наприклад, *AI-powered travel concierge* або *travel chatbot* – це цифрові асистенти, які завдяки штучному інтелекту допомагають користувачам планувати поїздку, бронювати квитки, підбирати житло та отримувати персоналізовані рекомендації. Великі туристичні компанії, як-от *Expedia, Booking.com* та *Agoda,* активно використовують такі технології. Вони покращують досвід покупців і роблять подорожі більш зручними та персоналізованими.

Не менш цікавою є лексика, пов'язана з віртуальною та доповненою реальністю. Такі вирази, як *VR preview, virtual tour* або *3D virtual tour*, позначають технології, які дають змогу потенційному туристу здійснити віртуальну екскурсію готелем, музеєм або навіть цілим містом до моменту поїздки. *Google Arts & Culture і Matterport* є прикладами технологій, які активно використовуються в маркетингу туристичних послуг [3]. Вони підвищують довіру та зацікавленість, допомагаючи клієнтам «побачити» місце відпочинку заздалегідь.

Згідно з лексичним аналізом, більшість слів у сфері *Travel-Tech* – це прямі запозичення з англійської, наприклад *OTA, metasearch, virtual tour, AI concierge.* Деякі з них – неологізми, тобто нові слова, створені на базі англійських коренів: *dynamic pricing, subscription travel, multi-modal trip*. Вони відображають сучасні технологічні й економічні процеси у сфері туризму. Такі слова поєднують технологічну та комерційну складову сучасного туризму. Їхня морфологічна будова є прозорою, що полегшує інтеграцію у фахову термінологію.

Використання цих термінів має не лише лінгвістичне, а й практичне значення. З одного боку, вони полегшують професійне спілкування між фахівцями з різних країн, сприяючи міжнародній стандартизації туристичної лексики. З іншого боку, вони вказують на

тенденції розвитку туристичних технологій у всьому світі. Наприклад, завдяки системам динамічного ціноутворення *(dynamic pricing)* компанії можуть автоматично змінювати вартість квитків залежно від сезону чи попиту [4].

Технологічна термінологія також відображає соціальні зміни: поява термінів *AI-powered trip planner, personalized itinerary, immersive experience* підкреслює перехід туризму від масового до персоналізованого. На додаток до цього це викликає занепокоєння щодо конфіденційності даних, прозорості алгоритмів і прав споживачів, які є новими темами обговорення в сфері туристичної техніки.

Таким чином, англомовна термінологія галузі *Travel-Tech* є швидко розвиваючою системою, яка швидко інтегрується у професійну лексику. Вона поєднує неологізми, міжнародні запозичення, абревіатури та складні словосполучення, які відображають ключові напрями розвитку туристичних технологій. Використання таких термінів забезпечує точність, універсальність і сучасність науково-технічної комунікації, а також демонструє глобальний характер цифрової еволюції у сфері туризму.

Література

1. Cloudbeds. Online Travel Agencies (OTAs): Definition and How They Work. URL : https://www.cloudbeds.com/online-travel-agencies/#what (дата звернення 28.10.2025).

2. Upgraded Points. OTA vs. Metasearch: Definition and Differences. URL : https://upgradedpoints.com/travel/ota-vs-metasearch-definition/ (дата звернення 28.10.2025).

3. Tech4Tourism. From Metaverse Travel to AI Concierges: The Future of Tourism Is Here. URL : https://www.tech4tourism.com/from-metaverse-travel-to-ai-concierges-the-future-of-tourism-is-here/ (дата звернення 28.10.2025).

4. Hospitality Insights by EHL. Artificial Intelligence in Hospitality. URL : https://hospitalityinsights.ehl.edu/ai-in-hospitality (дата звернення 28.10.2025).

УДК 811.111:004.932.2:070.43

Луцик Ю. О.
магістрантка,
Київський столичний університет Бориса Грінченка

Козачук А. М.
кандидат філологічних наук,
завідувач кафедри лінгвістики та перекладу,
Київський столичний університет ім. Бориса Грінченка

ОЦІНКА ЯКОСТІ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ НОВИННОГО ТЕКСТУ: КОМПАРАТИВНИЙ АСПЕКТ

Сучасна комунікативна практика дедалі більше залежить від інструментів машинного перекладу. Різке зростання обсягів контенту, зокрема новинного, у глобальному цифровому середовищі потребує швидкої, точної та доступної адаптації текстів різними мовами. У цьому контексті новинні тексти становлять особливу складність: вони поєднують інформативність, аналітичність, публіцистичність, і водночас – культурні алюзії, риторичні конструкції та стилістичну варіативність.

У цьому контексті в перекладознавстві особливого значення набуває проблема якості машинного перекладу. За словами В. Лівщиця, «Штучний інтелект може значно полегшити роботу перекладача, спрощуючи процес пошуку необхідної інформації та надаючи доступ до потрібних перекладів з різних джерел» [2, с. 43]. Станом на зараз автоматизовані перекладачі активно застосовуються в журналістиці, політиці, науці, а тому їх здатність передавати точний зміст і стилістичні особливості тексту є критично важливою.

Серед теоретичних положень в основі нашого дослідження є широке визначення машинного перекладу Н. Клименко, тобто: це «переклад текстів з однієї природної мови на іншу за допомогою комп'ютера» [1]. Критерії, якими ми користувалися при оцінці якості перекладу, такі: точність (у центрі уваги було семантичне навантаження), лексична адекватність (відповідність лексем перекладу до норм мови перекладу), граматична правильність (дотримання норм морфології та синтаксису), стилістична еквівалентність (жанрово-стилістичні особливості тексту), культурно-семантична релевантність (риторичні, іронічні та культурно специфічні елементи).

У межах дослідження ми здійснили переклад декількох фрагментів текстів лінгвістичної тематики авторства журналіста і коментатора

Лейна Гріна з англійської мови українською за допомогою програмного забезпечення Google Translate, DeepL та ChatGPT, після чого провели компаративний аналіз якості перекладу.

Платформа Google Translate показала значні втрати смислових відтінків (наприклад, *polarisation plagued – переслідувала*, без відтінку критичної оцінки), наявність формально правильних кальок, проте не усталених в українських терміносистемах (наприклад, *прескриптівіст*), випадки граматичних узгоджень, які порушують норми, як от повтори дієслів, стилістичну монотонність, тощо.

Переклад, виконаний за допомогою платформи DeepL, характеризується відносно високим рівнем точності, проте з більшою кількістю буквалізмів, що і цілому знижує стилістичну гнучкість, точнішою, ніж у Google, лексикою, однак так само у перекладі спостерігаються кальки (наприклад, *copy – копія*, хоча контекст вимагає використання іншого слова, зокрема – *текст*). Граматичні норми загалом дотримані, але подекуди спостерігаються дисонанси у стилі тексту.

Текстова модель ChatGPT показала найвищу точність, оскільки у перекладі було збережено риторичну структуру і логіку, а також підтексти. При доборі лексики та граматичних конструкцій враховано норми українського мовного середовища [3]. Стиль тексту сприймається, як «найприродніший», наближений до публіцистичного стилю оригіналу.

В цілому, Google Translate показав найбільшу а ChatGPT – найменшу кількість лексичних, термінологічних і граматичних помилок, стилістичних відхилень, а також культурологічних спрощень.

Результати порівняння засвідчують, що жоден інструмент машинного перекладу не може повністю гарантувати якість професійного людського перекладу. У контексті перекладу новинних текстів Google Translate забезпечує базову зрозумілість без збереження стилістичних відтінків. DeepL хоч і демонструє кращі результати у граматиці, однак недостатньо точно передає культурне забарвлення. ChatGPT видає у більшій мірі збалансований переклад, при цьому іноді з надмірною літературною адаптацією.

Це свідчить про необхідність поєднання автоматизованих засобів із редакторським втручанням фахівця. У перспективі подальші дослідження можуть включати аналіз перекладу текстів інших жанрів і вивчення ролі післяредагування людиною.

Література

1. Клименко Н. Ф. Машинний переклад. *Енциклопедія Сучасної України*. 2018. URL : https://esu.com.ua/article-67256.

2. Лівщиць В. К. Штучний інтелект у перекладі: теорія і практика. К., 2013. 352 с.

3. Greene L. Why Language Might Be the Optimal Self-Regulating System. *Aeon*. July 12, 2018. URL : https://aeon.co/essays/why-language-might-be-the-optimal-self-regulating-system.

УДК 81'255.4:656

Лут К. А.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Леженко Б. Ю.,
студент,
Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ЖАРГОНУ У СФЕРІ ТЕХНІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ АВТОМОБІЛІВ

Переклад спеціальної лексики є однією із нагальних проблем перекладознавства, оскільки науково-технічний прогрес не стоїть на місці, і в результаті динамічних змін мова поповнюється новими лексичними одиницями, які можуть становити певні труднощі при перекладі.

Професійний жаргон (професіоналізми) – це лексика, яка, на відміну від термінів не належить до нормативної, має певні конотації, зазвичай функціонує в усній комунікації фахівців і може не потрапляти до словників, через що її розуміння неспеціалістами може бути ускладненим. Для перекладачів професіоналізми також можуть становити проблему, оскільки при підготовці спеціалістів з перекладу значна увага приділяється вивченню спеціальної термінології. Усе зазначене зумовлює актуальність нашого дослідження, яке полягає у виявленні способів перекладу професійного жаргону у сфері технічного обслуговування автомобілів.

Для досягнення поставленої мети, використовуючи метод суцільної вибірки нами було відібрано 50 лексичних одиниць зі словників та сайтів, присвячених професійному жаргону автомеханіків [1–3]. Пошук

перекладу у словниках не завжди давав результат, тому для визначення відповідника знадобилась консультація спеціаліста.

У результаті дослідження було виявлено, що не всі англомовні професіоналізми мають еквівалент в українській мові, через що одним із способів перекладу є нейтралізація, добір терміна у мові перекладу. Наприклад, ***aftermarket*** *– неліцензійні запчастини / запчастини вторинного ринку (частини, що виготовлені не оригінальним виробником);* ***oversquare*** *– короткохідний двигун (діаметр циліндра більший за хід поршня);* ***play*** *– люфт (зайвий хід, небажаний вільний рух у вузлах кермового керування або підвіски).*

Бувають випадки, коли відповідник все-таки існує, хоча може утворюватися на відмінних способах вторинної номінації.У цьому випадку мова йде про компенсацію при перекладі: ***a sluggish car*** *– тупий автомобіль (той, що погано розганяється);* ***jump-start another car*** *– дати прикурити (запустити від іншого автомобіля);* ***wishbone*** *– гітара (важіль передньої підвіски);* ***hesitation*** *– затримка реакції / провал при розгоні (брак відгуку під час початку прискорення)*

В окремих випадках при перекладі існує повний еквівалент: ***lip*** *– губа (радіатора),* ***floor the gas pedal*** *– утопити педаль (витиснути максимально педаль газу, «в підлогу»);* ***pull*** *– ведення вбік (кермо саме відхиляється вліво або вправо, коли водій намагаєтеся їхати прямо).*

Найменш поширеним способом перекладу є транслітерація: ***kickdown*** *– кікдаун (примусове пониження передачі в АКПП при різкому натисканні на педаль газу).*

Цікавим явищем у мовленні автомеханіків є абревіатури, які перетворюються на професіоналізми під час відтворення їх українською мовою. Оскільки абревіатури англійською мовою є зрозумілими для фахівців навіть без перекладу, то вони віддають перевагу транслітерації англомовного варіанту, хоча часто описовий переклад такої абревіатури вже є закріпленим у словниках. Наприклад, часто можна почути, що *EGR valve,* який перекладається як *клапан системи рециркуляції газів,* називають *клапан ЕГР*, а *TPMS (Tire Pressure Monitoring System),* яка має усталений переклад *система дистанційного вимірювання та моніторингу тиску і температури в шинах автомобіля під час руху*, так і залишають *TPMS.* Це можна пояснити бажанням замінити довгі терміни, більш короткими відповідниками задля пришвидшення комунікації.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що професіоналізми у сфері технічного обслуговування автомобілів можуть спричинити двозначність тлумачення і призвести до непорозуміння. Залежно від мети повідомлення, такі лексичні одиниці можуть

перекладатися різними способами: для досягнення точності та зрозумілості – нейтралізація, описовий переклад; для збереження експресивності, «колориту» мовлення автомехаників – компенсація або пошук еквівалента. Перспективою подальшого дослідження може стати укладання двомовного словника професійної лексики в автомобільній сфері.

Література

1. Auto Repair Jargon You Should Know : електрон. версія. URL : https://www.premiertire.us/auto-repair-jargon-you-should-know (дата звернення 05.10.2025).
2. Common Jargon Mechanics Use Explained : електрон. версія. URL : https://autossmtwellington.co.nz/common-jargon-mechanics-use-explained/ (дата звернення 05.10.2025).
3. Alphabetical Glossary of Automotive Terms : електрон. версія. URL : https://www.edmunds.com/glossary/ (дата звернення 05.10.2025).

УДК 81'373:811.111:656.6

Мартьянова О. А.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

СЛОВОТВІР АНГЛОМОВНИХ МОРСЬКИХ ТЕРМІНІВ

Галузеві термінології в різних мовах традиційно вважають системними утвореннями, які за допомогою мовних засобів відображають концептуальний континуум певної сфери знання чи діяльності людей і задовольняють комунікативні потреби фахівців [2, с. 107].

Морська термінологія представляє собою самостійну галузеву терміносистему, яка значно розширилася внаслідок бурхливого розвитку морської торгівлі. Морська терміносистема в англійській мові була започаткована давно і видозмінювалась під впливом іноземних мов, серед яких – французька, голландська, грецька, латинська, іспанська, скандинавська [1, с. 80].

Морські терміни можна визначити як слова і словосполучення, що описують реалії, пов'язані з морем, судноплавством, суднобудівництвом та морськими перевезеннями вантажів, і вживаються для позначення точно сформульованих понять даної галузі знань. Морська термінологія багато в чому відрізняється від наукових термінів тим, що її елементи не відповідають таким вимогам, як однозначність, відсутність синонімів і омонімів [3, с. 241].

Класифікація словотворчих типів більшості термінів передбачає такі: терміни-кореневі слова; терміни-похідні слова; терміни-складні слова; терміни-словосполучення (складені терміни); терміни-абревіатури; терміни-літерні умовні позначення; терміни-символи (знаки); терміни-напівсимволи; номенклатура [4, с. 42].

Для морської термінології характерні такі способи словотворення: синтаксичний, морфологічний (лінійні моделі – префіксальний, словоскладення), семантичний (метафоризація) [1, с. 83].

Багато морських термінів, що позначають дію або процес, утворюються шляхом приєднання суфікса -ing до основи дієслова, наприклад: *girding* (постановка на носовий і кормовий якорі) – від *gird* (ставити на носовий і кормовий якір), *knotting* (зав'язування вузлів) – від knot (зав'язувати вузол), *mooring* (пришвартування). Низка морських термінів, що позначають рід занять, діяльність, утворена від іменників за допомогою суфікса *-er (-or)* або півсуфікса *-man*.: *engineer* (механік) – від англ. *engine* (двигун), *mariner* (моряк, матрос) – від фр. *marin* (моряк), *crewman* (член екіпажу) – від англ. *crew* (екіпаж) [1, с. 85].

Значна кількість морських термінів утворена за допомогою складних слів. Наприклад, *icebreaker* – іменник, що означає «судно, призначене для прокладання каналу крізь лід», утворений із основ *ice* (замерзла вода) та *breaker* (той, хто щось ламає або руйнує). Термін *landmark* – «об'єкт або елемент ландшафту, який легко побачити та впізнати здалеку» – містить основи *land* (частина земної поверхні, не покрита водою) і *mark* (лінія, знак або символ, зроблений для позначення чи фіксації чогось). Термін *lifebelt* – «рятувальний пояс, що допомагає людині, яка впала у воду, залишатися на плаву» – складається з основ *life* (існування живої істоти) та *belt* (смуга матеріалу, що зазвичай носиться навколо талії) [6, с. 195].

Продуктивним способом творення англійських морських термінів є абревіація. Вона забезпечує лаконічність і точність вираження змісту, що важливо для швидкої передачі інформації у вербальній та письмовій комунікації. У міжнародній практиці широко використовуються абревіатури типу MARPOL (International Convention for the Prevention of

Pollution from Ships) та SOLAS (Safety of Life at Sea), які виступають уніфікованими засобами професійного спілкування [5, с. 153].

Семантичний спосіб термінотворення полягає в тому, що загальновживана лексична одиниця отримує статус терміна внаслідок певних семантичних змін у застосуванні цієї одиниці в мові. Метафоризація значень загальновживаних слів відбувається на основі зовнішньої або функціональної схожості названих об'єктів. Наприклад, *cat's paw* – вузол «котячі лапки», *mushroom anchor* – грибоподібний якір [1, с. 86].

Отже, англійська морська термінологія формується завдяки взаємодії морфологічних і семантичних способів, які відображають розвиток і специфіку галузі. Найпродуктивнішими способами творення є афіксація (зокрема суфікси *-ing*, *-er*, *-or*, *-man*), словоскладання та абревіація, які забезпечують лаконічність і точність термінів. Водночас у семантичному словотворі поширеним явищем є метафоризація, що полягає у перенесенні значення за подібністю форми, функції чи властивостей об'єкта. Важливу роль відіграють також запозичення з французької, голландської, латини та грецької мов.

Література

1. Ківенко І. Англійська морська термінологія: структурно-семантична характеристика. *Записки з романо-германської філології*. 2023. № 2 (51). С. 77–87.
2. Полупанова Н. Вербальне відображення понять морської справи як особливість національного мислення. *Культура народів Причорномор'я*. 2002. № 32. С. 107–109.
3. Філюк Л. Способи утворення морської термінології англійської мови. *Сучасні дослідження з іноземної філології.* 2016. С. 239–244.
4. Фурт Д., Дмитрук Л. Термінологія : навчальний посібник. Кривий Ріг : М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Баран., каф. інозем. філології, українознавства та соц.-прав. дисциплін, 2020. 172 с.
5. Шерстюк О. Особливості абревіації як способу словотвору в англійській термінології міжнародних морських конвенцій. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського: Лінгвістичні науки*. 2024. № 39. С. 142–156.
6. Ohiienko M. Basic Methods of Forming Maritime Terms in English. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Vol. 2, № 75. P. 193–198.

УДК 811.133.1'25'.373

Мелещенко А. І.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАНЦУЗЬКИХ ТЕХНІЧНИХ МЕТАФОР У СУЧАСНІЙ МУЛЬТИКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

У тезах розглядаються проблеми утворення класів зооморфних та антропологічних термінів-метафор французького науково-технічного дискурсу та виділені ознаки, за якими проходить їх диференціації. В основі багатьох термінів французького науково-технічного стилю лежать саме тропи, а саме: метафора та метонімія.

Були проаналізовані ознаки, за якими проходить їх диференціація у французькому науково-технічному дискурсі. У цьому дискурсі виділяються 2 класи технічних термінів та 10 підкласів: від антропологічних, рослинних до зооморфних. Проте найбільшим є корпус антропологічних термінів, який вказує на позначення деталей, механізмів, технічних приладів, утворених за рахунок зовнішньої схожості з органами та частинами людського тіла. В даному класі термінів кількість технічних метафор переважає кількість метонімій: *bras allongés, languette de tuyère, jambes rigides, jambes de force, bras de signalisation* (сигналізатор поворотів) – це метафори за подібністю форми або функції.

Терміни-метонімії характерні для антропологічного підкласу речей або інструментів: *pas cyclique* (метонімія за функціональною аналогією); *les lunettes* (держак) – метонімічний перенос за зовнішньою ознакою; *table de liage* (платформа); *siège* (сідло клапана); *chaise* (подушка-амортизатор) – частина цілого; *pied de tube* (обсадний башмак труби) – функціональна аналогія; *pied du bras* (опора стріли крану, опора укосини) – метонімія за суміжністю як частина конструкції.

Утворення термінів-метафор та метонімічних термінів, їх переклад на українську мову, часто супроводжується семантичними зрушеннями та асиметричною асоціативністю, які ще є мало дослідженими у сучасному французькому науково-технічному дискурсі. Ці зрушення при перекладі термінів з французької мови на українську, супроводжуються асиметричністю, тобто розширенням або звуженням поняття лексичної одиниці, або навіть синонімічною чи антонімічною заміною, метонімічними перенесеннями лексичного значення за

суміжністю, генералізацією та специфікацією концептуального поняття-терміна, асоціативністю терміна, прямою або оберненою, коли він утворюється на основі метонімії та інтуїтивної здогадки під час часткового або повного його порівняння з частинами людського тіла або тварини. Процеси, які відбуваються при утворенні термінів за допомогою троп, є досить цікавими, проте, не завжди добре висвітлені і не до кінця досліджені та пояснені у рамках концептуальної лінгвістики. До цього слід також додати, що не розроблена всеохоплююча парадигма функціонування термінів-метафор та термінів-метонімій французького науково-технічного дискурсу, не проведена остаточна диференціація та класифікація технічних термінів у французькій термінології, оскільки ці процеси утворення ще незавершені. Тому й можлива, на наш погляд, поява нових класів та підкласів термінів – тропів, про яких до цього мова ще не йшла. Прикладом цього є поява достатньо нового класу «рослинних» термінів-тропів. Розглянемо наступні терміни цього класу, такі як *arbre* та *tige*. *Arbre primaire/secondaire de la boite à vitesse* (техн. первинний/вторинний вал коробки передач), а у загальновживаній мові *arbre,* означає «дерево». *Arbre moteur* (техн. привідний вал, ведучий вал), *l'arbre des tasseurs* (вал пакувальника, мотовило). Всі приклади цих рослинних термінів є метонімією, тому що «вал» у даному контексті є частиною обертового механізму більш загального устаткування. Таким же терміном-метонімією виступає і *arbre de la vis sans fin* (черв'ячний вал), тому що він також є частиною обертового механізму. Підсвідомо, по аналогії об'єктом порівняння виступає саме «дощовий черв'як», який не має ні голови ні хвоста, звідси й така його назва, яка нагадує нам саме форму черв'яка, але саме значення слова «черв'як» у даному контексті не вживається, тому переклад таких термінів часто побудовано на аналогії, семантичних зрушеннях та асиметрії, на лексико-семантичному аналізі компонентів значення слова. У наступному прикладі, не дивлячись на загальну основу цього терміна (*arbre*) з попередніми термінами, термін *arbre coudé* (кривошипний, колінчатий вал) є метафорою, тому що деталь (вал) при порівнянні нагадує за своєю формою «зігнутий лікоть людини», звідти стає зрозумілим, що ця ознака є ознакою подібності. Коли форма деталі порівнюється з зігнутим ліктем людини, то відбувається перенесення образу «ліктя» на конкретну річ – на «деталь» через подібність форми, тому ми вважаємо, що це метафоризація терміна за формою об'єкта. Наприклад, у «рослинному» терміні *tige* (росл. стовбур, стебло), а у технічному сенсі – стрижень, шпиндель, шток, тобто прямий та міцний як стовбур дерева. Це метонімія за суміжністю ряду однакових деталей,

які відносяться до одного кола порівнянь (шпиндель, шток). Цікавим є рослинний термін типу *belle-fleur* (надшахтний копер). Він поєднує у собі і квіти і їх оцінку.

УДК 811.111'37

Миронюк Л. В.,
старший викладач кафедри українознавства
та загальної мовної підготовки,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЯВИЩЕ СИНОНІМІЇ В МАШИНОБУДІВНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

Попри те, що однією з головних ознак терміна є однозначність, у сучасних галузевих терміносистемах дослідники виявляють значну кількість синонімних лексем. Тож вивчення явища синонімії в галузевих терміносистемах одна з актуальних проблем сучасної лінгвістики. Дослідники І. Кочан, М. Кочерган, І. Кузнєцова, О. Литвинко, О. Мартиняк, В. Русанівський, О. Тараненко та ін. вивчали специфіку цього семантичного явища в різних аспектах. Проте синонімічні явища в термінології машинобудівної галузі з погляду порівняльного термінознавства ще потребують докладних наукових студій. Мета нашої роботи – з'ясувати особливості і найбільш поширені явища синонімії в термінолексиці галузі машинобудування української та англійської мов.

Синонімія в термінології характеризується відсутністю експресивності, стилістичною диференціацією в межах наукового стилю, специфікою використання в різних сферах тощо. Основними критеріями виділення синонімів є тотожність чи близькість семного складу, а також здатність чи нездатність до взаємозамінності в певному контексті. Головні причини виникнення синонімії в машинобудівній термінології: в українській мові – вживання запозиченого та питомого варіанта (наприклад, *мотор – двигун*) терміна, розвиток технологій; в англійській – еволюція термінології в різних інженерних школах (британська, американська), маркетингова та промислова стандартизація – різні компанії створюють власні назви. Дослідження свідчать, що в англійській мові допускається контекстуальна варіативність – синоніми вживаються залежно від галузі, школи або навіть компанії, а особливості розвитку галузевих термінологій української мови, машинобудівної зокрема, наразі докладно вивчаються і скеровуються термінологами до уніфікації та стандартизації

терміносистем. Тож синонімія в межах галузевої українськомовної термінології вважається явищем тимчасовим.

У машинобудівній термінології української мови превалюють абсолютні синоніми (дублети), які виражають тотожне поняття / об'єкт, властивості й не мають стилістичного забарвлення. Серед них синоніми, що виникли в результаті функціонування в терміносистемі питомої та запозиченої термінолексеми, наприклад: *вал – вісь, з'єднання – злука, корпус – каркас, механізм – пристрій, напильник – терпуг, передача обертання – трансмісія обертання, перемінний – циклічний, ущільнення – герметизація;* терміни-варіанти, які позначають одне поняття, але мають певні видозміни на структурному рівні, наприклад багатокомпонентний термін / однокомпонентний термін (*редукторний пристрій – редуктор, модульний блок – блок-капсула*) або багатокомпонентний термін – абревіатура (*числове програмне керування – ЧПК*, *система автоматичного проєктування – САПР);* часткові синоніми *(кріпильні вироби – кріпильні деталі).* Синоніми в машинобудівній термінології української мови функціонують переважно як диференційні знаки й вживаються залежно від рівня складності технічного опису чи фахового спрямування тексту.

Прагнення до максимальної точності та пошуку стислих лексичних форм сприяє поширенню синонімії в машинобудівній термінології англійської мови, у складі парадигматичних структур котрої наявні як прості, так і складні терміни. Наприклад: *workpiece = metal block, work part, section, stock, bar, block, billet – заготівка деталі; constant discharge pump = constant displacement pump, constant flow pump, constant volume pump – насос з постійними витратами*. Зауважмо, що для лексем, які утворюють синонімічні ряди, характерна близькість за ознакою. Домінують у досліджуваній термінології семантичні синоніми. Наприклад: термінолексеми *hole і bore* позначають *«отвір»,* але друга (bore) вживається зі значенням «*розточений або просвердлений отвір*», тобто передає більш точну інформацію про предмет. Також активно функціонують дефініційні синоніми, тобто значення терміна співвідноситься з його визначенням. Наприклад: *термін impeller «насосне колесо»* тлумачиться як *«the rotating component of acentrifugal pump, equipped with vanes» – «обертальна деталь відцентрового насоса з лопатями»*, а *horizontal pump «горизонтальний насос» – centrifugal pump with a horizontal shaft «відцентровий насос з горизонтальним валом».* Спостерігаємо, що дефініції зосереджують увагу на головних ознаках термінолексем *impeller* і *horizontal pump*, актуалізуючи їх семантику.

Отже, синонімія в машинобудівній термінології досліджуваних мов зумовлена національною традицію й специфікою розвитку галузі: українська терміносистема прагне до однозначності, тому перевага надається унормованому, стандартизованому терміну; англійська – до комунікативної гнучкості, тож наявність синонімії має позитивне функціональне значення. Загалом, попри прагнення семантичної однозначності щодо тлумачення поняття / об'єкта в межах окремої терміносистеми, синонімія допомагає задовольняти потреби фахового спілкування, а також забезпечує належний рівень культури наукової мови.

УДК 81'255.4:782.1(438+477)"18"

Мороз Т. О.,
доктор філософії в галузі знань «Гуманітарні науки»,
викладач кафедри слов'янської філології,
Хмельницького національного університету

Совва А. Ю.,
студент,
Хмельницький національний університет

ЧУТЛИВІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ З ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ ЛІБРЕТО ВЛОДЗІМЄЖА ВОЛЬСЬКОГО ДО ОПЕРИ «ГАЛЬКА» СТАНІСЛАВА МОНЮШКО

Обраний для перекладу та дослідження твір є знаковим, з огляду на те, що в Польщі Станіслав Монюшко як засновник національної опери вважається другим за значенням композитором після Фридерика Шопена, а його опера «Галька» за 177 років з дня написання, стала культовою за кількістю успішних постановок. Попри це лібрето до неї, написане непересічним польським поет, прозаїком, лібретистом і перекладачем Влодзімєжем Вольським, в Україні було перекладено лиш лічені рази, Миколою Садовським (1918) та Марією Пригарою (1936–1937), якщо не рахувати втрачений через цензуру переклад Михайла Старицького (1898). Дослідження аспектів перекладу цього твору може слугувати створенню якісної сучасної версії, яка б могла бути використана для сучасної постановки даної опери українською мовою.

У цілому ідея перекладу лібрето до опери передусім впирається у музикологічний фактор, який ставить перед перекладачем питання самої доцільності такого перекладу. Адже серед музикологів світу триває давній спір про те, чи коректно взагалі перекладати шедеври

світового оперного мистецтва, з якої б то мови не було і чи не краще, аби вони звучали в дусі традицій на світових сценах мовами оригіналу [1, с. 2]. Адже таке втручання може серйозно вплинути на точність передачі ідеї автора твору, згладити і буквалізувати красу оригінального звучання опери. Окрім того, серйозно вплинути на тонку виконавчу структуру опери, тобто пристосованості лібрето до відтворення виконавцями, також зруйнувати тонкі ментальні речі, характерні для кожного окремого народу, які підкреслює в гармонійному поєднанні дует музики і поезії [3]. Цей важливий момент відтак вимагає від перекладача особливої відповідальності й серйозно застерігає від спокуси настільки добре адаптувати цей переклад до українського слухача опери, що, по-суті, його надміру українізувати, що розходилося б з ідеєю Станіслава Монюшко.

Не варто скидати з терезів і процес акультурації, активної комунікативної взаємодії та культурного взаємовпливу українського та польського народів і навіть більше, ще й литовського і білоруського, які були тривалий час історично спорідненими, живучи в складі Польського королівства. Оперна спадщина Монюшка якраз поєднала, характерну для селянського фольклору цих народів щирість теплоту та ліричність [2, с. 2]. Це в свою чергу робить стилістику викладу лібрето дуже близькою по духу пересічному українському слухачу. Сама адаптація мелодики твору при перекладі на українську мову є досить таки нескладною та гнучкою, а дотримання розмірів віршованих стоп із достатньою передачею мовними засобами народного колориту є завданням цілком посильним, на відміну від перекладання мовами романо-германської групи.

Якраз майстерне балансування перекладача на межі дотику надбань як польської, так і української народно-побутової культури та фольклору дозволяє підійти до перекладу з максимальною відповідальністю, точністю до оригіналу та бажанням якнайточніше передати зміст лібрето українському читачеві та слухачеві.

Література

1. Бурнашов І. Мова оперних вистав в Україні: світові тенденції та національна ідентифікація. *ДЗК.* 2019. Вип. 12 (4). С. 1–12.

2. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. К. : Висока полиця, 2006. 345 с.

3. Федотова О. Українська музично-театральна культура другої половини XIX – початку XX в аспекті оперної творчості С. Монюшка. *Сучасні проблеми та актуальні напрями інноваційного розвитку науки:*

перспективи світових трансформацій. 2021. С. 139–145. URL : https://doi.org/10.30525/978-9934-26-072-8-25.

УДК 81'25+81'373.612.2:796/799

Подвойська О. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри німецької мови,
Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана,
Херсонський національний технічний університет

Носаченко В. В.,
студентка,
Херсонський національний технічний університет

МАРКЕРИ АВТЕНТИЧНОСТІ У НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ СПОРТИВНИХ ІНТЕРВ'Ю (НА МАТЕРІАЛІ ДИСКУРСУ ОЛІВЕРА КАНА)

У нашій роботі під маркерами автентичності у спортивному інтерв'ю, слідом за Г. Т. Крижанівською, ми розуміємо лінгвопрагматичні та стилістичні сигнали, за якими адресат упізнає правдивий, послідовний і впізнаваний голос мовця [4]. До них О. М. Колупаєва та О. О. Саламатіна відносять ввічливі звертання і пом'якшувальні вставки, риторичні питання та парцеляції, розмовні ідіоми з виразним темпо-ритмом, стабільні назви «я»-ролей, звуконаслідування, а також інтенсивна, проте нормативна тілесна метафорика [3; 5]. Саме ці елементи формують ефект присутності і підтримують довіру до героя, а відтак у перекладі мають відтворюватися з урахуванням скопусу, жанрових очікувань цільової аудиторії та норм сучасної медійної української мови [2; 6; 10; 1]. Як наголошує М. Бейкер, усталені мовні конвенції та локальні норми керують тим, як саме переноситься «голос» між культурами, отже, перекладачеві важливо узгодити прагматику, стиль і очікувані ефекти в цільовій мові [8, с. 9].

Серед ключових маркерів німецькомовної біографії Олівера Кана «Ich. Erfolg kommt von innen» [9] під час мовностилістичного аналізу було виявлено насамперед адресність і пом'якшення, адже саме вони вибудовують безпечну дистанцію і, водночас, тримають відчуття близької розмови. Показово структуровано вислів, де автор нівелює потенційний пафос короткою інсерцією ввічливості: *Erfolg ist,* ***bitte***

***erschrecken Sie jetzt nicht**, wenn jemand Ihren Nachruf verfasst und mit ruhigem Gewissen schreibt: «Er hatte sein Leben lang Erfolg*» [9, с. 27]. В українському перекладі доречно зберегти і саме звертання, і його місце всередині фрази, зокрема «*Успіх – це, **прошу, тільки не лякайтеся**, коли хтось напише ваш некролог…*», адже так утримується контакт з адресатом і форматна коректність медійного мовлення [2, с. 98].

Маркерами автентичності у досліджуваному дискурсі виступають також риторичні питання та парцеляції, які забезпечують природний хід усного мовлення і переносять відтінки самоідентифікації. Звернімося до двочленної самоозначальної конструкції: ***Authentizität? Was soll das denn sein?*** [9, с. 28]. В українському відтворенні варто зберегти цю двочленність – «***Автентичність? А що це, власне, таке?***» – не замінюючи її просто дефініцією, оскільки саме короткі такти, як показують сучасні студії медіалінгвістики, утримують ефект усності і динаміку сприйняття [1, с. 28; 7, с. 130].

Безпосередньо пов'язаний також і темпо-ритм мовлення, який у спортивному дискурсі часто керується розмовними ідіомами. Калькування тут небажане, адже воно порушує ритм і знижує переконливість. В автобіографії Кана формула рішучості вибудована як колоквіалізм із кульмінаційним виділенням: *Ich will **nicht lange fackeln** – **die Kraft kommt: von innen!*** [9, с. 28]. Український відповідник «*Не хочу **довго зволікати** – **сила приходить ізсередини!***» утримує динаміку і фінальний акцент, але немає отого ефекту розмовності, і так би мовити, інтимності, яка також може бути маркером. Бо розмовні елементи в офіційних інтерв'ю – поза нормою Саме такі рішення узгоджуються з жанровою адекватністю публіцистичного мовлення, на чому наголошує і Дж. Мандей [10, с. 112].

Переходячи від локальних інтонацій до цілісної картини образу, зосередимося на стабільних назвах «я»-ролей. У межах наведених фрагментів рамку задано чітко, що полегшує термінологічне впорядкування в перекладі: *Ich sehe bei mir im Wesentlichen **drei Ich-Rollen*** [9, с. 32]. Далі автор називає їх послідовно, без додаткових коментарів: *Ich bin das **«private Ich»**, Ich bin das **«Wettkampf-Ich»**, Und ich bin die **«Ware Ich»*** [9, с. 32]. Українською, за логікою медійного дискурсу, доцільно фіксувати відповідники *Я–особисте, Я–змагання, Я–бренд*, витримуючи однакову графіку (велика «Я», дефісна модель). Як засвідчують сучасні праці з медіалінгвістики, стабільність термінів допомагає читачеві не «губитися» між ролями і не вимагає додаткових пояснень у ході інтерв'ю [1, с. 28]. До цієї рамки безпосередньо прилягає принцип адресації аудиторіям, що також важливо тримати в термінологічній послідовності: ***Je weniger Rollen** Sie brauchen, um alle*

Ihre ***Zielgruppen*** *zu erreichen oder zu bedienen, umso* ***authentischer*** *sind Sie* [9, с. 31]. Тут стабільне вживання ролі та цільові аудиторії в українському тексті зменшують стилістичні переходи і підвищують прозорість сприйняття [2, с. 98].

Розглядаючи акустичний вимір, наголосимо на значущості звуконаслідування, яке додає емоційного ритму і, відповідно, формує ефект присутності. У кульмінації епізоду на полі фіксуємо виразні акустичні дублети: *Ich krieg den Ball trotzdem, obwohl ich mich schon ein bisschen strecken muss, und als ich mich wieder aufrichte, gönne ich mir ein halbes Sekündchen oder etwas mehr, in der ich mir den gegnerischen Stürmer «optisch zurechtlege», schließlich hatte er noch versucht, mir den Ball aus den Händen zu stochern.* ***Plop, plop, plop****, macht es da um mich herum…* [9, с. 36]. В українському перекладі природно подати це як «***пльоп, пльоп, пльоп*** *– лунає довкола мене*», «***пльоп-пльоп-пльоп-пльоп***», адже така фонетика відповідає глухому «сухому» удару і не вносить невластивих водянистих асоціацій: «*Я все ж таки отримую м'яч, хоча мені доводиться трохи потягнутися, а коли знову встаю, то даю собі півсекунди або трохи більше, щоб «візуально» зорієнтуватися в нападнику – зрештою, він намагався вибити м'яч у мене з рук.* ***Пльоп, пльоп, пльоп*** *– лунає довкола мене*». У сучасних оглядах перекладознавства наголошується, що ономатопея виконує сугестивну функцію і не має «нормалізуватися» до тиші, бо тоді втрачається потрібна напруга [8, с. 182].

На цьому тлі цілком доречно розглянути тілесну метафорику, яка додає змагальному «Я» відчутної сили і, разом з тим, має залишатися в межах літературної норми. В аналізованому тексті енергія жесту зчитується безпосередньо: ***Wie ein Tier*** *setze ich mich «zur Wehr» – und hätte zu diesem Zweck den Herrlich um ein Haar* ***in den Hals gebissen*** [9, с. 36–37]. У продовженні це посилюється рухом і візуальним образом: *In vollem Lauf hebe ich ab und* ***fliege wie ein Kung-Fu-Kämpfer*** *– … – knapp am Dortmunder Spieler Stephane Chapuisat vorbei* [9, с. 36]. Переклад «***Як звір*** *стаю до оборони – і ледь не* ***вкусив за шию***…» та «… *і* ***лечу, наче майстер кунґ-фу***…» зберігає силу без зниження реєстру, що відповідає вимогам до публічної мови та принципам жанрової коректності [2, с. 98].

У ході аналізу практичного матеріалу увагу привертає і ритмізоване самоназивання – прийом, який стисло кодує образ у свідомості адресата і працює разом із ономатопеєю. В оригіналі це зроблено через повтор і дефісну композицію, що легко переноситься й українською: ***Plop-plop-plop****-der-Bananen-Kahn.* ***Plop-plop-plop****-der-Wilde.* ***Plop-plop-plop****-der-Unüberwindbare* [9, с. 37]. В українському

варіанті «***Пльоп-пльоп-пльоп****-банановий-човен.* ***Пльоп-пльоп-пльоп****-дикун.* ***Пльоп-пльоп-пльоп****-непереможний*» ідентичний повтор та дефісна подача забезпечують той самий сугестивний ефект, не потребуючи зайвих коментарів і не руйнуючи ритм [8, с. 182]. Як слушно зауважує М. Бейкер, подібні «якорі» читацької уваги спрацьовують найкраще саме тоді, коли не перевантажені раціоналізацією, бо їхня сила – у моделюванні відчуття, а не аргументації [8, с. 90].

Отже, маркери автентичності у спортивному інтерв'ю функціонують як єдина система. Ввічливі звертання підтримують довіру, риторичні питання і парцеляції зберігають усний ритм, розмовні ідіоми керують темпом і акцентами. Стабільні назви «я»-ролей структурують образ, ономатопея додає «звук» сцени, а тілесна метафорика наповнює змагальне «я» енергією без втрати коректності. Узгодженість цих елементів у межах жанру забезпечує природне звучання голосу спортсмена українською і відтворює очікуваний ефект присутності.

Література

1. Вжещ Я. Л. Базові категорії медіалінгвістики: медіа-мова, медіа-дискурс, медіа-текст. *Нова філологія*. 2014. № 60. С. 23–27. URL : https://surl.li/ayrcih (дата звернення: 22.09.2025).

2. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Теорія і практика перекладу : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2006. 586 с.

3. Колупаєва О. М. Мовна специфіка спортивних текстів в електронних ЗМІ (за матеріалами сайту football24.ua). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка.* Філологічні науки. 2016. Вип. 42. С. 245–249.

4. Крижанівська Г. Т. Комунікативно-прагматичні та семантикостилістичні особливості медіа-жанру «інтерв'ю-монолог» (на матеріалі сучасних англомовних жіночих журналів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови». Львів, 2011. 19 с.

5. Саламатіна О. О. Мовленнєвий жанр «інтерв'ю» в сучасній німецькомовній та україномовній пресі: функціональні та прагматичні ознаки : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15. Одеса, 2011. 20 с.

6. Стилістика модерного часу : [колективна монографія до ювілею Заслуженого діяча науки і техніки України, члена-кореспондента НАН України, доктора філологічних наук, професора Лариси Шевченко]. К. : Видавництво Ліра-К, 2024. 464 с. URL : https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50234/1/O_Styshov_statta_KUM_FUFKiM.pdf (дата звернення: 22.09.2025).

7. Чернушенко Н. М. Парцеляція як засіб експресивного синтаксису української художньої літератури другої половини XX століття. *Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди.* 2013. Вип. 35. С. 128–135. URL : https://oaji.net/articles/2014/918-1401968556.pdf (дата звернення: 22.09.2025).

8. Baker M., Saldanha G. (eds.). Routledge Encyclopedia of Translation Studies. 3rd ed. London; New York : Routledge, 2020. 718 p. URL : https://surl.li/djtyqh (дата звернення: 22.09.2025).

9. Kahn O. Ich. Erfolg kommt von innen. München : riva Verlag, 2019. 288 S.

10. Munday J. Introducing Translation Studies: Theories and Applications. [5th ed.]. London / New York : Routledge, 2016. 395 p. URL : https://bayanbox.ir/view/7705183355480701681/Introducing-Translation-Studies.pdf (дата звернення: 22.09.2025).

УДК 811.111’373.21:712

Петровська А. Ю.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

АНГЛОМОВНА ТЕРМІНОСИСТЕМА ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНУ: СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА, СУЧАСНА ДИНАМІКА

Ландшафтний дизайн – це більше, ніж озеленення територій, це справжнє мистецтво і наука про формування довкілля.

Слід зазначити, що терміносистема ландшафтного дизайну включає як однокомпонентні, так і багатокомпонентні найменування фахових понять [2, с. 107].

Варто зауважити, що серед простих термінів галузі вирізняють питомі (корінні) та запозичені лексеми. Питомі непохідні слова успадковані з давньоанглійської мови і зазвичай називають базові природні об’єкти: *hedge* (жива огорожа), *tree* (дерево), *wood* (ліс) тощо. Натомість значна частина непохідної лексики має іншомовне походження і була свого часу інтегрована в англійську. Так, ключові

для садово-паркового мистецтва поняття прийшли з французької мови: *park* (парк, з фр. *parc*), *garden* (сад, з старофр. *jardin*), *terrace* (тераса, з фр. *terrasse*), *boulevard* (бульвар, з фр. *boulevard*). Базове слово *landscape* теж з'явилося в англійській як запозичення (нідерландське *landschap*, «краєвид»), закріпившись у назві самої дисципліни [1, с. 171].

Англомовна термінологія ландшафтного дизайну структурно різноманітна. Не можна оминути увагою, що окрему групу становлять багатослівні терміни-словосполучення. Це складені найменування на кшталт *landscape architecture* (ландшафтна архітектура), *urban park* (міський парк), *flower bed* (квітник), які уточнюють поняття через поєднання означального та означуваного слова. Багатокомпонентні фрази дозволяють відобразити тонкі змісти, наприклад: *soil stabilization plan* (план закріплення ґрунту), *green infrastructure* (зелена інфраструктура), *rain garden* (дощовий сад – елемент дренажної системи). До того ж, у фаховому обігу присутні абревіатури і умовні скорочення, що економлять мовні зусилля. Скажемо, поширені *CAD* (*Computer-Aided Design*) для позначення комп'ютерного моделювання ландшафту чи *GIS* (*Geographic Information System*) для геоінформаційних систем, які стали невід'ємним інструментом сучасного проектувальника.

Терміносистема ландшафтного дизайну цікава не лише різноманітністю форм, а й змістовими відношеннями між одиницями. Зокрема, для неї характерні явища синонімії та антонімії, які загалом небажані в термінології, але фактично існують. Наприклад, одне поняття може називатися по-різному історично або в різних професійних традиціях. У англійській мові паралельно вживаються терміни *porch* і *terrace* – обидва означають відкриту терасу біля будинку, хоча перше слово германського походження, а друге – романського. Подібні терміни-дублети виникають унаслідок запозичення: іншомовний варіант співіснує з питомим або давно освоєним [2, с. 108].

Нерідко використовується антонімічний префікс, що надає терміну зворотного змісту. У такий спосіб формуються пари на кшталт *formal garden – informal garden* (регулярний vs пейзажний сад) чи *–symmetry – asymmetry* (симетрія vs асиметрія в композиції). Префікс *non-* продуктивно утворює протилежність: *planting* (озеленення) – *non-planting* (відсутність озеленення ділянки). До антонімів з різними коренями можна віднести пару *drainage – bogginess* (осушення – заболоченість ґрунту), що відображає протилежні підходи до водного режиму території.

Варто додати, що окремі загальномовні слова набули в межах цієї терміносистеми вузького спеціального значення. Такий процес термінологізації спостерігається, наприклад, зі словом *fabric*, яке у широкому вжитку значить «тканина», а у ландшафтному дизайні *fabric* описує структуру (тканину) насаджень у просторі парку. Подібно, *canvas* – це не лише полотно художника, а й метафора для відкритого ландшафту як «полотна» для дизайнера.

Слід наголосити, що терміносистема ландшафтного дизайну перебуває в стані безперервного розвитку. З'являються нові концепції, а разом із ними й нові терміни. В останні десятиліття англійська мова збагатилася поняттями *softscaping* (означає використання рослинності та природних матеріалів у проєкті) та *xeriscaping* (водозберігаючий підхід до озеленення посушливих територій) [3, с. 46]. Ці терміни виникли у кінці XX ст. для опису сучасних екологічних трендів і швидко набули популярності серед фахівців, поширившись на міжнародному рівні. Так, в Україні їх теж уживають професіонали: дослідниця К. Максименко відзначає активне запозичення англійських понять на кшталт *softscape*, *brownfield* у мовленні ландшафтних дизайнерів, що сприяє інтеграції світового досвіду [1, с. 173].

Отож, попри стрімке зростання цифрових технологій, терміносистема ландшафтного дизайну залишається однією з найпластичніших серед фахових лексичних систем. Вона реагує на зміни у способах мислення, уявленнях про екологічну безпеку, у вимогах до міського простору.

Література

1. Кузнєцова І. В. Семантична трансформація англійських термінів ландшафтного дизайну. *Наукові записки НаУ «Острозька академія».* Серія «Філологічна». 2016. № 2 (70). С. 170–174.

2. Кузнєцова І. В. Структурні особливості утворення англійських термінів ландшафтного дизайну. *Наукові записки НаУ «Острозька академія».* Серія «Філологічна». 2015. Вип. 59. С. 107–109.

3. Максименко К. Запозичення термінів «softscaping» та «xeriscaping» у дискурсі «ландшафтний дизайн» на початку XXI сторіччя. *Збірник наукових статей ДТЕУ*. 2023. № 1. С. 44–47.

УДК 811.111’367:001.895

Підгорна А. Б.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ГРАМАТИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ТЕКСТІВ СФЕРИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Традиційно при розгляді та лінгвістичному аналізі фахових текстів основна увага приділяється одиницям лексичного рівня, адже вони є більш помітними і тому здаються більш вагомими. Існує безліч робіт, присвячених дослідженню термінів, їх класифікаціям та структурним різновидам, метафоричним термінам та фразеологізмам, неологізмам та кліше. Однак, фахові тексти можна вивчати не лише з точки зору лексики, а і зосередити увагу на граматичному рівні, адже саме він може викликати труднощі при неправильній інтерпретації певних граматичних конструкцій, що, у свою чергу, може призводити до неточностей у перекладі.

Спробуємо проілюструвати деякі з цих ознак на матеріалі тексту сфери інноваційних технологій [1]. На морфологічному рівні можна відзначити такі характеристики, як помітна кількісна перевага певних часових форм, частин мови (тенденція до номіналізації) або активне застосування пасивного стану дієслів. На синтаксичному рівні увагу привертає частотність складних речень, певних синтаксичних конструкцій та імперативів.

Як зазначалося вище, однією з найбільш поширених рис спеціального тексту є частотне використання пасивного стану. Це пояснюється тим, що фаховий текст найчастіше являє собою опис процесів або фактів, і тому автор прагне зосередити увагу саме на них. Дієслова у пасивному стані вживаються в тих випадках, коли особа, що виконує дію невідома або коли вважають непотрібним її згадувати. У сучасній англійській мові виконувач дії зазначається приблизно в 20% випадках вживання пасивних конструкцій. Думка, виражена пасивним станом у цьому випадку не може бути виражена активним станом дієслова, оскільки не зазначена особа, яка виконує дію і могла б служити підметом у активному стані:

To make sure secure browsing ***is enabled****, see whether the address bar of your browser begins with https://*

*If the code doesn’t work****, you are given*** *the option of having Facebook simply text you a code*.

Пасивні стани такого типу зустрічаються значно частіше, ніж пасивні стани із вказаною особою, що виконує дію, тобто звороти з доповненням із прийменником *by*. Наприклад, можна відмітити, що в аналізованому тексті майже не зустрічається використання пасиву із вказівкою на виконавця.

Розглядаючи фахову літературу в лінгвістичному аспекті, слід також звернути увагу на вживання великої кількості дієприкметникових, герундіальних та інфінітивних зворотів:

*You can **use** Code Generator in your Facebook mobile app **to reset** your password or **to generate** login approval security codes. **To enable** Code Generator, follow these instructions….*

*You can **remove** a device from this section simply by **clicking** the Edit link.*

Ці конструкції викликають у процесі перекладу особливі труднощі і є джерелом багатьох грубих помилок при перекладі. Безособові форми дієслова також мають обмежені можливості виражати час, хоч і надають можливість спростити складні речення. Тенденція до спрощення синтаксичної будови речення дуже поширена в сучасній англійській мові, тому розуміння безособових форм дієслова та вживання зворотів, до складу яких входять ці форми, має важливе значення при перекладі. Граматичне поняття безособових форм дієслова в обох мовах спричиняє труднощі у виборі семантичних еквівалентів та адекватного перекладу, оскільки відсутність явного відповідника таким конструкціям стає перешкодою у розумінні іншомовного тексту, впливаючи на якість професійного перекладу.

Однією з синтаксичних особливостей аналізованих текстів можна вважати також використання займенників 3 особи множини (*they*) та 2 особи однини/множини (*you*) для позначення виконавця, але без вказівки на конкретну особу, що робить ці речення неозначено-особовими:

*When **you** deactivate your account, it's still around but it's not in use*.

Також розповсюдженими є імперативи, головний член яких виражає дію, яку треба виконати, наприклад: ***Click** the Deactivate Your Account link at the bottom of the Security Settings screen*.

У свою чергу, в англійській мові існують конструкції, які не мають прямих аналогів в українській. Так, спостерігаємо речення з неозначено-особовим підметом *one,* які вимагають від перекладача добору адекватного способу передачі мовою перекладу, або особливий формальний підмет *there*, що вживається у сполученні з дієсловом *to be* та деякими іншими дієсловами і заміщає смисловий підмет, який звичайно міститься після дієслова-присудка. Формальний підмет *there*

не має відповідника в українській мові й тому не перекладається окремо від дієслова-присудка та смислового підмета. Відмітимо також, що займенник *one* використовується і як замінник у функції додатка для уникнення тавтології: *You can choose to receive all notifications, except* ***ones*** *you have unsubscribed from*.

Отже, можна зробити висновок, що до характерних особливостей текстів інноваційних технологій можна віднести їх аранжування на різних рівнях мови – лексичному, морфологічному та синтаксичному. На морфологічному рівні яскравою ознакою є вживання безособових форм дієслова та пасиву. На синтаксичному рівні відзначаємо спонукальні речення, формальні підмети та неозначено-особові конструкції.

Література

1. Crager J., Ayres S., Nelson M., Herndon D. Facebook: All-in-One for Dummies. [2nd ed.]. New Jersey : John Wiley & Sons, 2014. 508 p.

УДК 81'25:004.9

Підгорна Т. Ю.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Приходько А. М.,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ СФЕРИ БЛОКЧЕЙН УКРАЇНСЬКОЮ

Тексти сфери блокчейн-технологій – це тексти спеціального призначення, що описують принципи децентралізованого зберігання та передавання даних, механізми криптографічного захисту, структуру блоків і ланцюгів, а також економічні, юридичні й соціальні аспекти застосування блокчейну. Ці тексти у більшості випадків спрямовані на створення певного прагматичного ефекту, який би зацікавив реципієнтів і спонукав би їх до відповідних дій. Це стосується і мовного, і позамовного їх оформлення. Окрім своєї основної функції – інформувати, тексти медіасфери в цілому й тексти блокчейн зокрема мають на меті персуазивний вплив і застосовують для цього усі засоби, що є в їх арсеналі. Саме тому важливим при перекладі є адекватне

відтворення закладеного в них прагматичного потенціалу, що видається не завжди легким і потребує концентрації уваги, досконалого володіння обома мовами і професіоналізму перекладача.

Прагматичний підхід до вивчення тексту-оригіналу і його паратексту відкриває великі можливості для пояснення вибору перекладачем тих чи інших стратегій і тактик, а також способів, прийомів і технік перекладу [1, с. 192]. Фахівці та теоретики перекладу зазначають, що текст не є одновимірною, лінійною послідовністю елементів, рівномірно пов'язаних між собою. Це комплексне утворення, структурні елементи якого мають різний комунікативний потенціал та різне ієрархічне положення у текстовому конструкті. А інтерпретація мовленнєвих актів залежить від їх позиції та статусу в цій послідовності [4, с. 206]. Під час перекладу медіатекстів еквівалентність не є єдиним завданням – не менш важливими є також читабельність і ефективність впливу на читацьку / глядацьку аудиторію [3, с. 28].

Німецький лінгвіст А. Нойберт зазначав, що з точки зору прагматики процес перекладу передбачає розширення аудиторії, а саме: встановлення потенційних відносин між тими, хто говорить мовою оригіналу, і тими, хто говорить мовою перекладу [5, с. 25]. Медіатексти завжди мають на меті привернення уваги якомога ширшої аудиторії, а тексти блокчейн-технологій ще додатково передбачають певні комерційні цілі. При перекладі таких текстів іншою мовою аудиторія, що спонукається до відповідних дій, безсумнівно розширюється. Тому очевидність і дієвість закликів, що їх використано в тексті оригіналу, не можна втрачати при творенні інофонного паратексту. Слід зважати на роль кожного мовленнєвого елементу та його статус у передачі загального змісту усього тексту.

Важливо також правильно визначити текстотип чи інший медіапродукт, що підлягає перекладу [3, с. 32]. Тип тексту задає його мету, а отже впливає на ті параметри, що їх ніяк не можна втратити при перекладі. Так, у випадку текстів сфери блокчейн може йтися про рекламні повідомлення, статті-попередження проти шахраїв, пости-алгоритми дій (що часто використовують велику кількість додаткових графічних засобів – зображення, кольори, символи тощо), відеозаписи виступів на різноманітних заходах тощо. Ці різні жанри можуть мати свої специфічні характеристики, які слід зберегти при перекладі.

Мова текстів блокчейн часто є емоційно забарвленою через згадану вище необхідність привернення уваги та спонукання до дій. Тож виникає проблема відтворення або, за неможливості, компенсації емоційності за допомогою засобів іншої мови. При цьому перекладач може вдаватися до прагматичної адаптації, яка передбачає:

1) перетворення вихідного тексту відповідно до інформаційного ресурсу адресата; 2) перетворення вихідного висловлювання з урахуванням передачі його прагматичного значення [1, с. 195].

Мови доволі сильно різняться між собою з точки зору засобів впливу [2, с. 120]. Оскільки у багатьох випадках не існує прямого збігу або стовідсоткової еквівалентності, то перекладач вимушений задіювати увесь арсенал перекладацьких трансформацій – лексичних, граматичних, синтаксичних. Сталі вирази та ідіоми, мабуть, викликають найменше труднощів, адже частіше за все вони мають певні відповідники, зафіксовані у словниках. Складніше зі стилістичними прийомами і сленгом, відтворення яких у паратексті є більш проблемним через їх (прийомів) оригінальність. Саме тут у нагоді стає професійна майстерність перекладача, адже прагматичні помилки не порушують очевидні правила граматики або використання лексики, але через них втрачається сама суть повідомлення.

Що стосується термінів – цього невід'ємного складника текстів спеціального призначення, якими є медіапродукти сфери блокчейн, – то тут слід відмітити їх інтернаціональний характер. Це відбувається через глобальний характер блокчейн-індустрії, де у більшості випадків комунікація здійснюється англійською мовою, і тому основні терміни часто утворюються шляхом використання інтернаціональних морфем (*cryptography, cyberattack, metatransaction, multi-jurisdiction*). Як результат, при перекладі спостерігається застосування транскодованих еквівалентів.

Звичайно є випадки, коли слід бути обережнішим, добираючи відповідники термінам або термінологічним скороченням, адже у терміносистемі сфери блокчейн активно діють процеси транстермінологізації, у результаті яких терміни з інших професіосфер починають функціонувати в терміносистемі блокчейн у своїх звичних і/або адаптованих значеннях. Саме тому перекладач має бути добре обізнаним у понятєвому контексті й використовувати ті шляхи і способи перекладу, що оптимально відповідають обраній тематиці.

Отже, з огляду на прагматику того, що є, і того, що має бути адекватно переведено при перекодуванні тексту оригіналу в паратекст, слід враховувати збереження в ньому таких взаємопов'язаних між собою параметрів, як інформаційний контент, мовленнєві інтенції, текстотип, персуазивний і сугестивний вплив, запланований посткомунікативний ефект. Ці елементи є співвідносними з трьома компонентами комунікативного акту – локутивним, іллокутивним і перлокутивним.

Література

1. Павлик О. Прагматичні аспекти в перекладі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 31. Т. 2. С. 191–196.

2. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of Language. L.: Guild Publishing, 1988. 472 p.

3. ElSherif M. H. The Border Lines between Media and Cross-Cultural Communication, the Journalist as a Global Communicator: A Background Research. *British Journal of Translation, Linguistcs and Literature.* Winter, 2022. Vol. 2. P. 28–38. URL : https://surl.li/tdrcyf.

4. Hatim B. Pragmatics. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* / ed. by M. Baker and G. Saldahna. [2nd ed.]. NY : Routledge Taylor & Francis Group, 2009. P. 204–208.

5. Neubert A. Pragmatische Aspekte der Übersetzung. Grundlagen der Übersetzungswissenschaft. *Beihefte zur Zeitschrift «Fremdsprachen»*. Leipzig, 1968. Beiheft II. S. 21–33.

УДК 81'25

Подвойська О. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри німецької мови,
Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана,
Херсонський національний технічний університет

Граділь А. А.,
студентка,
Херсонський національний технічний університет

НАЙМЕНУВАННЯ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ ЯК ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ПРОБЛЕМА

Передача найменувань органів та установ є однією з актуальних перекладацьких проблем, оскільки ці одиниці тісно пов'язані з національною правовою системою, історико-культурним середовищем і адміністративною структурою кожної країни. Така залежність зумовлює труднощі під час пошуку еквівалентів у перекладі, адже не всі назви установ мають аналоги в іншій мовній або правовій системі.

О. Шаблій зазначає, що «головною складністю перекладу в галузі права є те, що юридичний зміст більшості перекладених понять залежить від волі конкретного законодавця, а також від історично сформованого розуміння того чи іншого правового явища. Так,

поняттєва нетотожність притаманна навіть історично спорідненим правовим системам, які послуговуються однією і тією ж мовою (напр., німецькій, австрійській, швейцарській…). Саме тому більшість перекладених понять не тотожні …» [2, с. 116].

Отже, складність юридичного перекладу полягає не лише у доборі мовних відповідників, а й у необхідності враховувати особливості конкретної правової системи. Хоча дослідниця розглядає проблему перекладу назв українських юридичних актів, її висновки можна вважати релевантними й для перекладу назв органів та установ, адже юридичний переклад не обмежується мовним перенесенням, а вимагає аналізу функцій, повноважень і ролі органу чи установи у відповідній правовій системі.

Подібні міркування простежуються і в іноземних дослідженнях. Так, Г.-С. Марін підкреслює, що передача назв публічно-правових установ з однієї мови на іншу особливо важлива при перекладі документів. Вона зазначає, що назви таких інституцій відрізняються від інших власних імен тим, що, окрім ідентифікації установи, вони також інформують про її функції. Дослідниця стверджує, що у німецькій мові назви органів часто є складними словами або словосполученнями різного типу, які зазвичай містять основу «-amt» – *«відділ / управління / орган»* (наприклад, «*Standesamt» – «орган реєстрації актів цивільного стану», «Jugendamt» – «відомство у справах молоді»*). Водночас існують винятки, тобто терміни які мають іншу будову, наприклад «*Passstelle» – «відділ оформлення закордонних паспортів*», *«Ausweisbehörde»* – «*відділ з видачі посвідчень особи»*, а також подвійні форми («*Ausländerbehörde / Ausländeramt*» – «*відомство у справах іноземців»*) чи зміни офіційних назв, як «*Bundesanstalt für Arbeit*» – «*Bundesagentur für Arbeit*» – «*Федеральне агентство з питань праці»* (переклад автора, [3, с. 177–178]).

Приклад перекладу терміну «*Ausweisbehörde*» добре демонструє важливість розуміння як структурної, так і функціональної складової. Хоча слово «*Behörde*» зазвичай перекладається як «*установа*», у цьому випадку такий варіант є недоречним. «*Ausweisbehörde»* фактично є підрозділом у складі *відділу у справах громадян (Bürgeramt*), а не окремою установою. Тому переклад *«відділ з видачі посвідчень особи*» точніше відображає реальну адміністративну структуру в Німеччині.

Г. Бойко зауважує, що «переклад назв органів влади має свої особливості. Зокрема, назви парламентів різних країн не перекладаються, а транслітеруються або транскрибуються». Як приклади застосування транскрипції дослідниця наводить: «*Верховна Рада» –* «*Werchowna Rada*», «*Bundestag» –* «*Бундестаг*», «*Bundesrat» –*

«*Бундесрат*», а транслітерації – «*Landtag*», що передається українською мовою через транслітерацію з поясненням в дужках – «*ландтаг (земельний парламент)*». Цікаво, що в перекладацькій практиці спостерігається різний підхід до відтворення назв парламентів германомовних країн. Зокрема, назву швейцарського парламенту «*Bundesversammlung*» передають шляхом калькування як «*Федеральні збори*», що вирізняє її серед більшості назв парламентів. Аналогічно калькуються назви палат австрійського парламенту – «*Nationalrat*» і «*Bundesrat*» – і зазначаються як «*Національна рада*» та *«Союзна рада*» [1; с. 505].

З аналізу перекладацьких підходів висновуємо, що вибір способу перекладу назв парламентів та інших органів влади ґрунтується на усталеності назви в українській мові та традиції її вживання. Якщо існує офіційно закріплений або широко вживаний відповідник, перекладач використовує його без додаткових пояснень. У разі відсутності такого усталеного варіанта застосовуються загальноприйняті способи відтворення: транскрипція, транслітерація, калькування, а також функціональний або описовий переклад. Вибір конкретного способу визначається структурою та семантикою оригінальної назви, традицією перекладу відповідних термінів у конкретній країні, особливостями жанру та стилю тексту та рівнем обізнаності цільової аудиторії.

Ці загальні принципи особливо важливі при перекладі назв органів та установ, де подібні на перший погляд структури можуть відрізнятися за функціями та повноваженнями. Так, *Державна міграційна служба України (ДМС)* є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб та надання притулку. *Федеральне відомство з питань міграції та біженців Німеччини (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, BAMF)* виконує ширші функції: координує політику притулку, інтеграції та повернення, співпрацює із федеральними землями.

Хоча обидві структури діють у сфері міграційної політики, вони не є функціонально тотожними. Тому при перекладі недоцільно підміняти назву «*ДМС*» відповідником «*BAMF*», навіть у контексті схожої тематики. Найбільш прийнятний варіант – описовий переклад *«Staatlicher Migrationsdienst der Ukraine»*.

Також перекладацький коментар може стати корисною перекладацькою стратегією для певних різновидів перекладу офіційно-ділових документів, адже він виступає засобом комунікації перекладача з реципієнтом. За його допомогою можна уточнювати особливості функціонування органів, їхню структуру, підпорядкованість або відповідність певній установі в іншій країні. Такий підхід сприяє

точнішому розумінню тексту, забезпечує адекватну передачу інституційних реалій і допомагає уникнути помилкових інтерпретацій у міжкультурному контексті. Проте слід зауважити, що не в усіх текстах перекладацький коментар можливий.

Отже, переклад найменувань органів та установ є комплексним завданням, що вимагає поєднання лінгвістичної точності, правової адекватності та культурної відповідності. У практиці перекладу використовуються кілька стратегій, вибір яких залежить від наявності усталеного офіційного відповідника, особливостей семантики та структури оригінальної назви, традиції перекладу в конкретній країні та рівня обізнаності цільової аудиторії.

Література

1. Бойко Г. А. Особливості перекладу українських і німецьких політичних реалій. *Мова і культура: науковий журнал*. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. Вип. 17. Т. VII. С. 505–508.

2. Шаблій О. А. Проблеми перекладу назв українських юридичних актів англійською та німецькою мовами. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи*. К., 2014. С. 115–117.

3. Marin G.-S. Institutionsbezeichnungen als Übersetzungsproblem. *Germanistische Beiträge*. Lucian-Blaga-Universität, Sibiu/Hermannstadt, 2012. V. 31. S. 176–184.

УДК 811.111

Полковникова С. М.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ДВОКОМПОНЕНТНИХ ТЕРМІНОСПОЛУЧЕНЬ ПРОМИСЛОВОГО ДИЗАЙНУ

Встановлення адекватних міжмовних відповідностей термінологічних понять задля забезпечення однозначного розуміння галузевої термінології на національному та міжнародному рівнях надзвичайно актуальний. Проблемам теорії та практики перекладу термінології різних галузей приділяли увагу такі науковці, як О. Білоус,

В. Карабан, Т. Кияк, І. Кузнєцова, Е. Кущ, Ж. Мацак, А. Підгорна, А. Приходько, Е. Скороходько, А. Стегалюк, Д. Фурт, О. Хавкіна та ін. Проте англомовна термінологія сфери промислового дизайну ще потребує докладних наукових студій в аспекті відтворення українською мовою. Мета нашого дослідження – з'ясувати особливості і найбільш поширені способи перекладу англомовних терміносполучень зі сфери промислового дизайну українською мовою.

Терміносполучення складають вагому частку серед одиниць англомовної терміносистеми промислового дизайну, що зумовлено розширенням термінологічного апарату цієї сфери, оскільки сучасні технології та запити суспільства спонукають до формування нових дизайнерських концепцій і напрямів, а також потребують міжгалузевої взаємодії. Проаналізувавши дібрані з фахових текстів промислового дизайну терміносполучення, переконалися, що в терміносистемі досліджуваної галузі домінують двокомпонентні лексеми, як-от: *design process – процес проєктування, material selection – вибір матеріалу, user experience – досвід користувача, surface treatment – обробка поверхні, visual communication – візуальна комунікація.* Зауважили, що лексеми *design, material, user, product, surface, visual* виконують функцію означення головних компонентів *process, selection, experience, treatment, communication.* Вони відтворюються українською мовою за допомогою лексичного еквівалента. Такий метод перекладу найчастіше вживається для передання англомовної термінолексики промислового дизайну в українськомовному фаховому тексті. Також поширеним є метод калькування. Наприклад: словосполучення *surface texture* (див. у контексті: *The product's surface texture was optimized for enhanced grip. – Текстура поверхні продукту була оптимізована для покращеного зчеплення*.) калькується як *«текстура поверхні»,* де обидва компоненти передані відповідно до їх значень; словосполучення *material selection* (див. у контексті: *The design team focused on material selection and ergonomic comfort». – Команда дизайнерів зосередилася на виборі матеріалів та ергономічному комфорті*.) перекладається калькуванням *– «вибір матеріалів».* Використання способу калькування в перекладах текстів промислового дизайну забезпечує точність і зрозумілість термінів, одночасно адаптуючи їх до граматичних норм української мови; допомагає перекладачеві чітко передати зміст складних термінів, уникнути двозначностей і зберегти професійний стиль тексту.

Також можливе використання адаптивного транскодування, коли термін передається із певною адаптацією до особливостей цільової мови. З'ясували, що в термінології сфери промислового дизайну часто вживаються такі трансформації в перекладі термінів: зміна відмінкової

форми визначального іменника (*user interface* може перекладатися як «*інтерфейс користувача*», де в українській мові застосовується структура «іменник + іменник у родовому відмінку»); у деяких випадках прийменник англійського словосполучення вилучають без втрати змісту терміна у перекладі українською (*to create a prototype* перекладається як *«створювати прототип»);* зміна числа та відмінкових форм із уведенням прийменників у терміни, що описують процеси або функції (*material selection – «вибір матеріалів», surface treatment – «обробка поверхні», design review – «перегляд дизайну»*). Зміна структури перекладу залежить від контексту та граматичних норм української мови, що є важливим аспектом адекватного передавання значення термінів.

Описовий переклад застосовується в разі відсутності в українській мові точного відповідника терміна. Цей метод передбачає відтворення значення слова через докладне пояснення або опис. Наприклад: *design iteration – ітерація дизайну (повторний цикл удосконалення дизайну на основі отриманого зворотного зв'язку), material fatigue – втома матеріалу (зниження міцності матеріалу внаслідок тривалого навантаження).* Застосування описового перекладу, часто в поєднанні з іншими методами, дає змогу максимально точно передати зміст терміна, адаптуючи його до норм мови перекладу.

Отже, терміни англійської термінології сфери промислового дизайну, що складаються з двох компонентів, становлять її вагому частку і найчастіше передаються українською мовою за допомогою методів добору лексичного еквівалента, калькування або адаптивного транскодування. Описовий переклад застосовується, якщо у мові перекладу відсутній точний відповідник терміна.

УДК 811.111’373.46’373.612.2]:78

Рибницька Л. О.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Приходько А. М.,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

МЕТАФОРИЗАЦІЯ АНГЛОМОВНОГО МУЗИЧНОГО ТЕРМІНОПРОСТОРУ

Сучасні музикознавчі терміни часто функціонують як елементи метафоричних і метонімічних моделей. Теорія концептуальної інтеграції Ж. Фоконьє та М. Тернера (*conceptual blending theory*) [1] пояснює, як терміни-тропи формують нові значення шляхом поєднання різних семантичних просторів. Так, поняття *sound structure* 'звукова структура' набуває метафоричного змісту через проєкцію фізичних властивостей звуку на абстрактні композиційні принципи, а термін *sonic narrative* 'звукова нарація' поєднує акустичні явища з літературознавчим сприйняттям прекрасного. Часто терміни-метафори (*acoustic protocol, sound families*) і терміни-метонімії (*gesture-as-sound*) слугують інструментами розширення семантики музикознавчого мовлення. У західному музикознавстві такі терміни, як *textural harmony* 'тектурна гармонія' чи *timbre melody* 'темброва мелодія' являють собою тропеїзовані одиниці, що трансформують технічні поняття в художні образи.

Використання тропів у англомовній музичній термінології (далі – АМТ) дозволяє адаптувати складні концепції для міжкультурного діалогу. Наприклад, термін *emergence* 'емерджентність' з теорії складних систем був метафорично адаптований під опис сприйняття музичних форм, а *cognitive scaffolding* 'когнітивні риштування' – під пояснення процесів музичного сприйняття.

Метафора в АМТ виступає як потужний інструмент пізнання, що дозволяє висловити складні, абстрактні поняття через більш конкретні образи. Аналіз АМТ дозволяє виокремити кілька типів метафоричних одиниць, що утворюють чітку систему. Ця класифікація ґрунтується на джерелах метафоризації та семантичних механізмах утворення термінів і відображає такі категорії, як антропо- та зооморфізм, предмети побуту,

а також зображення світу людини і світу предметів через їх звукові характеристики.

1. Метафорична модель антропо- та зооморфних термінів є однією з найчисленніших і найцікавіших з когнітивної точки зору. Терміни цього типу виявляють тенденцію до осмислення музичних явищ через призму людського тіла та тваринного світу. Пор.: *lip* 'амбушюр' – семантичний перехід від загальновживаного «губа» до спеціалізованого технічного «гра на духових інструментах», *shoulder* 'плече дзвона' – перенесення назви частини людського тіла на конструктивний елемент музичного інструмента, *frog* 'колодка смичка' – цікавий випадок зооморфної метафори, де зовнішня схожість об'єкта з твариною стала підставою для номінації. Антропоморфізація музичних явищ відбувається на різних підставах: від простого перенесення назв частин тіла на деталі інструментів до складних концептуальних метафор, що описують музичні процеси через людську діяльність.

2. Метафорична модель АМТ на позначення предметів побуту відображає тісний зв'язок музики з повсякденним життям та історичним контекстом її розвитку: *hammer* 'молоточок роялю' («технічна» метафора, що вказує на функціональну схожість), *desk* 'пюпітр' (перенесення назви меблів на спеціалізоване музичне пристосування), *washboard* 'пральна дошка' (історична метафора, що зберігає пам'ять про народні музичні традиції). Аналіз таких термінів дозволяє простежити еволюцію музичних інструментів і технологій, а також встановити зв'язок між побутовою та професійною сферами діяльності.

3. Метафорична модель «людина → звукові характеристики» є найбільш продуктивною. Вона включає не лише прості антропоморфні терміни, але й складні концептуальні метафори – такі, як *the melody breathes* 'мелодія дихає', *the rhythm walks* 'ритм іде', *the harmony argues* 'гармонія сперечається'. Ця модель ґрунтується на фундаментальній людській здатності сприймати довколишній світ через призму власного тіла та психіки.

4. Метафорична модель «їжа – звукові характеристики» демонструє, як гастрономічні поняття стають основою для кваліативного опису звука. Ця модель реалізується через такі терміни, як *sweet melody* 'солодка мелодія', *bitter dissonance* 'гіркий дисонанс', *spicy rhythm* 'пікантний ритм'. Психологічною основою цієї моделі є синестезія – явище взаємодії різних органів чуттів, коли враження, характерні для одного їх виду, поєднуються з іншим.

5. Група складних метафоричних утворень включає багатокомпонентні терміни, що відображають складні музичні явища на кшталт *musical saw* 'музична пила' (поєднання загальновживаного

поняття з музичним контекстом), *soap opera* 'мильна опера' (культурологічна метафора, що відображає соціальний контекст виникнення музичного жанру), *dead interval* 'мертвий інтервал' (абстрактна метафора, що акцентує специфічну акустичну характеристику).

Процес концептуальної інтеграції при формуванні термінів може відбуватися на різних рівнях складності ментального відображення. Простіші випадки – такі, як *bridge* 'арка' у структурі пісні, що візуально та функціонально сприймається як місток між її основними частинам, – передбачають переважно зовнішню схожість, тоді як більш складні терміни типу *sonic narrative* 'звукова нарація' вимагають абстрактного мислення та встановлення складних аналогій між різними сферами чуттєвого досвіду.

Метафоричні моделі в АМТ не є випадковими. Вони відображають фундаментальні принципи людського мислення та його схильність до образної категоризації світу через набутий досвід. Домінування антропоморфної моделі, зокрема, свідчить про сприйняття людиною музики не як якогось абстрактного явища, а як чогось живого, органічного, наділеного властивостями та якостями, близькими до людських.

Література

1. Fauconnier G., Turner M. The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities. New York : Basic Books, 2002. 440 c.

УДК 81'373:81'42:004(811.111)

Сабалаєв Д. М.,
аспірант,
Київський національний лінгвістичний університет

ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ ТЕРМІНІВ У ГАЛУЗІ РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

На сучасному етапі розвитку науки, термінознавство розглядають як міждисциплінарну галузь, пов’язану з філологією, когнітивістикою, соціологією та іншими науками. Когнітивний підхід до дослідження термінології є одним із найактуальніших сьогодні [1, с. 43–44]. Об’єктом нашого дослідження є термінологія галузі розробки програмного забезпечення, яка є однією з найбільш прогресивних технологічних галузей сьогодні. Ми обрали когнітивно-фреймовий метод для дослідження термінології, оскільки він дозволяє розглядати

термін як міждисциплінарне явище та детально визначати контекст [2, с. 135].

Для демонстрації когнітивно-фреймового підходу ми взяли англійськомовний термін *snippet*. Словник технічних термінів надає таке тлумачення терміна *snippet*: «Snippet – це невеликий текст, або програмний код, який може бути доданий до коду програми або веб-сторінки» [3]. *Snippet* також використовують у загальновживаній мові у значенні: «невелика частина новини, інформації або діалогу» [4]. Синонімом до загальновживаного слова *snippet* є слово *bit* [4], але це слово не використовують у фаховій мові галузі розробки програмного забезпечення як синонім до терміна *snippet*. Головною відмінністю значення є те, що термін snippet у досліджуваній фаховій мові відноситься до комп'ютерної мови або мови програмування, в той час як загальновживане слово відноситься до людської мови. Варто зазначити, що в наведеному прикладі спостерігається метафоричне перенесення значення з загальновживаної на фахову мову досліджуваної галузі. В даному випадку метафора концептуалізована поняттям «фрагмент, невелика але повнозначна частина знакової структури (у випадку загальновживаної мови це знакова система людської мови, у випадку фахової мови – це програмний код)». Для підтвердження цієї гіпотези та визначення контексту вживання терміна *snippet,* ми використали корпус з текстів фахової мови розробки програмного забезпечення, в яких був використаний термін *snippet*:

- *added the* ***snippet****;*
- *solution with code* ***snippet****;*
- *current code* ***snippet*** *should be removed;*
- *code* ***snippets*** *plugin;*
- *block: «code* ***snippet****»;*
- *give you some* ***snippets*** *as a clue;*
- *the «Hotjar»* ***snippet*** *isn't sending data;*
- *The Google tag is a* ***snippet*** *of code;*
- *A lightweight Javascript* ***snippet*** *that drops a cookie on visitors;*
- *implementing a JavaScript code* ***snippet*** *to capture specific website events.*

Контекстуальний аналіз дозволяє визначити що термін *snippet* найчастіше використовується разом з терміном *code*, і формує з ним словосполучення *code snippet*, яке є поширеним у фаховій мові галузі розробки програмного забезпечення. Інформативним є аналіз дієслів, які використовують разом з терміном *snippet*. Вищезазначені приклади демонструють, що *snippet* може бути *доданий* або *видалений*. Крім того,

snippet здатен виконувати власну дію, наприклад *надсилати дані*, *фіксувати події* або *оновлювати куки*.

Аналіз контексту дозволяє побудувати фрейм терміна: *snippet* – це невеликий фрагмент комп'ютерної програми, який виконує окрему функцію. *Snippet* поєднується з терміном *code* і утворює разом з ним стійке словосполучення *code snippet*. *Snippet* може бути доданий або видалений і може виконувати власну дію, функцію та опрацьовувати дані.

У результаті дослідження можемо зазначити, що когнітивно-фреймовий підхід є ефективним для побудови концептів, які полегшують розуміння значення термінів. Крім того, аналіз концепту підтверджує, що досліджуваний термін *snippet* є концептуальною метафорою щодо відповідного загальновживаного слова.

Література

1. Маслова Т., Федоренко С. Когнітивний підхід до міждисциплінарного дослідження термінології. *Advanced Linguistics*. 2022. № 9. С. 43–50. DOI : https://doi.org/10.20535/2617-5339.2022.9.259836 (дата звернення 31.10.2025)

2. A Cognitive Linguistics View of Terminology and Specialized Language / ed. by P. Faber. Berlin / Boston : De Gruyter Mouton, 2012. 324 p.

3. Snippet Definition. *The Computer Dictionary.* URL : https://techterms.com/definition/snippet (дата звернення: 31.10.2025).

4. Snippet. *Longman Dictionary of Contemporary English Online.* URL : https://www.ldoceonline.com/dictionary/snippet (дата звернення: 31.10.2025).

УДК 81’25:81’373.612.2

Сацюк Б. С.,
студент,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Підгорна А. Б.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ДУБЛЬОВАНОГО ПЕРЕКЛАДУ ФІЛЬМУ «TRAINSPOTTING»

Кіномистецтво сьогодні є одним із найвпливовіших засобів комунікації та культурного самовираження. Фільми не лише розважають, а й формують світогляд, знайомлять із соціальними проблемами, історією та духовними цінностями різних народів. У добу глобалізації саме кіно стало важливим посередником у міжкультурному діалозі, який долає мовні та географічні межі.

За визначенням, кінофільм – це полісеміотичне явище, продукт художньої творчості, здатний передавати значення через зображення, мовлення та музику; він є впливовим засобом для передачі цінностей, ідей та інформації [2, с. 183]. Щоб іноземний кінопродукт був зрозумілим широкій аудиторії, необхідне якісне мовне посередництво – кіноперекладу. Його роль полягає не лише у відтворенні змісту реплік, а й у передачі емоційного тону, культурних алюзій та мовних особливостей, що формують художню цілісність твору. Перекладач при цьому стає творчим співучасником, який адаптує авторське висловлення до норм і очікувань іншої мовної спільноти.

Серед усіх форм кіноперекладу саме дубляж посідає особливе місце, оскільки створює ефект повного занурення у фільм. Дубльований переклад – вид перекладу фільмів, мультфільмів та серіалів, внаслідок якого відбувається повна заміна мови оригіналу на іншу мову з метою демонстрування фільму в країнах, у яких користуються іншою мовою [1, с. 306]. Завдяки точній синхронізації з відеорядом і ретельній роботі над інтонацією, тембром і лексикою, дубльований переклад здатен не лише зберегти сюжетну лінію, а й передати національний колорит, гумор і ритм оригінального мовлення.

Оскільки більшість фільмів в українському кінопрокаті складають закордонні стрічки, переклад фільмів є невід’ємною частиною нашої кінокультури. Кваліфікований перекладач має перекласти текст фільму

якнайближче до оригіналу, а також зробити його максимально зрозумілим для цільової аудиторії. Мова персонажів фільму – це авторська стилізація звичайної розмовної мови, яка часто складається із різних регістрів (наприклад, вульгаризмів чи офіційного стилю).

Переклад неформальної лексики, жаргону та сленгу є основною особливістю дубльованого кіноперекладу фільму *Trainspotting*, оскільки більшість цікавих моментів перекладу та адаптації пов'язані саме з вульгарними висловами та впізнаваним шотландським акцентом. За визначенням Л. Венуті, переклад завжди перебуває між двома крайнощами – «одомашненням» (*domestication*) та «очуженням» (*foreignization*), тобто між пристосуванням тексту до культури реципієнта та збереженням оригінальної іншомовності [6, с. 42–45]. У випадку з неформальною лексикою вибір стратегії визначається прагненням перекладача передати стилістичну та емоційну насиченість діалогів без втрати автентичності. Під час перекладу англомовних фільмів українською часто застосовують комбінований підхід: часткову адаптацію сленгу (через наближені українські еквіваленти), трансформацію (заміна іншою стилістично забарвленою лексикою) або компенсацію (відтворення колориту через інші мовні засоби).

Показовим прикладом реалізації комбінованого підходу є переклад репліки героя фільму *Trainspotting* – *«I'm off the scag»* [5]. У буквальному розумінні вислів означає «Я більше не вживаю героїн», де слово *scag* належить до британського наркоманського жаргону 1980–1990-х років і позначає героїн або наркотики загалом. У дубльованій українській версії фраза передана як «Я зав'язую» [3]. Така трансформація є прикладом адаптації та компенсації: перекладач відмовляється від прямого відтворення жаргонізму, який не має сталого українського еквівалента, і натомість обирає нейтрально-розмовну фразу, що передає основний зміст та емоційний підтекст висловлювання. Завдяки цьому зберігається комунікативна природність і психологічна достовірність персонажа, навіть попри втрату специфічного соціокультурного колориту оригіналу.

Такий перекладацький вибір відповідає принципу динамічної еквівалентності (за Ю. Найдою), який передбачає передачу того ж комунікативного ефекту, що й в оригіналі, навіть якщо при цьому відбувається відхилення від буквального значення [4, с. 159–160]. Водночас перекладач повинен усвідомлювати, що надмірна нейтралізація жаргонної лексики може призвести до «згладжування» соціального контексту твору. У випадку *Trainspotting* подібні рішення виправдані, адже український глядач, не знайомий із британським

наркоманським жаргоном, сприйняв би дослівний переклад як неприродний або незрозумілий.

Особливо складною виявляється передача діалекту та акценту. Персонажі *Trainspotting* розмовляють еденбурзьким варіантом шотландської англійської, що має власну фонетику, ритм і лексику. Фрази на кшталт *«Aye, it's awright»* або *«No way, man! Ye're pure mental!»* [5] у дубляжі звучать як «Та норм» і «Та ти зовсім поїхав!» [3]. У цих випадках шотландський акцент не відтворюється фонетично, проте компенсується стилістично – перекладач використовує сучасні українські розмовні скорочення, вигуки, просторіччя, створюючи аналогічний соціальний ефект. Це класичний приклад соціолінгвістичної компенсації, коли діалектна приналежність відтворюється не звуковими особливостями, а мовним регістром, зрозумілим цільовій аудиторії.

Водночас деякі репліки, з огляду на їхню культурну специфіку, зазнають семантичної компенсації. Так, у вислові *«He's full of shite»* [5] перекладач відмовляється від прямої лайки, обираючи варіант «Та він городить дурниці» [3]. У такий спосіб відтворюється основне значення – неправдивість, безглуздість, – але без грубого вульгаризму, що міг би звучати надмірно різко для українського глядача.

Іншим прийомом, який часто поєднується з адаптацією, є трансформація – зміна стилістичного рівня вислову для досягнення емоційного ефекту. Наприклад, репліка *«We're just a bunch of effin' wankers»* [5] у перекладі перетворюється на «Ми просто купка довбаних ідіотів» [3]. У цьому випадку перекладач пом'якшує грубість оригіналу: слово *wanker* у британській англійській має вульгарне, відверто образливе значення, яке не має прямого і прийнятного українського відповідника. Трансформація дозволяє зберегти емоційний тон – зневагу, самоіронію, відчай – без втрати комунікативної природності.

Таким чином, переклад *Trainspotting* демонструє складну багаторівневу роботу зі стилістично маркованою лексикою. Поєднання адаптації, трансформації та компенсації дозволяє не лише зберегти дух оригіналу, а й зробити його зрозумілим і прийнятним у новому культурному контексті. Власне, саме така стратегія свідчить про вискоий рівень української школи аудіовізуального перекладу: вона не прагне буквальної точності, а шукає способи відтворити характер та атмосферу фільму. Цей підхід свідчить про якість українського кіноперекладу, де перекладач виступає не лише мовним посередником, а й інтерпретує культурні явища. *Trainspotting* у цьому сенсі є показовим прикладом – навіть найгрубіший, найбільш локальний сленг

може знайти своє природне звучання українською, не втративши своєї енергії та ідентичності.

Література

1. Дубляж. *Літературознавча енциклопедія* : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К. : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1 : А–Л. С. 306.

2. Лукьянова Т. Г. Теоретичні аспекти кіноперекладу з англійської на українську. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.* 2011. № 973. Сер. Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. Вип. 68. С. 183–187.

3. На голці: [відео] / реж. Д. Бойл ; дубл. DCP Studios. Великобританія : PolyGram Filmed Entertainment, 1996. URL : https://tv.kyivstar.ua/ua/movie/60cb28b591b4212ca0a10567-1996-na-goltsi.

4. Nida E. A. Toward a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating. Leiden : E. J. Brill, 1964. 331 p.

5. Trainspotting : [video] / dir. by D. Boyle. Great Britain : PolyGram Filmed Entertainment, 1996. URL : https://tv.apple.com/no/movie/trainspotting/umc.cmc.7h6dams52clx8k350g3qhw1et?action=play.

6. Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. London : Routledge, 1995. 353 p.

УДК 811.111:81.373.46

Сивачук О. М.,
старший викладач кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

СТРУКТУРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА МЕХАНІЗМИ ТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У першій половині XX ст. термінологія ще не розглядалася як окрема наукова дисципліна; сучасні підходи почали формуватися з 1930-х рр., насамперед завдяки працям О. Вюстера, який, поєднавши інженерний досвід із лінгвістичними дослідженнями, обґрунтував потребу в уніфікації термінів для міжнародного професійного спілкування [2]. Його ідеї про створення символічних одиниць через зіставлення наукових концептів заклали підвалини для подальших теоретичних розробок у галузі термінотворення.

Попри велике різноманіття визначень поняття «термін», його семантичний статус лишається предметом дискусій; однак у практичній

роботі дослідники зазвичай опираються на робочі визначення, що підкреслюють функціональний характер терміна в спеціалізованих текстах – «терміни – це мовні одиниці, які передають концептуальне значення в рамках спеціалізованих текстів знань» [3]. Відтак термін набуває однозначності тільки в межах певної терміносистеми, що зумовлює специфіку його формування.

Одиницями комп'ютерної терміносистеми виступають як одиночні терміни, так і терміни-словосполучення, які мають фіксоване технічне значення [1]. За формальною структурою англомовна комп'ютерна термінологія поділяється на прості терміни (однокореневі), похідні з афіксами, складні слова та стійкі словосполучення. Афіксація залишається одним із провідних способів творення: суфікси *(-er, -or, -ist, -ing, -ion*) та префікси (*re-, non-, cyber-, e-*) формують назви спеціалістів, процесів і приладів – *programmer, hosting, activation, e-book*.

Окреме місце посідає компонент -ware (hardware, software, spyware), що функціонує як семантично цільний формант для категорій програмних і апаратних засобів. Префікси *net-, cyber-, e-* та латинські форманти (*auto-, multi-, micro-*) демонструють інтернаціональність і продуктивність у сучасній термінології мережевої та інформаційної тематики.

Конверсія (перехід між частинами мови без морфологічних змін) є важливим механізмом: *click (v.) → click (n.), to spam* тощо, сприяючи економії мовних засобів і швидкій інтеракції між технічною термінологією та повсякденням.

Абревіація й акронімізація (*RAM, PDF, COBOL*) також мають високу частотність і часто формують нові автономні лексеми технічного поля.

Телескопія (злиття частин слів) виступає ще одним механізмом мовної економії та креативного номінування у цифровій сфері: *splinternet, hacktivist, webisode* – приклади того, як мовна інновація реагує на технологічні та соціокультурні зміни.

Отже, продуктивними способами творення англомовних комп'ютерних термінів є афіксація, конверсія, абревіація, складання та телескопія; ці процеси забезпечують прагнення до однозначності, економії виражальних засобів і адаптивності термінологічної системи до швидкого розвитку інформаційних технологій. Практичне відображення цих механізмів підтверджується прикладами з профільної літератури та електронних джерел, що свідчить про їхню роль у формуванні сучасного технічного словника.

Література

1. Дуда О. До питання про кореляцію загальновживаного слова і терміна. URL : http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/22598.
2. Cabre M. T. Theories of Terminology: Their Description, Prescription and Explanation. URL : https://www.researchgate.net/publication/233586525_Theories_of_terminology_Their_description_prescription_and_explanation.
3. Faber P. B. The Cognitive Shift in Terminology and Specialized Translation. URL : https://www.academia.edu/1376330/The_cognitive_shift_in_terminology_and_specialized_translation.

УДК 811.111'255:355

Сорока Д. Д.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

СЛОВОТВІР АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ У ВОЄННОМУ ДИСКУРСІ

Військовий термін це спеціальне найменування, яке має просту або складну формальну структуру (словосполучення), що співвідноситься з певним поняттям із сфери військової справи (військової науки, техніки, життєдіяльності військ тощо), в семантичній структурі якого є сема «військовий», «бойовий» [2, с. 5].

Адекватне передавання та розуміння термінології, пов'язаної з військовими конфліктами, має величезне значення для точного та об'єктивного інформування громадськості та міжнародної спільноти про події, які відбуваються. правильно вибрані переклади сприяють якісній комунікації та допомагають уникнути спекуляцій чи спотворень інформації, а також сприяють усвідомленню наслідків військових дій [4, с. 202].

Основний метод перекладу термінів базується на використанні лексичного еквівалента. Лексичний еквівалент – це лексичний відповідник, який точно відображає значення конкретного терміну в іншій мові. Коли ж він відсутній, то для перекладу таких військових

термінів використовують різноманітні перекладацькі трансформації. Деякі з найпоширеніших включають: *калькування (the base for the deployment of personnel – база розміщення особового складу), транскодування (Бахмутський напрямок – Bakhmut sector), компресія/вилучення (вогнева потужність – firepower), декомпресія/ампліфікація (боєздатність – combat capability), пермутація («зір артилерії» – «artillery sight»), конкретизація (позиції – battlefield position), генералізація значення (артилерійських підрозділів – artillery units)* [4, с. 204].

Структурно-семантичний аналіз військових лінгвальних інновацій свідчить про те, що словоскладання є головним способом словотворення у військовій сфері. Значною мірою цей факт зумовлюється аналітичністю мови, лексико-семантичними умовами, тобто здатністю двох іменників поєднуватися в атрибутивні словосполучення з метою передачі певного семантичного завдання, а також дією принципу мовної економії при створенні військових номінацій, які характеризуються точністю значення лексичних одиниць [1, с. 57].

У перекладацькій практиці було помічено переважно односкладні, двоскладні та багатоскладові військові терміни. Серед них найчастіше використовуються: *терміни-композити (airburst, airdrop, airfield), терміни-юкстапозити (dive-bomber, machine-gun, sea-strike), терміни, в основі яких є один корінь (catapult, contingent, dynamite), «N + N» (Flight deck, Force flow, Grenade launcher), «Adj + N» (Choking agent, Cooperative logistics, Defensive belt), ініціального типу абревіатур (CEP – Circular error probable, CAS – Close air support, CAP – Combat air patrol)* [3, с. 8–10].

Основу військової термінології англійської мови становлять односкладові та багатокомпонентні номінативні одиниці, переважно представлені субстантивними сполуками:

- 17,80% – однокомпонентні терміни: *airborne, airdrop, airfield, airhead, backfill, backsight*

- 45,80% – двокомпонентні терміни: *air interdiction, air mobility, air movement, air refueling*

- 25,10% – трикомпонентні терміни *act of mercy, acute radiation dose, acute radiation syndrome* [1, с. 58].

Наведені вище дані чітко ілюструють перевагу двокомпонентних термінів в англомовній військовій термінології над іншими категоріями.

До найбільш продуктивних суфіксів за допомогою яких утворюються військові терміни (іменники) відносяться наступні: *ability (maintainability); -age (camouflage); -al (removal); -an (custodian)*;

Часто вживані суфікси прикметників в військовій лексиці: *-able (droppable); -al (conventional); -ary (rotary)*;

Суфікси, які застосовуються для створення дієслів в військовому дискурсі: *-ate (activate); -ize (mobilize)* [2, с. 31–32].

Отже, основними способами творення військових термінів є словоскладання, абревіація та афіксація, що зумовлено аналітичним характером англійської мови та потребою у швидкому й однозначному позначенні понять. Таким чином, військовий термін виступає не лише засобом номінації, а й важливим елементом фахової комунікації, точність і адекватність якого визначають якість інформаційного обміну у сфері оборони та безпеки.

Література

1. Лемешко О. Структурні характеристики англомовних військових термінів. *Humanities Science Current Issues.* 2020. Т. 3, № 27. С. 55–59. URL : https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/27.203656 (дата звернення: 04.11.2025).

2. Решовська Х. В. Відтворення лексико-семантичних особливостей військових термінів при перекладі. Хмельницький : Хмельниц. нац. ун-т, 2020. 101 с.

3. Babii I. V., Kuchvara L. B. Structural Analysis of Military Terms in English and Ukrainan. *Lviv Philological Journal.* 2023. № 13. P. 7–13. URL : https://doi.org/10.32447/2663-340x-2023-13.1 (date of access: 04.11.2025).

4. Malimon L. K., Shcherban K. O. The Translation of Military Terminology in English-Language Online News Interpreting the War in Ukraine. *Transcarpathian Philological Studies.* 2024. № 35. P. 201–205. URL : https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.35.36 (date of access: 04.11.2025).

УДК 81’373.45:811.161.2

Стеценко Д. В.,
доктор філософії, старший викладач
кафедри галузевого перекладу та іноземних мов,
Херсонський національний технічний університет

Мажаєв Д. В.,
студент,
Херсонський національний технічний університет

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Проблема розвитку української наукової термінології в умовах європейської інтеграції є багатовимірною і вимагає детального обґрунтування. З одного боку, процеси інтеграції України до Європейського Союзу вимагають гармонізації термінологічних систем з міжнародними стандартами, що забезпечує повну сумісність та взаєморозуміння в академічній і професійній сферах. З іншого боку, така гармонізація порушує питання збереження унікальності української мовної традиції, оскільки неконтрольований потік запозичень з англійської та інших мов може загрожувати самобутності національної термінологічної системи.

Проблемним аспектом є недостатня послідовність сучасних українських термінологічних практик. Існують множинні варіанти перекладу та адаптації одного й того ж поняття, що призводить до термінологічних дублетів, гібридних утворень та семантичних розбіжностей [1, с. 12]. Наприклад, у правовій галузі директива перекладається переважно як «директива», але іноді трапляється варіант «настанова», а в економічній сфері терміни *outsourcing* та *benchmarking* застосовуються без належної адаптації [8]. У технічній галузі паралельне вживання *blockchain* і «блокчейн» демонструє нестабільність норми [9].

Така ситуація спонукає до пошуку оптимального балансу між інтернаціоналізацією та націоналізацією української наукової термінології. Цей баланс повинен, з одного боку, гарантувати здатність українських науковців ефективно інтегруватися в європейську наукову спільноту, а з іншого – зберегти культурну та мовну ідентичність як маркер української наукової традиції [2, с. 45].

Проблематика формування та розвитку наукової термінології була предметом уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема,

І. Кочан [3] окреслює основні етапи становлення українського термінотворення, підкреслюючи взаємодію національних і запозичених елементів. О. Кияк [4] аналізує специфіку перекладу іншомовних термінів та вказує на необхідність створення моделей, що враховують міжнародні стандарти. Л. Симоненко [5] розглядає вплив глобалізаційних процесів на уніфікацію економічної термінології.

У зарубіжній науці F. Prieto Ramos [7] зосереджується на інституційному перекладі в умовах міжнародного врядування, тоді як A. Kjaer [6] аналізує проблеми гармонізації правничої термінології в ЄС.

Попри значний науковий доробок, комплексний аналіз розвитку української наукової термінології в умовах європейської інтеграції залишається недостатньо представлений у літературі.

Таким чином, дослідження тенденцій розвитку української наукової термінології в умовах європейської інтеграції, визначення впливу англійської мови на термінотворчі процеси у сферах права, економіки та техніки й обґрунтування шляхів гармонізації національних термінологічних систем з міжнародними стандартами є достатньо актуальним.

Правова сфера. Правнича термінологія ЄС формує значний масив понять, що поступово інтегруються в український дискурс. Наприклад, *regulation* стабільно перекладається як «регламент», а *directive* – як «директива». Водночас існують проблемні випадки: *case-law* часто передається як «судова практика», хоча у праві ЄС цей термін охоплює ширший концепт. Ця розбіжність підкреслює необхідність уточнення дефініції та стабілізації термінологічної системи. Крім того, запозичення гібридних виразів, таких як *subsidiarity principle* – «принцип субсидіарності», демонструє потребу в послідовності при калькуванні інституційних понять.

Економічна сфера. В економічній термінології англомовні запозичення мають найбільшу динаміку: *outsourcing, benchmarking, startup, crowdfunding*. Деякі з них закріплюються у формі кальок (*venture capital* – «венчурний капітал»), інші – зберігають оригінальне написання. Такі процеси спричиняють як розширення терміносистеми, так і появу надмірної кількості іншомовних слів, що ускладнює сприйняття текстів. При цьому описові переклади, як *green paper* – «зелена книга», показують, як інституційно-економічні поняття можуть бути ефективно адаптовані.

Технічна сфера. У сфері ІТ англійська фактично монополізує термінотворення. Термінологія на кшталт *software, hardware, blockchain, cloud computing* функціонує переважно у формі транслітерації: «блокчейн», «хмарні обчислення». При цьому в академічних текстах

часто вживаються паралельні варіанти, що свідчить про нестійкість норми. Нестача унормованих технічних глосаріїв лише погіршує ситуацію.

Вплив англійської мови як лінгва франка науки. За даними Scopus та Web of Science, понад 80% світових наукових публікацій створюється англійською мовою. Це зумовлює орієнтацію українських дослідників на англомовні терміносистеми, що спрощує міжнародний обмін знаннями, проте створює небезпеку витіснення українських відповідників. Ця тенденція відображає прагматичні міркування, але ілюструє вразливість національних термінологічних традицій. Викликом є знаходження балансу між глобальною доступністю та національною мовною стійкістю.

Таким чином, українська наукова термінологія перебуває у стані активного розвитку під впливом європейської інтеграції та глобалізаційних процесів. Основними тенденціями є калькування, пряме запозичення та створення гібридних форм. Найбільш проблемними залишаються правова та технічна сфери, де дублювання і нестабільність норм потребують унормування. Збереження балансу між міжнародною стандартизацією та національною традицією є необхідною умовою інтеграції України у європейський науковий простір. Подальші дослідження мають бути спрямовані на укладання спеціалізованих глосаріїв і нормативних словників для різних галузей науки.

Література

1. Бреус Є. Проблеми перекладу економічної термінології. Одеса : ОНУ, 2021. 128 с.

2. Д’яков А. Сучасні тенденції розвитку української технічної термінології. К. : НТУУ, 2018. 240 с.

3. Кочан І. Вступ до термінознавства. Львів : ЛНУ, 2016. 235 с.

4. Кияк О. Перекладознавство: проблеми термінотворення. К. : КНУ, 2019. 215 с.

5. Симоненко Л. Українська наукова термінологія: стан і перспективи. *Українська термінологія :* зб. наук. праць. Харків : ХНУ, 2020. С. 15–26.

6. Kjaer A. Legal Translation in the European Union. *Multilingual Matters*. 2018. P. 41–48.

7. Prieto Ramos F. Institutional Translation for International Governance. London : Bloomsbury, 2021. P. 18–25.

8. Sager J. E. Practical Course in Terminology Processing. Amsterdam : Benjamins, 1990. 306 p.

9. Temmerman R. Towards New Ways of Terminology Description. Amsterdam : Benjamins, 2000. 115 p.

УДК 811.111

Стеценко Н. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри галузевого перекладу та іноземних мов,
Херсонський національний технічний університет

Кудишкіна В. В.,
студентка,
Херсонський національний технічний університет

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

Психологія як наука про психічні явища, поведінку та психічні процеси людини має тривалу історію становлення і розвитку. Уперше як галузь наукового знання психологія з'являється у філософських вченнях античних мислителів, які замислювалися над природою душі, людських взаємовідносин та процесів мислення. Однак як самостійна наукова дисципліна психологія сформувалася лише наприкінці XIX ст., коли Вільгельм Вундт у 1879 році заснував першу експериментальну психологічну лабораторію. Саме цей період вважається початком психології як наукового напряму, що з часом набув своєї термінологічної бази.

Терміносистема психології є однією з найскладніших серед наук гуманітарного напряму, оскільки вона поєднує природничо-наукові і філософські поняття. Психологічні терміни сформувалися шляхом суфіксів або основ з різних мов, переважно з латини та грецької мови. Більшість базових понять, таких як *psychology*, *emotion, ego, apathy, sympathy, phobia, frustration* та *psychopathic*, мають грецьке або латинське походження. Наприклад, слово *«psychology»* утворене від грецьких слів *«psyche»* (душа) і *«-logia»* (вчення), *«emotion»* – від латинського *«emovere»* (вивільнити назовню), а *«phobia»* – від грецького *«phobos»* (страх). Таким чином, етимологічна основа психологічної термінології безпосередньо пов’язана з античними уявленнями про природу людини.

У сучасному світі, де англійська мова стала головним засобом міжнародної наукової комунікації, проблема адекватного перекладу термінів психологічного дискурсу набуває особливої актуальності.

Психологія розвивається переважно в англомовному академічному просторі, тому українські перекладачі стикаються з низкою лінгвістичних, семантичних та культурних викликів у процесі відтворення психологічних понять.

Одним із лінгвістичних викликів є відсутність прямих еквівалентів англомовних термінів в українській мові. Це призводить до необхідності створення нових термінів або використання описового перекладу, що може бути менш зручним для використання в науковому дискурсі [4, с. 25]. Наприклад, термін *«overthinking»* не має точного відповідника в українській мові. Він може перекладатися як «надмірне мислення» або «зайві роздуми», але жоден із цих варіантів не може відтворити повний зміст поняття, що позначає схильність людини до постійного аналізу власних думок і ситуацій, що спричиняє тривожність та емоційне виснаження. У наукових та популярних текстах цей термін часто передають за допомогою транслітерації («оверсинкінг»), щоб зберегти справжнє значення в україномовному контексті.

До семантичних викликів належить полісемія термінів. Як і в інших галузях знань, психологічна термінологія характеризується багатозначністю, оскільки значення терміну може змінюватися в залежності від тієї чи іншої сфери свого вжитку [1, с. 54]. Наприклад, термін *«projection»* у психоаналізі Фрейда позначає психологічний процес, який відноситься до захисних механізмів психіки, в результаті якого внутрішнє помилково сприймається як таке, що відбувається ззовні [5, с. 68]. Тим часом як в математичному контексті це слово позначає операцію відображення об’єкта на певний простір або вісь. Деякі терміни психологічного напряму можуть мати різні значення навіть у межах однієї галузі, залежно від наукового напряму. Наприклад, термін *«drive»* у теорії Фрейда означає вроджений потяг або інстинктивну енергію, що спонукає людину до дії, тоді як у когнітивній психології він трактується як внутрішня мотивація або стимул досягнення мети.

Культурні виклики виникають через те, що англійська мова, як мова міжнародного наукового спілкування, часто включає терміни, пов'язані з певними культурними або соціальними явищами, які можуть бути незрозумілими або не мати аналогів в українській культурі. Це може створити додаткові труднощі при перекладі, коли потрібно не лише знайти відповідник, але й пояснити концепт, який може бути новим для української аудиторії [4, с. 24]. Одним з таких термінів є *«Peter Pan Syndrome»*, що позначає дорослу людину, яка демонструє емоційну та поведінкову незрілість, уникає відповідальності і має труднощі з прийняттям на себе дорослих обов'язків. Цей термін має

культурно-метафоричне походження та названий на честь літературного персонажа Пітера Пена, який ніколи не дорослішав. Відповідно, цей термін перекладається шляхом дослівного перекладу («синдром Пітера Пена») і подається з подальшим поясненням у примітці, якщо він використовується в наукових або популярних текстах, щоб надати читачеві потрібне тлумачення даного терміну.

Говорячи про способи перекладу психологічних термінів, слід зазначити, що переклад таких одиниць повинен бути точним і адекватним, оскільки неточності та помилки можуть призвести до спотворення поняття або наукової концепції. У сучасній практиці перекладу психологічних термінів з англійської мови українською основним способом залишається використання лексичного еквіваленту. Водночас досить вживаними є способи транскрибування і транслітерації, також дедалі частіше використовується спосіб адаптивного транскодування, який передбачає практичне транскрибування з адаптацією форми слова у вихідній мові до фонетичної та/або граматичної форми мови-реципієнта [3, с. 257].

Застосування лексичного еквівалента, як вже зазначалося, є найбільш поширеним способом перекладу психологічних термінів, коли в українській мові вже існує усталене слово або вираз, який точно передає значення англомовного терміна. Як наголошують мовознавці, необхідно вміти знаходити відповідний еквівалент у рідній мові і розширювати знання термінів-еквівалентів [2, с. 126]. До психологічних термінів, що мають україномовні еквіваленти, належать: *empathy* (емпатія), *behaviour* (поведінка), *mental illness* (психічне захворювання), *personality* (особистість), *attitude* (відношення), *despair* (відчай), *habit* (звичка) та *anxiety* (тривожність). Такий підхід забезпечує зрозумілість та відповідність термінології в обох мовах.

Транскрибування і транслітерація застосовуються тоді, коли в мові перекладу відсутній точний еквівалент або коли необхідно зберегти оригінальну форму терміна, щоб зберегти його впізнаваність в науковому просторі. До термінів, що перекладаються за допомогою даних способів, належать: *overthinking* (оверсинкінг), *bullying* (булінг), *catharsis* (катарсис), *dopamine* (дофамін), *euphoria* (ейфорія), *addiction* (аддикція), *phobia* (фобія), *behaviorism* (біхевіоризм), *narcissism* (нарцисизм), *schizophrenia* (шизофренія) та *complex* (комплекс).

За допомогою адаптивного транскодування відбувається пристосування англомовної лексичної одиниці до фонетичних, морфологічних та орфографічних норм української мови, що дає змогу зробити іншомовний термін зрозумілим і зручним для використання у науковому просторі іншої мови. Наприклад: *psychology* (психологія),

compulsion (компульсія), *obsession* (обсесія), *motivation* (мотивація), *aggression* (агресія), *depression* (депресія), *cognition* (когніція) *behavioral contrast* (біхевіоральний контраст). Із поданих прикладів можна побачити, що за допомогою адаптивного транскодування передаються в основному одиниці латинського походження. Термін *«compulsion»* походить від латинського *compello* – «примушую»; *«obsession»* – від латинського *obsessio*, що означає «охоплення» або «облога»; *«motivation»* має походження від латинського *movere* – «рухати». Слово *«aggression»* у свою чергу походить від латинського *aggressio*, тобто «напад», тоді як *«depression»* – від *deprimo*, що перекладається як «тиснути вниз», «пригнічувати». Термін *cognition* походить від латинського *cognitio* – «знання» або «пізнання».

Ще одним способом перекладу психологічних термінів є переклад словниковою відповідністю. При наявності декількох відповідників вибір здійснюється, виходячи з контексту. При відсутності словникової відповідності застосовуються калькування або описовий переклад. При перекладі абревіатур і скорочень можлива їх передача еквівалентними українськими скороченнями або передача в повному форматі, якщо еквівалентні скорочення відсутні.

При перекладі терміна необхідно використовувати кілька словників, бути обізнаним про актуальні зміни лексики в темі психології, а також враховувати контекст. Однією з перекладацьких труднощів є переклад абревіатур. Так, у психології широко використовується абревіатура *«ADHD»* (*attention deficit/hyperactivity disorder)*, що розшифровується як «розлад дефіциту уваги з гіперактивністю». У перекладі українською мовою ця абревіатура перекладається як «РДУГ». Така стратегія дозволяє не лише зберегти зміст, але й закріпити та забезпечити україномовний варіант абревіатури в науковому середовищі. Цю стратегію можна проілюструвати наступним прикладом: *«Scientists are constantly working to develop new medications to treat ADHD»*. Порівняємо з текстом перекладу: «Учені постійно працюють над розробкою нових ліків для лікування РДУГ».

Література

1. Д’яков А. С. Основи термінотворення. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. К. : Вид. дім «КМ Academia», 2000. 218 с.

2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури : навчальний посібник. Вінниця : Нова книга, 2001. 303 с.

3. Пашун О. В. Перекладацькі трансформації психологічних термінів новогрецької мови українською як механізм досягнення

адекватності. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія*. 2017. Вип. 34. С. 253–258. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkyu_2017_34_42

4. Цимбал В. В. Англомовна термінологія сфери психології та проблеми її перекладу українською мовою : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 035 «Філологія» / наук. керівник В. В. Погонець. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 60 с. URL : https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/24393.

5. Freud A. Das Ich und die Abwehrmechanismen. Wien : Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1936. 217 p.

УДК 81.11

Стеценко Н. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри галузевого перекладу та іноземних мов,
Херсонський національний технічний університет

Паслєд В. О.,
студентка,
Херсонський національний технічний університет

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ТЕКСТІВ

Незважаючи на розмаїття методів і стратегій, аудіовізуальний переклад залишається складним завданням. Перекладачеві потрібно враховувати не лише зміст, але й культурні, технічні та мовні бар'єри, що впливають на передачу інформації.

Однією з головних труднощів є адаптація контенту для різних культур. Аудіовізуальний продукт створюється у певному соціальному середовищі, де жарти, алюзії, історичні події або відомі особи зрозумілі авторам. Коли продукт виходить на міжнародний ринок, ця культурна база може бути незнайомою. Перекладачі часто змушені міняти імена чи реалії, підбирати локальні аналоги жартів та коригувати тон оповіді для цільової аудиторії [2, с. 77]. Наприклад, у «Sherlock» згадуються британські ток-шоу, політичні скандали та футбольні команди; український глядач може не знати, хто такі Карлайл чи Сассекс. Тож перекладач або залишає ім'я без пояснень (сподіваючись, що глядач зацікавиться), або додає примітку в субтитрах чи замінює на аналогічну українську реалію.

Інколи адаптація вимагає повної заміни контексту: якщо англійський герой згадує про школу Ітон, можна перекласти як «престижний коледж», щоб зберегти значення.

Особливе місце в культурній адаптації займають реалії повсякденності, такі як традиційні страви, свята, політичні терміни. Англійське «*fish and chips*» перекладають як «*риба з картоплею-фрі*» або навіть як «*фіш енд чіпс*», зберігаючи оригінальне звучання.

«*Guy Fawkes night*» має відповідник «*Ніч Гая Фокса*», але українському глядачеві це може бути незрозуміло. Відповідно перекладач може додати пояснення в репліці або супроводити субтитри виноскою.

Ще складнішими є цитати з класичної літератури; наприклад, Sherlock цитує Шекспіра, Діккенса чи римських поетів. Українська аудиторія може не впізнати цитату, тому перекладач або обирає відомий український переклад, або адаптує зміст. У таких випадках консультація з літературознавцями стає необхідною.

Передача гумору, ідіом та сленгу.

Гумор і сленг – найбільший виклик для перекладача. Жарт може базуватися на грі слів, культурних стереотипах або ситуаційних парадоксах. Якщо у мові перекладу немає аналогів, жарт зникає. У «Sherlock» багато жартів побудовано на англійських ідіомах («*No shit, Sherlock*»), сарказмі та грі слів («*Sherlocked*», «*cumberbitch*»). Перекладачі шукають близькі за звучанням або значенням вирази, використовують контекстуальні пояснення або змінюють гумор на інший вид [1, с. 184].

Сленг та жаргон відображають соціальну приналежність персонажів. Sherlock говорить науковим жаргоном, медик Ватсон використовує терміни, злочинці – кримінальний сленг. Український переклад має знайти відповідні регістри: для наукового жаргону – професійні терміни, для кримінального – сленг, зрозумілий українцям. Складнощі виникають, коли англійський сленг не має українських аналогів або може звучати надто грубо. Послуговуючись адаптацією перекладач може використати інший, близький за соціальним контекстом вираз або придумати новий сленговий термін. Наприклад, британське «*bollocks*» можна перекласти як «нісенітниця» або «дурниця», а іноді – як «лайно», залежно від характеру сцени.

Імена, числівники та власні назви.

Переклад власних назв часто піднімає питання: адаптувати або залишити в оригіналі? Імена героїв у «Sherlock» зазвичай залишають без змін (*Sherlock, John Watson, Mycroft*), однак деякі назви можуть мати традиційний переклад. Наприклад, «221B *Baker Street*» перекладають як

«вулиця Бейкер, дім 221Б». Прізвища перекладають транскрипційно: Holmes → Голмс, Adler → Адлер. Власні назви місць («*Reichenbach Falls*») можуть залишатися без перекладу або перекладатися («*водоспад Рейхенбах*»), залежно від стратегії. Часто переклад власних назв залежить від існуючих усталених варіантів у літературі.

Числівники й дати також можуть викликати труднощі, особливо у дубляжі. Англійське «*five past three*» в українській звучить як «*п'ять хвилин по третій*», що довше. У субтитрах можна скоротити до «15:05», якщо візуальний контекст дозволяє. Числа у телефонних номерах вимовляють по-різному: британці читають «*double seven*» або «*oh nine*», тоді як українці використовують пряме читання. Перекладач повинен вирішити, чи важливо зберегти оригінальну структуру, чи можна переформулювати.

Етичні та юридичні виклики.

Перекладачі також стикаються з етичними питаннями. У деяких країнах існують цензурні обмеження на вживання певних слів, зображення насильства, сексуальні сцени або політичні теми.

Переклад повинен відповідати законодавству й моральним нормам. Наприклад, в Україні заборонені «пропаганда насильства й жорстокості» та «лайка» (у час, коли діти можуть дивитися телевізор); відповідно перекладач може пом'якшити грубі вирази або знайти евфемізм. Водночас надмірна цензура може змінити авторський задум [3].

Питання етики виникає й у перекладі расових та гендерних слів. В англомовних серіях можуть звучати слова, що вважаються образливими; перекладач вирішує, чи зберігати їх дослівно, чи замінювати на нейтральні.

Юридичні аспекти включають авторські права: несанкціоновані переклади, розповсюдження фансабів і піратських копій порушують закон. Перекладачам потрібно дотримуватися умов ліцензії, зазначати авторів, не змінювати сенс без дозволу правовласників. Офіційні платформи контролюють якість перекладів; аматорські субтитри часто видаляють, якщо вони порушують умови.

Когнітивне навантаження для глядача.

Для глядачів когнітивне навантаження виявляється в необхідності одночасно читати субтитри й слідкувати за зображенням. Якщо субтитри занадто швидкі або дрібні, глядач не встигає, втрачає сюжетні деталі. Люди різного віку читають із різною швидкістю: підлітки – швидше, літні – повільніше. У країнах із високою грамотністю та звичкою до субтитрів (Скандинавія, Нідерланди) глядачі легко читають швидкі субтитри, а в країнах із домінуванням дубляжу (Іспанія, Італія)

субтитри можуть викликати напругу очей. Тому у міжнародних релізах компанії враховують середню швидкість читання та регулюють довжину субтитрів.

Література

1. Лукьянова Т. Г. Теоретичні аспекти кіноперекладу з англійської на українську мову. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2011. № 973. С. 183–187.

2. Сіроштан Т. О., Прокопенко А. В. Труднощі перекладу англомовного кінематографічного тексту. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського.* Сер. : Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Т. 31 (70), № 4. С. 76–80.

3. SHERLOCK. The Great Game. URL : https://www.bbc.co.uk/programmes/b00tffft.

УДК 811.111'373.45:687

Супоніна А. А.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ МОДИ

В процесі розвитку людства модна індустрія не лише стала невід'ємною частиною повсякденного життя, а й галуззю, що потребувала створення власної терміносистеми. Спеціальна лексика цієї тематики посідає особливе місце у сучасній англійській мові, поєднуючи елементи наукової (*biodegradable, spectral reflectance curve*), технічної (*pattern layout, seam allowance*), мистецької *(achromatic hues, Art Deco, silhouette*) та повсякденної комунікації (*fad, knock-off*). Формування терміносистеми моди зумовлене розвитком самої царини, процесами глобалізації, а також впливом медіа. Терміни цього напряму обслуговують не лише професійну комунікацію та діяльність дизайнерів, стилістів і модельєрів, але й соціокультурні тенденції, що визначають сприйняття моди як складного культурного феномена.

Як і в будь-якій іншій сфері, в мові моди активно використовується загальнонаукова лексика, тобто та, що зустрічається в майже всіх термінологіях. Часто можна побачити такі універсальні лексеми як *accent, algorithm, composition, function, material, process, structure* [1] тощо, значення яких хоч і може частково відрізнятись залежно від терміносистеми, однак в більшості випадків залишається незмінним. Завдяки цим одиницям зберігається системність і логічність, властива науковому дискурсу.

Важливою частиною терміносистеми моди також виступає міжгалузева лексика, або ж іншими словами, терміни, що обслуговують декілька галузей, найчастіше суміжних. Так, наприклад, словосполучення *break point* в модній індустрії означає точку перегину лацкана, тоді як в спорті, а саме в тенісі, *break point* – це ситуація, коли гравцеві залишається виграти одне очко аби перемоги в геймі на подачі суперника; *fiber* в контексті текстильних матеріалів описує найтоншу ниткоподібну одиницю, з якої виготовляють тканини (іншими словами – волокно), а в харчовій промисловості означає таку речовину як клітковина; *polyester* – синтетична тканина, виготовлена з поліефірних волокон, однак в хімії цей термін є загальним для позначення будь-якого полімеру; всім відоме слово *runway* – це спеціально обладнана вузька сцена або доріжка, на якій моделі демонструють одяг під час показу мод, проте у сфері авіації *runway* має зовсім інше значення – злітно-посадкова смуга.

Основою англомовної терміносистеми моди є вузькоспеціальна професійна лексика. Саме ці терміни мають чіткі значення й функціонують у межах фахової комунікації. Вони позначають конкретні поняття, пов'язані з технологією виготовлення, кроєм, матеріалами, презентацією колекцій або навіть переконань стосовно норм виробництва: *activewear, ballpoint pins, cruelty-free fashion*, *draping*, e*mpire line, fisheye dart, grainline, Hong Kong hem, keyhole, nubuck*, p*reshrunk, rayon, running stitch, sailor collar, silhouette, tuxedo, velveteen, worsted wool* [1].

Окрім вказаних вище категорій, в індустрії моди поширені професіоналізми – лексичні одиниці, що вживаються у розмовному професійному середовищі дизайнерів, моделей та стилістів. До них належать *catwalk*, *drop*, *glam*, *look, lookbook*, *outfit*, *vibe* [1]. Вони мають неформальний характер, часто набувають емоційного забарвлення та завдяки засобам масової інформації переходять у загальновживану лексику.

Окрему групу становить номенклатура – назви брендів, моделей, колекцій, тканин і технологій: *2D-Draping*, *2 x 1 Rib Knit*, *Chanel No. 5,*

Levi's 501, «S» Twist. Такі одиниці використовуються для точного найменування конкретних об'єктів у сфері виробництва й маркетингу.

Отже, англомовна терміносистема моди являє собою багатошарову й гнучку мовну структуру, що поєднує загальнонаукову, міжгалузеву, вузькоспеціальну лексику, а також професіоналізми та номенклатури. Найбільше було виявлено вузькоспеціальної професійної лексики, однак найрідше зустрічалась номенклатура. Така нерівномірність пояснюється тим, що ядро терміносистеми становлять саме фахові поняття, які безпосередньо відображають процеси створення, виробництва та презентації модного одягу.

Література

1. University of Fashion – Terminology. URL : https://www.universityoffashion.com/resources/terminology/ (дата звернення: 14.10.2025).

УДК 811.111'276.6:821.161.2-14

Холоста О. В.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПІСЕНЬ ГУРТУ QUEEN УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Переклад пісенних текстів є одним з найскладніших видів художнього перекладу, оскільки поєднує вимоги до точності смислової передачі, збереження ритміки, рими, стилістичного забарвлення й культурного контексту. Особливої складності набуває переклад текстів легендарного британського гурту *Queen*, тексти якого відзначаються високим рівнем образності, міжжанровістю, алюзійністю та музичною насиченістю.

Одним із ключових аспектів якісного перекладу пісень є глибоке знання лексико-стилістичних особливостей англомовної музичної терміносистеми, яка формувалася упродовж кількох століть. Ця система є багатошаровою: вона поєднує терміни, що прийшли з європейської класичної традиції (латина, італійська, французька), з американськими

запозиченнями з блюзу, джазу, року, поп-культури, а також містить велику кількість сленгових або неформальних виразів, характерних для певного періоду чи субкультури.

Англійська музична термінологія почала формуватись ще в період Середньовіччя через запозичення з латини та французької (*melody, harmony, note*). У Ренесансі та бароко значного впливу зазнала з боку італійської музичної школи – терміни на позначення темпу, динаміки й артикуляції (*allegro, piano, crescendo, staccato, legato*) стали міжнародними.

У XIX столітті розвинулась класична концертна культура, що принесла нові жанрові поняття, такі як *nocturne, etude, prelude, sonata*. Однак справжню революцію здійснили американські жанри XX ст. – блюз, джаз, рок, поп – які сформували новий пласт термінів:

- жанрові назви: *blues, funk, rock'n'roll, soul, gospel*;
- технічна лексика: *riff, lick, jam, groove, vibe, hook, overdrive, distortion, feedback, delay, amp*;
- виконавська термінологія: *solo, improvise, bassline, drum fill, lead guitar, backing vocals*.

Багато з цих термінів мають сленгове або метафоричне походження. Наприклад, *riff* – повторюваний музичний фрагмент; *groove* – відчуття ритмічного потоку; *vibe* – емоційна атмосфера композиції; *jam* – імпровізаційна гра без чіткого сценарію.

Пісні Queen мають складну структуру: вони поєднують елементи рок-опери, прогресивного року, балади, кабаре, музичного театру. Такі композиції як *Bohemian Rhapsody, The Show Must Go On, Don't Stop Me Now* містять багаторівневу стилістику – від класичних музичних алюзій до поп-культури й іронічної гри зі словами.

У текстах часто зустрічаються:

- метафори: *killer queen, I'm a shooting star, this thing called love*;
- псевдокласичні конструкції: *rhapsody, operatic section*;
- лексика шоу-бізнесу: *show, stage, radio, band, backstage* [1, с. 24].

Перекладач стикається з необхідністю не лише передати зміст, а й відтворити рими, ритміку, емоційний заряд. Наприклад, при перекладі рядка «*I'm a shooting star leaping through the sky*» важливо зберегти як образність, так і швидкий темп, який відображає відчуття польоту.

При адаптації англомовної пісенної терміносистеми перекладачі використовують:

- транслітерацію: *jam* – джем, *groove* – грув, *solo* – соло;
- еквіваленти за значенням: *show* – шоу, *stage* – сцена, *vibe* – настрій;

- стилістичну заміну: складні метафори замінюються більш доступними образами, зрозумілими українській аудиторії. Наприклад, у пісні «*Killer Queen*» рядок «*She's a killer queen, gunpowder, gelatine*» містить алюзії на елегантну, але небезпечну жінку. Український переклад може стилістично змінити цю метафору, передаючи її як «вона – вибух краси, отрута в флаконі», адаптуючи поетичний образ до українських лексичних і культурних норм;

- культурну адаптацію: деякі алюзії трансформуються або опускаються залежно від цільової аудиторії. Наприклад, у пісні «*Bohemian Rhapsody*» згадується ім'я *Scaramouche* – персонаж італійської комедії дель арте. Для українського слухача це ім'я може бути незрозумілим, тому перекладач або залишає його без змін як екзотику (з додатковим поясненням у примітці), або адаптує контекст, підкреслюючи «гротескний образ блазня», що допомагає передати загальний емоційний настрій.

Лінгвостилістичні особливості перекладу пісень гурту *Queen* зумовлені не лише складною поетичною структурою їхніх текстів, а й специфікою англомовної музичної терміносистеми, яка формувалася під впливом різноманітних культурних, історичних і технічних факторів. Перекладач має справу не лише з мовними одиницями, а й зі стилістичними, жанровими й культурними кодами.

Етапи запозичення термінів – від латини до американського сленгу – створюють багатошарову терміносистему, яка вимагає глибокого аналізу. Пісні *Queen* виступають у цьому контексті як приклад лінгвостилістичної складності, що поєднує інтертекстуальність, багатожанровість і музику як спосіб комунікації.

Література

1. McGuire C., Plank S. Historical Dictionary of English Music : ca. 1400-1958. Scarecrow Press, 2011. 302 c.

УДК 81'25:81'37:159.9

Якименко А. О.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ ПСИХОЛОГІЇ

У процесі розвитку людства психологічна наука стала невід'ємною частиною сучасного життя. Вона досліджує закономірності психічних процесів і поведінки людини, тому потребувала створення власної терміносистеми, що забезпечує точність та однозначність професійного спілкування. Англомовна психологічна термінологія посідає особливе місце серед терміносистем гуманітарного спрямування, адже поєднує наукову, медичну, філософську та соціологічну лексику.

Спеціальна лексика психології охоплює як загальнонаукові поняття *(theory, method, analysis, hypothesis*), так і вузькоспеціальні терміни (*cognitive dissonance, unconscious mind, defense mechanism, operant conditioning*). Формування англомовної психологічної терміносистеми відбувалося поступово – від філософських спроб осмислення людської душі до сучасної когнітивної науки, що поєднує психологію, нейробіологію та штучний інтелект.

Сучасна психологічна лексика поєднує елементи різних мовних рівнів і галузей. Часто можна зустріти універсальні одиниці, такі як *function, process, perception, adaptation, structure*, що використовуються у різних галузях знань, але набувають у психології специфічного значення. Наприклад, *perception* у фізіології означає *сенсорне сприйняття*, тоді як у психології воно включає *процеси осмислення та інтерпретації інформації.*

Важливою особливістю англомовної психологічної терміносистеми є активне використання метафоричних моделей, які відображають складні психічні процеси у зрозумілих образах. Такі терміни, як *bottled emotions, mental block, emotional baggage, flow state*, мають переносне походження, однак закріпилися в науковому та популярному дискурсі.

Помітну роль відіграє міжгалузева лексика, що використовується у суміжних сферах – педагогіці, медицині, соціології. Наприклад, *stress,*

motivation, personality, communication, therapy є спільними для кількох дисциплін, але у психологічному контексті вони отримують вузьке визначення. Так, *stress* позначає не просто *фізичне напруження*, а *емоційно-психологічний стан адаптації до зовнішніх подразників*. До складу терміносистеми входить і професійна лексика, що використовується практикуючими психологами: counseling, assessment, case study, intervention, psychotherapy, *client-centered approach, behavioral therapy.* Вона має чітке функціональне призначення і не вживається поза межами професійного спілкування. Часто у психології зустрічаються складні терміни-словосполучення: *short-term memory, emotional intelligence, attachment theory, behavioral pattern, cognitive bias.* Вони відзначаються аналітичністю, характерною для англійської мови, і точно передають наукові поняття.

Цікавим є явище полісемії, коли один термін має різні значення у залежності від підгалузі. Наприклад, *projection* у загальній психології – це *механізм захисту*, а у психоаналізі – *перенесення власних переживань на іншу людину*. Такі випадки демонструють динамічність і гнучкість психологічної терміносистеми.

До складу англомовної психологічної лексики входять також номенклатурні одиниці, що позначають методики, школи чи концепції: *Gestalt therapy, cognitive-behavioral therapy (CBT), positive psychology, transactional analysis, Maslow's hierarchy of needs.* Вони виконують функцію точного позначення конкретних напрямів і підходів у науці.

Отже, англомовна психологічна терміносистема є складним, багаторівневим утворенням, що поєднує загальнонаукову, міжгалузеву, вузькоспеціальну лексику, а також професіоналізми та номенклатурні одиниці. Її розвиток зумовлений постійним розширенням сфери психологічних досліджень, інтеграцією з іншими науками й активними глобалізаційними процесами.

УДК 811.111'276.6:621.22(038)

Larysa Mosiyevych,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Foreign Languages for Professional Purposes,
Zaporizhzhia National University

Tetiana Kurbatova,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Foreign Languages,
Kryvyi Rih University

TRANSLATION OF ENGLISH MULTI-COMPONENT TERMS IN HYDROPOWER ENGINEERING INTO UKRAINIAN

The predominance of terminological word combinations (multi-component terms) in modern terminology is explained by the need to name complex, composite concepts, refine professional objects and ideas as they are studied, and discover new aspects of the phenomena under study [2, p. 102]. The abundance of multi-component terms in hydropower engineering is due to the interdisciplinary nature of this field, which combines mechanics, hydraulics, physics, and energy engineering. Multi-component terms help avoid ambiguity by precisely defining the concept. Analysis of hydropower terminology reveals that multi-component terms prevail. According to Y. Hrybinyk, in multi-component terms, isolated components may not be terms themselves, but together they form a terminological word combination [1, p. 114]. Examples of multi-component terms include: *headwater level fluctuation – коливання рівня верхнього б'єфа; water flow velocity distribution – розподіл швидкостей потоку води.*

The influence of structural features on translation is especially evident in multi-component terms, which are typically formed without the use of prepositions. The following structural models are typical for English hydropower terms:

- noun + noun + noun*: water intake tower – водоприймальна башта; turbine blade angle – кут нахилу лопаті турбіни; dam foundation treatment – зміцнення основи греблі;*

- adjective + noun + noun: *hydraulic control valve – гідравлічний регулювальний клапан; automatic regulation system – система автоматичного регулювання;*

- adverb + participle II + noun: *vertically installed turbine – турбіна, встановлена вертикально; horizontally arranged shaft – вал, розташований горизонтально.*

According to O. Syrotin, English multi-component terms are characterized by left-branching structures, where dependent components precede the head noun. In contrast, Ukrainian equivalents display right-branching patterns. Therefore, when translating, the head noun is rendered first, followed by its modifiers [3, p. 102]. Typically, the keyword appears at the end of the English term, so translation proceeds from right to left, adding necessary semantic elements (e.g., *automatic voltage regulation system – система автоматичного регулювання напруги; water discharge rate control – регулювання швидкості витрати води,river flow regulation system – система регулювання річкового стоку).* It is worth noting that the most frequent headwords in multi-component terms are: hydropower, turbine, dam, reservoir, efficiency, water, etc.

Some terms require transformations such as omission or addition: *dam seepage control method – метод контролю фільтрації крізь тіло греблі* (addition), *pumped storage power plant – гідроакумулювальна електростанція, baseload power plant efficiency – ефективність базової електростанції* (omission).

Prepositional additions are also frequent in Ukrainian translations: *sediment transport model – модель перенесення наносів у руслі; penstock flow control device – пристрій керування потоком у напірному водоводі.*

Calquing is another productive translation strategy: *automatic emergency shutdown – автоматичне аварійне вимкнення*, *reinforced gabion dam – армована габіонна дамба*. The technique of specification (narrowing of meaning) is rare but sometimes applied: *turbine installation site – турбінна камера* (instead of a literal «place of installation» a more precise term used in hydropower construction, «камера», is used).

Thus, due to the complex and interdisciplinary nature of hydropower engineering, translating multi-component English terms into Ukrainian often requires various lexical and grammatical transformations. The main translation strategies identified include calquing, omission or addition, and specification, which ensure the accuracy and clarity of hydropower terminology in Ukrainian.

References

1. Hrybinyk Y., Halai T. M. Word-Formation and Structural Features of Terminological Units in the English Geodetic Terminological System. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського.* Сер. : Філологія.

Журналістика. 2024. Т. 35 (74), № 5. С. 112–116. DOI : 10.32782/2710-4656/2024.5.1/18.

2. Kharchuk L. Terminological Word Combinations in Ukrainian Power Engineering Terminology. *Herald of L'viv Polynechnic National University «Problems of Ukrainian Terminology».* 2013. № 765. P. 73–77. URL : https://science.lpnu.ua/terminology/all-volumes-and-issues/herald-no-765-2013/terminological-word-combinations-ukrainian.

3. Syrotin O. Structural Peculiarities of English Multicomponent Terms of the Biotechnology Sphere. *International Journal of Philology.* 2020. № 24 (2). P. 100-104. URL : https://doi.org/10.31548/philolog2020.02.100.

УДК 811. 111’37

Liudmyla Pavlenko,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Foreign Languages,
Dnipro University of Technology

Iryna Suima,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the
Department of Foreign Languages,
Dnipro University of Technology

ENGLISH AS A KEY COMPETENCE FOR FUTURE TOURISM PROFESSIONALS

Responsive in the twenty-first century, tourism has become one of the fastest-growing industries in the world, contributing significantly to global GDP and employment. In such a dynamic and international sector, the ability to communicate effectively across linguistic and cultural borders has become a decisive factor of professional success. English, as the world’s lingua franca, functions not merely as a means of communication but as a core professional competence that determines the quality of service, career advancement, and the competitiveness of tourism enterprises. For future tourism professionals, mastering English is no longer optional – it is a fundamental requirement that integrates linguistic, intercultural, and professional dimensions of competence [3, p. 209].

The role of English in the tourism industry can be best understood through its multifaceted application in professional contexts. Front-desk managers, tour guides, travel agents, and event coordinators use English daily to interact with clients, negotiate with partners, and manage international

operations. For instance, a hotel receptionist in Prague may welcome guests from Japan, Canada, and Brazil within a single day; English becomes the shared medium that enables efficient communication, ensures customer satisfaction, and prevents misunderstandings [2, p. 410]. Similarly, a tour guide in Italy who conducts excursions for multinational groups must not only speak fluent English but also know how to adapt tone, vocabulary, and cultural references to diverse audiences. In both examples, English operates as a bridge connecting cultures and facilitating smooth professional interaction.

Beyond basic communication, English in tourism encompasses specialized vocabulary and discourse practices that reflect the industry's professional norms. Future specialists must learn to use English terminology specific to hospitality management, travel operations, event planning, and marketing. Expressions such as «all-inclusive package», «sustainable tourism», «check-in policy», or «destination branding» are not mere lexical items; they encode professional knowledge and reflect current trends in the global tourism market [1, p. 60]. For example, the term «sustainable tourism» is used not only to describe environmentally responsible practices but also to signal a company's ethical stance and compliance with international standards. Understanding and correctly using such terminology demonstrates a professional's competence, credibility, and awareness of contemporary global issues.

Moreover, the mastery of English in tourism involves pragmatic and sociolinguistic competence – the ability to choose appropriate linguistic strategies depending on the context. A polite apology to a dissatisfied guest («We sincerely apologize for the inconvenience and will do our best to resolve the issue immediately») differs significantly from the informal tone used in a friendly conversation with repeat customers («We're so glad to see you again! Hope you enjoyed your last stay»). Effective professionals intuitively shift registers, tone, and style, using English not as a rigid code but as a flexible tool for building trust and rapport. Misusing politeness formulas or idioms may lead to communication breakdowns and damage a company's reputation. Thus, pragmatic competence in English is essential for maintaining the image of professionalism and hospitality.

The integration of English-language competence into tourism education has become a strategic priority in many countries. Universities and vocational institutions emphasize English for Specific Purposes (ESP) courses tailored to tourism, hospitality, and event management. Such programs focus on communicative tasks typical of real professional situations: role-playing hotel check-ins, simulating travel agency negotiations, preparing guided tour commentaries, or responding to online reviews. For example, during a

classroom simulation, students may play the roles of hotel staff and international guests, practicing dialogues like:

- Guest: «Excuse me, could you recommend a local restaurant that serves traditional cuisine?»

- Receptionist: «Certainly, sir. I suggest trying 'The Old Town Tavern'; it's only a five-minute walk from here and is very popular for its authentic dishes».

Such exercises develop both linguistic fluency and cultural sensitivity, preparing students for authentic interactions in their future careers.

Another vital component of English competence is intercultural communication. Tourism professionals operate in a multicultural environment where understanding cultural differences is as important as language accuracy. Knowing that British guests value privacy, Japanese guests appreciate politeness and group harmony, while American tourists expect efficiency and friendliness, allows service providers to adjust their behavior accordingly. Language and culture are inseparable; thus, English competence also entails the ability to interpret and respect cultural norms embedded in speech acts. For instance, when a British visitor says «It's a bit chilly in here», the implicit request is often for the room temperature to be raised. A professional with high intercultural competence will interpret this indirect comment correctly and act upon it, while a literal-minded employee may miss the request entirely. Such nuances demonstrate how linguistic competence, cultural awareness, and emotional intelligence intertwine in professional practice.

Digital transformation has further expanded the significance of English in the tourism industry. With the rise of online booking systems, social media marketing, and global customer review platforms, written English communication has gained unprecedented importance. Tourism professionals must compose clear and appealing website content, respond to customer feedback, and engage audiences through digital storytelling. Consider the difference between two online descriptions of the same hotel:

(1) «We offer rooms and breakfast».

(2) «Experience comfort and warmth in our stylish rooms and start your day with a delicious buffet breakfast served in a cozy atmosphere».

The second version demonstrates not only language proficiency but also marketing competence and emotional appeal. It illustrates how English skills contribute directly to a company's market visibility and customer engagement. Poorly written English on websites or brochures, on the other hand, can lead to misunderstandings, lower credibility, and loss of clients.

In the context of global mobility, English also serves as a gateway to professional development and international cooperation. Tourism students

who master English can participate in exchange programs, international internships, and cross-border projects. They gain access to global academic resources, professional conferences, and online training platforms. For example, organizations such as the United Nations World Tourism Organization (UNWTO) and the World Travel and Tourism Council (WTTC) publish most of their materials in English, including sustainability guidelines, policy reports, and best-practice case studies. A future tourism manager proficient in English can thus keep abreast of global trends and apply innovative practices in local contexts. Language proficiency, in this sense, empowers professionals to become agents of innovation and cultural exchange.

At the same time, it is important to recognize that English competence in tourism is not limited to speaking and writing skills. Listening and reading comprehension play equally vital roles. Understanding guests' accents, grasping the implicit meaning of feedback, or interpreting international regulations requires active listening and reading strategies. For instance, deciphering an email complaint such as "Our expectations were not fully met during our stay" demands more than linguistic knowledge – it requires inferential reasoning and professional tact. The employee must identify the problem, empathize with the guest, and respond diplomatically: «We are sorry to hear that your experience did not meet expectations. Please let us know how we can improve your next visit». Thus, English competence involves cognitive flexibility, empathy, and problem-solving skills.

The pedagogical approaches to developing English competence among tourism students have evolved significantly. Traditional grammar-based instruction is increasingly replaced by task-based and communicative methods that emphasize interaction, authenticity, and creativity. For example, students may be asked to design a virtual tour in English, create promotional videos for local destinations, or conduct interviews with international travelers. These projects not only enhance language proficiency but also foster teamwork, digital literacy, and intercultural understanding. In addition, integrating Content and Language Integrated Learning (CLIL) into tourism curricula – where professional subjects such as «Tourism Economics» or «Event Management» are taught in English – helps students acquire both domain-specific knowledge and linguistic competence simultaneously. This dual-focus approach mirrors real-world professional demands, where English functions as both the medium and the message.

Another dimension of English competence is ethical communication. In tourism, honesty, inclusivity, and respect are essential principles that must be reflected in language use. Advertising slogans, tour descriptions, or public announcements should avoid stereotypes and culturally insensitive

expressions. For example, instead of describing a destination as «exotic» – a term that may imply otherness – professionals are encouraged to use more neutral and respectful phrasing such as «unique cultural heritage» or «distinct local traditions». Ethical English communication enhances the reputation of tourism organizations and contributes to a more responsible and sustainable industry.

From a broader socio-economic perspective, English competence supports national competitiveness in the global tourism market. Countries where service providers demonstrate high levels of English proficiency tend to attract more international visitors and investment. According to studies by the Education First English Proficiency Index, nations with better English skills often report higher tourism revenues and customer satisfaction rates. This correlation underscores the strategic value of English not only for individual career growth but also for the development of the tourism sector as a whole. In this sense, investing in English-language education is an investment in economic prosperity and cultural diplomacy.

In conclusion, English serves as a cornerstone of professional identity and competence for future tourism specialists. It enables effective communication, supports intercultural understanding, enhances digital and marketing skills, and opens pathways to international collaboration. More than just a language, English is a medium of professionalism, innovation, and hospitality – values that define the modern tourism industry. Therefore, educational institutions, employers, and policymakers must continue to integrate English-language development into every stage of professional training. The ultimate goal is not only to produce linguistically competent employees but to cultivate globally minded professionals capable of representing their countries with excellence, empathy, and respect in the global tourism community.

References

1. Chang H.-J. ESP Instruction Design Based on Digital Literacy for Tourism English Learners. *STEM e-Journal (STEM)*. 2024. Vol. 25, № 3. P. 60.

2. Namtapi I. Needs Analysis of English for Specific Purposes for Tourism Personnel in Ayutthaya. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network*. 2022. Vol. 15, № 1. P. 409–439.

3. Sampaio C., Sebastião J. R., L. Farinha. Hospitality and Tourism Demand: Exploring Industry Shifts, Themes, and Trends. *Societies.* October 2024. № 14 (10). P. 207–210.

ЛІНГВОПОЕТИКА І СТИЛІСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

УДК 821.111-31.09:81'38'42

Андрєєва І. О.,
кандидат філологічних наук, доцент, доцент
кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови,
Запорізький національний університет

Шимянова М. В.,
доктор філософії з філології, старший викладач
кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови,
Запорізький національний університет

Макєєва М. М.,
студент,
Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ІДІОСТИЛЮ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ШАРЛОТТИ БРОНТЕ «JANE EYRE»)

Ідіостиль письменника – це сукупність індивідуальних художніх засобів, мовних особливостей та стилістичних прийомів, які формують його унікальну манеру письма. Індивідуальний стиль «має в основі конкретну реалізацію особистого погляду митця» [1, с. 37] та виступає своєрідним посередником між текстом та його автором. У творчості Шарлотти Бронте, зокрема в романі «Джейн Ейр», ідіостиль виявляється у поєднанні реалізму та романтизму, що, в свою чергу впливає на мовні засоби вираження емоційності та образності.

Авторка майстерно передає найтонші відтінки почуттів героїні, її емоційні стани, сумніви, страхи й прагнення. Внутрішній монолог і сповідальна інтонація створюють ефект глибокого проникнення в душу Джейн. Завдяки цьому читач сприймає події не як зовнішній опис, а як живий потік думок і переживань. Ш. Бронте використовує численні метафори, епітети та порівняння, які підкреслюють емоційне напруження оповіді: «*I care for myself. The more* ***solitary****, the more* ***friendless****, the more* ***unsustained*** *I am, the more I will respect myself. I will keep the law given by God; sanctioned by man. I will* ***hold to the principles*** *received by me* ***when I was sane, and not mad*** *– as I am now. Laws and principles are not for the times when there is no temptation: they are for such moments as this, when* ***body and soul rise in mutiny*** *against their rigour;*

stringent *are they;* ***inviolate*** *they shall be. If at my individual convenience. I might break them, what would be their worth?*» [2, с. 483].

Іншою важливою ознакою стилю є поєднання романтичних і реалістичних елементів. З одного боку, роман насичений мотивами самотності, духовної боротьби, прагненням до свободи – типовими для романтизму. З іншого – Ш. Бронте реалістично відтворює соціальне становище жінки у вікторіанському суспільстві, її матеріальні труднощі, моральні компроміси та потребу в самоповазі: «*Do you think, because* ***I am poor, obscure, plain, and little,*** *I am soulless and heartless? You think wrong! – I have as much soul as you, – and full as much heart! And if God had gifted me with some beauty and much wealth,* ***I should have made it as hard for you to leave me, as it is now for me to leave you.*** *I am not talking to you now through the medium of custom, conventionalities, nor even of mortal flesh; –* ***it is my spirit that addresses your spirit;*** *just as if both had passed through the grave, and* ***we stood at God's feet, equal,*** *– as we are!*» [2, с. 386]. Ідіостиль Ш. Бронте полягає у гармонійному поєднанні цих двох начал, що дозволяє побачити людину як одночасно мрійливу й мислячу особистість, обмежену соціальними рамками.

Значну роль у формуванні індивідуального стилю відіграє мовна організація тексту. Текст роману містить численні емоційно-забарвлені лінгвостилістичні засоби. Наприклад, контраст (антитеза) світла й темряви, тепла й холоду, спокою й бурі стає не лише художнім засобом, а й відображенням філософського світогляду письменниці: «*A Christmas* ***frost*** *had come at* ***midsummer****; a white* ***December*** *storm had whirled over* ***June; ice glazed the ripe apples, drifts crushed the blowing roses; on hayfield and cornfield lay a frozen shroud:*** *lanes which last night* ***blushed full of flowers****, today were* ***pathless with untrodden snow****; and the woods, which twelve hours since* ***waved leafy and flagrant*** *as groves between the tropics, now* ***spread, waste, wild, and white as pine-forests*** *in wintry Norway. My hopes were all dead – struck with a subtle doom, such as, in one night, fell on all the first-born in the land of Egypt. I looked on my* ***cherished wishes****, yesterday so* ***blooming and glowing****; they* ***lay stark, chill, livid corpses*** *that could never revive*» [2, с. 450–451].

Отже, ідіостиль Ш. Бронте в романі «Джейн Ейр» характеризується поєднанням психологічної глибини, емоційної насиченості, символічності образів і морально-філософської спрямованості. Авторка створює світ, де зовнішнє і внутрішнє, матеріальне і духовне постійно взаємодіють, а слово стає засобом розкриття складного, багатовимірного світу людської душі. Романтичні й реалістичні елементи гармонійно переплітаються, а контрасти у природних явищах підкреслюють внутрішні переживання героїв і допомагають передати

моральні та психологічні конфлікти за допомогою таких мовних засобів, як метафори, епітети, порівняння, антитези.

Література

1. Корнієнко А. І., Бугайова А. С. Ідіостиль автора: мовно-літературознавчий аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2016. № 25, Т. 1. С. 36–38.

2. Brontë C. Jane Eyre. 1848. URL : https://www.ucm.es/data/cont/docs/119-2014-04-09-Jane%20Eyre.pdf.

УДК 811.111'38:821.111-31

Богданова М. І.,
аспірантка,
Запорізький національний університет

КОМПЕНСАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ У КОНСТРУЮВАННІ ЖІНОЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОЦІННИХ ПРИКМЕТНИКІВ У РОМАНІ ШАРЛОТТИ БРОНТЕ «ДЖЕЙН ЕЙР»

Роман Шарлотти Бронте «Джейн Ейр» обіймає ключове місце в каноні вікторіанської літератури як твір, що радикально переосмислює можливості жіночої наративної суб'єктності та конструювання ідентичності за допомогою мовних засобів. Оповідь від першої особи уможливлює лінгвістичне самоконструювання образу головної героїні, створюючи ідеальний простір для дослідження оцінної мови. Попри численні дослідження роману в контексті феміністичних студій [3], систематичний лінгвістичний аналіз оцінних прикметників як механізмів конструювання жіночого образу залишається недостатньо дослідженим.

Оцінні прикметники – лінгвістичні форми, що виражають оцінку, судження чи ставлення до об'єктів – функціонують як ключові механізми характеризації у наративній прозі [5]. У вікторіанській літературі, де ґендерна ідеологія диктувала жорсткі межі для маскулінної та фемінної поведінки, оцінна мова набуває особливого значення як простір одночасно конформності та опору.

Актуальність дослідження полягає у необхідності емпіричного обґрунтування феміністської літературної критики через інтеграцію корпусних методів та теорії оцінювання. Це дозволяє виявити систематичні лінгвістичні патерни, що залишаються непомітними при виключно якісному аналізі.

Мета дослідження: проаналізувати компенсаційний механізм у конструюванні жіночої ідентичності через систематичне вивчення оцінних прикметників у самохарактеристиках головної героїні роману «Джейн Ейр», а також порівняти їх із характеристиками Джейн, наданими містером Рочестером.

Методологійне підґрунття дослідження становить теорія оцінювання (Appraisal Theory), де мова розглядається як соціальна семіотична система, де оцінні значення конструюють інтерперсональні відносини та ідеологічні позиції [5]. Підсистема ставлення (attitude) фокусується на емоційних, етичних та естетичних оцінках, що виражаються за допомогою прикметників. Феміністська лінгвістика [2] розглядає мову не як нейтральний інструмент, а як ідеологічно насичений простір, де ґендерні нерівності одночасно відтворюються та оскаржуються. У вікторіанському контексті жіноча мова функціонувала під подвійним тиском: необхідністю відповідати нормам жіночності (м'якість, скромність, покірність) та прагненням до суб'єктності й агентності. Корпусна стилістика [4] надає методологічні інструменти для кількісного аналізу лінгвістичних патернів у літературних текстах, уможливлюючи систематичну ідентифікацію частотності, дистрибуції та кореляцій між мовними формами та літературними функціями.

Матеріал дослідження: роман Шарлотти Бронте «Джейн Ейр», зокрема розділи 1–2, 12–13, 23, 26–27 та 37–38, що репрезентують ключові фази розвитку головної героїні. Методом суцільної вибірки ідентифіковано 26 оцінних прикметників у самоописах Джейн, які кодувалися за трьома параметрами: семантична категорія (фізична зовнішність, моральні якості, емоційні стани, інтелектуальні характеристики, соціальний статус); полярність (позитивна, негативна, нейтральна/змішана); частотність уживання.

Результати дослідження. Кількісний аналіз виявляє суттєву асиметрію у полярності оцінних прикметників: самохарактеристика Джейн демонструє 61% негативно маркованих прикметників, при цьому 58% від загальної кількості оцінок стосуються фізичної зовнішності. Домінуючі прикметники: «*plain*» (4), «*poor», «obscure», «little», «pale»*. Ця лінгвістична стратегія відображає інтерналізацію вікторіанської ідеології краси, згідно з якою жіноча цінність визначалася естетичними параметрами. Проте детальний аналіз контекстуального вживання виявляє систематичний компенсаційний механізм: Джейн послідовно протиставляє фізичну непримітність високим моральним якостям. У моментах емоційної напруги Джейн стверджує: *«Do you think, because I am poor, obscure, plain, and little, I am soulless and heartless?* [...] *I have as much soul as you, – and full as much heart!»* [1, с. 363]. Лінгвістична

структура цього висловлювання демонструє чітку опозицію: негативні прикметники фізичної сфери (*«poor», «obscure», «plain», «little»*) контрастують із позитивно маркованими іменниками духовності *(«soul», «heart»*).

Компенсаційна стратегія реалізується за допомогою кількох механізмів. По-перше, семантичне перемикання: від зовнішності до внутрішніх якостей. Джейн визнає фізичні недоліки *(«I am your plain, Quakerish governess»* [1, с. 371]), однак у той же час підкреслює свою автономію та незалежність *(«I am not an angel [...] I will be myself»* [1, с. 373]). По-друге, інверсія оцінної ієрархії: традиційно значущі фактори (краса, багатство) декларуються як вторинні порівняно з духовними якостями. Джейн стверджує: *«if God had gifted me with some beauty and much wealth, I should have made it as hard for you to leave me»* [1, с. 363], стверджуючи, що відсутність вроди компенсується волею та силою характеру. По-третє, утвердження агентності через мову: *«I am a free human being with an independent will»* [1, с. 364]; *«I am an independent woman now»* [1, с. 625]. Використання прикметників *«free»* та *«independent»* дозволяє Джейн заявити про власну автономію, що прямо суперечить вікторіанським уявленням про залежність жінки.

Наративна траєкторія Джейн демонструє еволюцію від тотально негативної самооцінки до часткового усвідомлення та прийняття позитивних рис. У момент заручин вона зазначає: *«I looked at my face in the glass, and felt it was no longer plain: there was hope in its aspect and life in its colour»* [1, с. 405]. Використання прикметника «plain» не зникає повністю, але модифікується через заперечення *(«no longer plain»*) та доповнюється позитивними конотаціями *(«hope», «life»*).

Важливим є той факт, що трансформація оцінки відбувається не через об'єктивну зміну зовнішності, а через зміну суб'єктивного сприйняття та емоційного стану *(«I had ever worn in so blissful a mood*» [1, с. 369]). Це підтверджує, що оцінні прикметники у романі функціонують не як дескриптивні описи дійсності, а як конструкти ідентичності, самобутності, що відображають внутрішні психологічні стани та соціальні ролі мовця.

Опис та характеризація Джейн містером Рочестером демонструє протилежну полярність: 73% позитивних прикметників із домінуванням естетичних термінів *(«pretty», «blooming», «beauty», «radiant», «delicate»*). Рочестер послідовно переформульовує самооцінку Джейн, де: *«You – poor and obscure, and small and plain as you are»* [1, с. 365] трансформується у *«You are a beauty in my eyes, and a beauty just after the desire of my heart»* [1, с. 371]. Показовим є те, що жіноча ідентичність

конструюється не через власне самовизначення, а через проєкцію чоловічої думки.

Висновки. У дослідженні нами проаналізовано 26 оцінних прикметників у самохарактеристиках Джейн Ейр та виявлено систематичний компенсаційний механізм конструювання жіночої ідентичності. Нами встановлено, що ця стратегія дозволяє Джейн чинити опір вікторіанській ідеології жіночої краси. Порівняльний аналіз виявив ґендерну асиметрію оцінного дискурсу: характеристики містера Рочестера містять 73% позитивних прикметників, що демонструє подвійне конструювання жіночої ідентичності – через самовизначення та через проєкцію чоловічого погляду. Перспективи подальших досліджень включають компаративний аналіз компенсаційних механізмів у творах інших авторок вікторіанської доби.

Література

1. Bronte C. Jane Eyre. Kharkiv : Folio, 2021. 653 p.

2. Cameron D. Feminism and Linguistic Theory. [2nd ed.]. London : Macmillan, 1992. 263 p.

3. Gilbert S. M., Gubar S. The Madwoman in the Attic: The Woman Writer and the Nineteenth-Century Literary Imagination. New Haven : Yale University Press, 1979. 732 p.

4. Mahlberg M. Corpus Stylistics and Dickens's Fiction. New York : Routledge, 2013. 240 p.

5. Martin J. R., White P. R. R. The Language of Evaluation: Appraisal in English. New York : Palgrave Macmillan, 2005. 278 p.

УДК 811.161.2’42:82.0(092)(477)

Власюк В. В.,
студентка,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ТРАВМИ У «СЛОВНИКУ ВІЙНИ» / «WÖRTER IM KRIEG» ОСТАПА СЛИВИНСЬКОГО

Після початку повномасштабного вторгнення російського режиму в Україну у 2022 році українська література зазнала глибокого перетворення. Вона стала голосом болю, гніву, надії і незламності.

У контексті війни в Україні Остап Сливинський застосував методологічний підхід, спрямований на збереження автентичності

індивідуального травматичного досвіду та формування колективної пам'яті.

Мовна травма охоплює як індивідуальні, так і колективні прояви болю та фрустрації, які знаходять своє відображення у мовній практиці, зокрема в двомовних текстах та висловлюваннях у соціальних мережах [1, с. 188].

Сучасні філологічні дослідження розглядають мовну травму як багаторівневе явище, що включає психологічні та культурні аспекти.

Культурну травму визначають як психосоціальний і культурний феномен, що виникає внаслідок значущих подій (геноцид, війна, революція, окупація), коли ідентичність спільноти зазнає кризи та потребує відновлення наративу про себе й самоідентифікації [2, с. 110]. Значну роль у репрезентації травми відіграють наративи: наратив про травму передає обставини та власний мовний досвід, тоді як наратив травми включає емоційне забарвлення, маркери агресії та символічні відсилки.

Проаналізуємо, як у текстах «Словника війни» реалізуються мовні стратегії репрезентації травми. Виділяємо кілька основних підходів: використання коротких монологів, вербалізація особистих переживань.

Слід зазначити, що короткі монологи дозволяють передати миттєві емоції та психологічний стан свідків. У німецькому варіанті уривку «Тиша» Уляни з Львова це проявляється так:

STILLE (Uljana, Lwiw)

Das Puppentheater war zu einer Unterkunft für Geflüchtete umfunktioniert worden. Zwei Tage lagen sie ohne zu reden auf den Matratzen. Ich habe noch nie so viele stille Kinder und Tiere in einem Haus gesehen. Mit der Zeit wurden sie lebhafter. Aber diese Stille werde ich nie vergessen. Sie war zum Fürchten [4, с. 93].

Монолог зберігає фрагментарність і спонтанність, передає мовчазну напругу та психологічний стрес.

Пряме мовне відтворення емоційного стану мовця проявляється у «Весіллі» Віолетти з Маріуполя:

HOCHZEIT (Violetta, Mariupol)

Am 22. Februar feierte mein Bruder Hochzeit. ... So brachen sie zu ihrer «Hochzeitsreise» auf, zu ihrer ersten Reise als Ehepaar [4, с. 45].

Страх і тривога під час евакуації передані через конкретні дії (*zu ihrer Hochzeitsreise aufbrechen*), а іронічний контраст між радісною подією і небезпекою війни зберігає емоційну насиченість оригіналу.

У німецькому перекладі уривку «Краса» з Вишгорода буденні речі та краса набувають символічного навантаження:

SCHÖNHEIT (Kateryna, Wyschhorod)

Vor kurzem habe ich eine Erzählung über den 2. Weltkrieg gelesen… Schön zu sein, ist im Krieg gefährlich. Meine Stiefel versinken im Schlamm neben der Schnellstraße [4, с. 88].

Слова *Schön zu sein, ist im Krieg gefährlich* та деталі оточення (*Stiefel versinken im Schlamm*) репрезентують психологічний і фізичний досвід війни, а також загрозу для життя і звичного порядку.

Пережиті досвіди українців набувають міжнародного рівня, оскільки «наша оповідь виходить назовні, розштовхує тектонічні плити сказаного й написаного про нас і замість нас за багато століть; навіть коли дуже важко, ми мусимо знайти форму, повернутися у стрій слів» [3].

У цьому контексті література виступає не лише засобом документування, а й універсалізації, осмислення та емпатійного резонансу для світового культурного співтовариства.

Література

1. Гармаш Т., Ілеа М. Мовна травма в сучасних медіа: психологічні та соціальні аспекти. К. : Лінгвіст, 2022. С. 183–194.

2. Василенко В. Збираючи уламки досвіду: теоретична (ре)концептуалізація травми. *Слово і час*. 2008. № 11. С. 109–122.

3. Сливинський О. Форма для невідворотного. *Суспільне. Культура*. 17 берез. 2023. URL : https://suspilne.media/culture/416904-forma-dla-nevidvorotnogo-kolonka-poetata-perekladaca-ostapa-slivinskogo/ (дата звернення: 02.11.2025).

4. Slyvynsky O. Wörter im Krieg. Berlin : ТАРЕТА, 2023. 112 S.

УДК 821.111Шек

Дейнека С. О.,
аспірантка,
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України

ПОЕТИКА ЛІМІНАЛЬНИХ ПРОСТОРІВ У РИМСЬКІЙ П'ЄСІ «АНТОНІЙ І КЛЕОПАТРА» ВІЛЬЯМА ШЕКСПІРА

П'єса Вільяма Шекспіра «Антоній і Клеопатра» має доволі широку палітру топонімів. Дія розгортається в трьох частинах світу: Африці, Європі та Азії. Важливою в контексті даного дослідження є характеристика тих географічних назв, які стають «межовими» просторами.

І хоча про лімінальні простори й зони писали ще А. ван Геннеп [6] і В. Тернер [8; 9], доволі влучні дефініції цих понять знаходимо у статтях

сучасних філологів. Так, зокрема, К. Лисова пропонує вважати лімінальними просторами «пограничні та витіснені на периферію (маргінальні) зони людського існування, які не можна охарактеризувати певними соціально-територіальними, суто соціальними, культурними, політичними, гендерними, національними та іншими особливостями, для них притаманні невизначеність та змішування рис» [3, с. 71].

Розглядаючи лімінальні простори у Шекспірових творах, Б. Гаворт концентрується на порівнянні меж між океаном та сушею, а також аналізує, як такі лімінальні зони, як ліс, сад і поле битви, впливали на втрату ієрархії, структуру, трансформацію персонажів тощо [7]. Втім, дослідник лише побіжно згадує лімінальні зони у римських п'єсах Шекспіра. На наш погляд, варто більш детально розглянути лімінальні простори, які досить часто виявляються місцями важливих подій, що впливають на подальшу долю героїв. Доцільним бачиться поділ лімінальних зон на ті, які представлені ***водою*** і ті, що знаходяться на ***суші***.

Об'єкти гідросфери як лімінальні простори

Середземне море «було для римлян внутрішнім морем» [2, с. 13], тобто не сприймалося як лінія, що розмежовує «своє» і «чуже». Однак, у долі головних героїв п'єси, особливо, у житті Марка Антонія, море відіграє одну з найбільш вирішальних ролей. У п'єсі слово 'sea' згадується 29 разів, при цьому доволі часто ця лексема постає ідентифікатором місця події, і лише 4 рази – складовою художнього тропу. Водночас є підстави говорити про море як лімінальний простір. Йдеться про море, хвилі якого символізують мінливість, нестабільність; непередбачувану силу, що здатна як підійняти, врятувати, викинути на берег, так і потопити, «проковтнути», затягти на дно.

Під час повернення з Єгипту до Рима, протагоніст перепливає море. Цей «ритуал» магічним чином сприяє його перевтіленню, точніше, переходу від однієї іпостасі до іншої. В Єгипті він був насамперед мужчиною, для якого найвищою цінністю були любовні втіхи й насолоди. В Римі ж на перший план виходить його інша іпостась, пов'язана з простором публічним, із соціумом і політикою.

Подібною до моря межовою зоною слугує й річка Кідн. Про це свідчить вкладений у вуста Енобарба (прибічника Антонія) опис першої зустрічі римського полководця з єгипетською царицею, яка з'являється посеред річкового пейзажу на покритій золотом галері. Спираючись на згадку про цю подію у «Паралельних життєписах» Плутарха, Шекспір змалював її настільки майстерно, що реципієнт занурюється в звабливу атмосферу Сходу . У літературознавстві це явище прийнято називати гіпотипозисом. Л. Генералюк пише , що, гіпотипозис «скерований на

ефектне словесне відтворення баченого чи того, що задумав подати як зриме автор» [1, с. 54]. Цей стилістичний прийом (як і екфразис), на думку Т. Рязанцевої, «є одними з найдієвіших інструментів, за допомогою яких образи, що постають з фізичного сприйняття, передовсім, візуальні, переводяться у вербальний план» [4].

Щодо знаменитої до битви при Акції, то на рівні **макролімінальному** таким простором є мис Акцій (Акціум), а на **мікролімінальному** – власне галери (кораблі), де перебували протагоністи, які приймали доленосні рішення покинути місце бою. Для Антонія як для воєначальника вибір моря місцем баталії стає «ахіллесовою п'ятою», адже саме тоді він зазнає ганебної поразки.

Суходіл як лімінальна зона

На противагу морським локусам, ***суша*** була сприятливим полем бою для Антонія, слово 'land' з'являється у п'єсі 23 рази. Протагоніст сам говорить про цю свою перевагу: «А на суші, знаєш, / В нас більше сили» [5, с. 452]. Суходіл у даному випадку символізує постійність, стабільність, незмінність: тут відчувається земля під ногами. Якщо йде бій на суші, то військо концентрується лише на супротивнику. Суша стає таким місцем битви, що не відволікає від основної задачі й полегшує перемогу.

Ще одним лімінальним простором, схожим на в'язницю, є гробниця, в якій Клеопатра зачиняється після сварки з Антонієм і вирішує залишатися до кінця. Склеп символізує її фортецю, адже на деякий час гробниця стає місцем тимчасового помешкання для Клеопатри та її оточення.

Тож, як бачимо, поділ лімінальних просторів у п'єсі «Антоній і Клеопатра» на ті, що пов'язані з морем, і ті, які розташовані на суші, дає змогу проаналізувати низку рис, що притаманні лише їм. Так, морські локації характеризуються більшим ступенем невизначеності, таємничості й мінливості, вони є не дуже приязними для Антонія-воїна. Суша для протагоніста – сприятливе місце для ведення бою, адже він здобув славу саме у таких битвах. Гробниця Клеопатри є лімінальним простором, що символізує перехід від земного до потойбічного життя.

Література

1. Генералюк Л. Екфразис і гіпотипозис: проблеми диференціації. *Слово і час.* 2013. № 11. С. 50–61.

2. Дмитренко В. Розвідка та інші таємні служби Стародавнього Риму і його супротивників. Львів, 2020. 752 с.

3. Лисова К. А. Лінгвальні засоби вираження лімінального часу та простору в сучасній англомовній поезії. *Науковий вісник Міжнародного*

гуманітарного університету. Сер. : Філологія. 2016. № 21. Том 2. С. 70–72.

4. Рязанцева Т. Екфрасис і гіпотипозис у ранній прозі Дж. Р. Р. Толкіна (описи осель Валарів у «Книзі Забутих Переказів»). *Сучасні літературознавчі студії.* 2016. Вип. 13. С. 489-499. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sls_2016_13_48.

5. Шекспір В. Антоній і Клеопатра / пер. Борис Тен. *Шекспір В. Твори в шести томах*. Том 5. К. : Дніпро, 1986. С. 416–526.

6. Gennep A. van. The Rites of Passage / transl. by M. B. Vizedom and G. L. Caffee. Chicago : University of Chicago Press, (1909) 1960. 198 p.

7. Haworth B. Setting the Scene: Shakespeare's Liminal Spaces And the Contestation of Authority : a thesis for the degree of Doctor of Philosophy. January, 2021. 310 p.

8. Turner V. The Forest of Symbols: Aspects of Ndembu Ritual. Ithaca, NY : Cornell University Press, 1967. 405 p.

9. Turner V. The Ritual Process: Structure and Anti-Structure. Chicago: Aldine Publishing, 1969. 213 p.

УДК 82-1 =111 "17/18"

Кіс О. Я.,
студент,
Дрогобицький державний педагогічний університет
ім. Івана Франка»

Сирко І. М.,
кандидат філологічних наук, доцент, доцент
кафедри практики англійської мови та методики її навчання,
Дрогобицький державний педагогічний університет
ім. Івана Франка

ІСТОРИЗМ АВТОРСЬКОГО МИСЛЕННЯ РОБЕРТА САУТІ

Типовою рисою романтичної картини світу Роберта Сауті є її помітно виражений історизм. Художнє осмислення історії Р. Сауті розпочав ще на початку своєї творчості і не полишав упродовж усього життя. Це підтверджує різноплановість мотивів його творів: боротьба з тиранією, нескінченні конфлікти між знаттю і простим людом, протистояння монарха і його підлеглих та ін. Жорстокість влади і нескінченні кровопролиття змусили поета вкотре переосмислити історичний шлях свого народу, провести паралелі між минулим та

сучасним, змалювати найболючіші проблеми своєї країни (див. [2, с. 481]).

Важливою рисою творчості Р. Сауті є відвага описувати поразки Британії у Столітній війні, мужність сумніватися у низці її славетних перемог, заявляти про претензії Англії на відкриття Нового Світу тощо. У своїй поемі «Медок» поет зробив це настільки реалістично, що йому закинули спробу «принизити честь Америки й репутацію Колумба, пропонуючи образ якогось вельського принца Медока як першовідкривача Нового Світу» [3, с. 44]. Цей закид підштовхнув Сауті до висновку про те, що авторові історичного твору варто ретельно дотримуватися фактів, на яких побудовані і сюжетна лінія, і найдрібніші деталі. Він запровадив широкі коментарі до поем, у яких не тільки згадував численні історичні і культорологічні джерела, якими послуговувався при створенні образів і картин, але й цитував їх.

На окрему увагу у творчості митця заслуговують згадки про знані історичні особистості. Так, наприклад, доволі різноплановим є образ англійського короля Генріха V, якого, з одного боку, боготворили англійці, а з іншого – ненавиділи французи. Власне тому монарх зображений водночас і як хоробрий воїн, захисник: *«Brave in battle, / Savage in conquest, their victorious king»* [4, с. 79], і як жорстокий завойовник: *«I constantly thought about what the heart of Henry, / No matter how cruel it was, had to feel»* [4, с. 81].

Детальний аналіз творчості поета дає підстави стверджувати, що Сауті усвідомлював суб'єктивність історії. Багатьом його поемам притаманна поліваріантність істини (представлення одного і того ж явища з різних точок зору). Нагадаємо, що теза про неоднозначність історичної істини підтримується багатьма вченими: «те, що ми називаємо історією, не обов'язково істина. Історія, насправді, є лише розповіддю, яка включає деякі події і персонажів» [3, с. 168]. Відтак, описуючи різні точки зору стосовно тієї чи іншої історичної постаті, події чи факту, автор не боявся прямолінійності. Він нещадно критикував тодішніх королів Франції та Англії і був на боці обуреного простого народу: *What do I care who wears the crown of France? / Does Richard have it or does Charles have it? / They reap the fruits of glory – they own the loot – / And we pay – we bleed! – The sun would shine as joyfully, / The rain from the sky would fall in season, / Even if none of these crowned intruders were there* [4, с. 302].

У контексті аналізу історизму, як елементу романтичної картини світу Р. Сауті, доречно згадати його поему «Вот Тайлер». Описуючи Селянське повстання 1381 року, поет наводить приклад збурення англійців проти влади й тиранії монарха. Учасники повстання для нього

– не грабіжники й мародери, а борці за справедливість: *«Remember my word, friends: we rise for freedom: / Justice must be our guide: let no one dare / Plunder in confusion»* [4, с. 206].

Автор також паралельно згадує повстання французів проти короля у Французькій революції, що спонукає до висновку про те, що Сауті властиво шукати в історичних подіях закономірності і знаходити у них схожість, зумовлену конкретними чинниками. Власне «у цьому реалізується історизм його мислення, який має бути відділений від об'єктивного факту звернення до історичної теми та зацікавленості у минулому, адже історизм передбачає розуміння історичної мінливості дійсності, поступового розвитку суспільного порядку, першопричин зміни суспільних форм» [1, с. 156].

У підсумку зазначимо, що Роберт Сауті дуже рідко задіює образи без реальних історичних прототипів, а сюжети його творів практично завжди збігаються з хронологією і ходом конкретних історичних подій. У цьому аспекті творчість поета нагадує документальний матеріал, що, на нашу думку, підтверджує наміри митця використовувати поезію для написання в майбутньому ґрунтовних історичних праць.

Література

1. Корнільєва Л. Романтична картина світу у поетичній творчості Роберта Сауті та художній історизм як її концептуальна домінанта. Харків : Планета-Принт, 2018. 316 с.

2. Сауті Р. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник : у 2 т. / за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2006. Т. 2: Л-Я. С. 481.

3. Abrams M. H. English Romantic Poets: Modern Essays in Criticism. Oxford : OUP, 1995. 496 p.

4. The Complete Poetical Works of Robert Southey, LLD, Collected by Himself. New York : Appleton & Co, 1820. 445 p.

УДК 81’373.23

Кущ Е. О.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Житнікова А. А.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЛІНГВАЛЬНИЙ СТАТУС ТА ВИДИ АНТРОПОНІМІВ

Ядерними елементами ономастичного простору будь-якої мови виступають антропоніми. Вони володіють усіма ознаками, притаманними власним іменам, тобто онімам. Антропоніми називають людину, не приписуючи їй жодних якостей. Ці одиниці мають понятійне значення, яке вказує на те, що носієм антропоніма є людина, чоловік або жінка [1, с. 63].

Зазначимо, що в сучасній лінгвістиці не існує ані єдиного визначення антропонімів, ані їх єдиної класифікації. Так, наприклад, антропонімом вважається «власне ім’я, яке надано людині в якості знаку, за яким можна її розпізнати» [1, с. 62], «власне ім’я, яке може мати людина (або група людей), в тому числі і прізвище, прізвисько, псевдонім, криптонім, андронім, патронім» [2, с. 29]. У вказаному визначенні фактично наводиться класифікація антропонімів. Досить детальною є класифікація антропонімів, запропонована Т. С. Олійник, яка розрізняє особисті імена, прізвища, патроніми; андроніми; мононіми; прізвиська; псевдоніми; нікнейми; криптоніми; літературні антропоніми [3, с. 7].

Патронім є частиною родового імені, наданого людині по батькові (наприклад, *Васильович, Іванівна*). Андронім є видом імені жінки за іменем, прізвищем або прізвиськом її чоловіка (наприклад, *Кайдашиха*). Мононім є повним ім’ям, що складається з одного слова (наприклад, *Платон*). Прізвисько є додатковим іменем, що надано людині іншими за його характерними рисами, поведінкою, зовнішністю (наприклад, *Зірви-голова*).

Псевдонім – це ім’я вигадане, що використовується людиною у публічній діяльності замість дійсного, наданого при народженні (наприклад, *Сандро Боттічеллі – Алессандро Філіпепі*, *Мерилін Монро – Норма Джин Бейкер*). Нікнейм – псевдонім, що використовується в Інтернеті, блогах, форумах, чатах тощо. Криптонім – підпис під твором

замість імені автора, що не дозволяє ототожнити його з тією чи іншою конкретною особою, іншими словами, ім'я, розраховане на те, щоб приховати справжнього автора твору. У разі успіху творів криптоніми найчастіше перетворюються в псевдоніми (*Б. Акунін – Григорій Чхартишвілі*) [8, с. 8–9]. У зв'язку з цим Т. С. Олійник також вказує: «попри те, що антропоніми позначають назви людей, ми маємо справу з різними категоріями імен, що пояснюється історією культури, особливостями психології людей, традиціями тощо» [3, с. 8].

Антропоніми можуть бути індивідуальними і груповими. Індивідуальні виділяють особу з колективу, групові надаються колективам, що виокремлюються на основі певних ознак. Залежно від традицій, пов'язаних з іменуванням особи у різних народів, існують різні ономастичні системи. Так, в англійській культурі особисті імена зазвичай включають ім'я, друге ім'я і прізвище (наприклад, *John Henry Bonham*) [4, с. 130]. В українській лінгвокультурі особисті імена зазвичай включають прізвища, імена та імена по-батькові (наприклад, *Марченко Іван Васильович*).

Антропонімічні одиниці вивчає антропоніміка (від грецьк. *ἄνθρωπος – людина* та *ὄνομα – ім'я*), яка стала окремою галуззю мовознавства у 70-ті рр. XX століття. Антропоніміка займається також вивченням походження, еволюції, закономірностей творення, використання та функціонування антропонімів [2, с. 30].

Таким чином, антропоніми є видами власних назв, за допомогою яких здійснюється позначення та ідентифікування людини або групи людей. Антропоніми поділяються на особисті імена, прізвища, патроніми, андроніми, мононіми, прізвиська, псевдоніми, нікнейми. Антропонімічні, як і будь-які інші власні назви, надаються індивідуально; об'єкти, ідентифіковані за допомогою власних імен, є завжди чітко визначеними; власні імена не пов'язані з поняттям. На відміну від інших онімів, антропоніми є засобами індивідуального позначення людини, чоловіка, жінки або групи людей. Вказані власні назви, їх походження, творення, використання, вивчаються антропонімікою.

Література

1. Бережна М. В. Тринадцять етапів перекладу власних назв та імен. *Вісник СумДУ*. Серія «Філологія». 2007. № 1. С. 62–67.

2. Дорошенко С. І. Загальне мовознавство : навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 288 с.

3. Олійник Т. С. Семантичні та функціональні характеристики символічних власних імен в сучасній англійській мові : автореф. дис. …

канд. філол. наук: 10.02.04 / КНУ ім. Тараса Шевченка. К., 2001. 21 с.

4. Педан М. С. Особливості перекладу власних назв у художніх творах. *Вісник ОДУ*. № 6, 2002. С. 129–136.

УДК 821.111–1.09:78–1(092)

Рінило О. І.,
студент,
Дрогобицький державний педагогічний університет
ім. Івана Франка

Сирко І. М.,
кандидат філологічних наук, доцент, доцент
кафедри практики англійської мови та методики її навчання,
Дрогобицький державний педагогічний університет
ім. Івана Франка

ЖАНР РОМАНТИЧНОЇ ПІСНІ У ТВОРЧОСТІ Т. МУРА

Народно-фольклорну течію англійського романтизму найяскравіше репрезентує жанр літературної пісні. Знаковими постатями у розробці цього жанру у стилі народної пісні стали романтики С. Кольрідж, В. Вордсворт, Т. Мур, Дж. Байрон, Дж. Клер.

Серед названих митців слід передусім виокремити постать ірландського поета Томаса Мура, чия творчість дає змогу простежити жанрові різновиди романтичних пісень, виявити тематичні домінанти й способи їх поетичної реалізації.

Поет-романтик часто дає друге пісенне життя давнім баладам, легендам, переказам і повір'ям, зберігаючи повністю або частково їхні сюжети [2]. Наприклад, в основі його пісні «Rich and Rare were the Gems She Wore» лежить ірландська легенда про часи правління короля Брайана. Твір «By That Lake, Whose Gloomy Shore» є пісенним переказом фрагменту легенди про Святого Кевіна, а зміст «The Legacy» змальовує давньоірландський звичай про те, що в кожній оселі з великою шаною приймають того гостя, який вправно грає на арфі.

Освоюючи художньо-образний потенціал народної пісні, поет-романтик намагається якнайточніше передати або ж стилізувати відповідний ритмічний малюнок і використовував при цьому характерні фольклорні засоби. Як наслідок, досить часто його твори сприймаються як зразки народнопісенної творчості. Підтвердженням такої тенденції є мелодія «Those Evening Bells», що вже всередині XIX ст. здобула надзвичайну популярність.

У творчості Т. Мура є також стилізовані під народну пісню романси. Для них характерне поєднання фольклорної поетики та типових художніх рис романсу. Наприклад, твір «Come, Chase That Starting Tear Away» є романсом із анафорою: *Come, chase that starting tear away, / Ere mine to meet it springs; / To-night, at least, to-night be gay, / Whate'er to-morrow brings* [3]. Зауважимо, що жанр романсу генетично закорінений в іспанських народних піснях. Згодом вони поширились у різних європейських країнах, де трансфомувалися у пісні про кохання. Ще пізніше романс почали вважати авторською піснею. Тобто генетична близькість романсу та народної пісні посприяла їх вдалій контамінації у романтичний жанр.

У багатьох романтичних піснях, створених на основі сюжетів балад, легенд, переказів, на перший план виступають не дії, а емоції, почуття героїв. Зокрема, у творі «Eveleen's Bower» традиційну для балад тему *збезчещення дівчини* Т. Мур подає у фокусі психічного стану людини: передчутті страждань. Для відтворення найпотаємніших почуттів, переживань героїні автор вдається до персоніфікації, антитези: *Oh! weep for the hour, / When to Eveleen's bower / The Lord of the Valley with false vows came; / The moon hid her light / From the heavens that night, / And wept behind her clouds o'er the Maiden's shame* [3].

Загалом тематику аналізованого жанру у творчості Т. Мура можна окреслити як ліричну (любовну, філософсько-медитативну). У багатьох любовно-романтичних піснях поета фігурують такі мотиви нещасливого кохання, як *смерть коханого або коханої* («She is far from the Land»); *нерозділене кохання* («By That Lake, Whose Gloomy Shore»); *розлука закоханих* («Go Where Glory Waits Thee») і т. ін. Іноді причини описуваних романтиком любовних страждань мають чітко окреслений соціальний характер. Наприклад, у творі «You Remember Ellen» героїня не змогла пов'язати свою долю з коханим через його убогість.

Досить активно автор розробляє й інші любовні мотиви: *кохання та надія* («Love and Hope»), *кохання та щастя* («Say, What Shall Be Our Sport To-day?») тощо. Часто у народнопісенному ключі він змальовує портрети жінок, як-от вродливу Мері з місячним поглядом у романтичній пісні «While Gazing on the Moon's Light».

Філософсько-медитативні пісні Т. Мура містять роздуми про *дружбу* («Farewell! – But Whenever You Welcome the Hour»), про *життя* («I Saw from the Beach»), про *творчість* («Drink to Her»), *віру та кохання* («I'd Mourn the Hopes»), *волю і пристрасть* («Come o'er the Sea»), *скороминучість буття* («Whene'er I See Those Smiling Eyes»), *щастя* («Ne'er Ask the Hour»). На особливу увагу заслуговують пейзажно-романтичні пісні (напр., «How Dear to Me the Hour»), у яких

автор «не тільки створює відповідний колорит, а й висловлює думку про цінність і значущість національної культури, про необхідність глибокої до неї поваги» [1, с. 39].

Отже, детальний огляд пісень народно-фольклорного напряму Т. Мура підтверджує, що їм притаманні як специфічні етнокультурні риси, так і індивідуально-авторські особливості. У комплексі вони забезпечують беззаперечну своєрідність його романтичної поезії.

Література

1. Сирко І. Етнокультурний аспект символіки українських та англомовних балад. «Етнос. Культура. Нація». Дрогобич : ДДПУ ім. Івана Франка, 2021. С. 35-41.

2. Thomas Moore. Encyclopedia Britannica. URL : https://www.britannica.com/biography/Thomas-Moore.

3. Thomas Moore: Poems. Classic Poetry Series. 2004. URL : https://www.poemhunter.com/thomas-moore/ebooks/?ebook =0&file name =thomas_moore_2004_9.pdf.

УДК 81’42:782.421.64(410)

Руденко В. О.,
студент,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Лещенко Г. А.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ПІСЕННОГО ДИСКУРСУ

Пісенний дискурс є одним із різновидів художньо-комунікативного дискурсу, що поєднує вербальний і музичний коди, виконуючи комплекс емоційних, соціальних та когнітивних функцій. У сучасній лінгвістиці спостерігається підвищений інтерес до аналізу пісенного тексту як особливої форми мовленнєвої діяльності, спрямованої на взаємодію між автором і слухачем у межах певного культурного контексту.

Домінують універсальні концепти, пов’язані з базовими людськими переживаннями: LOVE, HEART, HOME, FREEDOM, NIGHT, DREAM, PAIN**,** які виконують роль своєрідних культурних архетипів. Вони формують ядро семантичного поля пісенного дискурсу, забезпечуючи

його зрозумілість для широкої аудиторії. Так, тема кохання присутня в пісні групи The Beatles – «All You Need Is Love», в творчості Whitney Houston – «I Will Always Love You» та Adele – «Make You Feel My Love» та ін. Концепт HOME представлений в однойменних композиціях Майкла Бубле (Michael Bublé), Філіпа Філіпса (Phillip Phillips), Едварда Шарпа (Edward Sharpe), а також в пісні «Homeward Bound» групи Simon & Garfunkel.

Лексико-семантичні особливості англомовних пісень проявляються у використанні художніх засобів, таких як метафори, метонімії, іронія та гіперболи, що допомагають створювати образи й передавати емоції, соціально-політичні та культурні настрої. За спостереженнями Дж. Лакоффа та М. Джонсона, метафора є основним інструментом концептуалізації людського досвіду [3], а отже, у пісенному дискурсі вона не лише прикрашає текст, а й структурує його смисловий простір. Наприклад, концептуальна метафора *LIFE IS A JOURNEY* реалізується у численних англомовних піснях через лексеми *road, way, path, destination*, формуючи універсальний образ життя як руху. Наприклад, у пісні «My Way» Френка Сінатри (Frank Sinatra) (1969): «*I traveled each and every highway, and more, much more than this, I did it my way*» співає про людину, яка підбиває підсумки свого життя, вважаючи його пройденим гідно і творчо, незважаючи на складнощі та помилки, підкреслюючи, що важливо не боятися бути собою, і робити все по-своєму. В цій пісні структурується метафора «життя як дорога».

Характерною ознакою є також семантична економність – тенденція до вираження складних почуттів мінімальними мовними засобами. Це пояснюється тим, що частину смислового навантаження бере на себе музика, яка створює емоційний контекст висловлювання. Завдяки цьому навіть короткі вислови типу *let it be* чи *stay with me* набувають глибокого символічного змісту. Наприклад, в пісні групи The Beatles «Let it be» вислів «*let it be*» повторюються багаторазово, що символізує прийняття, втіху та надію, що все буде добре.

Емоційне забарвлення текстів пісень відіграє вирішальну роль у впливі на слухачів. Воно створюється за допомогою експресивної лексики, особливого ритму та інтонаційного виділення. Важливими елементами є вигуки, повторення, зміна ритму, що допомагають передати настрій твору. Наприклад, у піснях блюзу часто зустрічаються вигуки типу «oh» або «yeah», які додають тексту експресії і передають глибокі переживання виконавця. Як підкреслює українська дослідниця І. Гоцинець, «у жанрі панк-року можна помітити часте використання енергійних вигуків, які підкреслюють протестний характер музики» [1, с. 76].

Пісенний текст функціонує за законами художнього мовлення, але має власні стилістичні параметри. Як слушно підкреслює М. Стерлікова, «стилістичні фігури, зокрема риторичні питання й інверсія, додають виразності, роблять тексти динамічними та емоційними… фонетичні засоби, такі як ритм, рима й алітерація, підсилюють вплив пісень, як у композиціях The Beatles» [2, с. 216].

Серед стилістичних прийомів часто зустрічаються повтори для підсилення емоційного ефекту (The Beatles – «*Hey Jude»: «Na-na-na-na-na-na-na, hey Jude!*») та риторичні питання для соціального протесту (Marvin Gaye – «*What's Going On»: «What's going on?*»). Гіперболи, алітерації та еліптичні конструкції роблять тексти мелодійними та легко сприйнятими (Whitney Houston – «*I Will Always Love You*»: гіперболічний вираз «*I will always love you*» підкреслює силу почуттів).

Пісенний дискурс є унікальним явищем, що поєднує мовні та немовні елементи, зокрема текст і музику, які разом створюють особливий комунікативний простір. Його специфіка полягає в тому, що сприйняття змісту відбувається не лише через вербальну складову, а й завдяки ритму, мелодії, інтонації та навіть тембру виконавця.

Отже, пісенний дискурс поєднує в собі лексико-семантичну глибину, стилістичну виразність і музичну емоційність. Його специфіка полягає у тісній взаємодії вербального й невербального рівнів, що забезпечує потужний комунікативний і естетичний вплив. Мовні засоби в піснях не лише формують смисл, а й віддзеркалюють культурні цінності, тоді як музика виступає провідником емоційного змісту, створюючи цілісний художній образ. У результаті пісенний дискурс постає як унікальний тип мовно-культурної діяльності, у якому слово й музика функціонують у гармонійній єдності, розкриваючи світ людських почуттів і колективних уявлень про дійсність.

Література

1. Гоцинець І. Л. Асоціативність та образність у семантичній структурі слова. Рідне слово в етнокультурному вимірі. *Матеріали Міжнародної науковопрактичної конференції (17–18 жовтня 2013 р.).* Дрогобич, 2013. С. 75-80.

2. Стерлікова М. С. Особливості вживання дієслів у пісенному дискурсі. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка*. Сер. : Філологічні науки (мовознавство). 2018. № 9. С. 215–219.

3. Lakoff J., Johnson M. Metaphors We Live by. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 256 p.

УДК 82.0–31=111

Савка С. В.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Підгорна А. Б.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЖАНРУ «ДАРК РОМАН»

Дарк роман (темний романтизм, готичний романтизм) – піджанр романтичної літератури, який вперше з'явився ще у XIX ст. в Америці. Він характеризується включенням темних, морально неоднозначних мотивів, які є табу у суспільстві, зокрема насильство, одержимість та динаміка влади. На відміну від традиційного романтичного сюжету з позитивним завершенням, ці твори зазвичай зосереджені на нездорових взаєминах між антигероєм чоловічої статі та головною героїнею, що формує з ним інтенсивний емоційний і психологічний зв'язок, незважаючи на потенційну небезпеку або суперечливий характер цих стосунків [3, с. 507].

Американська літературознавиця Емілі Кіз зазначає, що основною особливістю цього жанру є те, що він фокусуються на темних аспектах людського життя, таких як полон, психологічне та фізичне насильство, сексуальний примус та інтенсивні емоційні переживання героїв. На відміну від традиційних романів, де травми персонажів зазвичай лише натякались або згадувалися мимохідь, у дарк романах вони стають центральним елементом оповіді, детально описуються та аналізуються, не залишаючи прихованих або цензурованих нюансів [2].

Сучасна популярність дарк романів пояснюється тим, що вони дозволяють читачам переживати сильні емоції, досліджувати морально неоднозначні ситуації та заборонені бажання. Соціальні мережі, зокрема BookTok, яка є спільнотою на платформі TikTok, додатково стимулюють інтерес до жанру, роблячи його культурним трендом серед молодої аудиторії [4]. Найпопулярнішими дарк-романами є такі, як «Полювання на Аделіну» Х. Д. Карлтон, «Мій темний Ромео» Л. Дж. Шен і Паркер С. Хантінгтон, серія «Зіпсований» Пенелопи Дуглас та «Ґудзики та мереживо» Пенелопи Скай.

Психологічний аспект у цих творах займає центральне місце: детальний опис внутрішніх конфліктів, страхів, бажань і травм героїв,

часто через еротичні або емоційно інтенсивні сцени, формує багатошаровий портрет психіки людини, виявляючи її вразливість і складність. Завдяки цьому дарк романи не лише забезпечують емоційне занурення, а й стимулюють читача до саморефлексії, етичного аналізу поведінки та усвідомлення соціально-психологічних закономірностей людського буття

Соціокультурний вимір дарк романів проявляється через відображення актуальних проблем суспільства, зокрема нерівності, гендерних конфліктів, травм минулого та табуйованих тем, а також через демонстрацію взаємодії людини з соціальними нормами та субкультурними спільнотами, що дозволяє критично аналізувати вплив соціуму на формування поведінки та світогляду індивіда [5].

Мовна структура дарк романів вирізняється насиченою емоційною забарвленістю та метафоричністю, що дозволяє передавати психологічну напруженість і темні аспекти людської душі. Автори активно використовують епітети, порівняння, символічні та алегоричні образи, а також синонімічні ряди слів, щоб підкреслити страждання, одержимість або заборонене кохання. Лексика цього жанру здебільшого має негативну або драматичну конотацію, включаючи слова, що передають біль, страх, тривогу та внутрішні конфлікти персонажів. Значне місце займають також еротичні моменти, описані через насичені емоційні та психологічні переживання, де інтимні сцени часто пов’язані з одержимістю, владою або забороною, що підсилює драматизм і психологічну напруженість сюжету [1, с. 7].

Отже, дарк роман є унікальним піджанром сучасної літератури, який поєднує елементи романтизму, психологічного аналізу та соціальної критики. Він відкриває перед читачем глибини людської душі, демонструючи складність почуттів, внутрішніх конфліктів і моральних дилем. У центрі таких творів стоять теми одержимості, болю, влади та забороненого кохання, що розкривають неоднозначну природу людських стосунків. Завдяки емоційно насиченій мові, метафоричності та драматизму, дарк роман створює атмосферу напруги, водночас спонукаючи до роздумів про етичні та психологічні межі поведінки людини. Популярність цього жанру сьогодні пояснюється тим, що люди прагнуть сильних емоцій, щирості й історій, які показують темні, але правдиві сторони життя. Дарк роман не лише розважає, а й змушує задуматися про власні почуття, моральні вибори та вплив суспільства на людину.

Література

1. Hernandez J. Exploring Consent: An Analysis of Consent in Dark Romance and Contemporary Romance Books. Portland State Unuversity, 2024. 30 p. URL : https://surl.lu/lzffpg.

2. Keyes E. Defining Dark Romance. *The Romance Genre Specialist*. URL : https://surl.li/efnwvt.

3. Kumar Ab., Kumar Ar. A critical study of Brain Evenson's novels from a Dark Romantic perspective. *Research Journal of English.* 2024. P. 506–515.

4. Lietzau N. Phantasmagoria: A Look at Dark Romanticism, Romanticism's Black Mirror. *CrimeReads*. URL : https://surl.li/kshyhj.

5. Love H. Immortal Longings and Mortal Repression – The Dark Romance Genre and Young Girls. *Academia*. URL : https://surl.lt/jhnmny.

УДК 81.161.2'25+811.133.1+811.111 BCUL

Смольницька О. О.,
кандидат філософських наук,
зовнішня наукова співробітниця філологічного факультету
SLAS – Секція слов'янських і південноазіатських
мов і цивілізацій – UNIL
(Лозаннський університет, Швейцарія)

«САЛОМЕЯ» ОСКАРА ВАЙЛДА ФРАНЦУЗЬКОЮ ТА АНГЛІЙСЬКОЮ МОВАМИ (НА МАТЕРІАЛІ ВЛАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ)

Сучасне українське перекладознавство, а також художній переклад як практика останнім часом багато звертаються до творів літературного канону, переосмислюючи ці тексти з огляду на їхню актуальність. У полі зору дослідників постають оригінали, уже наявні українські переклади, а також сучасні переклади цією мовою (не завжди публіковані). Спостерігається інтерес до літературної спадщини британських класиків вікторіанської доби, у тому числі Оскара Вайлда (Oscar Fingal O'Flahertie Wills Wilde, 1854–1900). Акцентується увага на його ірландській ідентичності й творчості для Ірландії (І. Качуровський, Олена О'Лір та ін.), у тому числі переклади його поезії (Олена О'Лір, М. Стріха та ін., включаючи авторку пропонованого дослідження). Помічено зацікавленість у кількох українських версіях драматургії ірландсько-англійського класика – від комедій до трагедії та драми. Відомо, що є кілька українських перекладів цієї драми або трагедії

(перші: І. Кревецький, Б. Лепкий та ін.; сучасні: Р. Доценко, К. Міхаліцина, Т. Некряч – неопублікований, та ін.). Але, якщо брати переклади саме з оригіналу, усі вони здійснені з пізнішої, англійської, версії, а не французького першотвору. Англійська версія більш відома в літературі, науці та на сцені. Однак, саме французький першотвір не перекладався українською мовою, що створює перспективу та зумовлює актуальність обраного аспекту дослідження. Таким чином, у полі аналітичного зору постає вікторіанська доба: узято англійську та французьку мови, але на прикладі британської літератури.

Мета – порівняти обидві версії «Саломеї» О. Вайлда з огляду на форму, зміст і символіку, залучивши оригінальні тексти та власний український переклад.

Завдання: 1) схарактеризувати особливості обох версій «Саломеї»; 2) проаналізувати контекст і лексичні приклади, як символіку Місяця; 3) простежити особливості відтворення ритміки, архаїзмів, біблеїзмів, (не)можливості дослівного перекладу, доместикації та інших нюансів; 4) виявити приклади полісемії.

Залучено матеріали Кантональної та Університетської бібліотеки Лозанни (далі BCUL). Авторка дослідження висловлює подяку Андреа Кантінотті (Andrea Cantinotti) – славісту і мистецтвознавцю, науковому співробітнику BCUL – за надану можливість працювати з джерелами.

Твір перекладено з обох мов авторкою поданого дослідження (2025 р., раніше, з англійської, фрагмент – 2019 р. [5, с. 118]). Пропонується компаративний підхід у зіставленні французької (оригінальної) та англійської версій п'єси О. Вайлда «Саломея», різночитань і перекладацьких викликів. Наводиться власний досвід перекладачки. Опрацьовано джерела українською, англійською, французькою мовами (відповідно, залучаються слов'янська, германська, романська групи).

З французької мови: «Salomé» – «Саломея» О. Вайлда (1891). Класик написав її в Парижі (докладніше про історію створення і постановки: [6, с. 582]), присвятив відомому тоді письменнику, містифікатору П'єру Луїсу [8, с. 5] – автору «Пісень Білітіс» [1, с. 1]. Обох літераторів об'єднувала любов до античності та фахове знання цієї епохи Образ героїні. Відомо, що ім'я пасербиці тетрарха Ірода, дочки Іродіади, не згадано в Біблії, але в інших джерелах і мистецтві вона відома саме як Саломея – від давньоєврейського *shalom*, тобто *мир* [7, с. 569] (також про цей образ: [3–4]). Під час аналізу цього тексту, помітно, що тут важлива роль маскулятивів і фемінітивів. Ключовий символ – місяць, який сяє. В оригіналі – *la lune*, фемінітив. Англійською the moon, але в тексті – *she*, а не *it* (тобто персоніфікація), українською –

маскулятив «*Місяць*». Тому обрано компромісний варіант «місячна повня». Адже в оригіналі це небесне тіло виразно жіночне. Саломею, як відомо, постійно порівнюють із місяцем завдяки красі та грації. У перекладі закоханий у героїню Молодий Сирієць каже про місяць: «*Elle a l'air très étrange. Elle ressemble à une petite princesse qui porte un voile jaune, et a des pieds d'argent. Elle ressemble à une princesse qui a des pieds comme des petites colombes blanches.... On dirait qu'elle danse*» [8, с. 9–10]. Переклад: «*МОЛОДИЙ СИРІЄЦЬ. Вона виглядає дуже дивно. Вона схожа на маленьку царівну в жовтому серпанку, на срібноногу царівну. Вона схожа на царівну, в якої ніжки, мов у маленьких білих голубиць… Здається, вона – танцівниця*» [1, с. 2] (тут і далі в українських цитатах – мій переклад. – О. С.). Царя Ірода бентежить цей місяць як провісництво нещастя. Натомість це не хвилює хіба що Іродіаду (Іродіяду), дружину Ірода, яка відмовляється бачити знамення.

З англійської мови: О. Вайлд сам переклав свій твір. З огляду на стиль, з одного боку, відчувається колорит епохи, з іншого – ресурси кожної мови пропонують свої варіанти. В обох версіях важливу роль відіграє ритміка, повтори, стилістично важливі в репліках. Наприклад, через хвилювання Ірод часто повторює фрази і вислови, явно забуваючи попередні слова. Повтори – у Саломеї, як буденні фрази – в Іродіади. Архаїзми і біблеїзми: у цитованому перекладі не українізовано імен героїв, тобто пророк Іоканаан, як в оригіналі, і пророк Ілія (а не Ілля). Аналогічно ім'я заголовної героїні – Саломея, хоча є й український варіант Саломія [2]. Дуже важливий мовний етикет. Він більше помітний у французькій версії, але є і в англійській, де автор застосовує архаїзми (*thee* та ін.). Вони не регулярні та підкреслюють конкретну ситуацію. Наприклад, і пророк Іоканаан, і цар Ірод в окремих епізодах звертаються до Саломеї на «ти». У перекладі відтворено звертання то на «ви», то на «ти», у вустах Молодого Сирійця, Пажа Іродіяди та інших. Пророк Іоканаан постійно звертається до Саломеї на «ти» (архаїзм *thee* тощо), аналогічно – вона до нього. Інший варіант (до появи пророка) – *you*. Мовлення Іоканаана більш архаїзоване, ніж в інших персонажів. В оригіналі, наприклад, до Саломеї: «*Back! daughter of Babylon! By woman came evil into the world. Speak not to me. I will not listen to thee. I listen but to the voice of the Lord God»* [8, с. 22]. У цитованому перекладі він каже: «*Геть! дочко вавилонська! Через жінку прийшло зло у світ. Не говори до мене. Я не слухатиму тебе. Я слухаю тільки глас Господа Бога*» [1, с. 52]). Є архаїзми (але нерегулярні) у мовленні Ірода, Першого Назарея та ін. Стосовно мовного етикету можна виокремити питання титулу і статусу. Так, французькою до Ірода звертаються *Seigneur*, що не можна перекладати дослівно як *сеньйор* або замінити на *пан*, тому рукописний

переклад уживає версію *володар*. Аналогічно – *Sir* англійською означає в даному разі не *сір* або *сер*.

Питання полісемії викликало окремі труднощі для адекватного перекладу. Зокрема, цим позначений французький першотвір. Так, в оригіналі (фінал), цілуючи вуста відрубаної голови пророка Іоканаана, Саломея в останньому монолозі називає смак цих губ: une âcre saveur [8, с. 84]. Прикметник *âcre* означає «кислий», а ще – *гострий*, «*їдкий*», переносно – *ущипливий*. Іменник *saveur* – *смак*, а ще *присмак*, *аромат*. У цитованому перекладі: «*Я поцілувала твої вуста, Іоканаане, я поцілувала твої вуста. Їдкі були на смак губи твої. Це був смак крові?.. Але, можливо, це смак кохання. Кажуть, кохання їдке на смак…*» [1, с. 33]. Англійською – більш однозначно, бо вжито лексему *bitter*: «*I have kissed thy mouth, Jokanaan, I have kissed thy mouth. There was a bitter taste on thy lips. Was it the taste of blood?... But perchance it is the taste of love.... They say that love hath a bitter taste....*» [8, с. 66–67]. *Bitter* означає також *болісний*, а ще – *колючий*. Українською ці репліки: «*Я поцілувала твої вуста, Іоканаане, я поцілувала твої вуста. На твоїх вустах був гіркий присмак. Чи це був смак крові?... Але, можливо, це смак кохання... Кажуть, що кохання гірке на смак…*» [1, с. 89]. Епітет *гіркий* натякає і на відчуття героїні, й на її трагічний кінець (оскільки Саломею вбивають за наказом Ірода – одразу після цього монологу).

Дуже цікавий для перекладу візуальний ряд. Як відомо, О. Вайлд був великим естетом і залишив безліч описів саме штучно створеної, рукотворної краси. У французькому першотворі про Іродіаду Кападокієць уточнює: «*C'est la reine Hérodias, celle-là qui porte la mitre noire semée de perles et qui a les cheveux poudrées de bleu?*» [8, с. 12]. У моєму перекладі: «*Це та цариця Іродіяда, та, що в чорній митрі, осипаній перлинами, і з лазуровим напудреним волоссям*?» [1, с. 3]. За змістом, у цариці або синє (пофарбоване) і напудрене волосся, або зачіска присипана синьою (блакитною) пудрою. Тут переклад застосовує високий стиль: відтінок синього – лазуровий. В англійському автоперекладі – останній варіант: «*Is that the Queen Herodias, she who wears a black mitre sewn with pearls, and whose hair is powdered with blue dust?*» [8, с. 4], відмінності збережено українською: «Це цариця Іродіяда, яка носить чорну митру, вишиту перлинами, і чиє волосся присипане блакитною пудрою?» [1, с. 37].

Отже, під час художнього перекладу застосовано перекладацькі трансформації: від транслітерації, транскрибування – до заміни, доместикації разом із перекладацьким коментарем. Виявлено спроби відтворити маскулінне/фемінінне, Ерос/Танатос, інші бінарні опозиції. Переклад виявився й доказом того, що, попри те, що обома мовами

(французькою та англійською) це той самий текст, із тим самим сюжетом та ідеєю, герої незмінні, але він не тотожний. Помітно лексичні відмінності, і переклад із англійської відрізняється від зробленої української версії французького оригіналу, хоча наявні спроби зберегти архаїзацію та інший колорит. Робота має перспективу продовження з огляду на імпліцитність драматичного твору О. Вайлда «Саломея» та необхідність компаративного аналізу.

Література

1. Вайлд О. Саломея / з франц. та англ. мов на укр. переклала Ольга Смольницька. Автор. комп. набір, 2025. 89 с. (Рукопис). (З неопублікованого архіву Ольги Смольницької).

2. Саломія (Саломея). Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Саломія_(Саломея) (дата доступу: 02.06.2025).

3. Смольницька О., Smolnytska O. Вибрані біблійні та античні образи в українському неокласичному поетичному дискурсі (Максим Рильський, Микола Зеров та ін.) у зіставленні з рецепцією Лесі Українки. Studia Ucrainica Varsoviensia. Warszawa : Uniwersytet Warszawski Katedra Ukrainistyki, 2023. Tom 11. С. 141–167.

4. Смольницька О. Головосік: Іоанн Предтеча, Саломея і прикмети. *Український інтерес*. URL : https://uain.press/health/olga-smolnytska-golovosik-ioann-predtecha-salomeya-prykmety-937000 [11.09.2018].

5. Смольницька О. О. Перверзний нарцисизм на прикладі образів у вибраних класичних і сучасних творах: психоаналітичний аспект. *Філологічні трактати*. 2019. Т. 11. № 3–4. С. 118.

6. Decoin D. Dictionnaire amoureux de la Bible. Plon, 2009. 662 p.

7. Foville de J.-M. Les prénoms de vos enfants. Origine. Histoire. Signification. Imprime en France : Parents Hachette, 1993. 760 p.

8. Wilde O. Salomé. Premier manuscrit autographe de 1891. Première édition française de 1893. Première édition anglaise de 1894. Préface de Charles Méla. Introduction de Sylvaine Messerli. Paris : Presses Universitaires de France, 2008. 51+84+67+15 p., ill. (Fondation Martin Bodmer). (Fac-similé).

© Переклад «Саломеї» О. Вайлда: Ольга Смольницька, 2025.

УДК 81`42

Соляник Я. Є.,
аспірант,
Запорізький національний університет

ЕМОЦІЙНО-ОЦІННА ФУНКЦІЯ СИНЕСТЕТИЧНОЇ МЕТАФОРИ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

У сучасній лінгвістиці метафора розглядається не лише як стилістичний засіб художньої літератури, а й як інструмент концептуалізації та інтерпретації досвіду людини [2, с. 112]. Саме метафора дає змогу пізнати й переосмислити певне явище через інше, слугуючи не лише засобом мовного відображення дійсності, а й вираженням концептуальної картини світу людини [4, с. 3].

Особливий інтерес викликає феномен синестетичної метафори, що ґрунтується на міжчуттєвих перенесеннях – коли одна сенсорна модальність (зір, звук, запах, дотик, смак) вербалізується в межах іншої для створення глибшого, багатовимірного образу [3, с. 9]. Такий тип метафори дає змогу виявити прихований емоційний досвід та способи його мовного втілення.

Синестетична метафора дозволяє авторові передавати суб'єктивне ставлення до явищ через образне поєднання різних сенсорностей. Наприклад, поєднання зорових і слухових характеристик (*soft sounds, quiet colors*) або взаємодія ознак смаку й дотику (*sharp taste*) дають змогу глибше відтворити емоційний стан персонажа в конкретній ситуації [7, с. 463–464]. Синестетичність сприяє посиленню експресивності тексту, забезпечує його багатовимірність і емоційну наповненість.

У межах художнього дискурсу синестетична метафора виступає одним із ключових механізмів формування індивідуально-авторської картини світу. Вона відображає внутрішній світ автора та його персонажів, їхні психоемоційні стани, а також світовідчуття автора. Синестетичні метафори не лише позначають оцінку, а й занурюють читача у сам процес емоційного переживання. [5, с. 47–55].

Синестетичні метафори роблять емоції та ідеї більш доступними для сприйняття, оскільки формують яскраві й відчутні образи. Крім того, такі метафори забезпечують тексту багатозначність і виразність [1, с. 36]. Саме тому синестетична метафора виступає своєрідним зв'язком між автором і читачем, забезпечуючи ефект спільного емоційного досвіду.

Наприклад, у романі в'єтнамсько-американської письменниці Монік Труонг «Bitter in the Mouth» відчуває смак слів.

Промовляючи слово *Ham-me-rick* (власне прізвище), Лінда відчуває комплексний сенсорний образ: кожна складова слова викликає власні смакові відчуття – «солодка лакриця з легким присмаком диму і примарним ковтком Dr. Pepper» [6, с. 61–62].

Солодкість лакриці передає ностальгію, пов'язану з дитячими спогадами та сімейними моментами, тоді як легкий присмак диму символізує минулі травми, складність сприйняття власної ідентичності. Відчуття смаку *Dr. Pepper* відносить Лінду до спогадів про перший досвід із цим напоєм, коли бабуся вперше дозволила їй його скуштувати.

Через синестетичну метафору читач не просто дізнається про події із життя героїні, а й переживає їх разом із нею. Таким чином, смаковий компонент стає засобом емоційно-оцінного відтворення досвіду, підкреслюючи глибину внутрішнього світу персонажа.

Отже, синестетична метафора у художньому дискурсі виконує комплексну функцію: вона поєднує структурування досвіду, естетичну образність і емоційно-оцінне вираження. Через міжчуттєві асоціації автор формує нові сенсові поля, у яких відбивається його емоційний світ. Аналіз цього феномену дозволяє глибше зрозуміти способи мовної репрезентації емоцій та оцінки в англомовній художній традиції.

Література

1. Головня А. В., Тертична О. І. Синестезія як різновид метафори (на матеріалі Джоан Гарріс «Шоколад»). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія: Філологія. Одеса, 2024. № 67. С. 34–36.

2. Гуцол С. Метафора як спосіб символічного вираження внутрішнього досвіду особистості. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут».* Серія «Філософія. Психологія. Педагогіка». К., 2007. № 3 (21), Ч. 1. С. 109–116.

3. Day S. Synaesthesia and Synaesthetic Metaphors. *PSYCHE: An Interdisciplinary Journal of Research On Consciousness*. 1996. Vol. 2. URL : https://journalpsyche.org/files/0xaa40.pdf (дата звернення: 02.11.2025).

4. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live by. University of Chicago Press, 2003. 242 p.

5. Shen Y. Cognitive Constraints on Poetic Figures. *Cognitive Linguistics.* 1997. Vol. 8. P. 33–72. DOI :10.1515/cogl.1997.8.1.33.

6. Truong M. Bitter in the Mouth. New York : Random House, 2010. 304 p.

7. Williams J. M. Synaesthetic Adjectives: A Possible Law of Semantic Change. *Language.* 1976. Vol. 52, № 2. P. 461-478.

УДК 821.134.2-1

Шевченко Л. О.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов економічного факультету,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

ОБРАЗНІСТЬ ЯК РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ІСПАНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ XX СТОЛІТТЯ

У поетичному дискурсі Іспанії другої половини XX століття художньо-національні образи відіграють ключову роль у репрезентації національної ідентичності та формуванні мовної картини світу. Образність виступає основною характеристикою поетичного тексту як результату креативного осмислення дійсності, а художньо-національний образ – як засіб моделювання поетичного бачення світу: художньо-національний образ пов'язаний не тільки з мовним втіленням бачення світу поетом, а служить орієнтиром в цьому світі, віддзеркалює мовні норми своєї епохи, відбиває аксіологічні соціокультурні канони певного етносу. На думку Л. І. Бєлєхової, він стає «засобом у процесі створення картини поетичного бачення світу, зазнаючи творчої обробки й трансформації в плані форми» [1, с. 31].

Національно маркований концепт «Іспанія» реалізується через систему концептів-референтів, які вербалізуються в образах географічних назв, ландшафту, рослинного світу та елементів національної самобутності. Географічний компонент охоплює назви автономій (*Castilla, Sevilla, Andalucía, Cataluña*), міст (*Salamanca, Madrid, Granada, Córdoba*), гір (*el Moncayo, el Urbión*) та річок (*el Duero, el Toro*), визначних пам'яток (*los puestos de las Ramblas, Villa Estefanía, La Torre del Mirador, el colegio de Carderón, Muro de la Misericordia, Alcazar Viejo, Plaza de los Aguayos, Piedra Escrita, Tesoro, Hoguera, Cidros, Mucho Trigo*) [2; 3], формуючи образ Іспанії як культурно й природно розмаїтого простору. Особливе значення має образ «втраченої Іспанії» часів франкістської диктатури, виражений у лексемах із негативними семами (*perdida España, España muerta* тощо), що актуалізують історичну пам'ять та колективну травму.

Ландшафтні образи – землі, гір та моря – відображають зв'язок народу з природним середовищем та його трудову діяльність: образ сухої, випаленої сонцем землі, що займає більшу частину території Іспанії (завдячуючи її жарким кліматичним умовам) вербалізований іменниками *земля, долина, ущелина, пагорб, дюна* та прикметниками *твердий, сухий, випалений*; образ гір і гірських ланцюгів вербалізований іменниками *гора, камінь, хребет, гірський ланцюг, скеля* та прикметниками *сірий, блакитний, високий, далекий*. Образ моря, часто уособленого як жінка, символізує духовну близькість іспанців до моря та його вплив на національний характер: у поетичних текстах лексема *mar* вживається з артиклем жіночого роду *la rosa cuchillada de la mar*. Селянин-землероб і рибалка постають як типові художньо-національні образи, що втілюють соціокультурну специфіку регіонів: образ селянина-землероба – *serio labrador* – неможливий без предмету обробки – *campo labrado, tierra*; та знаряддя праці – *yuntas, aperos*, в той час як образ рибалки – *marinero* – супроводжують *barcos, aves marinas, lejanas islas madrepóricas* [2; 3].

Рослинний світ вербалізується через найменування характерних для Іспанії дерев і квітів (*дуб, мигдаль, оливкове дерево, кипарис, плющ, глід, сосна, яловець, роза, жасмин, олеандр*), що формують уявлення про природний та культурний ландшафт країни. Самобутність нації передається через образи пісні, гітари, мови та бика. Пісня й гітара символізують духовну енергію народу, тоді як кастильська мова постає носієм національної самосвідомості. Кастильська мова (el castellano) характеризується іспанськими поетами такими рисами: чіткі, різкі склади (*las sílabas cuadradas de perfil recortado*); чіткі звуки (*los sonidos exactos*); наголоси, що згори атакують слова (*los acentos airados de nuestras consonantes, como en armas, en alto, atacan sin perdones, con un orgullo sano*); прості голосні, що здаються п'ятьма дивами *las vocales redondas como el agua, son los cinco pe1daños justos y necesarios de estilo y sencillez. Son lo rústico y sabio*) [2; 3]. Водночас в Іспанії відбувається зростання ролі інших регіональних мов (каталонської, галісійської, баскської, валенсійської), що зумовлює появу багатомовних текстів, коли автор, створюючи поетичний текст кастильською мовою, уводить рядки або навіть строфи однією з вище перерахованих мов. Ще одним художньо-національним образом є образ бика, що уособлює хоробрість, силу та благородство – ключові риси іспанського культурного коду.

Таким чином, художньо-національні образи іспанської поезії XX століття виступають не лише естетичними категоріями, а й когнітивними моделями, які відображають етнокультурні цінності та історичний досвід нації. Їхнє вивчення дає змогу простежити механізми

формування національної ідентичності у поетичному дискурсі та поглибити розуміння взаємозв'язку між мовою, культурою та художньою творчістю.

Література

1. Бєлєхова Л. І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект : дис. ... канд. філол. наук. К., 2002. 476 с.

2. Antología de la poesía española del siglo XX. Edición de José Paulino Ayuso. Madrid, Editorial Castalia, S.A., 1998. 458 p.

3. Gómes de Aranda L. L'amour courtois y otros poemas. Universidad Nacional Lingüística de Kyiv, 2003. 274 p.

УДК 811.111'37:821.111(73)

Шиманович І. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов і методики викладання,
Бердянський державний педагогічний університет

LINGUISTIC REPRESENTATION OF THE CONCEPT *JOY* IN JOHN GALSWORTHY'S WORKS

In modern anthropocentric linguistics, the study of the verbalization of human emotional states occupies an important place, as emotions are an integral part of the conceptual picture of the world. Despite the considerable number of studies devoted to emotional vocabulary, linguistic research has mainly focused on negative emotions, while positive ones – particularly *joy* – have received much less attention. The analysis of the ways the concept *joy* is verbalized in John Galsworthy's literary works is relevant, as it helps to identify the specific features of representing positive emotions in English artistic discourse.

The aim of the study is to determine the structure of the concept *joy* and the peculiarities of its verbalization in the writer's works. The objectives include:

- identifying the cognitive structure of the emotion *joy*;
- analyzing the verbal representations of the concept *joy* in Galsworthy's texts;
- exploring the emotional fragment of the English linguistic worldview based on his prose.

The material of the research consists of texts from *The Forsyte Saga* cycle: *The Man of Property, In Chancery, Indian Summer of a Forsyte,* and *To Let* [1].

The methods applied include descriptive, contextual, and conceptual analysis, which made it possible to explore the semantic, structural, and functional characteristics of the emotional concept *joy* in literary discourse.

The study is based on the principles of cognitive linguistics (V. Maslova, A. Prykhodko, O. Taranenko, A. Wierzbicka, S. Zhabotynska, and others), which regard the concept as a mental formation combining linguistic, cultural, and emotional information. According to V. Maslova's classification, *joy* belongs to the group of emotional concepts that represent the positive emotional experience of an individual.

The conceptual field of *joy* in English includes *pleasure – delight – happiness – bliss – rapture – satisfaction – gladness – contentment – gaiety – enjoyment*, etc. Within this paradigm, *joy* functions as the dominant element, uniting semantically close lexemes that express various shades of the emotion of happiness.

The analysis of Galsworthy's texts revealed 179 contexts representing the concept *joy* and its correlates. The most frequent lexeme is *pleasure* (58 contexts), followed by *enjoy* (32), *glad* (21), *happy* (19), and *delight* (10). The word *joy* itself occurs in 10 cases. Sporadic occurrences of *jolly, satisfaction, gaiety, bliss, rapture, contentment, merry, ecstasy,* and *jollity* were also recorded.

In Galsworthy's prose, *pleasure* denotes satisfaction derived from both material and immaterial sources – nature, work, conversation, or contemplation. *Enjoy* verbalizes the component of "enjoyment," reflecting the sensory delight in everyday moments. *Glad* conveys spontaneous or conscious emotional reactions, while *happy* describes either an emotional state or an etiquette formula. *Delight* denotes aesthetic pleasure or admiration for beauty and harmony.

The analysis revealed a three-level structure of the concept *joy*: core: *enjoy, happy, glad, enjoyment*; near periphery: *delight, jolly, satisfaction, gaiety*; far periphery: *bliss, rapture, contentment, merry, ecstasy, jollity.*

In Galsworthy's artistic worldview, *joy* manifests itself in three main forms: personal joy (55%) – inner satisfaction, delight in life and self; interpersonal joy (24%) – pleasure arising from human connection, affection, and shared experiences; transpersonal joy (21%) – emotions that transcend individual experience and are associated with nature, art, and spirituality.

The most characteristic means of verbalizing *joy* in Galsworthy's prose include: the use of personal and possessive pronouns (*I, he, her joy*); impersonal constructions (*It was a pleasure to see her*); passive forms (*He was pleased enough*); imperative forms (*Enjoy yourself!*).

These linguistic means emphasize the subjectivity and individuality of emotional perception typical of Galsworthy's narrative style.

The concept *joy* constitutes a significant component of the English emotional worldview and represents the positive dimension of human feelings. In Galsworthy's works, it is verbalized through a wide range of lexemes, among which *pleasure* predominates. The emotion of joy in his prose is multidimensional, encompassing both individual experiences and generalized aesthetic or spiritual feelings.

Further studies of the concept *joy* may be conducted in a contrastive aspect – between English and Ukrainian – as well as within gender and cultural approaches to the interpretation of emotional concepts in literary discourse.

Література

1. Galsworthy J. The Forsyte Saga. Complete. Project Gutenberg, 2002. URL : https://www.gutenberg.org/ebooks/4397.

УДК 821.111(73)–31:305–055.2

Galyna Tsapro,
PhD in Linguistics, Associate Professor,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

NEW PROFESSIONAL FEMININITY: GENDER AND WORK NARRATIVES IN CHICK-LIT

This study examines how contemporary women's fiction, specifically the works of Sophie Kinsella, Marian Keyes, Meg Cabot, Emily O'Leary, and Veronica Henry, articulates a model of new professional femininity. The research examines how women's working lives, ambitions, and ideas of self are expressed through the idiom of everyday speech, often witty, self-mocking, and emotionally charged. It also looks at how the idea of professional identity helps female characters manage the uneven demands placed on them, the wish to be self-reliant, the longing to be acknowledged, and the fatigue that comes from maintaining control in a world that prizes it too highly.

In recent decades, *Chick-Lit* has shifted from a humorous chronicle of urban romance to a space where female authors reflect on social change and the meaning of professional success. The genre reflects the everyday contradictions many women face today wanting both professional recognition and emotional fulfilment, striving for stability yet feeling compelled to appear adaptable and sincere within the logic of consumer culture. Writers such as Kinsella, and Keyes, depict heroines who inhabit this tension –

women who want careers as much as intimacy, and who measure their worth not only through love but also through competence and choice.

The study builds on postfeminist interpretations of gender and work [1; 7–8], viewing *Chick-Lit* as a discourse that turns everyday labour and emotional maintenance into narrative material. The office, the shop floor, and the creative studio are no longer mere settings but symbolic fields where femininity is rehearsed, contested, and sometimes reinvented. What emerges is a portrait of women who navigate ambition and care, competition and community, often with self-mocking awareness.

Earlier studies have largely focused on *Chick-Lit*'s romantic formula and commercial appeal, overlooking its treatment of women's professional lives. By analyzing gendered language, recurring metaphors, and patterns of agency in the selected novels, the paper seeks to demonstrate how the genre contributes to reimagining the cultural script of womanhood—one that acknowledges both vulnerability and self-determination as integral to contemporary femininity.

In Kinsella's novels, work never sits quietly in the background. It is where humour and anxiety constantly meet. Becky Bloomwood in *Confessions of a Shopaholic* [5] and Samantha Sweeting in *The Undomestic Goddess* [6] want to succeed, yet their confidence frays the moment success seems possible. Kinsella writes these moments not as moral lessons but as scenes of comic exposure. The humour comes from excess: the quick talk, the sudden digressions, the way her characters contradict themselves within a single paragraph. Their working lives look less like a career plan and more like a set of detours: mistakes, recoveries, flashes of pride, and brief clarity. Irony in this context is not detachment but a coping skill, the distance that lets them keep going without turning bitter. What begins as a fantasy of "having it all" ends up as a lesson in emotional survival in keeping one's dignity and humour when competence alone is never enough.

Marian Keyes approaches similar territory from a quieter, more psychological angle. In *Rachel's Holiday* [2], *The Other Side of the Story* [3], and *The Brightest Star in the Sky* [4], work is inseparable from care and conscience. Her protagonists carry their offices, clients, and colleagues into their private reflections, treating every task as a moral test. The confessional narrative voice creates proximity to the reader; Keyes writes as if inviting us to think alongside her heroines. Humour, here, does not disguise pain but helps them endure it. The language itself being full of adjectives like *tired*, *hopeful*, *mortified* carries the weight of expectation and guilt. The workplace, whether a publishing firm or a small business, mirrors the larger economy of emotion in which women invest not only time and energy but empathy and patience, often at personal cost.

Read together, Kinsella and Keyes suggest that contemporary *Chick-Lit* has outgrown the caricature of the shallow "career girl." Their heroines still fail, panic, and over-analyse, yet they do so with growing awareness of what those failures mean. Professional life becomes a form of storytelling through which women test new languages of self-respect. The mixture of comedy and introspection turns ordinary labour into a site of cultural reflection. In this light, the "career woman" is no longer a cliché of success or sacrifice but a figure learning, sentence by sentence, to translate the contradictions of modern work into an honest account of how to stay human.

In the worlds Kinsella and Keyes create, professionalism is not a fixed goal but a lived process: messy, self-ironic, and deeply emotional. Their heroines learn to keep moving through missteps and exhaustion rather than achieving flawless success. What distinguishes this *new professional femininity* is the ability to interpret pressure as experience and to turn vulnerability into a resource for meaning. Speech, humour, and narrative voice become the tools through which women reframe mistakes as insight. The genre's appeal lies in this modest realism: its recognition that competence often coexists with doubt, and that persistence itself can be a feminist act. *Chick-Lit* thus emerges as a record of women learning to inhabit work and feeling at the same time an art of balancing self-definition with empathy, and survival with grace.

References

1. Gill R. Gender and the Media. Cambridge : Polity Press, 2007. 296 p.

2. Keyes M. Rachel's Holiday. London : Penguin Books, 1998. 625 p.

3. Keyes M. The Other Side of the Story. London : Penguin Books, 2004. 656 p.

4. Keyes M. The Brightest Star in the Sky. London : Penguin Books, 2009. 640 p.

5. Kinsella S. Confessions of a Shopaholic. London : Black Swan, 2000. 336 p.

6. Kinsella S. The Undomestic Goddess. London : Black Swan, 2005. 384 p.

7. McRobbie A. The Aftermath of Feminism: Gender, Culture and Social Change. London : SAGE Publications, 2009. 261 p.

8. Negra D. What a Girl Wants? Fantasizing the Reclamation of Self in Postfeminism. London : Routledge, 2009. 223 p.

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ, МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ЗІСТАВНЕ МОВОЗНАВСТВО

УДК 811.112.2'42

Бондарчук О. Ю.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

Гавловська М. В.
студентка,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

КОНЦЕПТ «USA» В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Вивчення концептів є одним із найактуальніших і найпрогресивніших завдань сучасної когнітивної лінгвістики. Ця галузь не лише досліджує зв'язок концепту з психічними, культурними та національними чинниками, але й спрямовує увагу на їхнє вивчення у ментальному, етнографічному та історичному просторах [1, с. 124]. Сутність духовно-культурних цінностей розкривається через відтворення світобачення, що відбувається шляхом вербалізації морально-етичних, емотивних, ритуальних та інших чинників [5, с. 17].

У межах кожної з перелічених дисциплін сформувалися власні підходи до аналізу цього багатогранного явищата виникли терміни, такі як: «стереотип» (Є. Бартмінський), «архетип» (К. Юнг), «прототип» (Е. Рош), «ґештальт» (Дж. Лакофф, М. Джонсон, Р. Ленекер) та інші. Попри це, найбільш уживаним і влучним серед них залишається саме термін «концепт» [2, с. 125].

Концепт, як ключове поняття лінгвістичної науки, досліджували численні вітчизняні та зарубіжні науковці, серед яких А. Вежбицька, А. М. Приходько, І. О. Голубовська, С. А. Жаботинська, В. В. Жайворонок, В. І. Кононенко, П. В. Мацьків, М. В. Скаб, Т. П. Вільчинська, а також Дж. Лакофф, М. Джонсон та інші.

А. Вежбицька визначає концепт як «об'єкт зі світу *Ідеальне*, який має і відображає певні культурно зумовлені уявлення людини про світ *Дійсність*» [5]. Іншими словами, концепти служать своєрідним інструментом для пізнання світу, а описувати їх найкраще мовними конструкціями, що пояснюють явища. Сам підхід до вивчення

концептів, коли акцент робиться на логіко-понятійній структурі, прийнято називати логіко-понятійним.

Концепт «USA» у німецькомовному просторі має багатовимірне значення, що проявляється через різні назви та асоціації. Офіційно країна відома як *Vereinigte Staaten von Amerika*, скорочено *USA*, у минулому також уживалося *VSA*. У побутовій мові часто вживають простіші варіанти, такі як die *Staaten* або *Amerika*, що підкреслюють уявлення про країну як єдність із власними соціальними та культурними особливостями [3].

Водночас концепт «USA» наповнений і більш експресивними, емоційними відтінками. Фамільярне *Amiland* додає легковажного або дербового забарвлення, тоді як вираз *Land der unbegrenzten Dummheit* відображає критичне або зневажливе ставлення, підкреслюючи наявні стереотипи. На противагу цьому, *Land der unbegrenzten Möglichkeiten* має позитивне, ідеалізоване значення, акцентуючи на Америці як просторі для реалізації можливостей і потенціалу. Історично концепт асоціюється з терміном *Neue Welt*, що відображає уявлення про відкриття Нового Світу та його культурне й історичне значення [3].

Ставлення німців до США змінюється залежно від політики та особистості американського президента. Після 11 вересня популярність Джорджа Буша різко впала, тоді як Барак Обама мав підтримку понад 90% німців. Дональд Трамп викликав недовіру, а Джо Байден нині користується близько 70% підтримки, зокрема через позицію США щодо України [4].

Попри коливання, Америка лишається для німців важливим символом – одночасно надії й розчарувань. Навіть критики США часто мріють про життя там. У 2018 р. дехто схилявся до зближення з Китаєм і Росією, але після перемоги Байдена більшість знову віддали перевагу добрим відносинам із Вашингтоном, хоча 80% скептично ставляться до американського втручання у світові справи [4].

Стереотипи про американців у Німеччині суперечливі: їх вважають поверхневими, зарозумілими чи войовничими, але водночас ці образи часто відображають внутрішні німецькі страхи й культурні конфлікти. Критика США – від споживацтва й капіталізму до політичного впливу – не завжди є антиамериканізмом, а радше спробою співвіднести дії Америки з її власними демократичними ідеалами [3].

Література

1. Лисецька Н., Третьяк О. Концепт LEIT у класичному мінезангу. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2022. Вип. 55, Т. 2. С. 123–128.

2. Пасик Л. Концепт як об’єкт дослідження когнітивної лінгвістики. *Актуальні питання іноземної філології*. 2015. С. 124–128.

3. Oberflächlich, überheblich, kriegslüstern und ungebildet. URL : https://surl.li/lqfpqs (дата звернення: 21.10.2025).

4. Sehnsuchtsort und Feindbild: Der deutsche Blick auf Amerika. URL : https://surl.li/tpaexh (дата звернення: 21.10.2025).

5. Wierzbicka A. Understanding Cultures through Their Key Words: English, Russian, Polish, German, and Japanese. New York : Oxford University Press, 1997. 317 p.

УДК 81’42:070(4–11)

Бондарчук О. Ю.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

Гурко А. А.,
студентка,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРИ В НОВИНАХ

Німецька мова об’єднує мешканців німецькомовного простору – німців, австрійців та швейцарців – не лише як засіб спілкування, але й як важливий чинник культурної єдності. Вона втілює цінності, традиції та світоглядні уявлення, що формувалися протягом поколінь, і тому виступає носієм колективного досвіду та культурної пам’яті. Мова і культура взаємно впливають одна на одну, створюючи єдиний і самобутній образ німецькомовного культурного простору [2–3].

У сучасному німецькомовному світі спостерігається внутрішня різноманітність, яка проявляється в багатстві ментальностей і численних діалектах – лише на території Німеччини їх налічується понад п’ятдесят. Це свідчить про історичну глибину та регіональну строкатість німецької мови [4]. У межах європейської культурної спільноти німецька, австрійська та швейцарська ідентичності розвивалися як окремі варіанти єдиного німецькомовного коду, що входить до структури європейської «мультиідентичності» [6].

Лінгвокультурний простір визначається межами культурних процесів, які відбуваються всередині суспільства. Його своєрідність проявляється у стабільності культурних цінностей, що формують основу колективної свідомості. Важливу роль у цьому відіграють

лінгвокультурні константи, які відображають уявлення про світ, спільні для всіх членів мовної спільноти.

До системи німецьких лінгвокультурних констант належать ключові поняття та цінності, що формують культурний простір: *Arbeit* (праця), *Bildung* (освіта), *Demokratie* (демократія), *Disziplin* (дисципліна), *Fleiß* (старанність), *Ordnung* (порядок), *Pünktlichkeit* (пунктуальність), *Verantwortung* (відповідальність), *Zuverlässigkeit* (надійність), *Vergangenheitsbewältigung* (подолання минулого) тощо. Вони відображають ментальну основу німецької культури й суспільної свідомості [5; 7]. У новинному дискурсі німецької лінгвокультури домінують цінності, пов'язані з громадським життям (*Bildung*, *Sozialhilfe*, *Universitäten*, *Rente*), а також з екологією (*Klimawandel*, *Mülltrennung*, *Dürre*, *Hitze*, *Stromgewinnung*). Важливе місце займає й концепт *Erinnerungsorte* – місця пам'яті, що уособлюють ідентичність німецької нації. У медіадискурсі це поняття пов'язується з категоріями *Erinnerung* (пам'ять), *kollektives Gedächtnis* (колективна пам'ять), *Vergangenheit* (минуле), *Einheit* (єдність), *Nation* (нація) [4].

Таким чином, німецька лінгвокультура відображає історичний, політичний і соціальний досвід суспільства, а також його культурні цінності й традиції. Її основна функція полягає у збереженні культурної стабільності та національної ідентичності в умовах постійних змін. Інтерпретація лінгвокультурних констант через новинний дискурс допомагає німецькому суспільству адаптуватися до соціокультурних трансформацій, не втрачаючи при цьому своєї культурної основи [1].

Література

1. Вусик Г. Л., Павлик Н. В. Неологізми як мовне відображення російсько-української війни 2022 року. З*акарпатські філологічні студії* / редкол.: І. М. Зимомря (голов. ред.), М. М. Палінчак, Ю. М. Бідзіля та ін. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. Вип. 23. С. 52–57.

2. Коптілов В. Теорія і практика перекладу: навчальний посібник. Київ : Юніверс, 2002. 280 с.

3. Bär J. Schlüsselbegriffe als Kulturvermittler. Zur Semantik und Funktion von kulturspezifischen Lexemen des Schweizerdeutsch. *Linguistische Treffen in Wrocław*. 2018. Vol. 14. S. 259–268.

4. Borčić N., Wollinger S. Deutschland, Österreich, Luxemburg und die Schweiz: Identität und Sprachpolitik. *Informatologia*. 2008. № 41. S. 156–160.

5. Der Spiegel. URL : https://www.spiegel.de.

6. Deutsche Welle. URL : https://www.dw.com/de/themen/s-9077.

7. Die Zeit. URL : https://www.zeit.de/index.

УДК 811.112.2:008

Бондарчук О. Ю.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

Левчук Ю. С.,
студентка,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

КОНЦЕПТ «NEURODIVERSITÄT» В НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

У сучасному мовознавстві значна увага приділяється аналізу різноманітних концептів. Як зазначає М. Полюжин, концепт – це ментальне утворення, яке формується в свідомості людини та має культурне забарвлення [2, с. 215]. У структурі концепту виокремлюють кілька взаємопов'язаних компонентів: понятійний, образний та оцінний. Прикладом аналізу концепту з урахування цих складників є праця О. Бондарчук, де було досліджено концепт «Aussteiger» [1].

Для аналізу понятійного поняття «Neurodiversität» (нейрорізноманіття), доцільно насамперед звернутися до походження цього слова, тобто його етимології. У правописному словнику німецької мови Duden зазначено, що лексема «Neurodiversität» запозичена з англійської «neurodiversity» і утворена з двох складників: *neuro-* та *Diversität* [3]. У статті Вікіпедії уточняється, що ця лексема складається із двох термінів: *Neurologie* з давньогрецької *neuron,* німецькою *Nerven-*, українською *нейро-* та *-logie – Lehre – наука*; *Diversität* має латинське походження *diversitas*, та означає *Verschiedenheit*, *Unterschied* тобто різноманіття, відмінність [5]. Таким чином, внутрішня форма лексеми *Neurodiversität* відображає ідею нейрологічної різноманітності, що лежить в основі цього концепту.

Уперше поняття *neurodiversity* з'явилося наприкінці 1990-х років у працях австралійської соціологині Дж. Сінґер, яка розглядала нейрологічні відмінності не як дефіцити, а як природне різноманіття. Її концепція стала основою руху нейророзмаїття. Ідеї «неврологічного плюралізму» у цей же час почали популяризуватися у ЗМІ [5]. Для подальшого дослідження концепту «Neurodiversität» розглянемо його дефініції.

Правописний словник Duden визначає «Neurodiversität» таким чином: «нейробіологічні особливості розвитку людини, що розглядаються як природне різноманіття, такі як аутизм, СДУГ, синестезія тощо (переклад з нім. мови – наш)» [3].

Згідно з цифровим словником DWDS «Neurodiversität» – це 1) неврологічне різноманіття людського мозку, що функціонують по-різному; 2) синонім до поняття *нейророзбіжність* (Neurodivergenz) (переклад з нім. мови – наш) [4].

Вікіпедія розглядає нейрорізноманіття як «основне поняття концепту, в якому нейробіологічні відмінності тлумачаться і визнаються як одна з природних властивостей людини; атипові неврологічні особливості розвитку класифікуються як природні людські відмінності (переклад з нім. мови – наш)» [5].

В усіх трьох дефініціях наголошується, що термін нейрорізноманіття застосовують для позначення нейробіологічних особливостей розвитку як природного різноманіття, а не відхилень. Проте у словнику DWDS наведено ще один синонім до досліджуваного поняття, *Neurodivergenz* – відхилення від неврологічного стану більшості.

Оскільки концепт охоплює людей із будь-яким неврологічним статусом, кожну людину можна вважати «нейрорізноманітною», а термін *Neuro-Minderheit* («нейроменшість») стосується тих, хто не є нейротиповим [5]. До «нейророзбіжних» (neurodivergent) належать, зокрема, люди з аутизмом, СДУГ, дислексією/легастенією, дискалькулією, диспраксією, синдромом Туретта, синестезією, біполярним розладом, а також особи із високою обдарованістю. Ці прояви розглядають як природні форми людської різноманітності, а не патологією [5].

Отже, аналіз етимології та словникових дефініцій лексеми «Neurodiversität» показує, що це поняття закріплюється в сучасному дискурсі як позначення природного різноманіття неврологічних особливостей. Його виникнення пов’язане з переходом до інклюзивного підходу, який визнає цінність кожної індивідуальності.

Література

1. Бондарчук О. Ю. Лінгвокультурний типаж «Aussteiger» у сучасному німецькомовному дискурсі : дис. … канд. філол. наук. Луцьк, 2015. 222 с.

2. Полюжин М. Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі*

Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство. Луцьк, 2015. № 4. С. 212–222.

3. Neurodiversität. *Duden*. URL : https://www.duden.de/suchen/dudenonline/Neurodiversität (дата звернення: 26.09.2025).

4. Neurodiversität. *DWDS*. URL : https://www.dwds.de/wb/Neurodiversität#d-1-2 (дата звернення: 26.09.2025).

5. Neurodiversität – Wikipedia. *Wikipedia – Die freie Enzyklopädie*. URL : https://de.wikipedia.org/wiki/Neurodiversität (дата звернення: 26.09.2025).

УДК 811.112.2:008

Бондарчук О. Ю.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

Новосад А. І.,
студент,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

КОНЦЕПТ «FREUNDSCHAFT» В НІМЕЦЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

Дружба є важливою соціальною цінністю, яка займає значне місце в житті кожної людини. Вона є основою для багатьох емоційних та соціальних зв'язків і є невід'ємною частиною культурної картини світу. У різних культурах концепт дружби має свої особливості та відмінності. Німецька лінгвокультура не є винятком, і концепт дружби в Німеччині має свою специфіку, що проявляється через мову, літературу, прислів'я та інші культурні практики. У німецькому суспільстві дружба вважається не лише емоційним зв'язком, а й соціальним інститутом, що ґрунтується на довірі, взаємній підтримці та емоційній близькості. Цей концепт відображає глибокі морально-етичні норми, життєві цінності та соціальні уявлення про відносини між людьми. Прояви концепту дружби можна побачити в різних вербалізованих формах: прислів'ях, метафорах, образах, що дають змогу краще зрозуміти особливості дружніх стосунків у німецькій культурі [1, с. 6].

Концепт дружби в Німеччині часто асоціюється з такими ключовими характеристиками, як вірність, підтримка, чесність,

надійність, довіра, емоційна близькість та відданість. Відносини між друзями в Німеччині здебільшого будуються на взаємній повазі та здатності до відкритого діалогу. Це підтверджується численними прислів'ями, що використовуються в повсякденному житті.

Одне з таких прислів'їв, «Die Freundschaft ist ein Kapital, von dem die Zinsen niemals verlorengehen» («Дружба – це капітал, відсотки від якого ніколи не пропадуть»), порівнює дружбу з капіталом, що символізує її стійкість і безперервну цінність. Вислів підкреслює, що справжня дружба не втрачає своєї цінності з часом, а лише зміцнюється і приносить плоди у вигляді підтримки та взаєморозуміння в різних ситуаціях. Така метафора також вказує на стабільність та надійність дружніх відносин, що є важливими рисами у німецькому розумінні дружби [1, с. 5].

Інше популярне німецьке прислів'я «Ein guter Freund, ein guter Arzt (Добрий друг – добрий лікар)» підкреслює значення справжньої дружби у важкі моменти життя. Цей вислів свідчить, що друг, подібно до хорошого лікаря, здатний підтримати в складних ситуаціях і допомогти відновити емоційну рівновагу. Враховуючи важливість взаємної підтримки, у Німеччині існує стереотип, що дружба не повинна бути легкою. Вона повинна проходити через випробування часом і труднощами, що підтверджується прислів'ям «Freundschaft bewährt sich in der Not» («Дружба перевіряється в біді»). Це прислів'я акцентує увагу на тому, що справжні друзі проявляють себе саме тоді, коли найбільше потрібна допомога, і вони не покинуть людину в найтяжчі моменти [3]

Метафори також відіграють важливу роль у вираженні концепту дружби. У німецькій мові є вирази, що асоціюють дружбу з важливими життєвими елементами, наприклад, «Ein Freund ist des andern Spiegel» («Друг – це дзеркало іншого»), що підкреслює схожість і взаєморозуміння між друзями. Ця метафора символізує глибокий зв'язок між людьми, де друг є відображенням самого себе, він допомагає людині зрозуміти її власні переживання та почуття. Ще одна популярна метафора – «Freunde sind wie Wein in Fässern: die älteren sind auch stets die bessern» («Друзі як вино в бочці: чим старші, тим кращі»). Вона вказує на те, що справжня дружба з часом тільки зміцнюється і стає більш цінною, що підкреслює важливість довгострокових стосунків. Всі ці метафори розкривають значення стабільності, відданості і довготривалості дружби, що є основою для німецького розуміння цього концепту [2, с. 173].

Концепт дружби в німецькій лінгвокультурі є багатогранним і включає не тільки емоційні аспекти, але й соціальні та моральні цінності. Дружба розглядається як важливий складник особистого

життя, що базується на взаємопідтримці, відданості та надійності. Прислів'я та метафори, використані в німецькій мові, підкреслюють стабільність і вірність дружби, а також важливість перевірки цієї зв'язку у важких ситуаціях. Для німців дружба є незамінним ресурсом, який надає стабільність і підтримку, і саме через таке розуміння дружба в німецькій культурі залишається важливою складовою соціального життя.

Література

1. Башук Н. П. «Концепт FREUNDSCHAFT/ДРУЖБА в німецькій та українській лінгвокультурах». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2019. № 43. Т. 5. С. 4–7.

2. Грущак О. Вербалізація концепту AMICITIA/FRIENDSHIP в латинській та англійській мовах (на матеріалі паремій). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 13. С. 169–175.

3. Приходько А. Н. Концепти та концептосистеми. Дніпро : Белая Е.А., 2013. 307 с.

УДК 811. 161.2'282:811.112.2'373

Воронюк І. О.,
кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри
«Українознавство та загальна мовна підготовка»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

МІЖНАЦІОНАЛЬНА ЛЕКСИКА НІМЕЦЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ НАУКОВІЙ МОВІ

Політичні, торговельно-економічні та культурні зв'язки між народами зумовлювали проникнення в різні мови іншомовних слів. Опиняючись у новому мовному середовищі, ***запозичене (іншомовне)*** слово пристосовується до чужої лексичної системи, входить у чужі для нього лексичні зв'язки. Серед запозичень виокремлюють ***міжнаціональну лексику*** (або ж ***інтернаціоналізми***). Їх досліджували В. Акуленко, І. Білодід, Т. Кияк, О. Медвідь, Т. Панько, О. Пономарів, Л. Симоненко, Ю. Цимбалюк та ін. Метою цієї розвідки є з'ясувати особливості, комунікативні функції міжнаціональної лексики німецького походження в українській науковій мові.

У словнику А. Загнітка фіксуємо: інтернаціоналізми – це слова зі спільним походженням і з тим самим значенням, притаманні багатьом, зокрема й неспорідненим, мовам, називають поняття міжнародного вияву, функціюють у різних – споріднених і неспоріднених – мовах,

зберігаючи близьке або спільне значення та фонетико-морфологічну будову [1, с. 264]. На думку української мовознавиці І. Кочан, слово «*інтернаціональний*» останнім часом набуло на ідеологемному рівні негативного відтінку, тому варто послуговуватися його відповідниками – ***міжнаціональний, міжнародний*** [2].

Погляньмо на приклади *повних інтернаціоналізмів* зі сфери педагогіки та освіти в українській та німецькій мові: *die Didaktik – дидактика, der Examinator – екзаменатор, das Semester – семестр, die Bibliothek – бібліотека, der Autor – автор*. Усю міжнаціональну лексику можна розподілити за кількома тематичними групам: 1) назви закладів освіти та структурних підрозділів: *die Universität – університет; die Fakultät – факультет, das Dekanat – деканат*, 2) назви навчальних приміщень: *das Auditorium – аудиторія, das Labor – лабораторія*, 3) найменування учасників навчально-виховного процесу: *der Student – студент, der Dissertant – дисертант, der Assistent – асистент,* 4) назви форм організації навчального процесу та методів навчання: *das Seminar – семінар, das Kolloquium – колоквіум, die Exkursion – екскурсія, das Praktikum – практика, das Experiment – експеримент, die Konsultation – консультація, die Diskussion – дискусія*, 5) назви форм контролю та оцінювання знань: *das Examen – екзамен, der Test – тест, das Referat – реферат, die Dissertation – дисертація*, 6) найменування прийомів та методів наукових досліджень: *die Analyse – аналіз, die Klassifikation – класифікація*, 7) назви форми обміну наукових досягнень, ознайомлення з результатами досліджень: *die Konferenz – конференція, der Kongress – конгрес, das Symposium/das Symposion – симпозіум, das Forum – форум*, 8) назви дисциплін: *die Linguistik – лінгвістика, die Pädagogik – педагогіка, die Physik – фізика, die Soziologie – соціологія, die Philosophie – філософія* тощо, 9) назви документів, освітніх кваліфікацій та вчених звань: *das Diplom – диплом, das Zertifikat – сертифікат, der Doktor – доктор, der Professor – професор, der Dozent – доцент, der Magister – магістр, der Bachelor – бакалавр*. Повні інтернаціоналізми мають однакову етимологію, вони є запозиченнями з латини чи грецької мови. Набір сем цих термінів повністю збігається. Зазвичай узагальнювальною семою для більшости таких лексем є назва науки або предмета: *граматика – die Grammatik, лінгвістика – die Linguistik*, позначення посади: *декан – der Dekan, проректор – der Prorektor* тощо.

Проте в деяких випадках міжнаціональна лексика незакономірно відхиляється від інваріанта внаслідок неоднакового засвоєння і закріплення в національних мовах одного й того ж міжнародного слова. Тому в лінгвістичній літературі розрізняють ***повні інтернаціоналізми*****,** або ***інтероніми***, які при схожому звучанні мають у різних мовах

однакове значення, ***часткові інтернаціоналізми***, яких при формальній подібності розрізняють змістовно, та ***псевдоінтернаціоналізми***, які не мають у змісті нічого спільного. Останні дві групи називають «***міжмовні омоніми***», вони є одним з основних джерел лексичної інтерференції під час вивчення іноземної мови та користування нею [3, с. 108].

Проаналізуймо кілька *часткових інтернаціоналізмів*. Вони становлять значну складність для правильного розуміння і перекладання спеціальних текстів. Наприклад, укр. *інститут* – це вищий навчальний (науково-дослідницький) заклад, а нім. *Institut* має, крім згаданих значень, ще й значення «катедра». Так, нім. *der Abiturient* позначає учня останнього класу гімназії, який складає екзамени на атестат зрілості, випускника гімназії, а укр. *абітурієнт* – учня, котрий закінчує загальноосвітню школу; людину, що вступає до ЗВО або спеціального навчального закладу. Якщо порівняти нім. *der Akademiker* і укр. *академік*, то з'ясуємо, що лексема *академік* за кількістю семем удвічі перевищує *der Akademiker*, причому слова збігаються лише в одному значенні – «член Академії наук». Німецький відповідник вживають у цьому значенні зрідка, що вказано у словниковій статті, основним значенням німецької лексеми є «людина з вищою освітою, випускник вишу». А от «член Академії наук» – нім. *das Akademiemitglied*. Лексема *лекція*, що прийшла в українську мову через посередництво інших з німецької *die Lektion*, є прикладом того, як розширюється предметна співвіднесеність терміна. Окрім того, що деякі значення цих термінів збігаються, у німецькій мові є ще й свій варіант – *die Vorlesung*. Прикладів *псевдоінтернаціоналізмів* у сфері педагогіки та освіти в німецькій мові набагато менше: нім. *das Deputat* (розмір заробітної платні, оклад; навчальне навантаження, ставка викладача) та *депутат* (виборчий представник; довірена особа, яку направили для здійснення якогось доручення). Повні міжмовні омоніми рідше викликають інтерференційні помилки. Для їх засвоєння можна обмежитися лише зіставленням значень в окремих мовах.

Отже, з'ясування спільного і відмінного у термінах мовні запозичення, іншомовні слова, інтернаціоналізми, міжнаціональна лексика стане кроком у формуванні мовознавчого терміноапарату, сприятиме вдосконаленню науково-академічної культури. Для мови науки будь-якої галузі, важливо вміти розпізнавати міжмовні омоніми, щоб уникати пасток і забезпечувати точність у комунікації.

Література

1. Дулепа І. Німецько-українські міжмовні омоніми у фаховій субмові педагогіки. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2011. № 3 (Ч. 2). С. 107–111.

2. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця : Твори, 2020. 920 с.

3. Кочан І. Термінологія: національна чи міжнародна? *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». 2009. № 648. С. 3–8.

УДК 811.112.2'1:008:61

Дігел А. М.,
студентка,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОМОВНОГО МЕДИЧНОГО ТЕКСТУ

Лінгвокультурні особливості німецькомовного медичного тексту формуються під впливом історичних, когнітивних, соціокультурних і функціональних чинників. Медичний дискурс у німецькій мові має комплексний характер, що відображає глибокі традиції європейської медицини, стандартизацію професійного мовлення та міжкультурну взаємодію в сучасній глобалізованій науці [3].

Головною рисою німецького медичного тексту виступає термінонасиченість і наявність значної кількості складних іменників-композитів. Це не лише зумовлює високу інформаційну щільність, а й обумовлює певну семантичну багатовимірність спеціалізованої лексики. Композити відзначаються структурною складністю, прагненням до максимальної точності, а також відгукою до особливостей граматичної системи німецької мови, де словоскладання є одним з найпродуктивніших засобів творення нових термінів. Наприклад, такі терміни, як *Blutdruckmessgerät, Krebsfrüherkennung, Herzfrequenzvariabilität*, не лише позначають конкретне поняття, а й відображають когнітивний спосіб концептуалізації медичних явищ у німецькій лінгвокультурі.

Важливою рисою є тісний зв'язок з міжнародною науковою традицією через запозичення латинських і грецьких терміноелементів. Значна частина лексики має інтернаціональний характер (наприклад, *Patient, Medikament, Diagnose*), що спрощує комунікацію на

міжнародному рівні й одночасно забезпечує емоційну нейтральність текстів, стандартизацію та синтаксичну передбачуваність [1; 2].

Медичні тексти німецькою мовою зазвичай вирізняються суворою структурою, використанням імперативних і модальних конструкцій для вираження інструкцій чи рекомендацій, а також чітким поділом на тематичні фрагменти (*Anamnese, Diagnose, Therapie, Befunde*). Документація оформлюється лаконічно, з дотриманням вимог до зрозумілості й точності. Вітальна і завершальна формули (*Mit freundlichen Grüßen, Für Rückfragen stehen wir Ihnen gerne zur Verfügung*) відображають етикет професійної комунікації та прагнення підтримати офіційно-нейтральний тон

Медичні тексти можуть призначатися для різних цільових аудиторій: лікарі, пацієнти, науковці, регуляторні органи. Для кожної аудиторії потрібен свій підхід до перекладу. Для лікарів важлива точність і спеціалізованість термінів, для пацієнтів – зрозумілість і доступність, для науковців - наукова строгість, для регуляторних органів - відповідність стандартам.

Перекладач повинен знайти баланс між точністю змісту та природністю мови, адаптуючи текст до норм української медичної термінології, не втрачаючи при цьому суті, а саме точність змісту. Значна кількість медичних термінів німецького походження (*Röntgen – рентген*, *Überempfindlichkeit – гіперчутливість*, *Gedankenlautwerden – озвучення думок*) набули статусу інтернаціональних понять [1; 2]. Однією з особливостей німецької мови є її здатність до творення складних слів-композитів, які дозволяють стисло, але надзвичайно точно виражати складні поняття (*Blutdruck – кров'яний тиск*, *Blutdruckmessung – вимірювання кров'яного тиску*, *Knochenbruchbehandlung – лікування перелому кістки)*. У медичних перекладах будь-яке семантичне відхилення може призвести до хибної інтерпретації діагнозу, призначення або дозування. Тому перекладач має передавати медичну інформацію з максимальною точністю, навіть якщо формулювання у мові перекладу виглядає дещо штучно (*arterielle Hypertonie – артеріальна гіпертензія*, а не *високий тиск*, хоча останній варіант є розмовним).

Разом із точністю потрібно враховувати й природність мови, уникати калькування чи дослівного перекладу, які створюють важкі або нечитабельні речення. Термінологічна узгодженість досягається за рахунок використання уніфікованої української медичної термінології (за класифікаторами МОЗ, Держстандартів, тощо), що забезпечує розуміння між лікарями, фармацевтами, пацієнтами. Перекладач повинен звіряти терміни з офіційними джерелами, а не винаходити

власні відповідники (*печінковий – гепатичний*, якщо це відповідає загальноприйнятій термінології) [3].

У медицині кожне слово може мати юридичне або клінічне значення (*Bei Anzeichen einer Überdosierung ist sofort ein Arzt aufzusuchen. – У разі появи ознак передозування необхідно негайно звернутися до лікаря*, а не *Якщо ви передозували – йдіть до лікаря*. Збереження суті перекладу є важливим кроком при перекладі. Перекладач не має спрощувати або опускати інформацію, навіть якщо вона здається повторюваною:

Окрему складність становить контекстуальна варіативність багатьох темінів. Один і той самий німецький термін може мати кілька можливих перекладів українською залежно від жанру тексту, цільової аудиторії або рівня фаховості, наприклад, *Injektion* може перекладатися як *ін'єкція* у наукових текстах, як *укол* – в інструкціях для пацієнтів, або як *введення препарату* – у клінічних протоколах. Такий вибір вимагає від перекладача гнучкого мислення й глибокого розуміння як мовного контексту, так і специфіки медичної практики.

Німецька медична термінологія вирізняється високим ступенем деталізації та спеціалізованості. Це особливо важливо в описах патологічних станів, симптомів, методів лікування або схем дозування препаратів. Наприклад, термін *Gedankenlautwerden* позначає психічний феномен, характерний для шизофренії, коли людина чує свої думки вголос, наче вони вимовляються кимось іншим. В українській мові для цього немає точного однослівного відповідника, і перекладач змушений вдаватися до описових конструкцій або вживання міжнародних термінів, якщо такі наявні.

До медичних текстів належать: інструкції до лікарських засобів, виписки з історій хвороб, протоколи лікування, клінічні дослідження, результати лабораторних аналізів, епікризи, наукові статті, сертифікати та інша документація. Специфіка перекладу німецькомовних текстів полягає у високій щільності термінів, складних граматичних конструкціях, широкому використанні складних іменників, скорочень і латинських виразів, а також у необхідності чітко розрізняти значення близьких термінів у різних клінічних контекстах.

Лінгвокультурні особливості німецькомовного медичного тексту охоплюють поєднання міжнародної термінологічної традиції, граматико-стилістичної норми та культурно зумовленого етикету. Переклад потребує відтворення змісту й когнітивно-комунікативних моделей, що забезпечує точність і функціональну адекватність міжкультурної медичної комунікації. Перспективним є аналіз перекладу німецькомовних медичних статей.

Література

1. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К. : Вища школа, 2005. 360 с.

2. Іщенко О. В. Особливості перекладу медичної термінології з німецької мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. Сер. Філологія. № 35. С. 120–123.

3. Кияк Т. Р., Шевченко І. Є. Переклад фахових текстів: Теорія і практика. К. : Видавничий центр КНЛУ. 2012. 215 с.

УДК 378.147:81'243:81-047.22

Дмитерко А. О.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Хавкіна О. М.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЕМОЦІЙНА ЕКСПРЕСІЯ МОЛОДІ У ЦИФРОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ: АНГЛОМОВНИЙ ТА УКРАЇНОМОВНИЙ КОНТЕКСТИ

У сучасному цифровому просторі онлайн-комунікація відіграє провідну роль у щоденних взаємодіях. Особливо актуальним постає питання: яким чином люди, перебуваючи «по той бік екрану», виражають свої емоції? Молодь 21 століття значну частину часу проводить в інтернеті, переважно у соціальних мережах. Дослідження показують, що серед респондентів віком 18-20 років 36,4% визнають залежність від соцмереж, 18,7% – перебувають у стані передзалежності, і лише 7,6% не відчувають впливу. У групі 21-30 років кількість перед залежних удвічі-утричі більша [1, с. 75].

Аналіз конкретних уподобань користувачів соціальних мереж засвідчує спільний інтерес до гумору та розваг, хобі й політичної інформації [2, с. 4].

До основних практик висловлювання емоцій онлайн відносимо:

1. Емодзі. Вони дозволяють передавати емоції без вербальних засобів; вони зрозумілі незалежно від володіння мовою співрозмовника. Якщо раніше емодзі лише доповнювали текст, то сьогодні в багатьох випадках повністю його замінюють – особливо в Tik-Tok та Instagram. Частина символів набуває переносних значень, найчастіше в

англомовному середовищі: емодзі синього капелюха (англ. *cap*) означає брехню чи перебільшення; емодзі черепа *(I'm dead*) – *Помираю від сміху*, тоді як в українському сегменті він частіше позначає сильний страх. Поширюються також анімовані, мемні, GIF-емодзі, популярні передусім в месенджерах (Telegram, Viber, Snapchat).

2. Емоційна лексика. Найпоширенішою її формою є скорочення, які активно використовуються в текстах, на стікерах, у мемах, GIF-файлах і навіть у форматі емодзі. У англомовному середовищі це, наприклад, *LOL* (laugh in out loud) – «сміюся в голос» [3], *OMG* (Oh my God!) – здивування чи емоційний шок. В українській мережевій комунікації поширені скорочення *ІМХО* (на мою скромну думку), *ХЗ* (не знаю), а також розмовна оцінна лексика на кшталт *жесть* (негативно забарвлений шок). Є й запозичення зі спільним ужитком – *cringe/крінж* – «незручність, сором», *ІМНО-ІМХО – «In My Humble Opinion / Н*а мою скромну думку».

3. GIF-файли. Їх використовують для яскравого й миттєвого передавання емоцій. В англомовному сегменті переважають фрагменти з популярних фільмів,серіалів і мультфільмів («Сімпсони», «It», «Hannibal», «Peaky Blinders»). В україномовному середовищі поширені «гіфки» з політиками, публічними діячами, а також із тваринами, зокрема котами та мавпами, що часто виконують комічні або гіперболізовані дії.

4. Мемита стікер-меми. Це один із найпопулярніших способів емоційної експресії як в англомовному, так і в україномовному середовищі. Приклади універсальних образів:«дівчина з рум'янцем і пальцем біля губ» – закоханість, захоплення; «кіт, що підпер морду лапою» – роздуми або здивування. Активно поширюються й меми, створені ШІ, зокрема «Балерина Капучіна», де емоційне значення формується залежно від контексту зображення.

5. Музичний супровід. У відеоконтенті музика або впізнавані «аудіоцитати» часто стають маркерами емоції. В українському сегменті під час війни поширені фрази відомих політичних чи військових діячів, наприклад: «Що визараз бачите перед собою? Це скарб» (Петро Порошенко) – як вираз похвали чи підтримки. В англомовному просторі подібну функцію виконують «мемні звуки», наприклад, крик орла під гімн США – іронічна демонстрації патріотизму.

Отже, аналіз соціальних мереж і месенджерів засвідчує як подібність, так і відмінність у практиках онлайн-спілкування англомовної та україномовної молоді. Попри різні культурні контексти, їх об'єднує активне використання цифрових засобів емоційної експресії.

Найпоширенішими є меми, тоді як в англомовному середовищі більш домінують емодзі, а в українському – емоційна лексика.

Література

1. Малєєва Н. С. Комунікативні практики у залежнених від соціальних мереж користувачів. *Актуальні проблеми психології.* Київ, 2016. Вип. 36. Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. С. 74–77.

2. Малєєва Н. С. Мотивація, інтереси та напрями діяльності молоді в соцмережах . *Дослідження розвитку психології і педагогіки :* матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 2018. 4 с.

3. LOL. *Cambridge dictionary*. URL : https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/lol?q=LOL (дата звернення: 30.10.2025).

УДК 811.111’373.7:811.161.2’373.7:004.738.5:316.77

Дудкіна П. Д.,
студентка,
Національний Університет «Запорізька політехника»

Хавкіна О. М.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

МЕМ ЯК НОВА ФОРМА МІЖКУЛЬТУРНОГО ДИСКУРСУ: АНГЛІЙСЬКА VS УКРАЇНСЬКА

У сучасному цифровому світі інтернет-мем став одним із найпотужніших і найпоширеніших засобів комунікації, являючи собою полікодовий феномен. З точки зору лінгвокультурології та міжкультурної комунікації, мем набуває статусу нової форми дискурсу, яка оперативно відображає й водночас формує соціокультурні реалії. Зіставний аналіз дає змогу виявити особливості функціонування цього феномену в англомовному та україномовному культурних просторах.

Термін «мем» було вперше введено Р. Докінзом у 1976 році на позначення одиниці культурної інформації, що передається шляхом імітації [5, с. 192]. В інтернет-середовищі мем еволюціонував, ставши, за визначенням С. Блекмор, своєрідним «культурним геном» [4, с. 88]. Сучасний інтернет-мем є культурним артефактом, що містить певний

лінгвокультурний код. У контексті міжкультурного дискурсу мем функціонує як трансферний механізм культурних смислів, скорочуючи комунікативну дистанцію за рахунок звернення до спільного прецедентного знання [6, с. 16].

Англомовний мем-дискурс, як глобальний домінант, часто виступає джерелом меметичних шаблонів (наприклад, *Distracted Boyfriend*). Ці шаблони, створені переважно на базі американської попкультури, масово запозичуються іншими культурами. Процес адаптації цих англомовних зразків в українському дискурсі є яскравим прикладом лінгвокультурної асиміляції [3, с. 101]. При цьому візуальний шаблон зберігається, але супровідний текст українізується та наповнюється суто національними реаліями або актуальними для українського суспільства подіями.

Зіставлення англійського та українського мем-дискурсів демонструє значні відмінності у тематиці та ціннісних орієнтирах. Англомовні меми, як правило, зосереджені на універсальних темах; водночас український мем-дискурс після 2022 року набув вираженого національно-ідентифікаційного, мобілізаційного та навіть терапевтичного характеру [2, с. 125]. Українські меми активно використовують жартівливе переосмислення воєнної тематики (такі образи як «Чорнобаївка», «Привид Києва»), історичні символи та гостру соціальну сатиру. Гумор стає механізмом психологічного захисту та консолідації нації [2, с. 128]. З мовознавчої точки зору українські меми активно експлуатують мовну гру, діалектизми, суржик та оказіональні неологізми, що робить їх часто недоступними для адекватного розуміння поза українським культурним контекстом [1, с. 47].

У сфері міжкультурної комунікації, мем виступає як фільтр та культурний каталізатор. Коли англомовний мем поширюється в Україні, він допомагає інтегрувати українську спільноту у глобальний культурний простір. І навпаки, коли українські національно-забарвлені меми поширюються англомовними платформами, вони слугують інструментом культурної дипломатії та формують зовнішній, часто позитивний, образ України. Однак, ризик міжкультурного непорозуміння залишається високим через лінгвокультурний лакунарний фонд – відсутність у реципієнта необхідного прецедентного знання.

Отже, мем – це не просто швидкоплинний жарт, а повноцінна форма міжкультурного дискурсу. Зіставний аналіз англійського та українського медіа-дискурсів підтверджує, що в глобалізованому просторі меми слугують як засобом уніфікації (через спільні шаблони), так і засобом національної самоідентифікації (через унікальне

культурне наповнення та мовні особливості). Подальше дослідження цього феномену є критично важливим для розуміння динаміки міжкультурної комунікації.

Література

1. Вандишева М. В. Візуальний мем як засіб репрезентації національно-культурної ідентичності (на матеріалі українського інтернет-дискурсу). *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження та перспективи*. 2022. Вип. 2. С. 45–50.

2. Дейвіс Л. Міжнародна комунікація у кризових умовах: роль українських військових мемів. *Міжнародний науковий вісник.* Серія: Культурологія. 2023. Т. 15. № 3. С. 120–135.

3. Косілова О. І. Інтернет-мем як одиниця міжкультурної комунікації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* Сер. : Філологія. 2018. Вип. 1(70). С. 100–103.

4. Blackmore S. The Meme Machine. Oxford : Oxford University Press, 1999. 264 p.

5. Dawkins R. The Selfish Gene. Oxford : Oxford University Press, 1976. 224 p.

6. Shifman L. Memes in Digital Culture. Cambridge : The MIT Press, 2014. 200 p.

УДК 811.111’373:811.161.2’373:004.738.5

Жилінська Є. Є.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Хавкіна О. М.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

СЛЕНГ ГЕЙМЕРІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

У сучасному світі комп’ютерні ігри постають не лише популярною формою дозвілля, а й важливим засобом міжкультурної комунікації. Паралельно з розвитком геймерської спільноти формується специфічна мовна підсистема – геймерський сленг. Англійський та український комп’ютерний сленг функціонують як динамічна лексична підсистема, покликана забезпечити інтернет-спільноту ефективними засобами

спілкування [1]. Геймерська лексика характеризується креативністю, високою частотністю оновлення та швидким поширенням у цифровому середовищі. Особливий інтерес становить зіставлення англомовного та україномовного геймерського сленгу, оскільки українська його версія значною мірою розвивається під впливом англійської мови. Загалом геймерський сленг можна визначити як сукупність неформальних мовних одиниць, які використовуються учасниками ігрових спільнот для оперативної комунікації, вираження емоцій та конструювання групової ідентичності.

Англійська мова є провідним джерелом формування геймерського сленгу, що зумовлено домінуванням англомовної ігрової індустрії у глобальному медіапросторі. Переважна більшість термінів має англомовне походження, зокрема: *noob*, *GG (good game)*, *AFK (away from keyboard)*, *camp*, *boost*, *loot* тощо.

Потрапляючи в українське мовне середовище, такі одиниці зазнають різних адаптивних процесів – усічення, змішування, словотвірного моделювання, додавання флексій, концептуальної метафоризації та інших образних переносів значення [1]. Часто геймерська спільнота створює комічні чи іронічні модифікації слів: *лолік*, *фідонув катку*, *улетів у тільт*, *залутати скриню*. Подібні вирази яскраво ілюструють активну мовну гру та культурну адаптацію запозичених елементів.

Важливим аспектом дослідження є соціолінгвістична функція геймерського сленгу: він формує спільний мовний код, що відмежовує «своїх» від «чужих». Використання таких мовних одиниць сприяє оперативній комунікації в онлайн-чатах, на форумах і в стрімах, водночас створюючи особливу атмосферу неформального спілкування та групової солідарності.

Проте активне поширення англомовних запозичень може зумовлювати витіснення українських еквівалентів, що актуалізує завдання пошуку оптимального балансу між збереженням національної мовної самобутності та повноцінною інтеграцією у глобальний цифровий простір.

Перспективним напрямом подальших досліджень є аналіз геймерського сленгу як складника молодіжної субкультури, що відображає цінності, комунікативні практики та ідентичнісні орієнтири гравців. У цьому контексті особливого значення набуває вивчення впливу геймерського жаргону на формування нових мовних норм у цифровій комунікації, оскільки частина сленгових одиниць поступово виходить за межі ігрового середовища та закріплюється в масовому мовленні. Дослідження цього процесу дозволяє простежити динаміку

мовних змін, спричинених техноглобалізацією, та визначити роль інтернет-спільнот у модернізації сучасних англійської та української мов.

Література

1. Lynnyk Y., Navrotska I. The Outline of Contemporary English and Ukrainian Computer Slang Lexicon. December, 2022. URL : https://www.researchgate.net/publication/367356023_ (date of accesss: 30.11.2025).

УДК 811.111'255.4

Каширіна І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Лимар К. В.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

СУГЕСТІЯ ЗАГОЛОВКІВ: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Сугестія довгий час залишалась у фокусі уваги літературознавців, оскільки це явище безпосередньо пов'язано з жанровою теорією. Водночас, сугестія звернена до сфери емоційного, що має мовленнєві патерни вираження, а отже, робить зазначений феномен об'єктом сугестивної лінгвістики. Тим не менш, до явища сугестії вперше привернули увагу саме у царині перекладознавчих досліджень – нам йдеться про широке обговорення артефактів, що належали до орієнтальної культури. Дискусії супроводжувались зверненням до проблематики перекладу текстів, написаних санскритом, з якими широкий науковий загал знайомився у вісімнадцятому сторіччі.

На сучасному відтинку спіралі пізнання відносини еквівалентності та адекватності встановлюються між першоджерелом та текстом перекладу, виходячи з напрацювань представників функціоналістських підходів в царині перекладознавства. Безумовно, звернувшись до певного різновиду оригіналу як типу тексту оригіналу, ми можемо визначити інтенсивність сугестії. С ильні позиції тексту оригіналу відображатимуть міру інтенсивності апелювання автора до підсвідомості цільового читача. Заголовок та підзаголовок відносяться

до сильних позицій тексту. Інформація, яку закодовано на підставі авторського задуму та декодовано перекладачем у процесі трансляції, може бути як змістово-концептуальною, так і змістово-підтекстовою чи змістово-фактуальною. Засоби мовленнєвого впливу на цільового читача, оприявлені в процесі трансляції, безпосередньо пов'язані з позиціонуванням суб'єкта у сугестивному дискурсі (термін Л. Ільницької [3]). Такими суб'єктами є і автор оригіналу, і творець перекладу. Також приймаємо до уваги і різновид комунікативної сфери, де створюється сугестію. У сугестивному дискурсі нас найбільше зацікавило використання сугестії в новітніх психотехнологіях, на жанровому рівні оформлених у науково-популярні тексти мотиваційного характеру.

Яскравим зразком такого тексту, перекладеним українською мовою Юлією Шматко, є «Think and Grow Rich» Наполеона Гілла [2; 6]. Книга витримала декілька перевидань, відколи зявилася на полицях книгарень у другій половині двадцятого сторіччя, і є майстерною спробою навіювання цільовому читачеві особливої тональності у ставленні до гравців та процесів у бізнесовому дискурсі.

В тексті оригіналу ми виокремлюємо наступні мовні засоби сугестивного впливу на цільового читача: використання наказового способу, застосування такого різновиду мовленнєвого акту, як директив, плідне запровадження в текстуальній тканині метафори, звукових повторів (зокрема, алітерації та асонансу), тощо.

З метою збереження міри інтенсивності сугестивного впливу на цільового читача перекладачка Юлія Шматько плідно застосовує на макрорівні феноменологічний проєкт метапоетичного письма, зближуючи горизонт автора та цільового читача, на мікрорівні перекладачка користає з двох тактик перекладу, а саме трансформації вербалізації і трансформації номіналізації (в термінах Л. Коломієць, О. Борисової і К Кузьміної [4; 1; 5]). Оскільки в процесі перекладання важить взаємодія сугеренда і сугестора, подальши перекладознавчий аналіз може відкрити широке коло для дискусії у межах психолінгвістики перекладу.

.

Література

1. Борисова О. В. Трансформація вербалізації в англо-українському перекладі : автореф. дис. … канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2005. 22 с.

2. Гілл Н. Думай і багатій. Харків : КСД, 2017. 256 с.

3. Ільницька Л. Л. Англомовний сугестивний дискурс : автореф. дис. … канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2006. 22 с.

4. Коломієць Л. В. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з англійської, ірландської та американської поезії) : монографія. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2004. 522 с.
5. Кузьміна К. А. Трансформація номіналізації в англо-українському та українсько-англійському напрямках перекладу : автореф. дис. … канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2004. 23 с.
6. Hill N. Think and grow rich. New York : Tarcher, 2007. 320 p.

УДК 811.111'255.4

Каширіна І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Поцюпан А. В.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З ГАСТРОНОМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ ЗНАЧЕННЯ: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Серед мовних проблем перекладу проблематика, пов'язана з фразеологією, нараховує вісімдесят сім позицій [4, с. 604], що свідчить про невичерпанність тематики. Наразі можна впевнено говорити про еволюцію перекладацьких принципів ретрансляції фразеології в англо-українському та українсько-англійському напрямках перекладу. В основі динаміки перекладацьких рішень, їхньої креативності і множинності, – сприйняття фразеологічної одиниці (ФО) як перекладацької категорії. Підвалини такого сприйняття було закладено Р. Зорівчак, особливу увагу приділено важливості компонентів фразеологічної одиниці: по-перше, як основи для подальшої класифікації ФО, по-друге, як елемента семантики, що визначає семантико-стилістичні функції та можливість семантичної трансформації в процесі ретрансляції [1, с. 33]. Префікс ре- нами вжито як маркер, що уводить вдумливого дослідника до способу відтворення різнорівневих елементів мовної тканини тексту оригіналу, що є глибоко закоріненими у лінгвокультуру першоджерела: нам йдеться про так зване пересаджування насінини (у нашому випадку – смислового наповнення ФО) на інший мовно-культурний ґрунт. Не забуваймо також і про тактику перекладу, запропоновану С. Караванським. Працюючи

над перекладом поезії, С. Караванський сміливо експериментував з формами, в тому числі й ФО, прагнучи приборкати риму [2]. Водночас, найбільше перекладацька мовотворчість, на нашу думку, оприявлюється у випадку повного або часткового переосмислення компонентів ФО: «Реалізація і підсилення стилістично-експресивних функцій ФО відбувається за рахунок розщеплення фразеологізмів: конкретизації значень компонентів ФО, уклинювання, додавання нових компонентів, заміни одного компонента іншим, переміщення компонентів ФО, новоутворень за аналогією, створення синоніма» [1, с. 33]. Для того, щоб така мовотворчість не порушила відносин еквівалентності та адекватності між першоджерелом і транслятом, перекладач мусить добиратися до неперекладного, зчитуючи та ресторуючи в процесі трансляції культурні коди, зокрема й антропоморфний культурний код (термін К. Мізіна). Такий код, на думку К. Мізіна, утворюють субкоди, одним з яких є гастрономічний [3, с. 179]. На нашу думку, семантичні трансформації фразеологічних одиниць з гастрономічним компонентом уможливлюють своєрідну взаємодію гастрономічного та інших антропоморфних субкодів – соматичного, соціального і психічного (духовного) – з артефактним культурним кодом, відображаючи в дзеркалі фразеології ціннісні пріоритети культур Великої Британії і України, які так яскраво опривлюються у традиціях, пов'язаних з національною кухнею кожної з цих країн. Пізнаючи Іншого в процесі трансляції, перекладач не тільки добачає наявність асиметрії мовних та концептуальних картин світу, а й вирішує питання семантичної прозорості трансляту. Без сумніву, важить в процесі перекладання й емерджентність культурного знання, тобто його розподілення серед носіїв певної лінгвокультури. У такому випадку семантика тексту оригіналу, якщо вона є декодованою досвідченим перекладачем, не спричинить когнітивного дисонансу та не додасть лакунарності тексту перекладу. Безумовно, можемо говорити про гастрономічний компонент як про чинник, що актуалізує асоціативний шлейф, який призведе до подальшого декодування позитивної чи негативної оцінної семантики фразеологічної одиниці, причому розщеплення фразеологічної одиниці та подальша семантична трансформація може, метафорично висловлюючись, розвернути вектор оцінної семантики в протилежний бік.

Література

1. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (На матеріалі перекладів творів української літератури

англійською мовою). Львів : Видавництво при ЛДУ ВО «Вища школа», 1983. 177 с.

2. Каширіна І. В. Перекладацький метод Святослава Караванського : автореф. дис. … канд. філол. наук : 10. 02. 16. К., 2020. 18 с.

3. Мізін К. Людина в дзеркалі компаративної фразеології : монографія. Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2011. 448 с.

4. Шмігер Т. Українське перекладознавство XX сторіччя : бібліографія. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, НТШ, 2013. 626 с.

УДК 811.111’276.6:811.161.2’276.6

Коломєйцева В. В.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Хавкіна О. М.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ГЕНДЕРНО-НЕЙТРАЛЬНА ЛЕКСИКА В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Мова відображає культурні уявлення про гендер і формує цінності та світогляд суспільства. Однак у багатьох мовах ця взаємодія може закріплювати патріархальні стереотипи й нерівні соціальні ролі.

Загалом виділяють 3 типи мов з гендерною асиметрією: 1) безгендерні мови (фінська, турецька) – граматична категорія роду в них відсутня, а гендер виражається переважно лексично, напр., через слова ***male/female [student]***; 2) природно гендерні мови (англійська, шведська) – іменники в них загалом немарковані за родом (***student, neighbor***), проте гендер може фіксуватися через займенники або окремі лексеми; 3) граматично гендерні мови (німецька, французька, українська) – займенники та інші граматично залежні частини мови узгоджуються з граматичним родом іменників (***ця розумна студентка, цей розумний студент***) [4].

Дослідження засвідчують, що граматично гендерні мови сприяють закріпленню стереотипів, що зумовило потребу в гендерно-нейтральній мові та лексиці. Цей аспект вивчали Р. Лакофф, Д. Снайдер та О. А. Малахова [1; 3; 5].

Способи усунення гендерних форм залежать від граматичної будови мови. В англійській мові гендерна нейтралізація зумовлена відсутністю граматичного роду та продуктивних фемінних суфіксів. В українській натомість активно формуються фемінітиви: ***вчитель-вчителька, психолог-психологиня, майстер-майстриня, президент–президентка*** [2]. Іншим методом гендерної нейтралізації є використання множини, наприклад: ***«ми великі молодці», «вони файні вчительки»***. Проте оскільки множина іменників утворюється як від чоловічого, так і від жіночого роду, вона не є повністю гендерно-нейтральною [4].

Однією з частин мов, яка спричинює гендерну асиметрію, є займенник. Пошук нейтральної форми зумовив поширення ***they*** як займенника 3-ої особи однини, на противагу універсалізації ***man*** та ***he***. У 2015 році словник Merriam-Webster визнав ***they*** словом року, підкресливши його нормативність і зручність [7]. Наприклад, ***officials shall carry out their duties*** замість ***his duties*** [6]. Для уникнення гендерно маркованих іменників застосовують такі стратегії: повтор, заміна та перефразування.

Попри офіційну підтримку міжнародними інституціями, рекомендації щодо уникнення гендерно маркованої лексики не мають обов'язкового характеру. Проте мовні зміни відбуваються: в англійській вони активно впроваджуються з середини 20 ст., тоді як в українській починають набувати законодавчого статусу лише з 2019 року [2; 4].

Отже, гендерно-нейтральна лексика перебуває на активній стадії розвитку: у різних мовах спостерігаються помітні зміни у напрямі усунення гендерної асиметрії, що поступово закріплюються як у мовній практиці, так і в офіційних нормах.

Література

1. Малахова О. А. Фемінітиви – не данина моді, вони властиві українській мові як системі. URL : https://womo.ua/olena-malahova/ (дата звернення: 29.10.2025).

2. Правопис іменникових суфіксів. URL : https://2019.pravopys.net/sections/32/ (дата звернення 27.10.2025).

3. Cutler S. Sexist Job Titles and the Influence of Language on Gender Stereotypes. URL : https://humanities.byu.edu/sexist-job-titles-and-the-influence-of-language-on-gender-stereotypes/ (дата звернення: 10.10.2025).

4. Formanowicz M., Moser F., Sczesny S. Can Gender-Fair Language Reduce Gender Stereotyping and Discrimination? *Frontiers in Psychology.* 02 February 2016. URL : https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00025 (дата звернення: 29.10.2025).

5. Lacoff R. Language and Woman's Place. New York : Harper and Row, 1975. 324 p.

УДК 81'25'28:373.45

Кущ Е. О.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Духновський К. А.,
студент,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ТРУДНОЩІ ТА СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ

Реалії є лексичними одиницями з «яскраво вираженим національно-культурним значенням, що співвідносяться з поняттями та фрагментами об'єктивної реальності, відображеної в свідомості конкретної лінгвокультурної спільноти» [1, с. 69]. Більшість мовних реалій асоціюється з національно-культурними еталонами, стереотипами, міфологією. Переклад реалій викликає неабиякі труднощі у зв'язку з відсутністю їх еквівалентів.

Дослідники пропонують різноманітні способи перекладу реалій. Найпоширенішими із них загалом вважається транскодування, калькування, описовий переклад, наближений переклад і трансформаційний переклад [2, с. 26–30; 3, с. 253–255]. Приклад застосування транслітерації, що є одним із видів транскодування, спостерігаємо при перекладі реалії у наступному реченні:

«*Курінь був військово-адміністративним підрозділом козацького військ*» [4, с. 48].

«*Kurin' was a military administrative division of Cossack troops*» [5, с. 42].

Переклад реалії *курінь* англійською мовою було здійснено шляхом транслітерації *kurin'*. Зазначимо, що вказана україномовна лексема *курінь* може перекладатися також такими англомовними словосполученнями, як *Cossack dwelling, Cossack hut* (тобто із використанням трансформації додавання та застосування англомовного аналога аналізованого слова-реалії) за умов, якщо вона позначає вид житла козаків, оскільки лексема курінь є одиницею номінації не тільки військового підрозділу запорізьких козаків, але й їх житла.

Проаналізуємо ще один приклад:

«*Під час Зеленого тижня українці прикрашали хату м'ятою та іншими пахучими травами*» [4, с. 83].

«*During the Green week* (*a week before Trinity*) *Ukrainians decorated their houses with mint and other aromatic herbs*» [5, с. 79].

У наведеному прикладі спостерігаємо використання реалії *Зелений тиждень*, що позначає в українській мові тиждень перед Трійцею, в який в українських селах хати встеляли запашними травами (м'ятою, лепехою, любистком) за звичаєм. Вважалося, що ці трави будуть відгоняти нечистих і будуть приносити добробут у родину протягом року. Реалія *Зелений тиждень* перекладається англійською мовою калькуванням. Оскільки англомовний адресат не знає вказаної назви, значення калькованої одиниці пояснюється шляхом опису.

Наближений переклад полягає в пошуку найближчої за значенням відповідника в мові перекладу для лексичної одиниці вихідної мови. Подібні приблизні еквіваленти називають «аналогами» [2, с. 28]. Застосовуючи в процесі перекладу реалій подібні одиниці потрібно брати до уваги, що в деяких випадках вони можуть створювати не зовсім правильне уявлення про характер поняття чи явища, що позначається ними. У деяких випадках перекладачеві також доводиться вдаватися до трансформаційного перекладу, що полягає у перебудові синтаксичної структури речення із реалією, до лексичних замін із повною зміною значення подібної одиниці, тобто до того, що називається перекладацькими трансформаціями [2, с. 29], зокрема:

«*Кожухи були різної довжини, з рукавами чи без, переважно білого кольору. Їх носили взимку та влітку, як частину традиційного українського вбрання*» [4, с. 75].

«*Fur coats were of different length, with or without sleeves, their color was usually white. Ukrainians wore fur coats in winter as well as in summer; it was a part of the traditional Ukrainian costume»* [5, с. 71].

Оскільки етнографічна реалія *кожухи*, що позначає верхній одяг на овечій шкурі, які носили українці взимку, не має англомовного еквівалента. вона перекладається за допомогою англомовного словосполучення, що є її аналогом *fur coat*. Значення цього словосполучення є більш загальним, тому можна говорити також про застосування перекладацької лексичної трансформації генералізація.

Література

1. Бурбак О. Ф. Реалія та способи визначення її лінгвістичного статусу. *Іноземна філологія*. 1985. № 5. С. 68–72.

2. Зорівчак Р. П. Статус реалії як перекладознавчого терміна. К. : А. С. К., 1985. 164 с.

3. Кирда А. Г., Письменна О. О. Формування компетентності в перекладі на матеріалі сучасних суспільно-політичних реалій. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2015. Вип. 49. С. 252–260.

4. Смешко І. Нариси з історії України. К. : САМІТ КНИГА, 2023. 122 с.

5. Smeshko I. Essays on the History of Ukraine. Kyiv : SAMIT KNYHA, 2024. 104 p.

УДК 81’25:82-1

Ледо Галано О. В.,
інженер-перекладач,
Посол української пісні у світі, Волонтер України,
віце-президент асоціації «Об’єднуємо серця»,
членкиня Координаційної ради Міжнародної організації
«Поступ жінок-мироносиць у діаспорі» (Мадрид, Іспанія)

Дяченко-Лисенко Л. М.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних та природничих наук,
Приватний вищий навчальний заклад
«Університет сучасних знань»

МІЖ МОВОЮ І КУЛЬТУРОЮ: ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ ІСПАНСЬКОЮ МОВОЮ
(НА МАТЕРІАЛІ ПОЕТИЧНИХ ПЕРЕКЛАДІВ ОЛЬГИ ЛЕДО ГАЛАНО ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА, ІВАНА ФРАНКА ТА ОЛЕНИ ПЧІЛКИ)

Поетичний переклад – різновид художнього перекладу, що вимагає значних знань і творчої майстерності, адже його мета полягає не у точній передачі змісту, а у відтворенні думок і почуттів автора засобами іншої мови, у перевтіленні його образів у матеріал іншої мовної системи [14, с. 39–40].

Процес перекладу визначається взаємодією двох моделюючих систем – мови та культури [6; 7].

Відтворення епохи в перекладі реалізується через мовні історичні особливості тексту – лексичні, морфологічні й синтаксичні архаїзми тощо [5, с. 39–54]. Для досягнення адекватності та стилістичної рівноваги між оригіналом і перекладом застосовуються граматичні та лексичні трансформації [8, с. 87–88].

Як слушно зазначають дослідники, поезія є системою, особливо чутливою до перекладацьких трансформацій, адже її форма, звук і ритм невіддільні від змісту [9; 12].

Метою дослідження є аналіз особливостей перекладу української поезії іспанською мовою – відтворення ритму та музикальності, передачі образів і фольклорних елементів, трансформації культурних реалій і визначення ефективних стратегій збереження художньої виразності.

Матеріалом дослідження стали власні поетичні переклади, зокрема: фрагмент із поеми **«Причинна»** («Реве та стогне Дніпр широкий») **Тараса Шевченка**, **«Пісня будущини» Івана Франка** та вірш **«Надіє, вернися» Олени Пчілки**.

Методи: порівняльний аналіз, описовий метод, а також елементи стилістичного й лінгвокультурного аналізу [8].

Перекладацький аналіз твору Тараса Шевченка

Складність перекладу поезії Тараса Шевченка зумовлена глибиною фольклорної основи, історичними алюзіями та насиченістю художніх засобів. Фольклорні мотиви, національні символи (Дніпро, верби, калина) й архетипи створюють семантичну та емоційну щільність тексту, що ускладнює передачу його стилістичного багатства іншою мовою [1; 2; 8].

У перекладі фрагменту з «Причинної» ключовими стали:

- **передача реалій та символів української культури** [3];
- **збереження ритмомелодики оригіналу**: чотиристопний ямб передано через восьмискладовий іспанський вірш із перехресною римою, що відтворює музикальність тексту [15];
- **лексико-семантична компенсація** через усталені іспанські вирази, напр.: «ніхто нігде не гомонів» → *«no hubo voces ni al azar»*, що зберігає експресивність [16];
- **адаптація топонімів** («Дніпро» → *Dniéper*) як приклад культурної транспозиції [3].

Застосовані прийоми реалізують принцип **динамічної еквівалентності** за Ю. Найдою [14, с. 115], забезпечуючи гармонію між змістом, формою та емоційним тоном оригіналу.

Перекладацький аналіз твору Івана Франка

Філософсько-пророчий вірш Івана Франка «Пісня будущини» поєднує мотиви часу, боротьби та відродження. Переклад зберігає не лише зміст, а й художні характеристики оригіналу – форму, ритм, символіку та емоційний пафос.

Форма сонета збережена, ритміка адаптована до більш вільної схеми, що відповідає принципу функціональної рівноцінності [13, с. 56–

61]. Використано консонансні рими, забезпечено ритмічний баланс і плавність звучання.

Семантичне ядро твору – антитеза між теперішнім занепадом і майбутнім воскресінням – передано через еквівалентні образи, реалізуючи **динамічну еквівалентність** [14, с. 159–167]. Збережена символіка часу як космічної сили оновлення. Інверсії й анафори створюють ефект пророцтва, властивий оригіналу.

Архаїчна лексика (lid, honrada) відтворює біблійно-урочистий пафос оригіналу та забезпечує стилістичну еквівалентність [11, с. 233–234]. Консонансні рими, фонетична гармонійність і емоційна ясність поєднують вірність і творчість, зберігаючи дух Франкового слова.

Переклад досягає **функціонально-естетичної еквівалентності**, зберігаючи семантичну структуру, ритм, символіку і пророчий пафос, а методи компенсації, анафори й консонансні рими забезпечують адекватну передачу філософського й гуманістичного змісту твору та підтримують діалог культур.

Перекладацький аналіз твору Олени Пчілки

Вірш Олени Пчілки «Надіє, вернися» є зразком психологічної інтимної лірики кінця XIX століття, поєднуючи романтичну традицію з конкретикою емоцій і символічною насиченістю.

В іспанському перекладі збережено **структурну симетрію** та ритм, адаптований до ендесилябічної системи (11 складів), що забезпечує **еквівалентну метричну гармонію** [13, с. 56–61].

Символіка оригіналу адаптована з урахуванням **семантичної близькості культурних образів**: «зоря золотая» → «mi estrella dorada», «ніч зимовая» → «noche nevada», що відповідає принципу **культурної транспозиції** [10, с. 82–85].

Інтонаційна модель та експресія збережені через риторичні питання та вигуки («¿Cómo te adueñaste?», «¡Vuelve, esperanza!»), а **інверсії** («De mí, ¿cómo te adueñaste?») забезпечують ритмічну компенсацію й мелодійність.

Фонічна адаптація досягається через переважання голосних [a]–[e]–[o] (amargo / carga / aferraste), передаючи лагідне, співуче звучання української лірики. Центральні символи — «туга», «ніч зимовая», «зоря золотая», «надія» — передано через аналогічні метафори романської поетики, що підтверджує **естетичну адекватність** перекладу [10; 13].

Переклад підтримує **катарсичне очищення** оригіналу через емоційно марковану лексику («mi alma resiente sin ti») та демонструє **функціонально-естетичну еквівалентність**, зберігаючи семантичну структуру, ритм, символіку та інтонаційну наснагу. Методи

компенсації, анафори та фонічні повтори створюють гармонійну відповідність оригіналу, формуючи **естетичний діалог культур**.

Література

1. Бахтіна А. Phonetic universals in the Spanish translation of Taras Shevchenko poetry: tempo, rhythm, metric. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. 2018. Вип. 11. С. 18–27.

2. Зайченко Н. Особливості відтворення національно-культурного колориту поетичної мови Тараса Шевченка в перекладах на близькоспоріднені мови. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.* Серія «Філологічні науки». 2014. № 12. С. 19–23.

3. Ковальова Т. П. Топонімікон поетичних творів Тараса Шевченка в аспекті перекладу. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського.* Серія: Філологія. 2024. Т. 35 (74), № 1. С. 229–236.

4. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. К. : Юніверс, 2001. 280 с.

5. Питання теорії художнього перекладу / за ред. Ю. І. Іванова. Київ : Вища школа, 1990. 250 с.

6. Пушик Н. В. Особливості перекладу художніх творів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія : Філологія. 2022. № 54. С. 208–211. DOI : 10.32841/2409-1154.2022.54.50.

7. Фоміна Л. В. Методичні вказівки до практичних занять з навчальної дисципліни «Особливості перекладу художніх творів». Дніпропетровськ : Національний гірничий університет, 2015. 109 с..

8. Шмігер Т. Перекладознавчий аналіз: теоретичні та прикладні аспекти: давня українська література сучасними українською та англійською мовами : монографія. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2018. 224 с.

9. Academy of American Poets. An ABC of Translating Poetry. *Exchanges Journal*. Iowa : University of Iowa, s.f. URL : https://exchanges.uiowa.edu/poetry-translator-responsibility.

10. Bassnett S. Translation Studies. 4th ed. London & New York : Routledge, 2014. 176 p.

11. Jakobson R. On Linguistic Aspects of Translation. *Selected Writings*. Vol. 2. The Hague : Mouton, 1959. P. 232–239.

12. Jarrar S. M. Poetry Translation: Artistic and Cultural Problems. *Excellence in Language Studies (EKS)*. Salamanca : Universidad de Salamanca, 2016. P. 28–31. URL : https://surl.li/uxstfu.

13. Lefevere A. Translating Poetry: Seven Strategies and a Blueprint. Assen : Van Gorcum, 1975. 127 p.

14. Nida E. A. Toward a Science of Translating. Leiden : Brill, 1964. 331 p.

15. Pekkanen H. Who's Got Rhythm? Rhythm-Related Shifting in Literary Translation. *Palimpsestes*. 2014. № 27. P. 129–147.

16. Semerenko L., Pliushchai A. Musicality of a Literary Work and Translation Issue. *Вісник університету ім. А. Нобеля.* Сер. : Філологічні науки. 2023. С. 39–46.

УДК 81'37:781.63(73)

Лещенко Г. А.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ПІСНІ МАЙКЛА ДЖЕКСОНА «*EARTH SONG*»

Пісенний текст Майкла Джексона *«Earth Song»* репрезентує глибокий гуманістичний заклик до усвідомлення екологічної кризи та моральної відповідальності людства за збереження планети. Центральним у структурі твору є концепт **«EARTH»**, який постає як багатошаровий ментальний конструкт, що поєднує поняттєвий, образний та ціннісний компоненти.

Поняттєвий конституент охоплює основні когнітивні ознаки, релевантні для визначення концепту «Earth» – планета, природа, життя, людство. У пісні ці елементи вербалізуються за допомогою лексем ***earth, nature, forest, animals, fields***, які відтворюють базову онтологічну суть землі як живого організму. Як відомо, поняттєвий рівень концепту структурує знання про об'єкт і створює когнітивний каркас смислу.

Образна складова концепту реалізується через систему метафоричних і метонімічних переносів, що сприяють розкриттю його емоційно-оцінної сутності. Вона відображає інтерпретацію навколишньої дійсності через призму емоційного досвіду суб'єкта, а також виступає засобом концептуалізації явищ, пов'язаних із моральними, екологічними та соціальними проблемами сучасності. За влучним спостереженням Дж. Лакоффа і М. Джонсона, метафора виконує не лише естетичну, а й когнітивну функцію, адже «через метафоричну структуру ми осмислюємо власний досвід» [4, с. 23]. В пісні «*Earth Song»* метафорика формує емоційно насичене поле, у якому Земля виступає не просто географічним об'єктом, а жертвою людської байдужості.

В тексті пісні виявляємо низку концептуальних метафор, які конкретизують внутрішню структуру концепту «Earth» і розкривають його антропоморфізований характер. Зокрема, метафора *«This crying Earth, this weeping shore»* уособлює Землю як живу істоту, що страждає від наслідків людської діяльності. Через використання дієслів *crying* і *weeping* автор персоніфікує планету, передаючи глибокий емоційний біль природи, яка «плаче» через безвідповідальність людини. Такий тип метафорики, за спостереженням Дж. Лакоффа та М. Джонсона, належить до моделі «Nature as a living being», що підкреслює моральну взаємозалежність людини і довкілля [4, с. 56]. У метафорі «***Heavens are falling down»*** реалізується апокаліптичний образ зруйнованого космічного порядку, що відображає глобальну кризу, спричинену людською діяльністю. У цьому вислові реалізується метафора катастрофи як «падіння неба», що є символом руйнування природної гармонії між людиною, Землею та Всесвітом. Ще один троп «***Holy land torn apart by greed»*** є метафорою морального занепаду людства, у якій «свята земля» символізує не лише природу як сакральну субстанцію, але й духовну основу буття. Використання лексеми *greed* («жадібність») актуалізує етичний вимір концепту, підкреслюючи руйнівний вплив людських пороків на довкілля. Як зазначає М. Тернер, подібні метафоричні структури поєднують моральний і когнітивний аспекти осмислення світу, створюючи комплексну образну модель [5, с. 200].

Таким чином, образна складова концепту *«Earth»* у пісні Майкла Джексона ґрунтується на метафоризації природних явищ, уособленні Землі та морально-оцінних протиставленнях «святого» і «зруйнованого». Вона забезпечує емоційно-експресивний вимір пісенного дискурсу, формуючи у слухача когнітивний образ страждальної, але живої планети, що потребує співчуття та дії.

Ціннісна складова концепту «Earth» відображає систему моральних, естетичних та етичних орієнтирів, які визначають ставлення людини до навколишнього середовища. Вона формує оцінний вимір концепту, у якому реалізуються ідеї добра і зла, гармонії та руйнації, відповідальності та байдужості. Як зазначає О. Селіванова, ціннісна складова концепту «забезпечує інтеграцію когнітивного, емоційного й культурного досвіду носія мови, виявляючи домінантні світоглядні орієнтири спільноти» [1, с. 247]. У пісні Майкла Джексона домінуючим є аксіологічний контраст між сакральною природою Землі та руйнівною діяльністю людини. Концепт «Earth» постає як ціннісний маркер, що уособлює не лише матеріальне середовище, а й моральну відповідальність людства за його збереження. Семантика тексту організована навколо протиставлення «**sacred – profaned»**, яке визначає

етичну структуру твору: «*What about flowering fields? Is there a time? / What about all the dreams that you said was yours and mine*?». Наступний фрагмент актуалізує позитивні цінності – красу, гармонію, спільність, які контрастують із подальшими образами спустошення: «*Heavens are falling down… I can't even breathe*». Такі лексеми, як *falling*, *dying*, *torn apart*, утворюють семантичне поле морального занепаду, позначаючи деградацію не лише довкілля, а й людського духу. Емоційно-оцінна лексика (*crying, dying, suffering, burnt, ravaging*) підсилює драматизм, а паралельні конструкції (*What about...?*) створюють ефект нагромадження провини та безвиході: «*Heavens are falling down (What about us?) I can't even see (What about us?)*» Як зазначає С. Фріт, пісня як форма масового мистецтва має здатність одночасно викликати емпатію і соціальне усвідомлення, поєднуючи емоційний і раціональний рівні комунікації [3, с. 12].

У межах українського когнітивно-семіотичного підходу (О. Селіванова; Л. Федорюк, 2019) ціннісна структура концепту осмислюється як культурна пам'ять, що акумулює колективні уявлення про гармонію світу [1; 2]. У контексті пісні Джексона це виявляється у зверненні до універсальних категорій гуманізму, духовності та відповідальності. У структурі ціннісного компоненту виділяємо кілька рівнів реалізації: **етичний, що** виражається у протиставленні *«holy land»* і *«greed»*, де жадібність постає як антипод моральної чистоти; **емоційний, який** передається через лексеми *crying, weeping, suffering*; **соціокультурний, який** відображає глобальні гуманістичні цінності, такі як милосердя, співчуття та колективна відповідальність за планету.

Отже, концептуальна модель у пісенному тексті Майкла Джексона постає як складна когнітивно-семіотична структура, що поєднує поняттєві, образні та ціннісні компоненти. Його багатовимірність забезпечує глибоке емоційно-смислове наповнення тексту, у якому автор не лише порушує екологічну проблему, але й формує морально-філософське бачення взаємин людини і природи. **Поняттєва складова** відображає базове уявлення про Землю як про джерело життя, простір існування людства і невід'ємний елемент космічної рівноваги. **Образна складова** реалізується через метафоричні уособлення Землі, що страждає, плаче і зазнає руйнування внаслідок людської жадібності та байдужості. Цей рівень сприяє емоційній актуалізації концепту, підсилюючи його експресивний та естетичний потенціал. **Ціннісна складова** віддзеркалює моральну відповідальність людства за збереження планети, осмислюючи Землю як етичну категорію, що потребує очищення, прощення та спасіння. Саме на цьому рівні

формується гуманістичне послання твору, спрямоване на пробудження екологічної свідомості й духовного оновлення людини.

Таким чином, концепт **«Earth»** у пісні Майкла Джексона постає не лише як номінація фізичної реальності, а як символ духовного і морального світу людини, що інтегрує когнітивні, емоційно-оцінні та культурні смисли. Завдяки цьому *«Earth Song»* набуває універсального характеру екологічного й етичного маніфесту, у якому поєднано елементи художнього, філософського та соціального дискурсу.

Література

1. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

2. Федорюк Л. Специфіка української концептосфери: лінгвокультурологійний вимір (на прикладі концепту смерть) : монографія. Вінниця, 2019. 185 с.

3. Frith S. Performing Rites: On the Value of Popular Music. Harvard University Press. 1996. 352 p.

4. Lakoff J., Johnson M. Metaphors We Live by. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 256 p.

5. Turner M. The Literary Mind: The Origins of Thought and Language. New York : Oxford University Press. 1996. 208 p.

УДК 81’25:004.946:316.77

Литвинова В. М.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Лещенко Г. А.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЛОКАЛІЗАЦІЯ ВІДЕОІГОР ЯК ФОРМА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У сучасному світі відеоігри посідають провідне місце в культурному просторі та фактично стали невід’ємною складовою глобальної культури, що об’єднує людей різних країн і континентів. Завдяки розвитку інтернету та цифрових платформ ігри почали охоплювати багатомільйонну аудиторію, тому локалізація та переклад ігрового контенту є необхідною умовою для забезпечення повноцінного

ігрового досвіду. Феномен комп'ютерних відеоігор як невід'ємна складова частина сучасного інтернет-дискурсу ставав об'єктом наукових розвідок, в тому числі й лінгвістичних [3, с. 22-36].

Дослідники й фахівці галузі наголошують, що локалізація відеоігор це не лише переклад текстового матеріалу, а й комплексна адаптація ігрового продукту до мовних та культурних особливостей певного регіону [4, с. 376]. Такий процес передбачає, як наголошує О'Хаган, активну співпрацю розробників, перекладачів і спеціалістів із культурної адаптації [6, с. 98]. Схожу думку поділяє й українська дослідниця Юлія Онищенко, яка зазначає, що «локалізація – це особливий різновид технічного перекладу, що здійснюється в дискурсі комп'ютерних технологій, і спрямований на комплексне відтворення текстової частини програмної продукції засобами іншої мови» [2, с. 2]. Тобто, локалізацію можливо розглядати як варіант перекладу, коли мова йде, наприклад, про переклад технічних текстів або матеріалів зі сфери комп'ютерних технологій. Іншими словами, локалізація є міждисциплінарним поняттям, а успіх цього процесу залежить від поєднання теорії та практики філологічної і комп'ютерної наук. Таким чином, переклад у сфері ігрової індустрії не можна розглядати як механічну заміну слів однієї мови іншою. Локалізатор повинен враховувати культурні й поведінкові особливості гравців іншої лінгвокультурної спільноти аби забезпечити той самий емоційний ефект, який задумали автори.

У цьому контексті соціокультурний підхід розглядається як простір міжкультурної взаємодії. Залучаючи мільйони гравців із різних країн, ігри стають платформою обміну культурними кодами. Дж. Фіске під культурним кодом розуміє систему знаків, керованих «певними правилами, які поширені серед представників певної культури, і яка призначена для генерації та циркулювання смислів у цій культурі та для цієї культури» [5, с. 356]. Саме тут локалізація відеоігор набуває ключового значення, оскільки виступає інструментом міжкультурної комунікації, забезпечуючи зрозумілість та доступність ігрового контенту для різних культурних спільнот. Вибір перекладацької стратегії – доместикації чи форенізації – визначає, яким чином гравець буде взаємодіяти з культурним кодом: через адаптований, близький до власного досвіду контент чи через автентичне знайомство з іншою культурою [1, с. 89–95].

Отже, локалізація відеоігор є складним багаторівневим процесом, який виходить далеко за межі традиційного перекладу. Вона поєднує лінгвістичні, культурні та технічні аспекти, забезпечуючи адекватне відтворення змісту та культурних кодів оригіналу. Від вибору

перекладацьких стратегій – доместикації чи форенізації –залежить, як саме гравець сприйматиме культурний контент: як адаптований під його власні реалії чи як автентичний досвід знайомства з іншою культурою. Саме тому процес локалізації потребує не лише глибоких знань мови, але й розуміння культурних особливостей, психології аудиторії та принципів ігрового дизайну.

Література

1. Мазур О. Локалізація як явище перекладу. *Актуальні питання гуманітарних наук. Мовознавство. Літературознавство*. 2021. Вип. 35. Том 7. С. 89–95.

2. Онищенко Ю. К. Глобалізація, локалізація та переклад: синоніми, антоніми чи взаємодоповнюючі поняття? *Мовні і концептуальні картини світу* : збірник наукових праць. К., 2005. Вип. 16. Кн. 2. С. 6.

3. Bernal-Merino M. On the Translation of Video Games. *The Journal of Specialized Translation.* 2006. № 6. P. 22−36.

4. Chandler H. M. The Game Localization Handbook. [2nd ed.]. Charles River Media, 2005. 376 p.

5. Fiske J. Television culture. London : Routledge, 1999. 356 p.

6. O'Hagan M., Mangiron C. Game Localization. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2013. 98 p.

УДК 811.161.2''373.612

Луценко П. О.,
докторант,
Донецький національний університет ім. Василя Стуса

ЕТАПИ ВИВЧЕННЯ ДИХОТОМІЇ *СВІЙ – ЧУЖИЙ* У ВІТЧИЗНЯНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

В українській гуманітарній традиції проблема *свого* й *чужого* привертає прискіпливу увагу вчених, оскільки вона безпосередньо пов'язана з національною ідентичністю, культурною пам'яттю та своєрідно відображається в когнітивній і мовній картинах світу. Категорійна дихотомія *свій – чужий* спроєктована на осмислення та відповідне омовлення історичної долі українців, що пов'язана з боротьбою за збереження ідентичності в умовах контактів з іншими етносами. Аналіз вербалізації цієї дихотомії дає змогу простежити не

лише особливості актуалізації відповідних наукових підходів, але й осмислити відповідні світоглядні трансформації.

Аспектуально окреслимо основні етапи та напрями вивчення категорійної дихотомії *свій – чужий* у вітчизняному мовознавстві.

1. Етнографічно-фольклористичний етап – це перша спроба осмислення опозиції *свій – чужий*, що пов'язана з працями українських етнографів і фольклористів у др. пол. XIX – на поч. XX ст., коли досліджували народні звичаї, обряди та фольклорні тексти, у яких і виявляли ставлення до *свого* (*рід, громада, земля*) і *чужого* (*іновірець, чужоземець, ворог*). На цьому етапі було закладено фундамент для подальших лінгвістичних учень щодо складників зазначеної опозиції: етнографи та фольклористи вперше описали, як саме дихотомія *свій – чужий* омовлюється в народній культурі.

2. Структуралістський етап. У сер. XIX ст. ще в працях О. Потебні, а в XX ст. в наукових студіях його учнів – насамперед представників київської та харківської лінгвістичних шкіл, з'являється пожвавлений інтерес *до семантичних бінарних опозицій* загалом, які інтерпретують як відповідний *спосіб структурування світу*. Послідовники О. Потебні розглядали дихотомію *свій – чужий* як частину ширшої системи протиставлень: *позитивно – негативно*, *життя – смерть, верх – низ,* що сприяло більш докладній її дескрипції не лише як *культурно специфічного*, але і як *універсального феномену*. Саме в цей період відстежували специфіку вербалізації розглядуваної опозиції в художніх текстах, символіці, міфології. Актуалізована дихотомія набула *статусу архетипної*, що структурує мислення і відображена на рівні мовних значень.

3. Когнітивно-лінгвістичний етап. Наприкінці XX ст. – на початку XXI ст. дослідження зміщуються в площину когнітивної лінгвістики. Актуалізовано увагу до того, як у мові відбувається концептуалізація світу, що здійснюється і через призму опозиції *свій – чужий*. У центрі уваги вчених такі явища, як мовна картина світу, зокрема й у фокусі вияву системи уявлень про *своє* і *чуже*; паремійний фонд – прислів'я і приказки розглядаються як засіб фіксації колективних знань про цю дихотомію; описують відповідні лексико-семантичні поля, аналізуючи слова із семантикою *свій*, *чужий*, *рідний*, *інший*, *ворог*; вивчають дискурсивні практики, у яких відбувається вербалізація зазначеної опозиції, що насамперед виявляється в художніх текстах і публіцистиці, де протиставлення *ми – вони* стає інструментом ідентифікації. Когнітивний підхід показує, що *своє* і *чуже* – це не лише протиставлення, але й полярні точки *ціннісної шкали*, де *своє* отримує позитивну конотацію, а *чуже* – переважно негативну.

4. Сучасний етап розвитку мовознавства (поч. XXI ст.) відзначається комплексним підходом та практичною спрямованістю в міждисциплінарнісне поле (лінгвістика, культурологія, соціологія, політологія). В українському мовознавстві простежуємо кілька провідних напрямів – лінгвокультурологійний (аналіз культурних смислів у прислів'ях, художніх текстах, медіа); психолінгвістичний (вивчають, як дихотомія впливає на когнітивні процеси й оцінки в міжкультурній комунікації, зокрема йдеться про формування *образу чужого*); дискурсивний (дослідження політичних і медійних текстів, де *свій* ототожнюється з нашою державою, армією, народом, а *чужий* – із ворогом чи агресором; дихотомію *ми – вони* використовують як засіб легітимації *свого* та маркування *чужого*).

Отже, дихотомія *свій – чужий* у вітчизняному мовознавстві має тривалу традицію дослідження: від етнографійного опису через структуралістський аналіз до когнітивної та міждисциплінарної інтерпретації. Кожен етап вніс нові методологійні акценти: етнографія *зафіксувала матеріал*; структуралізм визначив опозицію як *архетипну*; когнітивна лінгвістика інтерпретувала цю *дихотомію як концептуальну*; у сучасному мовознавстві досліджують *функційне навантаження складників дихотомії в дискурсивному просторі загалом*.

Перспективу вивчення дихотомії *свій – чужий* окреслюємо в кількох напрямах: (а) важливим залишається зіставний аналіз, спроєктований на мовні факти слов'янських та західноєвропейських лінгвокультур, що дає змогу виявити універсальні й культурно специфічні моделі вербалізації цієї опозиції; (б) потребують вивчення і особливості використання компонентів розглядуваної опозиції в сучасному медійному дискурсі, оскільки дихотомія *ми – вони* стала базовим інструментом формування колективної ідентичності українців, їх мобілізації та протидії інформаційним впливам.

УДК 811.161.2’373.45:316.346.32-053.6

Ляшова К. Г.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Хавкіна О. М.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ВИКОРИСТАННЯ АНГЛІЦИЗМІВ У МОВІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ: МІЖКУЛЬТУРНИЙ ВПЛИВ

Англіцизми – це різновид лексичих запозичень: слова, окремі їхні значення, вислови тощо, що були запозичені з англійської мови, перекладені з неї або створені за її моделями [2, с. 17]. Їх активно використовують як у професійному середовищі, так і в повсякденному мовленні. Наприклад: **апдейт** (*update*) – оновлення, **баг** (*bug*) – помилка.

Поява англіцизмів у сучасній українській мові безпосередньо пов’язана з процесами глобалізації. Якщо раніше такі слова проникали переважно через зовнішню торгівлю, подорожі або посередництвом інших мов, то сьогодні вони входять до мовної практики значно швидше завдяки мас-медіа та цифровим технологіям. Основна причина іншомовних запозичень полягає у прагненні точно передати значення нового поняття й відповідну комунікативну прагматику [1, с. 2].

До запозичень-англіцизмів відносимо, по-перше, власне англомовні слова, що активно входять у мовлення, виходять за межі професійного вжитку й поступово стають загальновживаними: *бренд, дилер, провайдер, спонсор, супермаркет*; по-друге, варваризми – це рідковживані іншомовні слова, які легко замінити питомою українською лексикою та що використовуються переважно у фаховому спілкуванні: **брокер** (*broker*) – посередник, **мітинг** (*meeting*) **–** нарада; по-третє, інтернаціоналізми – лексеми, поширені щонайменше у трьох неспоріднених мовах: *holding* – англ.*, das Holding* – нім.*, холдинг* – укр.) [4].

Молодь, зокрема *покоління зумерів* (народжені приблизно 1997–2012 року), зростала в епоху цифрових технологій: у їхньому дитинстві з’являлися гаджети, і вони швидко опанували їх. Це вплинуло й на словниковий запас: відбувається контамінація узусу англіцизмами. Українські зумери активно сприймають англомовний контент – відео на YouTube, TikTok, музичні треки, пости, блоги, меми – що стають

джерелом англіцизмів: **краш** (*crush*) **–** симпатія/закоханість**, скіл** (*skill*) **–** навичка**, челендж** (*challenge*) **–** виклик тощо [3, с. 45]. Для зумерів такі слова звучать природно й сучасно, адже називають явища, які важко передати українською без втрати змісту чи емоційного забарвлення. Тож англомовний контент виступає не лише розвагою, а й потужним чинником культурного впливу, що формує нову лексику та стиль спілкування молоді [1, с. 3]. Часто в українській мові існує відповідник англіцизму, але продуктивнішою є саме запозичена форма: **фідбек** (*feedback*) – відгук, **лук** (*look*) – образ.

Вибір англіцизмів часто залежить і від хобі та інтересів людини. Наприклад, у геймерському лексиконі можна почути такі терміни як: **левел** (level) – рівень, **квест** (quest) – завдання [4]. Оскільки більшість популярних відеоігор створюється в англомовному середовищі, англійська фактично стала універсальною мовою геймерів. Завдяки цьому іншомовні слова набули міжнародного статусу й залишаються зрозумілими гравцям з різних країн, зокрема в Україні.

Отже, англіцизми є поширеним явищем в українській мові: їх активно вживають як у професійному середовищі, так і в повсякденному спілкуванні. Такі запозичення стали невід'ємною частиною сучасного мовлення, особливо серед молоді. Вони відображають процеси глобалізації, відкритості до нових технологій і культурних впливів. Вплив англійської мови на мовлення української молоді є природним наслідком глобалізаційних процесів, що формують новий етап розвитку української лексики.

Література

1. Архипенко Л. М. Англіцизми в українській мові : причини, насліди, перспективи запозичування. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського.* Серія : Філологія. Журналістика. 2021. Т. 32 (71). № 5. Ч. 1. С. 1–6.

2. Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О. Словник лінгвістичних термінів : лексикологія, фразеологія, лексикографія / за редакцією М. І. Голянич. Івано-Франківськ : Сімик, 2011. 272 с.

3. Дьолог О. С. Лексичні англіцизми як особливість сучасної мовної моди. *Закарпатські філологічні студії.* Ужгород, 2020. Вип. 13. Т. 1. С. 43–47.

4. Озадовська І. Популярні англіцизми в українській мові. URL : https://greenforest.com.ua/journal/read/populiarni-anhlitsyzmy-v-ukrainskii-movi (дата звернення: 29.10.2025).

УДК 811.111’373.72-048.45(045)

Насакіна С. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук,
Одеський державний аграрний університет

МОВЧАННЯ ТА КОМУНІКАЦІЯ: АНГЛІЙСЬКІ ТА УКРАЇНСЬКІ ІДІОМИ НА ПЕРЕХРЕСТІ ТИШІ ТА СЛОВА

Для досягнення комунікативної компетентності здобувачами немовних закладів вищої освіти всіх рівнів у мовний блок освітніх компонентів необхідно включати не лише граматику та термінологію, але й культурні аспекти, до яких безпосередньо належить знання ідіоматики. Загальновідомо, що мова символізує культурну реальність, а фразеологічні одиниці є джерелом інформації про культурно-національне світобачення народу. Таким чином, вивчення контрастивної фразеології стає невід'ємною частиною формування лінгвокультурної компетенції майбутніх фахівців.

Незважаючи на активне вивчення цього розділу лінгвістики, починаючи із середини XX ст., серед науковців досі не досягнуто консенсусу щодо уніфікованої дефініції фразеологізму та його сутнісних ознак. Дослідники наголошують, що визначення стійкої сполуки є настільки ж методологічно складним, як і визначення лексичної одиниці (слова), оскільки виявлення універсальних критеріїв, застосовних до всіх фразеологічних одиниць без винятку, є вкрай проблематичним. Сучасні студії в галузі контрастивної лінгвістики характеризуються не лише значною дивергенцією наукових поглядів стосовно цілей та векторів дослідження, але й розмаїттям методик аналізу. На сьогодні практично не існує лінгвістичного методу, який би не був інтегрований у процеси зіставного вивчення мов. Цей методологічний плюралізм підкреслює багатогранність фразеології і необхідність комплексного підходу до його дослідження.

У площині зіставного вивчення фразеологічних одиниць вагомі дослідження належать багатьом вітчизняним та закордонним вченим, зокрема: Ш. Баллі, Г. Бургер П. І. Ордінес, А. П. Пінтаріс, Л. Скрипник, Р. М. Солано, Л. Юрчук, С. Фідлер та ін. Зокрема, зіставне вивчення онімної фразеології набуло значної актуальності, про що свідчать дисертаційні роботи І. Ф. Заваринської, І. М. Запухляк, Ю. В. Ковалюк.

За визначенням О. Селіванової, ідіомами вважаються лише такі «стійкі словосполуки, семантика яких не виводиться зі значень її складників, а інтегрована ними формально; виникає внаслідок утрати

мотиваційних відношень» [4, с. 173]. Мова функціонує як складна система, що об'єднує універсальні та національно-специфічні елементи. Слід зазначити, що у віддалено споріднених мовах, як-от англійська та українська, кількість спільних рис закономірно поступатиметься обсягу відмінностей. Відтак, як слушно зауважив Л. Ліннік, «знати ці відмінності – означає знати ці мови» [3, с. 17]. У зв'язку з цим зіставлення далекоспоріднених мов набуває критичної ваги не лише для поглибленого вивчення їхніх структурних систем, але й для експлікації національної самобутності та специфіки їхньої своєрідності.

Об’єктом дослідження є фразеологічні одиниці англійської та української мов із компонентами, що позначають мовчання та комунікацію (спілкування). Матеріалом дослідження виступають англійські та українські фразеологічні одиниці, з компонентом на позначення мовчання та комунікацію (спілкування), вилучені шляхом суцільної вибірки з лексикографічних джерел.

Зазначимо, що для зіставного мовознавства базовим є контрастивний метод (також відомий як зіставно-типологічний або синхронно-порівняльний). Проте, на відміну від компаративно-історичного, який першочергово спрямований на встановлення генетичних відповідностей між мовами, зіставний метод переважно орієнтований на виявлення відмінностей (унікалій), хоча й не ігнорує при цьому їхніх спільних рис [2, с. 77].

Дослідники акцентують, що в межах антропоцентричної парадигми одним із ключових завдань зіставних студій є верифікація глибинних кореляцій між мовними структурами, свідомістю та культурними доменами досліджуваних етнічних спільнот. Наприклад, у дисертаційному дослідженні Н. Ю. Тодорової зафіксовано, що українські просторові фразеологічні одиниці (ФО) демонструють семантичну орієнтацію на побутові повсякденні ситуації, міжособистісні стосунки та емоційний стан індивіда [6, с. 117]. Водночас, англійські ФО корелюють із професійною діяльністю, матеріально-грошовими відносинами, а також військовою та морською справою [6, с. 117].

Загальновизнано, що фразеологічна система будь-якої мови має зв’язок з багатовіковим життєвим досвідом народа, національними звичаями та традиціями, акумульованими у колективній свідомості етносу. Фразеологія відображає глибинні культурні коди народу. Англійська ідіома *Silence speaks volumes* (Тиша говорить голосніше за слова) вперше зафіксована у 1803 році у романі Jane Austen «Pride and Prejudice» (лист міс Бінглі): «Her sister’s silence spoke volumes: she was bitterly disappointed». Крім того, дослідниця компаративних

фразеологізмів в українських перекладах А. В. Тарасова вказує на розбіжності в зооморфній символіці мудрості: якщо в українській мові уособленням цієї якості слугують змія чи ворон, то в англійській домінантним лінком є сова (*wise as an owl*) [5, с. 19]. Більше того, І. Ф. Заваринська, досліджуючи ФО з онімним компонентом у англійській та слов'янських мовах, дійшла висновку, що в англійській мові превалюють образи, співвідносні з людиною та всесвітом (простір, рух, предмет, місце) [1, с. 18]. Натомість, у слов'янських мовах переважають образи, набуті внаслідок взаємодії людини і всесвіту (уявлення про світ живої та неживої природи) [1, с. 18].

Таким чином, контрастивна фразеологія здатна не лише сприяє експлікації зв'язків між культурою та мовою конкретного етносу, але й має вирішальне значення для ефективного формування мовної та культурної компетенції висококваліфікованих фахівців. Проведене дослідження контрастивної фразеології англійської та української мов, сфокусоване на одиницях, які вербалізують сфери мовчання та комунікації, підтверджує критичну важливість включення лінгвокультурних аспектів до освітнього процесу, особливо для здобувачів немовних спеціальностей.

Література

1. Заваринська І. Ф. Лінгвокультурна мотивація фразеологізмів з онімним компонентом в англійській, польській та українській мовах : автореф. дис.. …канд. філол.. наук: 10.02.17. К., 2009. 22 с.

2. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства : підручник. К. : Видавничий центр «Академія», 2006. 424 с.

3. Ліннік Л. А. Лінгвокультурологічний аспект порівняльного дослідження фразеологічних одиниць. *Проблеми зіставної семантики* : зб. наук. статей / відп. ред. О. О. Тараненко. Вип. 9. К. : Вид. центр КНЛУ, 2009. 268 с.

4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

5. Тарасова А. В. Відтворення англійських компаративних фразеологізмів в українських перекладах : дис.. …канд. філол.. наук: 10.02.16. Дніпропетровськ, 2017. 220 с.

6. Тодорова Н. Ю. Фразеологічні одиниці просторової семантики в українській та англійській мовах : дис.. …канд. філол.. наук: 10.02.17. Львів, 2018. 244 с.

УДК 811.521:32

Піонтківська С. П.,
студентка,
Львівський національний університет ім. Івана Франка

Піонтківський П. М.,
кандидат технічних наук, старший науковий співробітник
науково-дослідного відділу наукового центру,
Житомирський військовий інститут ім. С. П. Корольова

ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯВОЄННОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЯПОНІЇ: ФІЛОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Після початку широкомасштабної агресії росії проти України у 2022 році світова спільнота активізувала підтримку українського суспільства в політичній, економічній та гуманітарній площинах. Однією з послідовних партнерок України є Японія – держава, що поєднує глибокі культурні традиції з технологічною модерністю та прагненням до миру. В умовах післявоєнного відновлення нашої держави особливого значення набуває гуманітарна дипломатія, а саме – розвиток культурно-філологічної співпраці між Україною та Японією.

Філологічний аспект двосторонніх відносин охоплює проблеми перекладу, міжкультурної комунікації, мовної освіти, когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології. Ця взаємодія є не лише академічною, а й суспільно значущою, адже саме мова формує духовну основу для взаєморозуміння між народами. Дослідження філологічного виміру співпраці між Україною та Японією є актуальним як для сучасного мовознавства, так і для розвитку гуманітарної дипломатії. Філологічна співпраця між нашими країнами має давні корені, однак її системний розвиток почався лише на межі XX–XXI століть. У провідних українських університетах діють центри японської мови та культури, зокрема в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Львівському національному університеті імені Івана Франка, Національному університеті «Києво-Могилянська академія», Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна. Ці осередки не лише здійснюють викладання японської мови, а й проводять перекладацькі семінари, лінгвокультурні форуми, дні японської культури. З іншого боку, в Японії спостерігається зростання інтересу до української мови та культури. Так, у Токійському університеті іноземних мов, Університеті Нагої, Університеті Осаки започатковано окремі курси україністики, а у 2023 році створено

невеликі перекладацькі групи для адаптації української літератури японською мовою [5].

Мова виступає не лише засобом спілкування, а й носієм національної пам'яті. У цьому контексті філологічна взаємодія стає не лише навчальним чи науковим процесом, а способом гуманітарного взаємопізнання. Вивчення японської мови українськими студентами сприяє розвитку міжкультурної компетентності, розумінню східноазійської ментальності, а ознайомлення японців з українською мовою формує більш глибоке уявлення про європейські та українські гуманістичні традиції.

За таких умов переклад стає центральним інструментом гуманітарної дипломатії. Саме через переклад літературних текстів, промов, культурних кодів формується образ іншої нації.

Останніми роками в Японії зростає інтерес до сучасної української літератури. Твори Романи Романишин та Андрія Лесіва, Олександра Шатохіна, Сергія Жадана, Андрія Куркова, Тані Малярчук перекладаються японською та видаються у серіях сучасної європейської дитячої літератури та прози. Це не лише популяризує українську культуру в Японії, а й формує уявлення про ментальні цінності українців – співчуття, свободу, гідність, стійкість.

Водночас переклад японської літератури українською мовою має давні традиції. Ще в 1970–80-х роках перекладалися твори Акутаґави Рюноске, Ясунарі Кавабати, Юкіо Мішіми. У XXI столітті ця тенденція посилилася завдяки зростанню кількості фахівців-японістів. Особливої уваги потребує питання адекватності перекладу культурно маркованих понять – таких як «вабі-сабі» (естетика недосконалого), «кі» (життєва енергія), «амае» (емоційна залежність, довіра), які не мають прямих аналогів в українській культурі.

Ці складнощі стимулюють розвиток перекладознавчих досліджень, зокрема в аспектах когнітивної семантики, прагматики та теорії міжкультурної адаптації тексту [1]. Українські перекладачі дедалі частіше звертаються до анотаційного, коментованого перекладу як способу передати контекст і філософію японських текстів.

Японські фонди, зокрема Japan Foundation [5] та Japan International Cooperation Agency (JICA) [6], підтримують програми перекладацької співпраці, фінансують стажування та перекладацькі резиденції для молодих україністів і японістів. Такі ініціативи поєднують філологічну практику з культурною дипломатією, створюючи умови для сталого культурного обміну.

Дослідження лінгвокультурного виміру українсько-японської взаємодії відкриває широкі можливості для порівняльної семантики та

когнітивної лінгвістики. Обидві культури мають глибокі естетичні традиції, у яких мова відображає філософію буття. Наприклад, японський концепт 和 (ва) – «гармонія» – в українській культурі має близькі поняття «злагода», «єдність», однак у японському контексті він несе додаткове значення внутрішньої рівноваги між людиною та природою. Український концепт «душевність» наближається до японського маґокоро – «щирість серця», але акцентує не лише моральний, а й емоційний аспект.

Такі паралелі дають змогу формувати нові напрями у порівняльному мовознавстві, розвивати когнітивні дослідження на перетині лінгвістики та культурології. За висновками І. Нікітіної, «аналіз концептів у міжкультурному вимірі дозволяє не лише виявити відмінності, а й встановити універсалії мислення» [3].

Сучасні цифрові технології також відкривають нові можливості для міжмовного діалогу. Створення електронних корпусів українських і японських текстів [2], автоматизованих систем морфологічного аналізу, машинного перекладу та онлайн-курсів японської мови українською – усе це стає реальністю завдяки міжнародним проєктам. Підтримка цифрової гуманітаристики (Digital Humanities) в обох країнах сприяє підвищенню ефективності лінгвістичних досліджень і розширенню міжкультурного обміну.

Освіта є основою стійкої філологічної співпраці. З 2022 року Японія активізувала академічні програми підтримки українських студентів та викладачів, зокрема Japanese Government (MEXT) Scholarship, JENESYS Programme та стипендії Japan Foundation. У межах цих програм українські аспіранти отримують можливість навчання в університетах Японії, де вивчають мову, лінгвістику, культурологію та перекладознавство.

В Україні зростає кількість японських мовних курсів, які фінансуються за участю японських партнерів. Ці ініціативи мають не лише навчальну, а й символічну функцію – вони стають актом культурної підтримки та солідарності. У перспективі доцільним є створення Українсько-японського центру філологічних досліджень, який об’єднає науковців, перекладачів і педагогів для реалізації спільних проектів – від корпусних досліджень до видання двомовних антологій. Така ініціатива сприятиме інституційному закріпленню філологічного партнерства.

Не менш важливим є розвиток комунікативної компетентності нового покоління філологів-медіаторів. Вони виконують роль культурних посередників у міжнародних переговорах, медіа, освітніх програмах, літературних проєктах. Як зазначає М. Пентилюк, «філолог

сьогодні має бути не лише знавцем мови, а й комунікатором між культурами» [4].

Окрема роль у післявоєнному співробітництві належить обміну бойовим досвідом та науково-технічними досягненнями у застосуванні високотехнологічних зразків озброєння, який, однак, повинен відбуватися в межах міжнародного права, прозорих політико-дипломатичних процедур та етичних норм. Такий обмін стосується насамперед обміну аналітичними висновками, досвідом планування логістики, організації медицини в полі, управління кризовими комунікаціями, а також досліджень щодо впливу технологій на людський чинник і суспільну стійкість. Крім того, культурно-гуманітарний супровід технічного обміну (доповіді, публікації, відкриті лекції та переклади свідчень учасників подій) відіграє важливу роль у формуванні суспільної легітимації співпраці.

Післявоєнна співпраця України та Японії у філологічному аспекті має винятковий потенціал для формування спільного гуманітарного простору, заснованого на взаємній повазі, довірі та культурному розумінні. Її зміст виходить далеко за межі академічної площини – це простір м'якої сили (soft power), де мова, культура і переклад стають ефективними інструментами міжнародного діалогу. У сучасних умовах саме філологічна наука здатна створювати інтелектуальні мости між Сходом і Заходом, формуючи основу для сталого культурного співіснування.

Філологія, у цьому сенсі, набуває функції глобального комунікативного медіатора. Розвиток спільних перекладацьких програм, двомовних корпусів текстів, електронних бібліотек, відкритих лінгвістичних ресурсів сприятиме розширенню доступу до української та японської літературної спадщини. Це відкриває можливість для створення єдиного цифрового гуманітарного простору, де українська та японська філологічні школи зможуть взаємодіяти на рівні термінології, стилістики, поетики й культурних концептів. Такі ініціативи формуватимуть не лише академічну, а й публічну присутність України у світовому культурному дискурсі.

У системі післявоєнного відновлення України філологічна співпраця з Японією постає як соціокультурна стратегія: вона забезпечує не лише відродження духовних зв'язків і збереження культурної пам'яті, а й інтеграцію української гуманітарної науки у світовий науковий контекст. Ця співпраця може стати платформою для розвитку нових галузей – цифрової філології, екології мови, міжкультурного менеджменту, когнітивного перекладознавства. Залучення спільних освітніх програм, міжуніверситетських лабораторій

та дослідницьких центрів сприятиме формуванню нового покоління філологів-медіаторів – фахівців, здатних не лише перекладати, а й інтерпретувати культурні смисли, забезпечуючи сталий гуманітарний розвиток обох країн.

Філологічний вимір післявоєнної співпраці України та Японії має трансформаційний потенціал. Він здатен стати інтелектуальною основою гуманітарної інтеграції, у якій мова виступає не лише інструментом комунікації, а й засобом відновлення, порозуміння та творення спільного майбутнього.

Література

1. Горобей Т. В. Функціональні особливості лексичних і граматичних трансформацій при перекладі японського художнього тексту на українську мову (на матеріалі твору Хідео Леві «Я в країні літератури») / наук. кер. К. П. Кравець ; Київ. нац. лінгв. ун-т. К., 2021. 97 с.

2. Козоріз О. Створення власних лінгвістичних корпусів. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. Східні мови та літератури. 2023. № 1(27). С. 6–12. DOI : https://doi.org/10.17721/1728-242X.2021.27.6-12.

3. Нікітіна Н. П. Культурознавча соціалізація мовної освіти. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2014. Vol. II(16), Iss. 33. URL : https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/02/Nikitina-N.-Culturelogical-Socialization-of-Language-Teaching.pdf.

4. Пентилюк М., Гайдаєнко І. Мовна особистість студента-філолога як суб'єкта професійної підготовки. *Слобожанський науковий вісник.* Сер. : Філологія. 2025. С. 136–142. DOI : 10.32782/philspu/2025.9.25.

5. Japan Foundation. Global Partnerships Programs. URL : https://www.jpf.go.jp/e/project/intel/exchange/index.html.

6. Japan International Cooperation Agency (JICA) Ukraine Support Initiatives. URL : https://www.jica.go.jp/english/overseas/ukraine/activities/index.html.

УДК 81’243:378.147

Скрипник Н. С.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО ВИКЛАДАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

У сучасному освітньому просторі викладання іноземних мов дедалі частіше орієнтується не лише на формування комунікативної компетентності, а й на розвиток міжкультурної свідомості студентів. Особливо це актуально у випадку німецької мови як другої іноземної, коли студенти вже мають досвід вивчення іншої мови (переважно англійської) і часто порівнюють мовні явища крізь призму попередніх знань.

Як засвідчує практика викладання, рівень обізнаності студентів про німецькомовні країни є **вкрай нерівномірним**. Частина молоді має особистий досвід перебування у Німеччині, Австрії чи Швейцарії, зокрема через вимушену міграцію унаслідок війни, та часто екстраполює власний досвід, як позитивний так і негативний, на німецьку мову загалом та усі німецькомовні території. Інші ж демонструють поверхневе або викривлене уявлення про німецькомовний світ – іноді плутаючи Австрію з Австралією чи сприймаючи німецьку культуру крізь стереотипи минулих епох. Така ситуація свідчить про **необхідність цілеспрямованого лінгвокультурологічного компонента у** навчальному процесі, що забезпечить глибше розуміння взаємозв’язку мови і культури. Саме включення культурного контексту у вивчення лексики, граматики, фразеології та комунікативних моделей є важливим засобом формування повноцінної міжкультурної компетентності майбутніх фахівців.

У контексті викладання німецької мови з початкового рівня у закладах вищої освіти цей підхід має особливе значення. Студенти, які раніше не мали досвіду системного вивчення німецької, часто формують уявлення про країну через окремі фрагменти інформації – популярну культуру, соціальні мережі або чутки. Унаслідок цього виникають стереотипи: наприклад, «німці надто серйозні», «у Німеччині всі п’ють багато пива», «німецька мова надто складна й

жорстка». Такі уявлення впливають на мотивацію до навчання, сприйняття матеріалу та готовність до міжкультурного діалогу.

Застосування лінгвокультурологічного підходу дозволяє подолати ці перекоси за умови системного застосування. Як підкреслює Н. Ф. Бориско, «вивчення мови через культурний контекст сприяє формуванню позитивної мотивації, оскільки студент починає сприймати іноземну мову не як механічну систему правил, а як живий прояв культури» [1, с. 57].

Методично це може реалізовуватися через:

- тексти культурного змісту (свята, традиції, історичні події, сучасні соціокультурні явища);
- зіставний аналіз української та німецької культур (цінності, етикет, поведінкові моделі);
- використання автентичних матеріалів (відео, пісні, реклами, фрагменти ЗМІ);
- проектну діяльність, що передбачає дослідження конкретних аспектів німецькомовного світу (освіта, кухня, молодіжна культура тощо).

Як зазначає Л. С. Панфілова, «лінгвокультурологічна компетентність формується через постійне занурення у соціокультурне середовище мови, навіть у межах аудиторії» [2, с. 32].

Розвиток цієї компетентності також відповідає вимогам сучасної вищої освіти України, яка орієнтується на формування глобально свідомої особистості, здатної до міжкультурної комунікації.

Отже, лінгвокультурологічний підхід є необхідною складовою викладання німецької мови як другої іноземної у вищій школі. Він забезпечує формування не лише мовних, а й культурних компетентностей, що дає студентам змогу адекватно сприймати, розуміти та інтерпретувати мовні явища у їхньому культурному контексті.

З огляду на нерівномірний рівень знань студентів про німецькомовні країни та наявність стереотипів, системне впровадження лінгвокультурологічного компоненту у навчальний процес є обов'язковою умовою сучасної іншомовної освіти. Це сприятиме не лише підвищенню мотивації до вивчення мови, але й формуванню відкритої, толерантної, міжкультурно компетентної особистості.

Література

1. Бориско Н. Ф. Методика викладання іноземних мов у вищій школі. К. : Ленвіт, 2010. 384 с.

2. Панфілова Л. С. Формування міжкультурної компетентності студентів у процесі вивчення іноземних мов. Харків : Основа, 2016. 210 с.

УДК 81.161.2’25+811.163.41+811.512.161 BCUL

Смольницька О. О.,
кандидат філософських наук,
зовнішня наукова співробітниця філологічного факультету,
SLAS – Секція слов’янських і південноазіатських мов і цивілізацій – UNIL (Лозаннський університет, Швейцарія)

ВІДТВОРЕННЯ ЛЕКСЕМ НА ПОЗНАЧЕННЯ РЕЛІГІЇ, ПОБУТУ ТА ІНШИХ РЕАЛІЙ (НА МАТЕРІАЛІ АРХІВІВ І ФОНДІВ КАНТОНАЛЬНОЇ ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ ЛОЗАННИ)

З огляду на інтерес українського перекладознавства до сербського і взагалі балканського епосу – у тому числі пісень – спостерігається виникнення українських інтерпретацій традиційних і навіть канонічних для південних слов’ян пісень. Зокрема, це не лише класичні переклади XIX–XX ст. (українські романтики, М. Старицький, І. Франко, М. Рильський [2] та ін.; дослідження на цю тему: М. Стріха та ін.), але й сучасні (М. Гуць, О. Смольницька та ін.). Проте з огляду на великий корпус цих текстів ще рано казати про систематизований аналіз, не кажучи про повне відтворення перекладів усіх або головних творів. З огляду на це (а також насиченість сербських, боснійських, чорногорських та ін. пісень), а також на насиченість і складність згаданих текстів, не кажучи про виклики, які вони становлять для українських перекладачів і лінгвістів, актуальна спроба окреслити особливості деяких лексичних груп.

Актуальність дослідження полягає в залученні раніше не опрацьовуваних джерел архівів і фондів Кантональної та Університетської Бібліотеки Лозанни (BCUL), які донедавна були зачинені, відчинені на короткий термін, але на сьогодні вже знову недоступні. Пропонована публікація зосереджується на кириличних текстах. Емпіричним шляхом було виявлено антологію «Српске народне песме» (Белград, 1923, друге видання) – сербською мовою. На тему BCUL є окремі публікації швейцарських дослідників, як і авторки поданого тексту, проте вони не розглядали південнослов’янський матеріал.

Авторка дослідження висловлює подяку славісту і мистецтвознавцю Андреа Кантінотті (Andrea Cantinotti), науковому співробітнику BCUL, за надану можливість працювати з джерелами вказаної Бібліотеки.

Мета дослідження – розглянути нюанси релігійної, побутової та іншої лексики у вибраних варіантах пісні про Омера і Меріму, відомої в сербському та боснійському фольклорі. **Завдання:** 1) окреслити особливості цього твору; 2) дослідити постійні епітети – колоративи; 3) проаналізувати фітосимволіку та побутові реалії, проблеми їхнього відтворення в українському поетичному перекладі; 4) розглянути маскулінні та фемінінні символи. Матеріалом аналізу є оригінали сербською мовою та власні українські поетичні переклади з оригіналів.

Сюжет цих пісень нагадує Шекспірову трагедію «Ромео і Джульєтта», проте, незважаючи на любовний аспект, а також і *поєднання Еросу і Танатосу*, згадана пісня, досі популярна в мистецтві, має також історичні, реалістичні, водночас і символічні, аспекти. Її можна назвати й прикладом матеріалу для лінгвокультурології, лінгвокраїнознавства та дотичних дисциплін. В аспектах поетики, архітектоніки та інших питаннях цей текст і його численні варіанти являють собою цікавий об'єкт і предмет досліджень, у тому числі лінгвістичних. Згадані пісні (як й інші означеного періоду та означеного роду) складені «білим, неримованим віршем» [2, с. 17]. Переклад це зберігає. *Особливості оригіналів:* так, варіант під заголовком «Омер і Меріма» («Омер и Мерима»): упадає у вічі *маскулінний символ*, частий у балканському фольклорі – «юнак» (хоча цей сюжет не пов'язаний із героїчним епосом і не має виразних історичних реалій, хоча реалії доби наявні). «Юнак» тут фігурує у значенні «герой», «богатир» [2, с. 15], юнацькі пісні – «героїчні» [2, с. 14], є термін «юнацький епос». Звідси – *міжмовна омонімія*, проте український переклад (як і версії М. Рильського та ін., тобто класична основа) зберігає оригінальну лексему.

Також у цих текстах оригінально подано *колоративи*, що являє собою задачу для перекладача. Коли мати сватає Омеру не його кохану Меріму, а іншу красуню, зі значного та багатої родини, то так змальовує її портрет: «Коса јој је кита ибришима, / 0010 обрвице како пијавице, / 0011 црне очи - два драга камена, / 0012 бијело лице - два ђула румена, / 0013 уста су јој кутија шећера, / 0014 зуби су јој дизија бисера, / 0015 бијели дојци - два жута лимуна, / 0016 бијеле руке как[о] у бербера...» [5]. Українською: «В неї коси – китиці з нитками, / в неї брови – чорні, наче п'явки, / чорні очі – наче самоцвіти, / білий лик – на нім рум'яні ружі, / зуби в неї – перли бездоганні, / білі перса – жовті дві цитрини, /

білі руки, наче у голярки…» [6, с. 1] (тут і далі поетичний переклад із сербської мій. – *О. С.*) Епітет «білий» до обличчя, рук тощо – частий у сербських народних піснях, навіть якщо це суперечить логіці («білі перса» не можуть кольором нагадувати «жовті цитрини» або «жовті лимони», але в оригіналі саме так). М. Рильський писав про колоратив «білий»: «Як буває воно і в наших піснях та думах, постійний епітет іноді призводить до курйозу» [2, с. 16]. З іншого боку, у східній традиції блідий і жовтий кольори часто близькі (традиційне порівняння «щоки як шафран», наприклад). Може, тут навіть мається на увазі окремий сорт блідо-жовтих лимонів. Відтак, можна дотримуватися переходу відтінків або порівняння колоративів: жовтий=блідий – білий. Оригінальне порівняння: руки нареченої білі, «як у голяра» *(«у бербера»* [5]), тобто вжито в чоловічому роді. З огляду на розмір у перекладі вжито *фемінітив.* «Білі руки» можуть іще означати витончені та вправні (як в Ізольди Білорукої, яка майстерно гаптувала; куртуазний сюжет про неї в різний час поетично інтерпретований Лесею Українкою та Максимом Рильським). Тобто руки нареченої не лише білі та ніжні, а й вправні. Побачивши вмерлого від горя Омера, його кохана Меріма (яка потім так само вмирає) каже: «Чорні очі, та мене не бачать, / білий лик, але вже не рум'яний, / медовустий, та м'я не цілуєш, / як мене раніше цілував ти, / білі руки, м'я не пригорнути, / бистрі ноги, вам не йти зі мною…» [6, с. 3].

Наголошення імен – на першому складі: О́мер, Ме́ріма, Фа́тіма, зменшувальні імена – Мера і Фата. На увагу заслуговує відтворення *побутової* лексики. Так, Меріма спускається з балкона – в оригіналі це «чардак», що османсько-турецькою означає різновид балкона, *çardak*). На окрему увагу заслуговує фітосимволіка (квіткова символіка). У варіанті «Смерть Омера і Меріми» («Смрт Омера и Мериме») сказано: «Двоје су се замилили млади: / Омер момче, Мерима девојка, / У пролеће, кад им цвета цвеће, / Кад им цвета зумбул и каранфил…» [9, с. 81]. У перекладі: «А було їх двоє, двоє юних: / Хлопець О́мер, Ме́ріма-дівч*и*на, / Як весняні квіти розпускались, / Гіацинта квіти і гвоздики» [8, с. 1]. *Гіацинт* («зумбул» – від тюркського слова [3, с. 68], *гвоздика* – «каранфил» [9, с. 81]), *базилік* (який мати вносить молодим після шлюбної ночі), троянда – *ђул* (від турецького *gül* [9, с. 82], що означає і «троянда», і «квітка»). *Гіацинт* – у даному разі чоловічий символ (у східній поезії з цією квіткою порівнювалися кучері, у тому числі юнаків; іще про цей фітосимвол в орієнтальному дискурсі: [3, с. 68-69]), а *гвоздика* – традиційний жіночий (цікаво, що це й символ уже зрілої й навіть літньої, мудрої жінки, а тут – дівочий). Також є східний вплив у ключовій ролі квіткових пахощів, парфумів: Омерове

тіло омивають у рожевій воді (тобто у трояндах, як він просить), а Меріма вчуває ці пахощі. Цікаво, що тут *троянда* постає як маскулінний (чоловічий) символ. В іншому варіанті цієї пісні згадується віла (Омерова мати каже: «Кажуть, є в цих горах-лісі віла, / І вона стріляє в наречених, / Юнаків застрелює кіннотних; / За свого боялася я сина…» [4, с. 2]). *Віли* – крилаті створіння південнослов'янської міфології, схожі на наших русалок, повітруль, мавок (можна згадати поему Лесі Українки «Віла-посестра», де відтворено «аромат юнацької пісні» [2, с. 18]). Це «феї сербської міфології» [1, с. 18]. Уявляються як красуні в білому (є вислів «прекрасна як віла», або «і віли такої немає прекраснішої», усталений епітет «біла віла»), проте можуть мати й потворні риси, а також бути амбівалентними – як справжні стихійні духи (на цю тему, зокрема: [1]).

Злото (в оригіналі *злато*) – тут у значенні: люба, кохана (улюблена дочка, кохана дівчина): «Не одсједа Атлагиђа злато» [7], «Ој Бога ти, Атлагиђа злато!» [7], тощо. М. Рильський, який сам перекладав сербські та чорногорські епічні пісні, пояснював: «…епітети білий і золотий завжди являються епітетами, що вказують на щось позитивне, дороге, красиве (мати називає сина: моє золоте яблуко)» [1, с. 16] (розрядка авторська). *Гаптована сорочка* – в оригіналі «Под аздију седефли тамбуру», тобто надів під плаща сорочку, вишивану золотом і (чи) сріблом. В оригіналі є й слово турецького походження «дивит». Це набір для писання (перо і чорнило [9, с. 82]). Омер просить наречену: «Довати ми дивит и артију» [7], «Донеси ми дивит и артије» [9, с. 82]. Цей вислів можна перекласти архаїзмом як «атрамент»: «Принеси пера і атраменту…», але тоді зникає згадка про папір чи пергамент, оскільки кожна реалія тоді розуміється окремо. Омер пише матері листа – в оригіналі: «Кад је мајки књигу написао…» [9, с. 82]. Тут існову явище міжмовної омонімії, оскільки наведена лексема означає не «книга», а «лист» (сербськ. «писмо» [9, с. 82]).

Отже, згідно з дослідженням і різними застосованими методами аналізу (у тому дослідивши контрастивну лексику), розглянуті варіанти епічної пісні (яку можна вважати і баладою) являють собою інтерес і для лінгвістики, і для суміжних дисциплін. Дослідження постійних епітетів як колоративів показало, що прикметник «білий» наявний як у фемінінному, так і маскулінному портреті. На окрему увагу заслуговують фітоніми (а саме, квіткова лексика) як яскраво виражені маскулінні та фемінінні символи. Відтак, у річищі психолінгвістики ці лексеми мають і виразний асоціативний ряд. Дослідження побутової лексики та пошук реалій, які не мають точних відповідників в інших мовах і культурах, являє собою цікаві завдання для перекладачів. Робота

має перспективу продовження з огляду на великий корпус текстів, їхню насиченість, а також перекладання цих творів.

Література

1. Марко Королевич і віла. *Сербські епічні пісні:* зібрання творів у 20 т. Т. 8. Поетичні переклади / пер. з серб. М. Т. Рильський. К. : Наук. думка, 1985. С. 187–190.

2. Рильський М. Сербські епічні пісні. *Там само.* Т. 16. Фольклористика, теорія перекладу, мовознавство. К. : Наук. думка, 1987. С. 14–18.

3. Смольницька О. О. Символ гіацинта у вибраній суфійській поезії (оригінали і український переклад): дискурс новітніх послідовників неокласиків. *Ідентичність. Дискурс. Імагологія* : зб. матер. Всеукраїнської наукової конференції з іноземною участю до 150-річчя Агатангела Кримського, м. Острог, 15 квітня 2021 року / редкол. О. А. Вісич (відп. ред) та ін. Острог : Вид. Національного університету «Острозька академія», 2021. С. 67–72. URL : https://surl.li/tumozu.

Джерела ілюстративного матеріалу

4. Інший варіант про Омера і Меріму / з серб. еквілінеарно і еквіритмічно переклала Ольга Смольницька. Автор. комп. набір, 2023. 10 с. (Рукопис з неопублікованого архіву Ольги Смольницької).

5. Омер и Мерима. URL : https://surl.li/unpgcu.

6. Омер і Меріма / з серб. еквілінеарно і еквіритмічно переклала Ольга Смольницька. Автор. комп. набір, 2023. 5 с. (Рукопис з неопублікованого архіву Ольги Смольницької).

7. Опет то, још друкчије (Вук 345). URL *:* https://surl.li/rgblsa.

8. Смерть Омера і Меріми / з серб. еквілінеарно і еквіритмічно переклала Ольга Смольницька. Автор. комп. набір, 2023. 7 с. (Рукопис з неопублікованого архіву Ольги Смольницької).

9. Смрт Омера и Мериме. *Српске народне песме. Антологија* / приредио др. Војислав М. Јовановић. Друго издање. Београд : Издавачка Књижарница Геце Кона, 1923. С. 81–84.

УДК 81’27:81’26

Усенко Д. А.,
аспірант,
Запорізький національний університет

ЛІНГВОКУЛЬТУРНА КОНКУРЕНЦІЯ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ЛІНГВІСТИКИ

В епоху стрімкої глобалізації та посилення геополітичної напруги [5] дедалі зростає лінгвокультурна конкуренція [3]. Мови та пов’язані з ними культури прагнуть утвердити свій престиж і розширити сфери впливу в суспільстві. У зв’язку з цим зростає актуальність соціолінгвістичних, зокрема геолінгвістичних, проблем, які виходять за межі можливостей традиційних лінгвістичних підходів і вимагають міждисциплінарної методології. Фокус уваги лінгвістів дедалі зміщується від дослідження мови як інструмента пізнання до її вивчення як потужного засобу впливу, влади та регулювання глобальних відносин.

В контексті геополітичної боротьби, лінгвокультурна конкуренція постає як форма зіткнення цивілізаційних проєктів, в яких мова перетворюється на основний засіб їх реалізації та суспільного унормування. Глибоко вкорінені національні пріоритети і концепції буття проєктуються назовні і перетворюються на ідеологічні наративи. Цей процес являє собою боротьбу за глобальне домінування національних світоглядів – ідеологічне закріплення в міжнародному дискурсі.

Навіть у межах міждисциплінарної науки XX–XXI ст. роль мовного фактору в геополітичній ідеологічній експансії залишається недооціненою, тоді як мова завжди слугувала не лише засобом комунікації, а й інструментом впливу, формування суспільної свідомості. Це підкреслює актуальність геолінгвістики [4], яка вивчає взаємозв’язок мови, влади та геополітичних процесів, демонструючи те, як мовні практики формують міжнародні відносини, культурний престиж держав та моделюють відносини «ми – вони».

Важливе значення в геолінгвістичних дослідженнях набуває поняття лінгвокультурної конкуренції – процесу, у межах якого держави змагаються за домінування у ключових глобальних сферах, прагнучи універсалізувати власні культурні концепти та мовні стандарти. Це змагання виявляється як боротьба за ментальний та інформаційний простір. У цьому контексті геополітична лінгвістика

розглядає мову як активний стратегічний ресурс, що використовується суб'єктами міжнародних відносин для досягнення власних цілей.

Таке розуміння мови визначає об'єкт геополітичної лінгвістики – мова у її функційному вимірі як інструмент геополітичної влади, а також її предмет – механізми, за допомогою яких лінгвістичні структури та дискурси впливають на територіальне, економічне чи політичне лідерство. Геополітична перспектива істотно уточнює і доповнює антропоцентричну концепцію мовної особистості. Зазначимо, що соціологія розглядає державу-націю або як «колективну свідомість» (систему спільних цінностей, норм, культурних кодів та уявлень, які об'єднують членів нації і є продуктом колективного досвіду) [2], або як «уявну спільноту» [1], яка формується завдяки медіа за допомогою мови. Синергія цих підходів створює підґрунтя для геолінгвістичної інтерпретації держави-нації, в тому сенсі, що це – не просто політичний чи територіальний суб'єкт, а колективна мовна свідомість, створена й підтримувана через мову, масові комунікації й культурну репрезентацію.

Отже, геолінгвістика зосереджується на «колективній мовній особистості» – спільному мовному та культурному полі, через яке держава реалізує свій вплив та ідентичність. Це дозволяє глибше зрозуміти механізми сучасної лінгвокультурної конкуренції, яка у глобальному та регіональному вимірах становить актуальну проблему сучасної лінгвістики, адже вона відображає не лише боротьбу за комунікативні ресурси, а й за культурний та політичний вплив. Дослідження колективної мовної особистості є ключовим для аналізу того, як держави та суспільства конструюють свій мовний та культурний простір у контексті глобальних викликів.

Література

1. Anderson B. Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. London / New York : Verso, 1991. 224 p.

2. Durkheim E. The Division of Labor in Society. New York : The Free Press, 1997. 352 p.

3. Finke W. Geolinguistic Studies in Language Contact, Conflict, and Development. Vol. 1. [2nd ed.]. Lulu.com, 2018. 372 p.

4. Mackey W. F. Three Concepts for Geolinguistics. Quebec : International Center for Research on Bilingualism, 1973. 69 p.

5. Pietrzak P. Geopolitical Rivalries and Strategic Competition Across Eurasia. Hershey : IGI Global, 2025. 296 p.

УДК 81’373.23:159.9(477)(082)

Чорноус О. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри мовної підготовки,
Донецький державний університет внутрішніх справ

ІНШОМОВНА АДАПТАЦІЯ ІМЕН УКРАЇНЦІВ У МІЖКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: КОМУНІКАТИВНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ

Пропонована наукова розвідка має на меті описати вплив адаптації українських імен у міжкультурному середовищі на ефективність комунікації та психологічний комфорт/ідентичність носіїв цих імен. Джерельною базою для роботи послугували відеоматеріал «Ви теж змінювали?)» та коментарі до нього українських користувачів у популярній мережі «Тікток» [1], у яких дописувачі сигналізують про певні видозміни їхніх імен, пояснюють ставлення до них та констатують наслідки для ефективної комунікації.

Як засвідчують наукові розвідки з ономастики, особовий іменник українців характеризується низкою особливостей. Насамперед варто зауважити, що його одиниці значно різняться за походженням. Кількісно переважають імена-запозичення, з-поміж яких фіксуються як оніми, що прийшли до нас відносно нещодавно із сучасних західноєвропейських мов (як-от, Артур, Альберт, Вільгельм, Еріка, Камілла тощо), так і давніші мовні одиниці, які стали частиною національного антропонімікону із запровадженням християнства (Олександр, Іван, Тетяна, Олена тощо). Спостереження підтверджують, що новітні запозичення здебільшого не зазнали істотних змін, тож за потреби швидше ідентифікуються мовцями та рідше піддаються коригуванням. Так, носій імені Альберт підтверджує, що з його іменем «нуль проблем, свій всюди». Доволі часто в таких випадках маємо справу з траслітерацією. На противагу їм, давніші чужомовні імена упродовж століть уже набули на українському мовному ґрунті специфічного звукового оформлення, обросли різноманітними варіантами і вже давно сприймаються як українські, а не чужі. Також у межах національного іменника фіксуються оніми, що представляють нечисленний власне слов’янський фонд імен (Станіслав, Ярослав, Людмила, Віра, Надія, Любов тощо). Вони постали на суто слов’янській мовній основі із залученням питомих мовних засобів, наприклад, компонентів -слав, -мир тощо, відповідних суфіксів тощо.

На тлі цього критерію стає очевидним, що носії саме давнозапозичених та слов'янських за походженням імен можуть мати більші труднощі в процесі міжкультурної комунікації. Аналізуючи їх, констатуємо застосування різних стратегій адаптації імен українців, які в сучасній науковій літературі з проблем перекладу позиціонуються як способи передавання власних назв засобами іншої мови [3, с. 243]:

- транскодування – Сніжана / Сізана, Шізана; Олена / Оліна, Олєйна; Ірина / Айріна;
- транскрипція – Юлія /Юлія;
- транслітерація – Альона /Алона;
- транспозиція – Юлія / Джульєта, Анастасія / Стейсі;
- калькування – Сніжана / Snow.

Практикуються також заміна більш зручним для оточення варіантом (Євген / Кєвін, Кєв, Валентина / Лія) та різноманітні скорочення типу Христина / Кріс, Валерія / Валері тощо.

З-поміж причин вибору адаптованих форм найчастіше згадуються такі, як зручність, прагнення інтегруватися, уникнути непорозумінь у міжкультурній комунікації: «…вони не можуть це вимовити…», «…його важко запам'ятати…», «…це просто жах для мене», «…лиш одна людина якось сказала що моє справжнє ім'я легко вимовляти…». Як бачимо, названі фактори безпосередньо впливають на ефективність комунікації, адже в процесі ділового чи побутового спілкування власні імена є одним із основних способів для називання і звертання [2, с. 24]. У зв'язку з цим, варто також зважати на культурні стереотипи.

Насамкінець окреслимо, як зміна або адаптація імені впливає на самоідентичність особи. Проаналізовані дописи підтверджують, що в процесі самовизначення особистості адаптовані найменння не завжди приймаються носієм. Так, дописувачка Євгенія зазначає, що, звертаючись до неї, колеги намагаються називати її максимально наближено до оригіналу, і хоч «…Корявєнько виходить – Євенія більше, але я так вдячна, що вони допомогли повернути мені мене». Такий коментар порушує одне з важливих питань, що стосується значення власного найменння в процесі пізнання людиною самої себе, пошуку та розуміння. Окремі користувачі, навпаки, визнали використання змінених форм їхніх імен більш комфортним у психологічному плані.

Література

1. Ви теж змінювали? URL : https://www.tiktok.com/@snizhanard/video/7548785893759274262 (дата звернення: 28.10.2025).

2. Литвин О. Г., Зіньків О. Я. Мовно-етикетні формули звертання. *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Вип. 36. С. 21–25. URL : https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.36.3.

3. Мосієвич Л. В. Переклад англомовних онімів українською мовою. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського.* Серія: Філологія. Журналістика. 2022. Т. 33 (72). № 6. Ч. 1. С. 243–247. URL : https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.6.1/41.

УДК 811.112.2’276

Янюк В. А.,
студентка,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

Лисецька Н. Г.,
кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри німецької філології,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКИХ, АВСТРІЙСЬКИХ ТА ШВЕЙЦАРСЬКИХ ДІАЛЕКТІВ

Діалекти відіграють важливу роль у сьогоденні та збереженні культурної спадщини будь-якого народу. Слово «діалект» походить від грецького *διάλεκτος*, що означає *«розмова, спосіб висловлювання, говір»*. Діалектами називають різновиди певної мови, які разом із літературною формують національну мову та слугують засобами спілкування між представниками однієї територіальної або соціальної групи.

Мета дослідження полягає у виявленні та порівнянні основних фонетичних, лексичних і граматичних особливостей німецьких, австрійських та швейцарських діалектів. У роботі показано, як діалектні розбіжності впливають на взаєморозуміння між носіями німецької мови з різних країн.

Існує **кілька підходів** до визначення діалекту, його критеріїв та структурних ознак: «Представники **романської діалектологічної школи** (П. Мейєр, Ж. Жильєрон) вважали, що реально існують лише **межі окремих діалектних явищ** і їхні відображення на карті – **ізоглоси**, тому заперечували існування діалекту як цілісної мовної системи. Натомість **німецькі та швейцарські діалектологи** (Ф. Вреде, Т. Фрінгс) доводили, що діалект є **реальною мовною одиницею**, яка має **ядро та периферію»** [2].

Важливим елементом німецької культури є різноманіття народностей і багатство їхніх діалектів. Офіційною мовою вважається ***Hochdeutsch/****Standarddeutsch,* або **літературна німецька**, якою користуються на телебаченні, у пресі та в офіційних документах. До прикладу, диктори радіо, коли вітають своїх слухачів, говорять *[ta:x]*, а не *[ta:k] – Tag*, вважаючи таке вітання *Hochdeutsch*. Однак, у повсякденному спілкуванні німці часто використовують **регіональні діалекти**, що надає їхній мові особливого колориту та виразності [3, с. 71].

На всій території німецькомовних країн офіційно виділяють три групи діалектів німецької мови: верхньонімецькі, середньонімецькі та нижньонімецькі. Верхньонімецькі (*Oberdeutsch*) діалекти поширені на півдні країни. Їхня назва пов'язана не з географічним розташуванням, а з рельєфом місцевості – південна частина Німеччини є переважно гористою, тому ці діалекти називають «верхніми». Середньонімецькі (*Mitteldeutsch*) діалекти охоплюють центральні регіони країни. Саме на їхній основі згодом сформувалася сучасна літературна німецька мова. Нижньонімецькі (*Niederdeutsch*) діалекти поширені на півночі Німеччини. Вони отримали свою назву через особливості рельєфу – у цій частині країни переважають низини та рівнини [1].

В Австрії існують дві основні діалектні групи: австро-баварські (переважають в більшості регіонів) та алеманські (на заході, у Форарльберзі). Крім того, у побуті австрійці використовують «австрійську німецьку» *Österreichisches Deutsch* – національний розмовний варіант стандартної німецької мови, який включає специфічні слова (австрицизми), іншу вимову та граматичні відмінності.

У Швейцарії поширена так звана **швейцарська німецька (*Schwyzerdütsch*)**. Вона є розмовною мовою в Швейцарії, а також на заході Австрії та в Ліхтенштейні. Існує близько **25 різних діалектів** швейцарської німецької. Ці діалекти активно використовуються в повсякденному житті, на телебаченні, у побуті та навіть у школах.

Особливостями німецьких діалектів з-поза інших є велика різниця у вимові приголосних і голосних. Наприклад, звук *r* може вимовлятися по-різному. Щодо лексики, то тут є чимало слів, яких немає у стандартній німецькій (*fei*, *gell*, *servus usw.)*. І, звісно ж, відмінності у формах дієслів та відмінюванні: *ich gehe*; ***Schwyzerdütsch –*** *ich gang*.

Австрійська німецька має свої особливості, хоч і близька до стандартної німецької. Вимова є більш м'якою, деякі приголосні змінюються. Наприклад, *k – kch*. Лексика дуже відрізняється, до прикладу, *Jänner* (січень), *Marille* (абрикос), *Paradeiser* (помідор). Щодо граматики, то тут зберігаються старі форми дієслів і відмінювання [5].

Особливостями швейцарських діалектів є сильна зміна голосних і приголосних. Наприклад, *ich – i* або *k – ch*. Є багато унікальних слів, запозичених із французької та італійської мов: *Znüni* (сніданок, перекус о 9 ранку), *Velo* (велосипед). У граматиці часто опускаються закінчення.

Відмінності існують також в таких позначеннях продуктів харчування як, до прикладу, німецькою картопля буде *Kartoffeln*, австрійською – *Erdapfel*, швейцарською – *Härdöpfel*; вершки в Німеччині називають *Sahne*, в Австрії – *Obers oder Schlag*, Швейцарії – *Rahm*; булочка в Німеччині – *Brötchen*, в Австрії – *Semmel*, в Швейцарії – *Weggli*.

Існують відмінності і в позначеннях, які використовуються у сфері офіційної мови, а саме: мер в Німеччині – *Bürgermeister*, в Швейцарії – *Ammann oder Stadtpräsident*; конверт в Німеччині називають *Briefumschlag*, в Швейцарії – *Convert*, в Австрії – *Kuvert*; атестат зрілості – *Abitur* в Німеччині, *Matura* в Швейцарії та Австрії [6, с. 67].

Також можна побачити деякі відмінності в позначеннях, які використовуються у сфері транспорту: водійські права називають в Німеччині *Führerschein*, в Швейцарії – *Führerausweis*, *Fahrrad* в Німеччині називають велосипед, а в Австрії – *Velo*; квиток в Німеччині – *Eintrittskarte*, в Швейцарії – *Billett* [4, с. 151].

Отже, підсумовуючи можна сказати, що діалекти – це локальні різновиди мови, які зберігають особливості вимови, словникового складу та граматики, притаманні певному регіону. Вони відображають історію, культуру, традиції народу, що живе на цій території, а також зберігають його ідентичність.

Література

1. Барабаш О. Ю. Лексико-семантичні особливості австрійського та швейцарського варіантів німецької мови. *Перекладацькі інновації* : матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Суми, 25-27 листопада 2010 р. / ред. кол.: С. О. Швачко, І. К. Кобякова та ін. Суми: СумДУ, 2010. С. 33–35.URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/items/170a0753-e63c-4b2d-a238-39efe21adb2a (дата звернення: 02.10.2025).

2. Железняк М. Г., Масенко Л. Т. Енциклопедія Сучасної України. К., 2007. URL : https://esu.com.ua/article-24450 (дата звернення: 11.09.2025).

3. Кулина І. Г. Еволюційний розвиток німецької мови та її діалектів. *Записки з романо-германської філології*. 2022. №. 2 (49). С. 69–83.

4. Besch W. Dialektologie. Ein Handbuch zur deutschen und allgemeinen Dialektforschung Berlin: de Gruyter. M. : Rüggeberg Verlag, 1982. 308 S.

5. DUDEN. Cornelsen Verlag GmbH. URL : https://www.duden.de/ (дата звернення: 23.10.2025).

6. Pohl H. D. Gedanken zum österreichischen Deutsch (als Teil der «pluriarealen» deutschen Sprache). Österreichisches Deutsch und andere nationale Varianten. Wien, 1997. S. 67–87.

УДК 339.924+316.77]:303.446.2

Olena Kulabneva,
Lecturer of the Department «Foreign Philology and Translation»,
National University «Zaporizhzhia Polytechnic»

Mykyta Khmura,
Student,
National University «Zaporizhzhia Polytechnic»

INTERCULTURAL STUDIES AS AN INSTRUMENT OF ECONOMIC INTEGRATION AND GLOBAL BUSINESS COMMUNICATION

Globalization, informatization of society, and socio-economic transformations are driving forces behind these processes. The internationalization of business requires professionals to navigate not just linguistic differences but also cultural and economic contexts. Intercultural communication becomes a strategic resource that enhances market entry, consumer loyalty, and corporate reputation in the global economic environment. The article is dedicated to the **economic and linguocultural aspects of intercultural communication** in the context of globalization. In today interconnected world, the rapid growth of international trade, investment, and cross-border business partnerships has significantly amplified the importance of the interplay between language, culture, and economics. Effective communication across cultures is increasingly viewed as a form of *economic capital*, shaping transaction efficiency, reducing information asymmetries, and influencing the success of international business negotiations.

This study highlights contemporary linguistic innovations in English and Ukrainian that have emerged as a result of dialogue between these two cultures and economies. Many of these neologisms function as *hybrid economic terms* or telescope words, combining linguistic elements in a way

that reflects the interdependence of global markets. They demonstrate how communication operates not merely as a cultural phenomenon but also as a driver of economic integration and competitiveness.

The discussion emphasizes the idea of **linguoculturology as a factor in economic development**: the study of how cultural codes and language norms affect international business communication, decision-making, and strategic cooperation. The increasing frequency of contacts between different national and ethnic groups has not only enriched global business practices but also produced new communication models, lowering transaction costs and facilitating *value creation* across borders [1, p. 25].

An important analytical component is the concept of **time perception in economic behavior**. While time is objectively constant, its cultural perception influences productivity, contract enforcement, and organizational efficiency. For instance, in the United States a predominantly *monochronic economy* punctuality and strict scheduling are considered signals of reliability and competitiveness. In contrast, *polychronic cultures* (Latin America, the Arab world, sub-Saharan Africa) prioritize relationships over deadlines, which can generate misunderstandings in business interactions but also foster long-term trust networks.

In the Ukrainian business context, punctuality and organizational clarity are highly valued, especially among professionals in finance, management, and international trade. However, elements of flexible time management are also observed, reflecting the need to adapt to diverse global partners [2, p. 144]. Such nuances directly influence risk management, negotiation styles, and the ability to establish sustainable economic partnerships. The necessity of **intercultural competence as economic competence** is becoming increasingly pronounced in higher education. Modern students, particularly those preparing for careers in international economics, business management, or trade diplomacy, must not only master foreign languages but also acquire skills in cross-cultural negotiation, strategic communication, and global market adaptation [3, p. 386]. Teaching foreign languages is thus shifting toward practical application in business contexts, with a focus on how communication impacts decision-making, competitive advantage, and institutional trust. Linguistic stereotypes, although conservative in nature, also play a significant role in economics. They serve as *behavioral heuristics*, reducing uncertainty in transactions, shaping consumer expectations, and guiding strategic choices in cross-cultural management. Awareness of these cultural markers enhances the efficiency of business communication and lowers the risks associated with international operations.Ultimately, intercultural communication is not just about exchanging messages but about managing cultural and economic interaction in a way that fosters In this

sense, culture becomes an essential component of economic growth, and language acts as both a medium of communication and a mechanism of shaping economic behavior and competitiveness in the global arena.

Intercultural communication involves taking into account multiple variables: from the type of context to temporal representations and sociocultural codes [4, p. 454]. Universalization of communication models without taking into account cultural topos is methodologically incorrect. Instead, it is necessary to take into account the polyphonic plurality of contexts, social roles, types of mentalities and historical trajectories. Ukrainian culture, as an example of a peripheral space with a multi-vector identity, is of particular interest for further interdisciplinary studies in communicative philosophy, linguoculturology and social anthropology. Culturally conditioned perception of time is a fundamental element of intercultural communication, mediating both verbal and non-verbal aspects of interaction. Time not only structures the communicative space, but also fixes value systems, power relations and identity practices. The study of monochronic and polychronic representations of time allows us to better understand the dynamics of interpersonal and intercultural interaction, as well as to develop more adaptive models of global dialogue that take into account the cultural plurality of temporal regimes. The text is presented with the appropriate terminological complexity, syntactic structure, and conceptual depth inherent in academic publications in the humanities.

References

1. Barber B. Jihad vs Mc World. *Atlantic Monthly*. 1992. P. 25–27.

2. Hall E. T. Beyond Culture. New York : Anchor Books, 1989. 300 p.

3. Kecskes I. Dueling context: A dynamic model of meaning. *Journal of Pragmatics*. 2008. Vol. 40. P. 385–406.

4. Moon A., Chen S. The Power to Control Time: How Power Influences How Much Time (You Think) You Have. *Advances in Consumer Research*. 2013. Vol. 41. P. 454–455.

УДК 81’37-042.2:811.111+811.161.2+811.162

Halyna Onyshchak,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English Philology,
Uzhhorod National University

VERBALIZATION OF GOOD IN MODERN ENGLISH, SLOVAK, AND UKRAINIAN

The concept of good occupies a central place in the linguistic worldview of any culture, reflecting fundamental moral, ethical and social values. However, while its universal nature may suggest shared human ideals, its verbalization reveals profound linguocultural differences. The study of how the concept of good is encoded in modern English, Slovak and Ukrainian is particularly relevant in the context of increasing intercultural communication, where the specificity of word meanings plays a decisive role in understanding and mutual perception.

The verbalization of good thus functions as a lens through which people can observe how languages encode moral experience, since «the signs in the word meanings are interdependent, representing a specific fragment of the world and forming the branching hierarchy» [4, p. 364]. Consequently, the current study aims to disclose common and distinctive features of good verbalization in modern English, Slovak and Ukrainian, thereby revealing how each linguistic community conceptualizes and linguistically encodes axiological meanings within its worldview.

In her seminal work, E. Leláková maintained that «if we understand a lexical meaning of the word as a reflective category and if the reflection of reality in the human mind is characterized by the form of a lexeme, depiction of relations among individual units of language becomes very effective and precise when a matrix adapted for this specific aim is used» [3, p. 6]. The matrix is presented as a two-dimensional grid in which the points of intersection between words and their corresponding meanings are indicated. As a result, word meanings are shown as «a restricted set of conceptual building blocks» [2, p. 9] – semes.

The arrangement of lexical items within the matrix follows a systematic and structured pattern rather than occurring randomly. As a result, nouns denoting good in English, Slovak and Ukrainian take on different hierarchical positions within each language’s semantic system. The cross-linguistic analysis is conducted by juxtaposing the corresponding matrices.

The empirical material for the study was obtained through a continuous sampling method, selecting nouns that explicitly or implicitly express the

concept of good from the most authoritative English, Slovak and Ukrainian dictionaries [1; 5; 6].

A conducted comparative analysis reveals both common and distinctive semantic features that reflect cultural and moral worldviews. The shared features include the conceptualization of good as a moral and ethical virtue, linked to universal values (*truth, freedom, dignity; statočnosť, požehnanie; воля, честь, любов, щастя*), an inner human quality, encompassing emotional warmth, benevolence and compassion (*affection, care, devotion; milosť, záujem; любов, милість, ласка*). Moreover, good is understood as both a spiritual and moral force that ensures human harmony and positive social interaction (*spirit, heaven; duch; дух*). The semantic space of the languages also overlaps in representing good as a desirable state of well-being, social prestige or achievement (*reputation, glory; sláva; шана, повага*).

However, the distinctive semantic features demonstrate how cultural and historical experiences shape each language's perception of good. In English, the concept encompasses comfort, material prosperity and personal virtue (*comfort, ease, wealth, generosity, honesty*), reflecting an individualistic orientation toward self-improvement and well-being. Slovak, by contrast, emphasizes emotional and relational dimensions, associating good with purity, inner harmony and patriotic devotion (*čistota, náležitosť, rodoláska*). Meanwhile, Ukrainian blends ethical and aesthetic aspects, where good denotes emotional sensitivity, moral beauty and altruistic action (*пристрасть, краса, благодійність*). Thus, while all three languages share the core idea of good as moral virtue and benevolence, their linguistic realizations diverge according to national character.

References

1. Словник української мови : у 11 т. / І. К. Білодід та ін. К. : Наукова думка, 1970-1980.

2. Lee E. An Introduction to Lexical Semantics: A Formal Approach to Word Meaning and Its Composition. London / New York : Routledge, 2023. 324 p.

3. Leláková E. Seme Stocks of Lexico-Semantic Fields – A Contrastive Study. *Communications – Scientific letters of the University of Zilina*. 2012. Vol. 14(1). P. 6-12. URL : https://doi.org/10.26552/com.C.2012.1.6-12.

4. Onyshchak H., Nykytchenko K., Loskutova N., Berkeshchuk I., Horbach N., Stakhniuk N. On the Problem of Lexical Meaning Representation: A Semiotic Aspect. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2023. Vol. 15(3). P. 360–375. https://doi.org/10.18662/rrem/15.3/771.

5. Oxford English Dictionary : in 20 volumes on CD-ROM (v. 4.0). [2nd ed.]. Oxford: Oxford University Press, 2009.
6. Slovník slovenského jazyka (Vols. 1–6) / ed. by Š. Peciar. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1959-1968.

УДК 811.1/.8'25(072)

Nataliia Rybina,
PhD, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Foreign Languages, Information and Communication Technologies, West Ukrainian National University

Tetyana Panychok,
PhD, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Foreign Languages, Information and Communication Technologies, West Ukrainian National University

CONTRASTIVE LINGUISTICS AND THE TEACHING OF TRANSLATION

Contrastive linguistics examines systematic differences and similarities between languages, generating hypotheses about transfer, non-equivalence and cultural encoding. When applied in the classroom, such analyses cultivate contrastive competence – the translator's ability to foresee and resolve cross-linguistic divergences. Since the COVID-19 pandemic and the rapid rise of translation technologies, particularly machine translation and computer-assisted translation tools, translation pedagogy has shifted toward hybrid, technology-integrated models [1]. This shift makes it essential for students not only to understand linguistic contrasts but also to evaluate machine-generated suggestions and post-edit them effectively. Recent reviews highlight the growing role of MT-aware instruction and the importance of embedding technology literacy into translator training [2].

Contrastive analysis and translation studies are best viewed as complementary. While contrastive linguistics provides systematic descriptions of cross-linguistic phenomena, translation studies supply functional and textual criteria for selecting equivalents in context. Corpus-based methods bridge the two disciplines by providing empirical evidence of natural language use in both original and translated texts [5]. In this way, contrastive competence - the knowledge of patterns and asymmetries between languages – should be considered a core sub-competence within translation curricula, alongside textual, cultural, technological, and research competences. Carefully designed classroom tasks based on contrastive

principles can develop learners' sensitivity to non-equivalence, collocational patterns, and pragmatic conventions. Moreover, using parallel and comparable corpora allows students to validate their intuitions with distributional evidence, reducing speculative equivalence choices and improving their justification of translation solutions [6].

Effective teaching practice requires a balance of focused exercises and real-world tasks. Instructors can combine short contrastive quizzes targeting grammar or lexis, with discovery activities that involve querying bilingual corpora, MT evaluation and post-editing, and reflective commentary [3]. Students should be encouraged to justify their choices with corpus evidence. Incorporating small, curated parallel corpora related to students' domains of study, such as legal, medical or journalistic texts, makes training more authentic. Digital platforms and multimodal training systems allow these activities to be scaled effectively at tertiary level. Empirical studies show that students achieve better outcomes when they engage with authentic translated texts and translation memory feedback).

Assessment practices should be aligned with this approach. Comparative rubrics that evaluate fidelity, readability, and cultural adequacy should be combined with process documentation, requiring students to annotate corpus evidence and record MT-related decisions. When non-literal solutions are chosen, students should provide corpus examples or explanations of why literal equivalents were insufficient. Short micro-research projects can also form part of evaluation, for example, small contrastive studies where students report on specific source–target constructions and discuss their pedagogical implications.

Conclusion. Contrastive linguistics, especially when combined with corpus methods and technology-aware pedagogy, empowers translators-in-training to make empirically grounded decisions. This integrated approach responds to contemporary demands for fidelity to meaning, effective cultural mediation, and operational competence with translation technologies. Adopting contrastive competence as an explicit curricular goal and equipping students with corpus and MT literacy will better prepare them for the challenges of modern translation practice [4]. At the same time, contrastive analysis nurtures critical thinking by training students to question literal correspondences and search for deeper functional equivalents. It strengthens their awareness of cultural and pragmatic subtleties, helping them avoid mechanistic translation choices and instead produce context-sensitive solutions. This reflective capacity is especially important in a globalized world where professional translators are expected to balance linguistic precision with intercultural communication skills.

Furthermore, embedding contrastive linguistics into translator education supports the creation of more inclusive and adaptive curricula. By engaging with both corpora and digital translation tools, students experience authentic professional workflows and learn to navigate the complexities of evolving technologies. Such preparation ensures that future translators remain competitive in a labor market shaped by AI-driven change and the growing demand for high-quality, human-mediated translation. In this sense, contrastive pedagogy does not merely preserve traditional linguistic knowledge, but modernizes it for the digital era, ensuring that translation training remains future-oriented and relevant.

References

1. Al-Awawdeh N., Al-Shaboul I. Did COVID-19 change translation pedagogy? An assessment of the impacts of technological trends in shaping translation studies after the pandemic. *Research Journal in Advanced Humanities*. 2025. Vol. 6, №. 1. DOI : 10.58256/z575d163.

2. Bowker L., et al. Machine translation and language teaching and learning. *Language Teaching*. 2025. Vol. 58, Issue 2 (Apr.). P. 173–191. DOI : 10.1017/S0261444824000466.

3. Kaibao H., Afzaal M. The translation teaching platform based on multilingual corpora of Xi Jinping: The Governance of China: Design, resources and applications. *Acta Psychol* (Amst). Feb., 2024. DOI : 10.1016/j.actpsy.2023.104110.

4. Kanevska O., Hostra K., Zakharova N., Dudnikov M. Contrastive analysis of a literary text as a method of teaching translation. *Educational Dimension*. 2024. Vol. 13. P. 190–206. DOI: 10.55056/ed.810.

5. Rabadán R., Labrador B., Ramon N. Corpus-based contrastive analysis and translation universals A tool for translation quality assessment English → Spanish**.** *Babel Revue internationale de la traduction / International Journal of Translation.* 55 (4). P. 303–328. URL : https://www.researchgate.net/publication/233589649_Corpus-based_contrastive_analysis_and_translation_universals_A_tool_for_translation_quality_assessment_English_Spanish.

6. Zhang B. A corpus-based study on the translation style of four versions of Fu Sheng Liu Ji. *Comparative Literature East & West*. Vol. 8(6). P. 1–21. URL : https://surl.li/zlxpul.

УДК 81.373.43

Liliia Sandyha,
PhD, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Yuliia Sviatiuk,
PhD, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

CONTEMPORARY ENGLISH NEOLOGISMS IN BUSINESS

Intense competition in business, the constant struggle between employees for promotion, AI replacing human jobs, the increasing empowerment of women in the corporate world, inflation and others are identified as key phenomena reflecting contemporary business trends and challenges. The study aims to investigate business neologisms which represent these phenomena as a multifaceted notion, with a particular focus on their types of formation.

As a linguistic phenomenon, neologisms have always reflected contemporary trends, values and emerging realities, illustrating the transformations taking place in the world overall and within certain societies in particular. It is the spheres of social media, the IT, ecology, business, and Coronavirus (COVID-19) that rank among the most prominent and productive sources of neologisms in contemporary English. Numerous scholars have explored neologisms in different contexts: for instance, Y. Li examined the origins of English neologisms [7], M. Asif et al. investigated Covid-19 neologisms [3], H.-J. Schmid studied how neologisms are processed within human cognitive systems [11], E. Mattiello analyzed the role of analogy in English word formation [8].

According to H.-J. Schmid, neologisms are no longer nonce-formations: they are either becoming the language norm or have already entered the mainstream language, however, they may be still perceived as new by many speakers [11, p. 1]. They generally require phonological, morphological, and semantic comprehensibility [2, p. 181]. Exceptions occur when speakers intentionally invent unusual neologisms, often referred to as ‘author’s neologisms’ for humorous effect or to distinguish oneself [9]. Schmid notes that irregular forms are less likely to gain acceptance as they encounter resistance from listeners during their processing [11, p. 16].

E. Mattiello [8, p. 28–29] states that neologisms are typically characterized by the following seven criteria:

1) transparency (phonological, morphological and semantic);

2) regularity, i.e. neologisms are coined on the basis of conventional morphological structures;

3) productivity, i.e. the application of existing rather than obsolete word-formation patterns;

4) decodification, i.e. the inclusion of supplementary context to facilitate the comprehension of a neologism's meaning;

5) informativity, i.e. minimizing the number of constituents and omitting the elements that may impede the comprehension of a neologism, particularly in cases involving compounding;

6) mnemonic effect, e.g. a metaphor-based compound may be favored over a borrowing for its imagery and motivation, alliteration or rhyme further reinforcing its stylistic appeal;

7) analogy, i.e. the productive use of productive morphological patterns and lexical elements in the formation of new words.

According to H.-J. Schmid [11, p. 13], there are five essential factors that influence the speed and ease with which neologisms are comprehended, namely:

1) the extent of contextual and contextual support (the linguistic environment in which a lexeme occurs);

2) the degree of transparency in the morphological structure;

3) the comprehensibility of constituent morphemes, particularly the first one;

4) 'family size', i.e. awareness of a restricted group of established lexemes sharing these components, which facilitates comprehension of the component morphemes;

5) understanding of the semantic relationship that links the components within a neologism.

Y. Li [7, p. 211] states that neologisms in the English language typically conform to three principal word-formation patterns: traditional methods (union/combination, affixation, abbreviation (clipping and acronym), and hybrid methods (blending), semantic innovation through old words acquiring new meanings, and the combination of native and borrowed elements.

Neologisms are lexemes or word combinations, either existing or recently coined, that refer to new concepts and phenomena, and are adopted to a limited degree by members of specific speech community [10, p.129–130].

Within the framework of the present study, business neologisms referring to new professions, work practices, types of inflation, and the

impact of Covid-19 on the business environment were selected from lexicographic sources, including *About Words – Cambridge Dictionaries Online Blog* [1], *Word Spy* [13], and other reputable Internet sources such as https://www.thetimes.co.uk, https://www.investopedia.com, https://www.forbes.com, etc.

The research methods were applied in accordance with the aim, objectives, and the material of the study, namely: 1) semantic analysis, employed to explore the lexical meanings of business neologisms;

2) descriptive analysis, used to characterize the neologisms and investigate their similarities and differences;

3) structural analysis, applied to study the productive word-formation patterns of business neologisms, particularly abbreviation, blending, and compounding;

4) statistical analysis, conducted to quantify the neologisms and categorize them according to word-formation types.

Let us now examine business-related neologisms from both semantic and structural perspectives. The relationships between employers and employees are reflected in a wide range of newly coined terms. For example, some individuals choose to leave a company when they do not share the values promoted by its management, a phenomenon referred to as ***conscious quitting*** [1] (compounding). In certain cases, employees may post videos on TikTok explaining their resignations, often highlighting reasons such as poor work-life balance or low morale, which is captured by a neologism ***Quit-Tok*** [1] (blending).

Some employees may also be required to carry out time-consuming repetitive administrative duties, referred to as ***vampire tasks*** [1] (compounding). A novel approach to preserving work-life balance is exemplified by the term ***snail girls*** [1] (compounding), which denotes female employees who prioritize personal well-being by taking time to relax, avoiding excessive workloads, and resisting the pressure of tight deadlines.

Several neologisms in the sample reflect work behaviors associated with dishonest practices by certain employees. For example, ***hushed hybrid*** [1] (compounding) refers to a modern working arrangement in which an employee combines office duties with telecommuting without notifying or obtaining approval from their employer. Similarly, employees may embark on a ***hush trip*** [1] (compounding), i.e. a secret journey during which they pursue remote work alongside travel, again without informing their employer.

Some demotivated or underperforming office workers may simulate productivity by employing a device or installing software that moves their computer mouse at regular intervals. This practice is intended to give

management the impression that they are working, while in reality they are not. The neologism ***mouse jiggling*** [1] (compounding) denotes this behavior.

In contrast, some employees may hold multiple jobs and may choose to inform their management, thereby avoiding criticism for doing so, the practice being referred to as ***sunlighting*** [5] (analogy). Sunlighting is generally viewed as ethical because it does not compromise an employee's performance in their primary role and may even enhance their skills and support professional development, ultimately benefiting the company. The neologism emerged as a positive counterpart of *moonlighting,* which is considered unethical due to its secrecy. According to E. Mattiello, who studied the role of analogy in English word-formation, the model and target words are closely related phonologically, morphosyntactically and semantically [8, p. 106].

A recent work practice, termed ***coffee badging*** [1] (compounding), refers to commuting to the office primarily to have a cup of coffee with colleagues before leaving to continue working remotely.

Let us now examine different types of new employees. A generation of young workers can be categorized according to factors such as income, family plans, and overall lifestyle. A recent social media trend highlights ***DINKWADs,*** child-free young couples in which both partners earn high salaries and have a dog: 'dual income, no kids, with a dog' [1] (abbreviation). Related categories include ***DINKs*** (child-free couples with dual incomes) and ***SINKs*** (child-free individuals with a single income) [6]. According to A. Gale, the DINKWAD phenomenon reflects significant shifts in American values, with a parenting-free lifestyle that emphasizes financial independence and extensive travel representing a hallmark of the new American Dream [4].

A new group of individuals prefers to avoid commuting due to frustration with daily traffic congestion. These so called 'anti-commuters' have adopted an innovative work arrangement known as ***WFB*** (working from boat) (abbreviation). Equipped with a modern Starlink satellite dish, digital nomads can perform their work remotely while preserving work-life balance, far from the pressures of urban life [12].

A wider trend involves individuals becoming increasingly mobile, opting for telework and relocating to foreign countries, a phenomenon termed ***nomadification*** [1] (suffixation). Some employees take advantage of ***paycations*** [1] (blending), periods of telecommuting that allow them to travel while working. Another emerging category is ***tethered nomads*** [1] (compounding), who balance traveling and working remotely from different locations with periods of remaining in one place to work locally.

The frequently exorbitant tuition fees for higher education worldwide have discouraged many talented and ambitious school leavers from pursuing

college or university studies. Consequently, numerous capable young individuals without university degrees have found employment in companies where they undertake challenging tasks and earn competitive salaries. This emerging category of employees is referred to as ***new collar workers*** [1] (compounding). However, new collar workers without a bachelor's degree may sometimes face limited opportunities for promotion.

The Covid-19 pandemic has permanently transformed work practices, as many employees were compelled to transition to teleworking. Even after the pandemic, some staff members have continued to adopt this mode of work due to its obvious advantages. Conversely, a growing number of employees, referred to as ***ghost colleagues*** [1] (compounding), work from home in isolation and have limited interaction with their peers.

Entrepreneurs who operate without employees and assume a wide range of responsibilities to reduce costs are referred to as ***solopreneurs*** (blending) [1]. The related adjective is ***solopreneurial***, and the phenomenon itself is termed ***solopreneurship*** [1]. Some entrepreneurs believe that they alone can successfully manage their business, a mindset known as ***entrepreneur's syndrome*** [13] (compounding).

Concerning golden agers, not all retirees opt to cease working upon reaching retirement age. Some employees approaching retirement age may choose to gradually reduce their working hours prior to fully retiring, a practice referred to as ***flextirement*** [1] (blending). Moreover, certain energetic individuals may wish to continue their professional activities, adopting what is known as ***unretirement*** [1] (prefixation).

Conversely, adults who lack steady employment or work only part-time without earning a sufficient income, live with their parents, and spend most of the day on leisure activities such as video gaming are referred to as ***failsons*** and ***faildaughters*** (both compounding) [13].

In conclusion, the business sector has demonstrated itself as a key source of neologisms reflecting new developments in employment, employees' lifestyles, and business trends in English-speaking communities. These terms capture the rise of new professions, types of workers, business practices, inflation patterns, and post-Covid work arrangements. The study revealed that the primary word-formation processes for business neologisms are compounding (accounting for 40% of the neologisms of the sample), blending (26%), and abbreviation (21%). Less frequently used mechanisms include affixation (11%) and analogy (2%).

References

1. About Words. *Cambridge Dictionaries Online Blog*. URL : https://dictionaryblog.cambridge.org.

2. Aitchison J. Words in the Mind: An Introduction to the Mental Lexicon [3rd ed]. Oxford : Blackwell, 2003. 328 p.

3. Asif M., Zhiyong D., Iram A., Nisar M. Linguistic Analysis of Neologism Related to Coronavirus (COVID-19). *Social Sciences and Humanities Open*. 2021. № 4(1), URL : https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2021.100201.

4. Gale A. DINKWAD Lifestyle, the New American Dream. January 17, 2025. URL : https://greekreporter.com/2024/01/19/dinkwad-new-american-dream/

5. Joglekar V. Sunlighting Vs. Moonlighting: Ethics And Guidelines For Additional Work. *Forbes.* April 3, 2023. URL : https://www.forbes.com/councils/forbestechcouncil/2023/04/03/sunlighting-vs-moonlighting-ethics-and-guidelines-for-additional-work/

6. Kelly J. The Rise In DINKs, SINKs, DINKWADs, KIPPERs And More. *Forbes.* June 21, 2024. URL : https://www.forbes.com/sites/jackkelly/2024/06/20/the-rise-in-dinks-sinks-dinkwads-kippers/

7. Li Y. Sources of English Neologisms. *Notes in Education Psychology and Public Media*. 2024. № 42 (1). P. 210–215. URL : https://doi.org/10.54254/2753-7048/42/20240854.

8. Mattiello E. Analogy in Word-Formation: A Study of English Neologisms and Occasionalisms (Trends in Linguistics: Studies and Monographs 309). Berlin & Boston, MA : De Gruyter Mouton, 2017. 340 p.

9. Lipka L. English (and General) Word-Formation – The State of the Art in 1999. *Anglistentag 1999 Mainz* : Proceedings / ed. Bernhard Reitz & Sigrid Rieuwerts. Trier : WVT, 2000. P. 5–20.

10. Sandyha L., Oliinyk I., Petrovskyi M., Shevchenko L., Sviatiuk Yu. Selfie Neologisms in Social Networks. *Amazonia Investiga*. Columbia. 2022. № 11 (49). P. 126–135. URL : https://doi.org/10.34069/AI/2022.49.01.14.

11. Schmid H.-J. New Words in the Mind: Concept-Formation and Entrenchment of Neologisms. *Anglia*. 2008. № 126 (1). P. 1–36. URL : https://doi.org/10.1515/angl.2008.002.

12. Thomson W. Meet the New Seafaring Digital Nomads Who WFB (work from boat). *The Times.* March, 24, 2024. URL : https://www.thetimes.co.uk/travel/inspiration/meet-the-new-seafaring-digital-nomads-who-wfb-work-from-boat-s9rfjtz93.

13. Word Spy. Web archive, 2022. URL : https://www.wordspy.com.

ФУНКЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНЕ АРАНЖУВАННЯ МОВНИХ ОДИНИЦЬ

УДК 811.111’373.43

Гнідець М. П.,
студент,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

Лисецька Н. Г.,
кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри німецької філології,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

ПРОБЛЕМАТИКА ТЕРМІНУ *AKADEMIKER* У СУЧАСНОМУ НІМЕЦЬКОМОВНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У сучасному суспільстві термін *Akademiker/академік* тісно пов’язаний з науковими знаннями, вищою освітою та інтелектуальним авторитетом. Для загалу ця назва означає особу, яка досягла високих результатів у науковій діяльності, має глибокі знання у своїй галузі та є визнаною серед своїх колег. Однак у повсякденному житті ця лексична одиниця часто використовується не лише як відображення наукового статусу, а й як синонім освіченості та ерудованості. Поруч із цим усталеним уявленням приховано важливу проблематику, пов’язану з походженням терміну, критеріями визнання особи академіком та її роллю у сучасній науковій системі, що свідчить про актуальність дослідження.

Мета наукової розвідки – дослідити значення терміну *Akademiker* для німецькомовного суспільства. Для вирішення поставленої мети ставимо завдання: 1) з’ясувати етимологію терміну *Akademiker*; 2) окреслити коло осіб, яких можна називати академіками в німецькомовному суспільстві.

Згідно з німецьким словником DUDEN, ми можемо простежити усталене розуміння цього терміну. Словник подає два значення: «чоловік/жінка, який/яка має університетську або вищу освіту» та «чоловік/жінка-член/членкиня академії» [1]. Ці дефініції чітко окреслюють семантичні межі слова – з одного боку, *Akademiker/Akademikerin* позначає людину з вищою освітою, а з іншого – носія спеціального статусу, пов’язаного з членством у науковій установі. Така смислова подвійність створює простір для тлумачення і

підкреслює необхідність розмежування побутового та інституційного вживання терміну.

Історичне ж коріння терміну сягає давньогрецької філософської традиції. Як зазначає німецький дослідник Ганс Венке, «назва походить від школи Платона, що розташовувалася в гаю, названому на честь героя Академоса, неподалік від Афін. Учні називали себе академіками, і ця назва зберігалася протягом століть, поки едикт Юстиніана не закрив Афінську академію; свій ренесанс вона пережила в academia Platonica Лоренцо ді Медічі у Флоренції» [4, с.17]. Важливо зауважити, що спочатку академіками називали саме учнів школи Платона, а не вчителів чи визнаних мудреців. Це означає, що термін *академік* пов'язувався передусім з належністю до певного освітнього простору та інтелектуальної спільноти. Пізніше, після закриття античної Академії, поняття відродилося в епоху Ренесансу і поступово трансформувалося, набуваючи нових значень та інституційних форм у різних європейських традиціях.

Окрему увагу заслуговує трансформація соціального статусу вищої освіти, що безпосередньо впливає на сприйняття терміну *академік* у його широкому розумінні. Як зазначають науковці Таньєв Шульц та Клаус Хуррельман, «навчання в університеті вже не є чимось особливим. Частка молодих людей, які відвідують вищі навчальні заклади, різко зросла за останні десятиліття. Незабаром більше половини покоління в Німеччині зможе здобути академічний ступінь. Навіть ті, хто після школи проходить професійну підготовку, часто все ж таки вирішують здобути вищу освіту протягом свого життя. В інших країнах високий відсоток людей з академічною освітою вже є звичнішим, ніж у Німеччині» [3, с. 11]. Така масовість вищої освіти призводить до знецінення самого поняття «академічної освіченості» в його колишньому розумінні. Якщо раніше вища освіта означала приналежність до інтелектуальної еліти, то сьогодні вона стає скоріше нормою, що вимагає переосмислення того, кого саме можна вважати академіком у сучасному дискурсі. У цьому контексті виник композит *Akademikerschwemme*, який слугує позначенню великої кількості академіків та проблем з їхнім працевлаштуванням. Словник Duden тлумачить цей термін як «надлишок академіків на ринку праці» [2]. Це композит, що використовується у ЗМІ і є політико-соціологічним висловом, який містить переважно зневажливу конотацію.

Отже, термін *Akademiker* є неоднозначним поняттям, що поєднує в собі історичну традицію, науковий статус та побутове розуміння освіченості. Його значення формувалося протягом століть і продовжує трансформуватися під впливом сучасних соціальних процесів, зокрема

масовізації вищої освіти та глобалізації наукового простору. Розуміння цієї термінологічної та семантичної складності є важливим для адекватного сприйняття цього академічного звання в різних культурних контекстах та для осмислення ролі науки й освіти в сучасному суспільстві.

Література

1. Akademiker. *Duden*. URL : https://www.duden.de/node/3735/revision/1431183 (дата звернення: 21.10.2025)

2. Akademikerschwemme. *Duden*. URL : https://www.duden.de/node/3740/revision/1431437 (дата звернення: 29.10.2025)

3. Schultz T., Hurrelmann K. Die Akademiker-Gesellschaft: Müssen in Zukunft alle studieren. Beltz Juventa, 2013. 231 S. URL: https://ebooks-fachzeitungen-de.ciando.com/img/books/extract/3779951355_lp.pdf

4. Wenke H. Der Akademiker und die Hochschule. Bildung und Erziehung. 1964. Vol. 17, Issue JG. S. 17–30. URL : https://www.vr-elibrary.de/doi/abs/10.7788/bue-1964-jg03?download=true&journalCode=bue

УДК 811.133.1:81'367.7

Лепетюха А. В.
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри загального мовознавства і
романо-германської філології,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

БІСИНОНІМІЧНІ МОВЛЕННЄВІ ІННОВАЦІЇ В СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ

Бісинонімічні мовленнєві інновації становлять ко(н)текстуально (лінгвістично та / або ситуативно) пертинентні преференціальні опції, результат віртуальної (лінгвістичної) подвійної трансформації первинної синтагми або пропозиції усередині одного або двох функціонально-семантичних макрополів (далі – ФСМ) синтаксичної синонімії, що актуалізуються у вигляді складних мовно-мовленнєвих знаків, які містять два синонімічні сегменти на рівні синтагми або висловлення.

Конструкції з синтаксичною бісинонімією формуються в просторі внутрішнього та реалізуються в просторі зовнішнього «оперативного часу» [5, с. 39], що визначається в менталістській концепції Ґюстава Ґійома як референт ментального кінетизму (руху), матеріальний субстрат розумово-мовленнєвої діяльності суб'єкта мовлення) [6, с. 11], у межах якого діють когнітивні поліоперації (психомеханізми) формування та актуалізації мовних знаків. Завдяки психомеханізмам у системі (мові) будуються сублінгвістичні схеми, або типові моделі, за зразком яких утворюються первинні (стрижневі) синтагми та пропозиції, мікропольові центри (денотативні ядра) макропольових синонімічних структур, в яких концентруються полеутворювальні ознаки; на периферії ФСМ розташовані різноструктурні мікрополя моно-, бі- та полісинонімічних трансформів з неповним набором таких ознак або можливим послабленням їхньої інтенсивності. Перехід від ядерної структури до периферії здійснюється поступово, шляхом трансформаційних процесів. При цьому в межах ФСМ спостерігається неоднаковий ступінь перехрещення семантичних значень складників периферії між собою та зі стрижневою структурою.

Бісинонімічні конструкції як монотрансформаційні (з подвійною трансформацією всередині одного ФСМ) та бітрансформаційні (з двома трансформаціями в межах двох ФСМ) периферійні мікрополя становлять мовленнєві інновації з ініціальною, медіальною або фінальною синтагматичною бісинонімією (монотрансформаційність) та складні мовно-мовленнєві знаки з бісинонімією на рівні висловлення із синонімічними сегментами в ініціальній, медіальній та фінальній позиціях (бітрансформаційність) залежно від комунікативної інтенції автора, його ігрових стратегій та ідіостильових особливостей. При цьому синонімічні сегменти можуть актуалізуватися у вигляді: а) звужених еліптичних структур з імпліцитним номінальним або прономінальним підметом, частково або повністю екстеріоризованим вербальним компонентом або з імплікованим фінальним додатком з різними головними лексемами (номінальною, вербальною, прономінальною, ад'єктивною, адвербіальною, дієприкметниковою, дієприслівниковою, нумеральною та вигуковою), в яких неактуалізовані елементи виводяться адресатом асоціативно або спираючись на ко(н)текст; б) інших типів редукованих конструкцій (дієприкметникові та дієприслівникові звороти, контаміновані структури, каузативні, каузативно-рефлексивні, умовні, умовно-концесивні синонімічні побудови тощо); в) розширених мовленнєвих інновацій (прономінальне та адвербіальне розширення, розширення презентативами, агентивним додатком при пасивізації тощо); г) «кількісно рівнокомпонентними»

[1, с. 6] (з однаковою кількістю віртуальних та реалізованих лексичних одиниць) (пасивізовані структури без агентивного додатка, інверсивні конструкції тощо).

Наведемо приклади бісинонімічних мовленнєвих інновацій сучасної французької художньої прози:

(1) *Il trouve agréable d'avoir une conversation avec un confrère, cela le détend* [3, с. 217] (монотрансформаційна конструкція з ініціальною бісинонімічною синтагмою, подвійно звужений трансформ такої поліпредикативної первинної пропозиції: *il trouve que c'est agréable qu'il ait une conversation avec un confrère*).

(2) *Bêtes nous sommes, bêtes nous resterons* [2, с. 143] (бітрансформаційна мовленнєва інновація з подвійною ініціально-фінальною синонімією на рівні висловлення у вигляді кількісно рівнокомпонентних інверсивних трансформів стрижневих пропозицій *nous sommes bêtes* та *nous resterons bêtes*).

(3) *C'est alors que madame Georges aperçoit une grosse araignée à longues pattes postée au milieu du miroir* [4, с. 120] (бітрансформаційна преференціальна опція з ініціальним розширенням первинної пропозиції *alors madame Georges aperçoit*… презентативом *c'est…que* та фінальним звуженням денотативного ядра *qui était postée…* дієприкметниковим зворотом *postée*…).

Література

1. Лепетюха А. В. Моно- та поліпредикативні висловлення із синтаксичною синонімією (на матеріалі французької художньої прози XX – початку XXI століть). Х. : Видавництво Іванченка, 2020. 344 с.

2. Barbery M. L'élégance du hérisson. P. : Gallimard, 2006. 416 p.

3. Beigbeder F. Oona & Salinger. P. : Grasset & Fasquelle, 2014. 336 p.

4. Germain S. Brèves de solitude. P. : Albin Michel, 2021. 224 p.

5. Valin R. Introduction. *Leçons de linguistique de Gustave Guillaume 1948 – 1949. Structure sémiologique et structure psychique de la langue française. Série A*. Québec : Presses de l'Université Laval ; Paris : Klincksieck, 1971. P. 9–58.

6. Valin R. Perspectives psychomécaniques sur ma syntaxe. Québec : Presses de l'Université Laval, 1981. 96 p.

УДК 811.133.1’373.7:81’276.6

Лут К. А.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ВЕРЛАН У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ: ВІД КРИПТОЛЕКТУ ДО СОЦІОЛЕКТУ

Мовна картина кожного народу відображає його культурні особливості, національні цінності, менталітет і суспільні реалії. Особливе місце у ній посідає розмовна лексика, як відбиття самобутності народу, жива репрезентація його способу мислення, цінностей та культури. Верлан, як різновид молодіжного сленгу, – це мовне явище, яке полягає у перестановці складів або звуків у межах одного слова, що робить його невпізнаваним для тих, хто не належить до певної соціальної групи. Така пермутація може супроводжуватись фонетичними змінами, скороченнями, афіксацією тощо. Сама назва *verlan* також утворилась у результаті перестановки складів у фразі *à l’envers (l’en | vers).*

Як зазначено в словнику Французької академії [4], досліджуваний феномен з’явився наприкінці XX століття, як секретний код, що використовувся серед імігрантів та маргінальних груп, який мав на меті приховати, «завуалювати» повідомлення, що зробило його своєрідним криптолектом, зашифрованою мовою окремої соціальної групи. Пізніше верлан стає популярною говіркою у передмістях Парижа, отримавши найбільшого поширення серед молоді, яка завжди прагне дистанціюватися від старших поколінь.

У 90-ті роки XX століття відбувається сплеск у використанні верлану завдяки субкультурі реперів і найвідоміших на той час музичних груп *NTM* та *Assassin* [2, с. 6]. У сучасній французькій мові верлан представляє собою скоріше «особливу емоційну лексичну підсистему розмовної мови» [1, с. 236] у складі сучасного молодіжного сленгу, ніж периферійний пласт лексики, обмежений у своєму використанні. Його активно вживає молодь, він з’являється у фільмах, піснях і масмедійних текстах, що робить окремі лексеми впізнаваними навіть для представників старших поколінь. Деякі лексеми можуть втрачати арготичну конотацію і проникати у повсякденну комунікацію і словники: *meuf – femme*, *relou – lourd, tromé – métro* та ін.

Проте, варто зауважити, що молодіжна мова є надзвичайно динамічною, а молодь – креативною, тому новотвори часто

залишаються популярними і широковживаними упродовж приблизно 6 місяців, після чого їм на зміну приходять нові, що відображає безперервні зміни у суспільстві й, відповідно, у мові.

Серед способів утворення нових слів можна виділити наступні:

1) перестановка складів: *zyva – vas-y, pécho – choper, chelou – louche, vénère – énervé, cimer – merci;*

2) перестановка складів із редукцією (спрощенням, скороченням фонем або цілих складів): *veuch – cheveux, zicmu – musique, garci – cigarette);*

3) фонетична заміна з інверсією: *meuf – femme , keus –sac , keum – mec, teuf - fête ;*

4) подвійна верланізація: *arabe – beur – reubeu;*

5) апокопа – усічення звуків у кінці слова: *deg – dégoutant, nego – négociation, provoc – provocation;*

6) афереза – усічення початкових звуків або складів: *ricain – américain, teur – inspecteur, blème – problème.*

Більшість неологізмів, утворених шляхом перестановки складів, належать до іменників, прикметників і прислівників. Дієслова рідко підлягають верланізації, що пояснюється складною системою їх відмінювання у французькій мові. Нечисленні дієслівні форми верлану втрачають свої граматичні маркери [3, с. 25]: зникають закінчення, характерні для інфінітива, такі форми не відмінюються (*téma – mater, pécho – choper)* і функціонують як незмінні одиниці.

Отже, верлан є важливим соціолінгвістичним явищем, що відображає динаміку сучасної французької мови і демонструє прагнення молоді до відмежування від загальноприйнятих норм. Такі новотвори, на перший погляд, можуть здаватися безневиниими, проте, слід ураховувати, що поряд з формальними змінами слово часто набуває додаткових, іноді неочікуваних конотацій, що ще більше наближає цей феномен до безеквівалентної лексики, яка викликає труднощі при перекладі.

Література

1. Бернецька Г. Соціальні діалекти у сучасній французькій мові. *Вісник Львівського університету*. Сер. : Міжнародні відносини. Львів, 2020. Вип. 48. С. 231–241.

2. Bagheri T. K. Étude sur la formation du verlan dans la langue française. Pazhuhesh-e Zabanha-ye Khareji. 2009. № 53, Special Issue, French. P. 5–21.

3. Geyer A. Le verlan à l'écran: Emploi, représentation et traduction du verlan en suédois dans les sous-titres de films et séries français des quatre

dernières décennies (1984-2020). Stockholm : Stockholm University, 2022. 220 p. URL : https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1707052/FULLTEXT01.pdf.

4. Verlan. *Dictionnaire de l'Académie française*. URL : https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9V0485.

УДК 811.133.1'373.7

Наконечна М. В.,
студент,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Лут К. А.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

СПОСОБИ УТВОРЕННЯ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Молодіжний сленг – це динамічне мовне явище, яке постійно змінюється, адже саме молодь завжди реагує на зміни в світі. Власне мова допомагає молоді підкреслити особливий статус та відокремитися від старшого покоління. Підлітки прагнуть вийти за рамки звичного, висловити свої почуття та своє бачення світу, і якщо не знаходять потрібного слова – просто створюють нове, адже у них більше сміливості для експериментів з мовою [2, с. 115]. Що цікаво, на відміну від англійського сленгу, який зараз поширюється світом через різні платформи, такі як тікток, інстаграм, X та ін. – французький сленг рідко виходить за межі франкомовних країн. Актуальність дослідження полягає у виявленні способів творення молодіжного сленгу, поширеного серед сучасної французької молоді, що дозволить краще розуміти сучасну французьку мову та її носіїв студентам та всім, хто вчать французьку мову в час її постійних змін.

Найпоширенішим способом утворення французького молодіжного сленгу є верлан – перестановка складів або звуків у словах. Сама назва *verlan* утворена від виразу *à l'envers* (навпаки) [2, с. 115]. Яскравими прикладами є: *meuf* (від *femme* – жінка), *keuf* (від *flic* – поліцейський), *ouf* (від *fou* – крутий), *chelou* (від *louche* – дивний). Верлан з'явився наприкінці 80-х років XX століття і спочатку виконував функцію таємної мови серед іммігрантів та робітничого класу [5].

Другим продуктивним способом є скорочення слів. Молодь активно використовує усічені форми для економії часу та спрощення мовлення. Наприклад: *prof* (від *professeur* – вчитель), *resto* (від *restaurant* – ресторан), *aprem* (від *après-midi* – після обіду), *rdv* (від *rendez-vous* – зустріч). Ці скорочення стали настільки поширеними, що часто використовуються й у неформальному спілкуванні дорослих [2, с. 161].

Звукова імітація та рефонологізація також відіграють важливу роль у творенні сленгу. Слова утворюються шляхом наслідування звуків або зміни фонетичної структури: *tchatcher* (багато говорити – імітація швидкої мови), *jaser* (балакати – від звуку каркання ворона), *tonton* (дядько – дитяча форма від *oncle*). Такі лексеми надають мові більшої експресивності та емоційності [1, с. 151].

Запозичення з інших мов становлять значну частину молодіжного сленгу. Особливо помітний вплив англійської мови: *cringe* (соромно), *banger* (хіт), *mood* (настрій), *low-key* (потихеньку) [3]. Також активно використовуються арабські запозичення: wesh (привіт), en sah (насправді), що пов'язано з мультикультурним характером французького суспільства [1, с. 151].

Метафоризація є ще одним способом створення сленгових виразів. Молодь використовує образні порівняння та переносні значення: *être scotché* (бути приклеєним до телевізора – від *le scotch* – скотч), *péter un câble* (зійти з розуму – буквально «порвати кабель»), *tailler une bavette* (балакати – «кроїти слинявчик»). Такі метафори роблять мову яскравішою та виразнішою [4].

Каламбури та мовна гра демонструють творчий підхід молоді до мови. Приклади включають: *jazz-tango* (бісексуальний – від *j'aime les deux* – подобаються обидва), *être en TGV* (щось робити – каламбур від *être en train de*). Ці утворення показують, що сленг є не лише засобом комунікації, але й формою розваги [5].

Отже, французький молодіжний сленг формується через різноманітні механізми: верлан, скорочення, звукову імітацію, запозичення, метафоризацію та мовну гру. Кожен із цих способів відображає креативність та прагнення молоді до мовного експериментування. Сучасний сленг вийшов за межі молодіжного середовища і активно проникає в загальновживану мову через медіа, музику та кіно. А отже, дослідження цих процесів допомагає краще зрозуміти динаміку розвитку французької мови та культурні особливості сучасного франкомовного суспільства і сприяє кращому розумінню носіїв.

Література

1. Голотюк О. В. Використання молодіжної розмовної лексики у сучасній французькій пісні. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2019. С. 151–155. URL : https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/910121.pdf.

2. Мартинюк О. М. Верлан як вид молодіжного сленгу (на матеріалі французької мови). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер. : Філологічна. 2014. Вип. 46. С. 115–117.

3. French Teen Slang: Speak French Like a Cool Kid. *Talk in French*. URL : https://www.talkinfrench.com/french-teen-slang/ (date of access: 24.10.2025).

4. L'argot des jeunes dans la langue française : науковий блог. URL : https://naub.oa.edu.ua/largot-des-jeunes-dans-la-langue-francaise/ (date of access: 24.10.2025).

5. Tout sur le verlan en français: Pourquoi l'utiliser? Ses origines?. Home – Ohlala French Course. URL : https://www.ohlalafrenchcourse.com/fr/blog/article/tout-sur-le-verlan-en-francais-pourquoi-l-utiliser-ses-origines (date of access: 24.10.2025).

УДК 811.112.2'373.7:81'42

Нестерук Я. А.,
студентка,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

Лисецька Н. Г.,
кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри німецької філології,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ СУЧАСНОГО НІМЕЦЬКОМОВНОГО МЕДІА-ДИСКУРСУ

Постановка проблеми. Фразеологізми (стійкі образні вислови) є невід'ємною складовою мовної картини світу і об'єктом ґрунтовного вивчення сучасної лінгвістики [1]. Вони зберігають у собі культуру, історію та ментальність народу, а їх використання у різних типах дискурсу привертає все більшу увагу дослідників. Зокрема, медіадискурс – мова засобів масової інформації – стає продуктивним середовищем для активізації та оновлення фразеологізмів [4]. Актуальність дослідження зумовлена стрімким розвитком інтернет-видань та мультимедійних платформ, де фразеологізми отримують нові

форми реалізації (у поєднанні з візуальними, гіпертекстовими та інтерактивними елементами).

Метою роботи є комплексний аналіз фразеологізмів у сучасному німецькомовному медіадискурсі. Дослідження проводиться на матеріалі сучасних німецькомовних медіа (періодична преса і онлайн-видання, зокрема *Der Spiegel, Die Zeit, Deutsche Welle* та ін.), що забезпечує репрезентативність аналізу.

Результати дослідження. На основі аналізу німецькомовних медіатекстів (новинні статті, аналітичні огляди, журнальні публікації) встановлено, що фразеологізми у сучасній німецькій пресі представлені різними структурними типами – від стійких словосполучень до цілих речень-прислів'їв і крилатих виразів [2]. У заголовках часто використовуються прислів'я або їх модифікації як завершені смислові одиниці, що підсилюють стилістичний ефект впізнаваності та образності. Серед медійних фразеологізмів трапляються як номінативні (іменникові, дієслівні фразеологічні звороти), так і предикативні конструкції [6]. Їхня структурна стійкість поєднується з семантичною цілісністю: значення фразеологізму не випливає безпосередньо зі значень компонентів, а вимагає від реципієнта фонових знань для адекватного розуміння.

Німецький медіадискурс містить значний пласт національно забарвлених фразеологізмів, зрозумілих переважно носіям німецької мови і пов'язаних із культурно-історичним досвідом (наприклад, *Achillesferse* – «ахіллесова п'ята», *eine zweischneidige Sache* – «палиця з двома кінцями»). Поряд із ними активно функціонують інтернаціональні фразеологізми – сталі вирази, спільні для кількох мов або запозичені з інших мов (біблійні, античні крилаті вислови, англіцизми). Таке співіснування збагачує зміст медіатекстів і розширює їхню аудиторію [3].

У медіа фразеологізми вживаються як у традиційному, узуальному вигляді, так і з численними авторськими модифікаціями чи інноваціями. Журналісти часто трансформують відомі вирази, аби досягти стилістичного ефекту новизни, іронії або гри слів [5]. Наприклад, класичний вираз *Ende gut, alles gut* («кінець діло вінчає») може набувати варіації *Ente gut, alles gut* (гра слів із *Ente* – «качка») у заголовку сатиричної статті. Такі оказіональні трансформації виконують експресивно-емоційну й атрактивну функції – привертають увагу, додають гумору та підтримують контакт із читачем.

Фразеологізми виконують низку важливих функцій:

- емоційно-експресивну – підсилюють виразність і емоційне забарвлення тексту;

- оцінну (аксіологічну) – приховано виражають позитивне чи негативне ставлення;

- розважальну та інтерактивну – роблять мову легшою для сприйняття, апелюючи до спільного культурного досвіду [7]. У політичних новинах, особливо у висвітленні війни росії проти України, активно вживаються фразеологізми з воєнною семантикою, які створюють ефект напруги, протистояння і боротьби, наприклад: *am Pranger stehen* («бути на ганьбі»), *den Kampf aufnehmen* («розпочати боротьбу»), *in die Schusslinie geraten* («потрапити під обстріл»).

Висновки. Фразеологізми є важливим і багатофункціональним елементом сучасного німецькомовного медіадискурсу. Вони забезпечують економність і виразність мовлення, створюють стилістичний ефект впливу, допомагають формувати оцінне ставлення й підтримують зв'язок із аудиторією через спільні культурні коди.

Перспективи подальших досліджень убачаються у аналізі фразеологізмів, що виникають у зв'язку з російсько-українською війною, зокрема у німецьких і українських медіа: порівняння їхніх семантичних полів, метафоричних моделей та оцінних стратегій дозволить простежити, як крилаті вислови відображають сучасні політичні й емоційні реалії.

Література

1. Беззубова О. О., Рибачок К. В. Сучасний німецькомовний медіа-дискурс та перекладацька проблематика його концептів. *Молодий вчений*. 2023. № 8 (120). С. 19–22. DOI https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-8-120-5.

2. Гоян А. В. Функціональний аспект фразеологізмів у дискурсі економічних рубрик сучасної німецької преси. *Наук. праці МАУП.* Сер. : Філологія. 2021. Вип. 2 (2). С. 10–14. URL : http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v2/02.pdf.

3. Дроботенко В. М. Використання фразеологізмів у новинному медіадискурсі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 61, Т. 1. С. 170–174. DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-1-28.

4. Кравченко В. О. Фразеологізми сучасного німецькомовного медіа-дискурсу: перекладацький аспект : магіст. робота. Суми : Сумський держ. ун-т, 2019. 94 с. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2646854e-2d70-48dd-83a5-0650cb8d5bca/content.

5. Лисецька Н. Stresstest як неологізм сучасного німецькомовного дискурсу. *Актуальні питання гуманітарних наук* : наук. журн. Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана

Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 66. Т. 2. С. 140–145. DOI : https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-2-20.

6. Марковська А. В. Прагмалінгвістичні особливості фразеологізмів сучасної німецькомовної та україномовної преси : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15. Одеса, 2010. 21 с.

7. Панченко В. В. Функціонально-стилістичні особливості вживання фразеологізмів у творах Артура Конана Дойля. *Теоретичні і прикладні аспекти дослідження мови*. 2021. Вип. 17, Ч. 1. С. 178–182. DOI : https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.17-1.31.

УДК 81’373.2

Очкусь О. В.,
студент,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Підгорна А. Б.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «НЕОЛОГІЗМ» ТА «НОВОТВІР»

Неологія, яка вже довгий час класифікується як галузь лінгвістичної науки, досі має труднощі з прийняттям одного чіткого визначення полісемічного терміна «неологізм». У зв'язку з цим слід зазначити відсутність одноманітності у трактуванні цього терміну в роботах різних лінгвістів. У дослідженнях, присвячених вивченню поповнення лексикону, поряд із терміном «неологізм» [7, с. 417] уживаються також такі, як «нова лексика», «новотвір», «новоутворення», «лексична інновація» [1; 3; 4; 5].

Доволі повним та об'ємним є визначення неологізму, яке надає О. О. Селіванова у термінологічній енциклопедії «Сучасна лінгвістика»: «Неологізм – слово чи сполука, використані мовою в певний період на позначення нового або вже наявного поняття в новому значенні й усвідомлюються як такі носіями мови» [7, с. 417].

Ю. А. Зацний і А. В. Янков стверджують, що неологізм – це слово або фраза, створені для позначення нового об’єкта або вираження нового, раніше невідомого поняття. Ці дослідники також зазначають, що це визначення не є повним, оскільки воно не охоплює всі види інновацій, та вказують на те, що значна кількість нових мовних одиниць

створюється для відображення нових об'єктів та явищ, тобто нових понять [6, с. 8].

Термін «інновація» часто використовується для позначення нових слів, що ідентично терміну «неологізм». О. А. Сербенська стверджує, що інновація – це «запозичення, нові слова, а також кожне слово чи вираз, що входить до мови, спричинені зміною значень відповідно до типу та жанру мовлення; це включає відродження виразів та слів попередніх років [8, с. 5]. На думку лінгвіста Н. А. Князєва, «неологізм – це лексична одиниця, що володіє новизною, але створена за існуючими в мові словотвірними моделями, яка виникла і стала фактом мови в силу суспільної потреби за ініціативою її покоління, що може вийти з ужитку під час змінених соціальних умов» (цит. за: [2, с. 223]).

Визначення, подібні перерахованим вище, наводять і зарубіжні джерела: 1) неологізм – нове слово чи вираз; 2) нове значення, набуте наявним словом або виразом; 3) неологізм – слово, термін або фраза, яка була нещодавно створена – часто для застосування до нових понять, або щоб переформатувати старі терміни в новішу мовну форму; 4) неологізм – слово, термін або словосполучення, яке було нещодавно створено для позначення нових понять або для надання старим одиницям нової мовної форми [9].

Спираючись на все вищенаведене, вважаємо доцільним відзначити такі основні властивості неологізму як категорії одиниць лексичної системи мови. Неологізмами вважаються нові слова, що закріплюються в мові і створені актом номінації. Вони можуть з'являтися для позначення нових понять, або для позначення по-новому вже існуючих понять. До неологізмів можуть бути віднесені абсолютно нові за формою і за змістом слова (результат створення кореневого елементу в самій мові або результат запозичення), або це можуть бути слова, створені з наявних компонентів, або, нарешті, це можуть бути слова, що розвинули нові значення.

При аналізі визначень поняття «неологізм» різними дослідниками стають очевидними дві точки зору, що полягають у тому, що термін «неологізм» застосовується: 1) до *новотворів*, тобто до одиниць, створених на матеріалі мови і у повній відповідності до існуючих в мові словотворчих моделей чи словосполучень, що позначають нове, раніше невідоме, неіснуюче поняття, предмет, галузь науки, рід занять, професію тощо, наприклад: *banner* – «банер», *computer* – «комп'ютер» та ін.; 2) до власне *неологізмів*, а саме – до знову створених синонімів вже наявних в мові слів для позначення відомого поняття; однак вони несуть конотативні відтінки, тобто супутні семантичні і стилістичні нашарування слова, що накладаються на його основне значення, а також

до слів у новому значенні, наприклад, слово *gopher* раніше означало «помічник», а тепер позначає і систему користування мережею Інтернет.

Відзначається також деяка неоднорідність складу цих лексичних інновацій. Вони різняться причинами своєї появи, за своєю стійкістю в мові, за частотою вживання, за своєю подальшою долею, коли одні з них міцно входять в мову, а інші є менш стійкими і можуть вийти з вживання через якийсь відносно короткий період часу. Часто поява нових слів пов'язана з виникненням нових асоціацій, хоча поняття залишається тим самим. Мова взагалі, і особливо лексика, виконуючи свою основну функцію засобу спілкування, перебудовується, диференціюється й уточнюється для того, щоб більш адекватно відобразити, відтворити і закріпити нові поняття у відповідних словах та висловлюваннях. *Неологізми,* що з'являються на периферії мовної системи, якийсь час знаходяться в розпорядженні цієї периферії і лише поступово, але не всі, а тільки ті, що найбільше відповідають структурним вимогам мови, переміщуються до центра мовної системи, до основного словникового фонду.

А *новотвір*, якщо і виникає на периферії, то набагато швидше (а часом і відразу) проникає ближче до центру і незмінно активно входить у словниковий склад, тому що він потрібен для найменування нових понять. Новотвори з'являються як правило в мові науки, техніки, культури, політики, у той час як неологізми – у розмовній мові. Оскільки часовий критерій для виділення новотворів і неологізмів об'єктивно визначити неможливо, то доречно буде скористатися суб'єктивним критерієм: чи сприймає колективна (і власне) мовна свідомість ту чи іншу лексичну одиницю як нову. Д. Клейтон, наприклад, аналізуючи сприйняття мовних змін, звернув увагу на те, що деякі журналісти описували нові слова, що з'явилися в молодіжному сленгу або в американській англійській, як «занепад», «розпад» і «крах» мови. Вони нічого не додали британській мові, але були «як сіра білка, якій судилося витіснити місцеві види і зруйнувати мовну екосистему» [10, с. 17].

Отже, причиною неологізації є суспільний і науковий прогрес, поява нових соціально-економічних фактів, науково-технічних відкриттів, досягнень у культурі. Головною особливістю неологізмів є їхня тотальна новизна для більшості носіїв мови. При цьому слово функціонує як неологізм дуже короткий проміжок часу. Доведено, що як тільки слово починає активно використовуватися, воно втрачає свою новизну і стає загальновживаним.

Література

1. Борис Д. П. Проблема неоднозначності поняття «неологізм» крізь призму лінгвофілософської теорії. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.* Сер. : Філологічні науки (мовознавство). 2015. № 3. С. 54–61.

2. Дзюбіна О. Проблематика визначення терміна «неологізм» (на матеріалі англійської мови). *Філологічний дискурс.* 2017. Вип. 6. С. 221–228.

3. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови. Запоріжжя : Вид-во ЗДУ, 1998. 429 с.

4. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу. Львів : ПАІС, 2007. 228 с.

5. Зацний Ю. А., Пахомова Т. О. Мова і суспільство: збагачення словникового складу сучасної англійської мови. Запоріжжя : Запорізький держ. ун-т, 2001. 243 с.

6. Зацний Ю. А., Янков А. В. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття : англо-український словник : словник неологізмів англо-український. Вінниця : Нова Книга, 2008. 360 с.

7. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

8. Сербенська О. А. Активні словотворчі процеси в мові сучасної преси (Деякі питання іменникового словотвору). *Вісник Львів. ун-ту.* Сер. Журналістика. 1980. Вип. 11 : Журналістика і життя. С. 89–95.

9. Cambridge Dictionaries Online : електрон. версія. URL : http://dictionary.cambridge.org/.

10. Clayton D. Attitudes to Language. Cambridge : University Press, 2018. 114 p.

УДК 81’367:81’27

Приходько А. М.,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ПРЕФЕРЕНТНІ ПАТЕРНИ СИНТАКСИЧНОГО АРАНЖУВАННЯ ТЕКСТІВ АНГЛО- ТА НІМЕЦЬКОМОВНИХ ГІМНІВ

Синтаксичне аранжування текстів англомовних і німецькомовних державних гімнів (АДГ і НДГ, відповідно) осмислюється через дихотомію "просте речення vs. складне речення", кількісне

співвідношення яких у цих текстах виявляється дуже близьким до ***золотого перетину***: відчуття мови, часу і місця їх використання творцями гімнів підсвідомо диктує саме такий баланс гармонійності. Цей баланс зумовлює й алгоритм структурно-семантичного вивчення синтаксичного ладу текстів АДГ і НДГ у вигляді ланцюжка "просте речення – паратаксис – гіпотаксис – період" на тлі процесів синкретизації текстової матерії, що призводять до формальних і змістових змін синтаксичного знаку, спричинених мовленнєвою експресією. Остання проявляє себе як відхилення від структурного канону (розмір речення, порядок слів, розчленованість чи синтезованість структури тощо).

Просте речення базується на канонічній схемі структурного мінімуму. Воно рідко трапляється в живому мовленні, до якого близькі гімни. У текстах АДГ і НДГ воно використовується у двох своїх неканонічних іпостасях: лакунарній та ускладненій. Перша пов'язана з еліпсом присудка та інверсією, друга – з ідеєю надінформативності, зумовленої правобічним гілкуванням, що регулюються факторами наближеності до канону та віддаленості від нього. Максимальна наближеність до канону спирається на два види додаткових синтаксичних підключень: однорідні члени речення та парцеляцію, а віддаленість – аплікації, синтаксичний паралелізм, надфразове ускладнення.

Якщо у простому реченні експресивний ефект виникає через контраст форми і змісту, то у паратаксисі – через контраст форми, змісту і функції. Серед всього розмаїття сурядних значень, що їх пропонує система мови, у текстах АДГ і НДГ реалізуються лише копулятивне, протиставне і каузальне речення з абсолютною перевагою першого в обох мовах. При цьому протиставність взагалі не використовується в німецьких, а каузальність – в англійських гімнах, тоді як розділовість в жодному з них. Паратаксис займає в текстах АДГ і НДГ певним чином проміжне положення між простим і складнопідрядним реченнями, адже його структура в одних випадках може нагадувати однорідні синтаксичні побудови, а в інших – приймати до свого складу вставні та підрядні конструкції. Синтаксичний паралелізм і синтаксичні ітерації / повтори є такою ж інгерентною ознакою паратаксису, якою вони є у простому та складнопідрядному реченнях, що трапляються в гімнах обох лінгвокультур.

Кількісне використання гіпотаксису майже ідентичне використанню паратаксису, але якісно воно виявляється обмеженим, оскільки тут спостерігається абсолютне переважання означальних та умовних речень (для німецької) та означальних і з'ясувальні (для

англійської). Поодиноко трапляються й винятки з цієї системи – кондиційні, темпоральні та фінальні суб'юнкти. Решта підрядних синтаксем не зовсім підходять для текстотипу «гімн» – особливо ті, що покликані маркувати умовиводи, аргументацію, логічні міркування, які не зовсім сприяють інтеріоризації ідей, смислів, настанов, розрахованих не на одне покоління користувачів гімнової дискурсії, її «агентів і клієнтів» [1, с. 31].

Період – найменш вживана синтаксична форма в текстах АДГ і НДГ, що пов'язано з його невідповідністю постулату про максимальну когнітивно-емоційну доступність для споживачів цього інтелектуального продукту. Специфічною властивістю цього типу реченнєвого аранжування гімнів є все той ж синтаксичний паралелізм, який рівною мірою активно використовується у періодах зі складниками як гомогенного, так і гетерогенного реченнєвого статусу. В обох випадках перед періодом стоїть важливе дискурсивне завдання: уникнення когнітивно-логічної перевантаженості та досягнення максимальної інформативності конструкції. З цієї причини періоди легко вдаються до прийому синтаксичної контамінації. У рамках виникнення ситуації додаткового інформування період легко приймає до свого складу й різного роду другопредикативні звороти-аплікації.

Кількісне співвідношення між простими і складними реченнєвими формами за моделлю золотої пропорції пов'язане, очевидно, не тільки з екстралінгвальними умовами мовленнєвої діяльності, але і з «тиском» дискурсивного жанру «гімн», що вирізняється чіткою ритмікою, милозвучністю, національно орієнтованим інтенціоналом, персуазивним субстратом тощо. Віддаючи перевагу простим реченнєвим утворенням і накладаючи обмеження на використання складних, тексти гімнів віддають перевагу перетину сурядності, підрядності й однорідності при стислості форми. Чужі для гімну відношення каузальності, протиставності, поступки та ін. – все це наслідок рекламної дискурсії, а тому вони є малопридатними для художньо виразного, стислого і переконливого змалювання образу держави та ідеї національного єднання – всього того, що інгерентно характеризує жанр гімну.

Література

1. Приходько А. М. Лінгвосеміотика текстів дискурсивного жанру «національний гімн»: англійсько-німецькі паралелі. Запоріжжя : А.А. Тандем, 2025. 260 с.

УДК 811.111’373.46

Синицина Є. Є.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Підгорна А. Б.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

СТРАТЕГІЇ ВВІЧЛИВОСТІ В БРИТАНСЬКОМУ ТА АМЕРИКАНСЬКОМУ ВАРІАНТАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Ввічливість – це загальноприйняті норми й правила поведінки, що гармонізують взаємини в суспільстві та допомагають уникати непорозумінь і конфліктів [9, с. 9]. Попри спільне прагнення до доброзичливості, британська та американська культури мають різні комунікативні традиції. Якщо британці схильні до формальності, дистанції й стриманого вираження емоцій, то американці цінують відкритість, безпосередність і рівність у спілкуванні.

Британцям властиві стриманість і повага до особистих кордонів. Вони уникають надмірної емоційності, дотримуючись принципу «*Never complain, never explain*» [4, с. 49]. Обговорення особистих тем вважають поганими манерами, адже цінують приватність і тактовність. Вони майстерно володіють мистецтвом *small talk*, створюючи приємну атмосферу, та часто вибачаються навіть за дрібниці, виявляючи повагу до інших [8]. Найуживаніші фрази вибачення – «*Sorry*» та «*Excuse me*». У Британії (в Америці рідше) також кажуть «*Pardon me*» або «*Pardon*» [5].

Британці уникають прямоти, використовуючи узагальнення (напр.: «*How are you, Nicholas? One mustn’t grumble*»), а також пом’якшувальні питання: «*Wouldn’t you consider…?*, *Why don’t you…?*, *Couldn’t we…?*, *Would you like…?*». Такі конструкції створюють відчуття вибору й запобігають категоричності [6, с. 223]. Типові форми звертання – Mr., Mrs., Ms., а також Sir, Madam або Miss, якщо прізвище невідоме [4, с. 88].

У Британії є багато неформальних і дружніх вітань. Замість звичного *nice* часто кажуть *lovely*, що звучить тепліше. Поширені вирази «*Are you OK?»* або «*Alright, mate?*» означають «Як справи?» і не потребують розгорнутої відповіді. На півночі Англії кажуть «*Hiya!*» («Привіт»), а в Ірландії – «*What’s the craic?*» («Що нового?») [3]. На

прощання часто звучить «*Cheers!*» – не тільки тост, а й спосіб сказати «бувай» в дружній манері [11].

Американці більш відкриті, демократичні та неформальні. Їхні стосунки часто поверхневі, але ввічливість зберігається навіть у побутових ситуаціях. Вони звертаються на ім'я та вживають сленг або розмовні слова та вирази навіть з тими, кого не знають надто добре [4, с. 53].

Типові привітання в американській англійській – «*Yo!, What's up?, How are you?, Sup, What's going on (down)?*» [3]. Замість побажання гарного дня американці інколи вживають – «*Have a good one!*», на що відповідають «*Right back at you*» [7]. Для вибачень вони уживають «*Sorry, I apologize*» або неформальне – «*My bad*», рідше – «*Excuse* me» [1]. «*Forgive me»* вживається у більш емоційних ситуаціях (напр.: «*Forgive me, and I'll never do it again!*») [10, с. 78]. У проханнях і пораді використовують *would, should, had better, I'd like*. У розмовному стилі зустрічаються скорочені та неформальні форми, наприклад, «*Can'tcha»* – скорочена форма від *Can't you* [10, с. 74]. Вислови подяки – «*Thanks!, Thanks a lot, Thank you very much*», а також неформальне «*Thank'ya*» [2].

У британській та американській культурах характерними є непрямі висловлювання. Як зазначають самі англійці, «*the English hardly ever lie, but they would not dream of telling you the truth»*. Поглянемо на приклад: «*How interesting! It should not be taken at face value. Faint praise damns as surely as criticism*». Формально ця фраза звучить позитивно, проте насправді містить іронічний підтекст і використовується для непрямого вираження скепсису або несхвалення, що є проявом типової «етикетного» уникнення прямих відповідей у спілкуванні [6, с. 222]. Такий стиль подачі інформації демонструє здатність до самоконтролю та тенденцію до раціональності у спілкуванні.

Таким чином, обидві культури прагнуть зберігати гармонійні стосунки у спілкуванні, проте британська ввічливість ґрунтується на дистанції та самоконтролі, тоді як американська – на дружелюбності, щирості й простоті висловлювань. Ці подібні, але дещо відмінні культури мають власний етикет мовленнєвої поведінки, що зумовлений історичними та соціальними чинниками. Розуміння цих відмінностей сприяє більш ефективній комунікації та кращому взаєморозумінню.

Література

1. 25+ фраз, щоб попросити вибачення англійською у будь-якій ситуації. *Cambridge.ua*. URL : https://cambridge.ua/uk/blog/kak-izvinitsya-i-poprosit-proshcheniye-na-angliyskom/

2. Борецька В. Особливості вживання висловлень ввічливості представниками українського та американського суспільства. *Науковий блог (НаУ «Острозька академія»)*. URL: https://naub.org.ua/?p=1412.

3. Вітання англійською: 29 фраз, щоб привітатися. *UKnow Мовна Онлайн Школа*. URL : https://uknow.com.ua/blog/learn-english/tpost/vrlh2s3f31-vtannya-angliskoyu-29-fraz-schob-privtat.

4. Гальчун Н. П. Англійська мова в міжкультурній компетентності медичного працівника : навч.-метод. посіб. для орг. самост. роботи здобувачів освіти. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 108 с.

5. Кізюн Л. Ввічлива англійська. *Green Forest*. URL : https://greenforest.com.ua/journal/read/vvichlivist-po-anglijski.

6. Матковська М. В. Домінантні риси комунікативної поведінки британців. *Нова філологія*. 2021. Т. 1, № 81. С. 219–224.

7. Прус М. Як розмовляють американці. *Голос Америки Українською*. URL : https://www.holosameryky.com/a/yak-rozmovliaiut-amerykantsi/3907042.html.

8. Секретаренко Є. Вчимо ввічливу англійську: лексика та поради, які має знати кожен. *Grade Education Centre*. URL : https://grade.ua/uk/blog/kak-vezhlivo-govorit-na-angliyskom/

9. Сербінович Д. Г. Вербальні засоби вираження ввічливості в англійській мові : магістерська робота : 035. Запоріжжя, 2020. 80 с.

10. Чабар М. П. Мовленнєвий етикет у літературі та міжособистісному спілкуванні: соціолінгвістичний підхід : магістерська робота : 035. Луцьк, 2024. 116 с.

11. Як прощатися англійською. *Flash school of English*. URL : https://flashstudies.net/blog/farewell-in-english.

УДК 811.111'276

Nataliia Zhukova,
PhD, Associate Professor,
Acting Head, Department of Foreign Philology and Translation,
National University Zaporizhzhia Polytechnic

YARN AS A CULTURAL SCHEMA SHAPING THE ARRANGEMENT OF MODERN AUSTRALIAN ENGLISH DISCOURSE

The unique social and cultural development of Australia established a distinct communication culture, conceptualized by the YARN. While long acknowledged as a cultural dominant [1, p. 206-208], the precise functional and communicative role of YARN in contemporary Australian English

interaction, particularly its evolution in the 21st century, requires deeper linguistic analysis.

The cognitive and linguistic analysis focuses on the structure of the concept, synonymic correlations, lexical/syntactic collocations, and conceptual metaphors, which enable us to conclude the role of YARN in arranging modern Australian English discourse.

The verbalization of the YARN concept is studied in the online issues of «The Canberra Times» (2022–2025).

The concept YARN is structured by 'Process', 'Result', 'Participants, 'Content', 'Place', 'Time', and, most critically, 'Communicative Purpose'. The analysis reveals significant functional shifts that underscore YARN's expanding role.

In the contemporary Australian English worldview, the communicative purpose of YARN has evolved beyond informal chat to prioritize functions essential for social harmony and well-being. Its primary function is «to establish/maintain trust» and «to provide/receive psychological support» (e.g., in trauma recovery contexts). This highlights the therapeutic and relational arrangement of the communication act. YARN actively serves as a mechanism for reconciliation and unification, promoting understanding among diverse groups in a polyethnic society.

The 'Participants' component now explicitly encompasses representatives of all social strata, including First Nations Australians. This reflects YARN's transition from a specific sociolect marker to a dominant cultural schema that represents national inclusiveness and the full recognition of Indigenous participation in public dialogue. YARN successfully covers both democratic (informal) and hierarchical (official) communication (e.g., symposia, summits), emphasizing the necessity of feedback in all forms of interaction.

The categories of 'Place' and 'Time' have expanded. The environment now includes virtual/online spaces, alongside traditional settings (*pub, campfire, home*). Crucially, the category emphasizes the imperative of a safe environment for communication (e.g., 'a safe outdoor space').

YARN accommodates a wide spectrum of information, from personal experience and mental state to public debate (e.g., *truth-telling*) and even non-verifiable information (*lie*).

The keyword *yarn* shows further hyperonymic relations and a broadened synonymic field, indicating its functional versatility: YARN ↔ *story, lie, news, novel, plot, public debate, report, conversation, chat, gossip, tale*. The verb *to yarn* correlates with *to chat, to gossip, and to talk*.

The study of attributive constructions reveals a prevailing use of intensifiers with inherent expressiveness (e.g., *good, great*). Notably, the

keyword *yarn* is generally not the basis for attributive constructions with other expressive means. This suggests the concept carries a strong, pre-existing positive valence within the modern Australian English worldview, minimizing the need for explicit positive characterization and confirming its status as a positively evaluated, core communicative practice.

The most significant contemporary development is the active functioning of the phraseologism *'a yarning circle'*, which denotes a specific, socially significant phenomenon: a space (physical or virtual) dedicated to the equal and safe exchange of opinions. The philosophy of equality and cultural preservation is the key principle of this communicative arrangement, demonstrating the vital role of YARN in structuring institutional and community dialogue ("What *the yarning circle* is all about is equality" [2]).

The analysis confirms the persistent relevance of the YARN = CONTAINER and YARN = PHYSICAL OBJECT conceptual metaphors, which utilize object and orientational codes of culture. These metaphors continue to frame YARN as something tangible that can be shared, possessed, or extracted from.

The research demonstrates that YARN is an important cultural schema in modern Australia. Its significance is further evidenced by its expanded prosocial functions (trust, support, unification), its encompassing of a multi-ethnic participant group, and its crystallization into the socially crucial 'yarning circle' phenomenon. YARN is now centrally involved in arranging communication aimed at solving pressing societal problems and fostering unity in Australia.

References

1. Wierzbicka A. Understanding Cultures through Their Key Words. Oxford, 1997. 317 p.

2. Close-Brown E. Yarning Circles Bring Culture and Equality to Classroom. *The Canberra Times.* 01.06.2023. URL : https://www.canberratimes.com.au/story/8219004/yarning-circles-bring-culture-and-equality-to-classroom/

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ

УДК 372.881.111.1

Бардакова Л. В.,
студентка,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка

Бирюк О. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології та освітніх технологій,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ТЕСТОВОЇ ФОРМИ КОНТРОЛЮ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Тестова форма контролю на уроках англійської мови та культури вважається найефективнішою за її об'єктивність та швидкість оцінювання [4, с. 161]. Водночас очевидно, що, подібно до інших форм контролю, тестовий контроль має як переваги, так і недоліки. Отож, метою нашого дослідження стало визначення основних переваг і недоліків тестової форми контролю лексичної компетентності у сучасному навчальному середовищі, а також аналіз ефективності тестового контролю у процесі формування лексичних навичок учнів.

У ході дослідження було проаналізовано наукові джерела з методики навчання іноземних мов, результати емпіричних спостережень та сучасні підходи до оцінювання мовних компетентностей. Особливу увагу приділено тому, як тестова форма контролю впливає на мотивацію, якість засвоєння лексичного матеріалу та розвиток навичок самоконтролю в учнів.

До головних переваг тестового контролю належить його високий рівень об'єктивності та точності оцінювання, що забезпечується уніфікованими критеріями й автоматизованою перевіркою результатів [1, с. 7]. Завдяки цьому мінімізується вплив суб'єктивних чинників, таких як індивідуальні особливості вчителя або емоційні взаємини між учасниками навчального процесу. Важливою перевагою тестового контролю є також його економічність – зменшуються матеріальні витрати (папір, друк), особливо за використання цифрових платформ, а

також економиться час і зусилля викладача завдяки автоматизації оцінювання [1, с. 8]. Крім того, цей метод зручний для учнів із особливими освітніми потребами, оскільки не залежить від почерку чи навичок письма.

Тестова форма контролю сприяє комплексній перевірці лексичної компетентності, охоплюючи розуміння значення лексичних одиниць, їхнє впізнавання, відтворення та вміння застосовувати у контексті. Чітка структура тестових завдань підвищує репрезентативність оцінювання та знижує ризик хибного тлумачення інструкцій [4, с. 162]. Використання як закритих, так і відкритих тестових завдань стимулює мисленнєву активність та лексичну усвідомленість учнів. До того ж, тестові завдання, укладені з використанням навчально-ігрових онлайн платформ можуть містити творчі та естетичні елементи, що підвищують інтерес учнів.

Продовжуючи, сучасні нейропсихологічні дослідження підтверджують, що тестування виконує не лише діагностичну, а й навчальну функцію. Зокрема, Ендрю Хюберман, доктор філософії, нейробіолог і професор Стенфордської школи медицини, у своїх науково-популярних лекціях і подкастах, присвячених науково підтвердженим протоколам ефективного засвоєння знань і розвитку когнітивних навичок, підкреслює, що тестовий контроль є не лише формою перевірки, а й потужним інструментом навчання [6]. За його словами, тестування активізує процеси нейропластичності мозку, сприяючи формуванню нових нейронних зв'язків і глибшому запам'ятовуванню інформації. Важливим є те, що під час спроби пригадати правильну відповідь відбувається активне залучення пам'яті та уваги, що зміцнює когнітивні механізми відтворення знань. Таким чином, тестування не лише оцінює рівень володіння матеріалом, але й сприяє формуванню довготривалої пам'яті та підвищенню точності знань. Оптимальний ефект від тестування досягається за умови регулярності його проведення, особливо відразу після вивчення нового матеріалу [6]. Саме багаторазове звернення до тих самих лексичних одиниць чи понять формує стійкі когнітивні сліди, що забезпечують довготривале запам'ятовування. Навіть у разі помилкових відповідей тестування залишається корисним, адже сам факт активного пошуку інформації у пам'яті запускає процеси нейропластичності, внаслідок чого мозок намагається відновити, або переорганізувати інформаційні зв'язки. Тобто, коли учень отримує правильну відповідь, відбувається корекція цих зв'язків – старі, неточні уявлення замінюються новими, більш точними. Такий механізм отримав назву error-based learning

(«навчання на основі помилок»), і він є одним із ключових чинників ефективного засвоєння знань у когнітивній науці [5; 6].

У контексті викладання іноземних мов ці закономірності проявляються особливо виразно. Наприклад, традиційний словниковий диктант, який досі часто застосовується у навчальній практиці, не забезпечує необхідного рівня когнітивної активності, оскільки лексичні одиниці перевіряються поза контекстом і не сприяють перенесенню знань у довготривалу пам'ять. Натомість тестова форма контролю, що передбачає варіативне й багаторазове використання тих самих лексичних одиниць у різних контекстах, стимулює глибшу обробку інформації, формує навички швидкого відтворення та підвищує автоматизованість використання лексики у мовленні. Водночас регулярне тестування з подальшим аналізом помилок забезпечує не лише стабільність лексичних знань, а й розвиток навичок самоконтролю та рефлексії. Саме тому тестування, у поєднанні з аналізом результатів, варто розглядати як інтегрований когнітивно-дидактичний інструмент розвитку лексичної компетентності учнів.

Як бачимо, тестовий контроль сприяє формуванню навичок самоконтролю та саморефлексії учнів, оскільки дає можливість оперативно отримати об'єктивний зворотний зв'язок про рівень власних знань і виявити індивідуальні прогалини у лексичній компетентності [2]. Така миттєва діагностика стимулює внутрішню мотивацію учнів до подальшого вдосконалення, оскільки учень має змогу самостійно відстежувати свій поступ і бачити конкретні результати навчальної діяльності. Особливо ефективним цей аспект виявляється під час використання онлайн-платформ для тестування, які забезпечують автоматичне оцінювання відповідей, статистику успішності та можливість порівняння власних результатів із середніми показниками групи. Така інтерактивна форма контролю не лише підвищує залученість учнів до навчального процесу, а й створює умови для розвитку метакогнітивних стратегій навчання.

До того ж, тестування дозволяє одночасно перевірити знання значної кількості учнів і здійснити комплексну діагностику рівня сформованості лексичних навичок [2]. Завдяки своїй структурованості та стандартизованості, тестові завдання охоплюють усі етапи формування лексичної компетентності – від засвоєння до автоматизації лексики у мовленні. Крім того, тестові технології легко інтегруються у цифрове середовище, забезпечуючи об'єктивність, індивідуалізацію та гнучкість оцінювання. Отже, тестовий контроль виступає універсальним інструментом педагогічного моніторингу, що поєднує діагностичну, формувальну й мотиваційну функції.

Водночас тестова форма контролю має низку обмежень, які необхідно враховувати при її застосуванні. Насамперед, створення якісних тестових завдань є складним і трудомістким процесом, що вимагає від викладача значних методичних і аналітичних зусиль. У процесі укладання тестів потрібно забезпечити відповідність завдань рівню підготовки учнів, чітко визначити критерії оцінювання, а також продумати варіанти відповідей, які б відповідали принципам валідності та надійності. Згідно з дослідженнями Л. О. Кухар і В. П. Сергієнко, завдання вважається оптимальним, якщо його правильно виконують від 20% до 80% респондентів, що забезпечує збалансований рівень складності [3]. Особливої уваги потребує конструювання лексичних тестів, адже у цьому випадку необхідно враховувати семантичну варіативність слів, контекст їх уживання та частотність у мовленні, що значно ускладнює розробку завдань відповідного рівня.

Крім того, психологічний чинник відіграє важливу роль у результативності тестування. Учні нерідко сприймають тест як «особливу» форму оцінювання, що може спричинити підвищений рівень стресу, або тривожності. Ці емоційні стани негативно впливають на концентрацію уваги, швидкість мислення та здатність до лексичного відтворення, унаслідок чого результати тесту не завжди відображають реальний рівень знань учня [2]. Варто зазначити, що подібні психологічні бар'єри частіше виникають у ситуаціях високої відповідальності (наприклад, підсумкове оцінювання, чи вступне тестування). У таких випадках тестовий контроль може набувати радше репресивного, ніж навчального характеру. Окрім цього, стандартизований формат тестів обмежує прояв індивідуальності, творчості та креативного мислення, оскільки більшість завдань передбачає вибір готових варіантів відповідей, а не самостійне формулювання думки. Це, у свою чергу, знижує можливість оцінити здатність учнів до гнучкого та асоціативного використання лексичних одиниць – однієї з ключових складових лексичної компетентності.

Ще одним істотним недоліком є обмеженість тестової форми контролю у перевірці продуктивних мовленнєвих навичок. Тести ефективно вимірюють рецептивний рівень засвоєння лексики – тобто розпізнавання, впізнавання та розуміння значення слів, – однак не завжди дають змогу оцінити вміння учнів активно використовувати лексичні одиниці у власному мовленні чи письмі [3]. Хоча сучасні цифрові платформи поступово інтегрують елементи перевірки говоріння, або письма (наприклад, через запис голосу чи короткі відкриті відповіді), їхній функціонал поки що не забезпечує того самого рівня об'єктивності, валідності та швидкості перевірки, які притаманні

традиційним тестам із вибором відповіді. Відтак, тестовий контроль переважно зорієнтований на рецептивні аспекти мовної діяльності, тоді як продуктивні навички залишаються поза його повноцінною діагностикою.

Підсумовуючи, можна зазначити, що тестова форма контролю лексичної компетентності характеризується високою об'єктивністю, ефективністю, технологічною адаптивністю та навчальним потенціалом. Водночас вона має певні методичні й психологічні обмеження, які потребують врахування під час організації контролю. Оптимальним видається поєднання тестового контролю з іншими формами оцінювання – усними, письмовими та творчими, що забезпечить комплексний підхід до формування та контролю лексичної компетентності учнів.

Література

1. Власенко Л. В., Нікітенко О. В. Тестовий контроль у навчанні іноземної мови. URL :https://dspace.nuft.edu.ua/server/api.

2. Жовніренко Ю. О. Переваги та недоліки тестового контролю. URL : https://naurok.com.ua/vistup-perevagi-ta-nedoliki-testovogo-kontrolyu-45213.html.

3. Кухар Л. О., Сергієнко В. П. Конструювання тестів. Курс лекцій : навч. посіб. Луцьк, 2010. 182 с.

4. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. ; за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.

5. Bell A. The Unconventional Guide to Testing Your Students' English. URL : https://teacherblog.ef.com/unconventional-guide-testing-students-english/

6. Huberman A. Optimal Protocols for Studying and Learning. URL : https://youtu.be/ddq8JIMhz7c?si=juaRsQCFTixw2BKF.

УДК 378.091.2:811.162.1

Войталюк С. В.,
старший викладач кафедри слов'янської філології,
Хмельницький національний університет

АКТУАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ-ПОЛОНІСТІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Сучасна вища освіта спрямована на формування компетентного, мобільного та конкурентоспроможного фахівця, здатного ефективно діяти в умовах міжкультурної комунікації. Для студентів-полоністів іншомовна компетентність виступає не лише засобом комунікації, а й ключовим елементом професійної діяльності майбутнього перекладача, викладача чи науковця. Відповідно, актуальним завданням методики викладання є пошук ефективних стратегій, що забезпечують формування вмінь і навичок володіння польською мовою у процесі фахової підготовки [3; 4].

Формування іншомовної компетентності у сучасному освітньому середовищі слід розглядати як багатокомпонентний процес, що включає мовленнєві, соціокультурні, прагматичні та когнітивні аспекти. Врахування цих складових вимагає комплексного підходу до методики викладання польської мови у закладах вищої освіти України.

По-перше, важливим є компетентнісний підхід, що передбачає інтеграцію лінгвістичних, комунікативних та соціокультурних компонентів у навчальний процес. Це означає, що студенти мають не лише оволодівати мовними знаннями, але й уміти застосовувати їх у реальних ситуаціях. У цьому контексті ефективною є концепція навчання «через діяльність», коли іншомовні знання закріплюються через практичні дії: участь у дискусіях, рольових іграх, перекладацьких тренінгах.

По-друге, особливе значення має комунікативно-орієнтована стратегія. У її межах головна увага приділяється практичному використанню польської мови у різних видах мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, письмо, слухання). Це забезпечує формування навичок інтеракції та міжособистісної комунікації, що є ключовими у професійній підготовці філолога. Як підкреслюють дослідники, «комунікативна тенденція в навчанні є важливою в досягненні мети спілкування в діалогічному та монологічному мовленні, проте не бажано нею обмежуватися під час автоматизації граматичних навичок, коли для закріплення матеріалу не обійтися без виконання письмових

вправ» [1, с. 39]. Таким чином, комунікативність має поєднуватися з іншими методами, що забезпечують повноцінне засвоєння граматичних і лексичних структур.

По-третє, слід наголосити на значенні інтерактивних методів навчання. В умовах цифровізації освіти вони стають невід'ємною частиною освітнього процесу. Використання таких інструментів, як Kahoot, Mentimeter, LearningApps, а також моделі Flipped Classroom 2.0 і елементів предметно-мовного інтегрованого навчання, не лише сприяє підвищенню мотивації студентів, а й формує навички самостійного навчання та критичного мислення. С. Сисоєва слушно зауважує: «інтерактивні технології навчання мають великий освітній і розвивальний потенціал, забезпечують максимальну активність слухачів у навчальному процесі, оптимальний час навчання і його результативність» [2, с. 41].

Важливим напрямом залишається проєктна діяльність, яка поєднує навчальні завдання з дослідницькою й творчою роботою студентів. Метод проєктів передбачає створення інтерактивних словників, вправ з орфографії, навчальних блогів, мультимедійних матеріалів, що сприяє розвитку відповідальності, самостійності й усвідомленого ставлення до навчання. Така діяльність дозволяє студентам відчути практичну значущість здобутих знань і водночас розвивати міждисциплінарні компетентності.

Окремої уваги заслуговує міжкультурна інтеграція. Польська мова як іноземна розглядається не лише в лінгвістичному, але й у культурному контексті. Тому важливо формувати у студентів здатність до міжкультурного діалогу та толерантності. Реалізація міжнародних академічних проєктів, студентських обмінів, участь у семінарах і літніх школах із польськими університетами сприяє розвитку соціолінгвістичної та соціокультурної компетентностей. Це підвищує професійну мобільність майбутніх полоністів і готує їх до активної інтеграції в європейський освітньо-науковий простір.

Отже, стратегія формування іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів повинна мати системний і комплексний характер. Вона передбачає поєднання традиційних та інноваційних методів, комунікативної й проєктної діяльності, інтерактивних технологій і міжкультурних практик. Лише синтез цих складових здатен забезпечити підготовку конкурентоспроможних фахівців, які володіють не тільки мовною компетентністю, але й здатні до критичного мислення, креативності та міжкультурного співробітництва.

Література

1. Бакум З. П., Пальчикова О. О., Костюк С. С. Навчання іноземних мов: крос-культурний підхід. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2019. 289 с.

2. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник для викладачів системи формальної, неформальної та інформальної освіти дорослих. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 320 с.

3. Andrzejewska E. Kompetencje nauczyciela języków obcych w edukacji wczesnoszkolnej. *Języki Obce w Szkole.* 2008. № 3. S. 42–47.

4. Zawadzka E. Nauczyciele języków obcych w dobie przemian. Krakow : Oficyna Wydawnicza Impuls, 2004. S. 326–331.

УДК 378.147

Возняк І. З.,
старший викладач кафедри іноземних мов,
Національна академія Національної гвардії України

СТРАТЕГІЇ ВИКЛАДАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОГО АРТИЛЕРІЙСЬКОГО ОЗБРОЄННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Викладання військової термінології англійською мовою відіграє протягом останніх кількох років критично важливе значення в підготовці майбутніх офіцерів, позаяк Україна все більше інтегрується у світову оборонно-безпекову систему й активно переймає як іноземне озброєння, так і іноземний досвід. Це зумовлює потребу в напрацюванні методики ефективного викладання відповідної термінології.

Іноземні дослідники, зокрема А. Бірсан, вказують на те, що під час викладання іноземної мови професійного спілкування викладач, підбираючи лексичний матеріал для курсу, повинен враховувати такі фактори: місце та роль термінів у військовому професійному спілкуванні; частота використання цих термінів у фахових текстах; особливості дискурсу, у якому можуть траплятися відповідні лексеми; корисність лексем у здобутті освіти та в майбутній професійній діяльності [2, с. 104]. Відповідно, навчання повинне бути «контекстуальним», тобто пов'язаним з очікуваними професійними потребами. Очевидно, що залежно від фаху курсантів викладач більше акцентуватиме увагу на тих чи інших підмножинах військової термінології, позаяк вона охоплює дуже різноманітні терміни: від стрілецької зброї й артилерії до авіації та флоту. Крім того, військова

термінологія до певної міри перегукується з деякими цивільними спеціальностями, як ось логістика, механіка, кіберзахист, медицина, право й адміністрування тощо.

Н. Бхіндер зазначає, що вивчення термінології на заняттях іноземної мови у військових вищих навчальних закладах відбувається двома стадіями: початкова стадія та стадія закріплення матеріалу [1, с. 25]. На початковій стадії кадети ознайомлюються з термінологією, а під час закріплення матеріалу — навчаються працювати з фаховими текстами іноземною мовою та самостійно застосовувати іншомовний термінологічний апарат для досягнення професійних цілей.

На першому етапі курсанти вивчають терміни та їхнє лексичне значення. Під час вивчення артилерійської термінології можна використати такі підходи: візуальна техніка (демонстрація фото чи відео із зображенням відповідного артилерійського озброєння та зазначенням іноземною мовою його складових частин), дефініції (засвоєння нової лексики через дефініції), співставлення термінів з суміжними за значенням чи функціонуванням лексемами, поміщення термінів у контексті трактування значень слів на підставі контексту. Разом з тим можуть виникати певні труднощі із засвоєнням цих лексем, що пов'язані з особливостями їхнього значення та функціонування в англійській мові.

У першу чергу проблеми з розумінням термінів викликають лексико-семантичні зв'язки між ними. Так, деякі лексеми можуть бути практично синонімами в нефаховій комунікації, однак мають різне наповнення для фахівців. Такими є лексеми *cannon*, *piece* та *gun*. Перше використовується для позначення будь-якої артилерійської гармати, термін *piece* означає будь-який вогневий засіб (артилерійську гармату, міномет, пістолет тощо), а термін *gun* для фахівця у сфері артилерії означає гармату (на відміну від гаубиці чи міномета) [4, с. 122]. Подібно співвідносяться між собою такі групи термінів:

- *projectile (proj)* – снаряд (будь-який: від кулі до навіть ракет), *shell* – (артилерійський) снаряд, *round* – патрон, набій, боєприпас (включає все: корпус, спорядження, детонатор);

- *rocket (rkt)* – (некерована) ракета, *missile (msl)* – (керована) ракета.

Під час викладання термінології важливо звертати увагу на так званих «фальшивих друзів перекладача», які можуть підвести не лише перекладача, але й фахівця, який послуговується іноземною мовою у своїй професійній діяльності. Так, приміром, термін «бойова техніка» слід перекладати не як *combat technique*, а як *combat equipment* або *materiel* [4, с. 122]. У цьому випадку важливо курсантам роз'яснити, що

це зумовлено контекстуальною залежністю використання окремих лексем.

Поступово курсанти повинні також засвоювати і скорочення, позаяк у військових текстах (особливо американських) скорочення трапляються досить часто. Так, приміром, в артилерії використовують такі скорочення: *DPICM (dual-purpose improved conventional munition)* – удосконалений звичайний боєприпас подвійного призначення, *MV (muzzle velocity)* – початкова швидкість, *RAP (rocket-assisted projectile)* – АРС (активно-реактивний снаряд), *TAI (target area of interest)* – район об'єктів потенційної загрози. Як бачимо, абревіатури досить складні, не завжди їх легко відтворити українською, не завжди наявні відповідні українські абревіатури і вони стосуються різних аспектів артилерійської справи.

Постійної актуалізації потребують знання фонетичного алфавіту НАТО. Приміром, вивчення найменувань професій в артилерії та *MOS codes (military occupational specialty codes)*, тобто кодів ВОС (кодів військово-облікових спеціальностей), можна об'єднати з повторенням фонетичного алфавіту: *13B [Thirteen Bravo] Cannon Crewmember* (номер обслуги гармати), *13F [Thirteen Foxtrot] Fire Support Specialist* (спеціаліст вогневої підтримки), *13J [Thirteen Juliet] Fire Control Specialist* (спеціаліст систем управління вогнем). Варто звертати увагу курсантів на правильне використання термінології українською мовою.

Іноді викладач повинен звертати увагу курсантів на відмінностях у системах мір. Хоча для сучасного артилерійського озброєння характерним є використання метричної системи, однак під час вивчення текстів про озброєння минулого століття можуть траплятися такі терміни як, приміром, *8-inch howitzer M115* – 8-дюймова гаубиця М115. Для кращого розуміння курсантам слід роз'яснювати, що 1 дюйм = 2,54 см, тож калібр згаданої гаубиці становить (за термінологічними конвенціями сьогодення) приблизно 203 мм. Також іноді може виникнути потреба роз'яснювати про відмінності використання термінології між британським і американським варіантами англійської мови (приміром, у Британії раніше використовували термін *gun-laying radars* — РЛС протиповітряної артилерії). Також можуть виникнути певні непорозуміння під час обговорення термінів *field artillery* (усталеним в Україні терміном є не польова артилерія, а ракетні війська й артилерія) та *rocket artillery* (реактивна артилерія), оскільки структурно ці українські й англомовні терміни мають суттєві розбіжності.

Тож, на першому етапі викладач повинен застосовувати стратегії контекстуально-візуального вивчення термінології з поясненням

семантичних і функціональних особливостей її використання та шляхів пошуку відповідників рідною мовою.

Варто додати, що ці висновки корисні і для перекладачів, позаяк адекватний переклад матеріал військової тематики потребує особливої уваги зі сторони перекладача, його належної підготовки й обізнаності.

Серед технік, які можна використовувати на наступних стадіях (етапах закріплення матеріалу) дослідники та практики називають такі: дискусії, рольові ігри, мозкові штурми, лексичні вправи на генерування текстів, опрацювання конкретних прикладів (випадків, ситуацій) [1, с. 26]. Так, приміром, С. Денисова наводить у своїй статті структуру комунікації між пілотами й авіадиспетчерами, котру можна використовувати як основу для навчальних вправ (у першу чергу для розвитку діалогічної компетентності) [3, с. 112]. На етапі закріплення вивчення матеріалу можна застосовувати широкий спектр класичних лексико-граматичних вправ, роботу з професійними текстами (зокрема з використанням стратегій інтенсивного, екстенсивного читання, вибіркового читання), автентичними відео- та аудіо матеріалами (перш за все, інструкціями з обслуговування сучасного артилерійського озброєння).

Комплексне та послідовне застосування різних методів на обох стадіях вивчення іншомовної термінології дозволить курсантам надійно засвоїти професійну термінологію. Також констатуємо потребу подальших розвідок у цьому напрямку, висновки з котрих матимуть користь і для лінгводидактики, і для спеціалізованого перекладу.

Література

1. Bhinder N. Teaching military terminology in the English classroom. *English for Specific Purposes* : збірник наукових тез / ред. кол.: Д. М. Шевчук, І. В. Ковальчук, О. Ю. Юр'єва, Г. В. Крайчинська. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. Вип. 8. С. 24–29. URL : https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8527/1/English%20for%20specific%20purposes_Vyp_8.pdf (дата доступу: 01.10.2025).

2. Birsan A. Teaching military terminology by means of translation. *International Conference KNOWLEDGE-BASED ORGANIZATION*. 2024. Vol. XXX, № 2. С. 103–106. DOI : https://doi.org/10.2478/kbo-2024-0059.

3. Denisova S. Innovative linguistic and methodological approaches to teaching aviation terminology to students of higher education institutions. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2024. № 97. С. 110–113. DOI : https://doi.org/10.32782/1992-5786.2024.97.19.

4. Щигло О. Сучасна англомовна ракетно-артилерійська термінологія: перекладацький аспект. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства* : матеріали VII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, 18–19 квітня 2019 р.). С. 119–123. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/76957/1/Shchyhlo_rocket_artillery_terminology.pdf.

УДК 378

Глазкова І. Я.,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри германської філології та методики викладання германських мов,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Семененко Т. В.
студентка,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сучасна освіта в Україні, орієнтована на європейські стандарти, потребує підготовки педагогів, здатних ефективно діяти у полікультурному середовищі. Професійна діяльність учителя англійської мови вимагає не лише володіння мовою як інструментом комунікації, а й сформованої міжкультурної компетентності, що включає здатність до розуміння культурних відмінностей, толерантність і готовність до взаємодії з представниками інших культур. Відтак одним із ключових завдань сучасної педагогічної освіти є створення умов для формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів англійської мови.

Проблема інтеграції дисциплін актуалізується в контексті компетентнісного підходу, який передбачає орієнтацію навчання не лише на засвоєння знань, а й на формування здатності їх застосовувати. Традиційна система підготовки, заснована на ізольованому вивченні предметів, часто призводить до фрагментарності знань. Міждисциплінарна інтеграція, навпаки, сприяє формуванню цілісного

бачення професійної діяльності, розвитку системного мислення та здатності комплексно вирішувати педагогічні завдання. У процесі підготовки вчителя англійської мови це означає взаємозв'язок мовної підготовки з культурологічними, психолого-педагогічними та методичними аспектами.

Поняття інтеграції трактується як процес об'єднання елементів різних систем задля створення нового якісного утворення. У педагогічному контексті це означає органічне поєднання змісту навчальних дисциплін з метою досягнення освітньої та професійної цілісності. Згідно з поглядами науковців [1], інтеграція забезпечує такий синергетичний ефект, коли результат взаємодії перевищує суму окремих компонентів. У навчанні англійської мови це проявляється у формуванні не лише мовної, а й культурної, комунікативної, соціокультурної компетентності майбутнього вчителя.

Науковці відзначають, що міждисциплінарна інтеграція збагачує зміст навчання і підвищує мотивацію студентів. Англійська мова розглядається не ізольовано, а як засіб пізнання й професійного розвитку. Інтегративна основа може виявлятися на різних рівнях – від встановлення зв'язків між дисциплінами до використання автентичних матеріалів, що відображають професійні й культурні ситуації. Такий підхід сприяє усвідомленню практичної цінності мовних знань і розвитку вміння застосовувати їх у контексті міжкультурного спілкування.Реалізація міждисциплінарної інтеграції відбувається через різноманітні підходи. Текстологічний підхід передбачає роботу з автентичними текстами, що поєднують лінгвістичні та культурологічні знання. Проєктний і кейс-методи орієнтують студентів на вирішення практичних комунікативних і педагогічних завдань, сприяючи розвитку критичного мислення та навичок командної роботи. Використання мультимедійних ресурсів, відео та інтерактивних завдань створює умови для занурення у реальний міжкультурний контекст і розвитку соціокультурної чутливості.

Важливими умовами ефективної інтеграції є дотримання загальнодидактичних принципів: професійної спрямованості, наочності, міжкультурної взаємодії та соціокультурного контексту. Принцип професійної спрямованості забезпечує орієнтацію навчання на реальні потреби майбутньої педагогічної діяльності. Принцип наочності сприяє глибшому засвоєнню матеріалу через використання візуальних і мультимедійних засобів. Соціокультурний принцип формує знання про традиції, норми поведінки та мовні особливості різних культур, що розвиває толерантність і здатність до культурного діалогу.

Інтегровані заняття з англійської мови мають значний потенціал для розвитку професійної компетентності. Вони перетворюють навчання мови на процес пізнання культури, розширюють світогляд студентів і дозволяють поєднати теоретичні знання з практичними навичками педагогічної діяльності. Інтеграція також сприяє співпраці між викладачами різних кафедр, удосконаленню навчальних програм і підвищенню якості професійної підготовки.

Отже, міждисциплінарна інтеграція забезпечує єдність змісту освіти, форм і методів навчання, стимулює розвиток професійної мобільності, толерантності та культурної свідомості майбутніх педагогів.

Література

1. Шмир М. Ф. Міжпредметний підхід у формуванні діяльнісної компетенції студентів у вивченні німецької мови *Педагогічний альманах*: зб. наук. праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон : РІПО, 2011. Вип. 12. Ч. 2. С. 221–224.

УДК [378.091.212:811.111]:005.336.5 (062.552)

Гончарова О. А.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології та методики викладання германських мов,
Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана Хмельницького

МЕДІАЦІЯ: ДЕФІНІЦІЯ ТА СТРАТЕГІЇ (ВІДПОВІДНО ДО ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ З МОВНОЇ ОСВІТИ 2020 РОКУ)

У Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти: навчання, викладання, оцінювання. Додатковий том 2020 року (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion volume – CEFR CV) вперше досить детально та глибоко розглядається поняття «медіації» у розрізі опанування іноземних мов. Це видання представляє медіацію як мовленнєво-когнітивну діяльність, спрямовану на налагодження взаєморозуміння між людьми, які не можуть безпосередньо порозумітися. Медіація представляє собою не просто переклад інформації з однієї мови на іншу, це, перш за все, інтерпретація, пояснення, узагальнення, адаптація та організація інформації таким чином, щоб вона стала доступною для іншого

учасника комунікації. Медіація представлена як посередництво між культурами та мовами, що стимулює створення сприятливих умов для співпраці, а також інтенсифікує переосмислення й трансформацію інформації. Медіація – це посередництво в спілкуванні, тобто передача, перетворення або узгодження смислів між різними людьми, текстами або контекстами. Це не просто переклад, а пояснення, узагальнення, адаптація чи посередництво в розумінні [5].

У Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти: навчання, викладання, оцінювання. Додатковий том 2020 року медіація розглядається як один із чотирьох режимів комунікації: сприйняття (reception), продукція (production), взаємодія (interaction) та медіація (mediation). Під медіацією розуміється створення належних та сприятливих умов для здійснення комунікативної взаємодії між учасниками процесу спілкування. Така взаємодія може відбуватися як в рамках одного, так й в межах різних рівнів володіння мовою. Окрім того, учасниками такого спілкування можуть виступати носії різних мов та представники різних культур. У виданні згадується, що медіація виступає певним інструментом, який допомагає конструювати значення або передавати ідеї чи інформацію іншим учасникам цього процесу. Таким чином, медіація – це не просто взаємодія двох або декількох людей, це здійснення посередництва між учасниками процесу комунікації або між текстом та людиною. Необхідно зазначити, що медіація – це не просто мовна, а соціально-оперативна навичка, коли учень виступає як соціальний агент, що діє, створює зв'язки, співпрацює. У CEFR CV робиться важливе уточнення: медіація може бути в межах однієї мови (within a language) або між мовами/варіантами (cross-linguistic mediation) чи між культурами/варіантами.

У Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти: навчання, викладання, оцінювання. додатковий том 2020 року детально описані стратегії медіації, які поділені на три категорії: медіація тексту, медіація концептів та медіація комунікації. Деатльніше проаналізуємо кожну з них.

Так, найбільш об'ємною категорією є медіація тексту, яка включає в себе узагальнення інформації; перефразування складного змісту простою мовою; переклад або адаптацію тексту для іншої аудиторії; передачу основної ідеї з одного жанру/формату в інший (наприклад, учні мають прочитати наукову статтю, проаналізувати її та підготувати на її основі презентацію. Так, О. Бірюк та Г. Гриценко, досліджуючи потенціал підручника з англійської мови «Speakout. C1-C2» видавництва Pearson щодо формування вмінь медіації тексту, вказують, що підручник пропонує систему завдань, спрямованих на формування

всіх умінь медіації тексту в внутрішньомовному контексті, які відповідають дескрипторам рівнів С1-С2. Дослідниці наголошують, що формування вмінь медіації тексту відбувається цілеспрямовано та системно завдяки інтеграції відповідних завдань як в основні модулі підручника, так і в чотири уроки розділу «Банк медіації». Завдяки цьому навчання всіх режимів комунікації (медіації, інтеракції, продукції та рецепції) відбувається комплексно [1].

О. Мольдерф, досліджуючи роль медіації у професійній перекладацькій діяльності, стверджує, що «експліцитне наголошування на можливостях взаємозв'язків між професійним перекладом та медіацією, коли її розглядають як попередній етап перекладу, може стати додатковим мотиваційним чинником для тих, хто вивчає мову, адже в комбінації з подальшою теоретичною та практичною підготовкою в рамках перекладацької освіти цей вид діяльності має всі шанси перетворитися в професію» [4, с. 79].

В. Волік підкреслює, що для успішної реалізації посередницької діяльності студенти повинні володіти цілою низкою компетенцій: лінгвістичною, соціокультурною, стратегічною. Автор вважає ефективним інтегрувати медіацію у процес професійно-орієнтованого читання, коли вона слугує засобом перевірки розуміння англомовних фахових публіцистичних текстів. З іншого боку, на думку науковця, необхідно сформувати у студентів уміння застосовувати стратегії медіації, що полегшить їм виконання операцій з реферування текстової інформації [2].

Медіація концептів реалізується через побудову значень, особливої актуальності це набирає в ході здійснення групової ороботи. Також ця категорія включає допомогу іншим у розумінні складних ідей; здатність використовувати аналогії, приклади, схеми; спроможність пояснити іншим інформацію, а також вміння структурування дискусії. Так, О. Кармаза, Т. Федоренко, Д. Позов, вивчаючи медіацію з точки дору альтернативного способу розв'язання спорів, вказують на те, що з наукової точки зору медіація – це процес, який сприяє швидкому розв'язанню конфлікту (спору), в якому саме сторони, а не медіатор, пропонують варіанти вирішення проблеми, приймають взаємовигідне рішення та відповідають за його виконання [3, с. 73].

Найбільш повно у загальноприйнятому тлумаченні значення медіація розкривається в такій стратегії, як медіація комунікації. Вона включає в себе подолання бар'єрів у спілкуванні (мовних, культурних, психологічних); фасилітацію діалогу (підтримка атмосфери довіри, рівності, поваги); уникання непорозумінь і сприяння співпраці;

культурне посередництво у багатомовному та багатокультурному середовищі.

Важливою є роль медіації у контексті Нової української школи, в основу якої покладено компетентнісний підхід, а ключова роль відводиться вмінням співпрацювати, критично мислити, висловлювати думку та досягати порозуміння. Саме з цієї причини медіація виступає природною частиною реалізації цих принципів. Якщо ми розглянемо медіативну компетність учнів Нової української школи, то в рамках комунікації учні вчаться пояснювати складну інформацію простими словами, узгоджувати різні думки, бути посередниками між однокласниками або групами. З точки зору розвитку їх громадянської та соціальної компетентності, формується культура діалогу, толерантність, вміння вирішувати конфлікти мирним шляхом. В рамках мовно-літературної освітньої галузі виконання медіаційних завдань допомагають формувати глибше розуміння тексту, сприяють розвитку критичного мислення, а також розвивають уміння трансформувати інформацію для іншої аудиторії. Прикладами таких медіаційних завдань можуть бути наступні: пояснення однокласнику складного поняття з природничих наук своїми словами, підготовка резюме або переказу тексту для молодших учнів, обговорення конфліктної ситуації в класі з метою знайти спільне рішення, переклад або адаптація інформації (наприклад, статті чи відео) для іншої цільової аудиторії.

Таким чином, медіація вперше постає як ключова складова комунікативної діяльності, що поєднує мовні, когнітивні та соціальні аспекти спілкування. Вона трактується не лише як мовне посередництво між учасниками комунікації, а як процес створення спільного смислу, адаптації та інтерпретації інформації з урахуванням контексту, культурних відмінностей та рівня підготовки співрозмовників. Медіація охоплює три основні напрями: медіацію тексту, концептів і комунікації, кожен із яких формує вміння ефективно узагальнювати, пояснювати, структурувати та узгоджувати інформацію, сприяючи розвитку критичного мислення, міжкультурної чутливості й співпраці.

У контексті Нової української школи медіація стає інструментом реалізації компетентнісного підходу, адже формує здатність учнів до діалогу, толерантності, мирного вирішення конфліктів і взаєморозуміння. Вона сприяє розвитку комунікативної, громадянської та соціальної компетентностей, забезпечує інтеграцію знань і навичок у реальних життєвих ситуаціях та допомагає виховати активного соціального агента, готового до ефективної співпраці у полікультурному світі. Таким чином, медіація у сучасній мовній освіті виступає не лише видом мовленнєвої діяльності, а й парадигмою

освітньої взаємодії, що гармонійно поєднує навчання, виховання й розвиток особистості.

Таким чином, Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (2020 р.) виступають одним із базових нормативних документів, які надають інформацію про те, що таке медіація саме у розрізі навчання іноземних мов, які її види існують та через які стратегії вона реалізується. В цьому документі наголошується, що сучасне володіння мовою виходить за межі лише чотирьох основних видів мовленнєвої діяльності, як-то говоріння, читання, письмо, аудіювання. Медіація демонструє здатність людини бути посередником у знаннях, культурах та спільнотах, що є критично важливим у глобалізованому світі.

Література

1. Бирюк О., Гриценко Г. Формування вмінь медіації тексту: за матеріалами підручника «Speakout. C1-C2». *Наукові записки.* Серія: Педагогічні науки. 2025. № 219. С. 114–118. URL : https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-219-114-118.

2. Волік В. Медіація та її місце у процесі навчання іноземної мови. *Парадигма пізнання: гуманітарні питання*. 2016. № 7 (18). URL : https://surl.li/idrvnz.

3. Кармаза О. О., Федоренко Т. В., Позов Д. А. Медіація як альтернативний механізм урегулювання спорів і конфліктів: проблеми в розкритті змісту термінів, використаних у законі. *Часопис Київського університету права*. 2022/2-4. С. 73–77.

4. Мольдерф О. Медіація і професійна перекладацька діяльність в контексті оновлення Загальноєвропейських зекомендацій з мовної освіти. *Іноземна Філологія*. 2018. Вип. 131. С. 71–80.

5. North B., Piccardo E., Goodier T. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2020. P. 90–121.

УДК 811.111`276:338.48

Горлачова В. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

LANGUAGE CAFÉS IN BERLIN AS AN EXAMPLE OF INFORMAL EDUCATION

Mastering a foreign language is a «must-have» in today's multicultural world. These questions have been raised for centuries, and people continue to seek opportunities and solutions to address this issue. Educational tourism is one way to achieve this goal: the aim of travel is to improve language skills and immerse oneself in the cultural surroundings of native speakers of the target language. There are different definitions of the term «educational tourism»; modern researchers often use the term «academic tourism» instead. Traveling to another country can be not only a thoroughly thought-out idea for educational development, but also a forced or necessitated action for a refugee and an international worker. Being in a new country, this person is trying to adapt as quickly as possible, and mastering a new language is essential. They try all available forms of learning (formal or informal ones). In our research, we would like to highlight some aspects of informal education, particularly focusing on the analysis of language cafes' performance, trends, and peculiarities of their work.

The idea of using a catering venue as an appropriate place for education has long historical roots. The researcher M. Cengiz Yildiz draws attention to the fact that after gaining people's tastes, coffeehouses became a perfect place for sharing thoughts and discussions: «When it appeared it was a place for drink coffee but in fact it became a place for chatting and sharing problems with other people» [1, p. 1364]. This tradition thrived in Europe and reached the UK: «In 17th and 18th century England, coffeehouses were also popular places for people from all walks of life to go and meet, chat, gossip and have fun, whilst enjoying the latest fashion, a drink newly arrived in Europe from Turkey – coffee… Unlike public houses, no alcohol was served, and women were excluded. Each coffeehouse had a particular clientele, usually defined by occupation, interest or attitude, such as Tories and Whigs, traders and merchants, poets and authors, and men of fashion and leisure… polite conversation led to reasoned and sober debate on matters of politics, science, literature and poetry, commerce and religion, so much so that London coffeehouses became known as 'penny universities', as that was

the price of a cup of coffee. Influential patrons included Samuel Pepys, John Dryden, Alexander Pope and Isaac Newton» [2].

In the XX–XXI century, this approach returned. Nowadays, many public organizations and educational institutions are coming back to such practice, aiming to help their students or newcomers to the country to improve their language skills. The initiative is supported by the European Union (these projects are appearing as a promising part of the adaptation process for refugees, digital nomads, international workers, and students). We focused on the performance of language cafes in Berlin. After the analysis, we concluded that there are more than 20 language cafes operating in Berlin. More than half of them have been working for over five years. Six of them have been working for more than ten years. For example, «The Open Language Cafés are spaces for learning languages in a relaxed and semi-structured environment. Rather than being a traditional language school with a teacher and a student, it allows people to interact casually over a cup of tea or coffee and snacks. Participants are encouraged to converse freely on their topics of interest in smaller groups adjusted to their level of fluency. Competent speaker volunteers are on hand to provide guidance and more targeted learning for those who desire it» [3]. The vast majority of venues offer three languages to master, such as English, German, and Arabic, for instance: «While the German language café has been very useful for newcomers to Berlin, the English language café addressed particular needs in our community» [3]. The trend for mastering Arabic is relatively new; many language cafes have started this course since the 2020s. In our opinion, this can be attributed to the increasing need to communicate with Arabic-speaking representatives of Berlin's population. Additionally, there are German courses specifically designed for women. As we can see, this educational service segment is evolving to meet the community's needs. The curriculum of language cafes is flexible; participants are able to impact it, adding the topics that they are interested in. The dominant form of interaction is pair work. There are no language assessment activities included in such cafes' work.

Therefore, the history of language cafes is long, and these venues have been widely known in Europe since the seventeenth century. These days, language cafes in Berlin are an essential part of informal language education. The top three languages offered for study are English, German, and Arabic. Many of them are organized by university communities, local communities, or refugee assistance centers.

References

1. Cengiz Y. M. Coffeehouses as an Informal Education Institution and Coffeehouses of Egypt. *Procedia Social and Behavioral Sciences.* № 9. 2010. P. 1362–1367.
2. Johnson B. English Coffeehouses, Penny Universities. URL : https://www.historic-uk.com/CultureUK/English-Coffeehouses-Penny-Universities/
3. Open Language Cafés. URL : https://gsbtb.org/projects/open-language-cafes/

УДК 378.147:004

Горячок І. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри слов'янської філології,
Хмельницький національний університет

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У сучасних умовах розвитку суспільства, що характеризується швидким темпом науково-технічного прогресу та цифровізацією всіх сфер життя, зростає роль інноваційних технологій у сфері освіти. Система підготовки майбутніх учителів має відповідати викликам часу, формуючи фахівця, який володіє не лише теоретичними знаннями, а й умінням ефективно застосовувати сучасні освітні інструменти в педагогічній діяльності.

Інноваційні технології в освіті – це сукупність нових методів, форм, засобів та підходів, що забезпечують якісно новий рівень організації освітнього процесу. Вони спрямовані на розвиток у майбутніх учителів здатності до творчого мислення, самостійного прийняття рішень, критичного аналізу та гнучкої адаптації до змін [1, с. 35].

Одним із провідних напрямів інноваційного розвитку є використання інформаційно-комунікаційних технологій. Застосування електронних освітніх платформ, інтерактивних засобів навчання, хмарних сервісів та мультимедійних ресурсів дає змогу створити навчальне середовище, орієнтоване на активну взаємодію учасників освітнього процесу.

Важливою складовою сучасної підготовки педагогів є технології доповненої та віртуальної реальності, які розширюють можливості

моделювання навчальних ситуацій. Це формує дослідницьку компетентність, розвиває уяву й педагогічну креативність [3, с. 27] .

Суттєвий потенціал для формування професійних компетентностей має також гейміфікація навчального процесу. Включення елементів гри у навчання сприяє підвищенню мотивації, формує позитивне ставлення до освітньої діяльності, розвиває навички командної роботи, лідерства та відповідальності [2, с. 136].

Інноваційні технології сприяють формуванню низки ключових компетентностей майбутніх педагогів, серед яких:

- інформаційно-цифрова компетентність – здатність ефективно використовувати інформаційні технології у навчальному процесі;
- комунікативна компетентність – уміння взаємодіяти в онлайн- та офлайн-середовищах;
- креативна компетентність – готовність до впровадження нових ідей та пошуку нестандартних педагогічних рішень;
- дослідницька компетентність – навички аналізу, планування та оцінювання ефективності навчального процесу із використанням цифрових інструментів;
- організаційна компетентність – здатність управляти освітнім середовищем, використовуючи інноваційні технології для досягнення освітніх цілей.

Реалізація інноваційного підходу у педагогічній підготовці потребує відповідного методичного забезпечення та підготовки викладачів. Важливо, щоб майбутні педагоги не лише вивчали нові технології, а й застосовували їх у практичних і проєктних формах роботи. Ефективною є практика створення цифрових навчальних проєктів, педагогічних блогів, віртуальних навчальних курсів. Такі форми діяльності дозволяють студентам не лише опанувати технічні навички, а й навчитися реалізовувати педагогічні цілі засобами сучасних технологій.

Таким чином, використання інноваційних технологій у педагогічній освіті є необхідною умовою підготовки сучасного вчителя, здатного до ефективної діяльності в умовах цифрового суспільства. Впровадження технологій у навчальний процес сприяє розвитку професійної мобільності, інноваційного мислення та готовності майбутніх педагогів до самореалізації у професії.

Література

1. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті : навч. посіб. Вінниця : Планер, 2012. 348 с.

2. Кухаренко В. М., Березенська С. М. Дистанційне навчання: умови застосування та перспективи розвитку : навч. посіб. Харків : НТУ «ХПІ», 2020. 256 с.

3. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. К. : А.С.К., 2004. 192 с.

УДК 372.881.111.1

Діденко І. О.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов економічного факультету,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Загоруйко Л. О.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов економічного факультету,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

МЕДІАЦІЯ – НЕОБХІДНА КОМПЕТЕНЦІЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У 2018 році відбулися зміни у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти (CEFR): було розширено поняття медіації, не тільки як засобу подолання непорозуміння між різними культурами, де акцент робився на перекладі та реферуванні тексту, а як засобу «створення мостів, побудови і розкриття значення, іноді в межах тієї ж самої мови, іноді в межах двох мов, де фокус припадає на роль мови у процесі створення простору і умов комунікації, у навчанні, у співробітництві щодо побудови нового значення, у заохоченні інших будувати чи розуміти нове значення, і передаванні інформації у відповідній формі у соціальному, педагогічному, культурному, лінгвістичному або професійному контексті» [2, с. 103].

До Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти до медіації, як окремого типу мовленнєвої діяльності були додані типи медіаційних компетентностей і дескриптори до кожного з них. Так. було виокремлено три види медіаційної активності і два види стратегій медіації, які також знайшли своє відображення у Державному стандарті профільної середньої освіти: «медіація тексту (передавання змісту конкретної інформації, пояснення візуальних даних, опрацювання тексту, переклад письмового тексту, нотування, створення власного відгуку на художній твір, аналіз та оцінка художнього твору), медіація понять, ідей і концепцій (налагодження та сприяння спільній взаємодії з

іншими особами, управління взаємодією, заохочення змістовного обговорення), медіація комунікації (сприяння налагодженню міжкультурної взаємодії, посередництво, у тому числі у ситуаціях, де виникає непорозуміння), і стратегії медіації (пов'язання нових понять і процесів із набутим раніше досвідом, адаптація мовлення і мови до ситуації, пояснення складної інформації, впорядкування змісту тексту)» [1, с. 22–29].

Уже зараз вчителі англійської мови загальноосвітніх шкіл проходять тренінги з методики викладання медіаційної компетентності під час такого курсу, як 'ENCOURSE: English and New Competencies for Ukrainian Reformed School Education', розробленого Британською Радою в Україні [3]. Хоча слід зауважити, що .згідно вимог Державного стандарту профільної середньої освіти, оцінювання медіаційних компетентностей буде вводитися у старших класах у 2027 році і тільки у школах з поглибленим вивченням іноземної мови. Отже, є висока ймовірність, що до університетів будуть вступати абітурієнти, які закінчили школи без поглибленого вивчення іноземної мови, через що вони не володіють або володіють на невисокому рівні медіаційними компетентностями. Така ситуація, а також проблеми з комунікацією молодого покоління, спричиненого тривалим дистанційним навчанням, може призвести до складнощів, з якими можуть стикнутися студенти при виконанні певних видів завдань, які передбачають роботу в команді, у міжкультурному середовищі (академічна мобільність, тощо), з усунення пробілів в комунікації, що у подальшому може відобразитися на їхній професійній діяльності.

Отже, медіація є необхідною компетентністю майбутніх фахівців у багатьох сферах, яку треба розвивати зокрема в університетах. Але, щоб підготувати студентів до успішного функціонування у професійній сфері, викладачам ЗВО доцільним було б також пройти тренінги з методики викладання медіаційної компетентності, щоб зрозуміти, як змістити фокус з вивчення суто мови (лексики і граматики, мовних вмінь (receptive та productive skills) на опанування медіаційних компетентностей. Звісно, що мова йде не про переорієнтацію усього навчального процесу на розвиток медіаційних компетентностей, проте, варто було б хоча б періодично фокусуватися саме на даних компетентностях. Наприклад, викладачі часто дають завдання на опрацювання в командах, а чи вчать вони студентів, як побудувати роботу в команді, щоб запобігти конфліктним ситуаціям, непорозумінням тощо. Саме ці навички можуть знадобитися майбутнім фахівцям у професійній діяльності.

Література

1. Вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів профільної середньої освіти в мовно-літературній освітній галузі (іншомовна освіта). Державний стандарт профільної середньої освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. № 851. Додаток 5. С. 22–29. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text.

2. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume with New Descriptors. Council of Europe, 2018. URL : https://rm.coe.int/cefr-companion-volumewith-newdescriptors-2018/1680787989.

3. English and New Competencies for Ukrainian Reformed School Education. *British Council*. URL : https://www.britishcouncil.org.ua/en/programmes/english/english-and-new-competencies.

УДК 378.147:81'243:81-047.22

Дмитерко Є. В.,
викладач кафедри іноземних мов,
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ЯК ОДНА З НАЙГОЛОВНІШИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ

Володіння іноземною мовою – одна з найголовніших умов подальшого життєвого успіху сьогоднішніх студентів. Використання комунікативного підходу у навчанні англійської мови як засобу розвитку комунікативної компетентності студентів є важливою умовою при вивченні англійської мови. Комунікативний підхід дає змогу не тільки сформувати певні навички і уміння, а й забезпечити практичне опанування учнями мовленнєвих умінь на рівні, достатньому для здійснення іншомовного спілкування. Навчання студентів в умовах, подібних до процесу природної комунікації, допоможе перенести сформовані уміння і навички в реальні умови і використовувати англійську мову як засіб спілкування в соціально-культурній, діловій та професійних сферах. Комунікативний підхід відповідає головній задачі навчання і психолого-педагогічним ідеям. Цей підхід є реалізацією засобу навчання, при якому здійснюється упорядковане, систематизоване навчання іноземній мові.

Таким чином, основними мотиваційними аспектами вивчення англійської мови є: спілкуватися протягом життя іноземною мовою в залежності від потреб; вивчати іноземну мову для здійснення спілкування і сприйняття культурних особливостей.

Відомо, що комунікативний підхід з'явився у Британії, десь в 60–70 рр. Причиною стала вимога тих, хто вивчав мову, мати в першу чергу засіб спілкування та комунікації, для можливості застосовувати отримані знання на практиці. Комунікативний підхід – це є інтерактивний метод вивчення англійської мови, що бере за мету оволодіння навичками розмовної мови, застосовувати її в природніх умовах для активного спілкування.

Комунікативний підхід несе в собі поєднання свідомих і підсвідомих компонентів у процесі вивчення іноземної мови, де засвоєння правил оперування іншомовними моделями відбувається одночасно з оволодінням їх комунікативно-мовленнєвою функцією. Комунікативний підхід відображає специфіку іноземної мови як навчального предмета.

Метод не мав бути спрямований на заучування та просте повторення, а орієнтувався на спілкування, на відповіді згідно реальних ситуацій. Застосування комунікативного підходу здійснюється за допомогою ситуацій, наближених до реальних умов спілкування та комунікації.

Комунікативний підхід має певні особливості: мова є засобом спілкування; мова вивчається через особисту діяльність студентів; заняття англійської мови спрямовані на спілкування; присутність інтерактивних форм роботи; викладач не заважає спілкуванню.

Прийнятий в сучасній методиці комунікативний підхід зумовлює вибір цілей, згідно з якими визначаються принципи, зміст, методи, прийоми та засоби навчання.

Комунікативний підхід це вихід у спілкування. Практично він означає, що викладач концентрує увагу студентів на розвиток навичок і умінь, на діяльність, в процесі якої використовується мова і від рівня володіння нею залежить успіх цієї діяльності. Комунікативні завдання повинні ставити студентів перед необхідністю пошуку самостійного рішення власного варіанту розв'язання проблеми. Необхідно розвивати творчі здібності, створювати життєві ситуації: навчальні, виховні, вчити думати й висловлюватися рідною й іноземною мовами.

Основним принципом комунікативно навчання є мовленнєва діяльність. Студенти мають навчитися вирішувати реальні і абстрактні задачі загальної діяльності за допомогою англійської мови.

Навчання при цьому здійснюється через реалізацію методичних прийомів і вправ. Прикладами нетрадиційних методів спілкування можуть бути завдання таких видів:

а) комунікативні ігри;

б) комунікативні стимуляції;

в) вільне спілкування.

Метою навчання при застосуванні комунікативного підходу є комунікативна компетенція, яка складається з:

а) мовна компетенція;

б) соціолінгвістична компетенція;

в) дискурсивна;

г) соціальна.

Мовна компетенція спрямована на володіння мовних висловлювань, соціолінгвістична має за мету використовувати лексику згідно природних ситуацій, дискурсивна – розуміння та сприйняття різних висловлювань, а також важлива компетенція соціальна, яка вимагає здатність спілкуватися у соціумі.

Згідно досліджень, комунікативне навчання іноземним мовам носить діяльнісний характер, оскільки мовне спілкування здійснюється за допомогою «мовної діяльності». Учасники спілкування намагаються вирішити реальні та уявні завдання спільної діяльності за допомогою іноземної мови [2].

Комунікативний підхід має за мету формувати уміння застосовувати мову в реальному житті, спілкуватися в умовах наближених до реальних ситуацій. Саме цей підхід у вивченні англійської мови поєднує читання та аудіювання, граматику, усне мовлення та письмо. Необхідні для спілкування слова певної реальної ситуації вивчаються в контексті реальної ситуації. І роль викладача при використанні комунікативного підходу дуже важлива, викладач має зацікавити студентів, створити ситуацію для спілкування та намагатися використовувати різні види вправ.

Треба наголосити, що парна та групова робота є ефективною під час використання комунікативного методу. А стимулювання активного мислення є необхідною умовою, бо спонукає студентів висловлювати свої думки іноземною мовою, що сприяє кращому засвоюванню лексики та граматики. В процесі навчання при використанні комунікативного підходу мають бути створені завдання, які базуються на цікавому матеріалі, який є сучасний та зрозумілий для студентів. В процесі навчання завдання мають бути на вільне спілкування. Викладач пропонує виконувати різні завдання залучаючи всіх учасників навчального процесу, не залишаючи жодного студента поза увагою.

Застосовуючи комунікативний підхід у навчанні викладач менше звертає уваги та виправляє помилки студентів, заохочуючи цим саме їх до спілкування, не відбиваючи у студентів бажання спілкування.

Тобто комунікативний підхід має за мету наблизити навчальний процес до реальних умов спілкування, та вивчати мову через спілкування.

Комунікативний підхід у викладанні англійської мови є постійна взаємодія між тими, хто вивчає мову, дружня співпраця та спілкування, вирішення природніх ситуацій та співробітництво.

Одним із пріоритетних завдань є виховання особистості, здатної ефективно працювати і навчатися протягом життя. Найважливішою умовою і водночас показником успішності процесу формування ініціативної, самостійної особистості, яка бажає та вміє вчитися, прагне до постійного й активного накопичення знань, є пізнавальна активність студента, його ставлення до засвоєння знань, мотиви пізнавальної діяльності [1; 3].

Розвиток системи освіти вимагає на практиці вивчення й впровадження нових методів навчання. Щоб успішно розвивати пізнавальні процеси у навчальній діяльності, необхідно шукати більш сучасні засоби і методи навчання. Використання комп'ютера з його величезними універсальними можливостями і є одним з таких засобів. Застосування комп'ютерних інформаційних технологій у навчанні - одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. Інформаційна технологія навчання – це процес підготовки і передачі інформації учню засобом здійснення якого є комп'ютерна техніка та програмні засоби.

Мультимедійна форма вираження навчальної інформації найбільш актуальна на сьогоднішній день у зв'язку з комп'ютеризацією процесу освіти. З метою розвитку особистості потрібна інша тактика пред'явлення навчального матеріалу: вона повинна сприяти розвитку мислення та пізнавальної активності, забезпечувати індивідуальну траєкторію навчання.

Мультимедійна презентація іншомовного матеріалу – спосіб пред'явлення творчо переробленого, адаптованого для певного віку мовної інформації у вигляді логічно завершеної добірки слайдів з певних тем [4]. Мультимедійна презентація базується на використанні аудіовізуальних можливостей комп'ютерних технологій. Технологія безпосереднього використання мультимедійних презентацій в навчальному процесі включає в себе кілька етапів: підготовчий, перед демонстраційний, демонстраційний, після демонстраційний, рефлексивний.

Методика викладання іноземних мов потребує урізноманітнення та оновлення, а саме: залучення різних методів з метою розвитку мовленнєвих і комунікативних навичок учнів. Мовленнєва спрямованість та ситуативність формують визначення комунікативного підходу і водночас є його принципами. Реалізації принципів комунікативного підходу сприяє атмосфера колективного спілкування, співпраця. Все це характеризує спеціальну пізнавальну діяльність – інтерактивне навчання, метою якого є створення комфортних умов навчання.

Література

1. Жлуктенко Ю. О. Методика викладання іноземних мов у вищій школі. К. : Вища школа, 2003. 222 с.

2. Комар О. С. Комунікативний підхід як інструмент модернізації процесу навчання іноземної мови в Україні. Науково-методична робота. URL : https://sno.udpu.edu.ua/index.php/ naukovo-metodychna-robota/91-tendentsiyi-suchasnoyi-pidhotovky-maybutnikh-uchyteliv-pochatkovoyi-shkoly/274-komunikativnij-pidkhid-yak-instrument-modernizatsiji-protsesu-navchannya-inozemnoji-movi-v-ukrajini.

3. Науменко У. В. Інноваційні методи навчання англійської мови у вищій школі в умовах модернізації. *Молодий вчений*. 2018. № 3.1 (55.1). С. 118–122.

4. Пометун О., Пометун Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. К. : А.П.Н., 2012. 98 с.

УДК 811.111:378.147.091.3:61:378-057.87-054.62](477)

Куліченко-Чугіна А. К.,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри іноземних мов,
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

РОЛЬ АНГЛІЙСЬКОЇ ЯК МОВИ ВИКЛАДАННЯ У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ

На офіційному сайті Oxford EMI (https://oxfordemi.co.uk/) зазначено, що англійська як мова викладання (English as Medium of Instruction, EMI) – це використання англійської мови для викладання академічних дисциплін у країнах або юрисдикціях, де рідна мова більшості населення не є рідною. Робоче, а потім й відоме тлумачення запропонувала Дж. Діарден (J. Dearden), яка наголосила, що

«визначення є важливим оскільки забезпечує концептуальне розмежування між викладанням англійською (EMI) та інтегрованим навчанням змісту й мови (CLIL)» [2, с. 2, 4; 7]. Хоча у сучасному науковому дискурсі відбувається плутанина терміну «англійська як мова викладання» з такими термінами «англійська як іноземна мова» (EFL), «англійська для спеціальних цілей» (ESP), «англійська для академічних цілей» (EAP).

За Дж. Діарден узагальнимо різницю між зазначеними явищами:

- *англійська як мова викладання (EMI)* – практика викладання академічних дисциплін англійською мовою, коли вона не є першою мовою більшості студентів; основна мета – навчання предмета, а не покращення англійської (хоча мовні навички можуть покращуватися опосередковано); не має конкретного освітнього контексту та чіткої методології;

- *інтегроване навчання змісту й мови (CLIL)* – поєднує навчання дисципліни та розвиток мовних навичок; мета – одночасне покращення знань з предмета та володіння іноземною мовою; контекстуально прив'язане до ідей мультилінгвальної компетентності, зокрема у країнах Європейського союзу;

- *англійська як іноземна мова (EFL)* – викладання англійської як іноземної мови у країні, де англійська не є рідною; мета – загальне або спеціалізоване володіння англійською;

- *англійська для спеціальних цілей (ESP)* – вивчання англійської орієнтоване для конкретних професій або галузей людської діяльності; мета – надати мовні навички, необхідні для праці у конкретній галузі;

- *англійська для академічних цілей (EAP)* – використання англійської мови в академічному середовищі; мета – забезпечити здобувачів освіти необхідною академічною лексикою та навичками усного й письмового мовлення для ефективного навчання англійською мовою у будь-якому ЗВО [2, с. 4, 7].

С. Цзиньхуей (S. Jinghui) зазначає, що помітне використання англійської як мови викладання у вищій освіті зумовлює все частіше звернення до питання як EMI можна реалізувати на практиці в різних контекстах. Дослідниця також вказує на те, що, з одного боку, EMI є важливим засобом *інтернаціоналізації освіти* (курсив наш. – А. К.-Ч.) та має на меті підтримку різноманітності, з іншого боку, потенційно може відтворювати однорідність [5, с. 1]. Водночас Дж. Діарден підкреслює, що поняття «інтернаціоналізація освіти» за умови використання EMI є доволі суперечливим та багатозначним. У вузькому сенсі – це залучення та прийом студентів-іноземних громадян, а також набір міжнародного професорсько-викладацького складу. У широкому

значенні – полягає у прагненні ЗВО підготувати місцевих студентів до життя та праці у міжнародному середовищі [2, с. 29].

Підтримуємо думку С. Цзиньхуей та вкажемо, що EMI справді відкриває доступ до глобального академічного освітнього та наукового простору, полегшує академічну мобільність, обмін знаннями та співпрацю між різними культурами – дозволяє викладачам та здобувачам освіти вчитися та працювати разом. Однак англійська може витісняти локальні мови й культури, тим самим нав'язуючи певний мовний й культурний стандарт. Тому бачимо констатацію парадокса EMI, що покликане підтримувати різноманітність, але за певних умов може призвести до її втрати.

EMI має свої переваги та виклики. Спочатку такі дисципліни як інженерія, бізнес, економіка, інформаційні технології та природничі науки викладали англійською мовою, оскільки значна кількість реальних бізнес-проєктів й наукових досліджень у цих галузях здійснюється англійською. Згодом феномен EMI поширився на багато інших академічних дисциплін, зокрема гуманітарні, соціальні та медичні. Кількість та різноманітність дисциплін, що викладають англійською мовою, у кожному університеті відрізняється, але у всіх випадках EMI доводить свою актуальність та доцільність [7].

Б. Гудман (B. Goodman) у статті «Implementing English as a Medium of Instruction in a Ukrainian University: Challenges, Adjustments, and Opportunities» (2014) констатує, що «зміна мови навчання з рідної іноземною суттєво впливає на освітній процес у контексті українського університету» [3, с. 139].

Авторка дослідження також вважає, що навчання з використанням англійської як мови викладання впливає на кадровий склад, оскільки проводити заняття можуть лише ті викладачі, рівень володіння англійської мови яких – належний. Цей момент також впливає на зміст освітнього процесу, оскільки педагоги з високою мовною компетентністю не завжди мають глибокі знання у певній предметній галузі, тоді як здобувачі освіти часто зіштовхуються з обмеженим або нерівним доступом до матеріалів та методичного забезпечення різними мовами. Окрім цього перехід викладача на іншу мову навчання впливає на впевненість під час спілкування зі студентами, оскільки вони можуть відчувати труднощі, пов'язані з володінням мовою, а також потребу адаптувати стиль викладання, темп мовлення тощо [3, с. 139].

Т. Ажарі (T. Azhari) зі співавторами дотримуються думки, що мова навчання відіграє вирішальну роль у забезпеченні високої якості освіти та майбутньому професійному успіху медичних фахівців, що зумовлює звернення до розгляду питання про використання англійської як мови

викладання. Дослідники продовжують думку, зазначаючи, що попри великий інтерес до використання англійської як мови викладання у програмах медичної освіти, наразі не існує єдиної думки щодо її ефективності та впливу на здобувачів освіти [1, с. 1, 3].

Впродовж 20 років XXI ст. в українському освітньому просторі спостерігалася тенденція до розширення пропозиції медичних програм, навчання за якими здійснювалися англійською мовою. Контингент студентів був з Індії, Нігерії, Марокко та інших країн Африки й Азії, що відображало не тільки міжнародний характер, а й культурне різноманіття. Однак пандемія COVID-19 та запровадження воєнного стану в Україні з 2022 р. призвели до зниження зацікавленості студентів-іноземних громадян до навчання у вітчизняних ЗВО, зокрема медичних та фармацевтичних, через ускладнену безпекову ситуацію.

Найпопулярнішою спеціальністю серед абітурієнтів-іноземних громадян була і є «Медицина». Україна належить до країн, що надають іноземним громадянам можливість здобути якісну медичну освіту на всіх рівнях. Українські університети, зі свого боку, докладають значних зусиль, щоб створити для іноземних студентів дружнє освітнє середовище та комфортні умови проживання [6, с. 66] – навіть під час воєнного стану.

Однак міжкультурна освіта все ще має певні виклики. У більшості випадків вони пов'язані з мовними відмінностями між іноземними студентами та українським викладацьким складом. Варто зазначити, що мовний бар'єр може негативно впливати на якість освіти й, як наслідок, призводити до недостатньої професійної компетентності іноземних випускників [6, с. 66].

Наявність такого міжнародного контингенту студентів висувало підвищені вимоги до якості викладання англійською мовою та підкреслювало ключову роль володіння англійською мовою для успішного засвоєння матеріалу як фахових, так і загальноосвітніх дисциплін. Реалізація EMI потребувала врахування не лише рівня мовних компетентностей здобувачів вищої освіти, а й застосування інноваційних педагогічних підходів, готовності та налаштованості викладачів й студентів у багатокультурному освітньому середовищі.

Вслід за А. Гамадом (A. Hamad) та співавторами погоджуємося, що мовні бар'єри в медичній освіті, особливо в країнах, де іноземні мови використовують як мови викладання, становлять суттєві труднощі для студентів-медиків. Ці бар'єри перешкоджають успішному навчанню, розумінню та ефективному спілкуванню з пацієнтами, що зрештою впливає на якість надання медичної допомоги [4, с. 1].

У дослідженні [6], де брала участь авторка цієї розвідки, були

ретельно проаналізовані особливості вимови марокканської та нігерійської англійської для мінімізації потенційних міжкультурних непорозумінь, особливо в медичних університетах, де ці варіанти англійської мови є одними з домінантних.

А. Гамад зі співавторами пропонує модель білінгвальної освіти, що інтегрує рідну мову в основні медичні навчальні програми, водночас підтримуючи високий рівень володіння англійською. На думку дослідників, такий підхід поєднує переваги глобальної наукової інтеграції з практичними превагами володіння місцевої мови. Використання перекладацьких інструментів на основі штучного інтелекту може забезпечити підтримку в режимі реального часу, зменшуючи бар'єри у доступі до іншомовних навчальних матеріалів [4, с. 15].

Отже, англійська як мова викладання у медичних університетах України виступає важливим інструментом інтеграції у світовий освітній простір і підвищення конкуреспроможності фахівців. Проте для її впровадження необхідний зважений підхід, що враховує лінгвістичні, культурні та педагогічні особливості освітнього процесу. Оптимальним шляхом розвитку є поєднання EMI з елементами білінгвальної освіти та використанням інноваційних цифрових технологій.

Література

1. Azhari T., Sahputri J., Taman M. R. Utilizing English as the Medium of Instruction (EMI) in Medical Education Programs: A Case Study of the Faculty of Medicine at Universitas Malikussaleh. Proceedings of Malikussaleh *International Conference On Education Social Humanities And Innovation (Miceshi).* 2024. Vol. 1. № 1. P. 1–9.

2. Dearden J. English as a Medium of Instruction – A Growing Global Phenomenon. *British Council.* 2015. 40 p. URL : https://www.teachingenglish.org.uk/sites/teacheng/files/pub_E484%20EMI%20-%20Cover%20option_3%20FINAL_Web.pdf.

3. Goodman B. Implementing English As a Medium of Instruction in a Ukrainian University: Challenges, Adjustments, and Opportunities. *International Journal of Pedagogies and Learning.* 2015. № 9 (20). P. 130–141. URL : https://doi.org/10.1080/18334105.2014.11082026.

4. Hamad A. A., Mustaffa D. B., Alnajjar A. Z., Amro R., Deameh M. G., Amin B., Alkhawaldeh I. M. Decolonizing Medical Education: A Systematic Review of Educational Language Barriers in Countries Using Foreign Languages for Instruction. *BMC Medical Education.* 2025. № 25. P. 1–17. URL : https://doi.org/10.1186/s12909-025-07251-2.

5. Jinghui S. Lost in the EMI Trend: Language-Related Issues Emerging from EMI Practice. *Sage Open.* 2023. № 13 (3). P. 1–12. URL : https://doi.org/10.1177/21582440231181494.

6. Sazanovych L. V., Kulichenko A. K. Language Barrier as a Challenge of Intercultural Education (Moroccan English and Nigerian English as Cases in Point). *Гуманітарні виміри сучасної медичної освіти: міждисциплінарний діалог* : кол. монографія. Запоріжжя : ЗДМУ, 2020. С. 65–74.

7. What Is EMI? *Oxford EMI, Oxford, UK* : website. URL : https://oxfordemi.co.uk/what-is-english-medium-instruction/

УДК 378.147.016:81'243:61

Люшинська Г. В.,
викладач закладу вищої освіти кафедри іноземних мов,
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В НЕМОВНИХ ЗВО

Актуальні питання викладання іноземної мови (ІМ) в немовних вишах включають формування комунікативної компетенції, інтеграцію іноземної мови у професійну діяльність, використання сучасних технологій, розвиток навичок самостійної роботи та адаптацію навчання до потреб студентів, що є ключовим для успішного оволодіння іноземною мовою в професійному середовищі. Розглянемо це питання на прикладі вивчення ІМ в Запорізькому державному медико-фармацевтичному університеті (ЗДМФУ).

Іноземна мова відіграє значну роль у професійному орієнтуванні особистості студента-медика та формує низку компетентностей. Термін «компетенція» широко вживають у педагогічній літературі. Так, наприклад, Е. Зеєр, О. Шахматова під професійною компетенцією розуміють сукупність знань і вмінь, а також способи виконання професійної діяльності. М. Демянчук наголошує, що компетентність майбутнього фахівця доцільно розглядати як нову якість професійної підготовки, яка охоплює та поєднує змістовий і процесуальний компоненти: знання й уміння, здатність до постійного оновлення сукупності оперативних і мобільних професійних знань та вмінь вибирати оптимальні рішення, аргументувати вибір, критично мислити, тобто виявляти високий рівень кваліфікації, професіоналізму фахівця і його підготовленості до професійного спілкування [2, с. 46]. Як

зазначено вище, серед базових компетенцій майбутніх лікарів, наголошують саме на оволодінні комунікативними знаннями та вміннями.

Вивчення іноземної мови в ЗДМФУ сприяє розвитку не тільки комунікації, а й пізнавальних функцій психіки, що є дуже актуальним в період воєнного стану. Розвиваються важливі для майбутнього лікаря інтелектуальні функції аналізу та синтезу, оскільки на матеріалі мовних явищ з лексики і граматики майбутні лікарі мають вивчити й виявити вміння членувати єдину граматичну конструкцію на частини і, навпаки, інтегрувати складові в єдине ціле. У процесі такої роботи формуються мовні узагальнення, виділяються мовні абстракції у вигляді схем, правил, знаків, тобто розвивається абстрактне мислення. Складаючи висловлювання засобами іноземної мови, замислюючись над послідовністю та повнотою викладу, ситуативною зумовленістю своїх фраз та їх побудовою, майбутні лікарі цим самим удосконалюють процес мисленнєво-мовленнєвої діяльності. Іноземна мова – чи не єдиний навчальний предмет вищого медичного навчального закладу, що містить у собі великі резерви для мовної освіти студентів-медиків. Саме мова й мовлення, на нашу думку, є супутником справжньої освіченості, яку, у свою чергу, можна вважати фахово значущою ознакою для медичних професій, де левову частку роботи становить міжособистісне усне й писемне спілкування. Використовуючи на заняттях з іноземної мови різні мовні завдання з певних лексичних фахових тем, ігри, лінгвістичні загадки тощо, викладач має можливість розвивати інтерес студентів як до окремих мовних фактів, явищ, парадигм, так і до мови в цілому. Відомо, що мета навчання зазначеного предмету визначається навчальною програмою дисципліни, яка спрямована на формування у студентів-медиків іншомовної професійно-орієнтованої комунікативної компетентності. Основними завданнями вивчення дисципліни є здатність студентів-медиків інтерпретувати зміст загально-наукової, фахової літератури іноземною мовою, демонструвати вміння спілкуватися іноземною мовою в усній та письмовій формах, розвивати комунікативні навички культурологічного характеру. Предметом вивчення навчальної дисципліни є спеціальна лексика та граматичні конструкції, що використовуються у практиці за спеціальністю. Курс іноземної мови передбачає освітню, практичну, розвивальну, виховну цілі.

Іноземна мова робить значний внесок у формування світогляду майбутніх лікарів, його когнітивний та емоційний розвиток. Вивчення іноземної мови сприяє моральному, трудовому, естетичному вихованню, і в цьому полягає виховна мета вивчення іноземної мови.

Щодо ключових питань викладання іноземної мови в ЗДМФУ, ми відносимо насамперед, комунікативну компетенцію, тобто, навчання має бути спрямоване на формування вмінь спілкуватися іноземною мовою в усній та писемній формах, що відповідають мовним і соціальним нормам. Як зазначає Ф. Бацевич, «мовлення – основний, але не єдиний спосіб спілкування» [1, с. 58].

Наступним важливим аспектом ми вважаємо професійну спрямованість. Важливо інтегрувати іноземну мову у професійний контекст, навчаючи студентів-медиків іноземної мови, необхідної для їхньої майбутньої спеціальності.

Особливе місце у викладанні іноземної мови займають сучасні технології. Використання цифрових інструментів, онлайн-платформ та мультимедійних ресурсів допомагає урізноманітнити процес навчання, зробити його більш інтерактивним та ефективним. Питання дистанційного формату викладання іноземної мови оцінюються схвально особливо зараз. Існує низка різних платформ, як наприклад Zoom, Google class, Google meet, але з нашої точки зору, всі ці платформи значно програють у тих аспектах, що важливі для користувачів перед платформою Microsoft teams. Відзначається зручність програми, інтуїтивно зрозумілий дизайн, об’єднання усіх потрібних функцій у одній програмі, можливість легко налагодити комунікацію з колегами та викладачами, а також відстежувати події, до яких користувачі залучені. Переваги Microsoft Teams для навчання включають універсальність (чат, відеоконференції, спільний доступ до файлів), інтеграцію з Microsoft 365, зручну організацію навчального процесу за групами, можливості для створення інтерактивного контенту (Whiteboard, PowerPoint Live), а також функціонал для взаємодії та зворотного зв'язку в межах одного середовища, тобто Microsoft Teams дозволяє проводити ефективні відеоуроки зі студентами, спілкуватися в чатах, обмінюватися файлами та організовувати спільну роботу над проектами, що робить його багатофункціональним інструментом для навчання. Програма дуже зручна, що дає можливість створювати команди та канали для різних груп дозволяє чітко структурувати навчальний процес і учбові матеріали. Платформа забезпечує простір для швидкого спілкування, спільного обговорення, надання зворотного зв'язку та виконання різних видів завдань (тести різної складності, спеціальні задачі, тощо).

Невід’ємною складовою вивчення іноземної мови є самостійна робота студента. Самостійна робота студентів (СРС) – це форма організації навчального процесу, в якій студенти виконують заплановані завдання під методичним керівництвом викладача, але без його

безпосередньої участі. Вона є ключовим засобом засвоєння навчального матеріалу поза аудиторним часом, призначена для закріплення, поглиблення знань та формування практичних навичок. Студенти-медики повинні розвивати навички самостійної роботи з вивчення іноземної мови, що включає пошук відповідної інформації, аналіз орієнтовно-професійних текстів та вміння працювати з мовними ресурсами поза аудиторією. Самостійна робота дозволяє сформувати у студентів-медиків здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; розвивати пошук, опрацювання та аналіз відповідної інформації з різних джерел; здатність бути критичним і самокритичним.

Наступний чинник – це адаптація до потреб здобувачів. Важливо враховувати індивідуальні потреби та рівень знань студентів, пропонуючи адаптовані навчальні матеріали та методики.

Велику роль у викладанні іноземної мови має мотивація студентів-медиків. Для досягнення високих результатів необхідно підтримувати високий рівень мотивації студентів, демонструючи практичну цінність знань іноземної мови для їхньої кар'єри. В ролі використання інноваційних методик, ми виокремлюємо застосування комунікативного підходу, проектної роботи та кейс-методи в навчанні іноземних мов.

Важлива роль у викладанні ІМ відводиться навчальним матеріалам (підручники, посібники, практикуми, бази різних завдань з лексики і граматики, різнорівневі завдання, тести). Останні набувають зараз особливу роль у підготовці майбутніх лікарів. Щодо завдань, ми пропонуємо широкий спектр загально-медичних текстів та комплекс вправ, а саме: лексичні, мовленнєві завдання, тести які поглиблюють фахові лінгвістичні знання студентів-медиків з фахової термінології та систематизують практику професійного іншомовного читання. Все більшої ефективності при вивченні ІМ набувають тести. Переваги тестів залежать від їх типу; наприклад, автоматизовані тести забезпечують швидкість, надійність та ефективне регресійне тестування, тоді як педагогічні тести пропонують об'єктивність, простоту оцінювання, охоплення великих обсягів матеріалу та можливість одночасного тестування багатьох студентів.

Останній чинник, що покращує та інтенсифікує викладання іноземної мови в немовних ЗВО, а саме в медичних вишах – це відповідна система вправ з урахуванням чотирьох видів мовлення (читання, аудіювання, говоріння, письмо). Для формування лексичного та граматичного аспектів необхідно виконання передтекстових, основного блоку та післятекстових вправ спрямованих на: впізнання лексичних одиниць та формування здогадки за контекстом; встановлення дефініції того чи іншого терміну; ідентифікація

англійських слів з латинськими термінами; порівняння лексики; словотворення за допомогою складання основ, суфіксів, префіксів; вивчення абревіатур. Також, ми вважаємо, доцільно використовувати вправи на синонімію, антонімію, визначення дефініції того чи іншого терміну, відповіді на загальні та спеціальні запитання, пошук та презентація конкретної інформації. Також, дуже корисно використовувати завдання на пояснення фахових термінів англійською мовою з опорою на наочний матеріал.

Таким чином, ми проаналізувати актуальні питання викладання іноземної мови (ІМ) в немовних вишах, виокремили ключові питання зазначеної проблеми; зупинились на важливості формування комунікативної компетенції студентів; наголосили на необхідності використання різних освітніх платформ і програм; навчального матеріалу; адаптації, мотивації, самостійної роботи до навчання студентів-медиків; визначили існуючі типи вправ для чотирьох видів мовленнєвої діяльності: читання, аудіювання, говоріння, письмо; зупинились на важливості використання тестового методу навчання. Безумовно, всі ці аспекти не вичерпують усього розмаїття форм і методів роботи при підготовці майбутніх лікарів до фахової комунікації в рамках викладання іноземної мови в закладах вищої освіти немовного профілю.

Література

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. К. : Академія, 2004. 344 с.

2. Демянчук М. Р. Компетентнісний підхід до формування культури професійного спілкування майбутніх лікарів. *Вісник Черкаського університету*. 2016. № 18. С. 46.

УДК 378.147:004

Мельник Л. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і практики перекладу,
Донецький національний університет ім. Василя Стуса

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МОВНОЇ ОСВІТИ: РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛІНКТУ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Нині сучасна освіта перебуває на етапі цифрової трансформації, де технології штучного інтелекту (ШІ) відіграють ключову роль в оптимізації навчального процесу. На основі штучного інтелекту

розробляють застосунки та мовні платформи, що створюють більше можливостей для студентів і викладачів. Застосування технологій ШІ допомагає створити глобальну освітню спільноту, де кожен має рівні можливості навчання та дозволяє збагатити навчальний процес за допомогою інтерактивних технологій і віртуальної реальності.

Зацікавленість технологіями штучного інтелекту швидко зростає. Цілком закономірним є використання штучного інтелекту у системі освіти, що надає великий потенціал для поліпшення процесу навчання та підготовки сучасних фахівців. Проте, разом з цими можливостями, виникають і виклики, які потребують уваги й обґрунтованих рішень. Щоб продуктивно скористатися новими технологіями, важливо мати реалістичне розуміння можливостей та обмежень таких інструментів. ШІ трактується як: можливість системи самостійно підбирати найбільш якісний варіант вирішення проблеми з наперед визначеного набору варіантів і здатність до навчання, узагальнення; можливість взаємодії із зовнішнім світом шляхом спілкування, сприйняття й усвідомлення сприйнятого [2, с. 16].

Технологічний прогрес та сучасні процеси глобалізації сприяють прогресивним змінам у сфері освіти. Завдяки використанню технологій ШІ відкриваються нові можливості для доступу до якісної освіти для всіх. Штучний інтелект може функціонувати в онлайн середовищі, надавати віддалений доступ до знань і навчання, зокрема для тих, хто мешкає в віддалених регіонах або має обмежені можливості. Використання ШІ допомагає створити глобальну освітню спільноту, де кожен може мати рівні можливості навчання. Також використання штучного інтелекту в освіті дозволяє збагатити навчальний процес за допомогою інтерактивних технологій та віртуальної реальності. Віртуальні лабораторії, симуляції й ігрові елементи можуть стати частиною навчання, що дає можливість учасникам освітнього процесу отримувати практичні навички та розвивати креативне мислення [1].

У зв’язку з цим науковий інтерес до штучного інтелекту як потенційно ефективного напряму розвитку цифрових технологій у навчанні іноземним мовам постійно зростає. ШІ відкривають нові можливості для формування комунікативної компетентності, розвитку навичок аудіювання, говоріння, читання та письма. Одним із фундаментальних внесків штучного інтелекту у вивчення мови є здатність пристосовувати навчальний досвід до індивідуальних потреб.

Варто зазначати позитивні аспекти використання ШІ під час навчання іноземної мови:

- можливість адаптації вправ під індивідуальний рівень учня. Завдяки використанню ШІ під час вивчення іноземної мови можна враховувати потреби кожного окремого студента;

- учень одержує миттєві підказки, виправлення, що в свою чергу підвищує мотивацію. Платформа з навчання іноземних мов за допомогою ШІ може автоматично оцінити результати виконання тестових завдань і навіть проаналізувати есе одразу після того, як учні їх складуть, вказуючи на помилки та пропонуючи способи уникнути їх у майбутньому. Це дасть змогу учням миттєво вжити заходів для виправлення своїх помилок і, ймовірно, краще впоратися з майбутніми тестами;

- чат-боти доступні поза аудиторією увесь час, спілкування із використанням чат-ботів ведеться за допомогою тексту або голосового повідомлення;

- автоматизація створення навчальних матеріалів і оцінки, дозволяє вчителю зосередитися на комунікативних аспектах заняття;

- інтерактивність і адаптивні вправи сприяють підвищення інтересу учнів до навчання, а саме, вивчення іноземної мови. ШІ допоможе розробити захопливі ігри, кейси та інші навчальні та дослідницькі заходи, які поєднують програми навчання іноземним мовам з інтересами учнів.

Проте, разом з багатьма можливостями, використання штучного інтелекту в системі освіти може викликати певні проблеми, які виникають у процесі застосування ШІ:

- ризик появи залежності від технології та зниження критичного мислення, учні можуть втратити навички самостійного аналізу;

- ШІ може надавати неточну інформацію або не розуміти культурні нюанси, ідіоми, сленг ;

- технологія не може повністю замінити людську взаємодію, мотивацію й емпатію;

- питання академічної доброчесності, копіювання готових відповідей чи автоматичне створення текстів, використання ШІ може стимулювати спокусу до автоматичного виконання завдань без розуміння;

- недостатня цифрова компетентність учителя [3].

У навчальному процесі під час навчання іноземної мови вчитель має визначити, які навички потрібно розвивати (письмо, говоріння, читання, слухання) та чи підходять для цього ШІ-інструменти. Слід поєднувати традиційні форми навчання з технологіями, оскільки ШІ має доповнювати, а не повністю замінювати. Учителю потрібно навчати

учнів критично ставитися до одержаних від ШІ відповідей, розуміти ризики та захищати свої дані.

На основі штучного інтелекту розробляють застосунки і мовні платформи, що створюють більше можливостей для вчителів і учнів. За допомогою даного інструменту можна вивчати граматику, поповнювати словниковий запас і також розвивати навички спілкування іноземною мовою. До популярних ШІ-засобів у навчанні іноземних мов належать:

- Duolingo, ELSA, Speak, Write and Improve – адаптивне тренування лексики, письма та вимови;

- ChatGPT, Replika, Claude – симуляція діалогу та реальних комунікативних ситуацій;

- LingQ, Speechofy – індивідуалізоване аудіювання та читання;

- QuillBot, Grammarly – автоматизоване редагування письма.

Протягом останніх років науковці проводять дослідження, спрямовані на вивчення ефективності застосування штучного інтелекту з метою покращення рівня володіння іноземною мовою та формування загальних мовних навичок. Для цього використовуються різні дослідницькі методології, включаючи експериментальні проекти, опитування та тематичні дослідження. Наприклад, інструменти Siri, Alexa, Cortana, за допомогою яких учні зможуть краще взаємодіяти з матеріалами курсу та матимуть швидкий доступ до необхідної інформації, можуть бути використані як помічники для викладачів. Це дозволяє замінити традиційне використання роздаткового матеріалу. Ефективне застосування ШІ на уроках іноземної мови передбачає наступні етапи:

1. Підготовчий етап – ознайомлення учнів із тим як працює ШІ.

2. Тренувальний етап – виконання граматичних вправ у чаті або додатку (наприклад, написання речень у різних часових формах із подальшою автоматичною перевіркою).

3. Творчий етап – створення власних діалогів або текстів із використанням певних граматичних конструкцій.

4. Рефлексія – аналіз результатів та обговорення типових помилок, запропонованих системою ШІ.

Наприклад: учні створюють діалог у ChatGPT, де кожен учень записує речення у формі Present Perfect,а система аналізує граматичну правильність і пояснює відмінності від Past Simple.

Штучний інтелект не може повністю замінити викладача, а лише здатний надати додаткові можливості, які сприяють досягненню поставленої мети. Традиційна функція учителя – передача знань – поступово трансформується. За допомогою ШІ педагог стає:

- фасилітатором навчання – створює умови для активного пізнання;

- ментором - формує в учнів цінності та етичне ставлення до інформації та технологій;

- аналітиком – використовує освітні дані для корекції навчального процесу;

- координатором людиноцентричного підходу, який поєднує гуманістичну цінність та технологічну ефективність.

Штучний інтелект не слід розглядати як заміну людської взаємодії. Навіть беручи до уваги те, що застосування штучного інтелекту на заняттях з іноземної мови є корисним та ефективним, його слід застосовувати дозовано. Він має зайняти лише роль помічника на заняттях з метою уникнення негативних наслідків У разі поєднання штучного інтелекту та навчання, освітній процес досягає нового рівня, з'являється можливість коректно інтерпретувати зовнішню інформацію відповідно до поставлених цілей, навчатися, беручи її за основу, та використовувати результати навчання для досягнення поставленої мети системою [4].

Впровадження ШІ у навчальний процес вивчення іноземної мови – це значний крок уперед, який відкриває чудові можливості для розвитку особистості, підвищення мотивації й ефективності навчання. Технології ШІ суттєво змінюють підходи до навчання іноземних мов, сприяючи інтерактивності освітнього процесу. Водночас ШІ не замінить учителя, який залишатиметься модератором і наставником, проте може стати потужним супутником у створенні сучасної, гнучкої й ефективної освіти.

Література

1. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2010. № 1 (15). URL : http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt.

2. Візнюк І. М., Буглай Н. М., Куцак Л. В., Поліщук А. С., Киливник В. В. Використання штучного інтелекту в освіті. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2021. Вип. 59. С. 14–22. URL : https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-59- 14-22.

3. Гончарова І. П. Використання штучного інтелекту в професійній діяльності педагога: можливості та виклики в умовах цифрового освітнього середовища. *Професійна діяльність педагога в умовах цифрового освітнього середовища*: Матеріали міжрегіон. науково-практ. семінару, м. Біла Церква, 27 квіт. 2023 р. 2023. С. 28–33. URL : https://lib.iitta.gov.ua/735500/1/Матеріали%20семінару.pdf#page=3.

4. Міністерство освіти і науки України. Цифрова трансформація у сфері освіти і науки [Ministry of Education and Science of Ukraine. Digital transformation in the field of education and science]. URL : https://mon.gov.ua/ua/tag/cifrova-transformaciya-osviti-ta-nauki.

УДК 378.147:316.772.4]-044.337

Соляненко О. Л.,
старший викладач ЗВО,
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ ЗВО

Важливою характеристикою сучасної освіти у вищій школі стало володіння студентами комунікативною іншомовною компетентністю. Процес її удосконалення є достатньо складним. Вітчизняні науковці тлумачать комунікативні навички як «важливий компонент професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців, які забезпечують обмін інформацією та формуються на основі мовленнєвих дій. Професійні комунікативні навички – це навички спілкування фахівців певної галузі в межах їхньої діяльності» [1, с. 33].

Активна участь здобувачів освіти у процесі навчання є одним з основних умов комунікативного підходу до проведення практичних занять з дисципліни «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)». Відкрита атмосфера співпраці передбачає залучення розумових здібностей під час спілкування іноземною мовою. Нагальним для студентів стає використання власного досвіду, кмітливості та здатності вирішувати самостійно завдання щодо майбутньої професійної діяльності. Особливістю освітнього процесу в наш час залишається пошук ефективних методів навчання, зацікавленість студентами пізнавальною діяльністю, свідоме ставлення до опанування іноземною мовою і набуття іншомовних комунікативних навичок.

Педагог має розв’язувати питання організації практичних занять впродовж освітнього процесу, враховувати засвоєння матеріалу студентами та індивідуальні особливості кожного. Володіння іноземною мовою є головним чинником міжкультурного спілкування, що вимагає від здобувачів освіти наполегливості, зацікавленості та значних розумових витрат.

Однією з ключових передумов становлення компетентного фахівця є сформовані мовні та комунікативні вміння, що є організацією передачі, одержування та застосування набутих знань. Вдосконалення

комунікативних навичок на заняттях з дисципліни «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» здійснюється за допомогою певної методики навчання. Користування мовою залежно від конкретної професійної ситуації – це розвиток та поліпшення комунікативної компетентності. Завдання практичних занять мають бути комунікативно спрямованими та містити фаховий матеріал медичної галузі. Важливо формувати, розвивати та вдосконалювати всі види мовленнєвої діяльності (читання, письмо, аудіювання, говоріння): читати й розуміти автентичні тексти медичної галузі, спілкуватися письмово щодо поставлених завдань, висловлювати власні думки. Дискусії «лікар-пацієнт» та ділові бесіди англійською мовою удосконалюють навички здобувачів освіти висловлюватися та спілкуватися.

Власний досвід демонструє, що студент очікує щось цікаве та незвичне від навчання, тому доцільно застосовувати інтерактивні методи, що надають студенту не тільки відчуття психологічного комфорту та успішності, а й спрямовані на активність, взаємодію та підвищення мотивації. Слід зазначити, що студенти проявляють певні індивідуальні якості, що позитивно впливають на оволодіння іншомовними комунікативними навичками. Постійна активна взаємодія студентів впродовж практичних занять – основа інтерактивного процесу навчання. У свою чергу, домашня робота може бути у вигляді презентації, що вдосконалює уміння студентів монологічно висловлюватися англійською мовою. Запропоновані типи завдань сприяють підвищенню ефективності аудіювання іноземною мовою, а також, безумовно, здатні розвивати та поширювати словниковий запас.

Запорукою підвищення мотивації до опанування іншомовної компетентності також є поважне ставлення до висловлювань студента з боку викладача, який має заохочувати до спроб наполегливо розв’язувати складні завдання. Інтерактивні методи навчання сприяють здатності студентів презентувати креативні думки оригінально і точно, що є невід’ємною рисою швидкого засвоєння навчального іншомовного матеріалу в умовах сьогодення. Крім того, вдосконаленню комунікативних навичок слід приділяти важливу увагу на практичних заняттях з дисципліни «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)».

Отже, особливості вдосконалення комунікативних іншомовних навичок у студентів полягають у розвитку активного слухання, вербальної та невербальної комунікації, уникненні непорозумінь, вмінню будувати ефективну взаємодію в різних соціальних контекстах, а також у формуванні адекватної самооцінки та здатності враховувати культурні особливості співрозмовника. Успішна професійна діяльність сьогодні неможлива без набуття та вдосконалення комунікативної

компетентності іноземною мовою, що, у свою чергу, сприяє саморозвитку та самовдосконаленню студентів ЗВО.

Література

1. Литвиненко Н. П., Сергієнко Т. В. Формування комунікативних навичок у контексті фахової підготовки майбутніх лікарів. *Ukrainian Scientific Medical Youth Journal.* 2022. Suppl., № 2. С. 33–34. URL : https://doi.org/10.32345/USMYJ.SUPPLEMENT.4.2022.

УДК 378.091.26:81'243:[378.09:61]

Трегуб С. Є.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Запорізький медико-фармацевтичний університет

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В МЕДИЧНИХ ВИШАХ

У сучасних умовах інтеграції української медичної освіти до європейського освітнього простору якість підготовки майбутніх фахівців медицини є одним із головних критеріїв ефективності освітнього процесу. Володіння іноземною мовою, особливо англійською, є необхідною складовою професійної компетентності лікаря, що забезпечує доступ до міжнародних наукових джерел, комунікацію з колегами з інших країн і участь у міжнародних конференціях [2, с. 42]. Інтеграція України в Європейську спільноту ставить питання вивчення іноземної мови на якісно новий рівень. Важливою складовою частиною системи навчання іноземній мові є контроль. Сучасний підхід до навчання іноземної мови вимагає створення такої системи контролю та самоконтролю, особливо зараз в умовах воєнного стану, яка б забезпечила здатність фіксувати динаміку формування іншомовної комунікативної компетенції студентів медичних виш, під якою розуміють здатність до міжкультурного іншомовного спілкування. Складовим компонентом комунікативної компетенції студентів є лексико-граматична компетенція, без набуття та вдосконалення якої якісне та повноцінне спілкування неможливе.

Ефективність навчального процесу значною мірою залежить від системи контролю знань, яка виконує не лише оцінювальну, а й навчальну, розвивальну та мотиваційну функції. Контроль знань з іноземної мови у медичних вишах має свої особливості, пов’язані з необхідністю поєднання мовної та професійної компетентності

студентів. Традиційні методи контролю (усні опитування, письмові роботи, переклади) не завжди відповідають сучасним вимогам комунікативного підходу, тому потребують удосконалення [3, с. 78].

Метою дослідження є проаналізувати основні методи контролю знань студентів з іноземної мови у медичних закладах вищої світи (ЗВО) та визначити їх ефективність у формуванні професійно-орієнтованої іншомовної компетентності. Основні завдання: визначити роль контролю знань у процесі вивчення іноземної мови; охарактеризувати основні види контролю; розкрити переваги інноваційних форм перевірки знань у медичному середовищі.

Проблема контролю й оцінювання знань студентів при вивченні іноземної мови у медичних закладах вищої освіти є предметом уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників. Зокрема, питання педагогічного контролю, його функцій і принципів детально розглядала О. Д. Дичківська, яка підкреслює важливість інноваційних підходів до оцінювання навчальних досягнень. Психолого-педагогічні аспекти контролю знань у вищій школі досліджували О. І. Пометун та Л. С. Пироженко, які наголошують на необхідності формувального оцінювання як засобу розвитку комунікативних умінь студентів. Методичні особливості контролю рівня володіння іноземною мовою у майбутніх медиків розглядали С. Ю. Ніколаєва, Н. Ф. Бориско, Т. Є. Іванишин, які відзначають, що ефективність перевірки знань значно підвищується при використанні інтерактивних методів та цифрових освітніх технологій. В умовах дистанційного навчання дуже гарно себе зарекомендував тестовий метод контролю знань, який бере свій початок із початку XX століття, коли американські педагоги й психологи, зокрема Е. Торндайк та А. Біне, почали застосовувати стандартизовані завдання для вимірювання інтелектуальних здібностей студентів. У середині XX століття ідеї об’єктивного оцінювання знань поширилися в Європі та стали базою для розроблення мовних тестів у системі викладання іноземних мов. Значний внесок у становлення теорії тестування зробили зарубіжні вчені Дж. Хітон, А. Хьюс, Л. Бечман і Ч. Олдерсон, які визначили основні критерії валідності, надійності та автентичності тестів. В українській педагогічній науці тестовий контроль активно досліджували С. Ю. Ніколаєва, О. В. Тарнопольський, Н. Ф. Бориско, які адаптували методику створення тестових завдань до умов професійно-орієнтованого навчання іноземних мов.

У сучасних медичних вишах тестування розглядається як ефективний інструмент діагностики знань студентів, що забезпечує об’єктивність, порівнюваність результатів і швидкість перевірки, а також сприяє формуванню професійної іншомовної компетентності

майбутніх лікарів [2, с. 25; 3, с. 88]. Контроль знань поділяється на поточний, проміжний і підсумковий. Поточний контроль передбачає систематичне оцінювання на кожному занятті за допомогою тестів, усних відповідей, виконання ситуативних діалогів і професійних комунікативних завдань [1, с. 115]. Проміжний контроль проводиться у формі контрольних робіт змістових розділів, що включають завдання з читання, аудіювання, письма та говоріння. Особливе значення у медичних вишах має практична спрямованість завдань: студенти-медики перекладають професійні адаптовані тексти, складають анамнез хвороби пацієнта іноземною мовою, презентують перекази за певними тематичними розділами. У підсумковому контролі широко застосовується метод тестування, який дозволяє об'єктивно оцінити рівень знань великої кількості студентів. Ефективними є такі форми, як комп'ютерне тестування, онлайн-контроль через платформи Teams, Moodle чи Google Classroom, що дають змогу автоматизувати процес оцінювання та підвищити мотивацію студентів [2, с. 48]. До сучасних інноваційних методів контролю належать портфоліо, проєктна робота, веб-квести, кейсові завдання, квізи які поєднують оцінку знань і розвиток творчого та критичного мислення. Такі підходи дають змогу не лише перевірити знання студентів, а й розвинути навички міжкультурної комунікації, критичного мислення та самостійності у навчанні [3, с. 82].

В умовах воєнного стану актуальним стає дистанційний контроль, який здійснюється через відеоконференції (Teams, Zoom, Google Meet), онлайн-тести, віртуальні симуляції. Це дозволяє зберігати безперервність освітнього процесу, забезпечуючи академічну доброчесність і зручність для студентів-медиків, які можуть перебувати в різних регіонах країни [1, с. 118]. Контроль знань з іноземної мови у медичних вишах має бути системним, багатофункціональним і орієнтованим на формування професійної комунікативної компетентності. Оптимальним є поєднання традиційних і сучасних технологій контролю, що забезпечує об'єктивність оцінювання, підвищує мотивацію студентів і сприяє підготовці конкурентоспроможного фахівця у галузі медицини.

У медичних вишах для контролю знань з іноземної мови використовують різні види та методи. Зупинимось на цьому матеріалі більш детально. Базовий вид контролю – діагностичний контроль, проводиться на початку семестру або перед вивченням нової теми для визначення загального рівня знань студентів-медиків та планування подальшої роботи. Мета діагностичного контролю – це, насамперед, виявити рівень підготовки студентів-медиків перед початком вивчення

теми або курсу. Поточний контроль, як правило, оцінює знання та навички студентів, отримані протягом вивчення предмету, включає часті перевірки засвоєного матеріалу. Підсумковий контроль здійснюється наприкінці вивчення відповідної теми або розділу, оцінюючи повне засвоєння матеріалу та формування комунікативної компетенції студентів. Поточний та підсумковий контроль, оцінює засвоєння іноземної мови через тести, усні виступи, відповіді на питання, письмові роботи та комунікативні завдання. Важливо використовувати комунікативні методи та взаємодію між викладачем і студентами для формування мовних навичок та компетенцій, що є ключовим у медичній сфері для роботи з іноземними колегами та джерелами. Щодо методів та форм контролю засвоєння іншомовного матеріалу ми відносимо перш за все: усні виступи та дискусії, які дають можливість оцінити навички вільного говоріння студентів-медиків; використання лексики та граматики в реальних ситуаціях; письмові роботи (есе, реферати, переклади, що дозволяють перевірити граматичну точність, словниковий запас та вміння структурувати текст); тестування, яке використовується для перевірки знань граматики, лексики та розуміння прочитаної фахової інформації медичного профілю; комунікативні завдання, де студенти виконують практичні завдання, які імітують реальні ситуації спілкування, наприклад, розігрують діалоги, проводять презентації, обговорюють медичні теми іноземною мовою; перевірка навичок слухання, яка оцінює розуміння іншомовного мовлення через прослуховування аудіоматеріалів (цікаві ролики за фахом) та виконання завдань за прослуханим матеріалом.

Щодо принципів контролю, ми виокремлюємо: комунікативний, діагностичний, наочний, системний та послідовний принципи. Головною метою комунікативного принципу – формування здатності спілкуватися іноземною мовою в професійній сфері. Діагностичність має не лише оцінювати, з нашої точки зору, а й надавати інформацію про прогалини у знаннях здобувачів для їх подальшого усунення. Наочність допомагає забезпечити чуттєве сприймання іншомовного оточення та використання візуальних матеріалів для кращого засвоєння. Системність та послідовність проведення контролю на всіх етапах навчання іноземній мові дозволяє поступово нарощувати складності завдань.

Отже, у сучасних умовах реформування та євроінтеграції системи вищої медичної освіти в Україні особливого значення набуває ефективна організація контролю знань з іноземної мови. Контроль виступає не лише засобом оцінювання навчальних досягнень, а й

важливим елементом навчального процесу, який сприяє розвитку комунікативних, аналітичних і професійних умінь студентів-медиків. У поєднанні традиційних методів (усне опитування, письмові роботи, переклади) та сучасних технологій (тестування, електронні платформи, інтерактивні кейси, веб-квести) створюється комплексна система, що забезпечує об'єктивність, гнучкість і результативність перевірки знань. В умовах воєнного стану особливої актуальності набувають дистанційні та цифрові форми контролю, які дозволяють підтримувати безперервність освітнього процесу та забезпечують рівний доступ студентів до навчання незалежно від їхнього місця перебування. Ефективність методів контролю визначається не лише якістю завдань, а й педагогічною майстерністю викладача, який має забезпечити мотиваційний, розвивальний і формувальний характер оцінювання. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення уніфікованих критеріїв оцінювання іншомовної компетентності студентів-медиків та впровадження автоматизованих систем моніторингу результатів навчання, що сприятиме підвищенню якості іншомовної підготовки майбутніх фахівців у галузі медицини.

Література

1. Бондар Л. В. Методика викладання іноземних мов у закладах вищої освіти. К. : Академія, 2019. 156 с.

2. Дичківська О. О. Інноваційний менеджмент : конспект лекцій. К. : ДІА, 2018. 82 с.

3. Пономарів О. Д. Культура слова: мовно-стилістичні поради. [2-ге вид., стер.]. К. : Либідь, 2001. 240 с.

УДК 811.111:378.147:37.015.3

Хавкіна О. М.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

РЕФЛЕКСИВНІ ПРАКТИКИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МЕТАКОГНІТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сучасна парадигма іншомовної освіти орієнтує викладача не лише на передавання знань, але й на створення умов для розвитку уміння студента самостійно організовувати власну навчальну діяльність, контролювати її перебіг і результативність. У межах компетентнісного

підходу особливої ваги набуває метакогнітивна компетентність, що охоплює усвідомлення людиною власних когнітивних процесів і здатність керувати ними. Тобто студент повинен розуміти, як він навчається, які стратегії обирає, чому виникають труднощі і як їх подолати.

У процесі опанування англійської мови, зокрема для ESOL-студентів з різним мовним досвідом, метакогнітивні уміння є підґрунтям успішного розвитку іншомовної комунікативної компетентності [3]. Такі здобувачі освіти часто мають різний рівень володіння академічними стратегіями, а отже потребують цілеспрямованого навчання тому, як саме вчитися. На цьому етапі значущим засобом виступають рефлексивні практики, які забезпечують усвідомлення власних досягнень і прогалин, перетворюють студента на активного суб'єкта навчального процесу.

До найбільш результативних рефлексивних технологій, що можуть бути інтегровані у викладання англійської мови у ЗВО, належать:

1) рефлексивні щоденники (learning journals) – фіксація того, що студент зрозумів на занятті, які труднощі виникли, що варто повторити;

2) оцінювання власної діяльності (self-assessment) за чіткими критеріями CEFR (Common European Framework of Reference for Languages), що формує відповідальність та реалістичність очікувань;

3) learning logs – системний запис динаміки власного прогресу із самоаналізом застосованих стратегій;

4) peer-feedback – взаємне оцінювання, яке не лише підвищує якість мовленнєвих робіт, але й розвиває навички критичного мислення та співпраці;

5) портфоліо здобувача освіти, де документуються досягнення, створюючи мотиваційний ефект і можливість цілісного аналізу результатів у довгостроковій перспективі;

6) мікро-рефлексія в кінці заняття («What did I learn today?», «What still confuses me?»), що сприяє миттєвому усвідомленню як успіхів, так і труднощів.

Впровадження таких практик активізує пізнавальну діяльність, допомагає студентам виявляти ефективні стратегії навчання, розвиває уміння аналізувати мовні помилки та планувати подальший розвиток [4, с. 64]. Власне, рефлексія стає інструментом саморегуляції, суттєво впливаючи на мотивацію, усвідомленість і навчальну автономію.

Результати досліджень демонструють, що студенти, які регулярно ведуть щоденники або працюють із власним портфоліо, показують кращі результати в аудіюванні, читанні та письмі, швидше адаптуються до академічного мовного середовища, знижують рівень мовної

тривожності та відчувають сталість прогресу, що позитивно впливає на самооцінку [2].

Слід також відзначити, що рефлексивні методи відіграють визначальне значення в умовах змішаного та дистанційного навчання, яке вимагає від студентів здатності розподіляти час, контролювати виконання завдань і перевіряти якість власних робіт. У таких умовах роль викладача полягає у педагогічному супроводі та менторстві: він модерує рефлексивні процеси, пропонує запитання, які спрямовують мислення студентів, стимулює аналітичне ставлення до результатів [1, с. 46].

Таким чином, розвиток метакогнітивної компетентності через рефлексивні практики стає одним із визначальних чинників якісної іншомовної підготовки у вищій школі, оскільки забезпечує здатність здобувачів освіти навчатися протягом життя – відповідно до вимог сучасного суспільства та ринку праці.

Література

1. Гриневич Л. Освітні стратегії змішаного навчання у ВНЗ. *Вища освіта України.* 2021. № 3. С. 45–52.

2. Farrell T. S. Reflective Practice in ESL Teaching. London : Bloomsbury, 2019. 182 p.

3. Oxford R. L. Teaching and Researching Learning Strategies in Foreign Language Learning. London : Routledge, 2017. 234 p.

4. Zimmerman B. J. Becoming a Self-Regulated Learner: An Overview. *Theory Into Practice.* 2002. № 41 (2). P. 64–70.

УДК 811.133.1'243:[37.016:791.43]

Харитонова О. О.,
старший викладач кафедри романо-германських мов та зарубіжної літератури,
Донецький національний університет ім. Василя Стуса

ВИКОРИСТАННЯ КІНО У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЄВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Соціокультурні процеси, що відбуваються у всьому світі, прагнення країн інтегруватися в єдиний простір, зберігаючи при цьому національну ідентичність, зумовлюють розвиток полікультурного середовища в різних країнах.

Одним із актуальних напрямів досліджень є полікультурні аспекти освіти, у тому числі лінгводидактика. Особливу важливість має формування полікультурної компетенції здобувачів вищої освіти.

Використання художніх фільмів у процесі навчання іноземним мовам дозволяє розвивати комунікативну та полікультурну компетенції.

Безперечна ефективність кіно для розвитку продуктивних видів мовленнєвої діяльності, закріплення пройденого фонетичного, лексичного та граматичного матеріалу, формування рецептивних умінь, розширення словникового запасу студентів, створення природного мовного середовища на занятті. Говорячи про переваги художнього фільму як автентичного документа, методисти виділяють також можливість знайомства з різними зразками мови та мовлення, включаючи регіональні акценти, загальновживану та спеціальну лексику, ідіоми і т.і., зокрема, в реальному контексті, створюючи імітацію занурення у мовне середовище; можливість знайомства з мовними регістрами, завдяки персонажам, які представляють різні соціальні верстви, мають той чи інший статус; наочна демонстрація невербальних та паравербальних компонентів спілкування; простота розуміння того, що відбувається.

Використання фільмів для вивчення французької мови має низку переваг.

По-перше, занурення в природну мову: фільми знайомлять студентів з мовою такою, якою вона насправді є у повсякденному житті, з різноманітними акцентами, поширеними виразами та автентичним ритмом. По-друге, контекстуалізація словникового запасу: бачення слів та виразів, що використовуються в конкретних ситуаціях, полегшує їхнє розуміння та запам'ятовування. По-третє, покращення розуміння на слух: часто швидкі діалоги тренують здатність розпізнавати звуки та граматичні структури. Також, відкриття французької культури: фільми відображають спосіб життя, традиції та менталітет, тим самим збагачуючи культурне навчання.

Крім того, аудіовізуальна опора дозволяє наблизити умови вивчення іноземної мови до умов оволодіння рідною; робить можливим застосування самим учням індуктивного методу пізнання у навчальному процесі. Нарешті, добре підібраний і правильно використаний аудіовізуальний матеріал викликає емоції та стани, що сприяють вивченню іноземної мови та успішнішої роботи, як у групі, так і з викладачем.

Емоційний потенціал художніх фільмів для навчальних занять заслуговує на особливу увагу. Процес сприйняття та розуміння фільму,

в тому числі і іноземною мовою, йде від чуттєвого мислення до мислення аналітичного, тобто від емоцій до розуміння [1, с. 33].

Емоційна сила кіно разом з її впливом на увагу та пам'ять стають одним із факторів, що сприяють вивченню іноземних мов. Робота з художнім фільмом на занятті прекрасно впливає не лише на процеси пам'яті, а й на мотивацію. Внутрішній мотив, в основі якого задоволення та інтерес, є особливо важливим у процесі навчання. Крім того, використання художніх фільмів створює також особливий психологічний клімат і розширює палітру методичних прийомів, що сприяють згуртованості групи та підвищують ефективність роботи.

Щоб отримати максимальну користь від цього методу, важливо застосовувати структурований та активний підхід, обирати фільми, що відповідають рівню знань. Для початківців потрібно віддавати перевагу фільмам з простою лексикою та чіткими діалогами, таким як сімейні комедії чи анімаційні фільми. Наприклад, «Маленький Ніколя»: гумористичний фільм із простою мовою та знайомими ситуаціями; «Хористи»: зворушлива історія з доступними діалогами та прекрасною музикою; «Амелі»: поетичний фільм із захопливою мовою.

Здобувачам, що вже опанували середній рівень знань, можна досліджувати різні жанри зі складнішими темами, використовуючи французькі субтитри для полегшення слідкування за текстом. Серед фільмів для цього рівня можна запропонувати «Недоторканні»: сучасна історія з поєднанням формальної та розмовної мов; «Ненависть»: соціальна драма, яка демонструє цікавий сленг та популярні вирази; «Лашкаво прошимо»: комедія, яка грає на регіональних акцентах та особливостях.

Для студентів просунутого рівня варто дивитись фільми без субтитрів, щоб відчути природну мову та регіональні акценти. Фільми, що, пропонуються для такого рівня, це «Життя Адель»: напружена драма з насиченими діалогами та потужними емоціями; «Дияволи»: класичний трилер із витонченою мовою та складним сюжетом; «Прихований»: психологічний фільм, який вимагає тонкого розуміння французької мови.

Для сучасного франкомовного кінопростору інтерес до культурного різноманіття та міжкультурних відносин є ключовим. В силу глобалізаційних, постглобалізаційних та міграційних змін останніх років етнічне та культурне різноманіття франкомовних країн є очевидним [2, с. 16]. Франкомовне кіно сьогодні відображає повсякденне життя і є формуючим інститутом сучасної культури, що задає норми комунікації та виконує різні функції: естетичні, педагогічні, просвітницькі.

Однією з особливостей останніх 20 років можна назвати складний характер головних героїв та багату палітру порушених проблем. На думку французького історика і фахівця з питань імміграції у Франції Івана Гасто, сучасні фільми створюють багатогранний образ французів, вихідців з багатьох іммігрантських груп різних поколінь. Сучасне кіно не просто приділяє увагу проблемам існування мультикультурної спільноти та можливості інтеграції, на перший план виходять відчуття індивіда, намагання зрозуміти власну культурну ідентичність у контексті сучасного суспільства [3, с. 36].

Ще однією особливістю полікультурного франкомовного кінопростору є певний культурно-соціальний контекст багатьох фільмів, який занурює глядачів у спосіб життя певної групи населення, можливості знайомства з яким, особливо якщо йдеться про локальні культури. У франкомовній пресі є широко вживаний вираз «комунітариські комедії» (comédies communautaires). Термін «комунітарний» у цьому контексті може інтерпретуватися досить широко і співвідноситься не лише з діаспорами, але й із різними субкультурами: регіональні земляцтва, сексуальна орієнтація, професійні спільноти [3, с. 40]. З одного боку, будучи пізнавальним для представників іншої культури, таке кіно виконує просвітницьку функцію. З іншого боку, подібні фільми, особливо комедії, мають педагогічну і виховну функції.

Спосіб вивчення французької мови за допомогою фільмів передбачає також персоналізовані завдання: після кожного фільму необхідні лексичні і граматичні вправи, які зміцнюють словниковий запас і граматику. Потрібен також аналіз вимови: здобувач може записати себе, повторюючи діалоги, і прослухати оригінальні діалоги з фільму, порівняти свою та автентичну фонетику. Важливо після фільму створювати мовні ситуації в групі, щоб здобувачі могли ділитися своїми відкриттями, ставити запитання та практикуватися, використовуючи нові лексичні одиниці.

Цей інноваційний підхід перетворює простий перегляд на активне та структуроване навчання, роблячи процес ефективнішим.

Таким чином, полікультурне кіно знімає страх перед «іншим», а отже, розвиває такі якості особистості, як емпатія, відкритість, доброзичливість, терпимість і сприяє формуванню полікультурних компетенцій здобувачів, критерії яких включають поінформованість та відкритість до міжкультурних відмінностей, здатність ефективно взаємодіяти, використовуючи французьку мову у всьому її багатстві та багатогранності. Активне художнє сприйняття передбачає розвиток

емпатійної поведінки, невід'ємної якісної характеристики мовника та обов'язкового елемента полікультурної компетенції.

Література

1. Compte C. L'image animée dans l'apprentissage du français langue étrangère. *Langue Française.* 1989. № 83 (1). P. 32–50.

2. Del Olmo C. La dimension émotionnelle véhiculée par le cinéma dans l'enseignement-apprentissage du Français langue étrangère: considérations sur la trilogie cognition-émotion-culture : thèse de doctorat en linguistique. Toulouse : Université Toulouse le Mirail – Toulouse II, 2014. URL : https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01127231/document.

3. Gastaut Y. La figure de l'immigré dans le cinéma français depuis les années soixante-dix. URL : https://www.histoire-immigration.fr/

УДК 378.146

Яріз Є. М.,
доцент, доцент кафедри германо-романьскої філології та перекладу,
Харківський гуманітарний університет
«Народна українська академія»

Яріз Н. О.,
старший викладач,
Харківський національний університет
ім. Василя Назаровича Каразіна

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПРОВЕДЕННІ РУБІЖНОГО КОНТРОЛЮ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сучасні умови розвитку освіти в Україні характеризуються активним упровадженням дистанційних технологій навчання. Питання забезпечення якісними знаннями здобувачів освіти особливо гостро постало в умовах воєнного стану. Бойові дії на території України змусили продовжити організацію і проведення навчального процесу в режимі онлайн, який важко уявити без впровадження передових технологій в умовах глобальної цифрової трансформації суспільства.

Вивчення іноземних мов у дистанційному форматі має свої особливості, які впливають на організацію навчального процесу, методи контролю знань, умінь і навичок студентів [1].

Однією із форм контролю знань та умінь студентів є рубіжний контроль. Він розглядається як одна з ключових форм ефективної перевірки навчальних досягнень здобувачів освіти, що дозволяє оцінити рівень засвоєння матеріалу після завершення певного тематичного блоку.

Метою даного дослідження є аналіз і характеристика основних форм проведення рубіжного контролю при вивченні іноземної мови в умовах дистанційного навчання та визначення їхніх переваг, недоліків та педагогічної ефективності.

Рубіжний контроль у процесі навчання іноземних мов виконує кілька важливих функцій: діагностичну, навчальну, виховну і стимулюючу. Він проводиться з метою визначення рівня сформованості комунікативної компетенції студентів, виявлення прогалини в знаннях, а також для коригування організації навчального процесу.

На відміну від поточного контролю, який здійснюється під час кожного заняття, рубіжний контроль проводиться після завершення певного модуля або тематичного розділу програми навчання з аспектів: граматика, лексика, аудіювання, тощо. Його результати мають підсумкове значення для оцінювання рівня підготовки здобувача освіти.

Дистанційне навчання передбачає взаємодію викладача і студента з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Це потребує адаптації форм контролю до цифрового середовища, забезпечення технічної надійності, безпеки даних і прозорості оцінювання.

Наразі популярними цифровими інструментами проведення рубіжного контролю в умовах дистанційного навчання є такі онлайн-платформи як Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams, Zoom, Edmodo тощо.

Застосування інтерактивних тестових систем Google Forms, Testportal, Kahoot і Quizizz забезпечують перевірку практичних мовних умінь студентів через відеозаписи, усні онлайн-співбесіди та цифрові портфоліо. Необхідно пам’ятати, що об’єктивність оцінювання знань і умінь студентів та школярів забезпечує поєднання автоматизованих і суб’єктивних методів оцінювання.

Тестування є найпоширенішою формою контролю знань у дистанційному форматі. Воно дозволяє швидко перевірити лексико-граматичні навички, розуміння тексту при читанні чи аудіюванні [2]. Онлайн-тести можуть бути автоматизованими, що мінімізує затрати часу викладача і позбавляє оцінювання від упереджувального впливу людського чинника.

Тести поділяються на закриті, з вибором однієї або кількох правильних відповідей; відкриті, з короткою письмовою відповіддю;

інтегровані, які поєднують завдання з граматики, лексики, аудіювання та читання. До беззаперечних переваг тестування відносяться: об'єктивність, зручність перевірки, економія часу. Водночас треба зазначити, що вони мають обмежені можливості для оцінювання таких видів мовленнєвої діяльності як говоріння та письма.

Ефективність онлайн-співбесід, що проводяться за допомогою відео конференційних платформ, важко переоцінити. Під час їх проведення викладач має можливість перевірити вимову, інтонацію, граматичну правильність мовлення та вміння підтримувати діалог. Ця форма контролю максимально наближена до реальної комунікації, сприяє розвитку говоріння, але потребує стабільного інтернет-з'єднання і впевненого володіння інтернет технологіями.

При контролі письмових навичок викладач користується такими традиційними формами як написання есе, листів, рефератів, виконання перекладів та лексико-граматичних вправ в електронному вигляді. Для їх перевірки використовуються платформи Moodle або Google Classroom. Перевагою використання згаданих форм оцінювання знань та вмінь є можливість фіксації помилок з подальшим детальним їх аналізом, а також формування навичок академічного письма.

Проведення рубіжного контролю також може включати роботу над проєктом. Така форма дозволяє інтегрувати мовні, комунікативні та технічні навички. Оцінювання роботи здійснюється за критеріями змісту, мовної правильності, оформлення та креативності. Проєктна діяльність розвиває самостійність, відповідальність і вміння працювати в команді.

До сучасних форм рубіжного контролю відноситься електронне портфоліо, в якому студент збирає свої найкращі роботи, записи усних виступів, письмові завдання та сертифікати. Це дає змогу простежити динаміку розвитку його мовних компетентностей і формує мотивацію до самовдосконалення.

При проведенні рубіжного контролю викладач може використовувати спеціальні сервіси (Mentimeter, Padlet, Flipgrid), які забезпечують інтерактивність і підвищують залученість студентів. Така форма відноситься до розряду інтерактивних методів контролю. До них належать вікторини, рольові ігри, онлайн-дебати, симуляції реальних ситуацій. Слід зазначити, що такі методи поєднують контроль і навчання, перетворюючи оцінювання на цікаву діяльність.

Результати контролю потребують об'єктивного оцінювання. Об'єктивність контролю в дистанційному навчанні забезпечується чітким формулюванням завдань і критеріїв оцінювання, використанням

рубрик та шаблонів оцінювання, застосуванням системи самооцінювання, перевіркою автентичності виконання робіт.

Слід підкреслити важливу роль, яку відіграє формувальне оцінювання, основною метою якого є покращення навчання, а не фіксація оцінки.

Підводячи підсумки маємо сказати, що рубіжний контроль у процесі вивчення іноземної мови в умовах дистанційного навчання має свої особливості, але зберігає основну функцію – перевірку рівня засвоєння знань і формування компетенцій. Ефективність контролю залежить від поєднання різних форм – тестування, усних співбесід, письмових завдань, проєктів і електронних портфоліо. Викладач має гнучко використовувати цифрові інструменти, адаптувати завдання до онлайн-середовища та забезпечувати зворотний зв'язок. Таким чином, рубіжний контроль у дистанційному навчанні виступає не лише засобом перевірки, а й важливим елементом мотивації, розвитку автономності та комунікативної компетенції студентів.

Література

1. Андрєєв А. А. Дистанційне навчання: організація та технології. К. : Центр учбової літератури, 2021.250 с.

2. Єрмоленко І. А. Методика викладання іноземних мов у вищій школі. Львів : Світ, 2020.180 с.

УДК 811.111'276.6:378.147:502.131.1

Sinem Bezircilioglu,
Assistant Professor Doctor,
Director,
School of Foreign Languages,
İzmir Institute of Technology,Turkey

TECHNICAL ENGLISH COURSE AS A TOOL TO RAISE AWARENESS ABOUT THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS (SDGS)

The role of higher education institutions on SDGs has gained importance as they raise the leaders, scientists, engineers, and architects of the future. If the learners' awareness about the SDGs is raised during their education, it will be possible for learners to gain key competences about the subject. In addition, the learners can take action in the communities to foster the sustainable practice.

Education for the sustainable development (ESD) is a key to achieving the 17 SDGs. Achieving SDGs require a collective action, which means that human beings are required to make changes in their life styles for a sustainable world. Education is a powerful means to creating such a change in the society. Considering Gen Z as the working force by 2030, it is necessary to raise their awareness about the 17 SDGs through education.

This research study aims to examine the effects of integrating the SDGs into a compulsory technical English course syllabus at the Faculty of Engineering. 45 students answered the survey at the beginning of the course which was conducted to see how much they knew about the 17 SDGs. The students at the end of the course were given a test how effective the course syllabus was in teaching the SDGs.

This English course is designed for third-year students at the Faculty of Engineering. The learning objectives of the course are aimed at enabling students to:

- explain themselves clearly;
- list the basic principles of technical writing;
- apply the principles of effective communication skills;
- analyze and present case studies related to the SGDs through engineering pitches;
- write case study reports related to SGDs accurately and fluently;
- apply critical thinking skills to suggest solutions to real-life problems based on the SDGSs.

There are various teaching methods that were used: inquiry-based learning, collaborative learning, project-based learning, problem-based learning, and challenge-based learning. There is a list of the techniques: flipped teaching research, discussion, brainstorming, project development, and problem-solving.

The students are responsible for doing a kind of presentation called ‘engineering pitch’, which requires the students, as a pair or a group, to deliver a pitch about the solution they provide for a real-life problem related to one of the 17 SDGs they choose.

For example, for your English midterm, you will deliver a 5-6 minute “Engineering Shark Tank”. This task is inspired by the TV show Shark Tank, where entrepreneurs pitch their ideas to a panel of investors. Students will take on the role of an engineer pitching a solution to a real-life problem related to one of the SDGs. Type of work: presentation, duration: 2 weeks. By completing this task, students will be able to:

- demonstrate their abilities to communicate their ideas clearly and persuasively in English to a non-specialist audience;
- create solutions to a real-life problem to achieve the related SDGs.

The purpose of this study is to examine the effects of engineering pitches on raising learners' awareness about the SDGs.

The results pointed out that integrating the SDGs into the course syllabus through Kahoot, learning journals, and engineering pitches raised awareness about the SDGs, increasing their motivation related to their fields.

УДК 378.091.8:316.77(100)

Michaelena Caffall,
Graduate Student,
James Madison University, USA

Kaia Goodiel,
Graduate Student,
James Madison University, USA

Alexandra Mueller,
Student,
James Madison University, USA

INTERNATIONAL CONNECTIONS AND COMMUNICATION BETWEEN UNIVERSITY STUDENTS

With increased internationalization and the rise of technological opportunities available, it is important to understand the ways in which university students interact with others and how international connections and communication among university students across the globe can support the academic, personal and cultural growth of university students.

One benefit of cross-cultural communication among university students is the development of cultural competency. Research demonstrates that engaging in communication across different cultures enhances students' awareness and understanding. H. Hollender, K Berlin, A. Turk found these interactions gave students a broader understanding of how to collaborate and communicate with students in another country, as well as a more in depth understanding of current and daily issues, such as healthcare [1]. The deeper implications of cross-cultural competency indicate the importance of building connections among university students, as the opportunity for university students to collaborate and learn from each other will help to build this critical understanding of other cultures and experiences. Not only will this benefit university students during their academic career but also will apply to their experiences in the workforce.

The development of cultural competency is likely to benefit university students as they are preparing to enter the workforce. With a continuing development of diversity within the workforce, university students who have a solid understanding and awareness of their own culture, as well as others, are more likely to succeed in a diverse environment. D. Valentine, R. Cheney explain the workforce benefits because international connections among students build friendships that «serve as a valuable source of social, cultural, political, and economic knowledge when US students enter the workforce» [2. p. 99]. The bonds and relationships formed through these international connections will help university students to better relate to others with cultures different from their own, both in the workforce and in their personal lives.

Another benefit of cross-cultural communication between university students is the advancement of students' personal identity and academic growth. S. Zhang and A. Merolla explain that as international connections start to form, students are presented with challenges requiring them to face self-disclosure, undermine stereotypes, and challenge their own perception biases. By facing these challenges, students are pushed to reflect on their own beliefs and assumptions, helping them better understand themselves [3].

Through Education Development in Ukraine in War and Peace (EDUWAP), an international consortium that aims to develop multi-tiered support for the education system in Ukraine, a student-led Pen Pal initiative was formed to create an opportunity for university students to engage in meaningful conversations with a partner across the globe. One specific goal of EDUWAP is to engage in cross-institutional interactions among partner organizations in order to develop meaningful and authentic relationships. To meet this goal, participating universities within the United States, Northern Ireland, Poland, and Ukraine collectively are developing a network of students who express interest in an opportunity to virtually or physically engage in a letter exchange with a student from an international university.

Aligned with the literature on the benefits of international connections and communication, each individual within the EDUWAP PenPals program has an opportunity to develop their cultural competency. By communicating about daily life, current issues, educational experiences, and aspirations about the future, students are able to better understand a different culture. These interactions build communication skills, while amplifying students' empathy and open-mindedness. The authenticity of these conversations allows students to pick up on cultural traditions, norms, and societal habits. As these connections deepen, this awareness will foster deeper connections, leading to higher cultural competency and preparing students to find success in diverse environments.

References

1. Hollender H., Berlin K., Turk A. Promoting Students' Learning through Transatlantic Conversations. *Assessment Update*. 2025. № 37 (3). P. 4–5.
2. Valentine D., Cheney R. Intercultural Business Communication, International Students, and Experiential Learning. *Business Communication Quarterly*. 2001. № 64 (4). P. 90−104.
3. Zhang S. Merolla A. A Group Project on Communication and Intercultural Friendship. *Communication Teacher*. 2007. № 21 (1). P. 16−20.

УДК 378.016:81

Olena Halytska,
PhD, Associate Professor,
Nationale Lesja-Ukrajinka-Universität Wolhynien

IMPLEMENTIERUNG VON DLL 4 IN DER AUSBILDUNG ANGEHENDER DAF-LEHRKRÄFTE AN DER NATIONALEN LESJA-UKRAJINKA-UNIVERSIÄT WOLHYNIEN

Das Programm Deutsch Lehren Lernen (DLL) des Goethe-Instituts ist ein internationales Fort- und Weiterbildungsprogramm für Lehrkräfte im Bereich Deutsch als Fremd- und Zweitsprache. Es wurde 2013 eingeführt und verfolgt einen praxisorientierten, wissenschaftlich fundierten Ansatz zur Professionalisierung von Sprachlehrenden weltweit.

«Sechs Einheiten bilden das Basispaket der Reihe» [2, S. 605]:

DLL 1: Lehrkompetenz und Unterrichtsgestaltung (2012)
DLL 2: Wie lernt man die Fremdsprache Deutsch? (2013)
DLL 3: Deutsch als fremde Sprache (2014)
DLL 4: Aufgaben, Übungen, Interaktion (2014)
DLL 5: Lernmaterialien und Medien (2014)
DLL 6: Curriculare Vorgaben und Unterrichtsplanung (2013)

«Das Basispaket wird durch vier weitere Einheiten ergänzt» [2, S. 605]:

DLL 7: Prüfen, Testen, Evaluieren (2015)
DLL 8: DaF für Kinder (2015)
DLL 9: Unterrichten mit digitalen Medien (2017)
DLL 10: DaF für Jugendliche (2016)

DLL zielt darauf ab, die Qualität des Deutschunterrichts weltweit nachhaltig zu verbessern. Es verbindet aktuelle Erkenntnisse der Sprachlehr- und -lernforschung mit konkreten Anwendungsformen für den Unterricht. Im Mittelpunkt stehen die Förderung von Reflexionsfähigkeit,

Handlungskompetenz und kontinuierlicher Professionalisierung der Lehrkräfte.

Zentrale methodische Grundlage ist das «Forschende Lernen»: Lehrkräfte bzw. Lehramtstudierende entwickeln in ihrem Unterricht kleine Forschungsprojekte (PEPs), erproben neue Methoden und reflektieren deren Wirksamkeit. Damit werden Theorie und Praxis systematisch miteinander verknüpft.

«Die bisher zu DLL durchgeführten empirischen Untersuchungen zeigen, dass die Teilnahme am Fortbildungsprogramm einen positiven Einfluss auf die Professionalisierung hat (Dejanović 2014, Legutke&Mohr 2015, Benkelmann-Zhang 2016, Niewalda 2016, Mohr&Schart 2016, Saunderset al. 2020, Abramović 2021)» (zit. nach [3, S. 231]).

DLL wird in vielen Ländern (auch in der Ukraine (Luzk)) eingesetzt, sowohl in Kooperation mit Hochschulen als auch in Fortbildungsprogrammen für Lehrerverbände und Bildungseinrichtungen. Es dient sowohl der Erstausbildung von Lehramtsstudierenden als auch der Weiterqualifizierung erfahrener Lehrkräfte.

Dieser Beitrag stellt die Implementierung von Deutsch Lehren Lernen (DLL) Einheit 4 (Aufgaben, Übungen, Interaktion) in das Bachelorstudium an der Nationalen Lesja-Ukrajinka-Universität Wolhynien vor.

Ziel der Integration war die Entwicklung didaktisch-methodischer Kompetenzen zur Professionalisierung angehender DaF-Lehrkräfte. Die Ergebnisse der ersten Implementierungsphase im Studienjahr 2023/2024 zeigen, dass die Studierenden von den multimedialen und interaktiven Kursformaten profitieren und zugleich spezifische Unterstützungsbedarfe in Bezug auf terminologische Verständlichkeit und didaktische Reduktion bestehen.

Im Folgenden diskutiert der Beitrag Chancen, Herausforderungen und Optimierungspotenziale der DLL-Integration im ukrainischen Hochschulkontext.

Während des Netzwerktreffens ukrainischer DLL-Hochschulkooperationen (Lwiw, 29.09–02.10.2024) präsentierte ich den Einsatz von DLL 4 in der Ausbildung und Professionalisierung angehender DaF-Lehrkräfte an der Nationalen Lesja-Ukrajinka-Universität Wolhynien.

Das DLL-Programm wurde im Studienjahr 2023/2024 aufgrund eines im September 2023 unterzeichneten Kooperationsvertrags zwischen der Universität und dem Goethe-Institut im Rahmen der ukrainischen DLL-Hochschulkooperation in das Bachelorstudium integriert. An der Fakultät für Fremdsprachen wurde die Einheit DLL 4 im vierten und siebten Semester sowohl in das Pflichtmodul «Methodik des Deutschunterrichts im Sekundarbereich» als auch in das Wahlmodul «Kommunikative und

spielerische Technologien im Fremdsprachenunterricht der Sekundarstufe» aufgenommen. Das Goethe-Institut stellt hierfür den Onlinekursraum zur Verfügung.

Die Entscheidung für die Basiseinheit 4 (*Aufgaben, Übungen, Interaktion*) gründet sich auf drei zentrale Aspekte:

1. Eigene erfolgreiche Teilnahme an der kombinierten Fort- und Weiterbildung des Goethe-Instituts im Jahr 2016 unter Leitung von Christiane Bolte-Costabiei (Kyjiw, 2016).

2. Die Annahme, dass den Studierenden die Vorteile unterschiedlicher Arbeits- und Sozialformen aus ihrer eigenen Schulerfahrung nur begrenzt bekannt sind.

3. Die didaktische Relevanz der Einsicht, dass der kommunikative Deutschunterricht wesentlich durch die Interaktion zwischen Lehrenden und Lernenden geprägt ist (vgl. [1, S. 1].

Im Sommersemester 2023/2024 wurde DLL 4 im Rahmen des Wahlmoduls «Kommunikative und spielerische Technologien im Fremdsprachenunterricht der Sekundarstufe» mit 16 Studierenden durchgeführt. Der Kurs erfolgte im Blended-Learning-Format:

- Asynchrone Lernphasen: selbstständige Arbeit auf der universitären Moodle-Plattform.
- Synchrone Präsenzphasen: 30 Stunden Unterricht, u. a. zu den Themen «Erfolgsorientierte Übungen» und «Lernen durch Interaktion» [1, S. 48–83].

Alle 16 Teilnehmerinnen schlossen den Kurs erfolgreich ab.

Der Grund für die Integration von DLL in die Curricula war die Vorbereitung der Studierenden für ihren künftigen Lehrberuf durch Entwicklung von didaktisch-methodischen Kompetenzen für ein professionelles Handeln im Schulalltag.

Eine Befragung unter Studentinnen des 2. Studienjahres ergab:

- 99 % wissen, zu welchen Themen sie Materialien auf der DLL-Moodle-Plattform finden.
- 97 % können sicher zwischen Bereichen, Modulen und Inhalten navigieren.
- 100 % nutzen die Austauschmöglichkeiten mit Kommilitoninnen.

Die Evaluation von 16 Studentinnen des 4. Studienjahres zeigte, dass Video- und Audionachrichten überwiegend positiv wahrgenommen werden und motivierend wirken. Allerdings sollten sie schriftliche Nachrichten nicht ersetzen, insbesondere nicht für organisatorische oder inhaltlich relevante Informationen. Empfohlen wird daher ein paralleler Einsatz schriftlicher sowie audiovisueller Kommunikationsformen.

Die Implementierung von DLL 4 hat sich als erfolgreich erwiesen, dennoch lassen sich mehrere Optimierungsfelder identifizieren:

- Aktualisierung der Videosequenzen;
- Terminologische Unterstützung;
- Didaktische Reduktion.

Die im Kurs genutzten Videos sind größtenteils älter (z. B. 2010). Eine Ergänzung durch neuere Aufnahmen aus aktuellen Programmen und Projekten an Goethe-Instituten und Universitäten würde die Authentizität und Attraktivität steigern.

Die hohe Dichte an fachsprachlichen Termini stellt für viele Studierende eine Herausforderung dar. Geplant ist daher die Erstellung eines Glossars mit ukrainischen und englischen Äquivalenten sowie ukrainischen Erklärungen.

Die theoretischen Kapitel sind für Studierende oft zu umfangreich und komplex. Eine Lösung könnte die Entwicklung vereinfachter Versionen zentraler Inhalte sein, ergänzt durch kurze, mobile Formate (Lecture2Go, 7–8 Minuten, jeweils mit Transkript).

Die Implementierung von DLL 4 an der Nationalen Lesja-Ukrajinka-Universität Wolhynien hat gezeigt, dass Studierende sowohl methodisch als auch motivatorisch profitieren. Zugleich verdeutlichen die Evaluationen, dass eine gezielte didaktische und mediale Anpassung notwendig ist, um den Lernerfolg nachhaltig zu sichern.

Das Projekt bestätigt die Relevanz von DLL für die Professionalisierung angehender DaF-Lehrkräfte im ukrainischen Hochschulkontext und bietet Perspektiven für eine nachhaltige curriculare Verankerung.

Literatur

1. Funk H., Kuhn Ch., Skiba D., Spaniel-Weise D., Wicke R. E. DLL 4: Aufgaben, Übungen, Interaktion. Stuttgart : Klett, 2017. 184 S.

2. Legutke M., Rotberg S. Deutsch Lehren Lernen (DLL) – das weltweite Fort- und Weiterbildungsangebot des Goethe-Instituts. *Informationen Deutsch als Fremdsprache*. 2018. Vol. 45, № 5. P. 605–634. DOI : https://doi.org/10.1515/infodaf-2018-0082.

3. Niewalda K. DLL-Fortbildungen als Vorbereitung für professionelle Lerngemeinschaften. *KONTEXTE: Internationales Journal Zur Professionalisierung in Deutsch Als Fremdsprache*. 2023. № 1(1). P. 225–240. DOI : https://doi.org/10.24403/jp.1297040.

УДК 371.3(043.2)

Dinesh Kumar,
Associate Professor of English,
P.G. Department of English,
Dyal Singh College,
Karnal, India

TOPICAL ISSUES OF TEACHING METHODOLOGY IN THE 21ST CENTURY: A CRITICAL OVERVIEW

In the present study, an attempt has been made to analyze and explore various teaching methodologies and practices that play a significant role in enhancing the quality of education, enabling students to achieve success in the 21st century.

In today's fast-paced and ever-evolving 21st-century globalised world, one can perceive radical and drastic changes in the field of education. There is a pressing need for academicians to adopt modern teaching practices that align with the latest technological developments and learning theories. The technological innovations and the changing learners' expectations play a crucial role in this scenario.

Modern teaching practices refer to innovative and influential teaching methodologies that cater to the diverse learning styles and needs of students. Students utilize technology and other resources to inculcate an engaging and interactive learning atmosphere. These practices focus on student-centered learning, critical thinking, and problem-solving skills, which are essential for students to adapt to the changing paradigm shifts of the 21st century [1].

Numerous factors affect teaching methodology, including social, cultural, economic, and digital shifts. One finds the integration of technology in teaching, where the digital tools, such as smart classrooms, virtual reality, and artificial intelligence, have revolutionized pedagogy [2]. Currently, one observes the emergence of learner-centered pedagogies, such as active learning, critical thinking, and problem-solving, which are at the core of modern education [3; 4].

With the increasing diversity in the classroom, teachers must accommodate the diverse needs, abilities, and cultural backgrounds of learners. Nowadays, in the field of education, one finds that education transcends subject boundaries. Teachers are integrating art, science, and Humanities to foster holistic understanding.

In this globalised world, the role of teachers is vital. They must prepare students to think critically about global issues, respect cultural diversity, and engage them in cross-cultural communication. At present, the emotional

well-being is given the utmost priority. The teaching methodologies are now integrating SEL to inculcate empathy, resilience, and emotional regulation among the students to promote a healthy learning environment.

Currently, rapid pedagogical changes necessitate that educators continually update their skills. Professional learning communities (PLCs), online courses, and reflective teaching practices support lifelong teacher learning. Regarding ethical and sustainable education, teachers are expected to address issues of sustainability, ethics, and social responsibility. Education for Sustainable Development (ESD) encourages critical awareness of environmental and societal challenges.

In the 21st century, teachers are shifting from being knowledge deliverers to becoming facilitators, guides, and mentors who equip students with skills for an uncertain future. This new role requires them to integrate technology, foster creativity and critical thinking, personalize learning, and develop students' social and emotional well-being, in addition to providing academic instruction. Teachers must be lifelong learners themselves to adapt to new methodologies, such as project-based learning and flipped classrooms, and to stay current with technological advancements.

Over the last 50 years or so, there has been significant growth and advancement in the field of education, largely driven by ICT (Information and Communication Technology). In the current scenario, Information and Communication Technology (ICT) plays an instrumental role. Consequently, the entire world has become a global village to us. Education is a dynamic field, so with the passage of time, teaching methodologies and techniques should also evolve to meet the changing needs of students.

Modern teaching methods are required in the 21st century to prepare students for a technology-driven world by fostering critical thinking, collaboration, and digital literacy. They address the diverse needs of modern learners, who are often referred to as "digital natives," by offering more engaging, interactive, and personalized learning experiences that connect theory to real-world applications.

Currently, only contemporary or modern teaching methods can help learners grasp knowledge more effectively and learn lessons in a joyful, engaging, and attractive manner. Among the most effective teaching methods can be included Collaborative learning, spaced learning, flipped classroom, and crossover learning.

In brief, it is essential to consider how students can learn most effectively. Teachers should employ teaching methods that work best for them. It is critical for teachers to understand their students' needs, and to fulfill those needs, it is equally important to employ effective teaching methods.

References

1. Codrington G., Grant-Marshall S. Mind the Gap. Cape Town : Penguin Books, 2012. 329 p.
2. Louw L. P., Du Toit E. R. Help, I'm a student teacher! Pretoria, Van Schaik Publishers, 2010. 184 p.
3. Rosen L. Rewired: Understanding the I Generation and the Way They Learn. New York : Palgrave Macmillan, 2010. 257 p.
4. Wink J. Critical Pedagogy: Notes from the Real World. Boston : Allyn & Bacon, 2000. 195 p.

УДК 811.111:005.336.6

Elina Kushch,
PhD (Philology), Associate Professor,
Associate Professor of
Department of Foreign Philology and Translation,
Zaporizhzhia Polytechnic National University

FROM PRESTIGE TO PARTICIPATION: HOW ENGLISH BECAME EVERYONE'S LANGUAGE

The evolution of English from an elite linguistic standard to a global, participatory medium marks one of the most profound sociolinguistic transformations of the modern era. This process − often described as the democratization of English − reflects how the language has become more inclusive, flexible, and accessible to speakers from a vast range of social, cultural, and geographical contexts. Globalization, digital technologies, and shifting social attitudes toward communication have all accelerated this linguistic opening.

One of the defining features of this democratization is the redistribution of linguistic ownership. English is no longer governed solely by native-speaking nations such as the United Kingdom or the United States. Instead, it is continually reshaped by speakers across the world. The rise of World Englishes − including Indian, Nigerian, and Singaporean English − demonstrates how local contexts influence pronunciation, vocabulary, and discourse styles, creating diverse yet legitimate forms of expression [3, p. 54].

Another crucial dimension involves the simplification and diversification of linguistic norms. Prescriptive grammar rules, once upheld as universal standards, are increasingly replaced by descriptive frameworks that prioritize authentic usage [2, p. 31]. The everyday language of online communication − emojis, abbreviations, memes, and internet slang such as

lol or *brb* − now defines much of English in digital spaces [6, p. 75]. This informality blurs the line between standard and non-standard registers, reshaping expectations of what counts as «correct» English.

Scholars also point to shifts in linguistic power and inclusivity [1, p. 14; 4, p. 28]. The growing use of gender-neutral and identity-conscious expressions reflects broader cultural movements toward equality and representation. Social media platforms, AI translation tools, and digital networks such as Twitter and TikTok empower non-native speakers to participate in shaping global English. Machine translation and speech recognition technologies lower entry barriers, facilitating interaction and incidental language learning outside formal education. As online communication permeates everyday life, digital English increasingly influences offline speech and writing, reinforcing its hybrid and adaptive nature.

The concept of English as a Lingua Franca (ELF) providesa powerful illustration of this transformation. Within ELF settings, communicative efficiency takes precedence over strict conformity to native-speaker norms. Variation in grammar, pronunciation, and lexis − far from being viewed as errors − often enhances clarity and creativity. Such interactions foster pragmatic flexibility and mutual intelligibility among speakers from different linguistic backgrounds, illustrating how diversity itself can become a communicative asset.

Democratization also brings significant challenges. Critics caution that the global dominance of English may endanger linguistic diversity and marginalize minority languages [4, p. 101; 5, p. 182]. Moreover, technologies trained primarily on standard English varieties risk perpetuating systemic biases, failing to recognize the legitimacy of regional or non-standard Englishes. This paradox − the tension between inclusivity and hierarchy − underscores that democratization does not automatically guarantee equality. The proliferation of English varieties raises questions about mutual comprehensibility and the limits of linguistic pluralism.

In the end, the democratization of English redefines what it means to «own» a language. Rather than belonging to a specific nation or class, English has become a shared communicative resource shaped by its users worldwide. It mirrors their voices, identities, and cultural realities − a living, evolving system that both unites and diversifies its speakers. The journey of English from prestige to participation shows that the language's strength now lies not in uniformity, but in its boundless adaptability.

References

1. Cameron D. On Language and Sexual Politics. London : Routledge, 2006. 206 p.
2. Crystal D. Making Sense: The Glamorous Story of English Grammar. London : Profile Books, 2017. 281 p.
3. Crystal D. English as a Global Language. [2nd ed.]. Cambridge : Cambridge University Press, 2012. 212 p.
4. Fishman J. A. Do Not Leave Your Language Alone: The Hidden Status Agendas Within Corpus Planning in Language Policy. Mahwah : Lawrence Erlbaum Associates, 2006. 176 p.
5. Pennycook A. The Cultural Politics of English as an International language. London : Longman, 1994. 376 p.
6. Tagg C. Exploring Digital Communication: Language in Action. London : Routledge, 2015. 300 p.

УДК 811.111'46:378.018.43]:004-043.86

Elina Kushch,
PhD (Philology), Associate Professor,
Associate Professor of
Department of Foreign Philology and Translation,
Zaporizhzhia Polytechnic National University

Olga Danylova,
Student,
Zaporizhzhia Polytechnic National University

ENGLISH E-LEARNING VOCABULARY: ORIGINS AND EVOLUTION

The rapid development of information technologies in the 20th and 21st centuries has produced a new phenomenon of modern civilization − digital reality. One of its integral components within the educational system is e-learning, defined by innovative teaching methods based on modern information technologies. The transformation of education, the emergence of new learning forms, and the creation of specific terminology are viewed by many researchers as a natural and positive stage in the evolution of contemporary education.

The term *e-learning*, derived from the phrase electronic learning, was defined by UNESCO experts as «learning conducted via the Internet and multimedia tools» [1, p. 22]. It appeared in the English language in the late 1990s, initially used in the corporate environment of the United States to

describe digital training programs for company employees. Over time, numerous synonymous terms emerged in the English language − *web-based learning, online training, virtual learning, cyber learning, Internet-based learning,* and *digital learning* − reflecting the diversification of learning formats in the digital age.

Although these terms are often used interchangeably, researchers differentiate between e-learning, online learning, and distance learning**.** Online learning refers to structured education delivered digitally, while e-learning covers any form of instruction mediated by information and multimedia technologies. Distance learning, in turn, emphasizes independent study guided by an instructor.

The first online schools appeared in the U.S. and Canada in the mid-1990s. Today, online education is widespread and integrated into national educational systems worldwide. Its success is driven by accessibility, flexibility, cost-effectiveness, and the acceleration caused by the COVID-19 pandemic, which made e-learning a core component of modern education.

A major institutional development has been the creation of virtual universities**,** both public and private − such as the Bavarian Virtual University (Germany), the Open University (UK), and the Indira Gandhi National Open University (India). These institutions consolidate educational resources and expand access to global learning opportunities. Private projects like the University of Phoenix (USA) also serve hundreds of thousands of students worldwide.

The spread of e-learning has fostered the formation of a new layer of English professional terminology. Alongside *e-learning*, expressions like *computer-based training, technology-enhanced learning, computer-assisted instruction,* and *ICT-based learning* demonstrate ongoing conceptual refinement. The shift from *based* to *assisted* or *enhanced* reflects a perceptual evolution – technology as a facilitator rather than the focus of learning.

As M. Desai notes that e-learning represents not just a technological tool but an educational paradigm with its own methodology [2, p. 329]. R. D. Garrison emphasizes that «the ‘e’ in e-learning stands for education − not electronics» [3, p. 16]. The terminological field has recently expanded with blended learning and hybrid concepts, such as m-learning (mobile), v-learning (virtual), r-learning (rapid), x-learning (cross-platform), and *c-learning (constructive/classroom)*. These so-called «forecast terms» illustrate the dynamic evolution of the field and its adaptability to technological progress.

Linguistically, e-learning terminology demonstrates synonymy, homonymy, and neologization, typical of emerging terminological systems. The productivity of the prefix e- (*e-commerce, e-health, e-government, e-*

recruitment) highlights the influence of digital technologies on English word formation and signifies the ongoing transformation of global communication through the language of technology and education.

Thus, the evolution of English e-learning terminology reflects the deep integration of digital technologies into modern education and communication. The emergence of numerous synonymous, homonymous, and neological terms demonstrates the field's linguistic dynamism and adaptability to technological innovation. The productivity of the prefix *e-* signifies the ongoing expansion of technology-related vocabulary in English, while the conceptual shift from technology as a tool to technology as an educational medium highlights a broader transformation in learning philosophy and global communication.

References

1. Dejnozka E. L., Kapel D. E. American Educator's Encyclopedia. [4th ed.]. New York : Greenwood Press, 2001. 716 p.

2. Desai M. E-Learning: Paradigm Shift in Education. *Education.* 2007. Vol. 129. № 2. P. 327−334.

3. Garrison R. D. E-Learning in the 21st Century. London : Routledge, 2016. 220 p.

УДК 811.111'233:001

Elina Kushch,
PhD (Philology), Associate Professor,
Associate Professor of
Department of Foreign Philology and Translation,
Zaporizhzhia Polytechnic National University

Kateryna Herasemchuk,
student,
Zaporizhzhia Polytechnic National University

TECH-DRIVEN GROWTH OF ENGLISH SCIENTIFIC VOCABULARY

The constant integration of computing technologies into different domains of science has led to the coining of new terminological expressions that denote hybrid areas of study. These lexical units were chosen from the dictionary [3] and other related sources [1; 2]. Fields such as *computer linguistics, computer modeling, computer design,* and *computer-aided engineering* illustrate the linguistic representation of interdisciplinary

convergence, where computer technologies become integral to other disciplines. These lexical items signal the blending of at least two spheres of human knowledge – computing and a specific scientific or engineering domain – thus reflecting the systemic interconnection between language, technology, and, and cognition.

The digital transformation of science has also produced complex innovations in applied fields, especially in medicine, where new technologies shape diagnostic and treatment methods [2, p. 36−47]. The development of *computer vision* and *augmented reality* has given rise to new conceptual frameworks and terminological systems. *Computer vision* represents both a theoretical and technological paradigm for designing machines capable of detecting, tracking, and classifying objects, which are further applied in industrial robotics, surveillance systems, and medical diagnostics. The application of such systems in healthcare has led to the emergence of terminological innovations like *computerized tomography* and *computer-aided detection*, demonstrating how technological progress directly affects the enrichment of scientific vocabulary.

A particularly active area of terminological innovation involves new types of medical instruments and equipment built on digital technologies. Expressions such as *electronic stethoscope, digital stethoscope,* and *scanning electron micrograph* exemplify how the English lexicon adapts to designate the technological sophistication of new devices. The addition of the adjectives *digital, electronic,* and *scanning* to traditional scientific nouns marks a process of linguistic hybridization, whereby new technological features become encoded in scientific discourse through lexical modification. This illustrates how language continuously evolves to accommodate the conceptual and practical novelties of technological progress.

Another major domain influenced by computer technology is the development of *augmented reality* systems, which integrate virtual and physical environments. The creation of *augmented elements of reality* has introduced a new conceptual category that merges human perception with computer-generated imagery. In English, such innovations stimulate the formation of new lexical units and semantic extensions that encapsulate technological hybridity. Furthermore, the introduction of *wearable tech* − computing devices integrated into clothing and accessories − demonstrates how the boundaries between technology, body, and language are increasingly blurred. In the medical field, augmented reality is now applied in surgical practices, particularly in laparoscopy, allowing precise visualization of internal structures. The appearance of such terminology in scientific discourse reveals how the evolution of English vocabulary parallels the expansion of technological functionality.

The interplay between information technologies and scientific research has also led to the emergence of new metascientific terminology reflecting changes in methods of evaluating knowledge production [1, p. 15−16]. The term *altmetrics* (alternative metrics), which appeared in the early 2010s, represents a paradigm shift in academic assessment. Unlike the traditional *impact factor*, which quantifies journal prestige based on citation counts, altmetrics rely on *electronic platforms* and online networks to capture the broader digital footprint of scholarly communication. The rise of this lexical unit reflects not only the digitalization of research evaluation but also the growing importance of speed, accessibility, and interactivity in the modern scientific ecosystem.

Thus, the technology-driven expansion of English scientific vocabulary represents a complex linguistic response to the digital transformation of human knowledge. The emergence of new lexical units exemplifies how innovations in computing and data science redefine not only research practices but also the linguistic means of representing them. English continues to serve as both a medium and a mirror of scientific progress − absorbing, reshaping, and disseminating the concepts that arise from the ongoing fusion of technology and intellect.

References

1. Gilliam J. The Internet Is My Religion. New York : NationalBuilder, 2015. 208 p.

2. Wallace J. Pecision Medicine, AI and the Science of Personalized Healthcare. New York : Wiley, 2025. 352 p.

3. Weik M. Computer Science and Communications Dictionary. New York : Springer, 2000. 2006 p.

УДК 811.111'233:37(73)

Elina Kushch,
PhD (Philology), Associate Professor,
Associate Professor of
Department of Foreign Philology and Translation,
Zaporizhzhia Polytechnic National University

Olesia Kholosta,
Student,
Zaporizhzhia Polytechnic National University

VARIABILITY OF ENGLISH EDUCATIONAL VOCABULARY IN THE UNITED STATES

The educational vocabulary of the United States represents a complex and multifaceted linguistic system that reflects the country's historical development, cultural values, and educational philosophy. Such units are fixed in specialized dictionaries in particular [1; 2]. The lexical system of American education includes both internationally standardized terms and purely American expressions that have no equivalents in other varieties of English.

The terminology of U.S. school education encompasses general English units, internationally unified terms that belong to the sphere of education (including those used in the International Baccalaureate and the International Standard Classification of Education), and specifically American units rooted in the nation's educational tradition. American school education terminology is highly structured and transparent. Terms such as *K–12* designate the range of primary and secondary education in the United States, covering all years from kindergarten to the twelfth grade. Within this framework, numerous specialized terms have been developed to describe distinctive educational institutions and approaches. For example, *a magnet school refers to a school that emphasizes a particular academic field or curriculum,* designed to attract students from diverse districts. Another example, *looping*, describes the practice of assigning the same teacher to the same group of students for more than one academic year, thus promoting continuity in learning and instruction.

Some terms reflect cultural and pedagogical concepts that are characteristic of the American educational context. The notion of *grit*, for instance, represents persistence, resilience, and character strength associated with the concept of a *growth mindset*. This concept became widely adopted in U.S. education policy and practice, emphasizing the importance of

perseverance and continuous self-improvement as predictors of academic success [3, p. 288].

In the sphere of higher education, the vocabulary system demonstrates the same balance between general English terminology and nationally specific expressions. One of the most recognizable features of this system is the classification of students by year of study through the traditional sequence of *freshman, sophomore, junior, and senior*. These designations symbolize the hierarchical structure of undergraduate education and are widely used across the United States.

Certain universities, such as the University of Virginia, intentionally maintain alternative terminology to preserve historical traditions. In this institution, the founder Thomas Jefferson rejected the term *senior*, which implied the end of learning, in favor of *fourth-year student*. This practice reflects Jefferson's belief that education is a lifelong process [3, p. 112]. Consequently, the University of Virginia continues to use *first-year*, *second-year*, *third-year*, and *fourth-year student* to refer to undergraduates. This example demonstrates how educational terminology can be influenced by philosophical and historical factors that embody institutional identity.

The American higher education system also includes numerous terms that define its distinctive institutional structure. The term *community college* refers to two-year public institutions that provide academic, technical, or vocational education and often serve as bridges to four-year universities. Another widely used term, *for-profit higher education*, designates private institutions operating on a commercial basis. Additionally, *commencement* denotes the formal graduation ceremony at which students receive degrees or diplomas − a term with strong cultural connotations in the United States, symbolizing achievement and transition.

Many terms function as university-specific markers of identity. For instance, at the University of Virginia, the campus is referred to as *grounds*, and students living on the Lawn are called *lawnie*. These lexical items reflect traditions that are deeply embedded in the historical and cultural context of particular academic institutions. Similarly, expressions such as *Z* at Harvard University or *twice off track* at Arizona State University represent local linguistic innovations tied to the academic culture and administrative practices of individual universities.

Overall, the system of educational terminology in the United States demonstrates a dynamic interaction between standardization and cultural specificity. It mirrors both global educational processes and uniquely American social and institutional realities. The coexistence of internationally recognized terminology with nationally and locally bound units highlights the multidimensional character of the U.S. educational lexicon.

References

1. A Dictionary of Education / ed. by S. Wallace. Oxford : Oxford University Press, 2015. 368 p.

2. Dejnozka E. L., Kapel D. E. American Educator's Encyclopedia. 4th ed. New York : Greenwood Press, 2001. 716 p.

3. Spring J. American Education. New York : McGraw-Hill Education, 2017. 320 p.

УДК 811.111'46:378.018.43]:004

Elina Kushch,
PhD (Philology), Associate Professor,
Associate Professor of
Department of Foreign Philology and Translation,
Zaporizhzhia Polytechnic National University

Mariia Klymenko,
Student,
Zaporizhzhia Polytechnic National University

THEMATIC GROUPS OF ENGLISH E-LEARNING VOCABULARY

The rapid advancement of digital technologies and their integration into educational processes have led to the emergence and active development of *e-learning terminology* in English, reflected in different books [2; 3] and encyclopedias [1; 4]. This terminological system is thematically diverse and reflects the multifaceted nature of online education. The analysis of English e-learning vocabulary allows scholars to classify its units into several thematic groups, each representing a specific aspect of the educational process in digital and virtual learning environment.

The first includes terms denoting participants in the e-learning process. These encompass educators and learners, as well as administrators and content designers (*e-tutor, virtual mentor, course facilitator, online educator,* and *instructional coach*). Learners are designated by such terms as *digital student, remote learner, online trainee,* or *e-participant*. Administrative and managerial positions are reflected in such units *education coordinator, academic manager,* and *learning administrator*. Content development professionals are designated by *instructional designer, content developer,* or *digital materials creator*.

Another thematic group consists of lexical units designating educational institutions and organizations of the sphere of e-learning**.** This group include such units as *virtual college, distance learning university, online academy,*

and *remote training center*. The terms *higher education institution* and *institution of higher education* serve as full synonyms. Such lexical items denote organizations that provide education through digital or blended learning modes.

A distinct thematic group of the analyzed vocabulary focuses on types of teaching and learning activities**.** It includes such units as *to assess progress, to monitor learner engagement, to design lessons, to facilitate discussions, to provide digital feedback*. Many its units emphasize interaction in a virtual environment: *to launch an e-module, to track student performance, to submit assignments online,* or *to evaluate peer contributions*. Such units as *to teach online* and *to e-teach* represent a pair of absolute synonyms, illustrating the interchangeable use of different forms to express identical processes.

The group of units designating learning events and activities consists primarily of such noun phrases as *online seminar, collaborative project, digital workshop, web discussion,* and *virtual conference*. These lexical units designate various forms of educational interaction in digital space. Lexical variation is evident in parallel terms like *e-learning conference, web-based conference,* and *virtual symposium*.

The next thematic group includes units naming concepts, strategies, and learning models in electronic education. It includes such terms as *blended instruction, self-paced learning, object-oriented training, distributed education,* and *informal learning*. Each unit designates a specific methodological or conceptual framework for organizing the learning process. Another thematic group designate notions of curricula, courses, and program**s**. Terms like *online course, e-learning module, digital curriculum, remote program,* and *web-based certificate course*.

The thematic group of organization and management of e-learning includes terms related to administrative and procedural aspects: *course enrollment, online registration, certification, self-tuition, content update,* and *automated email notification*. These units describe the processes of managing learners, courses, and educational resources in virtual environments.

The group of units designating educational content and learning materials consists of such units as *digital content, multimedia resource, learning object, electronic textbook, online supplement, e-portfolio,* and *virtual library*. Synonymic clusters like *electronic journal – online journal* and *digital library – virtual library* are common, indicating lexical redundancy typical for young terminological systems. These units reflect the central role of digital information as a key component of modern education. Finally, group of units designating technologies, software, and platforms form the technological core of e-learning terminology. Examples include *authoring software, testing tool, course management system (CMS),*

collaborative platform, learning management system (LMS), e-learning tool, and *interactive simulation software*.

The English e-learning terminology demonstrates a clear thematic organization that mirrors the multifaceted nature of online education.

References

1. Dejnozka E. L., Kapel D. E. American Educator's Encyclopedia. [4-th ed.]. New York : Greenwood Press, 2001. 716 p.

2. Desai M. E-Learning: Paradigm Shift in Education. *Education.* 2007. Vol. 129. № 2. P. 327–334.

3. Garrison R. D. E-Learning in the 21st Century. London : Routledge, 2016. 220 p.

4. Unger H. G. Encyclopedia of American Education. New York : Facts on File, 2007. 1370 p.

УДК 373.5.016:811'243]:[378.147:004.9]:[316.77]

Nataliia Lazebna,
Dr. habil., Associate Professor,
Education Manager CHARM-EU,
Julius-Maximilians-Universität Würzburg,
Centre for Teaching and Learning, Germany

MULTILINGUAL PROJECT-BASED LEARNING: A TRANSCULTURAL FRAMEWORK FOR FOREIGN LANGUAGE TEACHER EDUCATION IN HYBRID SETTINGS

The multilingual project-based learning (MPBL) approach, implemented across hybrid and online seminars targeting future foreign language teachers from Germany and Ukraine, provides a robust and replicable methodology for Teaching English as a Foreign Language (TEFL). Conducted primarily at the TEFL Chair (Englische Fachdidaktik) at Julius-Maximilians-Universität Würzburg (JMU), this methodology equips pre-service educators with tools to integrate creativity, critical thinking, and social relevance into their future language classrooms [1].

Methodological Framework for Future Foreign Language Teachers

The core pedagogical value of this MPBL model lies in offering a holistic learning environment that extends beyond traditional linguistic instruction, combining linguistic development with critical thinking and intercultural awareness.

1. Integrating Art and Social Issues: The methodology requires future teachers to leverage diverse art forms (visual arts, drama, digital media) as

primary environments for language acquisition and deeper conceptual understanding. Students' final group projects like «Art Meets Society» and «Everyday Feminism» offer replicable models for integrating art and social issues into language education. The aim is to empower future educators to integrate gender-sensitive, culturally responsive content and address global challenges through creative practices.

2. Transcultural and Multilingual Competence: English serves as a crucial language in several collaborative projects, including «The Art of Feeling», «Waste to Words», and «Art Meets Society». The methodology mandates incorporating multiple languages (English, German, Ukrainian, Chinese, Korean, Serbian) to promote linguistic diversity. This reframes multilingualism not as simple code-switching, but as a powerful lens through which we can understand diverse worldviews and foster global awareness, a key conceptual tool for future foreign language teachers. Students specifically explore how concepts like emotions or ecological issues are encoded and expressed differently across linguistic systems.

Practical Methodological Applications

The projects developed offer concrete, innovative activities directly applicable to the EFL classroom:

1. Multimodal Tasks: The methodology emphasizes the effective use of multimedia tools (video, audio, digital platforms), which enhance engagement and provide diverse modes of expression across languages [3]. Examples include creating TikTok videos, digital storytelling, and using multilingual media for discussion [2].

2. Reflective and Creative Tasks: Activities are learner-centered and culturally responsive. These include reflective journaling (written and voice recorded), sharing real-life experiences through both narrative and artistic forms, and role-play. Future teachers learn to use creative activities such as «Art Detective», art interpretation, vocabulary work, and drama;

3. Curriculum Integration: Specific project activities provide blueprints for integration, for example comparing how different cultures showcase anger or love in art and literature, analyzing songs and films through a feminist lens to build multilingual environmental consciousness.

By engaging German and Ukrainian students in hybrid/online international collaboration, this methodology explicitly fosters effective international collaboration and prepares future foreign language teachers to operate successfully in complex, diverse, and digitally mediated environments, highlighting education as a space for healing and resilience, particularly for those affected by conflict or displacement.

References

1. Eisenmann M. Crossovers – Postcolonial Literature and Transcultural Learning. *Learning with Literature in the EFL Classroom* / [eds. W. Delanoy, M. Eisenmann, F. Matz]. Frankfurt : Lang, 2015. P. 217–236.

2. Lazebna N., Lut K. Hybrid Harbors: Immersive Learning Spaces for Unsafe Regions. *eLmL 2025 : The Seventeenth International Conference on Mobile, Hybrid, and On-line Learning*. ThinkMind Digital Library, 2025. P. 1–6.

3. Nanni A., Pusey K. Leveraging Students' Digital Literacy through Project Based Learning. *The Asian EFL Journal*. 2020. Vol. 24. № 1. P. 141–164.

УДК 378.147:811.111'243

Yuliia Lebed,
Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer,
Vasyl Stus Donetsk National University

FEATURES OF CONDUCTING ENGLISH LANGUAGE TEST CONTROL

Modern fast-moving conditions of human life often provoke the emergence of situations in which it is necessary to overcome difficulties and respond to multifaceted challenges, to show readiness to maintain a high level of self-efficacy in activities, communication and social interaction, and to ensure the success of self-realisation [8]. Improving control is one of the most relevant topics in modern foreign methodological literature on foreign language teaching, which is constantly discussed on the pages of methodological journals. Considerable attention is paid to the development of test tasks and the typology of tests.

A. Davis distinguishes the following types of tests: proficiency tests, diagnostic/placement tests, achievement tests and aptitude tests. Achievement tests control the assimilation of the material covered; proficiency tests – the general level of competence within the topic; and diagnostic tests – identify individual gaps (pronunciation, grammar, vocabulary) and allow planning measures to eliminate them [5].

The development of language testing problems in the 20th century went from a pre-scientific to a communicative stage, between which psychometric-structuralist and psycholinguistic «eras» are distinguished, which corresponded to discrete and integrative approaches to testing [9].

Integrative tests (e.g., cloze and dictation) measure the ability to integrate different skills in a manner similar to real language use. When

performing a cloze test, candidates restore the deleted elements based on the context; in the traditional version, the first and last sentences remain unchanged, and deletion can be performed every nth word or by grammatical feature (article, preposition, etc.). There are varieties: multiple-choice cloze, summary/matching/banked cloze, and cloze elide/negative cloze/editing [3, p. 703].

The basis of the cloze test is a coherent text in which the gaps are restored due to the context. The execution algorithm includes understanding the information, analysing the grammatical structure and choosing based on the lexical stock. Candidates read the text twice: during the first reading – the general meaning, during the second - they fill in the gaps. Correct completion indicates the accuracy of understanding the text in a combination of linguistic and extralinguistic factors [1].

Advantages of the cloze test: candidates formulate answers independently, rather than choosing from ready-made options; the task requires understanding the content and establishing connections between facts; a large amount of material is checked; time saving. Disadvantage: limited time can cause random errors [1, p. 25].

Dialogue-based cloze tests can also provide an indirect assessment of oral skills, but in a school environment, the lack of an authentic language environment reduces their effectiveness (they are more successful in a bilingual environment or with constant contact with native speakers) [6].

The modern model of communicative competence consists of linguistic (organisational – grammatical and textual; pragmatic – illocutionary and sociolinguistic), strategic (planning, implementation of strategies) and psychophysiological (channels and modes of perception/production) components. Integrative tests mostly measure the linguistic component but not completely the speech component (especially speaking).

To identify the level of learning and mastery of lexical and grammatical material, it is advisable to use diagnostic (placement) tests with the support of a psychological approach: preventing guessing answers and taking into account the individual pace of work and motivation [2, p. 80-81].

Testing is not only a control tool but also a teaching tool. It optimises the learning process (clarity of procedures, availability of samples), promotes active mental activity, objectivity of results and the formation of a positive attitude towards language learning. Based on the analysis of the results, the teacher sees the level of assimilation of the material and can adjust the learning process [2].

The purpose of the test is to determine the level of formation of foreign language communicative competence in accordance with the state standard.

Objects of control: types of speech activity (reading and writing) and language use (vocabulary and grammar).

Reading: strategies are tested – introductory, exploratory and selective reading. Grammar and vocabulary: tasks of a communicative-cognitive direction determine the ability to select language tools in accordance with communicative needs. [4].

To control written competence, tasks are used to create their own written statements (letters, messages, announcements, etc.) that simulate real communicative situations.

Forms of tasks for reading and understanding authentic texts: choosing the correct answer; establishing correspondences; filling in the gaps; finding arguments and conclusions; choosing paragraph titles [7].

To increase the effectiveness, it is necessary to adhere to the following conditions: gradual introduction of test control; start with simple tests; clear organisation (timing, explanation of tasks, standard forms for answers); mandatory analysis of the results. The use of tests in current control also familiarises students with the format of tasks and develops testing skills, which is especially important when preparing for external exams [1, p. 25].

Testing is an important means of objective control of the level of proficiency in a foreign language. A rational combination of integrative, diagnostic and achievement tests, taking into account psychological and pedagogical requirements, provides not only assessment but also the development of speech skills and improvement of the educational process.

References

1. Зозуля І. Є. Тест як засіб контролю в навчанні українській мові як іноземній. *Молодий вчений: Спецвипуск*. 2019 р. Червень № 6.1 (70.1). С. 21–26.

2. Мединська С. Тестування як засіб організації та реалізації диференціації навчання при викладанні іноземнихмов у немовному ВНЗ. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля.* Серія «Педагогіка і психологія». 2011. № 2 (2). С. 79–82.

3. Труханова Т. Навчання тестування аудіювання та читання в курсі методики викладання англійської мови. *Наукові записки.* Сер. : Філологічні науки. 2017. Випуск 153. С. 700–704.

4. Bachman L. F., Palmer A. S. Language Testing in Practice: Designing and Developing Useful Language Test. Oxford : Oxford University Press, 2002. 377 p.

5. Davies A. Principles of Language Testing. Oxford : Blackwell, 1990. 176 p.

6. Hughes A. Testing for Language Teachers. Cambridge : Cambridge University Press, 1989. 170 p.

7. Jo Tomlinson. Which English Language Test Is Right for You? URL : https://ezinearticles.com/?Which-English-Language-Test-Is-Right-for-You?&id=5664532.

8. Kolomiiets L. I., Shulga G. B., Lebed I. B. Psychological features and individual psychological factors of self-confidence. *Innovative projects and programs in psychology, pedagogy and education*: Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. 592 p. URL : http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/295.

9. Measured Words: The Development of Objective Language Testing. Bernard Spolsky. Oxford : Oxford University Press, 1995. 402 p.

УДК 378.147:616.314-76=111

Yurii Martyts,
PhD, MD, Assistant Professor,
Assistant Professor Department of Pediatric DentistryІО.
I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

Ostap Martyts,
Student,
I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

PECULIARITIES OF TEACHING METHODS IN ORTHODONTIC EDUCATION: THE TERMINOLOGICAL ASPECT

In the modern educational landscape, the teaching of orthodontics is undergoing a period of significant transformation. The globalization of higher education, the rapid advancement of dental technologies, and the widespread adoption of English as the lingua franca of science and medicine have greatly influenced the methodology of teaching orthodontic disciplines [1, p. 12; 6, p. 57]. In this context, English has become not only a means of international communication but also a primary tool for acquiring and disseminating professional knowledge. Consequently, the ability to teach orthodontics in English is now regarded as a vital professional skill for both educators and students in medical universities [7, p. 75].

Orthodontics, as a branch of dentistry, possesses a highly specialized and complex system of terminology. It encompasses a vast number of terms derived from anatomy, physiology, biomechanics, and materials science, as well as newly coined words that reflect the latest innovations in dental

technologies [1, p. 28]. Accurate understanding and proper usage of these terms are essential for describing diagnostic procedures, explaining treatment methods, and documenting clinical cases. Therefore, terminological competence becomes a key component of orthodontic education [5, p. 19].

Teaching orthodontic terminology in English, however, presents a number of linguistic and methodological challenges. Firstly, many terms have no direct equivalents in the learners' native language, which complicates comprehension and translation [2, p. 41; 3, p. 46]. Secondly, there exists a high degree of variation in terminology across different English-speaking countries and professional schools, leading to potential confusion among students [4, p. 52]. Finally, since orthodontics is a practice-oriented discipline, the integration of language learning with clinical experience is essential but not always easily achieved [7, p. 78].

In light of these challenges, educators must employ innovative, interdisciplinary teaching approaches that combine linguistic precision with practical applicability [6, p. 59]. The terminological aspect of teaching orthodontics in English is therefore not merely a matter of vocabulary acquisition, but a crucial element of professional competence formation. A well-structured system of teaching methods that focuses on terminology enhances students' ability to engage with international research, participate in academic discussions, and apply their knowledge effectively in real clinical practice [1, p. 33; 3, p. 58].

The relevance of the study is determined by the growing need to ensure high-quality professional communication in the field of orthodontics within an international academic and clinical environment [5, p. 21]. In today's globalized context, future orthodontists and dental specialists are increasingly required to participate in international conferences, publish research findings in English-language journals, and collaborate with colleagues from different linguistic and cultural backgrounds. Therefore, mastering orthodontic terminology in English is no longer optional but a fundamental component of professional training [3, p. 49].

Another factor that emphasizes the relevance of this research is the expansion of bilingual and English-medium programs in medical universities across Europe and beyond [7, p. 79]. These programs demand innovative methodological approaches that integrate the study of subject-specific terminology with the development of communicative competence [1, p. 29; 4, p. 54]. The traditional translation-based approach is often insufficient for the dynamic and interdisciplinary nature of modern orthodontics, which requires students to comprehend and apply terminology in real clinical and academic contexts [2, p. 44].

Thus, the study of terminological aspects in teaching orthodontics in English is relevant not only from a linguistic perspective but also from a professional and pedagogical one. It contributes to the formation of competent, internationally oriented specialists capable of integrating linguistic precision with clinical expertise [4, p. 59].

The methodology of teaching orthodontics in English is grounded in several interrelated linguistic and pedagogical theories. From a linguistic standpoint, the study relies on the principles of English for Specific Purposes (ESP), which emphasize the adaptation of language instruction to the specific needs of learners in a professional field [3, p. 51]. Within the ESP framework, terminological competence plays a central role, as it enables learners to accurately perceive, interpret, and produce specialized discourse [6, p. 64].

Another theoretical foundation is the Communicative Language Teaching (CLT) approach, which prioritizes the use of language in authentic contexts [7, p. 77]. In orthodontic education, this means that students should not only memorize terms but also apply them while discussing treatment plans, describing malocclusions, analyzing X-rays, and writing case reports [1, p. 31]. The integration of communicative tasks facilitates both linguistic accuracy and fluency, bridging the gap between academic study and clinical application [3, p. 55].

From a cognitive perspective, the development of terminological competence is supported by concept-based learning. Each orthodontic term represents a distinct professional concept, which students must internalize through association with real-life phenomena, visual materials, and procedural knowledge [2, p. 43]. The process of conceptualization ensures that terminology is not learned mechanically but embedded in a broader system of professional understanding [4, p. 58].

Finally, didactic principles of professional education — such as systematicity, interdisciplinarity, and professional relevance — guide the organization of the learning process [6, p. 62]. The inclusion of authentic materials (clinical articles, diagnostic manuals, conference abstracts) allows students to acquire terminology in a realistic professional context [1, p. 37; 7, p. 80]. In this way, the methodology combines linguistic training with the development of professional thinking and intercultural competence.

Firstly, translation enables access to the latest international research and clinical guidelines [2, p. 42]. Most scientific literature, research papers, and methodological manuals in orthodontics are published in English. Accurate translation of these materials allows students and professionals to stay up to date with modern techniques, technologies, and treatment approaches [5, p. 20]. Misinterpretation or mistranslation of even a single term may lead to

errors in clinical practice, so the precision of translation is of utmost importance [4, p. 57].

Secondly, translation supports the process of standardizing orthodontic terminology [1, p. 26; 5, p. 25]. In many cases, English-language terms have no direct equivalents in other languages, requiring translators and educators to develop accurate descriptive or functional translations [2, p. 47]. This contributes to the formation of a unified professional lexicon and ensures consistency in teaching materials and clinical communication [6, p. 65].

Thirdly, translation helps develop students' linguistic and cognitive skills. By engaging with bilingual materials, learners become more aware of how concepts are structured and expressed across languages [3, p. 53]. This process enhances both their professional and linguistic competence, allowing future orthodontists to participate in international conferences, collaborate in research projects, and communicate effectively with colleagues worldwide [7, p. 76].

In conclusion, translation in orthodontic methodology teaching is not only a linguistic activity but also an intellectual and professional bridge that connects theory and practice, local and global knowledge [5, p. 22]. It ensures terminological accuracy, fosters standardization, and promotes intercultural communication in the rapidly evolving field of orthodontics [1, p. 39; 6, p. 66].

References

1. Melnychuk V., Kulyk I. Terminology in Dental Education: Challenges and Approaches. Kyiv : National University of Dentistry Publishing, 2020. 180 p.

2. Probst R. Translation in Medical Education: Theory and Practice. Berlin : Springer, 2015. 304 p.

3. Rezaei S., Ahmadi M. The Role of Translation in ESP Teaching in Dentistry. *Journal of English for Specific Purposes.* 2018. Vol. 7, № 2. P. 45–60.

4. Salmani Nodoushan M. A. Translation and Terminology in Medical English. Tehran : SAMT Press, 2011. 355 p.

5. World Health Organization. Medical Terminology: Standardization and Translation Guidelines. Geneva : WHO Press, 2019. URL : https://www.who.int/publications/who-guidelines.

6. Kuziev S. I. Main Aspects of Teaching Medical Terminology. *Western European Journal of Linguistics and Education*. 2023. Vol. 1, № 4. P. 56–65.

7. Korneyko I. V., Prasko A. Yu. Aspects of Teaching English Medical Terminology to English Medium Students. *Матеріали Міжнародної*

науково-практичної конференції «Методологія та практика лінгвістичної підготовки іноземних студентів» (Харків, 27 квітня 2016 р.). Харків : ХНМУ, 2016. С. 74–80.

УДК 81'25:004.85:378

Mykola Petrovsky,
PhD in Philology, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Foreign Languages, Faculty of Economics,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

TO WRITE, OR NOT TO WRITE A TITLE IN CAPITAL LETTERS?

Students taking the university training course AI Translation for Economists often pose this question: *When translating international conference materials from Ukrainian into English, is it necessary to reproduce the original formatting – for instance, to write the report title in capital letters?*

The answer is a straightforward **No**, unless specific rules explicitly require it. The students are provided with this practical guideline: Follow the Target Language's Conventions. This instruction stems from a recognized authority for translators and editors, such as the European Association of Science Editors (EASE).

The primary goal when translating any text – especially academic material – from Ukrainian (or any source language) into English is to produce a version that is immediately recognizable as natural, idiomatic, and fully compliant with the linguistic, stylistic, and cultural norms of the target language and the specific conventions of the target publication (in this case, English-language conference proceedings).

This means the translation must not be read like a translation. The reader should feel as if the conference materials were originally written in English by a native academic speaker familiar with the discourse of the field. The global audience – typically a global researcher, reviewer, or attendee – should encounter no friction from awkward phrasing, literal renderings, or cultural mismatches that signal foreign origin.

When translating conference papers from Ukrainian into English, formatting and visual/graphic elements are not mere afterthoughts – they are integral to the translation process and must be fully adapted to meet international publishing standards.

No trace of Ukrainian should remain in any visual element. Even a single Cyrillic character in a figure will trigger rejection.

The Chicago Manual of Style, a primary authority for academic publishing, recommends title case in its sections on capitalization and notes that «continuous text in capitals... should be avoided» [1, sections 8.157-8.167].

The reasoning against using all-caps is fundamentally based on readability, adherence to established style guides, and conformance with the typographic norms of the target language (English) in academic and professional publishing.

All-caps text is significantly harder and slower to read for elements like titles, headings, or captions. Studies in typography consistently demonstrate that mixed-case letters, which feature distinct ascenders and descenders (such as 'b', 'd', 'p', 'q', and 'y'), are essential for creating a recognizable «word shape». This shape allows the reader's eye to process words as single, familiar units, thereby facilitating rapid reading. In contrast, text rendered entirely in capital letters presents a uniform rectangular shape, which severely reduces visual differentiation and forces readers to parse each letter. This cognitive load is detrimental to sustained reading efficiency.

For English-language academic titles, the convention is overwhelmingly Title Case (or sometimes Sentence Case, depending on the journal style), not all-caps. Using Title Case ensures the material looks professional and ready for publication in a Western academic context.

Users of AI translation tools should not forget that:

AI often translates content, not format. While AI tools are getting better at formatting, they may default to a literal translation of the words and might not apply Title Case, especially if the source text uses all-caps.

Post-editing is essential. A human translator or post-editor needs to review the AI-generated output and make stylistic adjustments based on the target audience and venue. Changing the formatting from the source Ukrainian style (e.g., all-caps) to the accepted English convention (e.g., Title Case) is a classic example of post-editing required after machine translation.

Students should be taught that AI translation tools are inherently imperfect and necessitate advanced skills in both pre-editing and post-editing. By integrating hands-on exercises where students refine AI-generated translations for cultural nuance, idiomatic accuracy, and context-specific terminology, educators can foster critical evaluation skills essential for producing high-quality work.

The ultimate goal of a translation is **invisibility**: the resulting text should be indistinguishable from one originally written in the target language. This requires attention not just to vocabulary and grammar, but to **functional markers like** graphic elements: formatting, layout, and style conventions.

These markers are not decorative; they are signals of linguistic and professional competence. Neglecting them undermines even the most accurate translation. For instance, regarding titles, the answer to whether to use ALL CAPS is **definitely no**; titles should always be written in **Title Case** to meet established professional and aesthetic standards.

However, consistency matters. Within a single set of conference materials, the formatting (like Title Case or all-caps) must be consistent across all papers.

References

1. The Chicago Manual of Style. 17th ed. Chicago : University of Chicago Press, 2017. 1146 p.

УДК 811.111(410):378.147:004.738.5

Protic E.,
ESOL-teacher, Step2Skills,
Hertfordshire County Council, UK

MEDIA LITERACY AND CRITICAL THINKING IN ESOL: LEARNING THROUGH REAL EVENTS AND NEWS CONTENT

In the modern information society, adult migrants studying in ESOL courses in the United Kingdom face a double challenge: mastering the language of the host country and learning to interact safely and critically with media content. Media literacy is regarded as a key component of functional English, providing access to public services, employment, protection from misinformation and participation in civic life [1]. Learning English through the analysis of current events makes it possible to link language competence with the real social context in which ESOL learners find themselves and promotes their ability to navigate the information environment of a new country.

The use of authentic news materials includes work with multimodal resources: television and radio news, podcasts, online news articles, government information messages, as well as content from social media, which is the main source of information for many migrants. This approach helps develop listening, reading, speaking and writing skills simultaneously. News-based learning supports the development of critical thinking, skills of factual interpretation, recognition of manipulation and hidden evaluative language [3]. Through discussions, debates, work with headlines, fake-news detection and visual rhetoric analysis, learners develop the ability to question information and justify their own viewpoints.

The methodological toolkit involves scaffolding, i.e. gradual task complexity increase, which makes working with news possible for learners with different language levels and educational backgrounds. Adapted materials, infographics and key-vocabulary tasks are used for beginners; advanced students work with analytical reports, political interviews and content marked by different stylistic and ideological features. It is also important to teach students how to verify sources and to familiarize them with the UK media landscape, its regulatory principles and ethical standards, which facilitates better understanding of local information culture [2].

Practical experience of implementing media-education elements in ESOL classes demonstrates the expansion of learners' vocabulary (particularly in civic and socio-political domains), improvement of argumentative skills and greater confidence in public expression. Students become more active in discussions, willingly participate in role-plays, interview simulations and debates. News analysis also contributes to cultural integration: by clarifying traditions, local contexts, social phenomena and values of British society, it helps overcome intercultural barriers and fosters a sense of belonging and understanding of how institutions operate in the host country.

Challenges in teaching media literacy within ESOL contexts primarily relate to learners' diverse media experiences, varying levels of trust in information sources, and potential exposure to trauma among refugee students, particularly when discussing sensitive topics such as conflict, political instability, or natural disasters. These pedagogical considerations necessitate a careful and supportive approach to content selection, classroom interaction, and emotional well-being. Evidence indicates that project-based learning, involving the creation of learner-generated informational products such as mini-reports, podcasts, or multimedia presentations, effectively strengthens autonomy, enhances language development, and promotes both digital and civic competences, thereby contributing to learners' broader social integration.

Thus, integrating media literacy into ESOL education is an effective tool for the comprehensive development of adult migrants: it simultaneously supports linguistic progress, strengthens social adaptation and fosters the ability to interact responsibly and confidently with the information space of the United Kingdom. The use of current news and real media texts expands instructional opportunities and makes learning more meaningful, applicable to real life and motivating. Further development of media-education approaches in ESOL has great potential to enhance learner autonomy, civic engagement and the implementation of innovative teaching practices, which

will ensure even higher educational effectiveness and support learners' harmonious integration into a multicultural society.

References

1. Broadcast media literacy in adult ESOL education: guidance for teachers. National Association for Teaching English and Community Languages. London : NATECLA, 2021. 18 p.

2. Bryers D., Winstanley B., Cooke M. English for Speakers of Other Languages (ESOL) and Digital Inclusion: The Role of Language Learning for Digital Citizenship. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*. Vol. 65 (1). P. 63–72.

3. Wilson C. Critical Thinking and Media Education: A Systematic Approach. *Journal of Media Literacy Education*. Vol. 12(2). P. 56–67.

УДК 37.014.3:81

Olena Prykhodko,
Senior Lecturer,
Department of Specialised Translation and Foreign Languages,
Kherson National Technical University

Inna Yakushenko,
Senior Lecturer,
Department of Specialised Translation and Foreign Languages,
Kherson National Technical University

APPLICATION OF THE NEUROLINGUISTIC APPROACH IN TEACHING ADULTS

The concept of lifelong learning is becoming increasingly relevant in today's world. The starting point for this concept is the belief that acquiring knowledge and personal development do not end with completing a particular period of education. Still, it should continue just as intensively throughout one's life.

Recent research in medicine (neurology) refutes the claim that a person's ability to learn a language deteriorates with age, since the adult brain is dynamic at all stages of learning a second foreign language (SFL). Some precedents suggest that adults learn more effectively than younger individuals. The effectiveness of learning SFL at different ages is quite ambiguous. There are currently two polar hypotheses that explain the dependence mentioned above. The first theory assumes the existence of a critical period for learning SFL, specifically brain maturation, which is

limited to the period of puberty. The second asserts that learning a new foreign language (FL) requires more effort. Thus, early experience in learning certain aspects of the first FL, particularly phonemes, impairs the ability to learn SFL in the future. Both hypotheses confirm a decrease in the brain's neural plasticity. Therefore, teachers must learn neurology to demystify the learning process [3, p. 79].

Previously, hemisphere dominance was not considered a factor in susceptibility to learning FL. As is well known, the brain's left hemisphere is responsible for text analysis, logic, and objective perception of information. In contrast, the right hemisphere is responsible for emotions, imagination, etc. American neuropsychologist R. Sperry formulated and proved the concept of functional asymmetry of the brain, according to which the left hemisphere specializes in verbal-symbolic functions. The right hemisphere specializes in spatial-synthetic functions [3, p. 80].

Therefore, students with left-brain dominance require a logical presentation of new learning material: first, a constructive analysis of grammatical structures, then new lexical units (LUs), due to the ability of students with a dominant left-brain to process information more effectively in stages. In the learning process for students with right-brain dominance, it is advisable to use language immersion, role-playing games, and projects, since the right hemisphere of the brain is responsible for abstract thinking, processing non-verbal information, and the integrity of the presentation of new material [3, p. 80].

Knowledge of general psycholinguistic and neurolinguistic concepts contributes to a better understanding of how people perceive and assimilate new information.

According to the concept's name, neurolinguistic programming, it consists of three parts: one component concerns the psychophysiological aspects of language proficiency, the second is related to the linguistic side of speech activity, the third is aimed at studying the impact on a person in the process of language communication and at regulating his behavior [1, p. 243].

In neurolinguistic programming (NLP), particularly in learning, the concept of a resource state is widely used, which is ideal for effective learning [4]. This state is characterized by confidence and alertness, when a person feels an increase in energy and the ability to perform tasks. In NLP, special methods aim to achieve and maintain this desired “resource state” and ensure its duration as necessary.

Researchers have identified two forms of motivation in the learning process: positive and negative. Positive motivation can be created by making information relevant to the listener, such as watching a film or music in a

foreign language. Negative motivation tends to accumulate and is transferred from one-off personal failures to the subject being studied, in our case, a foreign language.

Each FL learner should develop self-motivation as the primary outcome of developing motivation to learn, depending on the following stages, including.

1. Creating a system of effective beliefs will enable achieving educational tasks and goals in studying FL. Scientists note that in learning, a person cannot perceive objective reality, but sees such reality through the prism of their beliefs. It is also essential to provide learners with various options for mastering FL and create situations of success to quickly launch a so-called favorable scenario for a behavioral or learning program.

2. The relationship between the programming language of the human brain and its channels for receiving information, namely, visual, auditory, kinesthetic, olfactory, and gustatory. In this case, the success of a person's internal program directly depends on their physiological state. In addition to the physiological state of a FL learner, their emotional state is also essential.

3. Defining «anchors». Robert Dilts, one of the founders of the NLP system, introduced the concept of «access keys». In his works, he talks about so-called «anchors», i.e., physiological processes that underlie neurological processes in the human mind [4]. To create an individual system of effective beliefs, it is necessary to determine which «anchors» affect a particular FL learner. Creating positive «anchors» allows a person to follow their own personal path within the framework of a successful situation. In this case, the role of the teacher is vital, as they must promptly emphasize the achievements and successes of such a FL learner.

4. Creating a clear learning «roadmap». The FL learner must clearly see the learning goal, the ways to achieve it, and the criteria for evaluating their success. This makes it easier for the learner to understand how they can achieve success [2].

Therefore, learning FL through NLP leads to an effective learning process, which is reflected in more positive and satisfactory results. NLP promotes individualization in the educational process, in particular during the study of FL, and also significantly optimizes and intensifies it.

References

1. Ishchuk T. T. Neurolinguistic Programming as an Effective Method of Teaching Translation: The Aspect of the Cognitive Function of Language. *Current Issues of the Humanities: An Interuniversity Collection of Scientific Works by Young Scientists of the Ivan Franko State Pedagogical University*

of Drohobych. Drohobych, 2014. Issue 8. P. 242-248. URL : https://www.aphn-journal.in.ua/archive/8_2014/38.pdf.

2. Kolodnyk L. Principles and Elements of Neurolinguistic Programming. Techniques of NLP in the Formation of Lexical Skills in the Process of Learning Foreign Languages. *Higher School of Advocacy.* URL : https://www.hsa.org.ua/blog/pryntsypy-ta-elementy-nejrolingvistychnogo-programuvannya-pryjomy-nlp-pry-formuvanni-leksychnyh-navychok-u-protsesi-vyvchennya-inozemnyh-mov

3. Shcherbina T. R. Influence of Neurolinguistic and Psycholinguistic Features of Brain Functioning on the Level of Success of Higher Education Applicants in Teaching a Second Foreign Language (Chinese). *Collection of Scientific Works [of Kherson State University]. Pedagogical Sciences*. 2017. Iss. 80 (2). P. 78–82. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=znppn_2017_80%282%29__17.

4. Yakushenko I. O., Prykhodko O. O. The relevance of neuro-linguistic programming in learning a foreign language (English). *Current Issues of the Humanities.* 2025. Iss. 86, Vol. 3. P. 337–341. URL : https://www.aphn-journal.in.ua/archive/86_2025/part_3/53.pdf.

УДК 81'24:371.39

Nataliia Skrypnyk,
PhD (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Foreign Languages,
Kharkiv National Automobile and Highway University

Daria Bielikova,
Student,
Kharkiv National Automobile and Highway University

(IN)EFFECTIVE APPROACHES TO FOREIGN LANGUAGE LEARNING: THE NECESSITY OF LEARNER AUTONOMY

The twenty-first century has made language learning a practical necessity rather than a purely academic pursuit. English now serves as the global lingua franca in science, education, and business. Yet, despite abundant digital resources, many learners still struggle to achieve communicative competence. Holec (1981) defines autonomy as «the ability to take charge of one's own learning», involving goal-setting, strategy selection, and self-evaluation – now recognized as a cornerstone of effective

language education [3]. This study examines how autonomous learning enhances foreign language acquisition by contrasting effective and ineffective approaches.

Immersive learning offers natural exposure to the target language, allowing learners to internalize grammar and usage subconsciously. Research at Georgetown University (2016) shows that those immersed in authentic contexts develop linguistic competence more effectively than classroom-only learners [1]. Activities such as watching original films, listening to podcasts, and reading real texts promote independent meaning-making – an essential aspect of autonomy. Digital media also enable learners to personalize content to their interests and level, enhancing motivation and cognitive engagement.

Authentic communication is vital for developing linguistic fluency and sociocultural competence. Studies conducted at the University of Edinburgh (2018) confirm that interaction with native speakers enhances contextual understanding, compensatory strategies, and confidence in real communication [4]. Platforms such as Tandem, HelloTalk, and online discussion groups enable learners to take control of their communicative practice, transforming passive learning into active knowledge construction. Through self-initiated dialogue and reflection on mistakes, learners become more aware of their progress – an essential feature of autonomous learning.

Autonomy requires not only independence but also ***self-regulation*** – the capacity to plan, monitor, and evaluate one's study process. Consistent short sessions (e.g., 30 minutes daily) have been shown to be more effective than infrequent, intensive study. Neurolinguistic research from the University of Groningen (2019) indicates that repetitive practice and «shadowing» techniques promote natural pronunciation and prosody [2].

Digital tools such as Duolingo, Memrise, or Anki enable learners to organize vocabulary acquisition, track progress, and maintain motivation through gamified feedback. Keeping a diary, setting measurable goals, and reflecting on achievements are further ways of cultivating responsibility and discipline – skills essential for successful autonomous learning.

While autonomy promotes engagement and persistence, several traditional methods continue to impede effective language acquisition. **Mechanical memorization** without context results in rapid forgetting and superficial knowledge retention. **Reliance on a single source** of input limits exposure to linguistic variation. **Irregular practice** disrupts cognitive reinforcement and habit formation. **Excessive focus on grammar** at early stages discourages communicative experimentation. **Fear of making mistakes** prevents learners from applying knowledge in real interaction. **Passive learning** fails to activate productive language skills. **Expectations of rapid results** undermine persistence and motivation, contradicting the

gradual nature of language mastery. Recognizing and avoiding these ineffective behaviours is a prerequisite for developing autonomy and long-term competence.

Foreign language learning is not a mechanical accumulation of knowledge but a **self-managed, reflective, and interactive process**. The transition from dependency on the teacher to autonomous learning represents a significant pedagogical shift in language education. Effective language learning depends on learners' willingness to take initiative, engage actively with authentic materials, and apply knowledge in meaningful contexts.

Developing autonomy means fostering responsibility, critical thinking, and intrinsic motivation – qualities that extend far beyond the classroom. As research consistently demonstrates, learners who exercise autonomy not only acquire linguistic competence more effectively but also sustain their learning over time. In this respect, promoting autonomous learning is not merely a recommendation – it is an educational necessity.

References

1. Georgetown University. *Second Language Acquisition and Immersion Research Report.* Washington, DC : Georgetown University Press, 2016. 156 p.

2. Groningen University. *Neurolinguistic Correlates of Language Learning Practice.* Groningen : Language and Brain Research Center, 2019. 98 p.

3. Holec H. *Autonomy and Foreign Language Learning.* Strasbourg : Council of Europe, 1981. 134 p.

4. University of Edinburgh. *Language Interaction and Pragmatic Competence.* Edinburgh : Centre for Applied Linguistics, 2018. 102 p.

УДК 81'24:159.947.5:331.5

Nataliia Skrypnyk,
PhD (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Foreign Languages,
Kharkiv National Automobile and Highway University

Viktoriia Morkova,
Student,
Kharkiv National Automobile and Highway University

MOTIVATION FOR LEARNING FOREIGN LANGUAGES THROUGH CAREER PERSPECTIVES

Nowadays, globalization and digital transformation have made foreign language proficiency a vital professional skill. Students increasingly view language study not only as a cultural enrichment but also as a strategic investment in future employability. According to *Eurydice* (2023), English, French, German, Spanish, and Russian account for 95% of the languages taught in European schools [3]. Recognizing these trends allows educators to design motivational learning environments that connect linguistic competence with real-world success.

Across Europe, English prevails as the dominant second language, studied by over 90% of senior secondary students. More than 60% of EU-funded academic programs are conducted in English, emphasizing its global role [2]. Other widely taught languages (French, German, Spanish, and Russian) represent additional paths for intercultural exchange and professional mobility.

When students are presented with these statistics, they perceive language learning as participation in a broader international community. Comparative data encourage them to view multilingualism as a competitive advantage, reinforcing instrumental motivation as the drive to learn for concrete career benefits.

The *INRA* study *Europeans and Languages* (2018) revealed that different population groups link language learning to distinct goals:

- professionals and entrepreneurs pursue languages for business and travel;
- students value them for study abroad and access to information;
- unemployed youth and homemakers associate them with leisure and communication [4].

These findings demonstrate that goal orientation shapes motivation. For university students, understanding that employers worldwide prioritize

English and other languages increases both extrinsic (career-oriented) and intrinsic (self-development) motivation. Teachers can use such data to illustrate that language learning directly connects to self-realization and global belonging.

Labour market evidence provides a powerful motivational tool. On *Work.ua*, over 1400 vacancies in Ukraine require English proficiency, particularly in IT, education, and commerce [5]. Awareness of this demand transforms language learning from an abstract academic task into a concrete career necessity.

Integrating authentic data into classroom discussions, such as statistics on salary levels and employment rates of multilingual professionals, helps students visualize the long-term benefits of sustained effort. This approach strengthens self-efficacy, or belief in one's ability to succeed through learning.

Educators can enhance motivation by:

- presenting real-world data on language use in international business and education;
- inviting professionals who apply foreign languages in their careers;
- encouraging autonomous learning through digital platforms and intercultural projects;
- connecting learning outcomes with students' personal career goals [1].

When students see language competence as instrumental for employment, travel, and self-expression, they engage more actively and persist through challenges.

Knowledge of foreign languages is both a professional requirement and a motivational resource. Awareness of labour market trends and international statistics helps students understand the value of their efforts. English remains the leading global language, yet multilingualism as a broader competence fosters adaptability and lifelong learning. By grounding motivation in realistic career perspectives, educators empower students to pursue language learning purposefully and consistently.

References

1. Dörnyei Z. Motivational Strategies in the Language Classroom. Cambridge : Cambridge University Press, 2001. 155 p.

2. European Commission. Special Eurobarometer 386: Europeans and Their Languages. Brussels, 2012. 156 p.

3. Eurydice. Key Data on Teaching Languages at School in Europe – 2023 Edition. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2023. 182 p.

4. INRA (International Research Association). Europeans and Languages. Paris : INRA, 2018. 94 p.

5. Work.ua. Актуальні вакансії з вимогою знання англійської мови в Україні. URL : https://www.work.ua/

УДК 159.955:[373.5.016:811.111]:159.942

Volodymyr Tatarin,
Postgraduate Student,
Berdyansk State Pedagogical University

PARTNER LANGUAGE IN MASTERING ENGLISH COMMUNICATIVE SKILLS

In contemporary education, there is a growing need for interaction that ensures trust, transparency, and psychological safety. These conditions reduce anxiety, normalise the right to make mistakes, and support emotional-volitional regulation during foreign-language learning. Partner language functions not only as a speech style but as a pedagogical mindset that minimises hierarchy and builds subject–subject relations between teacher and student, which is directly related to enabling sustained practice of communication in English [2].

Partnership pedagogy is represented by two closely related directions: a subject-oriented line and a democratisation line. Its communicative foundations draw on humanistic psychology, nonviolent communication (M. Rosenberg) [3], and teacher effectiveness training (T. Gordon) [1]. Empirical studies highlight links between teacher empathy and students' motivation and achievement (S. Meyers et al.), gains in preservice teachers' empathic tendencies after communication courses (V. Çelik, G. Alpan), and the anxiety-reducing effects of pedagogical strategies in EFL (S. Aldubaikhi).

Aim: to substantiate the role of partner language in developing English communicative skills. Methods: theoretical analysis of psychological-pedagogical and methodological sources, synthesis of findings, and reflection on teaching experience.

Partner language is an integrated communicative system comprising four operational components that directly scaffold communicative skills:

1. *Equality of address and cooperative formulations* (reducing status distance; promoting turn-taking and negotiation of meaning).

Stems: «Let's build this answer together…», «What would you add to your partner's point?», «Shall we try a different phrasing and compare effects?»

2. *Empathic support and emotional validation* (protecting willingness to speak; sustaining risk-taking required for output).

Stems: «It makes sense that this feels difficult; let's unpack it step by step». «Your idea is clear; we can refine the tense».

3. *Dialogicity and active listening* (co-constructing meaning; modelling discourse moves essential for interactional competence).

Stems (teacher modelling → student uptake):

Paraphrase: «So you're saying that…, right?»

Clarify: «Do you mean X or Y?»

Probe/extend: «Could you illustrate that with an example?»

Hedge/politeness: «I might look at it differently because… Would that work?»

4. *Process-oriented, non-person-labelling feedback* (shifting attention from self to performance; enabling precise repair).

Stems: «The message is strong; let's check verb-subject agreement in line two». «This request is polite; to sound more natural, try 'Would you mind…?'»

Micro-procedure: stop–validate–clarify–agree → stop an automatic corrective impulse; validate the effort; clarify the linguistic target («we're focusing on past reference»); agree on a concrete next action (e.g., «try it once with used to and once with the Past Simple; choose which fits your meaning»).

In practice, partner language is embedded in visible, low-stakes routines that make participation safe while keeping it academically productive: brief think-time before speaking; pair-preview of ideas prior to plenary; choice-based prompts that grant agency («Explain your view or ask a follow-up – your choice»); learner-led repair invitations («Would you like to self-correct or hear a model?»); and a consistent feedback triad that attends first to content, then to one form target, and finally to communicative effect («Your example convinces the audience because…»). These routines align accuracy, fluency, and pragmatic appropriateness: learners talk more (willingness to communicate), talk better (clear targets and repair), and talk together (shared discourse moves), which cumulatively strengthen English communicative skills in classroom interaction.

Partner language is a key means of building subject–subject interaction that simultaneously lowers emotional tension, strengthens volitional regulation, develops empathy, and improves outcomes in English-language learning. Its systematic mastery should be viewed as a mandatory component of the professional preparation for English-language communication.

References

1. Gordon T., Burch N. Teacher Effectiveness Training. NY : Three Rivers Press, 2003. 344 p.

2. Healey M., Flint A., Harrington K. Students as Partners: Reflection on a Conceptual Model. *Teaching and Learning Inquiry*. 2016. Vol. 4, № 2. P. 8–20.

3. Rosenberg M. B. Nonviolent Communication: A Language of Life. [3rd ed.]. Encinitas, CA : PuddleDancer Press, 2015. 264 p.

УДК 371.3:004.9:004.8

Olga Tsaryk,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Foreign Languages, Information and Communication Technologies,
West Ukrainian National University

Danylo Kopestynskyi,
PhD student,
West Ukrainian National University

TEACHING STUDENTS TO READ THE MACHINE: ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND THE RISE OF INFORMATION LITERACY IN EDUCATION

Generative and data-driven AI systems are rapidly reshaping how information is produced, searched, summarized, and amplified. Education must respond not only by adopting useful AI tools but by helping learners develop the skills to judge, contextualize, and verify AI-produced information. UNESCO and national education authorities identify both promise and risk: AI can enhance access and personalization, but it also spreads low-quality or deceptive content if students lack critical literacy.

Opportunities. AI enables personalized feedback, adaptive learning pathways, and quick summarization of large information sets – features that can support differentiated instruction and scaffold research tasks. These affordances can be harnessed to strengthen students' information-seeking habits when intentionally integrated into teaching practice.

Risks. Generative models produce plausible but incorrect statements («hallucinations»), amplify misinformation, and create deepfakes; students who rely on surface fluency (how natural a text reads) may be misled. Automation bias – trusting algorithmic output over human judgment – is a specific threat to information literacy in AI-rich contexts.

To prepare learners for the AI era, information literacy curricula should expand beyond source identification and evaluation to include:

- understanding AI provenance and limitations i.e. how models are trained, what “confidence” does and does not mean, and why hallucinations occur;

- verification and lateral reading strategies i.e. cross-checking facts across trustworthy sources, using reverse-image search and domain heuristics;

- responsible use and attribution i.e. when and how to disclose AI assistance and how to evaluate ethical implications;

Prompt literacy and tool fluency i.e. crafting queries/prompts that produce more reliable outputs and understanding tool-specific behaviors.

These components combine technical, critical, and ethical literacies that is aligning with recent frameworks for AI literacy and educational policy.

There are some practical classroom strategies.

A. Short AI-literacy modules. Introduce short, scaffolded lessons (1–3 sessions) that teach students to spot common AI errors, perform lateral reading, and document tool use in assignments. Use examples drawn from current generative tools so lessons are concrete.

B. Library + classroom partnership. Academic and school librarians are natural partners for embedding AI-aware information literacy across subjects: co-designed modules, workshops on fact-checking AI output, and curated resource guides. Libraries are already adapting traditional IL frameworks to include generative AI evaluation.

C. Inquiry projects with verification requirements. Require students to (a) produce an initial synthesis with an AI tool, (b) explicitly list and check 4–6 claims via independent sources, and (c) submit an audit log showing prompts and verification steps. This trains both production and verification skills.

D. Assessment redesign. Move away from assessments that reward verbatim reproduction and toward authentic tasks that assess critical evaluation, source triangulation, and the rationale behind accepting or rejecting AI outputs. Policy guidance recommends aligning assessment design with AI’s capabilities and limitations.

The successful integration of artificial intelligence (AI) into education depends not only on access to digital tools but also on the establishment of coherent policy frameworks and systematic professional development opportunities. At the policy level, institutions should adopt transparent guidelines that define the boundaries of acceptable and responsible AI use by both educators and students. Such guidelines are necessary to address issues of authorship, intellectual property, plagiarism, and accountability for AI-

generated errors. Without clear regulations, practices may vary across faculties and courses, leading to inconsistency and potential violations of academic integrity. International organizations, including UNESCO, emphasize that national and institutional policies should balance innovation with ethical safeguards, while also ensuring equal opportunities for all learners, regardless of their socio-economic background [3].

Professional development is equally crucial, since many teachers and librarians report that they lack sufficient preparation to navigate the rapidly evolving AI landscape. Training programs should not be limited to technical skills but should integrate critical and ethical perspectives. For instance, educators must acquire strategies for integrating AI tools into classroom practices without undermining students' independent thinking. They also need to understand the risks of «automation bias», where learners may over-trust AI-generated responses. Recent studies highlight the importance of developing AI literacy frameworks that combine technical knowledge, critical thinking, and ethical reflection, enabling teachers to guide students through fact-checking processes and the verification of AI outputs [2; 5].

Collaboration among different professional groups is another significant aspect. Subject teachers, IT specialists, and librarians should work together to embed AI literacy into curricula across disciplines. Research demonstrates that such interdisciplinary cooperation increases students' capacity to evaluate information critically and consistently in diverse learning contexts [4]. Moreover, professional development should be conceptualized as a continuous process, not a one-off event. Communities of practice, peer mentoring programs, and online platforms for resource sharing can help educators remain up to date with new AI tools and teaching strategies [2].

Finally, the effectiveness of both policy and professional development depends on institutional support and adequate funding. Schools and universities must allocate resources for teacher training, provide secure and reliable AI tools, and develop monitoring mechanisms to evaluate the impact of training initiatives. The U.S. Department of Education stresses that sustainable investment in AI integration is essential to ensure equity and accountability across educational systems [1]. Only by aligning institutional policy with ongoing professional development can education systems prepare students to use AI responsibly, critically, and creatively, thus strengthening their overall information literacy and readiness for the digital future. In summary, AI is neither a panacea nor merely a threat. When educators proactively teach the mechanics, limits, and verification practices associated with AI, students gain stronger, transferable information-literacy skills. Embedding AI awareness into existing IL instruction – via short modules, librarian partnerships, inquiry tasks, and aligned assessments – will help

learners read the machine critically rather than absorb it uncritically. The timeline for action is immediate: curricula, teacher education, and institutional policies should evolve now to prepare students for an AI-saturated information landscape.

Educational systems must therefore adopt a balanced approach that integrates the benefits of AI while actively mitigating its limitations. This involves embedding AI literacy into existing curricula and expanding the concept of information literacy to include not only traditional skills of evaluating sources but also critical understanding of how AI models generate outputs. Students should be explicitly taught to identify inaccuracies in AI responses, verify information through triangulation, and reflect on the ethical dimensions of AI-assisted work [2; 4]. In this way, AI becomes not a shortcut to bypass learning, but a tool that deepens learners' engagement with knowledge when used responsibly.

The role of educators and institutions in this transformation cannot be overstated. Teachers must be supported through continuous professional development that equips them with the skills to integrate AI effectively and ethically into teaching practices. At the same time, institutional and national policies must provide clear guidelines for AI use, ensuring transparency, accountability, and respect for academic integrity [1; 3]. When combined, policy frameworks and teacher training create the foundation for sustainable change, preventing misuse while enabling innovation.

Moreover, AI integration in education is not merely a technological question; it is a matter of preparing citizens for democratic participation in a digital society. Students who understand how AI systems work, and who are able to evaluate AI-generated content critically, will be better equipped to navigate the broader information ecosystem where misinformation, deepfakes, and algorithmically curated content increasingly shape public opinion [4; 5]. Thus, teaching AI literacy is not just about improving classroom outcomes, but about strengthening the resilience of societies in the face of digital transformation.

In conclusion, AI offers powerful tools to enhance learning, but its long-term value depends on the readiness of educators, institutions, and policymakers to embed information literacy at the heart of AI adoption. A future-oriented education system must not only teach students how to use AI but also how to question, verify, and ethically apply its outputs. Only by cultivating critical and responsible use of AI can we empower learners to thrive in a world where information is abundant, yet reliability is uncertain. Aligning pedagogical practices, institutional policies, and continuous professional development will ensure that AI becomes a catalyst for deeper learning rather than a threat to intellectual independence.

References

1. Artificial Intelligence and the Future of Teaching and Learning. U.S. Department of Education. 2023. URL : https://www.ed.gov/ai

2. Artificial Intelligence Literacy in K-12 and Higher Education in the Wake of Generative AI. *arXiv preprint*. 2025. DOI : 10.48550/arXiv.2501.00025.

3. UNESCO. Artificial Intelligence in Education. 2023. URL : https://www.unesco.org/en/digital-education/ai

4. Walter Y. Embracing the future of Artificial Intelligence in the classroom. *International Journal of Educational Technology in Higher Education.* 2024. Vol. 21. Article 28. DOI : 10.1186/s41239-024-00425-y.

5. Yim I. H. Y., Gao J., Lee M. K., Yuen S., Nouri J., Han S. Developing an Intelligence-Based AI Literacy Framework for Education. *Computers and Education: Artificial Intelligence.* 2024. Vol. 6. DOI : 10.1016/j.caeai.2024.100213.

Наукове електронне видання
Можна використовувати в локальному
та мережному режимах

МАТЕРІАЛИ І МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДИСКУРСОЛОГІЇ, ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ» (ЗАПОРІЖЖЯ, 21 ЛИСТОПАДА 2025 Р.)

Технічний редактор А. Б. Підгорна
Комп'ютерне верстання А. Б. Підгорна
Відповідальний за випуск А. Б. Підгорна

Один електронний оптичний диск (DVD-ROM);
супровідна документація.
Тираж 100 прим. Зам №1138

Видавець і виготовлювач
Національний університет «Запорізька політехніка»
Україна, 69063, м. Запоріжжя, вул. Університетська, 64
Тел.: (061) 769–82–96, 220–12–14

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6952 від 22.10.2019.